

Colleg. Univers. de Feni

DE
CHRISTIANA EXPEDITIO
NE APVD SINAS SVSCEPTA. AB
SOCIETATE IESV.
EX P. Matthæi Ricij eiusd'
Soc: Cōmentarijs.
LIBRI. V

AD SDN PAVL: V
*In quibus sinensis Reg:
ni mores leges adq, insti:
tuta et nova illi Eccles:
difficillima primor: accura:
te et sūma fide describuntur.*

AVCTORE P. NICOLAO
TRIGAVTIO BELGA EX
eadem Societ:
COLONIE

ANNO APVD BERNARD. GVAL.

L

D E
CHRISTIANA

EXPEDITIONE APUD
SINAS SUSCEPTA AB
SOCIETATE JESU.

EX P. MATTHÆI RICCI
eiusdem Societatis Commentarijs,

Libri V.

AD S. D. N. PAULUM V.

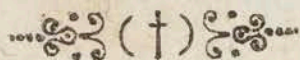
*IN QUIBUS SINENSIS REGNI
mores, leges, atque instituta, & nova illius Eccle-
sia difficillima primordia accuratè & sum-
ma fide describuntur.*

AUCTORE

P. NICOLAO TRIGAVTIO BEL-
ga ex eadem Societate.

*Editio recens ab eodem Auctore multis in locis au-
cta & recognita.*

Permissu Superiorum, & Consensu Authoris.

COLONIÆ AGRIPPINÆ

Apud Hæredes JOANNIS WIEDENFELT
& GODEFRIDUM DE BERGES

ANNO M. DC. LXXXIV.

1684

BIBLIOTECA
26
ABR.
39
N.º de REG. 204

DEDICATIO.

veni adorare Dominum, te inquam, Beatus Pater, immortalis Dei vices obeuntem veneraturus. Et ne deessent munera, Societatis nostræ tenuis apud Sinas manipulus, qui eam expeditionem Sedis Apostolicæ auctoritate, suoque instituto suscepit, Sanctitati tuæ per me libellum offert, in quo Sinensis opulentia, aurum, thus Christo recens nato, quia recens noto ab Neophytis incensum, & laborum nostrorum myrrha continetur.

Ideò nihil puduit Ecclesiæ Sinensis infantiam legendam dare. Nam tametsi Nobilissimæ gentis ad Christi sacra conversio narranda suscipitur, quæ res habet suam ex seipsa majestatem; tamen quæ hæcenus in re tanta perfectæ sunt, ita sunt exigua (si eum ea magnitudine, quæ vel à Dei benignitate primum, vel ab gentis indole sperari potest, comparentur) ut alicui fortasse non satis digna videri possint, quæ Sanctitatis tuæ, & Christiani orbis oculis obtrudantur. Verum enimvero magnitudo illa Romana à lupæ uberibus, à pastorum latrocinij, à mœnibus saltu superatis, sine nota solet inchoari. Quocirca neque me pudebit hujus Ecclesiæ cunas, crepundia, unguiculos, & si quid est infantilius, proponere, nam etiam hæc in pueris solent, ut Agesilao quondam e-
que-

DEDICATIO.

questris arundo, minimè displicere. Posterius nostri, dante Domino incrementum, cæteras infantia, prout res excreverint, superaddent ætates.

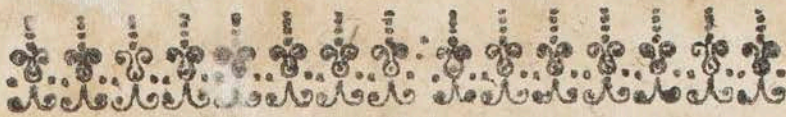
Hæc pusilla dona oblaturus, ne magnitudine deterrerer, effecit primus Tusculi ad pedum osculum admissi congressus, quo me humanissimè exceptum Tua Sanctitas ad audendum incitavit. Et sanè operis materia sine dubio huic Sedi debebatur, ut excusus ille, quem tenuimus, in Evangelio evulgando modus, Apostolicæ censuræ subjaceret. Oportebat quidem nobilem materiam operis elegantiâ coonestari, sed veniam mereor, B^{me} Pater, ex eò quod hujus tumultuariæ scriptioni altera pars inter nauticos clamores scripta sit, eò in mari, quod ex India in Armutianam Persici sinus insulam navigatur, altera Romæ præpropere festinatione, post ægritudinem prope extremam, interrupta negotijs scriptione coaluerit. Quin etiam à nobis arbitror, quid agamus, non quo dicamus modo (non enim facile tempus utrique suppeteret) expectari, maximè cùm nuda veritas de rebus ad animos permovendos loquens, inornata videatur ornatior. Et sanè sanctè spondeo quicquid eloquentiæ coloribus deerit, id omne veritatis candore compensandum.

DEDICATIO.

Hæc si B. T. vultu, quo solet, benigno suscipiat, lætus accepto responso, per aliam viam revertar in regionem meam; & in alium prope orbem, recepta pro exiguis, de more Magorum, ingentia munera, non Oceano minus quam laudibus evehens celeberrimi nominis tui famam, quò ulterius nemo, deportabò, Maximè quod à B. T. velut communi Ecclesiasticæ familiæ Parente, tenella hæc infans (cujus Divino munere nos nutrij sumus) postulatis adjuta subsidijs, infantiles nunc excutit fascias, & in grandio rem adspirat ætatem. Nam inusitatis terram sanè auxilli favoribus, & nonnulla de Canonum rigore remittens Apostolica liberalitate indulxisti; jamque etiam dignam Pontifice Bibliothecam apud Sinas instruis, ut ea sit perpetuum fidei, ab Sede Apostolica in eos terrarum fines derivatæ, monumentum.

Fausta igitur cum Sociis in subsidium adjunctis abeuntem Bmc Pater appreciatione prosequere. Nos quoque Deum Opt. Max. comprecabimur, uti Ecclesiæ suæ B. T. quam diutissimè conservet. Rome 14. Kalendas Februarias, ANNO Salutis 1615.

L
Lectori

Lectori Salutem.

LIBER hic, Lector candide, posthumus P. Matthæi Riccij partus, à me non ideo fuit adoptatus, ut dubium parentem tam impari sorte commutaret, sed ut verum ac germanum hujus foetus parentem, notum ab suis initiis faciã, nam reliquum ejus vitæ cursû, sequens narratio prope unû commemorat, ita ille enim hujus expeditionis primos impetus præ cæteris unus generose aggressus, constanter æq; ad obitû usq; perduxit.

P. Matthæus Riccius, Italus, Maceratæ in agro Piceno, loco nobili, natus est anno 1552. pridie Nonas Octobris. Ubi inter suos prima Grammaticæ rudimenta didicit, Magistro P. Nicolao Beniuegni, Sacerdote seculari, qui deinde Societatem nostram est amplexatus. Inde in poliori literatura apud Nostros, erecto ibidem Societatis nostræ Collegio, eruditus, quo in genere sanè insignis fuit. Cum iam sextum supra decimum ætatis annum attingisset, Romam à parente mittitur, studiorum causa. Legibus operam dedit Romæ prope triennium, quo tempore tamen ex Parentis voluntate ea disceret quæ à nostro aliena sunt instituto, nihilominus, qui semel animi sui curam Patribus Maceratæ tradiderat, ab eo Romæ nunquã deflexit. Nam in Sodalitium Annunciatae Virginis cooptatus, ex eorum Patrum, qui Sodalitio præerant, voluntate, suas quæ ad pietatem spectant actiones moderabarur. Demum à Domino segregatus, Societatem I E S U, quam jam puer Maceratæ cogitaverat, petit ac impetrat, quo tempore P. Francisci Borgiæ Præpositi Generalis in Hispaniam excurrentis absentiam P. Hieronymus Natalis Romæ supplebat. Ingressus est Societatem die Assumptæ Virgini sacro. Ac tamen sciret alia esse de se Parentis sui consilia, non acquieuit tamen carni & sanguini, sed Parentem suum literis ad persuadendum appositis, de suo in Societatem ingressu reddidit certiozem. Quo ille nuncio ita percussus, ut ad iter sese Romanum quamprimum accinxerit; certus quippe eum se Probationis domo crepturum: pervenit igitur primo die Tolentinum, ibique subita correptus febris, vindicem à tergo Deum sensit, nec ultra reluctatus, domû repetit, ad filium scribit, se Divinæ voluntati suam quoque, uti pax est, libenter accommodare.

magi-

AD LECTOREM.

Magistrum habuit in Tyrocinio P. Alexandrum Vagan-
 nanum, cum qui deinde tot annos Societatem in India &
 priuatim in Iaponia Chinaque, maxima cum laude mo-
 deratus est. Inde Philosophicis ac Theologicis studiis in
 Collegio Romano dedit operam, ad annum vsq; Domini
 1577. quo Romam peruenit P. Martinus à Silva Indiæ
 Orientalis Procurator, cuius auxilio cum aliquot Socjjs
 missionem Indicam à P. Euerardo Mercuriano Præposito
 Generali quarto impetrauit. Roma cum Genuam petere
 in Hispaniam transmissurus, adduci non potuit, ut præ-
 textu visendæ Virginis Loretanæ, ad suos Maceratam
 diuerteret, sed bene apprecante prius illi ac Socijs, Grego-
 rio XIII. Pontifice Maximo, recto itinere in Lusitaniam
 properauit. Magnam ejus anni partem Conimbricæ tran-
 segit, naves enim prius solverant, quam ipsi advenirent.
 Ergo anno insequente in Indiam soluturi, Olyssipponam
 petière. Hic silei non debet, quod ipse sæpe magno animi
 sui sensu commemorabat. D. Lusitanicæ Rege Sebastiano
 illo, gentis etiamnum suæ d. s. terio. Nam cum ad eum
 salutandum se contulissent, & ex Procuratore audisset
 Rex omnes qui ex Italia secum venerant nobili, nonnul-
 los etiam illustri loco natos, Salutis Indorum procurandæ
 cupidissimos esse, & cum Lusitanis hoc in officio certare.
 Aderant enim Rudolphus Aquaviva, haud scio an sangui-
 nequàm martirio illustrior. Nicolaus Spinola, Franciscus
 Pafius, Michael Ruggierius, & Noster de quo nunc agi-
 mus. Qui omnes vel vitæ sanctitate, vel obitis in Ordine
 suo muneribus conspicui fuerunt. Respondisse Rex fer-
 tur, Quam gratiam Præposito Generali referam qui tam
 insignia nobis ad rem Indicam subsidia submittit? Nove-
 rat bonus Princeps unam esse è variis nationum turmis
 compaginatam sub IESV vexillo Societate. E Lusitania
 ergo solventes, naui, cui à D. Ludouico nomen erat, ve-
 sti, Goam Idibus Septembris anni 1578. tenuere. In India
 quadriennium exegit, partim conficiendis sacre Theolo-
 giæ studiis, partim in eloquentiæ professione, vel Goæ vel
 Cocini, quibus ad majora quodammodo proludebat. In-
 de Sinicæ expeditioni à Vilitatore destinatur, quam cum
 annos fere triginta tractasset, eo studio ac euentu, quo
 mox narrabitur, ac supremum sibi diem instare persen-
 tisceret, animum applicuit ad expeditionis hujus primor-
 dia

AD LECTOREM.

dia in aliquem commentariorum ordinem redigenda, e^o consilio, ut scriptori cuiquam materiam expeditam suppetitaret. Erant enim complurima quæ alius nemo facile, nisi qui ea tractauerat, e principiorum quodammodo tenebris eruisset. Hos commentarios paucis ante obitum mensibus, aut potius diebus, ut cumq; absoluerat, relictis solum aliquot lacunis, qua ex Annalibus domiciliorum nostrorum ferius ad eum missis explerentur. Hæc ejus scripta in scrinio post mortem reperta sunt, cum noanullis aliis, expeditionis administratione tractabant.

Ea quoniam in Europam destinare animus erat, ne in longissimo itinere tantisq; tot equorum periculis tanti viri monumentum intereideret, visum fuit illud ex Italico sermone, labore non impari, in Lusitanum idioma transferre. Scripserat autem Pater Matthæus Riccius Italice ea mente, ne ante legeretur vsipiam quam à Præposito Generali reuisum fuisset opus, quippe suæ consulens modestiæ: etenim uniuersa prope scriptio res à seipso gestas continebat. Interim vrgentibus expeditionis Christianæ negotiis destinandus in Europam Procurator necessario videbatur. Quam ad rem, cum ego fuisset autoritate superiorum nominatus, omnino mihi Autographos ipsos Patris Matthæi Riccii Commentarios denuo euoluendos, & in Latinum sermonem convertendos putavi. Primum quidem, quia ab alio, qui rerum locorumq; esset imperitus, nullo modo posse concinnari probe intellexi. Deinde, quod variis in locis lacunæ, ut dixi, erant explendæ, addenda multa, augenda pleraq; quæ viri modestia cum de se loqueretur, vel omiserat, vel leviter attigerat. Itaq; tametsi longissimæ navigationes sunt, sufficiens se ipsis labor, aggressus sum tamen cælo mariq; subinde mitiore, dissimulato nauticorum hominum tumultu, rem maiori otio dignam conscribere. Et dubio procul ante finem libri quam itineris aspexissem, si perpetua navigatione consuetum iter decurrissem. Verum iustis ex causis, ex India in Sinum Persicum navigavi, ac deinde terrestre iter arripens, per Persidem, Arabiam desertam, & Turcici imperij partem, Heliopolim deveni. Inde per Mediterraneum mare, in Cyprum, Cretam, Iacynthum, ac denique Hydruntum, Deo duce, perveni. Intermissa igitur fuit scriptio, donec Romæ noctes negotiis suffurarer, quæ li-

AD LECTOREM.

est perturbata iterum fuerit, & ex recenti morbo, temporum angustiis coarctata, nihil tamen dubitavi, vel importunis amicorum precibus cedere, vel majorum voluntati, neque enim id ago, ut te Lector, discendi potius lepore quam veritate delectem.

De qua quidem veritate nihil est quod dubites, quantum quidem mortali licet assequi, nam neque Patri Matthæo virtus defuit, ut fallere voluisse, neque experientia, ut falli potuisse videretur. De me quoque id assero, si quid auxi, id mihi fuisse exploratum, vel oculis testibus, vel reliquorum Sociorum fide, aut denique Annalium nostrorum testimoniis comprobatum. In idem enim regnum non ingressus sum solum, sed etiam sex nobilissimas eius Prouincias lustravi, domos nostras omnes percurri, & totius expeditionis negotia sum, ut arbitror, assecutus. Hæc ideo te, Lector, monenda latius putavi, ne scriptorum quorundam, quæ hæcenus de re Sinica prodierunt, varietate perturberis.

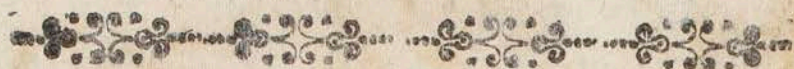
Ex iis enim qui hæcenus de rebus Sinicis scripserunt duo genera comperio. Alterum eorum est, qui pleraque vel ipsi commenti sunt, vel audita nullo delectu pro veris evulgarunt. Ab hoc numero ne nostros quidem esse Societate excludo, qui Sinarum Negotiatorum fide subnixi non aduertebant eos, vel res suas, ut fit, augere, vel quæ non satis habebant explorata, pro exploratis adferre. Unde cum tandem aliquando Nostris in regni interiora aditus patuisset, animaduersum est multarum rerum fidem intercidere, quin etiam ex eo ipso tempore, quo Nostris ingressus patuit, primis potissimum annis, nonnulla fortassis non explorata cum literis nostris nauigasse. Neque enim simul atque Europam attigisti, Europæa omnia pernoscis, sed oportet ut annorum diuturnitas, Prouinciarum Illustratio, sermonis patrij peritia, librorum lectio, ad fidem faciendam accedat, quæ cum omnia simus hæcenus assecuti, id sane conficitur, postremam hanc descriptionem, cæteras omnes superiores autoritate superare, & ei nihil ad veritatem deesse, nisi quantum mortalis tenuitas venia digna erroris admisit. quod si aliquando aduerterimus, curis posterioribus, priorum Magistris, uti emenderur, adlaborabimus. Interim his fructe, Lector, dum exactiora fusioraque præparamus. Si enim *DEVS* Optimus Maximus post tot itinerum anfractus stationi me antiquæ reli-

DE LECTOREM.

stituerit, ac vitam produxerit, spondeo me de Sinenſis regni moribus volumen iuſtum, in quod etiam Sinarum Annales à quatuor fere annorum millibus per continuos ſæculorum gradus deductos, in compendium redacturum, & ſimul ex Ethicis Sinarum libris ſelectiores quaſlibet ſententias Latino habitu tranſmiſſurum, ut intelligatur quam apta ſint ad rem Chriſtianam eius gentis ingenia, quæ ita appoſitè de moribus diſputauit. Interim hoc velut præguſtatorio ferculo contentus eſto, & breuitatem noſtram piis rei Chriſtianæ negotiis, ac Sociorum paucitati acceptam refer, & noſtram æquibonique barbariam conſulas velim, quæ peregrino ſermone per diſcendū ſcribendique deſuetudine ſylueſcens, non potuit aurium tuarum acerrimo iudicio ſatis nitidè ſervire. Vale. Romæ, decimoquarto Kalendas Feb, anno Salutis humanæ clō Ioc XV.

NICOLAUS TRIGAVTIUS.

INDEX.

INDEX
OMNIUM CAPITUM
HUIUS HISTORIÆ.

Capita Libri primi.

I. S criptionis huius causa & modus.	pag 1
II. De nomine situ, & magnitudine Regni Sinarum.	3
III. Quorum rerum sit ferax Sinenfis ager.	9
IV. De artibus apud Sinas mechanicis.	20
V. De artibus apud Sinas liberalibus, deque literatorum gradibus.	27
VI. De Sinenfis Reipublica administratione	46
VII. De Sinarum ritibus nonnullis,	69
VIII. De corporis lineamentis, cultu habituque, & aliis apud Sinas consuetudine receptis.	93
IX. De ritibus apud Sinas superstitiosis, & aliis erroribus.	100
X. Varia apud Sinas falsa Religionis secta	113
XI. De Saracenis ac Iudæis, ac fidei demum Christiana apud Sinas vestigiis	129

Capita Libri secundi.

I. B. Franciscus Xavierius Christianam apud Sinas expeditionem aggreditur, sed non ingreditur.	140
II. Huius expeditionis principia iterum ab Societate Iesu instaurantur.	154
III. Intra eundem annum tertio Patres in Sinarum regnum admissi, stationem tamen in eo nondum impetrarunt.	163
IV. Scinquaginta Patres evocantur, & facultatem impetrant adis extruenda, sedisque figenda.	174
V. Cum Sina de legis nostræ capitibus paulatim ab Sociis agi coeptum.	186
VI. Absente P. Michaele Ruggerio gravi calumnia P. Matthæo Riccius liberatur, & Mathematicis operibus in stuporem Sinas adducit.	193
VII. Legationem Hispaniæ ad Sinarum Regem Patres impetrarunt.	205

CAPITUM.

- VIII. *Alij duo Socij huic expeditioni destinantur, & in regnum admittuntur, in Provinciam deinde Ceguianam a nostris excurritur.* 212
- IX. *E nova Sede dimittuntur. In Provinciam Quam si P. Michael Ruggerius excurrit.* 218
- X. *P. Eduardus Superior Amacaum remittitur, & Socij vexati, gravi deinde calumnia liberantur.* 222
- XI. *P. Michael Ruggerius Amacaum petit, ibique retinentur. P. Eduardus Sciauquinum redit, & Socij populari furore fatigantur.* 230
- XII. *Visitator P. Michael Romam mittit, procuratorum à Pont. Max. ad Regem Sinarum legationem. P. Antonius Almeida Sinas petit, eaque sedes novo ex Metropoli labore fatigatur.* 235
- XIII. *Quanto cum fructu à Socijs id temporis in Scianchinesi sede laboratum.* 243
- XIV. *Extremus Schianchina Sedis labor, & Sociorum expulsio.* 249

Capita Libri terrij.

- I. *Sinensis expeditio Christiana instauratur, & Xaucei nova sedes erigitur.* 261
- II. *Amacai Patres revocatos auditur. Visitator ad rem Sincanicam stabiliendam accingitur* 274
- III. *Nobilis Magistratus filius, Chiutaiso nomine, Xaucei se P. Matthai discipulum profitetur, & cum in eam vicinam urbem à P. excurritur.* 277
- IV. *Primus in Xauceana sede labor, & P. Eduardi Refforis in eam adventus.* 284
- V. *P. Antonius Almeida moritur, P. Franciscus de Petris ei sufficitur.* 290
- VI. *In urbem Nanhianam excurrit P. Matthaus, & aliquot ibi Christo aggregat.* 296
- VII. *Nocturni latrones domum invadunt, Socium utrumque vulnerant, & à Iudicibus damnati, Nostrorum ope liberantur.* 302
- VIII. *P. Franciscus de Petris moritur, P. Lazarus Catanus in eius locum subrogatur.* 309
- IX. *In Regiam Nanchinensem P. Matthaus pergit.* 312
- X. *P. Matthaus Riccius Nanchino turpiter eiectus, in Chiamsi Provincia metropolim se recipit.* 324
- XI. *In Chiamsi Provincia metropoli nova sedes erigitur* 332
- XII. *Cum Regis propinquis P. Matthaus familiaritatem contrahit, & cum alijs quibusdam, qui se concionatores appellabant.* 339

I N D E X

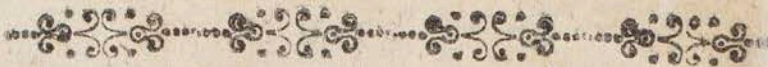
- XIII. Socius P. Matthaeus Nancianum mittitur, & à nobis ad eos propria comparantur. 343
- XIV. Xauscei P. Lazarus Catanensis ingenti labore fatigatur, & alii duo socii evocantur. 347
- Capita libri quarti.
- I. P. Matthaeus secundo Nanchinum redit. 351
- II. A Nanchinensi Praelege P. Matthaeus evocatur, in cum Nostri Pechinum navigat. 355
- III. Pechinensi negotio frustra tentato, Nostri Nanchinum revertuntur. 377
- IV. Hyeme praeventi Nostri in flumine hybernant. P. Matthaeus itinere terrestri Nanchinum repetens, tertiam sedem erigit. 382
- V. Ex Mathematicis disciplinis magna Nostri auctoritas Nanchini accrescit. 394
- VI. Nanchini viri primores P. Matthaei familiaritatem ambiunt. 403
- VII. P. Matthaeus Riccius cum celebri sacrificulo de lege nostra disceptat. 410
- VIII. Ex Hybernis Nostri Nanchinum incolumes appellant, & ad eos commoda comparantur. 417
- IX. P. Lazarus Catanensis Amacatum petit, Nanchini vero primitiæ Neophytorum baptizantur. 424
- X. Expeditionem Fiquinensem Nostri denuo aggrediuntur. 430
- XI. Quæ nostris in arce Thienſin contigerint. 437
- XII. Nostri ex improvise Pechinum ab Rege cum suis dominis evocantur. 443
- XIII. Nostri à ritu Magistratibus comprehensi, incertam Legatorum reversi sunt. 447
- XIV. Nostrorum statio in urbe tandem post libellum à nostris Rege datum confirmatur. 471
- XV. Amicitia nostrorum cum viris duobus gravissimè artissime, & cum fructu contracta. 477
- XVI. Insigni dedecore per eos notata simulacrorum sedes Nostros imminentis periculo liberavit. 484
- XVII. In Xausceana Sede quid hæcæntæ gestum sit. 491
- XVIII. Quibus per eos annos laboribus Xausceana Sedes fuerit agitata. 501
- XIX. Nanquiniensis Ecclesia progressus. 5
- XX. P. Emanuel Diaz ab Amacænsi Rectore Nanquiniensis expeditionem mittitur. 52

CAPITUM.

Capita libri quinti.

- I. *E Iaponia reversus Amacuum Vifitator huius expeditionū res componit* 531
- II. *Quanta legi Christiana dignitas è P. Matthai hoc tempore excusis accesserit.* 537
- III. *Paulus in Philosophico, Martinus in militari Senatus Doctōrum gradus assequuntur.* 543
- IV. *Quid superioribus annis in Sede Nanciani gestum fuerit.* 549
- V. *Quid in Xauceano domicilio hoc ipso tempore ageretur.* 558
- VI. *Res Christiana Nanchinensis belle procedit, & amicus noster Chiutaiso Christo aggregatur,* 562
- VII. *Pachinensis Domicilii res gesta: domus coempta: Euclides Sinice editus.* 568
- VIII. *P. Alexander Valignanus Vifitator, & primus expeditionis huius fundator moritur Amacai.* 577
- IX. *In Cantonienſi Metropoli gravi tumultu in Nostros excitato Frater noster Franciscus Martinez occiditur.* 579
- X. *Cantonienſi tumultu sedato P. Cataneus cum altero Socio ad stationem suam intra regnum redit.* 591
- XI. *Ex India Cataium luſtraturus mittitur a nostra Societate Benedictus Goefius Luſitanus.* 601
- XII. *Reliquum itineris Cataium uſque, quod Sinarum regnum eſſe compertum eſt.* 609
- XIII. *Fratriſt noster Benedicti mors intra Sinenſe regnū postquam ad eum excipiendum è noſtris unus Pechino miſſus adveniſſet.* 619
- XIV. *Nanciani graviffimus in Noſtros tumultus exoritur.* 628
- XV. *Nanciani exantlato labore gesta.* 640
- XVI. *Geographicam orbis descriptionem à Matthao editam, Rex ipſe intra Palatium recudi iubet & Pechinensis Eccleſia novis incrementis augetur.* 644
- XVII. *Rei Christiana apud Nanchinenses progressus.* 651
- XVIII. *In patria Doctōris Pauli urbe Scianhai nomine utiliter bienni ſpatio P. Cataneus laborat.* 660
- XIX. *In Sede Xauceana reſeo tempore gesta narrantur.* 66
- XX. *De ſœlici P. Matthai obitu.* 672
- XXI. *P. Matthao Riccio ab Rege ſepultura, Noſtris ades ſacra & profana deſignantur.* 681

FINIS CAPITVM.

FERDINANDVS ALBERVS
Societatis IESV Vicarius
Generalis.

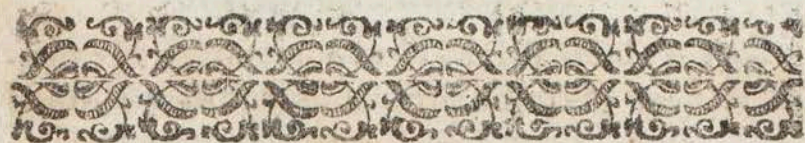
CUm opus, cui titulus est, *De Christiana expeditione apud Sinas, ab Societate IESU suscepta*, à P P. Matthæo Riccio, & Nicolao Trigault conscriptum, tres ejusdem Societatis Theologi recognoverint, ac in lucem edi posse probaverint, facultatem concedimus, ut typis manderur, si ita iis, ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Romæ 30. Maij, Anno 1615.

FERDINANDVS ALBERVS.

LICENTIA R. P. PROVINCIALIS
in Provincia Rhenana.

EGo Joannes Copperus Societatis IESV per Rheni Provinciam Præpositus Provincialis, concedo Bernardo Gualteri Bibliopolæ Coloniensi facultatem excudendi opus, quod inscribitur, *De expeditione Christiana apud Sinas ab Societate IESV suscepta*, à PP. Matthæo Riccio, & Nicolao Trigault, in cuius rei fidem hoc ei testimonium propria manu subscriptum dare volumus. Coloniz 16. Augusti, 1617.

JOANNES COPPERVS.

DE
CHRISTIANA
EXPEDITIONE APVD
SINAS AB SOCIETATE
IESV SVSCEPTA.

LIBER I.

Scriptioⁿis huius causæ & modus.

CAPVT I.

Non raro euenit, vt ingentium expeditionum, rerumq; magnarum, quæ labentibus seculis assurrexere, primordia posteri penitus ignorarint. Eius rei causam non semel mecum ipse inuestigans, vix aliam deprehendi, quam rem omnium initia (etiam earū quæ in immensam deinde magnitudinem excrefcunt) in ortu suo, ita exigua esse & exilia, nihil vt minus quam secururam deinde molem promittere videantur. Qua ex causa qui res illas ex infantilibus, vt ita dicam, cunis educunt, nihil admodum laborant, res memoria tum quidem vt videtur indignas, memoriæ commendare. Nisi forte magis plac eiusmodi negotiorum prima rudimenta, tot tantisq; difficultatibus impediri, vt eorum auctores in agendo distentos, à scribendo non temporis minus quam virium penuria deterreri fateamur.

*Initia verū
magnarum
cur sape ig-
norentur.*

A

QVAM-

*Causa hu-
ius scriptio-
nis.*

QVAMOBREM, vt Societatis nostræ ingressum in oclusos tot seculis vastissimi huius regni fines, & rei Christianæ primitias apud illustrem hanc gentem, ab hoc obliuionis interitu vindicarem, aggressus sum ea, quæ à P. Matthæo Riccio suis commentariis ad posteritatis memoriam quotidianis, post obitum relicta sunt, historica narratione complecti.

ID vt facerem, alia me quoque vel maximè causa permouit, vt si fortè Diuinæ bonitati visum fuerit, ex hac minima Euangelij semente, lætam aliquando messem in Ecclesiæ Catholicæ horrea congregare, posteri fideles intelligant, à quibus inde temporibus admiranda Dei opera in huius gentis conuersione, sint deprædicanda; deinde si ex euentu quodam, seu occulto Dei iudicio sperati fructus non prouenerint, cognoscant quantum minima nostra Societas IESV vel egerit, vel passa sit ad hanc infidelitatis velut nemorum vastitatem perrumpendam, & quanto vel sudore vel industria hoc ipsum nouale excolendo in spem magnam euocarit.

PORRO totum hoc de quo agimus negotium, quis ambigat, diuinum esse, quando in animis ad Euangelij lucem adducendis, omnino versatur? Plus igitur veritatis candore, quam verborum lenociniis pium lectorem in re pia delectare conabimur. Nihil præterea hac nostra narratione detractum volo Annalibus nostris, aut priuatis sociorum literis, quin eam habeant quam habere par est in veritatis auctoritate firmitatem (nisi fortè cum his pugnauerint) neque enim instituti nostri est in hac historia vel omnia persequi, vel quæ persequemur exhaurire, quin alia multa contigerint quæ narrari quoque potuissent.

VERVM

Apud Sinas Liber I.

VERVM ex eo quod Sinicæ res, fere non ratione minus, quam ipso cælo ab Europæis distent, totaq; hæc scriptio Europæ soli dedicetur, consilium mihi fuit, antequam rem institutam, aggrediar, pauca de eius regni situ, ritibus, legibus, cæterisque id genus præmittere, ne historiæ deinde filum necessario sæpe, & non sine nausea, interrumpamus. Qua in re eum modum seruabimus, vt non nisi quæ à nostris discrepant, quantum ad historiæ lumen pertinebit, attingamus. Ac tametsi eiusdem argumenti non pauca volumina in Europa legantur, arbitror tamen nemini molestum fore, hæc eadem ab nostris audire, quia iam annos omnino triginta in hoc regno viximus, nobiliores eius prouincias lustrauimus, cum illius Optimatibus summisque Magistratibus ac viris literatis quotidie familiarissimè congregimur, vernacula Sinarum lingua loquimur, eorum ritus legesq; ex professo didicimus, ac denique, quod maximi refert, dies ac noctes eorum libros manibus terimus. Quæ omnia iis defuere, qui nullo vnquam tempore in hunc prope alium orbem penetrarunt, quæq; scripserunt non oculis, sed auribus acceperunt aliorum fide subnixi. Verum hæc intra institutæ breuitatis limites restringemus paucis huius primi libri capitibus, quæ non immerito in singulos libros excrescerent, si pro dignitate tractarentur.

Modus scribendi.

Declaratur fides huius historiae.

De nomine, situ, & magnitudine Regni Sinarum.

C A P V T II.

EXTREMVM hoc in Oriente Imperium, Europæ nostræ innotuit, variis nominibus, insigni-

Varia huius regni Sinensis appellatio.

infignitum. Antiquissimum est illud à temporibus Ptolomæi *Sina*. Postmodum à Marco Paulo Veneto, qui nonnullam huius regni notitiam Europæis ingessit, *Cataium* appellatur, sed celeberrimum est *China* ab Lusitanis inductū, qui immensam nauigationem emensi, eo appulerunt, ibiq; ad Australem eius partem in Cantonienſi Prouincia, hodieq; negotiantur. Id nomē Itali & aliæ nonnullæ in Europa nationes nonnihil immutarunt, Hispanicæ pronunciationis ignari, quæ in nonnullis à Latina discrepat. *China* enim ab Hispanicis omnibus ita effertur, ut ab Italis *Cina*.

*Serico
abundat.*

NEMINI quoq; dubium, meo quidem iudicio, videri debet, hanc esse quam Hippophagorū regionem vocant, in hoc enim regno vniuerso ad hæc vsq; tempora equina vescuntur omnes æque ac nos bubula. Nihil etiam dubitarim eandem regionem quoq; esse *Sericam*: non enim alio in regno vllō ad Orientem, nisi apud Sinas, sericum, eiusq; vis tanta reperitur, vt non incolæ solum vniuersi, opulenti æque prope ac tenues eo induantur, sed etiam in finitima omnia Regna exportetur. Lusitani sane negotiatores alia nulla merce onerarias suas libentius consarcinant, quàm Sinensi serico, quod in Iaponiam Indiamq; vniuersam distrahendū immittant. Hispani quoque Philippinarum insularum incolæ, naues suas in nouam Hispaniam orbemq; illum vniuersum onustas Sinensi serico transmittunt. In Sinarum quoque Annalibus reperio operis artificium serici annis ante Christum natum bis mille sexcentis triginta & sex. Et apparet ex hoc regno in reliquam Asiam, nostramq; Europam, imo & Africam, id genus opificii transmigrasse.

VERVM in hac nominum varietate, nihil æquè mirum videri debet, quàm hæc omnia Sinis
ipsis

ipsis incognita esse & inaudita, cum nullum apud eos vestigium sit harum appellationum, ac multo minus qua ex causa toties variarint; cum tamen alia multa Sinæ ipsi regno suo imposuerint, ac fortasse in posterum imponent. Est enim apud eos in more, ab omni memoria, positum, ut quoties imperandi ius ex vna familia in aliam, pro humanarum rerum vicissitudine transit, ipsum quoque regnum nouo nomine, ab eo qui regnare occipit, insigniatur, quod qui facit, speciosum aliquem regno titulum pro arbitrato imponit. Ita olim *Than* appellari legimus, quod sine termino latum sonat, alias *Tu*, ac si quietem voces, deinde *Hia*, quod idem est ac si magnum dicas, postea *Sciam*, quæ vox ornatum innuit. Tum *Cheu*, hoc est, perfectum. *Han* vero lateam in cælo viam signat, aliaq; permulta. Ex quo vero hæc ipsa familia, penes quam hodie regnandi ius est, quæ *Ciu* dicitur, regnum vniuersum *Min*, id est, claritatis nomine insignitur, cui tamen hodie syllabam *Ta* adiunxerunt, & *Ta-min*, id est, magnæ claritatis regnum appellant.

Mos variandi nomen huius regni apud Sinas.

E VICINIS verò populis pauci has nominum varietates aduertunt, hinc fit, ut singuli prope singulis hoc regnū nominibus insigniant. Cocincinenses & Siami (à quibus Lusitani Chinæ nomen didicerunt) *Cin*, Iapones *Than*, Tartari *Han*, Saraceni ab Occasu *Cataium* hodieq; appellant.

APVD ipsos quoq; Sinas (hoc enim Ptolomæi nomen video frequentius ab Latinis Scriptoribus vsurpari) præter illud, quod eandem cum ipsis Regibus fortunam subit, alio quoque communi seculorum omnium, eoque nec vno nomine compellatur. Nunc enim *Ciumquo*, nunc *Ciumboæ* quotidiano nomine appellamus, prius

regnum, posterius nomen hortum, vtrumque in medio situm sonat. Huius nominis causam audio esse, quod Sinæ cœlum quidem rotundum, terram verò quadratam esse arbitrentur, in cuius medio regnum situm esse sibi fingunt. Quæ ex causa cum initio Geographicas nostras descriptiones in plano positas aspicerent, sub stomachabantur, regnum suum non in medio, sed ad extremum Orientem demonstrari. Hanc ob causam cum Pater Matthæus Riccius orbem terrarum Sinicis nominibus expressisset, ita disposuit, vt Sinarum Regnum in medio viseretur, verum ipsi nunc plerique errorem illum suum & agnoscunt & irrident.

*Error Sinæ
suum circa
suum regni.*

*Moderator
huius Re-
gni, Domi-
nus vniuer-
satis ap-
pellatur,*

*Amplitudo
Regni Sina-
rum.*

QUI vniuersum regnum cum summo imperio moderatur, Vniuersitatis huius Dominus appellatur, ideo quod arbitrentur ipsi regnum suum iisdem prope terminis, quibus hoc vniuersum claudi, nam vicina regna quæ pauca prius noverant, quam cum Europæis commercia miscerent, vix regnorum nomine dignantur; quod si cui è nostris mirum videatur, idem sciat Sinis videri posse, si scierint tot è nostris Monarchas eodem titulo insignitos, quibus in Sinarum ingens imperium nihil vnquam iuris fuit. Atque hæc de Regni nomine perstrinxisse sit satis. Quod spectat ad amplitudinem, non immerito Sinarum Imperium, Scriptorum & seculorum omnium calculo, *Magnum*, prænomen obtinuit. Nam si agrorum situm ac limitum spectes, omnia orbis terrarum regna, vnã quidem appellationem sortita, hodie superat; & per omnia retro secula (quantum quidem hætenus affectus sum) superauit. Ad Austrum enim in gradu nono supra decimum eleuati supra horizontem poli incipit, in insula quam ipsi *Hainam* vocant, quod Australe mare sonat, & excurrit in Septentrionem,

erionem, ad secundum & quadragesimū, ad Boreales illos muros, quibus à Tartaria Sinæ suum Imperium diuidunt ac tuentur. In longum incipit à centesimo duodecimo ab insulis fortunatis, in Prouincia quam ipsi *Tunan* vocant, & in centesimo tricesimo ac secundo, mari ad solis Ortum terminatur. Hanc terminorum dimensionem nos ipsi variis in locis eiusdem Regni, per quæ transire contigit, ad astrolabiorum, & aliorum, quibus Mathematici vtuntur, instrumentorum normam, adiuncta Eclipsium fide, è Sinenfium factorum, in quibus nouilunia simul ac plenilunia ad amussim describuntur, & maxime cosmographicorum planorum auctoritate, quâ accuratissime licuit, excussimus. Et quidem ab Austro in Boream, vbi nostrorum hæctenus defudauit industria, nihil est quod addi posse videatur. Sic vero in longitudine posteriori nostri, cum in eas partes Euangelium, Deo volente, inuenerint, accuratius aliquid explorarint, quod erit, vt arbitror, discrimen exiguum, eorum auctoritati libens cedo, & posteriores curas prioribus iudico præferendas.

Longitudo regni Sinarum.

Ex his colligitur, hanc in vno regno amplitudinem, maxima ex parte intra zonæ temperationis benignius cælum contineri, eaq; omnia climata, quæ ab extremo eius, quod à *Meroe Nili* insula nomen accepit, ad Romanum vsque excurrunt, continua excursionem complecti. Hæc tam ampla limitum circumscriptio, ad Boream tamen angustior est, tertia fere parte, quam nonnulli nostri temporis Scriptores eam protenderunt, qui ad tertium supra quinquagesimum gradum eam protulerunt.

Sina intra zonam temperatam sita.

VERVM ne cui hæc etiam ipsa limitū laxitas, si non incredibilis post oculatos testes, tamen magnam aliquam partem deserta incultaq; videatur,

Descriptio
amplitudini-
nis.

Vrbium
numerus.

Adulcorum
capita.

Regna ve-
ctigalia.

deatur, adscribam hic quod in quodam Sinarum volumine excuso anno Domini 1579. cui *Sinarum Regni descriptio* titulus est, scriptum reperi. Id cum fide conuersum sic se habet: In Sinarum regno duæ sunt prouinciæ curiales ac Regiæ; *Nanquinum*, quod Regiam Australem, & *Pequinum*, quod Borealem sonat. Præter has aliæ sunt tredecim. In his quindecim prouinciis (regna eas iure dixeris) alia diuisione centum quinquaginta octo regiones aut potius prouinciæ minores (ipsi *Fu* vocant) numerantur. (Quarum pleræque duodecim quindecimve Vrbes bene magnas, præter villas, pagos, castella & oppida, comprehendunt. In his regionibus 247. vrbes in maiores titulo *Cheu* insigniunt, tametsi à reliquis vrbibus sæpe dignitate potius, quàm celebritate vel amplitudine distinguuntur. Vulgares vrbes reliquæ, quas ipsi *Hien* vocant, mille supra centum & quinquaginta duæ continentur. Adulorum porro capita, à quibus vectigal Regi singulatim penditur, 58. milliones, vt vulgus vocat, quingenta quinquaginta millia octingenta & vnum, eo tempore quo liber excusus erat, numerabantur. Sed in his neque muliebris sexus includitur. Et è virili pueri, adolescentesq;, eunuchi, milites, propinqui Regis, Magistratus, literariq; & alii permulti excipiuntur. Et militum quidem, tametsi alta & decrepita fere pax est (exceptis Tartarorum insultibus) supra decies centena millia, stipendio Regio aluntur, & perpetuo sunt in armis, qui numerus vt nemini supra fidem videatur, aduerto tres ad Boream prouincias, qualis est vna quæ *Leatum* vocatur, prope dimidiatas, sub vexillo ac stipendio regio militare.

REGNA finitima Sinarum Imperio vectigalia ad Ortum tria, ad Occasum tria supra quinquaginta,

ginta, ad Austrum supra quinquagintaquinque, ad Boream vero tria eodem volumine numerantur. Aduerto tamen hodie, longe pauciora debitum vectigal persoluerunt, ea vero quæ hodieque persolunt, plus è Sinarum regno efferunt quam afferant, ideoque nihil admodum à Sinis laboratur, in vectigalium fide permaneant necne.

AD huius regni amplitudinem, ac celebritatem accedit, quod vndiq; vel natura vel arte cingitur aptis ad se tuendum munitionibus. Ad Austrum simul & Ortum mari alluitur, eoq; tot insulis distincto, vt classibus ad continētem aditus sit vbiq; perdifficilis. Ad Aquilonem ardua præcipitia, continuo quinq; leucarum supra quadringentas eoque fortissimo muro coniuncta, Tartarorum prope continuos insultus excludunt. Ab Occasu, qui Aquiloni vicinior est, conterminus visitur arenæ sitientis ager, qui multorum dierū penuria aduenarum exercitus ab Sinarum regno aut deterret, aut sepelit. Occasus australior saltib. & montibus frequens notatur, & exigua admodum regna finitima habet, quæ Sinæ negligunt, indigna suo vel metu vel cupiditate arbitrati.

A munitionibus laudatur.

Quarum rerum sit ferax Sinensis ager.

C A P V T III.

EX hac tanta huius regni amplitudine, non ab Ortu solum in Occasum (prout nostra excurret Europa) verum etiam ab Austro in Aquilonem, contingit, vt alibi nusquam toto orbe terrarum, tanta sit rerum nascentium varietas, quæ sub eiusdem regni cœlo producuntur; hinc enim climatum diuersitas, & ex ea diuersarum rerum feracitas pendet, nam alia sub torrido,

alia sub gelido, alia denique sub Ioue temperato felicius educuntur.

Sina omnium rerum ferax.

SINÆ ipsi in suis chorographiæ voluminibus, fuscè quid quæque Prouincia ferat, enumerant, quæ omnia hic persequi esset ab instituta breuitate alienum. Illud in vniuersum cum fide dici potest, quod ab omnibus scriptoribus asseritur, omnia, quæ ad humanum cultum & victum, imo & delicias faciunt, non aliunde importari, sed domi abunde nasci. Quin etiam ausim asserere, omnia prope, quæ in Europa videmus, in hoc regno reperiri. Et si quæ desunt, longe pluribus aliis, quibus Europa caret, compensari.

Fruentum.

IN PRIMIS igitur omni triticeo abundat apparatus; frumentum, hordeum, milium, panicum, filiginem, & alia id generis copiose suppeditat. Oriza porro, quæ quotidianus est eorum fere commeatus, longe Europam superat. Legumina vero, sed maxime phaseoli, quibus etiam ipsa iumenta armenta quæ vescuntur, & id generis in variis prouinciis secundam ac tertiam quotannis sementem ac messem patiuntur. Ex quo non minus agri celi quæ feracitas & clementia, quam gentis industria colliguntur.

Legumina.

Fruentum.

FRUCTVVM quoque ac pomorum species, si oliuam excipias & amygdala, è primariis nullæ desunt. Importatæ à nostris ficulneæ, nolunt se ab Europæis superari. Præter hæc alia sunt poma nostris incognita, qualia in Cantonienfi Prouincia aliisque Australibus sunt, quæ nomine ab Sinis accepto *Licyas & Longanas* appellamus, quæ mitissima sunt in paucis, nec vsquam alibi generantur. Indicæ quoque illæ è palma nuces, & alia Indica poma ibidem visuntur. Alia quoque species est, quam ficum Sinensem Lusitani vocant, suauissimum simul ac speciosissimum pomum. Ficum ideo solum Lusitanum vocant, quod iis quoque passis vesci licet,

Ficum.

licet, alias enim nihil habet omnino simile, propiusque accedit ad malum persicam grandem, sed rubeam, ac sine lanugine vel nucleo. Aurea vero mala & citrea omnesque spinosi nemoris pomum, omnem ubique terrarum in eo genere vel varietatem vel suauitatem longo superant interuallo.

*Aurea
poma.*

IDEM quoque constanter videor de olerum varietate ac præstantia, deque hortensium herbarum apparatu posse confirmare, horum enim apud Sinas, quam apud nostrates, usus est frequentior. Complures quippe de vulgo reperias, qui per vniuersam vitam alia nulla re vel tenuitatis, vel etiam religionis causa vescuntur.

Herba.

NEC omnium porro florum varietas desideratur, imo non pauci nostris incogniti, non sine voluptate Conditorisque laude visuntur. Verum Sinæ fere magis eorum specie, quam odore delectantur; atque ita plane inaudita est apud eos (nisi ex quo cum Europæis commercia miscuere) ars odoriferos succos è floribus aut herbis lento igne educendi.

Flores.

IN quatuor ad Austrum prouinciis, nobile illud apud Indos folium quod *Betre*, & arbor quam *Arequeiram* vocant, reperitur. Folium illud suauiter mordicans, magna sua voluptate, viuæ calci mixtum, totos fere dies Indi mandunt, afferuntque calore illo stomachum non parum adiuuari.

OLEVM ex oliua, vel in edulia, vel in lucernas varie supplent, sed omnibus præstat illud, quod è sesamo educitur, nã & odoriferum est, & ubique fere abundat. Horum vina longe nostris sunt inferiora, tametsi contrarium ipsi sibi persuadent. Cum enim vua rarior sit, nec admodum mitis, neglectu quodam ex ea vina non exprimunt, sed ex oriza conficiunt, aliisque rebus, vnde fit vt nusquam desit. Eo vino mire sibi placent, & sane nec insuaue est, nec ita vti Europæum adurit.

Oleum.

Vina.

SVILLA

Carnes.

SVILLA vulgo vescuntur, sed tamen aliquoque carnes abundant. Bubula, ouilla, caprina multa est. Gallinae, anates, anseres ubique innumerae. Quin etiam equis, mulis, asellis, canibus aequifere ut reliquis carnibus vescuntur, atque ita venales in macellis exponuntur. Quibusdam tamen in locis superstitio vel agricultura, bobus & bubalis parcat; ferina, sed maxime ceruo, lepore variisque altilibus abundat, vilique omnia pretio comparantur.

*Equis vescuntur Si menses.**Equorum multitudo.*

EQVI & alia id generis iumenta, tametsi Europaeis venustate cedant, numero tamen, & pretij vilitate vecturaeque facilitate praestant, sicubi flumina obuia non occurrant, nam fere vniuersa regio ita fluminis peruia est, ut peruadi fere tota possit, siue ea flumina natura, siue ars fecerit. Ex quo incredibilis omnis generis nauigiorum multitudo vltro citroque nauigat, eaque tanta, ut est nostri temporis Scriptoribus vnus asserere non dubitauerit, nihilo pauciores in aquis, quam in continenti commorari; quod etsi supra fidem est hyperbole, talis tamen est, ut Sinensis solum flumina nauiganti, minime supra modum esse videatur. Ego aliud asserere forte maiori fide ausim, non incredibile videri, tot in hoc vno regno nauigia, quot in reliquo terrarum orbe posse numerari, si de iis solum agatur, quae ab aqua potabili deferuntur, nam ea quae apud Sinas maria permeant & pauciora sunt, & cum nostratibus nullo modo conferenda. Sed ad equos redeo. Sine domare minimè norunt, castrati omnes mansuescunt, quotquot ad vsus quotidianos adhibentur. Equi porro militares sunt propemodum innumerabiles, sed ij ita degeneres atque imbelles, ut ne hinnitum quidem equi Tartari sine fuga ferant, vnde inepti fere ad praelia esse solent, praeterquam quod, cum ferreis calcibus maniti non sint,

*Nauium copia.**Equi ad praelia inepti.*

filices

Illices aut rupes in præruptis itineribus vngulæ teneritudo retinere diutius non potest.

MAGNA est in tot fluminibus piscium varietas & copia, nam præter piscosissimum mare, ad *Piscium* Austrum Solemque nascentem, & ea quæ dixi flumina, sunt ingentes lacus, quos ob latitudinem & profunditatem, exigua prope maria dixeris. Et præter hæc suburbana viuaria, haud paulo frequentiora quam apud nostrates, è quibus in vsus mercatusque quotidianos nullo non die piscis educitur, qui etiam nunquam deficit, piscantesque frustratur. *varietas.*

SINENSIA nemora Leones minime alunt, *Nemora.* sed magno numero Tygres, Vrsos, Lupos, Vulpes. Elephantes non nisi Pequini in aula ad pompam multi educantur, iique aliunde adducti, nec toto regno vsquam visuntur.

LINUM minime norunt. E gossipio vulgo *Linum.* ad amictum pannus textitur, cuius semen tamen ante quadringentos annos est ab externis importatum, ita tamen regio illius ferax fuisse reperta est, vt hodie orbi vniuerso sufficere posse videatur.

OPERIS bombycini tanta est copia, vt plane cum nostra Europa (nisi forte superior est) certare posse videatur. Ex iis bysinos, atque damasceni operis pannos, quin etiam ad Europæ imitationem hodie quoque holosericos texunt, aliaque opera conficiunt, quæ apud nos in vsu habentur; sed in pretio tamen, tertiam partem ac sæpe quartam vilius distrahuntur. *Bombyx.*

E CANNABO aliisque quibusdam herbis, *Cannibus.* varij panni texuntur, maxime in æstiuos vsus, tamen ex ouium lacte caseos non exprimant, & lacte non amodum vescantur, eoque solo quod turgidæ boues præbent, lanam tamen tondent, & in *Lana.* ea vtenda à nostris longe superantur, nondum enim

enim ex ea pannos laneos intexunt, qui tamen apud Sinas in pretio importati habentur. E lana conficiunt tenuiores æstiu temporis pannos, quibus vulgus ad pileos utitur, & pro tapetibus, in quibus vel de nocte iacet, vel urbanos ritus suos, de quibus infra, peragunt, horum ad Boream frequentior est usus; qui tametsi longius absit ab Arctico polo, quam Europa nostra habitetur, frigus tamen haud paulo videtur acrius, nam & flumina permagna lacusq; gelu concrescunt, cuius rei causa nondum satis est nobis explorata, nisi eam in Tartariæ niuales montes non remotos referamus, ad quæ frigora propulsanda, non infimis vulpium & Scythicarum mustelarum pellibus abundat.

Metalla.

METALLA apud Sinas omnia, nullo excepto, reperias licet. Præter æs cuprumque vulgare aliud conficiunt, candidum instar argenti, quod nihilo carius est ære flauo. E liquefacto vero ferro aliquid plura opera quam nostri conflant, ut lebetes, ollas, campanas, ac tintinnabula, mortaria, cancellos, fornaces, bellica vel tormenta vel instrumenta, aliaque complura, omnia nostratibus haud paulo viliora.

Aurum.
Argenti
usus.

AURUM nec ignobile est, tamen nostrate pretio longe inferius. Argenti ad monetam usus est, quæ pondere non etiam sigillo impresso distinguitur, atq; ita in omni commercio ad stateram pretium omnem expeditur. quod est per se perincommodum, & addita ipsius argenti nobilitate vel ignobilitate, quæ pretio addenda est vel detrahenda, quod etiam incommodius, nam adulterina fraus non est infrequens. Pluribus tamen in locis quadrantiis ex ære usus, qui in ærario publico ad usus minutiores excuduntur, argentea quoque vasa, nec non aurea à potentioribus in usum adhibentur, sed in hac re parcius est Sinarum luxus Europæo. Muliebris tamē mundus etiā apud Sinas maxime

in capitis ornatum auri argentiq; multum absumit. Vulgaris porro ad mensas supellex fictilis est, quam Europæi fere nescio qua ex causa *Porcelanã* vocant, cui parem inter fictilia vasa non reperias, siue tenuitatem siue nitorem spectes. Nobilissima fingitur in Kiamsinensis Prouinciæ agro, in quo massa lutea est, è qua fingi solet. Inde in vniuersum regnum finitimasq; Prouincias ac remotas in Europam vsq; distrahitur, & vbiq; habetur in pretio ab his, qui nitorem inter epulas pluris, quam pompam faciunt. Eduliorum etiam feruentium vim patitur, nec vnquam findi solet, imo, quod mirere, frustra inter se filo æreo assuta liquorem continent, nec transmittunt.

VITRVM quoq; Sinæ constant, sed in eo longe ab Europæis vincuntur. *Ædificia* vulgo lignea *Sinensium.* sunt, etiã regia palatia, ita tamen, vt parietes è lateritio plerumq; opere consurgat, qui habitacionem solũ discriminant, nam tectum columnis ligneis vt plurimũ sustinetur. Hinc, & ex nauigiorum multitudine facile colligi potest, arborum quanta sit vbiq; copia, nemorumq; felicitas. Plerumq; intra eas lignorum species, quæ in Europa visuntur. Quercus est infrequens, sed eius vicem supplet æterna quædã & durissima ligni species, quam ideo ferrum Lusitani vocant, nam & ipso colore accedit, & quernã de quercu facile coronã refert. Cedrum quoq; videbis, funestam Sinis arborẽ. Ea maxime ad sarcophagos cadaverum vntur, quæ ab Sinis tanti habentur, vt sæpe in funebrem loculum, supra mille aureos nõ male collocatos putent. Arundinum quoq; genus est (*Lusitani Bambu* vocant) cuius durities ferrea prope est, eaque rotunda vix ambabus manibus cingitur, si maxima est, acta nethi est inanis, suisque nodis articulisque distincta, sua tamen firmitate pro ædium minorum sæpe postibus statuitur.

Lan-

Lancearum etiam hastilia ex tenuioribus fiunt, & in sexcentos alios vsus, quorum longa esset narratio, adhibetur. Hæ arundines non nisi in prouinciis Australibus gaudent, sed earum tanta est copia, vt regno sufficiant vniuerso, vixque alterius ligni vsus vilius comparetur.

Focis quibus rebus abatur.

IN focum non lignum solum, carbones, arundines, stipulamque suppeditat, sed bituminis genus est, quale apud Belgas, maxime in Episcopatu Leodiensi, eruitur, ipsi *Mui* vocant, quod in omnem eius generis vsum accommodatissime adhibetur, neque fumo molestiam facessit. In Borealibus tamē Prouinciis copiosius est ac præstantius, natura scilicet necessitatem adiuuante. E terræ visceribus eruitur, quæ longo tractu distracta eius vsum perpetuant, pretii que moderatione copiam arguunt, & tenuissimo cuique materiam vel in culinam, vel in hypocausta subministrant.

Herbarum medicarum vsus.

MEDICAS herbas alit, quas aliæ regiones non nisi importatas norunt, maxime Rhabarbarum, & Muscum, quæ ab Occasu Saraceni Asiæ vniuersæ, & exinde Europæ inferunt incredibili commercij lucro, cum hinc vilissimo pretio distrahantur. Nam Rhabarbari libram obolis decem emptam, senis septinesque aureis in Europa diuendes. Hic etiam nascitur celebre multorum morborum pharmacum, Lusitani *Lignum Sinitum*, alij *Sanctum* vocant, ad illius, quod ex orbe nouo aduehitur, medendi similitudinem, & ita nascitur, vt nullo colente è desertis locis, solo labore, nullo pretio eruatur, indeque incredibili lucro emolumentoque distrahatur.

Sal.

SALEM non in maritimis solum Prouinciis conficiunt, sed etiam in continente aquas inuenies, è quibus nullo negotio concrefcit. Itaque vbiq; abundat, ac nihilominus ex eo quod sal in omnes

omnes prope humanos vsus adhibeatur, fit, vt in regios thesauros è salis commercio copiosum vectigal inferatur; & negotiatores, qui in sale negotiantur, sint in primis copiosi. Saccari apud Sinas frequentior est vsus quàm mellis, tametsi æque vtrumque abundat. Cera verò non ea sola, quam apes concinnant, sed alia est non cãdidior solum, sed etiam altera præstantior, nam & minus glutinosa est, & accensa clarius splendet. Ea è verminalis quibusdam conficitur, quos in hunc vsum in arboribus educant. Aliam quoque conficiunt ex arboris cuiusdam fructu, quæ superiori minime est in candore inferior, sed tamen in splendore longo cedit interuallo.

Saccarum

Cera qualis conficitur.

QVONIAM papyri vsus apud Sinas latius, quam apud nos patet, ita varie conficitur, sed tamen quælibet eius species longe ab nostra superatur, nam nulla Sinarum charta præli patiens aut scriptionis ex vtraque parte. Itaque folium vnum è nostratibus, Sicinis duobus æquiualeat, facile quoque laceratur, neque fert ætatem. Folia quædam quadrata conficiunt, quæ in vnus alteriusve passus longitudinem vel latitudinem protenduntur, & ea quæ è gossipio fit, candore suo ne à nostrate quidem superatur.

Papyrus.

OMITTO necessaria multa, marmora variis distincta coloribus, pyropos, aliosque lapillos & gemmas, colores ad pingendum non ineptos, odorifera ligna & bitumina, aliaq; sexcæta. Sed tamen prætermittere nec possû nec debeo duo triaue nostris incognita. Ac primum sit frutex quidã, cuius frondibus celebris illa Sinarum Iaponumq; ac finitimarum gentium potio, quam *Cia* vocât, decoquitur. Eius vsus apud Sinas omnino esse nõ potest antiquissimus, nam in vetustis eorum voluminibus, nullus ad eam significandam hieroglyphicus character (quales sunt omnes Sinarum

Lapides.

Potio est frutice celebris.

litera ~~per~~bitur. Vnde fortasse nostros etiam hac fronde ~~al~~tus minime carere, licet suspicari. Hæc folia verno celo legunt, eaque in umbra exsiccant, & ad quotidianam decoctionem asservant, quam prope continuo in potum adhibent, non sub mēsas solum, sed quoties in ædes hospes amicum visurus ingreditur, hac enim potione inuitatur, eaque secundo ac tertio, si moram aliquam fecerit colloquendo. Calida semper bibitur aut potius sorbetur, & palato non est temperata quadam amaritudine insuavis, sed reuera salutaris, & ad multa frequentior illius vsus. Nec vna est huius frondis præstantia, alia aliam solet superare, atque ita libram vno aureo, & sæpe duobus ac tribus, si præstantior habita fuerit, comparabis; apud Iapones præstantissima decem ac sæpe duodecim aureis vanit; apud quos etiam illius vsus aliquanto differt ab Sinenfi. Nam Iapones folia hæc in puluerem redacta feruentis aque cyatho immiscent, quantum duobus aut tribus cochlearibus continetur, eamque potionem ita permixtam epotant. Sinæ vero in aquæ feruentis vasculum aliquot eiusmodi folia iniiciunt: inde calida, posteaquam horum vim imbibit, epotatur, ipsa vero folia relinquuntur.

*Bituminis
genus, ad
varios vsus.*

ALTERVM est bitumen quoddam (confimile lacti) ex arboris cuiusdam cortice expressum, ac instar picis glutinosum, ex eo conficiunt Sandaracham quandam, hoc Lusitani *Ciaronem*, Sinæ *Cie* vocant. Eo mēsas, lecticas, supellectilem, domos ipsas, & nauigia inficiunt, varioque ad libitum colore; quæ omnia deinde ad instar speculi splendēt, & nitore suo oculis, læuitate etiam manibus, cum æquali maiestate, blandiuntur, & multam ferunt ætatem. Hinc fit vt Sinarum Iaponūque ædes ita splendeant, intuentibusq; arrideant: hoc enim velut pigmento, cuiuslibet ligni colorem

rem cum splendore mentiuntur. Hanc etiam ob *Mensas non
sternunt.*
causam Sinæ minus, quam reliqui populi apud
quos est huius bituminis usus, mappis inter eden-
dum, mensas non insternunt, nam splendentes ac
velut crystallinæ mensæ, si quid ex eduliorum a-
dipe de splendore deperdiderint, exigua purioris
aquæ insperione leuiter affricta instaurantur, læ-
uis enim illa duraque superficies, cuiusuis rei per-
mixtionem excludit. facile fortasse arboris huius
esset cum Europa commercium, magno sane bo-
no, sed hætenus inuentus est nemo, qui ad hanc
rem, dignam sane cuiuspiam industria, animum
applicarit. Præter hoc quod dixi bitumen, oleum
esse reperio expressum è pomo alterius arboris,
superiori non admodum absimile, eius decoctiv-
sus est idem, sed splendore inferior, copia vero su-
perior.

HÆC eadem regio aromatis minime caret, vel *Aromata
varia.*
natis, vel importatis. Cinnamomum & zinz-
ber vernacula sunt, ideoque copiosiora, posterius
videm nusquam nobiliter aut feracius. Piper,
lux, aloe, similiaque permulta, vel ex insulis non
procul Malucis, vel è vicinis regnis importata,
quantum copia crescunt, tantum opinione pre-
terea decrescunt. Abundat etiam nitro, cuius usus *Nitri usus
magis ad
festos ludos,
quam ad
prælia ad-
hibetur.*
minus frequens in puluere ad bella tormentaria
(ignitis enim huiusmodi machinis parcius & in-
eptius vtuntur) quam in ludis festisque publicis,
quæ ingeniosissimis ad intuentium admirationem
ignibus apud Sinas celebrantur; nihil enim est,
quod non his ignibus artificiosissime mentian-
tur. Arborea, poma, prælia, igneosque in gyrum
globos felicissime imitantur, sumptu non paruo.
Visi sunt nobis Nanquini tum degentibus, primo
anni mense, qui apud illos in primis festus est,
tantum pulueris insumpsisse, quantum bisenni
prælio eoque continuo suffecisset.

De artibus apud Sinas Mechanicis.

C A P V T IV.

CVM & publica omnium fama, experientia-
que teste, constet, hanc gentem in paucis esse
industriam, facile ex superiori capite col-
ligitur, artes omnes illiberales apud eam reperi-
ri, cum materia nulla desit, merces quoque ipsa in-
genia pelliciat, quæ duæ, artes solent in summo
collocare. de iis hoc capite nonnulla attingam, in
quibus à nostris opificibus discrepare videntur.
Ac imprimis ex eo, quod Sinæ in quotidiano sum-
ptu fere parcius viuunt, euenit, ut opifices opera
sua non ad artis perfectionem, sed ad emptorum
accommodent voluntatem, ideo ea non adeo e-
laborant, ut pretia moderentur. Inde fit ut ope-
rum suorum adulterent bonitatem, externa qua-
dam venustate contenti; quod ipsum etiam libe-
rius faciunt, cum Magistratum rebus insudant;
nam & pretium ab iis exsoluitur sæpe pro arbi-
tratu, non pro merito, & inuiti ad opera euocan-
tur.

*Opera opi-
ficum.*

*Archite-
ctura.*

IN architectura sunt omnino nostris inferio-
res, non minus in ædificiorum splendore, quam
annorum perpetuitate: qua in re dubium est, utri
alios superent. Sinæ quippe, extruendas ædes, hu-
manæ vitæ breuitatem metiuntur, sibi enim, non a-
liis ædificant: nostri vero pro innata libidine ad-
spirant ad æternitatem. Hinc fit ut neque animo
concupere, neque sibi persuadere possint, ædium
nostrarum siue publicarum, siue priuatarum splen-
dorem; & si quando audiunt, moles nostras plu-
ra sæpe ferre sæcula, imo nonnullas annos mille,
alias bis mille durare, obstupescunt; cuius dura-
tionis causam rogati, eam referimus in alta soli-
daque

daque fundamenta, quorum profunditas reliquam molem superstructam sustinere possit. Sinæ contra vel nulla effodiunt, sed solum in concusso solo lapides prægrâdes locant, vel si quæ fodiunt, vix aliquot cubitos solent penetrare, quantumuis moles, turreseve futuræ sint excelsissimæ, atque ita raro vnius sæculi ætatem ferunt, etiam ipsa mœnia, quin sæpius opus sit instaurari. His accedit, quod, vt supra commemoravi, magnam partem ligneæ domus sint, vel ligneis columnis sustineantur, qua in re commoditas est non exigua ex eo, quod fere parietes intacto ædificio reliquo possunt innouari, neque enim tecta parietibus sed columnis innituntur.

TYPOGRAPHIÆ apud Sinas antiquior est aliquanto vsus, quam apud Europæos, nam à quinque retro seculis certum est, ab iis vsu receptam, neq; defunt qui asserant, prius ea Sinas fuisse vsos, quam in hanc mortalitatem immortalis sese Deus abiecisset. Verum à nostra differt non parum, quæ hieroglyphicis eorum characteribus ob multitudinem esset perdifficilis, quanquã hodie in breui aliqua, characteres tabulæ læui ac enodi è pyro fere malove vel zizycho, insculpunt.

Typographia antiquitas.

IN hac tabula exscriptum folium, sed vniuersum leuiter conglutinant, inde magno artificio, iam siccã papyrum ita eradunt, vt non nisi in tenuissima facie trãsparentes characteres remanere videantur, tũ stylis ferreis ita tabulã illam exculpunt, vt sola characterum vel picturæ lineamenta emineant. Deinde incredibile facilitate, ac celeritate, folia pro arbitratu imprimunt, eaque sepe typographus vnus, die vno, quingenta supra mille expedit. In insculpēdis quoq; tabulis ita expediti sunt, vt nihilo plus mihi videantur tēporis in sculpēda, quam nostri in componēda vnã emendandaq; consumere. Hæc excudēdi ratio ad

Libros imprimendi ratio.

Sinicos characteres fere grandiusculos accommodatior est, quam ad nostros; neque enim è tenuissimis nostris elementis exsculpi lignæ tabulæ commode posse mihi videntur. Cæterum vnum est in hac re mire commodum; cum enim tabulæ, semel insculptæ, domi asseruentur, quoties libuerit, licet aliquid detrahere vel addere, non vnum solum verbum, sed periodos etiam integras, dum tabulæ non nihil sarciuntur; neque cogitur typographus, vel auctor cum primum excudit, simul ac semel ingentem librorum multitudinem typis edere, sed quoties voluerit, aut opus fuerit, volumina pro arbitratu plura pauciorave excuduntur. Quod nobis sæpe contigit, nam libros de rebus ad nostram religionem spectantibus, scientiisve Europæis Sinice à nostris editos, domi excudimus, domesticorum famulorum opera. Tanta igitur huius typographiæ facilitas est, ut qui semel viderit, mox ad idem audendum se accingat. Ex hac commoditate nascitur tanta Sinensium librorum multitudo ac vilitas, quantâ non facile est ei, qui nō viderit, explicare.

Exsculpendi ratio in marmore & ligno.

ALIA quoque est ratio in marmore lignove semel exsculpta imprimendi. Epitaphium aliquod, exempli causa, picturave plano marmoris insculpta, superposito humentis chartæ folio laneoque panno medio, tam diu malleolo percutitur, dum in vacua picture characterumve lineamenta subtilis sese papyrus insinuet. Inde leui manu atramento aliove colore quolibet, folium illud inficitur, eaque sola lineamenta in suo candore perseverant, ac prototypi formam referunt non ineleganter. Verum hæc ratio crassiora lineamenta exigit, nec ad subtilioris laminæ ductus adhiberi potest.

Pictura.

PICTURÆ (cuius frequentem in artificijs adhibent usum) gens est addictissima, sed omnino ab Europæa, ac multo etiâ magis in statuaria

fusi-

fusiliq; opere superatur: magnificos fornices hominum animantiumq; figuris insignit, templaq; sua inanium Deorum simulachris & ære campano nobilitat. Et quidem, si recte coniicio, videtur mihi gens, alioqui ingeniosissima, horum artificiorum ideo rudis esse, quod illi nullum vnquam cum exteris gentibus commercium fuerit, quo naturam, nulli alias inferiorem gentium omniū, arte adiuuaret. Picturas oleo vel vmbri insignire genti ignotum, ideoque demortuis similiore quam vivis. In statuis etiam infeliciores mihi esse videntur, in quibus effingendis, omnia symmetriæ præcepta oculo solo metiuntur, qui sæpe fallitur, erroremque in magnis corporibus nō paruum committit, sed nō ideo ab insanis monstrorum molibus abstinent ex ære, marmore ac luto educendis. Æra campana omnia ligneis malleis pulsantur, nec videtur posse ferreos tolerare: atq; ita nec sono possunt cum nostratibus comparari.

INSTRUMENTORVM apud eos musicorum varietas est & copia, sed organis carent atq; clauichordiis, & omni huiusmodi instrumento. Fides instrumentis omnibus adhibet è cruda bysso retortas, ex animalium fibris ne confici quidem posse norant. Instrumentorum tamen concinnæ symmetria nostræ respondet. Musica porro ars omnis in vnus vocis sono consistit, vocum diuersarum discordem concordiam plane ignorant. Et tamen ipsi de sua musica sibi maxime blandiuntur, quæ nostrorum aurium iudicio superbissimo absona omnino iudicatur. Et quanta ipsi sibi primas de musicis cōcentib. arrogēt, nostratia tamen organa & cætera, quæ hætenus audierunt instrumenta, admirantur, idemq; fortasse de nostrarum vocum harmonia iudicabunt, cum eius artificium sonosque perceperint, quos hætenus templa nostra non audierunt,

omnium quippe rerum fere muta sunt rudimenta. Id, vt suspicor, facit ingenua Sinarum indoles, quæ facile peregrina suis præfert, vbi reuera iudicat præferenda. Eorum enim superbiam à meliorum ignoratione, vicinarumq; gentium barbarie ortam reor.

*Horis
mensuras
varia.*

HORIS metiendis vix habent instrumenta. Quæ habent, vel aqua vel igne mesurantur. Aquæ sunt velut ingentes clepsydræ. Ignea ex odorifero cinere confecta, tormentorum nostrorum fomites imitantur. Pauca etiam alia conficiunt rotulis ab arena velut aqua circumactis, sed omnia ad nostratia artificia, sunt ymbra, & fere multum peccant in ipsa metiendi temporis symmetria. E sciorericis solum norunt illud, quod ab æquatore nomen accepit, sed neque illud pro ratione locorum didicerant collocare.

*Comœdia-
rum usus
frequens.*

SPECTANDIS comœdiis sunt addictissimi, eaq; re nostrates superant, atq; ita innumera adolescentum multitudo hoc exercitio distinetur. Eorum alij quaquaversum libuerit, toto regno peregrinantur, alij in nobilioribus emporiis cōmorantur, & in publicas priuatasq; celebritates adhibentur. Sed omnino regni fæx est, nec alia facile vitiiis fœdior reperitur, pleriq; enim ab his archimimis, pueruli pretio cōparati choros ducere, mimos exercere, vocem inflectere, à teneris edocentur. Omnes hæ comœdiæ antiquæ fere sunt, vel historiæ, vel fictiones, & omnino pauca recens scribuntur. Epulis quoque fere celebrioribus adhibentur. Ipsi mimi cum euocantur, ad quamlibet è vulgatis agendam adueniunt comparati. Itaque comœdiarum volumen conuiuatori, quam spectare voluerit, electuro ferunt, ipsique conuiuæ inter edendum ac potandum spectant tanta sua voluptate, vt cum horis sepe decem epulentur, tantundem temporis exple-

expleto sæpe epulo spectando infumant, dum vna comœdia ex alia trahitur. Canendo ferè omnia pronunciant, & vix quiddam vulgari loquendi modo effertur.

SIGILLORVM apud Sinas vsus est nobilis & frequens, nec iis solum literas suas muniunt, sed & scriptiones, poemata, picturas, aliaq; complura. Nec in his aliud inculpitur præter nomen, cognomen, gradum, dignitatemq; auctoris. Non vnum adhibent. Pluribus sæpe suorum operum principia finesq; insigniunt, eaq; non in cera aut re simili quapiam imprimunt, sed rubeo solum colore inficiunt. Hinc fieri solet, vt viri primores vas habeant in mensa sigillis plenum, quæ varia sua nomina (nam Sinæ singuli pluribus nominibus appellantur) inculpta habent, eaq; materia fere nobiliore constant, ligno, marmore, ebore, ære, crystallo, corallio, aliisq; lapillis nobilioribus. Eorum quoq; artifices plurimi reperiuntur, neque huiusmodi opificium apud Sinas est illiberale, ex eo maxime quod sigillorum characteres à vulgatis differant, & antiquitatem, cuius apud omnes gentes magna est veneratio, sapiant, ideoque eorum artifices non illiteratos esse necesse est.

*Sigillorum
vsus varius
ac frequens.*

ALIA quoq; ars est huic absimilis, conficiendi scilicet ad omnem scriptionem atramenti. Id exiguis velut panibus concinnant, ex olei fumo. Et quoniam ipsi suis characteribus venustè pingendis addicti sunt præ reliquis gentibus, ideo fit vt non elegans tantum scriptor ab iis æstimetur, & passim omnibus officiis collatur, sed etiam ipsi scriptorij atramenti opifices non illiberales habeantur. Eo vtuntur in marmorea lamina, eaq; apprime læui, cum aliquot aquæ guttulis scriptorios illos paniculos affricant, laminamq; inficiunt, deinde penicillo è pilis leporinis, quo

*Atramentum
conficiendi
ratio.*

*Tribus re-
bus ad scri-
bendum
vtuntur.*

ad scribendum vtuntur, atramentum excipiunt. Harum quoque laminarum artifices permulti visuntur, qui magno sæpe pretio nobiliora saxa læuigant, & cum venustate concinnant. Denique tria hæc, quæ ad scribendum adhibentur, pleraque insigni ornatu constant, & in pretio habentur, eo quod in rem suapte natura grauem, qualis est scriptio, à viris æque grauibus in vsum adhibentur.

*Flabello-
rum vsus.*

ALIVD quoque est opificium parum à nostris vsurpatum. Id in conficiendis, ad conciliandum æstiuo tempore ventum, flabellis versatur, quibus omnis hominum conditio & sexus vti solet. In publicum nemini sine flabello prodire fas est, tametsi cœlo frigido ventos arceri quam euocari melius esse videatur; sed Maiestatis potius alicuius maiorem, quam necessitatis habent rationem. Ea varie conficiuntur: nam si materiam spectas, ex arundine, ligno, ebore, ebena, adiuncta papyro, bysso, & odorifero etiam quodam stramine constant: si formam, alia sunt rotunda, alia ouata, nonnulla etiam quadrata. Quæ sunt ex vsu porro primorum virorum, è charta candida eaq; inaurata, pereleganter sunt confecta, & pro arbitratu vel complicantur vel explicantur. In iis exscribi sibi sæpe iubent nobilem aliquam sententiam, aut poema. Et hoc est vulgatissimum munusculum, quod sibi inuicem in benevolentia testimonium mittunt. Nosque ipsi plenam cistulam, amicorum donaria, domi hodie habemus, quæ aliis deinde simili benevolentia remittamus. In iis porro conficiendis, innumeri ubique opifices occupantur. Mihi semper visum est, hunc apud Sinas flabellorum vsum cum nostris chirothecis comparari posse. Et licet vsus vtriusque primarius contrarius esse videatur, nam illorum in propulsando
æstu,

æstu, harum in arcendo frigore consistit, tamen vsus vel maiestatem vel munuscula potissimum spectare videtur.

IN his paucis Sinæ ab Europæis discrepant, in aliis longe pluribus in tanto terrarum interuallo mire conueniunt, maxime in vescendi, sedendi, dormiendiq; ratione, in qua ipsi soli cum Europæis, è tot aliis gentibus, nescio qua ratione, conspirarunt, nam & mensas, & sedilia, & lectos adhibent, quibus omnibus finitimi omnes & reliqui populi minime vtuntur, sed in ipso solo storeis instrato sedent, vescuntur, ac dormiunt. Quod sane notatu dignissimum videtur, & vnde facile plurimarum rerum similitudo, quam, ne longior sim, omitto, colligetur.

*De artibus apud Sinas Liberalibus ac Scientiis,
deq; Literatorum gradibus.*

C A P V T V.

PRIVS ad huius Imperij administrationem quam veniamus, omnino necesse est, vt de gentis literis, scientiis, earumq; gradibus pauca præmittamus, in quo magnam partem huius Reipublicæ regendæ ratio consistit; quæ à reliquis orbis terrarum vbiuis gentibus, in hac parte magno discrepat interuallo. Ac tametsi huic regno Philosophi non imperent, dici tamen debet Reges ipsos à Philosophis gubernari. Eorum scribendi componendiq; ratio, quæ hieroglyphicis illis Ægyptiorum figuris similis est, non parum à loquendi consuetudine discrepat. Nullus enim omnino liber vulgato idiomate scribitur. Et si quis fortasse

*Scribendi
apud Sinas*

ad

vatio & lo-
quendi.

Vocum ac
dictionum
usus.

ad familiarem consuetudinem propius accedit, is neque materia, neque opinione sese supra vulgus extollit. Et tamen omnes fere vtriusque sermonis voces communes sunt familiari colloquio, & grauiori scriptioni. In sola porro vocum compositione hæc diuersitas tota consistit.

CVIVS LIBET autem apud Sinas sermonis voces, ad vnam omnes monosyllabæ sunt, & ne vna quidem dissyllaba vel polysyllaba reperitur, quanquam sunt duarum ac sæpe trium vocalium in vnam syllabam coëuntium non paucæ diphthongi. Diphthongos voco nostro loquendi more; nam neque vocalium, neque consonantium apud Sinas vlla mentio, sed vt rerum, ita vocum singularum suus est hieroglyphicus character, nec pauciores literæ quam voces numerantur, idemq; est apud eos dictio, syllaba, elementum. Si tamen in hoc opere voces Sinicas plurium aliquando syllabarum legeris; sic habeto, Sinice singulas syllabas, singulas voces esse, sed quia ad rem vnam significandam institutæ sunt, à nobis Latino more in vnam vocem esse compactas. Ac tametsi pro rerum multitudine sit numerus characterum, eos tamen inter se ita componunt, vt septuaginta octuagintave millia non excedat. Et ex iis qui decem millia nouerit, eos qui fere necessarii sunt ad scribendum characteres est affectus: nam omnes omnino nosse nec opus est, nec est in vniuerso fortasse regno qui nouerit. Horum etiam characterum plurimum idem est sonus, figura non eadem, imo etiam significatio non vna. Vnde fit vt aliud nullum idioma æquiuocum æque reperiatur, neque à loquentis ore scriptio vlla excipi potest ab audientibus exscribenda, nec liber vnus ab audientibus cum prælegitur intelligi, nisi librum eundem præ oculis habeant, vt æquiuocos vocum sonos, quos aurium iudic.

iudicio minime distinguunt, oculorum fide figurarum intuentium, internoscant. Imo etiam inter loquendum non raro euenit, vt alter alterius conceptum accurate alioqui proferentis & politè loquentis minime assequatur, ipse non repetere solum cogatur, sed etiam scribere, ac si non sit ad manum scriptorius apparatus, vel aqua supra mensam, vel digito in aëre audientisve manu, characteres effinguntur, idq; maxime inter literatos & eloquentes alioqui viros accidit, quo purius ornatiusq; & ad librorum scriptionem propius colloquuntur. Hanc æquiocationem vtcumque tollunt accentibus accentibus ac tonis quinque, quos vtique subtiles non ita pronum est internoscere, his sonorum suorum paucitati vtcumque subueniunt, nam syllabam apud nostrates vnā, sæpe hoc tonorum varietate quintuplicem faciunt significatione inter se toto cœlo differentem: nullaq; est omnino dictio, quæ non vno ex his accentibus efferatur. Vnde loquendi & intelligendi difficultas augetur, ita vt nulla mihi toto terrarum orbe lingua, aduenis æque difficilis ad discendum esse videatur. Sed ea tamen & diuino fauore & improbo labore ab iis superatur, qui se totos huius gentis salutis consecrarunt, qui non loqui solum, sed & legere ac scribere, quotquot hactenus è nostra Societate hic sunt, dixerunt.

HVIVS rei causam ego quidem esse suspicor, quod ab omni sæculorum memoria, gens hæc scriptionem expolire magis, quam sermonem procurarit, ex eo quod omnis eius eloquentia ad nostra vsque tempora in sola scriptione, non etiam in pronunciatione consistat. Qualem Isocratis fuisse apud Græcos legimus: hinc fit, vt familiares etiam Nunciij non verbo, sed scripto etiam intra eandem vrbem ferè transmittantur.

HIC

HIC porro scribendi modus, quo singulis rebus singulos appingimus characteres et si memoria sit permolestus, tamen adfert secum insignē quandam nostrisq; inauditam commoditatem. Nam nationes alioqui sermone inter se diuersissimæ, si communibus in scribendo characteribus vtantur, librorum literarumq; commercio cōmunicant, tametsi alia aliam minime assequatur colloquendo. Ita Iapones, Corai, Caucinciæ, Leuhixi communes habent libros, tametsi eos efferendo, ita inter se discrepent, vt alter alterius ne verbum quidem intelligat, eundem tamen omnes librorum sensum assequantur, licet præter suum idioma aliud nullum norint. In ipso quoq; regno Sinarum Prouinciæ singulæ ita fere sermone inter se discrepant, vt nihil habeant omnino commune. Et tamen librorum ac literarum est omnibus commune commercium.

Sermo vni-
uerso regno
communis.

PRÆTER hunc tamen cuique Prouinciæ vernaculum sermonem, alius est vniuerso regno communis, quem ipsi *Quonhoa* vocant, quod curialem vel forensem sonat. Id ex eo euenit, quod Magistratus omnes, vt infra dicam, in ea Prouincia, in qua publicum munus gerunt, externi sint; ac ne peregrinum sermonem ediscere cogentur, curiale est toto regno idioma, quo non forensia solum negotia peraguntur, sed vel politiores omnes, vel aduenæ cum indigenis in qualibet Prouincia colloquuntur. Et hunc solum nostri sermonem ediscunt, neque enim cuiuslibet Prouinciæ sermo vsquam necessarius, sed neque urbanus est, aut à politioribus in colloquium, nisi forte à contribulibus domi familiariter vel foris ad patriæ memoriam adhibetur. Eumq; sermonem ipsi pueri ac mulieres omnes norunt frequentia ipsa difficultatem superante.

AVDIO apud Iaponios supra characteres hos, qui ab Sinis eo penetrarunt, alphabeti, elementorumque paucorum, more nostro usum reperiri, quo ipsis suum idioma scribere sine infinita illa Sinensium characterum farragine licet; idem fortasse vicinis, quas supra memoravi gentibus commune, verum apud Sinas eiusmodi elementorum nullus usus, sed neque vestigium; atque ideo characteres ipsi suos, ac figuras, à prima pueritia ediscunt, ad extremam prope senectutem, quotquot literas profitentur. Id tamen si proculdubio scientiis melioribus, temporis multum detrahit, idem tamen eorum animos non omnino inutiliter distrahit, auertitque à iuuenili licentia, in quam omnes quidem sed ociosi maxime propendemus. Ex hoc etiam characterum pingendorum pro literis modo, nascitur insigne quoddam apud Sinas scriptio- nis genus, quo genere non paucis solum dictio- nibus, sed syllabis ea dicunt, quæ nos longis am- bagibus minus etiam significanter fortasse dice- remus.

SED quoniam de characteribus pingendis a- gimus, omittendum etiam non est, Sinicæ scri- ptionis situm è diametro nostræ aduersarium; nam ad dexteram à summo ad imum, manum ducunt: nos à sinistra in dexteram, in latum pro- gredimur.

*Sinica scri-
ptionis si-
tus.*

ENOBILISSIMARVM scientiarum varie- tate in solius prope Philosophiæ moralis noti- tiam deuenere, naturalem quippe variis errori- bus potius obscurarunt, quàm illustrarunt. Ethica porro ipsa præcepta, ex eo quod de Dialectica nihil attigerunt, nullo doctrinæ ordine, sed con- fusis fere sententiis atque ratiocinationibus tra- dunt, quantum duce illo quod à natura infun- di solet, lumine assequuntur. Maximus inter omnes

*Philosophia
moralis stu-
dium quale,*

*Confutius
auctor Phi-
losophia
moralis
apud Sinas*

omnes Philosophus Sinensis Confutius appellatur, quem inuenio quingentis quinquaginta vno annis ante Christi Seruatoris nostri in terras aduentum in hanc lucem produisse, & annis amplius septuaginta ita vixisse, vt non exemplo minus, quam scriptis & congressibus omnes ad virtutis studium incitaret. Ex qua viuendi ratione consecutus est apud Sinas, vt mortales omnes, quotquot vbiq; terrarum virtute præstiterunt, vitæ sanctimonia excessisse credatur. Et sanè si eius dicta factaq; quæ leguntur attenderis, paucis è nostratibus Philosophis Ethnicis cedere, multos etiam eum superare fatebimur. Eam ob rem tanta est viri opinio, vt nullum eius pronunciatum ab Sinensibus literatis, hodieq; in dubium reuocetur, sed ab omnibus æquè in Magistri cõmunis verba iuratur. Nec literati viri solum, sed ipsi quoque Reges eum per tot retro secula, mortalium tamen, non etiam Numinis alicuius ritu venerantur, & gratum animum acceptæ ab eo doctrinæ sese exhibere profitentur. Nam & per tot temporum interualla, illius in hanc diem posterum magno sunt apud omnes loco. Et à Regibus familiæ capiti, honoris non exigui titulus hæreditario iure est attributus, quem census permagni & immunitates consequuntur.

Mathematicarum disciplinarum periti.

NON Philosophiæ solum Ethicæ, sed Astrologiæ quoque, ac multarum disciplinarum Mathematicarum non mediocrem sunt notitiam assecuti. In Arithmetica tamen ac Geometria feliciores aliquando extitere: sed hæc etiam omnia vel consequuti, vel etiam tradidere perturbate. Constellationes ipsi diuerso à nostris modo partiuntur. Et in stellarum numero supra eas, de quibus Astrologi nostri meminerunt, quadringentas addidere, in numerum enim tenuiores quosdam vocant, quæ non semper apparent. Verum

hi Astrologi nihil admodum de cœlestibus phæ-
 nomenis ad rationis calculos reuocandis adla-
 borant. Magnam partem in prædicendis Eclipsiũ
 momentis, & Planetarum ac stellarum motibus
 occupantur. Sed hæc etiam omnia mille scatent
 erroribus. Denique omnem fere suam de sideri-
 bus cognoscendis scientiam, in eam, quæ à no-
 stris Iudiciaria est appellata, referunt, arbitrati,
 quæcunque in hoc elementari orbe sunt, ab side-
 ribus dependere. In his tamen Mathematicis
 disciplinis, aliquid ab Saracenis, qui ab Occasu
 venerant, accepere, sed nihil illi demonstratio-
 num auctoritate confirmant, sed solum tabulas
 quasdam reliquerunt, ad quarum normam fa-
 ctos suos, Eclipses vtriusque planetæ, & omnium
 motus reuocantur.

AVCTOR illius familiæ quæ hodie rerum po-
 titur vetuit, ne quisquam hæc Astrologiæ iudi-
 ciariæ præcepta ediscat præter eos, qui sunt hære-
 ditario iure in eam rem designati; veritus ne ex
 hac siderum noticia, qui eam sit consecutus,
 res novas in regno molendi facultatem acci-
 piat, & opportunitatem consequatur. Qui ta-
 men hodie regnat, varios magno censu Mathe-
 maticos alit, eosq; vel intra palatii fines Eunuchos,
 vel extra regios Magistratus, quorum duo
 sunt hodie in Pequiniensi regia, tribunalia; alte-
 rum Sinarum, qui à suis acceptam factos Ecli-
 psesq; subducendi rationem profitentur; alte-
 rum Saracenorum, quod eadem ad importa-
 tam ab Occasu disciplinam reuocat, ac vtrius-
 que deinde tribunalis iudicium inter se confe-
 runt, & alterum ab altero adiungatur. Vtrique
 etiam in modico colle arcem ad contemplan-
 da sidera habent, in quo Mathematicas machi-

*Astrologia
 iudiciaria
 quibus con-
 cessa.*

*Contem-
 plantur si-
 dera.*

C
 runt.

runt. In eo colle semper vnus aliquis Collegarum, nocturnis horis excubat, si quid forte cœlum inuisitata siderum, vel alicuius Cometa nouitate portendat, quod si contigerit, die insequenti, misso ad Regem libello admonent ac simul exponunt, quæ sinistra, quæ læti omnis significatio videatur. Nanquinesium Mathematicorum area, in edito colle intra urbem eminent, & Mathematicorum instrumentorum moles, Pequinesium superat elegantiam, quia eo tempore in ea vrbe Reges commorabantur.

*Astrologorū
officium.*

PEQUINENSIVM Astrologorum ius est, in solis ac lunæ defectionibus, toto regno, prædicendis, & lege lata, Magistratus simulachrorumq; Ministri, vbiq; iubentur certum in locum cogi, officiorum suorum cultu insignes, & planetæ laboranti subuenire, quod æreis cymbalis ad numerum pulsatis, & sæpe flexis poplitibus se facere arbitrantur, toto eo tempore, quo planetas illos deficiendo laborare credunt. Audio vereri eos, ne à serpente, nescio quo, per id tempus forbeantur.

*Artis me-
dicæ vsus.*

ARTIS medicæ præcepta non parum à nostratibus discrepant; verum non aliter ac nostri venæ pulsus explorant. Et sane sunt in medendo non infelices. Pharmacis porro vtuntur simplicibus, herbis, radicibus, aliisque huiusmodi. Itaque ars tota Sinensis medica herbariæ fere nostræ præceptis continetur. Huius artis nullus est publicus ludus, sed quisque priuatim à quolibet Magistro eruditur. In vtraque regia, arti medicæ gradus præuio examine conceduntur, sed ita quasi per transfennam nulloq; defectu, nihil vt amplius auctoritatis opinionisve consequatur, qui eo gradu insignitur, quam qui eo caruerit, ex eo quod nemini ægris mederi

mederi interdicitur, siue peritus artis medicæ fuerit, siue imperitus. Denique hoc omnibus exploratum est, neminem vel Mathematicis, vel Medicis præceptionibus insudare, qui quidem in Ethica eminere se posse sperauerit. Atque ita nemo fere iis dat operam, nisi quem vel rei familiaris, vel ingenii tenuitas, à sublimioribus disciplinis deterruerit, unde fit, ut vix villo sint in pretio, nam honos alit artes, omnesq; accenduntur ad studia gloria, vel spe premiorum.

Id e contra in Ethica scientia videre licet, ad cuius celebriores gradus quisquis euehitur, næ ille Sinicæ felicitatis apicem sibi videtur consecutus. De his fusius paulo agendum mihi censeo, non enim id lectori minus iucundum fore arbitror, quam nouum. Sinensium ille quem dixi Philosophorum Princeps Confutius, quatuor antiquorum Philosophorum volumina concinnauit, ipseq; quintum suo Marte conscripsit, hos libros quinque doctrinas appellauit. In his Ethica bene viuendi & Reipublicæ gerendæ præcepta, veterumque exempla, ritus, ac sacrificia, quin & varia veterum poemata, aliaque huiusmodi continentur. Præter hæc quinque volumina à duobus tribusve Philosophis, Confutio scilicet, eiusque discipulis, in vnum volumen redacta sunt, varia nullo ordine præcepta similia, sententiæ de moribus è recta ratione instituendis, se primum ipso, inde familia, denique regno ad virtutem componendo. Id volumen, quia libris quatuor continetur, *Tetrabiblion* appellarunt. Hi nouem libri sunt bibliothecarum Sinensium antiquissimi, & è quibus prope reliqui prodierunt, hieroglyphicos item maximam partem continent characteres: & sane Philosophiæ moralis

*Philosophia
moralis
autoritas*

præcepta non parum Reipublicæ profutura præscribunt. Itaque lex ab antiquissimis Regibus lata est, multorum sæculorum vsu confirmata, vt qui literatus apud Sinas & esse & haberi velit, ex his libris suæ doctrinæ fundamenta habeat necesse est, in quibus non satis est, genuinum textus sensum assequantur; sed etiam, quod difficilius, vt subito de singulis possint sententiis apte scribere, ideo singulis Tetrabiblion illud, de quo supra, ediscendum, vt id præstare possint.

Ludimagistri.

NVLVS porro ludus est aut academia publica (quod de nostris Scriptoribus aliqui asseruere) cuius Magistri hos sibi libros susceperint exponendos, sed quisque Præceptorem sibi pro arbitrato deligit, à quo domi suæ suoque sumptu instruatur. Horum porro domesticorum Ludimagistrorum ingens est multitudo, tum quod ab vno plures, characterum Sinensium vitio, vix possint erudiri, tum maxime quod in more positum sit, vt dixi, quemque domi suæ filiorum duntaxat ludum aperire, tametsi vnus alterve numeretur; ideo credo, ne aliorum commercio à studendi contentione auertantur.

Tres literarum gradus.

IN hac scientia tres literarum gradus iis, qui ex eorum numero examinandos sese præbent, aptiq; fuerint iudicati, conferuntur. Id porro examen in sola ferè scriptione consistit. Primus literarum gradus confertur in singulis vrbibus, eo in loco, qui ludus appellatur. Eum confert insignis aliquis literatus ab Rege ipso in eum finem nominatus. Is ex officio *Tihio*, gradus vero ipse *Siencai* dicitur, & Baccalaureatum nostratem repræsentat. *Tihio* igitur omnes suæ prouinciæ vrbes peragrat, eum gradum collaturus, cui triplex examen præmittitur. Vbi Cancellarius illi, vt nostro more loquar, aduenit, quotquot ex ea vrbe eiusq; finibus ad illum gradum adspirant, repente

pente concurrunt, seq; examini subiiciunt. Pri- *Examen*
 mum instituitur à Ludimagistris illis, qui Bacca- *triplex pro*
 laureis, cum gradum assecuti sunt, præsent, dum *gradu con-*
 vltiorem adipiscantur. In hoc examen ad- *sequendo*
 mittitur quilibet, & sæpe contingit, vt quatuor *Baccalari-*
 quinqueve millia ex vna vrbe numerentur. Hi *reatus.*
 Ludimagistri stipendio regio aluntur in hunc fi-
 nem. Hi deinde ad quatuor vrbis præfectos
 (qui omnes sunt literati, alius enim nemo Rem-
 publicam attingit) à Ludimagistris remittuntur,
 qui denuo examinatos Cancellario præsentant,
 sed ex vniuerso numero non amplius du-
 centos, quos ex meliori scriptione dignissimos
 iudicauerint. Cancellarii tertium est examen, *Examen*
 & omnino reliquis austerius, nam è ducentis *Cancellarij.*
 viginti trigintave, non plures, pro regionis
 magnitudine, quos eodem examine dignissi-
 mos inuenerit, Baccalaureos appellat, & præ-
 teritorum annorum Baccalaureis aggregat,
 qui omnes non infimam vrbis partem digni-
 tate repræsentant; nam ab omnibus coluntur
 spe futuræ, ad quam accedunt, dignitatis. Ta-
 larem, pileum, & ocreas dignitatis insigne pe-
 culiare induunt, eor; cultu alium nisi Bacca-
 laureum prodire est nefas. In Magistratum
 congressibus honoratius assident, & grauiores
 vrbis ritus iis exhibent, quibus vulgo, vt
 non licet. Multis quoque immunitatibus gau-
 dent, & præter Cancellarium suosq; illos qua-
 tuor Ludimagistros nemini fere subsumt, nec fa-
 cile cæteri Magistratus de illorum causis delictif-
 ve iudicant.

*Baccalau-
 reorum ha-
 bitus, eo-
 rumq; pri-
 uilegia.*

CANCELLARII munus non solum in no- *Examen a-*
 uos se Baccalaureos extendit, sed antiquiores et- *liud anti-*
 iam superiorum annorum illo gradu insignitos, *quiorū Bac-*
 incudi reddit, & quid vel profecerint, vel de- *calaureorū*
 fecerint, seuera trutinâ explorat. Ergo pro scri- *seuerum.*

ptionis bonitate quinque ordines instituit. Iis qui primo censentur, præmio, potestatem facit munia quædam publica, sed non maxima, sine superiore gradu gerendi; in secunda classe recensitos, præmio quoque, sed inferiore donat. Tertios nec præmio, sed nec pœna dignos censet. Quarti publice vapulant, socordix pœnam iuvenes. Postremi tandem Baccalaureatus insignibus exiunt, & in vulgi ordinem reiciuntur. Id faciunt, ne postquam in Baccalaureos recensiti fuerint, in otio delitescant, & quæ didicerint, oblivioni tradant.

Alter gradus Licentiatorum.

ALTER autem Sinenfium literatorum gradus *Kiugin* appellatur, & cum nostrorum Licentiatorum ordine comparatur. Is non nisi tertio quoque anno in Prouinciæ metropoli sub octauam lunam, maiori etiam maiestate confertur. Sed non iis omnibus, qui eo digni censentur, sed qui inter illos certo numero dignissimi, pro Prouinciarum dignitate ac celebritate plures paucioresve. Nam in vtraque Regia, Pequinensi scilicet atque Nanquinenfi, quinquaginta supra centum ex omni Baccalaureorum numero Licentiatum renunciantur; in Cequiana, Quiam Sinenfi, atque Fuquiana quinque supra nonaginta, in reliquis pro literatorum numero ac Prouinciæ dignitate aliquanto pauciores.

Soli Baccalaurei ad examen Licentiatorum admittuntur.

IN hoc examen soli Baccalaurei, nec tamen omnes, admittuntur, sed è singulis Prouinciæ vrbibus aut ludis, vt iam dixi, ab Cancellario illo Baccalaureorum minimum triginta, summum quadraginta ex omni numero ad scriptionem excussi, seliguntur. Et tamen hac ratione in prouinciis celebrioribus sæpe numerus eorum, qui ad Licentiatorum ordinem adspirant, ad quatuor millia excrescit. Igitur anno illo, qui Licentiatum initiandis tertius quisque recurrit, qualis

lis exempli causa fuit annus Domini 1609. & proxime recurret 1612. paucis ante octauam lunam diebus, quæ sæpe in Septembrem mensē incidit, Magistratus Pequinenses selectissimos ex vniuerso Regno Philosophos ad centum Regi offerunt, dato libello, vt ex iis triginta in singulas nempe Prouincias binos, nominet, qui huic Licentiatorum discussioni præsent. Eorum porro alterum è Regio Collegio, quod *Hanlinyuen* vocant, esse necesse est, cuius Collegæ toto regno celeberrimi esse perhibentur. Eos vero Rex omnino non nominat, nisi sub idem temporis punctum, quo citatissimo itinere in designatam prouinciam poterunt peruenire, adhibitis quoque permultis excubitoribus, ne quem ex ea prouincia vlla ex causa prius alloquantur, quam Licentiati sint renunciati. Ex eadem quoque prouincia, ab Magistratibus Philosophi celebriores euocantur, à quibus Regij illi examinatores duo, in hoc examine primaq; scriptio-
ne, cum fide adiuuentur.

IN qualibet porro metropoli, palatium ingens pro hoc examine duntaxat extructum cernitur, altissimis muris cinctum. In eo domiciliorum stationes permultæ, & ab omni tumultu semotæ, in quibus examinatores, quos dixi, dum scriptiones discutiunt, commorantur. Præter has, in medio palatio sunt cellulæ supra quater mille, quæ præter exiguam mensam & scabellum, & vnum hominem capere vltra nihil possunt. Ex his cellulis nemo cum vicino colloqui, sed nec videre quenquam potest.

VB I examinatores & Urbani & Regij, quos dixi, in metropolim aduenerunt, prius in eo palatio, in sua quisque statione includuntur, quam cum vlllo colloqui possint, imo à mutuis inter se colloquiis excluduntur, toto eo tempore, quo

in scriptionum discussione laboratur. Quin etiam id temporis nocturnæ diuturnæq; multorum militum & Magistratum excubiæ, explorant & arcent omne literarum ac sermonum commercium eorum, qui intra palatii fines degunt, cum iis, qui extra eos commorantur.

*Tempus
examinis.*

IN hoc porro examen tres & iidē ubiq; dies toto regno deputantur, nonus nempe, 12. ac 15. octavæ lunæ dies. Et ab illucescente aurora in primâ noctem tempus scriptioni conceditur; ianuis studiose oclusis. Scribentibus porro lenis refectio pridie comparata sumptu publico præbetur. Cum in palatii fines Baccalaurei admittuntur, seuerissime explorantur, secum aliquem librum aut scriptionem deferant nec ne. Et solum finuntur penicillos aliquot quibus ad scribendum vtuntur, & scriptoriam laminam, de qua supra, atramentum, chartamq; deferre. Eorum porro vestes, penicilli, laminæ scriptoriæ, ne quid per fraudem contineant, explorantur. Si fraus aliqua deprehensa fuerit, non excluduntur solum, sed etiam acerrime puniuntur.

*Fraus in
examine
deprehensa
punitur.*

*Examinan-
di modus.*

POSTEA QVAM in palatium admissi Baccalaurei, & fores clausæ, & publicis sigillis obfirmatæ, duo illi ab regia examinis præfides, tres è Terribilibus illo sententias in publicum exponunt suo arbitrato selectas, quas singuli totidem scriptionum sibi thema proponunt; è qualibet item quinque illarum doctrinarum quaternas sententias, aliarum totidem scriptionum thema proponunt. Easq; sibi quisque deligit, quæ ex ea, quam profitetur doctrina, eruuntur. Septem has scriptiones oportet esse non verborum solum luminibus, sed sententiarum quoque pondere graues, obseruatis accurate Sinenfis facundiæ præceptionibus; nec vllam scriptionem oportet quin-

quingentos numero characteres superare, quorum singuli singulas dictiones nostras exæquant.

DIE altero, qui biduum ad examinandorum quietem consequitur, eundem in modum reclusis, tria proponuntur, quæ olim ex veterum Annalibus eruta contigere, vel alia quædam, quæ imposterum poterunt euenire, ternis singuli scriptionibus sententiam suam dicunt, aut Regem dato libello monent, quid eo in casu faciendum è Regni bono videretur.

TERTIO similiter die tres iis lites, ex iis proponuntur, quæ in gerendis Reipublicæ muneribus discernendæ exigi possunt, ternis itidem scriptionibus singuli sententiam suam explicant, quam in ea lite diiudicanda ferrent.

ACCEPTIS in hunc modum suo singulis die scriptionum argumentis, & ad memoriam transcriptis, Baccalauri in designatâ sibi ab iis, quorum interest, cellulam ad scribendum ingrediuntur, & magno ubique silentio à singulis scribitur. Scriptioes singulorum in libello in eum finem parato, à singulis transcribuntur, adscripto suo, parentis, aui, & ab aui ad finem scriptionum nominibus, & libellum ita obfirmant, vt non nisi à deputatis possit aperiri. Id singuli cum singulis libellis fecerunt, eos deputatis offerunt: illi, prius in examinerum quam manus veniant, librariorum, qui iam parati adsunt, manu transcribuntur: ac ne fraus esse possit, rubeo colore exempla pinguntur, ipsa porro autographa atramêto descripta erant. Transcripta hæc non autographa, sine auctorum nominibus examineribus discutienda traduntur, ipsa vero autographa, numeris signata, quæ transumptis respondent, interrim afferuantur. Id fit, ne qui discutiunt scriptioes, auctorum nomina, vel ipsam pingendi rationem internoscant.

*Cellula
ad scriben-
dam ido-
nea.*

*Scriptiones
examinan-
tur.*

PRIORES illi ex vrbanis Magistratibus selecti examinatores, scriptiones omnes excutiunt, & pessimam quamq; ita reiiciunt, vt regiis examinadoribus duplum offerant eius numeri, ad quem excrescere Licentiatorum numerus potest. Ita si centum & quinquaginta renūciari oportebit, scriptiones trecentę seponuntur, & ad Regiorum examinadorum stationem postremo scrutinio excutiendę transmittuntur; è quibus optimas quasque, quantum pro numero Licentiatorum satis, segregant. Ex eo inde numero primas, secundas, & tertias deligunt, & in ordinem accurate componunt. His peractis, omnes simul examinatores, transumpta cum autographis, appositis numeris, agnita conferunt, & auctoris in autographo nomen legunt. Hęc nomina cubitalibus literis descripta, in ingenti tabula exponunt, octaua fere luna exeunte, magno Magistratuū concursu, applausuq; eorū, qui Licentiatos renūciatos vel sanguine, vel necessitudine contingūt.

HIC porro gradus priore longe superior ac celebrior, aliisque nobilioribus gaudet immunitatibus, & peculiari dignitatis ornatu. Imo si ad supremum gradum adspirandi deponunt cupiditatem, non infimorum in Republica munerum capaces existunt.

*Liber transf-
acti exami-
nis excudi-
tur.*

HOC actu ad exitum in hunc modum perducto, Regij examinis Præsides, librum euulgant, quo totius examinis successus, Licentiatorum nomina, & insigniores de qualibet proposita materia scriptiones hac ratione in regnum vniuersum immittuntur. Sed maxime illius scriptiones typis illis excuduntur, qui primum inter Licentiatos nomen est sortitus. Is Sinice *Quiayuen* appellatur. Hic porro liber eleganti in primis caractere excuditur, totoq; regno spargitur, eiusq; aliquot exemplaria Regi offeruntur, & reliquis palatinis.

IN hoc examen minime admittuntur, qui sunt alterius prouinciæ Baccalaurei. Solum in vtraque Regia pauci ex alijs prouincijs ex peculiari priuilegio, quod in ludum Regium, cuius collegæ sunt, adsciti sint, postquam Baccalaureatum obtinuerunt, in id Collegium, persoluto Cameræ regię certo aureorum numero, adsciscuntur.

TERTIVS apud Sinas literatorum ordo *Cin-* *Tertius*
su appellatur, & Doctoratum nostratem plane re- *gradus Do-*
 præsentat. Hic etiam tertio quoque anno confer- *ctoratus*
 tur, sed solum in Regia Pequinenfi: & Doctorum *nostrati re-*
 initiandorum annus semper est is, qui Licentia- *spondet.*
 torum actum proxime insequitur. Eum porro nõ nisi ex vniuerso regno trecenti consequuntur, tamen si è singulis prouincijs Licentiatu, quoties aleam examinis subire voluerint, ipso iure admittantur. Instituitur hic actus secunda luna iisdem, quos supra memorauimus diebus, forma quoque eadem, nullo plane discrimine, nisi quod pro ratione gradus atque dignitate crescit etiã in explorando diligentia, ne qua forte fraus fauorve subrepat, ipsi quoque examinatores è grauissimis regni Magistratibus, quos *Colaos* vocant, de quibus infra, examinis Præsides nominantur.

FINITO examine, renunciatisque Doctoribus, eo ipso in palatio, in quo etiam Licentiatos renunciari mos est, simul omnes in palatio regio, coram præcipuis totius aulæ Magistratibus, quin etiam ipse Rex olim aderat, proposito themate, scriptionem componunt, cuius iudicio, Magistratum, quos ipsi gesturi sunt, ordo renunciatur, in tres classes distributus. Huius examinis magna est celebritas, quæ tota in breui scriptiuncula consistit. Qui primum in Doctorum examine locum obtinuit, illius tertius locus in hoc secundo examine extra aleam versatur. Qui vero in hoc examine primas ac secundas obtinet, insigni per totam vitam

Immunitates Doctorum.

vitam dignitate insignitur, præterquam quod maxima quæque in Republica munera gerit. Ea dignitas aptissime cum Ducis apud nos Marchionisve titulo conferretur, si ea in posteros hæreditario iure transferretur.

*Doctorum
habitus.*

HI mox Doctores propria veste, pileo, & ocreis, ac reliquis etiam Magistratum insignibus gaudent, & ad publicos Magistratus optimiores ac nobiliores euehuntur, eo semper ordine, ut nusquam Doctores ab Licentiatis superentur. Habentur quoque in Primorum regni numero, & reliquis Licentiatis, quibus fors non æque cecidit, suis pridie Collegis, ita repente superiores existunt, ut credi vix possit, nam ubique potiores partes illis cedunt, & speciosioribus eos titulis compellant.

*A gradu
Doctora-
renunti.*

HI autem Licentiati, qui à Doctorum numero reiecti sunt, si spem Doctoratus in posterum consequendi deposuerint, ad gerendam Rempublicam admittuntur, & licet infra Doctores, non tamen infimos vel in regia vel foris gerunt Magistratus. Si fortunam dentio tentare placuerit, domum repetunt, sedulo se scribendo legendoque exercent, toto insequente triennio, dum redeunte annorum circulo, in examinis arenam iterato descendant. Id quoties libuerit, tentare licet. Et euenit non raro, ut aleam decies subeant, repugnante semper fortuna, qua spe lactati, vitam absque munere publico vniuersam terunt, dum aut summi, aut nihil esse volunt.

HVIVS quoque non secus atque inferioris ordinis renunciati successus, suo priuatim volumine ab examinantibus excuditur, adscriptis, ut supra, nominibus & insigniori quaque scriptione. Præter hunc librum, alius etiam quotannis editur, quo Doctorum omnium nomina, patria, parentes, officia, & quo in loco ea gerant, descri-
bun-

buntur. Ita qui annuū hoc volumen inspexerit, sciet quam quisque dignitatem à primo Doctōratus anno ad obitum vsque, & vbi gesserit, quibus gradibus honorum vel ascenderit, vel descēderit, quod apud Sinas pro cuiusque meritis est quotidianum.

ET est in hac graduum consecutione illud admiratione dignum, quam eiusdem anni Collegæ *Animorum consensio inter eos* inter se necessitudinem contrahant. Nam non *quasi gradibus sunt insigniti.* Licentiati minus quam Doctores, quibus fortuna vt faueret in eundem annum conspirauit, sese loco fratrum per vniuersam vitam habent, seque mutuo & propinquos suorum Collegarum in omnibus rebus adiuuant, vnanimi semper animorum consensione. Cum ipsis quoque examinātoribus etiam arctius vinculum nectunt, quale solet inter parentes ac filios, vel discipulos ac magistros, debita semper veneratione, tametsi sæpe contingat, ipsos discipulos altius magistro per singulos honorum gradus ascendere.

HOS etiam honorum gradus iisdem annis ac locis, iisdemque titulis, iis qui militiam profitentur, concedi mos est. *Militare examen.* Tempus solum in sequentem lunam differri solet. Verum ex eo quod apud Sinas ars militaris iacet, longe inferiore conferuntur apparatu. Et ita pauci ad eos adspirant, vt omnino res misera videatur. Militare hoc examen triplex quoque est. In primo, equestri cursu incitati, sagittas nouem expediunt: In secundo, totidem sagittas in eundem scopum pede fixo collineant: Et qui vt minimum quatuor sagittis ex equo, & duabus è solo scopum attigerunt, in tertium examen admittuntur. In quo de rebus militaribus, proposita quæstione, iubentur scripto respondere. Iudices deinde collato inter se triplici hoc examine, in vnaquaq; prouincia, ex vniuerso numero Licentiatos fere quinquaginta renunciant.

ciant. Quo anno vero Pequini Doctores nominantur, militares quoque ex omni Licentiatorum totius regni numero selecti, triplici etiam examine prævio, omnino centum militari Doctoratu insigniuntur.

DOCTORES ex hoc collegio facilius quam Licentiatii, non tamen sine largitionibus, ad aliquam præfecturam militarem designantur. Vtrique, quum primum renunciantur, siue ij de Philosophico siue de militari sint Senatu, supra ædiu suarum limen ad familiæ commendationem, titulum inscribunt literis cubitalibus, quo significatur, quam quisque dignitatem sit adeptus.

*Examinum
Præsides.*

ILLVD ad extremum prætereundum non est, omnium examinum arbitros ac Præsides, siue de re militari, siue de Mathematicis disciplinis, & arte medendi, & longe magis de rebus Ethicis discussio instituat, è Senatu Philosophico deligi, nec vllum vel Ducem, vel Mathematicum, vel Medicum illis adiungi; quod non parum Europæ nostris mirum, & fortasse ineptum videbitur. Tanta enim est eorum, qui Ethica disciplina præcellunt, apud Sinas opinio, vt omnino videatur aptam de omni re posse ferre sententiam, tametsi extra suæ professionis limites longius euagetur.

De Sinensis Reipublicæ administratione.

C A P V T VI.

DE hoc argumento non plura attingam, quæ ad huius commentarij finem omnino necessaria esse iudicauero. Si enim id pro dignitate persequi in animo esset, non nisi quar
pluri-

plurimis capitibus, aut etiam libris res tota clauderetur. Inprimis igitur in hoc regno ab omni *Admini-*
 temporum serie, sola ea gubernatio ad Rempu- *stratio Rei*
 blicam gerendam probata est, quæ in vnus Im- *publ. Mō-*
 perio Monarchicam sustinet maiestatem. Aristo- *narchica.*
 cratiæ porro vel Democratix, vel alterius cuius-
 libet Policratiæ, vel ipsum nomen apud Sinas est
 inauditum. Olim quidem sub vno Monarcha nō
 pauciores erant inferiorum tituli, quam apud
 nos Ducum, Marchionum, Comitum, atque cæ-
 terorum huiusmodi. Verum ab annis proxime
 mille octingentis hi peculiarium dominiorum
 tituli, potestasque est omnino sublata.

AC licet ab omni memoria, ciuiles tumultus
 bellaque minime defuerint, siue priusquam hæc
 ratio mutaretur, siue ex quo mutata est, tamen
 etiam hoc Imperium esset in varia regna minora
 diuisum, quod nunc in Iaponicis Insulis esse audi-
 uimus; nunquam tamen prius ab externis popu-
 lis legitur vniuersim esse subactum, quam anno
 nostræ salutis 1206. è Tartaria Dux nescio quis,
 regnorum domitor, in hoc regnū sese cum exer-
 citu victore immisisset. Quisquis is fuerit, Tarta-
 rum appellabo. Is immisso exercitu, breui sibi Si-
 nas omnes subegit, & acceptam tanti regni Ty-
 rannidem eius posteris ad annum vsque 1368. pro-
 pagarunt; quo tempore cum iam Tartari imperij
 vires deficere cœpissent, neque iam vltra Sinæ ex-
 ternum imperium, & Barbarum ingenium fer-
 rent, variis in prouinciis sub diuersis Ducibus iu-
 gum excusserunt.

QVI cæteros Duces, rebus præclare vel virtute,
 vel dolo gestis superauit, fuit vnus è familia *Ciu*,
 quem Sinæ postea *Humvu*, insignem Ducem, aut
 armorum potius diluuium appellarunt. Is pel-
 lectis ad se auxiliaribus aliorum quorundam
 renuorum Ducum copiis, breuè gregario
 milite

milite tantum viribus excreuit, vt non Tartaros solum, Regem, ac Duces imperio exutos expulerit, sed non minore fortuna reliquos etiam rebelles, toto regno superarit, & vnus Sinense Imperium occuparit, quod etiam eius posterii in hac vsque diem foelicissime propagarunt. Hinc suæ Monarchiæ magnæ claritatis nomen, vt supra dixi, *Tamin* indiderunt.

*Imperium
Sinense.*

*Sinenses
impatientes
tyrannidæ.*

*Leges R. i.
publicæ nul-
læ antiquæ*

SINENSE porro Imperium à parente in filios, vel ad propinquos regios, more nostro, deriuatur. Duo solum tresve Reges antiquissimi, regnum, morituri, non filius, quos ad regendum ineptos iudicabant, sed aliis, tametsi nullam haberent inter se sanguinis necessitudinem, commendarunt. Accidit quoque non semel, vt is qui impotentius imperitabat, ab impatientē iugi populo, fascibus exueretur, & in eius locum eum qui viribus, ac virtute, populique gratia emereret, subrogarent, ac pro legitimo deinceps Rege venerarentur. Hoc vero in laude apud Sinas ponendum, quod complures honestam potius mortem eligere optant, quam in intrusi Principis verba coniurare. Etenim apud Sinenses Philosophos celebre dictum: *Matrona casta duos nescit maritos; nec fidelis cliens duos dominos.*

IN hoc Imperio nullæ sunt leges antiquæ, quales apud nos duodecim Tabularum, iurisque Cæsarei, quibus perpetuo Respublica gubernetur. Sed qui primus è familia quapiam regnum capit, is nouas pro arbitrato leges condit, quas ex eadē familia posterii obseruare coguntur, nec facile immutare permittuntur. Quapropter leges illæ, quæ hodie ab Sinis obseruantur, non sunt Humvuo antiquiores. Omnes ille aut condidit, aut à veteribus acceptas cōfirmavit; eum sibi maxime scopum præfigens, quæ ratione regno pacem, si posteris Imperium quam diutissime propaga-

EX eo quod huius regni fines ita longe lateque proferantur, & ex ignoratione transmarini orbis, arbitrantur Sinæ Regem suum orbi vniuerso imperare, ideoque specioso illum nomine cœli filium *Thiencu* dicunt, & hodie, vt olim semper, appellant. Quia porro cœlum ipsi pro supremo Numine colunt, idem est cœli ac Dei filium nominare. Vulgo tamen non hoc nomine, sed *Hoanti* appellatur, hoc est, supremus Imperator aut Monarcha. Cæteri vero Reges longe inferiore titulo ab Sinis *Guam* appellantur.

*Rex Sinarū
cœli filius
appellatur.*

HVMVVS ille, quem dixi, non virtute solum bellica, sed ingenio quoque & solertia, insignis fuisse perhibetur. Id persuadent statuta legesque complures, quibus Rempublicam Sinensem stabiliiuit. Ex iis nobiliora quædam seligam, memor semper institutæ breuitatis. Quod (vt ex Annalium serie constat) omnes familiæ Regiæ, propinquorum regionum, vel regni procerum factionibus imperio exciderunt, propterea quod regni habenas magnam partem moderarentur, statuit, ne quisquam è regio sanguine publicum deinceps munus attingeret, siue illud vrbani esset, siue militare. Illis porro Ducibus, quorum auxilio regnum à Tartarorum Tyrannide liberarat, eorūque posteris, militares, hæreditario iure, attribuit præfecturas. Ne vero regium genus ab omni publico munere se reiectum ferret impotentius, Regum filios, titulo *Guam*, id est, Regulorum appellatione insigniuit, annuosque census amplissimos assignauit. Sed eos non in prædiis agrisve, ne opes obtinerent, sed in annuo stipendio, quod ærario regio ab Magistratibus penderetur, collocauit. Voluit etiam vt eos Magistratus pro Regulis omnes venerarentur, sed nemo illis subderetur. Regulorum deinceps filios ac nepotes variis titulis ita honestauit, vt paulatim decrescerēt

*Humvū
Imperatoris
virtutes, &
statuta.*

D

cum

cum annuo censu, prout à regio trunco longius per ætatum gradus descendissent. Cum vero à certas ætates peruenissent, non amplius iis ex ærario publico præberetur, quam quantum ad vitam commode tuendam, sine vlllo vel opificio vel negotiatione, esset satis. Prouidit etiam vt Regij sanguinis puellæ pro dignitate ac Regij truci propinquitate, collocarētur, & speciosis plus minusve titulis, optimoque censu eundem in modum dotarentur.

Immunitates Ducum, regniq; liberatorum.

SOCIIS porro Ducibus, regniq; liberatoribus, annuos census liberalissime, & honorum titulos speciosissime impertiuit, militares item Præfecturas, aliasq; immunitates largitus est, sed Vrbanis Magistratibus non secus fere ac reliqui subduntur. Ex iis immunitatibus vna est primogenitorum, apud nostrates inaudita. In lamina ferrea ad instar pateræ exsculpta visuntur præclara illa facinora, quæ à familiæ capite sub Humvuo Rege ad regni liberationem patrata sunt. In horum gratiâ, delicti cuiuslibet impunitatem, etiâ morte plectendi, impetrabit etiam tertio, si eam laminam Regi obtulerit; qua visa Rex quoties condonat, in ea cælari iubet indicium quoddam, ex quo intelligatur, quoties ea lamina veniâ impetrarit. Id porro intelligendum est, excepto perduellione, eius enim conuicti, omni mox dignitate ipsi totaq; posteritas in perpetuum exuuntur. Eius generis honores & census, cum ea quam dixi temporis imminutione, generi Regij ac soceri obtinent, & alij etiam nonnulli, qui de Sinensî Republica Regione statu insigni facinore benemeriti fuisse reperiuntur.

Reipublica gubernatores soli Doctores & Licentiati.

AD regendam porro Rempublicam, totiusq; Regni gubernacula, soli Doctores aut Licentiati in examinibus renunciati adsciscuntur, nec ad rem ipsi gratia vel Magistratuum vel ipsius iam Regis indigent, omnia enim Reipublicæ mu-

nera ab explorata cuiusque scientia, virtute, prudentia, solertiaque dependent, siue nunc primum gerere incipiant, siue iam alios gesserint Magistratus. Id porro Humvui leges ita præcipiunt, & magnam partem obseruantur, excepto eo, quod humana malitia à Gentilibus minime religiosis quotidie contra iura legesque peccatur.

MAGISTRATVS omnes, siue Philosophici, siue militaris fuerint Senatus, Sinensi lingua *Quonfu* (Præsides dixeris) appellantur. Sed honoris iidem non officii causa *Lauye*, vel *Lautie* nuncupantur. Id Dominum ac Parentem sonat. Lustitani Magistratus illos, à mandando fortasse, *Mandarinos* vocant, quo nomine iam etiam apud Europæos Sinici Magistratus intelliguntur.

Magistratum nostrum nominis.

ETSI dixerim initio, Monarchicam esse huius regni administrandi rationem, tamen è dictis facile constat, & è dicendis constabit, Aristocratix non parum admisceri. Quamquam enim omne, quod à Magistratibus statuitur, necesse fit, ab Rege libellis ei datis confirmari; nihil tamen vlla in re decernit prius, quam à Magistratibus ante sollicitetur aut moneatur. Si porro priuatus quispiam Regi libellum obtulerit (quod ideo pauci faciunt, quia omnes ab certo Magistratu excuti prius & approbari necesse est, quâ ad Regem transmittantur) si Rex annuere se velle præ se ferat priuata concessione, ita fere subscribit; *Excutiat hunc libellum tribunal, cuius interest, meque moneat quid faciendū videatur.* Indubitatum illud omnino haberi debet, quod ego studiose exploravi, ipsi Regi omnino nō licere cuiquâ pecuniarium munus largiri, aut Magistratū conferre, aut augere, nisi ab aliquo Magistratuū fuerit rogatus. Id porro non ita intelligendum, quasi Rex priuata auctoritate

Monarchiam admixta Aristocratia.

ui intra palatij fines commorantur, munera dari non possit; facit enim id frequenter ex an-

tiqua consuetudine, ac velut lege, qua cuique licet è sumptu domestico amicos cohonestare, sed id inter beneficia publica minime ponitur. Siquidem Regis hæc dona, non è publico, sed ex priuato censu fiunt.

Vectigalium redditus.

VECTIGALIVM redditus, atque tributorum, qui sine dubio centum quinquaginta miliones (vt vulgus vocat) excedunt in singulos annos, non in palatij ararium inferuntur, nec eos Regi expendere suo arbitratu licet, sed omnia, siue argentum, gentis moneta, siue oriza eiusdem commeatus, in araria & horrea publica toto regno congeruntur. Ex iis Regis coniugum, filiorumque sumptus, nec non Regiorum propinquorum, & eunuchorum, & vniuersi famulatus regij, suppeditantur, regio semper splendore & copia, nihil tamen plus minusve quam legibus præscribitur. Inde Magistratum militumque stipendia, & cæterorum toto regno curialium ministrorum soluantur, quæ summa maior est, quam nostrates sibi persuadere possint: hinc etiam ædificia publica, Regis palatium & Regiorum propinquorum, Urbium muri, arcium propugnacula, bellicus denique omnis apparatus instauratur, nec in hac regni amplitudine vnquã deest, quod erigas aut instaures. Et, quod incredibile videtur, annis quibusdam contingere solet, vt ne hæc quidem tam ingens vectigalium summa sumptum exæquet, sed noua etiam tributa imponi necesse sit.

Magistratum ordines.

VERVM ad Magistratum ordines priuatim descendamus, quorum in vniuersum duo esse genera reperio. Alterum est eorum, qui non solum in Regia Magistratus aulicos gerunt, sed ex ea velut ex specula regnum moderantur vniuersum. Alterum est Prouincialium Magistratum, qui singulas vel prouincias, vel vrbes gubernant. Vtriusque ordinis quinque aut sex volumina iuste n-

*Volu-
minibus quinque*

gnitu-

gnitudinis, toto regno venalia extant, & in vr-
 be regia Pequinensi bis mensibus singulis recu-
 duntur, quod ex eorum ratione typographica per-
 facile est. In his voluminibus aliud legitur nihil,
 præter nomina, patriam, & gradum eorum, qui
 toto regno id temporis Magistratus gerunt. To-
 ties porro recudi omnino necesse est, nam in tan-
 ta eorum multitudine, quotidiana sunt vices, nã
 alios mori, alios priuari, alios demitti ad inferio-
 ra munera, aliorum denique parentes diem suum
 obire contingit; ex quo postremo casu fit, vt ad
 luctum triennem, domum necessario, abdicato
 quolibet extemplo Magistratu, reuertatur, de quo
 infra suo loco. Et ad eorum qui desunt loca sup-
 plenda, nunquam non in Regia Pequinensi per-
 multi fortunam præstolantur. Ex hac tanta mul-
 titudine, solum eos Magistratus attingam, quos
 ad insequentium librorum intelligentiam neces-
 sarios esse iudicabo. Militarem porro Senaturn
 vniuersum silentio inuoluam, ne præscriptos in-
 stitutæ breuitatis fines excedam.

DICAM primum de Curialibus, deinde de
 Prouincialibus officiis. Curialia ergo tribunalia
 primaria sex numerantur. Primum *Li-pu* vocant,
pu enim Sinis idem est ac tribunal, *Li-pu* Magistra-
 tuum tribunal. Id supra cætera tribunalia emi-
 net, ex eo quod eius interfit, omnes omnino to-
 tius regni Philosophici ordinis Magistratus, qui
 potiores habentur, nominare. Quæ nominatio
 prima scripturum præstantia, cuius iudicium
 est penes hoc tribunal, definitur. Et ab humilio-
 ribus omnes officiis initium sumentes, ad vnum
 omnes, paulatim per præscriptos legibus hono-
 rum gradus ascendunt, si quidem in inferioribus
 virtutis ac iustitiæ specimen dederint: contra si
 meruerint, vel ad humiliores Magistratus abiiciun-
 tur, vel omnino priuatur. Certum enim est, eum

aut sex con-
 tinentur.

Officia Md-
 istratum
 sex.
 Primum,
 Tribunal.

qui literarum gradus obtinuit, ad ipsam usque senectutem continuo ascensu ad summa quæque adspirare, neque vnquam nisi sua culpa reici à regenda Republica. Porro si eum reici omnino ex culpa contigerit, vna cum Magistratu spem quoque ad Rempublicam regendam redeundi deponit.

*Secundum,
Questura
tribunal.*

ALTERVM tribunal *Hopu* vocant, quod apud nos *Ærarij* aut *Quæsturæ* nuncupatur. Huius interest regia vectigalia exigere, stipendia persolvere, sumptus publicos facere, aliaque huiusmodi.

*Tertium,
Rituum
tribunal.*

TERTIVM *Lypu* vocant, nos *Rituum tribunal* possumus appellare. Ab hoc sacrificia publica, fana, fanorumque Sacerdotes, Regia coniugia, Ludii literarij, examina, vt rite & ex ordine fiant, publice festiui dies, gratulationes certis temporibus & euentis communes, Regi exhibendæ, tituli benemeritis deferendi, Medici, Mathematicorum Collegia, Legationes excipiendæ, remittendæ, earum ritus, munera, literæque curantur. Indignum enim Rex arbitratur sua maiestate, per seipsum literas cuiquam scribere, vel intra vel extra regni fines.

*Quartum,
Militare
tribunal.*

QUARTVM tribunal *Pimpu*, id est, militare vocant. Huic omnes militares præfecturæ subsunt; nam & auferuntur ignavis, & strenuis conferuntur, & pro facinorum magnitudine, dignitatis ab eo datur incrementum. Huius etiam interest, rei militaris examina curare, gradusque conferre.

*Quintum,
Ædificiorum
tribunal.*

QVINTVM *Cumpu* vocant, nos ædificiorum publicorum tribunal possumus appellare. Huius munus est, huiusmodi moles delineare, palatia scilicet, vel Regis, vel Regionum propinquorum, aut Magistratuum; nauigia quoque confici curat, quæ in vsus publicos, aut classes necessaria sunt; pontes item, Urbiumque muros facit ac reficit, omnem denique alium curat apparatus.

SEXTVM porro, quod à repetendis crimi- Sextum,
 num pœnis *Himpu* vocant, de criminibus inqui- Criminum
 rit ac iudicat. Publicæ quoque toto regno custo- tribunal.
 diæ huic tribunali subduntur.

OMNIA totius regni negotia ab his tribuna-
 libus pendent. Quapropter in vnaquaque pro-
 uincia, & ciuitate sibi subiectos habent Magistra-
 tus atque Notarios, à quibus de singulis magna
 fide admonentur; atque ita non parum tanta ne-
 gotiorum mole distinentur; sed multitudo, Col-
 legiorumque illorum ordo leuius hoc onus facit.
 Nam in primis vnus est totius tribunalis Præses, Tribunalis
 quem *Ciam ciu* vocant. Is Assessores habet duos, à cuiuslibet
 dextris alterum, alterum à sinistris; hi *Ciam* ap- vnus Præ-
 pellantur. Horum trium dignitas in vrbe regia, ses.
 regnoque vniuerso inter supremas numeratur.
 Secundum hos tribunal quodlibet in varia eius
 officia distribuitur; quibus singulis plures præ-
 sunt Collegæ. His accedunt Notarij, Curiales, ap-
 paritores, alijque famuli complures.

PRÆTER hæc tribunalia, aliud est toto re-
 gno & aula maximum, *Colaos* vocant, ij fere sunt
 tres quatuorve, nōnunquā sex; qui nihil peculia-
 riter sibi commissum habent, sed Reipublicæ in-
 uigilant vniuersæ, & in omni negotio Regi sunt à
 secretis. Hi quotidie in Regium palatium admit-
 tuntur. Et cum Rex hodie definiendis publice re-
 gni negotiis (quæ olim ipse cum his *Colais* defi-
 niebat) non interfit, in palatio totos dies hærent;
 & libellis ad Regem magno quotidie numero
 missis, pro arbitratu respondent. Cum hoc re-
 sponso ad Regem redeunt, à quo pro nutu appro-
 bantur, antiquanturve, aut immutantur. Quod
 vltimum responsum Rex sua manu libellis ad-
 scribit, vt deinde quod iusserit, executioni man-
 detur.

PRÆTER hos quos dixi Magistratuum, or-
 D 4 dines,

Magistra-
tus extra-
ordinarius.

dines, aliosque complures, quos attingere non libet, ideo quod à nostratibus vix discrepent, alij duo sunt ordines, nostris fere inauditi. Prior *Choli*, posterior *Tauli* dicitur: in singulis ordinibus supra sexaginta numerantur, selecti omnes Philosophi, Viri cordati ac prudentes, qui iam Regi ac regno fidem suam prius egregie probarunt. Hi duo ordines Curialibus & Prouincialibus ab Rege magni ponderis negotiis extra ordinem adhibentur, cum magna semper ac regia pôtestate, quæ venerationem illis autoritatemque conciliat. Sed præ reliquis peculiare illorum munus est, quale apud nos Syndicorum: quod in eo versatur, vt libellis, quoties voluerint, Regem admo- neant, sicubi contra leges in vniuerso regno peccatur. Qua in re non solum Magistratibus minime parcunt, etiam si supremi fuerint, sed ne cū ipso quidem Rege, aut regia domo dissimulant. Hoc mihi munus non multum à Lacedæmoniis Ephoris discrepare videretur, si plus aliquid possent hi monitores quam loqui, aut potius scribere, & si non à Regis admoniti nutu depēdere cogerentur. Verum hoc suo munere ita exacte funguntur, vt externis gentibus stupori esse possint & exemplo. Nullis enim vllò vnquam tempore Magistratibus, imò nec ipsi Regi (tanta eorum est libertas & integritas) parcunt. Et quanquam nō raro stomachari Regem, & in eos atrociter etiam sauire contingat (plerumque enim vbi acrior est doloris sensus, libellorum suorum aculeum figunt, Magistratuum maximorum ac Regis nullo delectu vitia carpentes) nunquam tamen à monēdo carpēdoque desistunt, quamdiu malo cōmuni remedium opportunū minime adhibetur.

HOC ipsum etiam reliquis Magistratibus per leges licet, nec Magistratibus solum, sed priuato etiam cuique: illorum tamen, quos supra com-

memoravi, libelli pluris fiunt, quoniam ex officio peculiari illud præstant. Libellorum ad Regem transmissorum exemplaria, regiaque responsa à compluribus excuduntur. Hinc fit, vt quam celeberrime per omnes regni angulos aulica negotia peruagentur. Nec desunt, qui hos deinde libellos in libros depingant: & si quid posteritatis memoria dignum detur, in regni Annales transcribitur.

PAVCIS abhinc annis cum vellet Rex, qui nunc imperat, natu secundum, sibi & Reginae charissimum filium, excluso primogenito, contra leges in Principem inaugurari, tantus libellorum numerus conscriptus fuit, quibus factum Regis reprehendebatur, ut furore incitatus Rex, supra centum vel officiis priuarit, vel humilioribus addixerit. Nec tamen hoc metu territi sibi temperarunt, sed die quadam omnes, qui tum aderant, Magistratus in vnum conspirantes, sese in Regium palatium contulere, & mitterum suorum insignia deponentes, miserunt, qui Regem moneret, si in hoc negotio contra leges instare pergeret, omni in posterum Magistratu sese abdicare, priuatosque domum repetere; ipsum regnum suum quibus vellet commendaret. Quo audito Rex ab ea re vel inuitus abstinuit.

NVPER etiam cum Colaorum maximus minus legitime suo munere fungeretur, intra bimestre centum fere libellis ab his Regiis monitoribus est accusatus, tametsi non nescirent eum Regi gratiosum in paucis: nec diu post extinctus est, & quidem (vt fama est) præ doloris magnitudine.

PRÆTER hos in aula Magistratus, sunt etiam ibidem non pauca Collegia in varios fines instituta, sed omnium nobilissimum est, quod *Han lin yuen* appellatur. In illud non nisi selecti

*Collegia
varia.*

D 5 Doctores

Doctores
Collegij Re-
gij.

Doctores indictis supra examinibus, adsciscuntur. Qui in regio illo Collegio versantur, nihil omnino publici muneris attingunt, & eos, qui Rempubli-
cā regunt, superant dignitate. Vnde magno studio ad illud Collegium adspiratur. Horū munus est scriptiones regias cōponere, regni Annales concinnare, leges ac statuta scribere. Ex his Regum ac Principum Magistri eliguntur. Toti studiis incūbunt, & in ipso Collegio suos habent honorum gradus, quos scriptione consequuntur. Inde ad grauissimas dignitates, non tamen extrā curiam, assumuntur. Nemo ad Colai grauissimū munus eligitur, nisi ex hoc Collegio. Magnum etiam quæstum faciunt scriptionibus in amicorū gratiam condendis. Huiusmodi sunt epitaphia, inscriptiones, ac similia, quæ omnes ab iis certatim impetrare gestiunt; quæq; hoc solo nomine, quia ab illis proficiscuntur, elegantissima habentur. Examinibus demum Licentiatorum & Doctorum (à quibus pro Magistris habentur, & muneribus donantur) præsides sunt & arbitri.

Nanquinū
olim sedes
regis, nunc
Pequinum

Hi omnes Pequinenſis aulae Magistratus, exceptis Colais, Nanquini quoq; reperiuntur, sed inferiores omnino ex Regis absentia. Huius rei causam hanc fuisse scribunt. Humvus regni sedem Nanquini fixerat. Eo mortuo, è nepotibus eius vno Yunlo dictus, qui in Borealibus prouinciis cum exercitu regni fines à Tartaris recens pulsus cum Reguli dignitate tuebatur; is, inquam, cum aduerteret Humvui primogenitum regni hæredem, parum industrium ac strenuum, statuit illi regnum eripere, & sibi comparare. Cum itaque Boreales prouincias sibi facile adiunxisset, Nanquinum venit cum exercitu, & qua vi, qua dolo, largitionibusq; reliquas sibi prouincias aggregauit, & patrum Nanquino expulit. Quo facto vniuersum sibi regnum, nullo renitente, subiecit.

iecit. Et quoniam in Aquilonaribus prouinciis plus habebat virium ac fidei, & Tartaros inde ad recuperandam regni tyrannidem credibile erat erupturos, iis in partibus confidere statuit; & quidem ea in vrbe, in qua reges Tartari, cum Sinis imperitabant, morabantur. Eam urbem ipse *Pequim*, id est, Borealem Curiam, ad similitudinem Australis, quæ dicitur *Nanquim* nominauit. Eam mutationem uti moderatius ferrent Nanquineses, eodem iis Magistratus ac immunitates, quibus prius fruebantur, reliquit.

VENIO nunc ad publicam in prouinciis administrationem. Vrbes quæ curialibus prouinciis, *Pequinesi* ac *Nanquinesi* sunt attributæ, eodem, quo cæteræ prouinciarum reliquarum vrbes, ordine gubernantur; sed tamen appellationes ad suam cuiusque curiam diriguntur. Cæterarum tredecim prouinciarum regimen pendet à Magistratu quodam, quem *Pucinsu*, & ab altero, quæ *Naganzasu* vocant. Prior de causis ciuilibus, posterior de criminalibus iudicat. Horum sedes est in Prouinciæ metropoli cum maximo apparatu. In utroque porro tribunali varii sunt Collegæ, & ipsi quoque Principes Magistratus, qui *Tau-li* appellantur. Hos sæpe contingit extra metropolim morari, ideo quod aliquot urbibus præsent, eosque deceat non procul à commisso sibi munere abesse.

Administratio Prouinciarum & Urbium.

PROVINCIÆ omnes, ut supra dixi, in varias regiones distributæ sunt, quas ipsi *Fu* appellant. Regionis cuiusque proprius est gubernator, quem *Cifu* vocant. Regiones porro iterum in *Ceu* & *Hien* subdivisæ, ac si dicas, oppida nobiliora & vulgaria; nec ea minora nostratibus urbibus non maximis. Singulæ suum quoque habent Præfectum, illum *Ciccu*, hunc *Cihien* vocant: *Ci* enim apud Sinas guber-

Prouincia in varias regiones distributa.

gubernare innuit. Hi omnium urbium ac regionum præfecti, suos habent Collegas, ac velut Assessores numero quatuor, qui eos, velut auditores, ac iudices, in cognoscendis ditionis suæ causis adiuuant.

Confutatur error circa Regionum ac urbium appellationem.

VERVM hic breuiter notandum arbitror, confutandumq; errorem, qui in aliquos scriptores irrepsit. Nam ex eo, quod Gubernator, eiusq; curia nomen accipiant ab Urbis, in qua resident, nomine; verbi gratia in Vrbe Nanciam, ipsa regio tota, eiusq; Gubernator, & curia eodem nomine appellentur *Nanciamsu*; arbitrati sunt hinc aliqui, has apud Sinas solas Vrbes esse, quæ *Fu* appellantur, reliquas *Ceu* & *Hien* oppida vel pagos haberi. Quod omnino falsissimum esse, non è locorum dumtaxat amplitudine & frequentia colligitur, sed ex ipso etiam publicæ administrationis modo. Nam illa ipsa Vrbs, in qua totius Regionis præfectus commoratur, nomen etiam *Hien* obtinet, & proprium habet Gubernatorem, quem *Cihien* vocant; suos item, instar reliquarum, Collegas & Assessores. Ipse vero Regionis præfectus in hac sua sede nihilo plus habet autoritatis, quam in reliquis ditioni suæ attributis. Id autem ius est primæ ad eum appellationis, cum causæ ab *Cicea* & *Cihien* iudicatæ, ad eum velut superiorem in prima appellatione remittuntur. Secunda enim appellatio, eaq; in grauioribus causis dumtaxat, ad metropolis summos Magistratus *Pucimsu* & *Naganzasu*, eorumq; Collegas, pro ratione causæ remittuntur. Imo ipsæ quoque metropoles suam habent *Cifu* & *Cihien*, non minus quam eis subordinatæ regiones. Inter omnes vero istos Magistratus incredibilis est bene ordinatæ Reipublicæ symmetria.

Alij duo Magistratus alij

QVONIAM vero omnis Reipublicæ administratio in prouinciis, in Regiam Pequinensem est

est referenda, ideo in qualibet prouincia, præter *Magistra-*
 hos Magistratus, alij sunt duo, dictis superiores, *tibus supe-*
 ex vrbe regia transmissi. Eorum alter in Prouin- *riores.*
 cia sedem figit, & *Tutam* appellatur: alter quot-
 annis ad Vrbe Regia mittitur, & *Ciayuen* nomi-
 natur. Prioris autoritas, quia magna est in Ma-
 gistratus omnes ac subditos, & quia rei bellicæ
 præest, & primaria Reipublicæ munera attingit
 cum Proregibus nostris posse videtur comparari.
 Posterioris dignitas est velut Commissarii ac Vi-
 sitatoris. Is tamen, quia ex Regis mandato totius
 prouinciæ causas reuidet, vrbes arcesq; visitat, de
 Magistratibus omnibus inquit, & aliquos et-
 iam è non maximis plectit, & in ordinem redigit,
 de reliquis Regem monet, quo quisque modo
 suo munere perfungatur: & quia vnus ex omni-
 bus Magistratibus in prouinciis capitales pœnas
 exequitur, ideo eum omnes merito venerantur
 ac metunt.

PRÆTER hos Magistratus, alij quoque sunt
 complures, qui varia in vrbibus, ac etiam pagis
 & oppidis munia exercent. Et præter hos com-
 plures militum Præfecti ac Duces, in toto regno,
 sed maxime in locis maritimis & conterminis,
 vbique excubant, pro muris, portis, pontibus, ar-
 cibus, ac si omnia bello arderent, cum pax vbique
 sit altissima; nam & suos delectus habent, mili-
 tumque lustra & palæstras prope quotidiana-
 nas.

OMNES omnino totius regni Magistratus
 ad nouem ordines reducuntur, siue Philosophi-
 cum spectes, siue militare Senatium. Pro ho-
 rum ordinum ratione stipendium ex ærario pu-
 blico cuique vel pecuniarium vel oriza singulis
 mensibus penditur. Quod reuera exiguum est
 in tanta Magistratum maiestate; neque enim
 ullius stipendium, vt è supremo fuerit ordine, ad
 mille

*Nouem or-
 dines Ma-
 gistratum
 totius
 Regni.
 Stipendium
 Magistra-
 tus.*

mille aureos in annos singulos excrescit. Et in hoc stipendio omnes, qui eodē ordine censentur, sunt plane pares, siue ij sint Philosophici, siue militares; nam in re bellica supremus ordo par accipit stipendium cum supremo literatorum ordine. Id autem intelligas velim de statuto cuique ordini per leges prouentu: nam quod extra ordinem lucris acquiritur, longe maius est, quam quod stipendio persoluitur. Nihil autem de aliis ago, quæ cuiq; sua industria, cupiditas, fortuna, largitioq; ratione dignitatis parit, nam his ad magnas opes fere perueniunt.

Ornamentum pilei omnium Magistratum.

Vestitus.

Insigne Magistratum cingulum.

Zona Senatoria.

OMNES quoq; Magistratus, siue Philosophici, siue militares, infimi iuxta ac summi, eodē pileo insigniuntur. Is est è velo nigro, & vtrinq; duas velut alas habet, fere supra aures, ouatæ figuræ; ex ita pileo adhærent, vt tamen facile excidant. Hoc aiunt modo se ad modeste rectaq; incedendum cogi, & à capite leuiter inflectendo prohiberi, quod si fecerint, Magistratum violant maiestatem. Idem est etiam vestitus omnibus: ex eodē ocreæ, quarum est peculiari figura & materia, è pelle nigra eleganti. Insigne quoque Magistratum omnium est cingulum quoddam ipso corporis ambitu laxius, & quatuor plus minus digitos latum. Id insigni opere, qua circularibus figuris, qua quadratis, exornatur. In pectore quoq; & à tergo duos quadratos pannos opere Phrygio eleganter intextos assuunt: sed in his quadrangulis, aut cingulis, magna est varietas, & pro varietate maiestas. Ex his enim mox intelligitur à peritis, è quo sint senatu, Philosophicone an militari, & in eo quam quisque obtineat dignitatem. Nam in pannis illis peristromatum opere, quadrupedum, aut volucrum, ac florum etiam figuræ effictæ visuntur. Zonæ verò illæ Senatoriæ è materia dignitate, indicant maiestatem: aliæ enim

enim è tornatili stipite, è cornu aliæ, ex vnicornu quædã, vel è Calamba ligno inprimis odorifero, nonnullæ ex argento aurove, sed omnium nobilissimæ è marmore quodam pellucido, cui Iaspis nomen imposuimus, sed omnino Iaspis non est, ac forte Sapphiro marmoris similius, ipsi *Tuce* vocant: ab Saracenis autem ab Occasu, è regno Cascar, à negotiatoribus importatur, & ab Sinis habetur inprimis in pretio. sed de eo erit infra aliquis dicendi locus. Internoscuntur etiam apud Sinas Magistratus ex umbellis ad arcendum Solem expansis, quibus recti solent in publicum pro-
 dire: alias enim è cœruleo colore habent, alias è flauo; aliis binæ gestantur ad pompam, aliis ternæ, aliis non nisi vna vti licet. Distinguuntur etiam ex apparatu, quo in publicum prodeunt: nam infimi quique equitant, maximi gestatoria sella in baiulorum humeris vehuntur. Sed & in baiulorum numero est Maiestas; aliis enim non nisi quaternis vti licet, alii etiam octo adhibere possunt. Sunt etiam alia permulta dignitatis ornamenta, Magistratumq; insignia, vexilla, catenæ, thuribula, satellitium frequens, cuius clamoribus arcetur in vicis turba. Et tanta est eorum veneratio, vt in vicis etiam frequentissimis nemo compareat, sed secedant ad hos eiulatus omnes, idq; pro Magistratum dignitate magis minusve factitatur.

*Umbelle
 varia Ma-
 gistratum.*

*Magistra-
 tus distin-
 ctio ex ap-
 paratu pu-
 blico.*

PRIVS hoc de Reipublicæ Sinensis administra-
 tione caput quam claudam, operæ pretiū factu-
 rus videor, si nonnulla singulatim commemora-
 uero, in quibus ab Europæis Sinæ discrepant. Atq;
 inprimis illud admirabile videri potest: tametsi
 hoc regnum & limitum amplitudine, & gentis
 frequentia, & comituum copia, omniq; ma-
 teria redundet, è qua nauigia cæteraq; omnia bel-
 lica armamenta conflantur, quibus auxiliis fa-

*Memorabi-
 lia quadam
 quibus Sinæ
 ab Europæis
 discrepant.*

cile vicina saltem regna sibi aggregarent; neque Rex tamen, neque subditi de eo laborant, nec iis in mentem venit: sed suis contenti, aliena nec ambiunt quidem. Qua in re mihi videntur longissime ab Europæis gentibus dissidere, quas sæpe videmus propriis regnis exturbatas, dum ad aliena aspirant, quæ inexpleta dominandi libidine omnia deuorant, nec à maioribus accepta norunt conseruare, quod Sinæ multis annorum millibus potuere.

Error quorundam scriptorum.

HINC ego quidem arbitror commento simillimum, quod scriptores nostri non pauci de Sinis commemorant; eos sub Imperij sui exordia, non vicina solum sibi regna subiecisse, sed etiam in Indiam vsque peruenisse. Cum enim (vt scripsit P. Matthæus Riccius) Sinarum Annales à quater mille annis ad hæc tempora studiosissime euoluerim, ne vestigium quidem tantæ rei reperio, nec vnquam eos audio hanc imperii latitudinem ostentantes: quin potius, cum hoc ipsum è nonnullis literatis sæpe quæsierim, in eo conspirant omnes, id nec vnquam fuisse, nec esse potuisse.

Error excusatur.

HIC error scriptorum (vt eorum auctoritatem tueamur) inde potuit irrepere, quod nonnulla Sinicæ gentis in exteris locis vestigia reperiuntur, ad quæ eos sua voluntate, non Regis auctoritate nauigasse, credibile est, vt hodie in Philippinis insulis est cernere.

Philosophorum potestas ac auctoritas.

ALTERVM quoque notatu dignissimum, vniuersum regnum, vt supra dixi, à suis Philosophis administrari, & in iis merum mistumq; imperium reperiri. Hos, milites ac Duces omnes, magna animi demissione ac ritu singulari venerantur, eisq; subiiciuntur: & non raro contingit illos ab his non secus vapulare, quam apud nos pueri à Ludimagistro. Ab his etiam Philosophis,
omnia

Omnia quæ ad rem bellicam, cui intersunt & præ-
sunt, gubernantur, eorumq; consilia ac sententiæ
plus autoritatis apud Regem habent, quam cæ-
terorum rei militaris Præfactorum, quos non ni-
si paucos, & raro in bellicas cōsultationes admit-
tere mos est. Hinc fit, vt ex iis, qui altos spiritus a-
lunt, nemo ad res bellicas animum adiungat, &
ad infimas potius Philosophici Senatus dignita-
tes aspiret, quam ad maximos in re bellica Magi-
stratus: vident enim Philosophos quæstū, & ho-
minum opinione, & veneratione longo præire
interuallo. Sed quod in hac re admirabilius ex-
teris videbitur, est, Philosophos illos nobilitate
animi, in Regē ac Rempubicā fide, periculorum
ac mortis in patriæ causa contemptū, palmā sine
dubio de illis ferre, qui rem bellicam ex proprio
instituto profitentur. Id inde fortasse habet ori-
ginem, quod studiis literarum hominis animus
nobilitetur, aut ideo quod iam inde ab ipsis hui⁹
regni primordiis literæ mansuetiores pluris sem-
per fuerint, quam professio militaris, apud gen-
tem minime cupidam imperii proferendi.

*Philosopho-
rum amor
in patriam
& Regem*

NON minus admiranda est Magistratuū inter
se superiorum ac inferiorū symmetria; siue Pro-
uincialium cum Curialibus, & horum cum ipso
Rege; quā ipsi non solo ad amussim parendi stu-
dio, sed externo quoq; cultu profitentur. Visita-
tiones enim certis temporibus in morem indu-
ctas, ac donariorum officia nunquam intermit-
tunt. Inferiores quoq; cum superioribus siue pro-
tribunali, siue alibi, vix nisi si mo poplite collo-
quuntur, verbisq; eos compellant honorificis.
Idem præstant subditi Urbium Præfectis ac Præ-
sidibus; tametsi constet, eos ante adeptum litera-
rij muneris gradum, initosq; Magistratus, ex infi-
ma plebe esse progenitos.

*Magistra-
tuum super-
riorum
symmetria*

NEMO etiam vltra triennium dignitatē vllam
E

*Dignitatū
mutatio.*

gerit, nisi denuo ab Rege confirmetur, sed fere ad maiorem euehitur. Verum non in eodem loco, quod ideo fit, ne quis amicitias facile cōtrahat, & à iustitiæ rigore auertatur, aut prouinciæ alicui⁹ animos admodum sibi concilier, potissimum si summas gesserit dignitates; cuius fauore fretus, res nouas molitur, quod superioribus sæculis contigisse cōmemorant. Primaria quoq; Prouinciarum, Regionū, ac Vrbiū Capita, quæ supra nominauimus *Pucinsu, Naganzasu, Cifu, Ciceu, Cibien,* & similes Magistratus oportet tertio quoq; anno simul omnes in Regia Pequinensi assistere, Regi q; solemnem clientelæ officia deferre. Eoq; ipso tempore de Magistratibus toto regno per prouincias sparsis inquiritur; siue ij sint, qui adesse coguntur, siue cæteri; idq; summo rigore. Ex hoc examine deinde statuitur, qui in Republica conseruandi, qui amouendi, qui euehendi, qui deturbandi, qui etiã plectendi, nullo habito ad personas respectu. A me quoq; obseruatū est, ne Regem quidē ipsum audere quicquā ex iis immutare, quæ in hac publica disquisitione à nominatis Iudicibus sunt constituta. Qui porro plectuntur, nec infimi sunt, nec pauci. Anno quidem nostræ salutis 1607. in quem incidebat huiusmodi disquisitio, quater mille Magistratus legimus condemnatos. Eorum enim series in vnum volumen refertur, quod excusum toto regno publicatur.

*E. Magi-
stratus con-
demnati.*

*Magistra-
tus damna-
ti ad quin-
que classes redi-
guntur.*

DAMNATI porro ad quinque classes rediguntur. Prima cupidos cōtinet, qui largitionibus iura vendidere, qui è publico censu vel hominum priuatorū fortunis, quicquā sibi vsurparunt. Hi ab officiis excluduntur, & omnibus Magistratū insignibus & immunitatibus in perpetuū exuuntur. In secundā classē coniciuntur ij, qui atrocius ab reis supplicia exegerunt. Hi quoq; suis dignitatibus, eorūq; insignib⁹ aut priuilegiis exuti, domum

domum priuati remittuntur. Tertia classis numerat Seniores & Valerudinarios, Remissiores etiam in pœnis exigendis, aut munere suo peragendo. His vsus insigniũ & immunitatum, licet priuatis, per totã vitã permittitur. In quarta classe censentur præcipites, & parum cõsiderati in sententiis ferendis, quibusq; in publicorum munerum administratione ratio consiliumq; defuerunt. Hi ad humiliora munia destinantur, aut in ea loca remittuntur, vbi facilior esse Reipublicæ administratio iudicatur. Vltima classe cõprehenduntur ij, qui se, aut suos, vniuersamq; familiã min⁹ caute regunt: & indignã Magistratu viuendi rationẽ ducunt. Hi & officiis & immunitatibus in perpetuum priuantur. Eadem de Curialibus quoq; Magistratibus, sed quinto solum quoq; anno, instituitur inquisitio. Quæ ratio quoq; cum rei bellicæ Præfectis eodem tempore ac ordine, nec dissimili austeritate obseruatur.

NEMO in vniuerso regno, ea in prouincia, in qua natus est, Magistratum gerit, nisi fuerit præfectura militaris. Id ideo fit, ne priores, qui ius administrant, sanguini & amicitia succumbant; posteriores vero, vt amore patriæ incitati fortius eam tueantur. Domino Magistratum quoquam gerente, filiorum aut domesticorum famulorum nemo domo egreditur, ne largitiones procuret; sed obsequium quodlibet externum, à famulis Magistratui publice attributis, præstatur. Ipse vero domo egressus, sigillo fores munit, siue priuatas, siue publicas, in quibus iudicia exercentur; ne cui è domesticis, se infcio, exitus pateat.

ADVENA Metiam nullum intra regni fines viuere sinunt, qui reditum in patriã meditetur, aut qui cum externis regnis quicquam commercii habere intelligatur. Quin etiam nulli omnino aduenæ in regni interiora permittunt aditũ. Cu-

Natus in Prouincia, ad Magistratum aditũ nullum habet.

Domesticis è domo exire non licet.

Aduenis nullus in regnum ingressus conceditur.

ius rei tamen nullam legem viderim, qua id interdicitur, à multis tamen sæculis consuetudinē hanc, metu quodam seu horrore erga exteras gentes, irreplisse anima duerto. Id autem non de aduenis illis solum intelligi velim, quos longa terræ marisve spatia Sinis ignotos reddiderint, aut de iis, quibuscum inimicitias exercent, sed de amicis etiam suis; regno vectigalibus: quales sunt Coriæ contermini, & fere Sinarum legibus vtentes. Talem ego nullum hactenus in hoc regno vidi, præter mancipia quædam, quæ belli Dux, nescio quis, inde secum adduxerat, postquā annos eo in regno plures resedisset. Porro si quis externus clam in Sinarum regnum penetrarit, eum neque seruitute, neque morte plectunt, sed reditum ei in patriam interdicit, ne forte apud suos res nouas in Sinensis regni perniciem molliatur. Hinc seuerissimis pœnis animaduertunt in eos qui cum externis absque Regis voluntate quicquam commercij habent. Et si necessitas postulat aliquem extra regni fines cum mandatis mitti, nemo fere est, qui adduci possit. Proficiscentem vniuersa familia, quasi ad mortem raptum, deplorat: redeuntem vero Magistratus aliquo dignitatis munere in præmium afficit.

*Aduenis
reditum in
patriam in-
terdicunt.*

*Arma nec
foris gestant,
nec domi
habent.*

ARMA nemo gestat in Urbibus, ne ipsi quidem milites aut rei militaris Duces ac Præfecti, nec etiam literati; nisi cum ad delectus, aut palæstras suas, aut in prælia prodeunt: aliqui tamen nobiliores Magistratus cum armis comitantur. Sed neque domi suæ quisquam arma habet, nisi forte ferrugineam aliquam sicam, qua nonnunquam in itineribus vtuntur contra latrocinia vsque adeo armatos horrent & fugiunt. Ind nullæ apud eos factiones aut rixæ, nisi quæ vnguium impressione aut capillitij lateratione dirimuntur. Nulla iniurias plagis aut morte repen-

dendi

dendi libido est; sed qui alterum fugit, & ab iniuria inferenda abstinet, is à prudentiæ fortitudinisq; laude commendatur.

EXTINCTO Rege (ne factiones exoriantur) *Lex post obitum Regis.*
 nulli excepto regni hærede, alii filio aut propinquo Regis licet in vrbe regia cōmorari: quinimo capitale est, per varias vrbes diuisis, pedem efferre. Ortæ inter illos lites ab vno è nobilissimis inter ipsos dirimuntur; à quo gubernantur. Sed si quid eis negotii cum alio, qui Regis propinquus non fit, ortum fuerit, Magistratum publicorum tribunalibus & pœnis, vt quiuis è plebe, subiiciuntur.

De Sinarum ritibus nonnullis.

C A P V T VII.

ANTIQUVM sibi Sinarū regnum cognomen iadidit ab vrbānitate ritibusq; polioribus: quin etiam vrbānitas numeratur vna è quinq; virtutibus, quæ apud eos velut cardines cæterarum prædicantur; quarum officia suis voluminibus fuscè commendant. Huius virtutis munus esse aiunt in mutua veneratione, & in negotiis pertractandis circumspectione. In his vero vrbānitate ritibus ita multi sunt, vt totum fere tempus in iis conterant, & qui plus aliquantum sapiunt, doleant, se non posse ab hoc externo fucatoq; splendore, quo etiam Europæos longo post se interuallo relinquunt, expedire.

*Vrbānitate
 obseruan-
 tissimi Si-
 nenses.*

DICAM igitur primum, quo ritu salutationis officia venerationisq; signa mutuo exhibeant: deinde de aliis vrbānitate ritibus, maxime sicubi à nostris discreparint. Nihil apud Sinas vrbānitate, aut cultus habet, caput aperire; sed ne que

*salutan-
 tium ritus.*

motu pedum, & longe minus amplexu, aut manus osculo, vel cuiuslibet alterius rei, quam offerunt, venerationem profitentur. Maxime vulgaris inter eos urbanitatis ritus hoc modo peragitur. In superioris togæ manicas, quas gestant laxissimas, collectæ manus (quod Sinæ faciunt, nisi quid operis tractent, aut flabello ventum concilient) ambæ uniantur, & una cum manicis primum in altum modeste eriguntur, inde deprimuntur, altero ex aduerso alterius consistente, & hanc syllabam geminante, *zin, zin*; cuius vocis significatio nulla est, nisi urbanitatis ritus; & urbanitatis interiectio nostro more posset appellari.

*Se mutuo
visitantiū
ritus.*

CVM alter ab altero officiose visitatur, & etiam sæpe cum per vicos amici amicis obuij sunt, manibus intra manicas, vt supra, vnitis, totum corpus inflectentes, caput quantum licet ad solum vsque demittunt; quod venerationis officium, ab utroque, vel etiam simul à pluribus eodem tempore exhibetur. Hunc ipsi ritum *zo ye* vocant. In hoc exhibendo superiorem inferior gradu, vel visitantem visitatus semper ad dextram locat (in Borealibus vero prouinciis læua dextræ locum occupat) sæpenumero etiam cum expleto ritu hoc, in pedes eriguntur, vices permutant, & è sinistra in dextram, & vicissim transeunt. Quod ideo fit, vt qui honoratiore loco exceptus fuit, honorem alteri rependat. Hoc urbanitatis officium, cum per vicos exhibetur, vterque, alter alteri ad latus, ad Septentrionem vertitur; domi vero ad aulæ caput ex aduerso ianæ; sed & tum fere ad eandem cœli partem respiciunt. In more enim est apud illos antiquo, palatia, fana, cæteraq; ædificia bene constituta, aut saltem in priuatis ædibus aulas, excipiendis hospitibus deputatas, limen ad Austrum habere, & eos, qui ex aduerso

uerso ianuae confident, ad Austrum conuerti. Vnde quoniam hi ritus in prima aula limen exhibentur, vultu ad aulae caput conuerso, Septemtrionem spectant.

SI quando maius aliquod venerationis officium placet exhibere, aut quia sese tum primum salutant, aut quia diutius abfuere, vel si alter alteri quippiam gratulatur, aut graes agit, siue cum solemnior aliquis dies incidit, aut alia quolibet ex causa; tum post exhibitam eam, quae supra commemorata est, inclinationem, vterque in genua prouoluitur, & frontem ad solum vsque demittit. Tum in pedes erecti, iterum inclinantur, & genuflectunt, vt supra, idq; tertio & quarto. Sed cum hic Superiori, parenti, Magistro, aut alij Viro Principi ritus exhibetur, is ad aulae caput stans, aut etiam sedens, honorem excipit, & solum ad singulas alterius inclinationes ac genuflexiones, manibus vnitis, vt supra, nonnihil inclinatur, eo ipso in loco, in quo stat aut sedet. Et saepe qui modestius hunc honorem excipit, non in aulae capite ad Septemtrionem, sed ad latus, ad Ortum scilicet, consistit. Hoc eodem cultu ipsi sua simulacra, vel domi vel in templis, coram ara venerantur. Famuli vero cum heros suos, aut infima plebs honoratiores, salutant, primo cultu in genua prouunt, & ter fronte solum leuiter quatiunt, quem eundem saepe ritum simulacris suis exhibent. Porro si cum iis herus colloquatur, ad eius latus adstant, & ad singula responsa, in genua prouoluuntur. Id alij quoque è vulgo faciunt, cum magnates conueniunt.

PRÆTER hos, quos dixi ritus, non admodum à nostris alienos, alios inter loquendum scribendumq; vsurpant, in quibus à nobis non parum discrepant; & inde etiam non mediocris huius

Alij ritus salutantium.

Famulorum salutatio-nes.

Ritus compellend. se & alios.

linguæ difficultas excrescit. Cum enim alius alium compellat, nunquam secunda persona v-
tuntur; sed siue præsentē compellent, siue de ab-
sente loquantur, variis vtuntur loquendi formu-
lis. Cum de seipsis loquuntur, nulla ratione pri-
mæ personæ pronomine vti licet, nisi forte hero,
cum famulū alloquitur, aut alteri superiori, cum
alio infimo sermonē miscenti. Tot vero seipsum
deprimendi formulas habent, quot alium ex-
tollendi: quas inter, pene modestissima, seipsum
compellandi, formula est; seipsum proprio no-
mine appellare, pro eo, quod nos pronomine
Ego, vti solemus. Ac si forte de parentibus, fratri-
bus, filiis, corpore etiam, ac membris, domo, pa-
tria, epistolis, ipsis etiam morbis alienis sermo
incidit, nomine vtuntur aliquo honoratiore: è
contra si de iisdem rebus propriis agant, illas vo-
ces adhibent, quæ modestiam sonant. Quas o-
mnino loquendi formulas necesse est familiares
sibi facere, non ideo solum, ne inurbanus & ru-
sticus habere, sed etiam, vt id, de quo agitur aut
scribitur assequare.

*Propinquo-
rum & sa-
miliarium
vitus in vi-
sitationi-
bus.*

CVM se mutuo propinqui & familiares officii
causa interuisunt, ad rependendum visitationis
officium adstringunt visitatos. In his porro visi-
tationibus hæc fere ratio obseruatur. Qui visi-
tat, ad ingressum, libellum profert, in quo nihil
aliud legitur, præter visitantis nomē cū modestis
epithetis, pro ratione visitantis aut visitati: eum
libellum ianitor ad herum defert. Porro si plures
ab vno, vel vnus à pluribus visitatur, semper
pro numero visitantium aut visitatorum sunt
libelli. Hi fere duodecim paginis è charta candida
constant, & sesquipalmum oblongi sunt; in pri-
ma facie media, è papyro rubea, ad duorum di-
gitorum latitudinem fragmentum affigitur li-
belli longitudine: & plerumq; libellus hic char-
taceo

raceo sacculo, cum eodem rubeo additamento in externa facie, includitur. In his tanta est varietas, vt omnino necesse fit, domi viginti fere thecas paratas ad omnem vsum habere, cum variis titulis; ita continuus est eorum vsum. Quin etiam cogimur Ianitori commendare, vt in commentarium referat, hospitem nomina, ac domos eorū, qui visitaturi aduenerūt; ne intra tertium diem, mutæ visitationis officium è memoria excidat: quem morem ab iis omnibus obseruari necesse est, qui frequentius visitantur. Porro quemadmodum, si qui visitantur, domo abfuerint, aut ad excipiendos hospites exire non potuerint, ij qui visitant, libellum domi ad ianuam deponunt, velut testem impensæ visitationis, ita cum eam rependunt, sufficit ad ianuam huiusmodi libellum deponere: hac enim ratione ipsi sibi satisfactum arbitrantur. Quo honoratior est qui visitat, eo maiori caractere nomen suum per librarium adscribit, & aliquando accidit, vt latum digitum excedat, & decem literis versus vnum à libello summo ad infimum expleat. Ea enim, vt dixi, ratione Sinæ suos caracteres exscribunt.

CVM sibi mutuo munuscula, quæ sunt apud eos frequentissima, & non impari munere remuneranda, transmittunt, aut etiam deferunt, eodem quoque libello vtuntur; in quem præter proprium nomen, vt supra, referunt etiam seriem munerum, quæ transmittunt, singula singulis versibus concinne describentes. Munera quæ mittuntur, absque vlla inurbanitatis nota partem reiici possunt, aut remitti, nulla offerentis offensione; quod cum fit, simili libello vel gratiæ referuntur, vel munera modeste remittuntur, vel ea, quæ accepta sunt, adscribuntur, aut series eorum, quæ rependuntur, exprimitur; idque non sine varia rituum, quos longum esset commemorare,

*Ritus in
muneribus
transmit-
tendis.*

Munuscula pecuniaria. urbanitate. Est etiam apud nos insolens, quod sine solent, pecuniaria munuscula cōferre; nam aureos sæpe decem, alias quinque, nonnunquam etiam pauciores, superiores inferioribus, & contra, transmittunt.

Visitationes Magistrorum solitatorum quo habitu fiant.

QVI Magistratum aliquem gerunt, aut literariis gradibus honorum sunt insignes, quoties hæc visitationum officia peragunt, peculiari muneris sui habitu induuntur, qui à quotidiano differt non parum. Qui his honorum titulis carent, & sunt nihilominus viri graues, proprium etiam habent ad visitationes indumentum, illudq; à quotidiano diuersum, nec sine alterius offensione aliter fieri potest. Ea causa nos ipsi quoque, ne primariorum virorum congressibus arceamur, eo ipso cultu, cum opus est, induimur. Quod si forte alter in alterum casu incidat, qui hoc urbanitatis (vt vocant) habitu minime sit inductus, nullo modo salutationum officia solitis ritibus exhibent, donec alter eodem cultu induatur; atque ita quoties in publicum prodeunt, famulorum manibus urbanitatis toga gestatur: quod si id fieri non potuerit, tum qui hoc visitationum paludamentum induerat, eo exiit, & in quotidiana veste saluatorios ritus explent, quos supra commemorauimus.

A famulis urbanitatis toga gestatur.

Ritus sedium collocandarum ad sessionem.

SI plures fuerint qui domi visitantur, inter eos primarius hospitis sedem, aut sedes singulas utraque manu accipit, & suo loco statuit in honoratissimo aulae situ, inde propriis manibus eas excutit, tamen si nullius sit in eo puluisculus. Et si sedes iam in suo sint ordine collocatae, singulas tamen ambabus manibus contingere, & velut aptius collocare mos est: id deinde singuli, qui visitantur, etiam præstant in eundem planè modum. Tum inter hospites, si plures fuerint, honoratior eius, quem visitat, sedem eodem modo accipit, & ex ad-

ex aduerso fedis suæ illam locat, & eodem modo puluerem aut excutit, aut excutere se fingit. Idem deinde cæteri faciunt, si plures fuerint, ætatis ordine, vel dignitatis. Quod dum fit, is cui hoc officium exhibetur, ad latus adstat, manibus intra manicas receptis, & leuiter eleuatis, ac depresso, gratias agit, & exhibitum honorem modestè recusat.

HOSPITES inter se multum temporis tene-
runt, circa Proedriam seu principem honoris se-
dem: sed his tandem legibus statuitur. Inter eos, qui
sunt sibi mutuo ciues, ætatis ratio habetur. In v-
traque aula dignitas potior est. Externi, ma-
ximè qui è locis remotioribus adueniunt, pri-
mum locum tenent. Vnde fit, vt in omni ferè
congressu nostris prima sedes hoc titulo assigne-
tur; nec tergiuersari, aut modestè recusare quic-
quam contra receptam consuetudinem nobis
prodest.

*V banitatis
ritus circa
Proedriam.*

POSTQVAM cuncti consedère, mox è do-
mesticis famulis vnus, isque politior, & talari in-
dutus prodit, manibus elegantem gestans tabu-
lam, in qua tot sunt scutellæ, quot hospites. In iis
scutellis est illa potio *Cia*, de qua supra, cui ser-
per aliquod mensarum secundarum aut bella-
riorum frustulum immiscetur, cui sumendo ar-
genteum cochlear exiguum adiungitur. Famu-
lus ab honoratione initium sumens, suam cuique
scutellam porrigit ad herum vsque, quem reliqui
visitant: nam is semper in infimo loco sedet. Si
diutius consederint, famulus in eundem modum
iterum ac tertio & sæpius etiam redit, sed illud bel-
lariorū frustulū toties variatur, quoties reditur.

*Ritus bella-
riorum por-
rigendorum*

HOSPITES, finito congressu, antequam
ex aula egrediantur, iuxta limē, vt initio, ritu suo
inclinationes repetūt: tum eos herus ad vsq; do-
mus limen insequitur, vbi iterum inclinantur.

*Ritus ab-
euntium à
congressu.*

Tum

Tum rogat hospites herus, vti vel equum, vel gestatoriam sellam, qua venerant, conscendere velint, quod ij facere recusant, & herum domus rogant, vti se in domum recipiat: tum ille ad limen versus, iterum inclinatur, & hospites simili ritu honorem rependunt. Denique iam limen ingressus, tertio inclinatur, hospitesque eodem ritu respondent. Tum herus domus in limine se hospitem oculis subtrahens, moram iis concedit equitandi, aut in sella confidendi; & repente egrediētes abeuntes salutat, hanc vocem *zin* vsurpans, & ambas intra vestem manus eleuans, ac deprimēs quod hospites ipsi ad amussim imitantur, & abire pergunt. Denique herus domus famulum mittit, qui abeuntium assequatur vestigia, & suo nomine salutet. Idem ipsi hospites faciunt, & per famulos suos resalutant.

*Conuiuia
Sinarum.*

N V N C de Sinarum conuiuuiis agam, in quibus non minus sunt officiosi, quam frequentes, non pauci etiam fere quotidiani. Omnia enim prope sua negotia, non illa solum, quæ ad humanæ vitæ rationem, sed quæ ad Religionem etiam spectant, epulantes tractant: & inter eximia beneuolentię argumenta ponunt conuiuia. Quæ ab ipsis non commestationes, sed, Græcorum more, computationes non immerito vocantur: licet enim eorum scyphi ac pateræ non plus vini, quam nucis putamen, capiant, frequentissime tamen haustus iterant.

*Bacillis
verbis
rescen-
dum
vtur.*

I N T E R vescendum nec fuscinulas adhibent, nec cochlearia, nec cultros; sed bacillis vtuntur: teretibus, sesquipalmum longis, quibus mira dexteritate quodlibet edulij genus ori admouent, digitis omnino nihil contrectantes: sciendum tamen, omnia in mensas inferri frustatim discissa, nisi si quid fuerit natura mollius, vt oua, pisces, aliaque huiusmodi, hæc enim ipsis bacillis diuidun-

duntur. Potu vtuntur feruenti, etiam in summo æstu; siue ille vinum sit, siue decoctio *Cia*, siue aqua. Et sane videtur id stomacho prodesse non parum, nam & Sinæ fere diuturnioris sunt vitæ, & ad annum septuagesimum, ac sæpe octogesimum viribus non admodum destituuntur. Hinc quoque euenire arbitror, quod Sinarum nemo calculari morbo laboret, qui nostros Europæos sæpe torquet, ex eo credo, quod perpetuo frigidam potent.

*Potum ad-
bibent fr-
uentem.*

*Calculo
non labo-
rant.*

CVM quispiam ad solemne epulum inuitatur, pridie, vel etiam pluribus diebus ante conuiuij diem is, qui alterum inuitat, libellum mittit ex iis, quos supra descripsimus. In eo, præter inuitatis nomen, vt supra, solemni formula paucis verbis comprehensa, eleganter & vrbane ait, qui euocat, tenue se ex oleribus apparasse conuiuium, & scyphos suos eluisse, vt dicto die, & hora (quæ fere sub noctem est) doctrinam eius, quem inuitat, audiat, & ab eo aliquid discat: inde rogat, vt ne hoc se fauore dedignetur. In externa facie libelli ad eius longitudinem additamentum è rubea charta affigunt, vt supra, in eo honoratius inuitati nomen (nam Sinæ pluribus nominibus singuli compellatur, vt infra) cum variis pro eius, qui vocatur, dignitate titulis. Hic singulos inuitandi mos est. Ipso die conuiuij similem libellum matutinis horis mittunt ad singulos; sed in eo solum rogantur, vti festinent, & præstito tempore adesse ne grauentur. Sub horam denique conuiuij tertium mittunt, quem ideo se mittere aiunt, vt venientes ex itinere excipiat.

*Ritus inui-
tandi ad
epulum.*

*Locus con-
uiuij, eiusq;
apparatus.*

CVM in conuiuij domum ventum est, solitis salutationum ritibus, vt supra, expletis, in prima aula confident, & suum illud *Cia* bibunt: inde ad conuiuij locum itur. Solet is splendide adornari, non peristromatis, quorum apud eos nullus est vsus,

usus, sed picturis floribus, vasis, & huiusmodi antiqua supellectile. Singulis sua mensa assignatur cubitos aliquot longa lataque, sed ferè longior; nonnunquam etiam vni duæ mensæ assignatur, altera ante alteram. hæ mensæ pretioso aliquo panno dependente, vt ferè aræ nostræ solent, exornantur omni ex parte. Ipsæ quoque sedes pelucido illo suo bitumine non splendēt solum, sed etiam variis picturis & auro condecorantur.

Ritus conuiales.

ANTE accubationem epularem, conuiuator vnā è pateris ex auro, argento, marmore illo, de quo supra, vel con simili materia elaboratam, vino plenam in suo disco vtraque manu tenet, & eum, qui principem locum est habiturus, inclinatione profunda salutatur. Inde ex aula in atrium egreditur, & inclinatione prius exhibita, hanc vini pateram, vultu ad Austrum conuerso, cœli Domino offerens, in solum effundit; & inclinatione repetita, in aulam redit, aliamque pateram accipiens, eundem illum conuiuij Principem, vna inclinatione salutatur, eo in loco, in quo salutarior ritus exhiberi solent, tum simul ad eā mensam in aulæ medio sitam, in qua videlicet sessurus est idem conuiuij Princeps, accedunt. In medio latere, quo mensa longior est (is enim locus honoratissimus ab Sinis, non vt apud nos mensæ caput) pateram in suo disco vtraque manu venerabundus locat, tum bacillos conuiales à famulo accipit, & ad pateræ latus ponit. ij bacilli ex ebene ferè, vel ebore constant, aliæ materia durior, quæ sordes non facillè contrahit; & ea saltem parte, qua fercula tanguntur, argento aurove cælari solent. Inde sedem accipit, & in media mensa locat, manicis, vt supra, leuiter euerrens; tum in mediam aulam regressi simul denuo inclinatur. Eodem ritu conuiuator singulos deinde hospites cohonestat: eum qui secundum locum occupat,

ad si-

ad sinistrum latus, qui tertium, ad dexterum statui mos est. Ad extremum, qui principem locum occupabit, à domestico famulo, inuitatoris pateram cum suo disco accipit, & vinum infundi iubet, & vna cum reliquis hospilibus, & conuiuatore, suo ritu inclinatur, pateramq; in eius mensa in disco locat. Conuiuatoris autem mensa in inferiore aulæ parte ita statuitur, vt Austrum, & aulæ ianuam, vbi confederit, à tergo habeat, à fronte verò primariam mensam. Deinde bacillos sedemque disponit eo ritu, quem sibi inuitator exhibuit. Denique singuli ad pateram, bacillos, sedemque denuo, velut aptius vtraque manu statuendam, accedunt. quæ omnia dum fiunt, is cui honorarius ille ritus exhibetur, exhibenti ad latus adstat, & manibus intra manicas receptis, leuiterque concussis, honorem eum deprecatur, & modestè inclinatus, gratias agit.

QVONIAM nihil edulij Sinæ manu tangūt, *Nec arte ideo nec sub initium, nec sub conuiuij finem, manus lauant. Expletis his ritibus, simul omnes post cibum sumptam manibus lauante.* alteram hospites inter se, tum ad mensam suam quisque loco assidet. Quoties bibitur, inuitator *Bibendi ritus & modus.* pateram in disco vtraque manu capit, & eam leuiter erigens, ac mox deprimens, reliquos ad bibendum inuitat; eodem tempore singuli ad inuitatorem conuersi, idem faciunt, & simul omnes bibere incipiunt, quod sorbendo ita lentè faciūt, vt ad exhauriendam pateram non rarò quater quiescunt eam ori admoueant. Eum potandi ritum, sorbendo videlicet, semper obseruant, etiam si aquam biberint; & nihil vnquam continuatis haustibus more nostro exhauriunt.

PRIMA patera exhausta, paulatim fercula *Omnes simul fercula attingunt.* inferuntur. E quibus simul omnes (præeunte suo ritu inuitatore, bacillis vtraque manu accipis, iisdemque erectis depreisisque) quoties

vnum attingunt, vnum alterumve ex eo frustum carpunt, & ori admouent. In quo id obseruatur studiose, ne quis prius in mensa bacillos reponat, quam is, qui primum in conuiuio locum obtinet, id fecerit, quod vbi fecit, mox ministri in singulorum pateram vinum calidum infundunt, facto initio à conuiuij Principe. tum eodem ritu iterum, ac deinde sæpius editur ac bibitur, sed in bibendo plus temporis, quam in edendo consumitur. Toto porro conuiuij tempore vel de rebus lætioribus sermo ingeritur, vel comœdia spectatur, aut cantor aliquis musicive instrumenti pulsator auditur; nam hi sæpe etiam non vocati se conuiuio ingerunt, spe præmij, quod iis persolui solet, euocati.

Sermocinatio inter epulandum.

Ciborum apparatus & varietas.

Panis nullus apponitur.

Vinum non bibitur ante orizæ sumptionem.

OMNIBVS iis vescuntur, quæ apud nostrates in fercula adhibentur, nec ea male condiunt: sed de singulis ferculis parum infertur. in varietate statuunt conuiuij maiestatem, mensas enim opplent discis mediocribus, & aliis exiguis: nec pisces, vt nos, à carnibus separant, sed sine discrimine permiscent. nullum porro ferculum semel appositum toto conuiuio tollitur; itaque mensas non opplent modo, sed discos aliis aliosita superponunt, vt castellorum speciem referant. Panis nullus in conuiuiales mensas infertur, sed neque oriza, quæ apud Sinas in panis nostri vicem succedit, nisi forte in quibusdam epulis minus solemnibus sub mensam extremam, si porro infertur oriza, prius à vino abstinetur; neque enim vinum ab Sinis bibitur, etiam in quotidiana refectioe, ante orizæ sumptionem. Varios etiam in conuiuia ludos ingerunt, in quibus qui perdidit, potare compellitur, magno cæterorum applausu festisque clamoribus.

S V B finem conuiuij, pateras permutant, quæ etsi singulis æquales apponantur, nunquam tamen

men ad bibendum supra vires quisquam com-
pellitur, sed amice tantum inuitatur. Sinense vi-
num ad instar fere cereuiciæ nostratis decoqui-
tur, nec admodum fumosum est; ebrios tamen
reddit strenuos potatores; sed leuius fertur die
insequenti. In edendo sunt omnino moderatio-
res, & sæpe accidit, vt quis ab vrbe discessurus, v-
no die septem vel octo conuiujs inter sit, vt ami-
cis omnibus satisfaciat: huiusmodi vero non sunt
è celebrioribus; hæc enim totam noctem ablu-
munt, & in auroram insequentem protrahuntur,
ferculorum denique reliquiæ inter hospiti-
um, famulos liberaliter diuiduntur.

*Poculis
nunquam
certatur.*

*In edendo
moderati.*

QVOD ad cæteros ritus attinet, ij mihi nunc
videntur esse præcipui, qui circa Regum venera-
tionem versantur. Rex pluribus externis officijs
colitur, quam alius quiujs in vniuerso terrarum
orbe Princeps siue is profanus, siue sacer fuerit.
Hunc nemo alloquitur, præter Eunuchos illos,
qui in palatij penetralibus famulantur, Regiosq;
propinquos, qui intra eiusdem palatij fines com-
morantur, quales sunt filij ac filix. Omissio por-
ro cultu omni, qui Regi ab Eunuchis præstatur,
velut minus necessario ad institutum, omnes o-
mnino extra palatium Magistratus (nam inter
Eunuchos sunt etiam sui ordines & officiorum
gradus) Regem non nisi libellis supplicibus con-
ueniunt: sed hi libelli tot venerationis formulas
continent, vt non nisi ab exercitatis componi
possint, nec eos quilibet literatus sciat concin-
nare.

*Ritus circa
Regum v.
neratio-
nem.*

ANNO quolibet ineunte (cuius initium est
nouilunium illud, quod præcedit aut sequitur
proximè Nonas Februarias, vnde Sinæ Veris iti-
tium sumunt) è singulis mittitur Prouincijs le-
gatus ad Regem officiose visitandum, quod idem
solemnis præstatur in modum clientelans ob-

*Legati Re-
geris salutæ-
tum è Pro-
uincijs mit-
tuntur.*

F

sequij

*Thronum
regum ve-
nerantur.*

*Diem Regis
natalem
veneran-
tur.*

sequij tertio quoque anno, vt supra commemo-
raui. Porro singulis in vrbibus primo quoq; Lu-
na renascentis die, Magistratus omnes, in vrbe
sua quisque, in vnum locum conueniunt, in quo
Regius est thronus, regiaque insignia, calati dra-
cones, & inaurati, cum aliis ad elegantiam cala-
turis; coram eo sæpius inclinantur, & genua in-
curuant gentis ritu, & peculiari quadam compo-
sitione corporis, ad modestiam venerationemq;
aptissima: quo tempore Regi vitæ annorum de-
cem millia succlamant. Idem quoq; cultus vbiq;
Regi exhibetur eo die, qui primus eum nascentem
vidit, in singulos annos redeunte, quo die
Pequinenses Magistratus, & alij à prouinciis le-
gati, nec non Regij propinqui variis titulis in-
signes extra curiam eo adueniunt, Regi vitam gra-
tulaturi, & gratulationem grauisimis muneri-
bus testaturi.

PRÆTER hos, quotquot à Rege nominati
Magistratum ineunt, aut alio aliquo munere do-
nantur, per leges ire iubentur, quod ante primam
lucem fit, ad Regium tribunal, gratiam habituri.
Ibique præeuntibus ac monentibus rituum Præ-
fectis, officia regio solio (Rex enim tunc nō com-
paret) exhibent accurate; nec impune à quoquam
vel leuiter erratur. Quod cum faciunt, peculiari
cultu è purpureo panno damasceno, & ciaris in
capite argenteis, sed inauratis insigniuntur. V-
traque vero manu eburneam tabulam quatuor
digitos latam, palmos duos longam gestant, ea
hos tegunt, quoties quippiam coram Rege præ-
loquuntur.

*Regis habi-
tus, cum au-
tribunal
prodlat.*

REX porro, cum olim in tribunal prodibat, è
loco superiore ad ingentem fenestram compare-
bat, & manu eburneam quoque tabulam gesta-
bat, advultum contegendum, nec non & aliam in
capite tabulam medio cubito latam, integro lō-
gam,

gam, supra regium diadema frontemq; è qua tabula lapilli complures magnique pretij ita in fila inducti dependent, vt frontem ex omni parte ac faciem tegant, & intuentiū oculis etiam præsentem subducāt. Color regius cæterisq; interdictus, flauus est, è quo vestis eius contexta est variis ex aureo filo draconibus. Nec in veste solum regia dracones, sed in palatio vniuerso, vasisque aureis & argenteis, & reliqua supellectile, vel celati, vel depicti visuntur; quin ipsa etiam tecta & tegulæ flauum colorem, & dracones spectandos exhibent; quod ansam fortasse præbuit aliquibus asserendi, palatij regij tegulas esse aureas æreasve: at reuera fictiles sunt, vt ego meis manibus attrectaui, sed flauo colore imbutæ, & singulæ singulis clauis, trabalibus fere, in tecto ipso defixæ; sunt enim nostratibus haud paulo maiores: quorum clauorū caput est inauratum; ne quid appareat in regio palatio, quod regiam colorem non præferat. Si quis eum colorem, aut dracones in proprios vsus adhiberet, perduellis haberetur; nisi forte regio esset sanguine prognatus.

Color Regis
in vestitu
flauus.

Draconibus
omnia ni-
tent in pa-
latio.

PALATII regij portæ sunt quatuor ad totidem mundi partes ex aduerso distributæ, quot quot ex itinere has portas prægrediuntur, ex equo descendunt, si equitent; aut è sella, si ea gestentur, ac pedites incedunt, donec eas fuerint prætergressi. id omnes faciunt, sed maximus quisque accuratius, & è loco remotiore: & non Pequini solum, sed in Nanquineni priscorum Regum palatio religiosius, tamen iam plures annos nullus Regum in id sese receperit. Portæ ad Austrum, siue externæ, siue internæ sunt triplices, media regem ingredi vel egredi sollempne est; reliqui dextra læuaque admittuntur; ideo media illa ianua nunquam, nisi egressuro vel ingressuro Rege, aperitur.

Palatii re-
gij porta
quatuor.

Palatium
reuerantur
prætercun-
tes.

*Tempora
Sinarum ab
inaugura-
tione Regi-
deducun-
tur.*

*Titulum à
Rege colla-
tum maxi-
mi faciunt.*

*Pretiosiora
ad Regem
mittuntur
ex uniuerso
regno.*

*Sella gesta-
toria.*

NVLLA est apud Sinas alia temporum nota, siue in libris, qui lucem aspiciunt, siue in aliis quibuslibet publicis instrumentis, nisi quæ ab eius, qui regnat, inauguratione deducitur, sicut apud nos ab humanæ salutis initio Christo nascente fieri solemne est. Nonnunquam certis ex causis solet primariorum Magistratum parētibus Rex titulum conferre scriptione quadam, Regis nomine à Regiis Philosophis facta, eam rem Sinæ tanti faciunt, vt stupori sit, nam & ad impetrandum nulli sumptui parcunt, & vt rem sacram, in familia conseruāt. Nec minori sunt in pretio alij nonnulli tituli duobus tribusve characteribus expressi, quos viduis Rex confert, quæ secundas nuptias ad senectam vsque reuenerunt, aut senibus, qui seculum integrum vitam protraxerunt, & aliis in casibus huiusmodi. Has inscriptiones supra limen exponunt. Nec id solum Reges solent, sed etiam Magistratus ipsos amicis præstare mos est. Iphis quoque Magistratibus de Republica benemeritis publico sumptu arcus è marmore eriguntur, quales apud nos assolet in triumphis. Idem exhibent vrbes ciui suo, qui insignem aliquam dignitatem, aut in literariis examinibus primas obtinuerit, aut in euentis huiusmodi magno apparatu.

QVICQVID pretiosum aut affabre factum in vniuerso regno habetur, quotannis ad Regem transmittitur Pequinum magno sumptu & copia. Magistratus item, qui in regia commorantur vrbe, minore in publicum prodeunt apparatu. nam exceptis primatibus, cæteris equo, non sella gestatoria vehi licet. quibus autem sella per leges licet, baiulorum numerus ad quatuor restringitur. Extra curias haud paulo inferiorum Magistratum ordines maiore in prouinciis apparatu prodire permittuntur. Eam Sinæ modestiam in
regia

regia veneratione reponunt, & viciniore maiorem deferendam arbitrantur. Quater annis singulis, sub quatuor anni tempestatibus, Curiales omnes Magistratus ad priscorum Regum & Reginarum sepulchra conueniunt, & suos ritus ac donaria deferunt: sed primarius Humvuo regni recuperatori honor defertur. Ad hunc ritum se aliquot diebus prius comparant, indicto iustitio & ieiuniis, quæ intra domesticos parietes religiose obseruant.

Ritus sepulchrales.

SECUNDVM Regem proxima venerationis officia suis Magistratibus impendunt. Id maxime produnt solitis loquendi formulis, & officiosis visitationibus; ad quas non admittuntur, nec aspirant, nisi qui aliquod in Republica munus gerunt, aut alibi gessere. ij enim in patriam reuersi, etsi propria culpa officii excidere, solemniter tamen sæpe Magistratum cultu insignes procedunt: & urbani eos Magistratus colunt, visitationumque officia rependunt; & eorum intuitu multa concedunt, præsertim qui primos in literariis gradibus, publicisque functionibus honores habuere.

Honor erga Magistratus.

SI qui Magistratus egregie suo defuncti munere, deque Repub. bene meriti, ad aliud munus euehantur, aut alia qualibet ex causa ex vrbe discedunt, magnis publice muneribus afficiuntur, ocreasque suas, Magistratus insigne, ad perpetuum beneficii monumētum rogati relinquunt, quæ publico serinio inclusa, vna cum variis insulaudem versibus ac scriptionibus asseruantur. Aliis, qui sunt insigniores, loco aliquo publico, marmor erigunt, in quo eorum in Rempubli- cam merita eleganti scriptione insculpta, ad posteritatis memoriam perseuerant. Nec desunt, quibus templa magno publice sumptu extruantur: arisque statuae imponantur ad eorum imaginē,

Honor erga Magistratus bene meritos.

quantum industria fert artificis, accedentes. tum census annuus, & certi homines deputantur, qui perpetuos odores, & semper viuentes lucernas accendant. Eam ad rem ingentia ex ære campano thuribula statuuntur, ad eundem ritum, quo ipsi sua idola venerantur. Sed hunc tamen cultum à Numinis latria norunt separare: nam à Diis multa petunt, his vrbanos tantum ritus in beneficiorum memoriam periti exhibent. nihil tamen dubium, quin è vulgo plures cultum vtrumque permisceant. Ad hæc templa (quorum plenæ sunt omnes vrbes, quæque sæpe amicorum studio indignis etiam eriguntur) certis temporibus itur, inclinationes & genuflexiones exhibentur, edulia offeruntur, aliaque huiusmodi peraguntur.

*Librorum
educatio.*

OMNES Sinarum liberi, qui de moribus agunt, toti sunt in excitandis filiis ad parætum obseruantiam, maiorumque venerationem. Et sane si externam illam pietatis faciẽ intueamur, nulla gens alia toto terrarum orbe cum Sinis comparari potest, quod aliquibus indiciis comprobabo. Solemnem in assidendo maioribus ritum obseruant, vt nulla ratione in æquali situ, & longe minus ex aduerso cõsistant, sed ad latus alterum; quem ritum etiam discipuli cum Magistris obseruant. Magna etiam veneratione cum iis colloquuntur, qui tenuioris fortunæ sunt, ad obitum vsque eos, etiam sudore suo, quantum licet, laute copioseque alunt. Sed in nullo sunt religiosiores, quam dum iis parentant, tam in lugubri veste induenda (in qua etiam à cæteris nationibus discrepant) quam in feretro quoque ac sarcophago è materia pretiosiore concinnando: in apparatu sepulturæ, quem verius pompam dixeris, pro facultatibus fortunisque, & sæpe supra vires assurgunt.

*Sepultura
apparatus.*

LVGVBRIS Sinarum vestis non pulla, sed *Lugubris*
 candida est. In luctu parentum filij cannabina ve- *libitus.*
 ste asperrima induuntur, primis saltem mēlibus;
 & ipsa forma talaris tunicæ, pilei, calceorum satis
 absona, primoque aspectu miserabilis: fune quo-
 que prope nautico renes cingunt, ad eum modū,
 quo Patres è D. Francisci familia solent. Inuiola- *Tempus lu-*
 bili consuetudine receptum est, vt luctus patris *ctui desti-*
 aut matris in triennium protrahatur. Cuius rei *natum.*
 causam in suis libris reddunt hanc, vt suis paren-
 tibus, qui primo ætatis triennio eos vlnis gesta-
 uerunt, tantoque labore educarunt, vicem repē-
 dant. In cæterorum propinquorum luctu con-
 tractior est lugendi mora, prout quisq; vicinior,
 aut remotior sanguine cuique fuerit: alias enim
 annuo spatio, alias trimestri terminatur.

IN Regis, aut Reginae, quæ quidem legitima *Funera*
 est, funere legitimum lugendi tempus etiam est *Regia.*
 trienne, quaquauersum patent regni fines. Sed
 nunc regia indulgentia, quæ publico edicto in-
 notescit, pro mensibus dies computantur, atque
 ita mēsem vnum, regnum vniuersum, mœrorem
 de Regis morte conceptum, lugubri cultu profi-
 tetur. Funebres Sinarum ritus iusto volumine *Ritus fu-*
 continētur, atque ita, cum aliquis è familia diem *nobres.*
 suum obit, superstites, ad quos funus spectat, eum
 librum consulunt, vt ad rituum præscriptum fu-
 nebris pompa procuretur. Eo in volumine non
 solum præscribuntur, sed etiam spectandæ pro-
 ponuntur, vestes, pilei, calcei, zonæ, cæterique ri-
 tus vniuersi.

CVM vir aliquis primarius viuere desinit, de *Ritus fu-*
 mortui filius, aut sanguine pximus, cæteros pro- *nebris in o-*
 pinquos, & familiares libello admonet, mœsta *bitu viri*
 verborum sollemnium formula concepto, idque *primarij.*
 infra tertium quartumve ab obitu diem. quo
 tempore sarcophagum fabricant, & eo cadauer

includunt: tum aulam candido panno, vel storeis insternunt ac vestiunt, in cuius medio aram exstruunt, in ara sarcophagum locant, & demortui effigiem. Ad eam aulam intra præstitutos dies, quos apud viros primarios quatuor quinqueve esse mos est, propinqui omnes amicique conveniunt, ipsi quoque funebri veste induti: alius post alium qualibet hora diei ventitant, & in ara odores, binosque cereos defuncto locant: qui ubi ardere cœperint, quaternis inclinationibus ac genu flexionibus, de quibus supra fufe, demortuū cohonestant: sed primum thuris tâtillum in thuribulo ignito componunt è regione sarcophagi imaginisque propositæ. Interim dum hi ritus exhibentur, defuncti filius vnus, aut plures, ad latus adstant in funebri veste candidati, modeste quidem, sed flebiliter lamentantes. Post sarcophagū omnis mulierum domesticarum turba, & ipsæ quoque cultu lugubri, sed cortina tectæ, incondite plangunt & eiulant. Solemne quoque est, & ab idolorum sacrificulis in morem inductum, papyrum in certum modum concinnatam, imo etiam sericos pannos albi coloris exurere: quod faciunt, arbitantes, se vita functis vestem ministrare, in benevolentia obseruantiaque testimonium.

*Funera de-
mi multos
sepe annos
inclusa ve-
nerantur.*

NON raro filij parentum cadauera, feretro inclusa, ad tres quatuorve annos domi asseruant: suo enim illo pellucido bitumine ita rimas illinunt, vt minime foetorem transmittant. Quo tempore in singulos dies cibum illis, potumq; offerunt, non secus ac si superessent: nec filij eo tempore in sedilibus solitis, sed in humili scabello confident, eoq; veste alba contexto. Somnum in lecticis minime capiunt, sed in stramineis culcitris supra nudam humum collocatis, iuxta cadaueris sarcophagum. carne vesci nefas aliove edulio bene

bene condito; vino minime vtuntur, nec balneis, quin etiam ab vxorum consuetudine abstinēt. Conuiujs interessē non licet, nec intra certos menses in publicum egredi. Quod dum faciunt, fellam gestatoriam lugubri etiam panno inuoluunt, aliāq; multa faciunt, quæ persequi longum esset. Ex ea tamen, quam diximus, austeritate semper aliquid remittunt, prout ad triennium tempora pronius deferuntur.

QVO die funus effertur, propinqui & amici alio libello inuitati, denuo conueniunt, omnes in funebri veste candidati, ad funebrem pompam cohonestandam. Ea in supplicantium morem instituitur. Variæ statux virorum ac mulierum, elephantum, tigrium, ac leonum, papiracæ omnes, sed versicolorēs & inauratæ præeunt, quæ omnes coram tumulo deinde incenduntur. Funus etiam comitantur longa serie idorum ministelli, & profanarum precum recitatores: hi varios ritus ex itinere peragunt, & tympana, fistulas, cymbala, tintinnabula, & alia musica instrumenta pulsant. Ingentia etiam ex ære campano thuribula baiulorum humeris gestata præeunt. Deinde feretrum sequitur magna pompa exornatum; nam sub ingenti conopæo variè exlato, & byssinis pannis insigni à quadraginta, & sæpe quinquaginta vespillonibus effertur. Illud sequuntur filij, pedibus incedentes, sed innixi baculo, velut iam præ luctu fatigati. Deinde mulieres, intra candidam corinam gestatoriam ita inuolunt, vt spectari non possint. Aliæ quoque minus sanguine remotiores fellis gestantur funebrius. Tumulos porro omnes necesse est esse suburbanos.

SI filios abesse domo contigerit sub parentum obitum, in eorum aduentum tota lugubris pompa differtur. Porro cum de parentis obitu certior

*Funeris
elatio &
pompa de-
scriptio.*

*Filij absen-
tes in obitu
parentis re-
uertit cogun-
factus .ur.*

factus est filius, si vir fuerit primarius, eo ipso in loco, in quo eum tum adesse contigerit, parenti cœnotaphium excitat, & amicorum complorationes excipit. Deinde in patriam primo quoque tempore reuertitur, & eodem ritus denuo instaurat, eo quem supra commemorauimus ordine. Reuerti autem etiam per leges cogitur filius quantumuis magnam gerat in Republica dignitatem, etiam Præsidum tribunalium, quos supra *Ciamsciu* vocari diximus, imo etiam Colao- rum, domiq; triennem luctum explere, nec ante ad priorem Magistratum admittuntur. Sed id de solo parentum luctu, non cæterorum propin- quorum velim intelligi. Ab hac porro lege, etiam in parentum funere, Magistratus militares exci- piuntur.

*Defunctum
extra pa-
triam, do-
mum reue-
hant.
Loca sepul-
tura.
Epitaphia.*

SI aliquem extra patriam extingui contigerit, is cui funus curandum incumbit, nullum non lapidem mouet, nec vlli sumptui parcit, ad cada- uer in patriam remittendum, aut reuehendum; quo in auitum tumulum inferatur. Eum tumu- lum familia quælibet peculiarem habet, in ali- quo colle fere suburbano, cum ingentibus è mar- more sepulcris, & variis ex aduerso statuis ani- mantium, & hominum. Epitaphia quoque mar- morea, sane magnifica, eriguntur: in iis eleganti caractere, & scripture præclare à maioribus ibidem humatis gesta describuntur. Ad hos tu- mulos quotannis propinqui conueniunt, diebus ad eam rem deputatis. Ibi ritus suos exhibent, suffitus accendunt, donaria explicant, & ep- funebre instituunt, pro regionis consuetu- diam ab omnibus sæculis recepta.

*Connubio-
rum &
sponsalium
ritus.*

NON paucis etiam ritibus connubia contra- huntur atque sponsalia. Vtraque in teneris annis peraguntur; nec sponsum à sponsa volunt ætate admodum discrepare. Contractus hos parentes vtrimque

vtrunque componunt, nec ad eos filiorum consensum exigunt: quos tamen filii aut filia nunquam non admittunt. Primates omnes cum primatibus connubia miscent, & familiarum paritatem exigunt, in legitima coniuge eligenda. Quod ad cæteras pellices spectat, quas quisq; habet pro arbitrato, formæ venustate præferuntur, nec generis nobilitatem aut fortunas attendunt: nam hæc fere pretio centum aureorum, & sæpe longe inferiore comparantur. Plebei ac tenues uxorem sibi pretio quærunt, & quoties volunt, eam vendunt. Rex vero, Regisq; proles in connubiis posthabita sanguinis nobilitate, solam corporis venustatem spectat. Sed nec primates ad hæc aspirant connubia: tum quod Regiæ coniuges & parum possunt, & inclusæ palatio, suorum conspectui æternû eripiuntur; tum etiam quod delectu à connubialibus Magistratibus habito, è multis paucæ ad Regias nuptias euehuntur. Vxor regis vna primaria est, quæ sola legitima dici potest: præter hanc Rex, & Regni hæres alias nouem paulo inferiores ducit, ac deinde alias triginta sex, quæ omnes coniugali titulo gaudent. His accedunt aliæ numero maiore pellices, quæ nec Regiæ, neque coniuges appellantur. Eas inter, quæ filios pariunt, gratiosiores euadunt, & maxime parens primogeniti, qui regni successor appellatur. Id non apud Regem solum, Regiamq; familiam familiare, sed apud reliquos toto re-

Regis con-
nubia.

RIMARIA illa coniunx, sola mensæ cum
to assidet, reliquæ omnes (maxime extra Re-
gic. propinquos) ancillæ sunt patrisfamilias, &
legitimæ coniugis pedisequæ, quibus in alter-
utrius præsentia stare, nõ sedere permittitur. Ea-
rum filij non suam parentem, sed primariã uxore
matrem suam vocant, & eam solam cum ex-
tingui-

tingitur, triennio lugent, eiusq; funus, non propriae genitricis, curaturi, officii sese abdicant.

Cognomines non cognomines.

IN connubiis religiosissime observatur, ne quis uxorem omnino ducat sibi cognominem, tametsi nulla sanguinis inter utrumque intercedat necessitudo. Sinarum porro cognomina haud paulo pauciora sunt, quam apud nostrates: neque enim mille numerantur. Nemini vero licet nouum aliquod cognomen effingere, sed ex iis, quae antiquo usu recepta sunt, vnum habeat oportet; & quidem illud à maioribus patrum, non matrum serie deductum, nisi forte quis in alienam fuerit familiam cooptatus. Affinitatis & consanguinitatis gradus in diuerso cognomine nihil attendunt, atque ita proles suas connubio iungunt cum maternis propinquis, in quolibet fere gradu.

Gradus affinitatis & consanguinitatis nulla ratio.

Sponsa nulla dote.

SPONSA nullam secum dotem defert: ac tametsi quo die in mariti domum pergit, multam suppellectilem secum ferat, tanto apparatu, ut copiosiores ea vicis oppleant, omnis tamen illa supellex mariti sumptibus comparatur, qui aliquot mensibus prius magnam pecuniae summam dono submittit.

Natalis dies.

NATALIS cuique dies apud Sinas quotannis festus est, & munusculis, epulis, aliisque laetitiae signis celebratur. Id maxime fit expleto anno quinquagesimo, ex tempore inter fecas computari solent, ac deinde decimo quoque anno. Ad has celebritates filii, si è literario sunt ordine, ab amicis exigunt varia poemata, scriptiones, & emblemata magno artificio conscripta, quae parentum encomia continentur: ex his etiam aliquilibros edunt, & ipso natali die aulae domesticae parietes ornant, aliosque varios ritus exhibent ei, cuius annis gratulantur.

Pilum vi.

SOLLEMNIS etiam est Sinis dies ille, quo

fili virilem pileum per ætatem sumunt, non fe- vilem su-
 cus ac Romani olim iuvenes cum virilem togam, munt circa
 prætextam exuti, induebant. Ea ætas est anno- annum vi-
 rum fere viginti, nam ad id vsque temporis so- gesimum.
 lutam cæsariem aluerunt.

SED maxime sollempni toto regno celebritas,
 quæq; ab omnibus æque sectis colitur, est anni
 recurrentis initium, primo nouilunio, & iterum
 primo plenilunio: tum enim lucernarum est fe-
 stiuitas, ideo quod in singulis ædibus ingeniosas
 aliquas lucernas accendit vnusquisque, varia ar-
 te extructas è papyro, vitro, velo, quibus venali-
 bus per eos dies plenum est forum, è quibus eam
 sibi eligit, quæ cuique maxime arriserit: & sæpe
 aulæ ipsæ ardere videntur, dispositis quaquaer-
 sus lucernis. Imo per eos etiam dies, nocturnis
 horis varie concurritur, & lucernæ in draconis
 morem sibi mutuo innexæ, à bachantibus cir-
 cumferuntur: multa itidem sulphureo puluere
 ludicra, & festi ignes disploduntur, iisq; domus
 ac vici ardent insigni spectaculo.

*Maxima
 celebritas
 totius anni.*

*De corporis lineamentis, cultu, habituq;, &
 aliis apud Sinas consuetudine
 receptis.*

C A P V T VIII.

SINICA gens fere albi coloris est, nam non-
 nulli è prouinciis Australibus ob vicinitatem
 zonæ torridæ subfusci sunt. Barba illis rara
 est, quibusdam nulla, pilis, hirtis, & absque cin-
 cinnis; sero etiam erumpit, nam triginta fere an-
 norum iuvenes cum nostratibus, dum viginti at-
 tigerunt, conferri possunt: barba, vt & capilli-
 tium

*Color al-
 bus.*

*Barbara
 rara.*

*Lineamenta
facies.*

tium vniuersum, atrii coloris est, & apud Sinas turpis est rufa caesaries. Oculos habent angustiores, oualis figuræ, nigros, atq; prominentes. Nasus admodum exiguus vix prominet, aures mediocres; in prouinciis quibusdam faciem habent fere quadratam. Multi à Cantonienſi & Quamſi prouinciis in utroq; digito minimo pedis, binos, unguis habent, quod apud Cocincinenses eorum conterminos omnes videre est, fortasse olim, sex in singulis pedibus digitos numerabant.

*Mulierum
staturâ hu-
milis.*

MULIERES omnes sunt humilioris staturæ, & magnam partem muliebris elegantia staturæ statuunt in pedum paruitate. Qua ex causa à prima pueritia pedes arctissime fasciis obuoluunt, ne succrescant libere, atque ideo, in incessu truncas prope iudicaris. Has fascias per vniuersam vitam adhibent. Id videtur sapientis alicuius inuentum fuisse, ut eas domi contineret, ne facile per vicos cursarent, quod sceminas decet imprimis. Viri pariter ac scemina capillitium alunt, nec vnquam ton-

*Capillitium
vtriusq; sexus
alut.*

forem adhibent, pueri tamen ac puellæ in prima ætate circumraduntur, & solum in vertice comam nutriunt, idq; ad annum fere 15. deinde crescendi ad libitum faciunt facultatem, sed passos crines ad annum vsque viceſimum supra humeros soluunt, dum virili pileo insigniuntur, ut supra. Plerique etiam sacrificuli octauo quoque die caput, & barbam radunt. Adulti iam crinem colligunt pileolo è fetis equinis, vel capillis humanis, aut etiam filis sericis intexto in reſis morem: in vertice pertusus est pileolus, è quo crines quia longiores, educuntur, & elegantem modum colliguntur. Fœminæ hoc pileo non vtuntur, sed capillitio in nodum quoque collecto, ornatum ex auro argento ve ac lapillis, & denique floribus componunt. In aures gestant, sed annulis digitos non ornant.

*Sacrificuli
caput ra-
dunt &
barbam.*

VIRI pariter ac foeminae tunicas talaris induunt. Eas viri ad pectus duplicatas, intimam partem fascia, sub axilla sinistra, supremam sub axilla dextera subligant; foemina in medio pectore vinciunt. Vtrisque manicae laxiores longioresque communes sunt, quales in Italia Venetorum esse solent, sed foeminis manicae ad manus patent, viris arctantur, nec nisi quantum educendis manibus satis est, aperiuntur. Pileos viri elegantiori opere varie concinnant; optimi habentur, qui est fetis equinis contextuntur. Hyberno caelo est lana pileos, aut etiam ex holoserico gestant. In calceis maxime a nostris discrepant. Viri eos byssinos, & holosericos, variis est filo serico maendris, & flosculis ita concinnant, ut etiam nostratium Matronarum elegantiam superent. Calceos est pellibus, non nisi faex vulgi gestat; & in soleas etiam vix pellem adhibent, sed eas est confarcinato panno consuunt.

*Tunicas talaris induunt.**Pileis.**Calceis.*

LITERATORVM pilei quadrati sunt, aliis non licet nisi rotundos gestare. Singuli matutinis horis dimidiatam minimum in pectendo componendoque crine consumunt, quod nostratibus esset permolestum. Solent etiam pedes ac tibias longissimis fasciis obuoluere: inde fit ut tibialibus semper laxissimis utantur. Indusia nostro more non habent, sed eius loco intimam tunicam ad carnem est candido panno gestant, & corpus saepe lauant. A famulo umbellam grandiorum sibi contra Solis radios, & imbres gestari faciunt, tenuiores ipsi sibi minorem ferunt.

*Literatorum pilei.**Tibialia.**Indusia.**Umbella.*

GAM nunc de consuetudine apud Sinas recepta circa propria singulorum nomina, quae nostris plane inaudita videbitur. Cognomen habent, ut dixi, antiquum & immutabile, sed nomen non item, nam sibi novum fingunt, & semper aliquid significat, quod etiam cognominibus convenit.

Nomina est cognomina Sinarum.

Id

*Fœmina
proprium
nomen non
habent.*

Id nomen vnico caractere scribitur, & vna, quod idem est, syllaba effertur, è duabus tamen syllabis constare potest. Primum parens filio indit, sed solum si masculus fuerit: nam fœminæ, neque puellæ, neque adultæ nomen apud Sinas habent, sed patrio cognomine, & numero, quem inter sorores habent, nascendi ordine appellantur. Hoc nomen masculi à parentibus & maioribus dumtaxat compellantur. Cæteri eos è numero quem inter fratres habent, nascendi ordine nominant, qua ratione modo de puellis diximus. Ipsi vero in visitatoriis & numerum libellis, & in reliquis scriptionibus ac literis, se ipsos proprio nomine inscribunt, quod à parente primum acceperunt. Cæterorum porro, qui æquales, aut superiores fuerint, si aliquis eum hoc proprio nomine compellaret, aut eitis parentem, aut propinquum suo, non inurbanum esset solum, sed etiam iniurium.

*Variis no-
minibus pro
estate affi-
ciuntur.*

CVM primum studia puer aggreditur, aliud ei nomen præceptor imponit, quod ludi nomen appellatur, hoc nomine à condiscipulis, ac Magistro dumtaxat appellari solet, ac potest. Cum virili iam pileo induitur, & vxorem quis ducit, à viro aliquo primario nouo nomine paulo honoratiore cohonestatur; quod nomen ipsi Literam vocant. Hoc eum possunt omnes deinceps appellare, iis dumtaxat exceptis, qui ei famulantur, aut subditi sunt. Denique cum iam omnino adoleuerit, nomen accipit à viro graui honoratissimum, quod ipsi magnum vocant. Eo nomine possunt eum omnes, nullo excepto, & præsentem & absentem compellare: sed tamen illum parentes ac maiores tanto honore non dignantur, sed priori nomine, quod literam vocari dixi compellant.

SI quis etiam sectam aliquam recens profite-
tur,

tur, à Doctore, qui eum induxit, nouo nomine *Nomen Re-*
 compellatur, quod religionis nomē vocant. Por- *ligionis.*
 ro cum alius alium officii causa visit, tametsi cō-
 gnomen & nomen illud minus libello inscribat
 hospes, à visitato tamen & vicissim interrogatur,
 quod sit eius nomen honorificum, vt eum, si opus
 fuerit, possit sine iniuria compellare. Atque ideo
 aliud nomen grandius, quo ipsi nos compellent,
 oportuit nos accipere, supra id, quod in Baptis-
 mate accepimus.

ANTIQUITATVM sunt studiosissimi. Sta- *Antiquita-*
 tuis antiquis carent. Tripodes ex ære campano *tis studio-*
 propter ferruginem, vetustatis testem, in pretio *ssimi.*
 habent, vt etiam vasa antiqua è creta, aut mar-
 more, quod supra Iaspidem vocauimus. Picturas
 illustrium pictorū rebus omnibus anteponunt,
 quæ solo atramento, non aliis coloribus, linea-
 menta describunt. Illustrium quoq; scriptorum
 characteres, & inscriptiones in charta pannove
 descriptæ, ipsorum scriptorum sigillo munitæ, ne
 fraus esse possit: neque enim antiquitatis imita-
 tores astutissimi desunt, qui ab imperitis emun-
 gunt, in rebus vilissimis, quos deinde deprehen-
 dunt male collocatos.

MAGISTRATVS omnes proprium habent *Sigillorum*
 sui muneri sigillum, ab Humvuo Rege illis tra- *custodia*
 ditum. Quæcunque iuridice scribunt, obsignant *singularis.*
 colore rubro dumtaxat. Hoc sigillum summo
 studio conseruant: si enim illud perdiderint, non
 solum Magistratu excidunt, sed etiam acerrime
 puniuntur. Et ideo quoties domo egrediuntur,
 secum illud deferunt intra scrinium clavis, & al-
 terius sigilli fide munitum, illudq; à suo cōspectu
 nusquam remouent: domi vero dicuntur no-
 sturnis horis illud sub ipso cervicali asseruare.

VIRI graues minime pedibus per vicos ince- *Sella gestati-*
 dunt, sed sella gestatoria vehuntur ex omni parte *toria.*

G. occlusa,

occlusa, nec à prætereuntibus spectari possunt, nisi partem anteriorem aperuerint; qua in re à Magistratibus differunt, ipsi enim sellis euehuntur omni ex parte patentibus. Matronas quoque sella vehi mos est occlusa vndique, sed ex ipsa figura facile à virilibus sellis distinguuntur. Rhedas carpentaq; per leges habere non licet.

Vrbes nonnullæ in fluminibus extructæ & lacubus.

Nauigia Magistratuu[m] elegantissima & vastissima.

Veneratio erga Magistros.

Alea Charitativum, &

VRBES nonnullæ in medio fluminum & lacuum extructæ visuntur, vt in medio mari Venetia. In his vrribus cymbæ perelegantes per vicosa nauigant. Et quoniã vniuersa regio fluuiis canalibusq; distincta est, ad iter nauigiis vtuntur frequentius, quam nostrates, & sunt vere cõmodiora & elegãtiora. Sed ea quibus Magistratus (quod semper publico sumptu fit) vehuntur, ita magna sunt, vt integram familiam nullo suo incommodo vehant, ac si domi suæ versarentur: in iis enim variæ sunt stationes, aula, culina, cellæ, exque ita eleganter exornatæ, vt principum virorum ædes, non nauigia esse videantur. Ita sæpe contingit, vt ad instituendum solemne epulum, in huiusmodi nauigia recipiant, quoniam eodem tempore, per flumina lacusq; non sine voluptate vagantur. Intus splendido illo bitumine, Ciaram Lusitani vocant, omnia collucent, variis distincta coloribus, ipsaq; celaturæ suis locis apte inauratæ, oculis blandiuntur, vt inaribus varij suscitatus & odoriferæ mixtiones.

MAGISTROS omnino religiosius, quam nostri venerantur, ac tametsi alter alteri per vnum diem sese pro discipulo subiecerit in qualibet scientia vel arte, per vitam deinceps vniuersam eum Magistrum appellat, & pro Magistro colit: nam illi non nisi ad iatus in quolibet congressu absidet, & Magistratibus eum titulis ac ritibus cõhonestat.

ALEÆ ludus, atq; chartarum, quem etiam in has

has partes vsus inuexit, plebeius est & vulgaris. *latrunculo- rum vsus.*
 Grauiores fallendo tempori, & ludicro etiã qua-
 stui adhibent latrunculos, nostris non omnino
 absimiles. In his discrepant. Regius enim calcu-
 lus nunquam egreditur quatuor cellulas suo lo-
 co viciniores, sed neque literati duo Regis affe-
 sores. Regina carent. Alios porro duos habent
 calculos non parum ingeniosos, quos ipsi pulue-
 ris bellici lebetes vocant, ij equos duos præeunt,
 & pedites subsequuntur, qui in his duabus cellu-
 lis vna cellula præcedunt. Incedit hic calculus eo
 ferme modo, quo turriti nostrates elephantini: ini-
 mici tamen exercitus ductorem Regem non pe-
 tit, nisi inter ipsum & Regem, qui petitur, alius sit
 calculus, vel proprius, vel collusoris. Hinc fit, vt
 tribus modis ictum vitare possit Rex appetitus,
 primum exigua, vt ita loquar, corporis declina-
 tione, & honesta fuga in proximam cellulam vel
 stationem, deinde oppositu alterius calculi; po-
 stremo si penitus nudet latus, iubeatq; facessere
 militem suum, à quo tegebatur.

GRAVISSIMUM inter eos ludi genus est hu-
 iusmodi. In alueo trecentarum cellularũ plures,
 ducentis calculis colludunt, è quibus alij candidi
 sunt, alij atrii. His calculis alter alterius calculos
 procurat in medium alueum relegare, vt reliquis
 deinde cellulis dominetur: ad extremũ qui plu-
 res in alueo cellulas sibi subiecit, victor appella-
 tur. Hunc ludum audivissime arripiunt Magistrat-
 us, & sæpe maximam diei partem ludendo con-
 sumunt; nam inter ludendi peritos, horam inte-
 gram ludus vnus tenet. Qui huius ludi peritus
 est; tamen si alia nulla re insignis fuerit, ab omni-
 bus colitur, & euocatur. Imo nonnulli etiam eos
 solitis sibi ritibus magistros legunt, vt ab iis ac-
 curate huius ludi rationem ediscant.

IN plectēdis delictis remissiores videri possunt;

*Aliud ge-
 nus ludi
 grauissi-
 mum.*

Pœna delictorum remissior.

Furtum quomodo puniatur.

Excubia.

Fures nocturni per multi.

maxime in furto, nisi vis interuenerit; neque enim vnquam morte plectitur. In secundo furto, cauterio simul, & atramento duos characteres brachio inurunt, quibus innuitur iam iterato furatum; cum tertio deprehenditur, in ipso vultu eodem cauterio inuritur, si denuo deprehendatur, pro ratione delicti, & quoties eum deprehendi contigit, acrius remissiusve vapulat, aut ad triremes damnatur, spatio temporis à legibus præstituto. Ideo latrunculis omnia plena sunt, maxime ex infima vulgi face.

SINGVLIS in vrbibus noctu per vicos plura hominum millia excubant, & certis interuallis peluim pulsantes, per vicos obambulant, ac licet ipsi vici noctu fere cancellis ac repagulis occludantur, non raro tamen domos integras nocturni fures depređantur: id ex eo cōtingit, quod ipsis excubitoribus excubias addi oporteret, quoniã ipsi vel fures sunt, vel furum socij. Cum à nobis audiunt habitatissimas in Europa ciuitates nullas aduersus fures vrbanos, sed aduersum hostes externos excubias disponere, obstupescunt. Ipsæ etiam vrbes, licet in altissima pace, medioq; in regno sint, quotidie sub noctem occluduntur, & claues ad vrbis Præfectum deferuntur.

De ritibus apud Sinas superstitiosis, & aliis erroribus.

C A P V T IX.

Admonitio ad Lectorem.

CAPITE in sequenti de superstitiosis ritibus cuiuslibet sectæ proprius agetur; nunc vero aliquos ex eis attingam, quos omnes amplectuntur. Sed primū eos rogo, qui hæc duo capita lecturi sunt, vt ex eis, quæ dicentur, ansam arripiant

piant condolendi, Deumq; pro huius gentis salute deprecandi potius, quam stomachandi, aut de remedio desperandi, memores, hos populos tot iam retro lapsis annorum millibus ita Gentilitatis tenebris obuolutos, vt nullum vnquam, aut fortasse vix vllum Euangelicæ lucis radium aspererint. Cui nihilominus ab innata genti solertia, diuinatq; bonitate, tantum adhuc superest luminis, quod à natura accepimus, vt facile miseriam suam agnoscat, ac fateatur, sed adhuc modum ignoret, quo sese possit expedire.

NVLVS toto regno superstitiosus ritus ita late peruasit, sicut is, qui in obseruandis diebus horisve fastis nefastisq; versatur, vt ad temporum normam negotia sua omnia moderentur. In eum finem duplex fastorum index quotannis excuditur, ab Regiis Astrologis auctoritate publica conscriptus; vnde tantam hæc impostura veritatis opinionem sibi arrogat. Horum fastorum libelli tanto numero distrahuntur, vt eo nullæ non ædes oppleantur. In his in dies singulos adscribitur, quid faciendum, à quo abstinendum, aut in quam horam differendum quodlibet ex iis negotiis, quæ intra manuum spacium cuiq; possunt occurrere.

*Superstitio
in obser-
uandis ho-
ris, fastis
nefastisq;
diebus.*

PRÆTER hos indiculos, alii sunt abstrusiores etiam libri, & fallaciores magistri, qui alia nulla re quæstum quærunt, quam dierum horarumq; electione iis præscribenda, à quibus consuluntur: & ne cui desint prædictores, pretio etiam viliori mendacia distrahuntur. Nec raro contingit, vt molem aliquam extructuri, in multos dies operis initium; aut iter facturi, viæ principiū differant, eo solo intuitu, ne à coniectorum præscriptione tantillum recedant. Et quanquam sæpe vsuuenit, vt de ipso die copiosus imber decidat, aduersus ventus aspires, nulla tamen aëris iniuria prohi-

bentur, quin eo ipso die, horave, quam fortunam fore arbitrantur, opus aggrediantur. Si quidem ad iter inchoandum quatuor saltem passus progrediuntur, aut ad ædificandum duasterræ sportas effodiunt, ne præscripto tempore opus suum inchoasse minime videantur: atque ita, quæ gentis cæcitas est, sibi omnia ex animi sententia cessura arbitrantur.

Rerum futurarum inquisitio multa & curiosa.

NON inferiore cura laborant, ex ipso nascendi puncto vitæ totius seriem fortunamque præscire: qua ex causa nemo est, qui non id momentum exquirat, & annotet accurate. Huius artis varij se Magistros iactant. Nec pauciores, qui è stellarum cursu, vel numeris quibusdam superstitionis futura se prædicturos asseuerant. Alii ex lineamentis in facie, manibusve conspectis idem spondent. Alii ex somnis, alii ex quibusdam verbis, quæ inter colloquendum eliciunt, alii è situ corporis, sessioneque sola, & innumeris aliis modis futura coniectant: idque faciunt ita certo, ut omnem dubitationem excludere videantur. Tot vero irrepunt doli, & quotidie novæ nascuntur fraudes, ut in errorem creduli facile inducantur. Nam collegas sæpe suos circumforaneos ignotos in audientium concionem immittunt, à quibus palam asseritur, sibi eo prædicente ex ordine omnia contigisse: alias aliis circumforaneis præterita multa reuelantibus, in posterum collegæ annunt magno cum applausu. Unde fit, ut plures in fraudem inducti ab iis fortunam suam explorent, & audita pro oraculis excipiant. Alia etiam fraude opinionem sibi comparant veritatis. Manuscripti reperiuntur indices, quibus integræ ciuitatis, per vicos ædesque distributæ familiæ breuiter describuntur. Eos hi circumforanei exscribunt, aut comparant non magno pretio, atque ita licet externi sint, horum

com-

commentariorum fide narrant singulis; quam familiam haecenus aluerint, quid iis plures iam annos contigerit, aliis huiusmodi; deinde collecta ex praeteritis fide, futura praedicunt; tum in alia se loca conferunt, fidem suam fortunae committentes. Tantum porro multi praedictoribus his tribuunt, ut ipse metus fidem faciat, nam si praedictum iis fuerit, tali eos die morbo corripiendos, is ubi aduenerit dies, in morbum incidunt, ac vi metus afflicti, cum aegritudine, & aliquando etiam cum morte colluctantur. Equibus euentis in posteribus auctoritas non parum accrescit.

NEC nulli daemones ipsos consulunt, & familiares, ut vocat, spiritus apud Sinas sunt non pauci, earum res plus Numinis, quam daemorum fraudis vulgo habere creditur, sed ab his ad extremum omnes in fraudem inducuntur. Eorum oracula infantum vocibus, aut etiam brutorum excipiuntur. Praeterita ipsi & absentia more suo euulgant, ut non abumilem vero faciant eam, qua futura praenunciant, falsitatem. Sed neque haec sine fraude pronunciantur.

*Dæmones
& Spiritus
familiares
consulunt.*

HÆC porro omnia cum nostris etiam Ethnicis communia fuisse legimus, vnum est quod Sinarum propriū dici potest. Id in eligenda area, ad aedes priuatas, & publicas extruendas, aut ad cadauera humana, eamque aream conferunt cum capite, cauda, pedibus variorum draconum, quos huic nostro solo substratos viuere fabulantur: à quibus omnem aduersam prosperamque fortunam non familiarum solum, sed urbium, provinciarum, totiusque regni credunt dependere. Et ideo in hac velut recondita scientia, multi etiam viri primores occupantur, & procul, cum opus est, euocantur; maxime cum publicæ quaedam turres, molesve aut machinæ in eum finem

*Superstitio
in arboribus
extruendis.*

extruuntur, vt prospera fortuna accersatur, & infortunia publica exterminentur. Non secus enim, atque Astrologi ex inspectis syderibus, ita hi Geologi ex montium, fluminum, agrorumq; fitu, regionum fata metiuntur, aut verius mentiuntur. Et sane nihil absurdius inueniri posse dicas. Nam ex ianua in hanc aliamve partem obuersa, è deducendis per atrium ad dextram, aut læuam imbribus, ex fenestra ex hac vel illa parte aperiri solita, ex eo quod è regione tectum fit alio altius, eque similibus nugis, familiæ salutem, opes, honores, omnemq; fortunam dependere somniant.

Alia superstitio absurdissima.

Omnia per vna imposturum.

HIS Astrologis, Geologis, Auguribus, coniectoribus, & vno verbo impostoribus, pleni sunt vici, plenæ tabernæ, plena fora. Vbique vanis pollicitationibus prosperam fortunam venalem exponunt, & sæpe oculis capti, non vilissimi solum homunciones, sed etiam mulierculæ, vt ad litteram Euangelicam illud impleatur; *Cæci sunt, & duces cæcorum.* Nec solum his priuatim omnia redundant; ipsæ vrbes, metropoles, aulæ hac luce scætant, & hac vna re quæstum faciunt, numerosam familiam laute sustinent, & plurimi magnas sibi opes parant. Eos enim summi & infimi, nobiles & plebei, literati, ac illiterati colunt; quin etiam Rex ipse, & vniuersi Magistratus, regniq; Optimates.

EX his facile colligere licet, quot ex auium garritu auguria, quam solliciti primi matutinis horis occursum, quam superstitiosæ solarium radiorum vmbra priuatis tectis exceptæ. Hoc vno verbo dicere sufficiet, quicquid infortunii priuatim singulis, & publicæ vrbibus, prouinciis, regnoq; vniuersim acciderit, id omne aduerso suo fato, aut rei cuiuspiam arrogant, in domibus, vrbe, metropoli, aut regia perperam collocatæ; pro eo quod

quod eos oportebat in tot scelera, quibus è cælo priuatim & publice vindictam euocant, suorum infortuniorum causam iustissime deriuare.

A D S C R I B A M nonnulla, quæ Sinæ leuiora ducunt, imo vero (si Deo placet) in laude ponunt, vt de cæteris fiat coniectura, iterum obtestans eos, qui nostra hæc legunt, vt tanto impensius Deum pro gentis huius salute deprecantur, quanto densioribus ignorationis tenebris est inuoluta, minus quidem propterea damnanda, haud paulo tamen minus miseranda.

P E R M V L T I sunt, qui, quod muliebri confortio carere minime possint, se ipsos viris copiosis in seruos tradunt, vt ex ancillis domesticis vnam sibi copulent coniugio, vnde fit, vt etiam liberi perpetuam contrahant seruitutem. Alij cum ad coemendam sibi vxorem habeant nummorum satis, eam sibi pretio comparant, sed crescentem deinde familiam cum vltra sustinere non possint, filios ac filias in seruitutem distrahunt eo fere pretio, quo sus aliquis aut triste iumentum vxnit, quod ad duos tresve aureos excrescit, id quod etiam faciunt extra carioris annonæ angustias; & in perpetuum filij à parentibus separantur, liberumque fit emptori, qua maxime in re velit, seruo vti. Hinc fit, vt hoc regnum seruis redundet, non iis belli iure captis, aut aliunde importatis, sed vernaculis & ciuibus. Non pauci etiam extra regni fines ab Lusitanis Hispanisque exportantur in perpetuam extra solum patrium seruitutem. Tametsi hoc maxime medio Deus vtitur, vt Sinas complures ab demònum seruitute in Christianam transferat libertatem.

S E D hanc venalium liberorum negotiationem duo leuiorem reddunt; multitudo scilicet plebis tenuioris, quæ non nisi summo sudore ac iudustria se sustinet, & ipsa seruitutis ratio om-

Seruitus multa.

Liberos venales proponunt.

Copia seruorum vernaculorum vnde?

*Infantes
foemellas
aquis praefocant.*

Metempsychosis error.

*Multi sibi
immanitas
manus
inferunt.*

nino mollior ac tolerabilior apud Sinas, quam
aliam ullam nationem: & quia se quisque redi-
mere potest eo pretio quo venit, quoties ei fa-
cultas fuerit. Grauius omnino malum, quod se-
quitur. Nam in quibusdam prouinciis infantes,
potissimum foeminas, aquis praefocant, quod eas
educare se posse desperent. Id quod etiam apud
non infimam plebem inualuit, eo metu deterri-
tata, ne inde urgente inopia, venales liberos ex-
ponere, ignotisque tradere cogantur. Hi ne sint
parum pii, crudeles sunt. Sed hanc saeuitiam in-
ter eos minus atrocem fecit error ille, qui ani-
morum metempsychosis appellatur: dum enim
animos mortalium ex aliis corporibus in alia
transmigrare arbitrantur, immani saeuitiae praetextum pietatis astruunt, dictitantes se liberis
prodesse, dum eos maectant; hac enim illos ratio-
ne tenuioribus suae familiae angustiis eductos, in
pinguiorem fortunam citius nascituros. Hinc
fit, ut haec liberorum carnificina minime remo-
tis arbitris, sed consciis omnibus peraga-
tur.

SED ad hanc barbariem accedit etiam alia
immanior, qua sibi complures violentas manus
inferunt, vel bonorum desperatione malorumque
perpessione fatigati; vel ut inimicis suis impo-
tenter sane, non minus stolide, aegre faciant. mul-
ta enim in annos singulos hominum millia fe-
runt, virorum ac mulierum seipsum in campis, vel
pro aduersarij foribus, iniecto in fauces nodo,
praefocare, aut in flumina infilire, hausto vel leui-
bus aliquando ex causis veneno sibi vitam eripi-
re. Nam ex eo quod Magistratus deinde seuerè in
eos animaduertant, qui causam dedisse despera-
tioni à demortui propinquis accusantur, sit ut a-
lia ratione se vindicare non posse existiment. At-
tamen sunt non pauci sapientiores Magistratus,
qui

qui nullius causam, lege lata, suscipiunt, quis violentas sibi manus intulerit, hinc multorum vita conseruatur.

ALIVD immanitatis genus in Borealibus prouinciis in infantes masculos exercent, quos castrant quam plurimi, vt inter Regios famulos adnumerari queant; nam præter hos alij Regi non famulantur, nec à consiliis sunt, nec cum eo colloquuntur, quin imo tota fere Regni administratio in horum semiuirorum manibus versatur. Ex iis porro intra palatij regij fines ad decem millia numerantur, omnes fere plebei tenues illiterati & in perpetua seruitute educati, hebetes denique sunt ac stolidi, nec minus impotentes ac inepti ad rem quamlibet grauem animo concipiendam, nedum perficiendam.

Infantum castratio immanis.

LEGES porro infligendarum poenarum pro delictis, etsi vltimus non sunt asperæ, nihilominus arbitror non pauciores à Magistratibus mactari contra leges, quam qui debita legibus vitam amittunt, quod ex inolita huius regni consuetudine oritur. A Magistratibus enim quibuslibet subditi nulla præuij iuris aut sententiæ forma vapulant, quoties in mentem cuique venerit in hunc modum. In publico tribunali proni toto corpore procumbunt, nudatisque cruribus supra genua infra nates, arundine durissima per mediū secta, digiti crassitie, quatuor lata, duas vlnas longa verberantur à ministris, fuste vtraque manu correpto atrocissime, tamen si ictibus non plus decem, summum triginta plectantur, nam sæpe primo ictu laceratur cutis, & nonnullis carnis frustula dissiliunt, ex qua verberatione multi pereunt; multique vitam largitionibus redimunt exigentium contra ius fasque arbitrato; tanta enim Magistratum dominandi libido est, vt vix quisquam rerum suarum dominus esse queat,

Castigandi ratio pro delictis.

sed

sed omnes in continuo metu versentur, ne qua sibi calumnia, sua bona eripiantur. Adhuc ficut hec gens superitionibus, vt supra dictum, deditissima est, ita veritatis parum amans; etenim non nisi magna cautela & circumspectione opus est, vt alter alteri se credat.

HOC eodem metu perculsi hoc seculo Reges à publico abstinent, & cum olim è palatio egrediebantur non nisi mille industriis tuti id audebāt, nam vniuersa Regia in armis erat, dispositis per eos vicos excubiis, qua transitus erat, & per alios vicos, quibus in priores iter esse poterat, nec solum videri se non sinebat, sed neque sciebatur qua lectica veneretur, nam plurimæ gestabantur. Dixisses eum non inter clientes, sed inter hostes regij sanguinis cupidissimos iter facere.

*Insolentia
eorum qui
sunt è regio
sanguine.*

REGIO sanguine prognati tametsi omnes sumptu & arario publico, quod supra dixi, sustineantur, tamen cum iam ad sexaginta millia excreuerint, & continuo augeantur, maximo sunt oneri Reipublicæ: nam cum ab omni munere publico remoueantur, otiosi sunt omnes, & laxiori vitæ dediti, & quoties possunt, impotentius insolescunt. Ab his sibi Rex cauet nihil securius quam ab hostibus, nam habent ipsi continuos excubitores, nec ab nominata cuilibet ad habitandum vrbe egredi possunt, iniussu Regis; si fecerint, atrocissimis pœnis subiacent: nulli tamen ex iis licet in Regiis vrbibus Pequino & Nanquino commorari.

*Exteri à Sinen-
sibus
contem-
nentur.*

NEMINI mirum videbitur, eos, qui ciuibus ac propinquis se non credunt, de aduenis diffidere, siue ij è vicinis, siue ex remotis regionibus aduenerint, quarum aliam nullam notitiam habuerunt, nisi subobscuram & falsam, quam à quibusdam accipiunt, qui ad suum regnum clientelaris

laris obsequij officia delaturi adueniunt. Ex aduenarum libris quicquam ediscere Sinas pudet, opinantes omnem scientiam apud se solos reperiri, externos omnes pro illiteratis ac barbaris habent & appellant. Et si quando in suis scriptionibus exterorum incidit mentio, ita de iis agunt, quasi nihil dubium sit, eos à brutis nihil admodum diffidere. Characteres porro omnes, quibus hoc exterorum nomen exponunt, ex animantium fere literis componuntur, nec fere eos honestiore nomine, quam dæmoniorum dignantur.

P O R R O si legati è vicinis regnis ad clientelaria officia Regi deferenda, vectigalve perfoluendum, aut aliud quodlibet negotium tractandum aduenerint, vix dici potest, quam suspiciose tractentur. Nam eos tametsi ab omni sæculorum memoria amicos habuerint, captiuos nihilominus toto itinere ducunt, nec eos quicquam videre sinunt. Multis clauibus intra palatij exterorum septa, veluti brutorum stabula, recluduntur. Ad Regis aspectum nunquam admittuntur; cum paucis è Magistratu, sua negotia tractant. Cum externis autem extra regni fines nemo, nisi certis temporibus ac locis, agere permittitur, qui secus fecerint, absq; publica facultate grauissimis pœnis plectuntur.

D V C E S ac milites, qui belli pacifve tempore suis locis excubant, ipsi quoque excubitores suos habent, ne quid rerum nouarum moliantur. Numerosos exercitus nunquam vni Duci tradunt. Omnes sunt in Senatus Philosophici potestate. Ab hoc exercitu stipendia penduntur, & commeatus suppeditantur, atque ita non in iisdem manibus milites sunt, & militaris apparatus, vt hac ratione securior sit cuiusque fides. Nulla gens æque vilis atque iners est, quam militaris.

Legati suspiciose & ignominiose tractantur.

Ducum & militum custodia.

*Adhuc cum
condito
vili &
misera.*

taris. Miseri sunt omnes qui arma tractant: quos neque amor patriæ, nec in Regem fides, nec honoris cupiditas ad arma vocat; sed sola spes vitæ sustinendæ, non secus ac fit illiberali quolibet opificio. Maximam partem regia sunt mancipia, vel propriis vel maiorum suorum sceleribus perpetuam seruiens seruitutem. Idem quo tempore à bellicis exercitationibus vacant, infima quæque officia, baiulorum, mulionum, & inhonestiora etiam seruitia exercent. Soli Duces ac Præfecti aliquam inter cæteros auctoritatem adipiscuntur.

*Arma m-
lucra futa-
ta.*

Eorum arma, siue quibus se tuentur, siue quibus hostes offendunt, omnino sunt parùm noxia. Et solum fucatum aliquem præferunt apparatus, ne in militaribus lustris inermes appareant. In quibus lustris, à Philosophicis Magistratibus, & milites, & ipsi Duces modo, quem supra explicui, vapulant instar puerorum in ludo literario, nulla dignitatis & conditionis habitacione.

*Milites va-
pulant.*

*Duplex Si-
narum in-
fania; argen-
ti conflandæ
cupidas,
& immor-
talitatis
studium.*

CLAVDAM hoc caput duplici Sinarum, vt apte loquar, infaniã, quæ in omnes æque regni prouincias penetravit, & multos maxime magnates inuasit. Argentum alia intendit ex alio aliquo metallo elicere; alia ad vitam, exclusa morte, adspirat immortalem. Ambarum rerum præcepta à veteribus quibusdam, quos ipsi in Sanctorum numero habent, inuenta primum, deinde etiam tradita fabulantur, quos post multa præclare & utiliter gesta, in cœlum euolasse cum anima simul & corpore, postquam hic viuere piguit, mentiuntur. Hoc seculo vtriusque scientiæ, verius imposturæ, volumina in immensum excreuere, alia typis excusa, alia vero manuscripta. Sed hæc plus sibi auctoritatis peperere.

AC de priori quidem infaniæ genere, nihil aliud dici potest aptius, quam cupidissimos illos
alchi-

alchimistas, suas etiam in fenum conflare fortunas, nedum quas ambiebant adipisci. Ditissimi enim quique post exhausta multa aureorum milia in huius fraudis apparatu, quotidie in conspectu omnium ad extremam inopiam rediguntur. Qui vero sunt in hoc genere felicissimi, adulterinum argentum ita conflant, vt in errorem imperitiores paucos inducant, præterquam quod omniliterarum & virtutis exercitio prætermisso, dies noctesque fornaces afflant, vt in nouam aliquam fraudem vel alios inducant, vel ipsi inducantur, libros etiam magno sumptu transcribentes; & varia huius artis instrumenta comparantes.

FORNACIS huius & Vulcaniæ fraudis non defunt innumeri Cyclopes: alij corporis cultusq; nitore veritatem mentientes, alij etiam mendici sub habitu sordido, fallitatem occultantes. horum continuum est exercitium, qua lucris spes afflauerit, circumferri, & artis huius cupidos vanis pollicitationibus in fraudem inducere. Omnis porro horum circumforaneorum industria in hoc consistit, vt aliquo artis præludio persuadeant, se id, quod speratur, posse perficere, tum enim oculos ad faciem emungunt, vt ea, quæ sunt ad apparatus necessaria, omnemque Vulcaniam suppellectilem comparent; sed quo die minus creditur auolant harpyæ, nec ultra comparent; nihil autem relinquunt, nisi siccos iam oculos, & in vsurariorum manibus pignora debitorum. Et habet hic insaniam morbus hanc phrenesim, vt tametsi ad hunc modum iam sæpius quis fortunarum suarum insignem iacturam fecerit; non ideo sapiat aut contineri possit, quin ab alio aliquo astutiore circumforaneo similibus se de nouo pollicitationibus deludi sinat; atq; ita vitam vniuersam complures in hac spe perdunt curis palli-

Fraus Alchimistarum.

pallidi, & euentis tristes, nec se tamen vnquam ab vilo vel propinquo vel necessario ad mentem reuocari sinunt.

Ad immortalitatem exclusa morte adspirant.

A L T E R infaniae morbus nonnunquam cum priore reperitur annexus. Et quoniam ad immortalitatem suapte natura, studium grauius adspirat, ita etiam viros primores & in summis Magistratibus confutatos inuadit. Hi posteaquam in hac vita, quas sperare poterant opes, dignitatesque fuere consecuti, nihil aliud sibi deesse putant ad beatitudinem, nisi qua ratione hæc vna cum immortalitate coniungant, atque ideo conatus omnes ac studia in vnam hanc rem conferunt. Et quidem in hac regia Pequinensi, in qua degimus, pauci sunt omnino Magistratus, Eunuchi, cæterique primores, qui non hoc infaniae morbo laborent. Et quoniam non desunt discipuli, ita neque Magistri superioribus tanto chariores, quanto immortalitatis per se maius est studium, & acrioribus igniculis excitat ambientes: quem vero semel hæc infania corripuerit, nihilo facilius superiore curatur. Ac tametsi quotidie hi immortalitatis venditores mortalitatis debitum exsoluant, non est hoc tamē satis ad miseros mortales ab hoc præpostero immortalitatis studio reuocandos: arbitrantur enim se feliciori fortasse fortuna vsuros, & quod aliis nocuit, sibi fortasse profuturum, neque omnino adduci possunt vt credant id extra humanæ industriæ facultatisque limites constitutum.

Rex quidam ab hoc immortalitatis studio deterretur.

IN Sinicis Annalibus legitur, Regem ex antiquioribus vnum hac infania vsque adeo correptum, vt non sine mortalis vitæ detrimento vitam procuraret immortalem; id quod sæpe contingit, vt dum ad longiorem vitam adspirant, breuiorem efficiant. Is quorundam impostorum arte iam sibi poculum parauerat, quo hausto plane se

ne se immortalem fore arbitrabatur, nec ab intimo suo amico ab eo exhauriendo rationibus sanisque consiliis deterrebat. Quod ubi aduertit amicus, cum Rex forte vultum tantisper auertisset, poculum clam arripuit, & impigre exhausit. Excanduit extemplo Rex, & iam stricto mucrone mortem intentabat, quod sibi immortalitatis poculum eripuisset. Amicus vero intrepide respondit: Exhausto immortalitatis poculo etiam vitam eripi mihi posse putas? Et sane si eripi potest, nullum crimen admisi, neque enim ego tibi immortalitatem eripui, sed fraude liberaui. Quibus dictis Rex illico acquieuit, & amici prudentiam, qua ab errore reuocabatur, collaudauit. Verum et si nunquam defuere Sinis viri sapientes, qui hanc ex animis mortalium vtramque animorum ægritudinem, quam insaniam vocauit, detergere laborarunt; nunquam tamen efficere potuerunt, quin quotidie latius serperent, & hoc nostro sæculo præteritorum temporum memoriam superarent, diffusamque in plures luem mali contagione euulgarent.

Varia apud Sinas falsæ Religionis sectæ:

C A P V T X.

EX omnibus Ethnicorum sectis, quæ quidem in Europæ nostræ notitiam deuenerunt, hætenus nullam legi, quæ in pauciores errores inciderit, quam Sinarum gens prioribus antiquitatis suæ seculis legitur incidisse. In illius quippe libris lego, Sinas iam inde ab initio supremum & vnum Numen adorasse, quod ipsi cæli Regem appellabant, vel alio nomine cælum & terram: Ex quo apparet, veteres Sinas opinatos

Numen vnum adorabant.

Spiritus tutelares colabant.

Non paucos in lege Naturæ salutem inuenisse.

fortasse cœlum ac terram animata, eorumq; animam pro supremo Numine coluisse. Infra hoc Numen colebāt etiam varios spiritus montium, fluminum, & quatuor mundi partium tutelares. In omnibus actionibus rationis dictamen audiendum dictabant, quod lumen rationis à cœlo se accepisse fatebantur. De supremo vero illo Numine, deque spiritibus illius ministris, nusquam legimus, Sinas ea vitiorum monstra euulgasse, quæ nostri Romani, Græci, Ægyptij, vitiorum patrocinium in diis quærentes euulgarunt. Ex quo sperari merito potest de immensa Dei bonitate, non paucos è veteribus apud Sinas in lege Naturæ salutem inuenisse, adiutos peculiari illo auxilio, quod nemini facienti quod in se est, ut aiunt Theologi, solet Deus denegare. Et hoc ex eorum Annalib. ab annis quater mille & eo amplius licet non obscure colligere, in quibus multa leguntur ab iis bene gesta, in patriæ bonique cōmunis emolumentum. Idem colligitur è sapientissimis voluminibus, quæ in hæc vsque tempora perseuerant, antiquorum Philosophorum, quibus homines ad virtutem saluberrimis erudiunt institutis. Quæ in re celeberrimis nostris Philosophis cedere non videntur.

QVIA vero natura corrupta sine auxilio gratiæ semper in peius ruit, labentibus deinde sæculis primum illud lumen ita obscuratum est, ut si qui fortasse ab inanum deorum cultu abstinent, ex iis pauci sint, qui non in Atheismum lapsu grauiore degenerent. Hoc porro capite triplicem apud Sinas Ethnicorum omnium sectam persequar. Nam de Saracenis, Iudæisque, & etiam Christianorum apud Sinas vestigiis, alius erit ex instituto dicendi locus.

Tres Sinarum sectæ.

TRES igitur Sinarum libri orbis terrarum sectas numerant: nam alias minime norunt.

Prima

Prima est *Literatorum*, altera *Sciequia*, tertiam *Lancu* vocant. Ex his tribus aliquam Sinæ omnes, & reliqui populi contermini, qui Sinarum characteres habent, profitentur. Ij vero populi sunt Iapones, Coriani, Leuquici, & Cocincinenses. Literatorum secta Sinarum est propria, & in hoc regno antiquissima. Hæc Rempublicam gubernat, pluribus libris abundat, & supra cæteras celebratur. Legem huius sectæ non eligunt Sinæ, sed vna cum literarum studiis imbibunt, nec ex iis, qui literis incumbunt, aut literarios honores adipiscuntur, vllus est, qui non eam profiteatur. Auctorem seu Principem Philosophorum Confutium, de quo supra, agnoscunt. Hæc porro secta idola non colit, sed nec habet. Vnum Numen veneratur, ideo quod ab eo conseruari gubernarique hæc inferiora omnia arbitretur. Spiritus etiam, sed inferiore cultu, & contractiore dominio colit. Germani literati conditi orbis nec modum, nec auctorem, sed neque tempus docent. Germanos ideo dixi, quia nonnulli minus celebres, somnia quædam proponunt, sed nugacia, nec verosimilia, quibus etiam ideo nulla fides adhibetur.

Prima Literatorum secta Sinarum propria.

Vnum Numen colitur, idola non venerantur.

IN hac lege de præmio bonorum ac malorum sermo est, sed fere arbitrantur id in hac vita dari, & vel in auctorem, vel in eius posteros, pro meritis, redundare. De animis immortalibus antiqui vix videntur dubitasse, nam de vita mortali functis, & in cælo de gentibus, diu etiam post mortem, sæpe sermonem inferunt, sed de impiorum apud inferos pœnis nullus sermo. Recentiores porro literati animos vna cum corporibus, aut paulo post extingui docent, vnde neque probis cœlum, nec improbis inferorum cruciatus assignant. Quibusdam hoc nimis durum

Premia malorum & bonorum dari in hac vita solum credant.

107

videtur; ideo asserunt solos proborum animos esse superstites, ex eo quod hominum animi iucant exercitio virtutum roborari, & ita vnari, vt ætatem deinde ferant, quod cum improbi non possint, eorum mentes mox, vt è corporibus exierint, euanescere, & velut in fumum redigi.

*Vniuersita-
tem hanc
credunt ex
vna sub-
stantia con-
stare.*

OPINIO tamen hoc tempore celebrior videtur mihi ex Idolorum secta deprõpta, & quinque retro sæculis inuicta. Ea asserit vniuersitatem hanc ex vna eademque constare substantia, illiusque conditorem vna cum cœlo ac terra, hominibus ac brutis, arboribus ac plantis, & quatuor denique elementis continuum corpus vnũ conflare, cuius magni corporis singulæ res singula sunt membra. Ex huius vnitatis substantiæ docent, quo amore inter se singula vniri deceat; & quemlibet ad Dei similitudinem deuenire posse ex eo, quod vnum sit cum eo. Has ineptias nos non solis rationibus, sed & antiquorum suorum Sapientum testimoniis confutare contendimus, qui alia omnia tradiderunt.

*Nullum
templum
Numini
adificant,
omnemque
ritum illud
colendi ex-
cludunt.*

TAMETSI Literati, vt diximus, supremum vnumque Numen agnoscant, nullum tamen ei templum extruunt, & alium nullum locum deputant ad eum venerandum, nullos etiam, quod consequens est, Sacerdotes aut Religionis ministros habent, solemnes ritus nullos ab omnibus obseruandos, præcepta etiam nulla, quæ violare sit nefas, sed neque sacrorum Præfectus est vllus, cuius munus in explicanda euulgandaque lege, plectendisque iis, qui contra eam peccauerint, consistat. Ideo nihil illi vel priuatim vel publice recitant aut canunt. Imo asserunt solum huic cœlorum Regi sacrificandi, eiusque colendi

*Sacrificandi
munus ad*

munus ad Regem spectare. Et si quis hæc sacrificia vsurparet, pro perduelli & Regij muneris occupa-

cupatore plecteretur. In hunc finem Rex duo ha- ^{solum Re-}
 bet templa sane magnifica in vtraque Regia, ^{gem perti-}
 Nanquinensi & Pequinensi. Cælo dicatum est ^{net.}
 vnum, terræ alterum. In his olim ipse per se lita-
 bat, nunc in eius locum Magistratus grauisimi
 successere, cæloque & terræ boues & oues ma-
 gno numero mactant, aliosque multos ritus ex-
 hibent. Spiritibus cæteris montium, fluminum,
 & quatuor regionum huius vniuersi, soli litant
 Magistratus primarij regnique Primores, nec
 priuato cuiquam hic cultus licet. Huius legis præ-
 cepta libro Tetrabiblio illo, & quinque doctrina-
 rum voluminibus continētur, nec alij sunt codi-
 ces probati, præter aliquot in eadem volumina
 commentarios.

NIHIL porro in hac secta celebrius est,
 quodque latius inter omnes, ab ipso scilicet Rege
 ad infimum quemque pertingit, quam iusta fu-
 nebria, quibus quotannis parentibus auisque pa-
 rentatur, de quibus supra. In his obseruantiam
 suam statuunt, mortuis scilicet obsequentes ma-
 ioribus, vt aiunt, ac si essent superstites. Necta- ^{Cur mor-}
 men arbitrantur, appolitis mortuos vesci fercu- ^{tuis fercula}
 lis, aut iis etiam indigere, sed id genus officij ideo ^{apponant.}
 se exhibere asserunt, quod alia ratione nulla a-
 morem in eos suum sibi testari posse videantur.
 Imo etiam asserunt non pauci, ritus hos fuisse in-
 stitutos, magis in viuorum gratiam, quam mor-
 tuorum; vt scilicet filij & alij rudiores docean-
 tur, qua ratione viuus parentibus obsequendum,
 quos viderint etiam vita functos à grauisimo &
 sapientissimo quoque tot officiis honestari. Et
 quoniam in iis nullam Numinis partem agno-
 scunt, nec ab iis quicquam aut petunt aut sperāt,
 id videtur ab omni sacrilegi cultus scelere alie-
 num, & etiam fortasse ab omni superstitionis la-
 be purum. Quanquam salutaris omnino vide-

tur, hæc in donandis eleemosynæ nomine pauperibus ad fidelium salutem, his qui Christi sacra susceperint, commutare.

Fanum ad honorem Confutij sectæ Philosophicæ antiquæ.

P R O P R I V M Literatorum fanum est ipsius Confutij Philosophorum Sinensium Principis. Id ei per leges in qualibet vrbe construitur, eo in loco, quem supra Literarium ludum vocari diximus. Id magno sumptu confurgit, & contiguum habet palatium eius Magistratus, qui primum literarum gradum consecutus præest. In celeberrimo fani loco statua illius visitur, aut eius loco nomen cubitalibus literis aureis in pereleganti tabula descriptum. Ad eius latus statuæ adstant quorundam eius discipulorum, quos Sinæ in Diuos, sed inferioris ordinis, retulere. In hoc fanum nouilunio ac plenilunio quolibet, cōueniunt Magistratus omnes urbani, cum renunciatis Baccalaureis, Magistrum solitis inclinationibus, ac genuflexionibus, cereis etiam, ac suspirio veneraturi. Iidem natali eius die quotannis recurrente, & aliis quibusdam temporibus ex more deputatis, fercula illi offerunt magno apparatu, gratiam se habere protestati doctrinæ, quam in eius libris reppererunt, cuius maxime adminiculo doctrinæ gradus ipsi suos, & opimos in Republica Magistratus consequuntur. Nullas porro ei preces recitant, nec ab eo quicquam petunt aut sperant, ad eum modum quo de vita functis iam explicatum.

Fana singulorum spirituum.

A L I A quoque eiusdem sectæ fana visuntur tutelariis spiritibus urbium singularum, & tribunalis cuique Magistratui propria. In eo sacramento se solemni astringunt, ad ius fasque seruandum, & officij sui partes legitime exequendum, id à quolibet Magistratu fit, quamprimum dignitatem adit, quod hic sigillum accipere vocamus. His etiam fercula offerunt, & odores incendunt;

dunt; sed non eodem, quo supra cultu, nam in his agnoscunt periuros plectendi, probosque remunerandi diuinam quandam inesse facultatem.

HVIVS Literatorum sectæ scopus, in quem omnis eius institutio collimat, est pax publica, & Reipublicæ quies. Oeconomica etiam familiarum, & priuata singulorum ad virtutem compositio. Quem in finem accommodata sane præcepta tradunt, eaque omnia innato nobis læmini, Christianæque consona veritati. Celebrantur ab iis quinq; combinationes, quibus omnis humanorum officiorum disciplina continetur. Eę sunt patris ac filij, mariti & vxoris, domini & clientis, fratrum inter se maiorum ac minorum, sociorū denique aut æqualium. Has combinationes ipsi soli se affectos putant, & eas ab externis populis aut nesciri aut negligi arbitrantur.

*Literato-
rum sectæ
finis ac sco-
pus.*

CÆLIBATVM damnant, polygamiam permittunt. Explicatissimum habent in suis libris alterum præceptum Charitatis; *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, &c.* Mirum quam alte euehant liberorum in parentes pietatem & obseruantiam, nec minus clientum in dominos fidem, & minorum erga maiores venerationem. Porro quia nihil eorum vetent aut iubeant explicat, quæ de altera vita ad salutem necessario credenda sunt, multi cum hac sua secta reliquas duas miscent, & magnam sibi videntur assumpsisse religionem, si nullam respuerint falsitatem, tamen hanc illi sectam esse negant, sed academiam quãdam ad Reipub. moderamen institutam. Et sane tantum abest, vt huius academix statuta (sublatis perpauca) à Christi religione dissideant, vt etiam ab ea eadem plurimum adiumenti capiat & perficiatur.

A L T E R A Sinarum secta Sciequia vel Altera Si-

H 4

Omi-
narū secta.

Omirofe appellatur; apud Iapones vero *Sciacca* & *Amidaba* nuncupatur. Characteres vtrisque sunt iidem. Eadem etiam *Sotoqui lex* ab Iaponibus dicitur. Lex hæc ad Sinas peruenit ab Occasu, importata è regno cui *Tiencio*, vel *Scinto* nomen est, quæ regna hodie vno *Indostanis* nomine appellantur, intra flumina Indum & Gangem sita. Peruenit autem salutis humanæ anno quinto & sexagesimo. Et scriptum reperio Regem ipsum Sinarum legatos misisse, somnio inductū, vt id faceret. Ex eo regno libros in Sinarum regnum attulere legati, & interpretes adduxere, à quibus deinde hi libri in Sinicum sermonem translati sunt: huius enim sectæ autores non aduenerunt, siquidem superstites tum non fuerint. Ex quo cum constet, hoc dogma ab Sinis ad Iapones migrasse, non satis intelligo, quam vere Iaponienses huius dogmatis sectarij asserant, eo ipsos *Sciacca* & *Amidaba* penetrasse, & è regno Siam originem habuisse, hoc enim regnum nullo tempore Sinis ignotum, manifestum fit ex ipsis huius dogmatis sectariorum libris, longe ab eo distare, quod ipsi *Tiencio* vocant.

Quo tem-
pore hac alte-
ra secta Si-
nas pene-
trauit.

EX his patet hoc dogma eo tempore ad Sinas penetrasse, quo Euangelium Apostolis præconibus mundo innotescebat; in India superiore, quæ est illud ipsum *Indostanis* regnum, & alia contermina, cum D. Bartholomæus Apostolus legem Euangelicam euulgabat: Apostolus vero Thomas in India inferiore ad Austrum Euangelicos radios inferebat. Vnde videri possunt Sinæ Euangelicæ veritatis fama permotos, eam ab Occasu expetiisse, sed vel Legatorum errore, vel locorum ad quæ perueniebant maleuolentia, pro veritate falsitatem importatam accepisse.

Dogmata
Christiana

AVCTORES huius dogmatis videri possunt nostratum Philosophorum nonnulla dogmata con-

consecuti, nam quatuor asserunt elementa, Sinæ *i us f. Etæ*
autem satis inepte quinque adstruunt; ignem, *Sciequæ &*
aquam, terram, metalla, & lignum, ex quibus *Omuosa.*
hunc elementarem orbem, homines, bruta, plan-
tas, & cætera mixta constare opinantur. Multi-
ples cum Democrito & aliis, mundos fabricant,
sed maxime animorum transmigrationem è Py-
thagoræ disciplina videntur mutuati, aliaq; per-
multa commenta huic addidere, ad fucum falsi-
tatis. Hæc autem non solum à Philosophis nostris,
sed etiam ex Euangelica luce videntur umbram
quandam accepisse. Certum enim Triadis mo-
dum inducit, quo tres deos, in vnum deinde Nu-
men coalescere, fabulatur. Probis in cælo præ-
mia, improbis apud inferos cruciatus parat, pœ-
nas de seipso repetentis virtutem celebrat. Cæli-
batum ita extollit, vt nuptias repudiare videat-
tur. Domo ac familiaribus valefaciunt, & in va-
ria loca stipem emendicantes, peregrinatur. Ma-
gnam huius sectæ profani ritus cum Ecclesiasti-
cis nostris affinitatem habent. Recitantium can-
tus à nostro, quem Gregorianum vocamus, nihil
dicas discrepare. In suis etiam fanis imagines ex-
ponunt. Eorum sacrificuli vestes induunt nostris
omnino simillimas, quas Ecclesiastico vocabulo
pluuialia vocamus. Inter recitandum sæpe no-
men quoddam repetunt, quod etiam ipsi faten-
tur ignorare; illud *Tolome* sonat. videntur fortas-
se sectam suam Apostoli auctoritate voluisse co-
honestare.

SE D hanc veritatis umbram teterrimæ men-
daciorum nebulæ extinxerunt. Terram enim ac
cælum, præmiorum pœnarumq; locum confu-
derunt, in neutro quippe animas æternitati ad-
dixere, sed eos post aliquot annorum spatia de-
nuo renasci iubent, in aliquo ex iis, quos plures
statuunt, terrarum orbe, iisque dum præteritorum

scelerum pœnitentiam indulgent, si se correxerint, & id genus alia, quibus hoc miserum regnũ mire affligerunt. Carnium vsum & reliquorum viuentium à mentis remouent, sed pauci hanc sibi abstinentiam indicunt, & facile his cæterisq; peccatis reos absoluunt, si se aliqua stipe donaerint, imò suis se recitationibus, quos voluerint ab inferorum tormentis eripere se posse promittunt.

*Huius secta
confessio.*

*Autoritas
secta labe-
facta.*

HANC sectam legimus initio magno applausu inuehi, cœptam, ex eo maxime quod animum immortalem & alterius vitæ præmia clare proponeret. Sed, vt recte Sinenses eius temporis Literati notant, quanto propius reliquis hæc secta ad veritatis speciem accedit, tanto suis imposturis scœdiorem luem sine sensu euulgauit. Sed nihil æque auctoritatẽ eius sectæ habefactauit, quam id quod sæpe Literati Sectariis obiiciunt, eum Regem & Principes, qui primi hæc dogmata cõplexi sunt, morte violenta miserabiliter periisse, cæteraq; omnia in peius ruisse, & pro bona fortuna, quam plenis buccis promittunt, in varia infortania publicasq; calamitates incidisse. Ac his initiis ad hæc vsque tempora, vario velut sæculorum æstu hæc secta excreuit ac decreuit, sed tamen librorum semper multitudine aucta est, siue ii ab Occasu recens adueniebant, siue in ipso Sinarum regno (quod verosimilius est) nascebantur, hoc fomite semper hoc incendium vixit, nec vnquam extingui potuit. Sed ex ipsa librorum varietate tantæ paulatim doctrinæ tricæ implexæ sunt, vt eas ne ipsi quidem qui eam profitentur valeant extricare. Antiquitatis porro vestigia hodieq; supersunt, in fanorum multitudine, & pleraque sumptuosa. In quibus immania idolorum monstra ærea, marmorea, lignea, lutæaq; visuntur. His fanis contiguæ turres assurgunt,

gunt, è lapide, vel latere, in iisq; æra campana ingentia, aliaq; magni pretij ornamenta, hodieq; conseruantur.

HUIVS sectæ sacrificuli Osciami appellantur, cæsariem ac barbam continuo radunt, contra receptum gentis morem, partim, vt dixi, peregrinantur, partim in montibus ac speluncis asperriam vitam degunt, maxima vero pars eorum, qui ad duos tresve millones, vt Arithmetice loquar, accedunt, in fanorum cœnobiis degunt, assignatisq; iam olim prouentibus & eleemosynis sustentantur, tametsi sua quoque industria sibi victum parent. Hi sacrificuli & sunt & habentur vilissimi, simul ac toti⁹ regni vitiosissimi: omnes enim ex infima plebecula trahunt originem; nam à puero Osciamis antiquioribus in seruos venditi, discipuli è seruis fiunt, & Magistris in officio beneficioq; succedunt, quam illi rationem ad seipso propagandos inuenerunt: vix enim vllus reperitur, qui sua se voluntate, sanctioris vitæ studio ad impurissimos illos cœnobitas adiungat. Ex imperitia quoque & illiberali educatione Magistris simillimi, & quæ naturæ ad malum pronitas est, in dies peiores euadunt. ita ipsi neq; politiores ritus, aut literas assequuntur, nisi forte nonnulli, sed ij perpauci, qui natura propensiores in literas, nonnihil propria fere industria consequuntur, Vxoribus licet careant, in Venerem tamen adeo proni sunt, vt à turpi mulierum consuetudine non nisi grauissimis pœnis arceri queant.

OSCIAMORVM cœnobia in varias stationes diuiduntur, pro magnitudine singulorum. In singulis stationibus vnus est illius administrator perpetuus, cui sui discipuli, quos quisque sibi in seruos coemit, quot vult aut potest educare, hæreditario iure succedunt. Superiorem in

*Sacrificuli
huius sectæ.*

*Sacrificulo-
rum origo
& mores.*

*Cœnobia
Osciamorum.*

iis cœnobiis nullum agnoscunt. In propria sibiq; designata statione, quisque quod potest cellulas extruit, id quidem toto regno, sed in aula maxime, eas deinde cellulas habitandas pretio quaestuiq; magno locant aduenis, qui ad sua negotia conueniunt, vnde fit, vt hæc cœnobia publica potius hospita magno aduentantium tumultu inquieta videantur, in quibus nihil minus quam idolorum cultus procuratur, aut nefaria secta explicatur.

HORVM conditio, quantumuis vilis & abiecta, nō impedit, quo minus à multis ad exequias, aliosq; ritus nonnullos, quibus animantia fera, volatilia vel terrestria, vel etiam aquatica, libertate donantur, lucelli alicuius faciendi gratia, euocentur. Ea quidam religiosiores huius dogmatis sectarii viua coemunt, vt ea denique in aerem, campos, & aquas, libera dimittant, arbitrati ea se se multum promereri.

HIS porro nostris temporibus, non parum hæc secta reuixit, cui templa multa instaurata vel erecta; eius cultores fere sunt Eunuchi, scœminæ & rude vulgus, præ omnibus vero quidam, qui se religiosiores huius dogmatis obseruatores profiterentur, quos *Ciaicum*, hoc est, ieiunatores dixeris, nam domi suæ per vniuersam vitam carne & piscibus abstinent, & idolorum turbam satis adhibitis precibus domi colunt, & ne vsquam lucri spes absit, in aliorum ædes præmio ad recitandum inuitati euocantur.

AB hac cœnobiorum ratione scœminæ à viris separatæ, non excluduntur, ex capillitium quoq; radunt, & nuptias repudiant: has Sinæ sua lingua *Nicu* appellant, sed eæ etsi cum viris conferantur, multitudine longe superantur.

Tertia Si-
narum secta
Lauzu.

VENIO nunc ad tertium profanæ Religionis dogma, quod *Lauzu* appellatur. A Philosopho quodam,

quodam, qui eodem cum Confutio tempore
 sic, originem traxit. Eum fingunt annis 80.
 in partu aluo gestatum, priusquam nascere-
 tur, qua ex causa *Lauzu*, id est, Philosophus senex
 appellatur. Hic dogmatis sui librum nullum
 reliquit, nec videtur nouum dogma instituire
 voluisse, sed eum extinctum, sectarii quidam *Tau-*
su vocant, sectæ caput appellarunt, & varios li-
 bros è variis sectis & commentis stylo perelegan-
 ti concinnarunt. Degunt hi in suis quoque cœno-
 biis cælibes, discipulorum emptores, æque ab-
 iecti, & improbi, vt ij, de quibus supra diximus.
 Capillum minime radunt, & eundem instar lai-
 corum nutriunt, hoc solo ab iis distincti, quod ad
 nodum, quo crinem in vertice colligunt, pileo-
 lum ligneum gestant. Alij sunt etiam qui coniu-
 gio illigati, domi suæ religiosiorem sectæ obser-
 uationem profitentur, statasque sibi preces aliisque
 recitantes.

ASSERVUNT isti, se inter reliqua inaniam deo- *Dogmata*
 rum simulacra, cœli quoque Dominum venera- *tertia secta.*
 ri, sed corporeū illum, & cui indigna multa con-
 tigisse, ipsi etiā in suis libris, delirant, quæ deliria
 narrarem, nisi essent ab instituto meo aliena, sed
 tamen ex vno cætera licebit coniectare. Fabulan-
 tur cœli Regem, qui nunc regnat cognomine
Ciam appellari, nam qui prius imperabat, *Leu* di-
 cebatur. Hic die quadam in terras venerat super
 candido Dracone obequitans. Eum *Ciam*, quem
 coniectorem fuisse dicunt, conuiuio excepit, in-
 terim vero dum *Leu* epulabatur, in candidum
 Draconem conscendit, à quo in cœlum euectus
 cœleste regnum occupauit, & reuerti conantem
Leu in perpetuum exclusit, sed tamen à nouo cœ-
 li Rege impetrauit, vt monti cuidam in hoc re-
 gno præsideret, vbi eum viuere nunc asserunt
 antiqua exutum dignitate. Atque ita illi ipsi
 se

se regni alieni inuasorem ac tyrannum pro Deo venerari profitentur.

*Triples
aliud Numen
præte
ritum cœli
Numen ef
fi gunt.*

PRÆTER hoc cœli Numen, triplex aliud effingunt, quorum vnum ipsum Lauzu sectæ caput faciunt: atq; ita hæc duæ sectæ ternarium deorum suo quæque modo sibi fingunt, vt appareat ipsum falsitatis parentem, auctorem vtriusque, nondum ambitiosam de diuina similitudine cupiditatem deposuisse. Hæc etiam secta de præmiorum ac pœnarum locis agit, sed in loquendi modo discrepant non parum à superioribus. Hi enim suis paradisi spondent ex anima simul & corpore constitutis, & in suis templis quorundam effigies exponunt, quos hac ratione in cœlum euolasse fabulantur. Ad eam rem cōsequendam exercitationes quasdam præscribunt, positas in vario sedendi litu, certisq; precationibus, imo etiam pharmacis, quibus spondent vna cum suorum diuorum fauore vitam posse sectarios consequi immortalem in cœlis, aut vt minimum vitam in mortali corpore longiorem. Ex quibus facile sectæ vanitas, & delirantium improbitas colligitur.

*Officia sa
crificulorū
tert: a secta*

HVIVS sectæ sacrificulorum peculiare munus est, dæmones impiis precationibus è domibus pellere. Idq; duobus modis tentare solent; nam horrenda dæmoniorum monstra in flaua papyro atramento delineata, domorum parietibus affigenda tradunt, inde tam inconditis clamoribus domos complent, vt ipsa dæmonia esse videantur.

ALIVD etiam sibi munus arrogat, nam è sicco cœlo imbres elicere, aut nimios continere, alia quoque priuata & publica infortunia se posse promittunt. Et quidem si quod spondent re ipsa præstarent, haberent qui se decipi finunt, quo culpam eleuarent; sed cum omnia impudentissimi

tissimi impostores mentiantur, nescio quid homines non stupidi prætexere possint aut causari. Et sane, nisi quæ narrant, omnia vno mendacii nomine inuoluamus, videtur, ex iis aliquos magicæ artis præstigias affecutos.

IN Regiis cœli ac terræ fanis hi sacrificuli resident, & Regiis sacrificiis adsunt, siue ea Rex ipse per se, siue per nominatos Magistratus exequatur, qua re vna non mediocrem auctoritatem adipiscuntur. Horum sacrificiorum musicos concentus ipsi ex omnibus instrumentis apud Sinas receptis concinnant, quæ si simul pulsentur, absona Europæis auribus videntur. Euocantur etiam ad exequias, ad quas pretiosis induti vestibus procedunt, tibias & alia musica instrumenta pulsantes, nouas etiam ædes consecraturi, & supplicantium pompam per vicos ducturi accersuntur. Has pompas communi vicinæ sumptu vicorum capita certis temporibus instituunt.

HÆC secta Prælatum agnoscit, qui cognomen est *Ciam*, quam ille dignitatem hæreditario in posteros iure à mille iam annis ad hæc vsq; tempora transmisit. Et videtur hæc dignitas originem traxisse à Mago quodam, qui in spelunca quadam Quiamfinensis prouinciæ degebat, in qua hodieq; illius posterii degunt, & artis suæ præstigias, si vera sunt quæ narrantur, in liberos deriuant. Hic eorum Antistes maximam partem Perquini degit, & à Rege colitur. Nam ab eo in intimum palatium penetralia consecraturus admittitur, si forte suspicio est, à malignis ea spiritibus infestari. Per urbem patente sella gestatur, & reliquum apparatus præfert, quem summi Magistratus solent, prouentumq; annum ab Rege opimum accipit. Verum è quodam Neophyto nostro accepi, horum temporū Prælatos ita imperitos

*Origo tertie
sectæ à Ma-
go.*

peritos esse, vt ne sacrilega quidem sua carmina, ritusq; norint. Eius porro velut Præfulis facultas in plebem nulla est, sed in solos Tausus dogmatis ministellos, & in eorū cœnobia supremā exercet potestatem. Ex his porro cœnobitis plerique, vt longioris vitæ præcepta consecrantur, ita Alchymisticis conflationibus insudant exemplo Sanctorum suorum, quos ipsi artis vtriusque præcepta tradidisse commemorant.

*Triples hac
secta incre-
mentis au-
getur in
dies.*

ATQVE hæc sunt tria fere Gentilicæ superstitionis capita. Sed neque in his humani generis vanitas conquiescit, singuli enim fontes labentibus paulatim seculis, à fraudum Magistris in tot mæandros deriuati sunt, vt sub triplici nomine trecentæ mihi sectæ inter se discrepantes numerari posse videantur. Sed & hæc quotidianis incrementis augentur, & in peius ruunt, corruptioribus indies legibus, quibus inuentores malorum viuendi licentiam se laxare profitentur.

*A Regibus
Ep Regnis
secta colun-
tur.*

HVIVS familiæ, quæ nunc imperat caput, Humvus lege lata sanxit, vti tres illæ leges ad regni auxilium conseruarentur, quod fecit, vt sectariorum omnium animos sibi conciliaret, sed ea tamen conditione, vt Literatorū dogma Reipublicæ administrationem gereret, ac cæteris præesset. Hinc fit, vt nulla sectarum aliam extinguere meditetur. Reges quidem singulas sectas colunt, & eas adhibent ad res suas cum opus est, singularum templa sæpe instaurant, vetera & noua erigunt. Regiæ vero vxores in idolorum sectam sunt omnino propensiores, & in eorum ministros multas eleemosynas conferunt, integraq; alunt cœnobia extra palatij fines, vt eorum precibus adiuuentur.

*Idolorum
multitudo
visitur.*

VNVM incredibile videri potest, simulacrorū nempe in hoc regno multitudo non in fanis solum

lum visitur, quæ sæpe aliquod millia colenda exponunt, sed priuatis etiam in ædibus fere singulis, loco iam gentis more ad eam rem deputato, in foro, in vicis, in nauigiis, palatiisq; publicis, hæc vna abominatio pene primo se spectandam offert. Et tamen omnino certum est perpaucos esse, qui portentosis simulacrorum commentis fidem habeant, sed hoc solum sibi persuadent, vt si nihil ex hoc externo idolorum cultu boni accipiant, nihil sibi tamen inde mali posse prouenire.

PORRO his temporibus sapientissimi cuiusq; hæc est receptissima sententia; tres has leges in vnam coalescere, ac simul omnes obseruari posse ac debere. Quare non ipsi se minus quam cæteros perturbatissime in fraudem inducunt, arbitrati has de Religione quæstiones eo vilitati publicæ utiliores, quo plures fuerint de ea loquendi modi. Et ad extremum alia omnia quam quæ sperauerant consequuntur, dum enim tres illas leges se simul omnes obseruare posse confidunt, ex leges esse reperiuntur, cum nullam sincere persequantur; atque ita non pauci tandem suam ingenue irreligionem agnoscunt, & qui falsa credulitate se ipsos fallunt, æque omnes maximam partem in errorum profundissimo Atheismo versantur.

De Saracenis ac Iudæis, ac fidei demum Christianæ apud Sinas vestigiis.

C A P V T XI.

SVPERIORI capite Gentilicos Sinarum ritus ac sectas, genti proprias, aut iam pro propriis habitas, exposuimus; nunc de iis agam, quæ ab Sinis externæ & peregrinæ habentur, aliquam

f

quam

quam vero vnus ac vere Numinis notitiam habuerunt. De Saracenis primum, de Iudæis deinde, ad extremum de veritatis Christianæ vestigiis loquar, & quidem eo consilio, vt illatam hoc nostro seculo in Sinas Euangelij lucem cum antiquitatis serie sequentibus libris nulla deinceps interruptione coniungam.

*Saracenorum
inaccessus in
Sinam.*

IN Sinarum regnum ab Occasu è Perfide, quo nomine Mogores, & alia regna, quæ Perficum idioma callent, comprehendo, multi variis temporibus Mahometanæ impietatis sectatores penetrarunt. Et quidem eo maxime tempore, quo Tartari Sinis imperitabant, magno numero videntur irrupisse, tum enim aduenis ab ea parte liber erat in hæc regna ingressus. Quin etiam ad hanc vsque diem quotannis pauci Legationem è Perfide mentiti negotiatores commeant, & ex iis aliqui semper aliis sese Saracenis clam aggregant, quanquam magna cura Magistratum omnes in patriam remittuntur. Sed de his infra latius, cum de vnus è nostra Societate peregrinatione in Catayum, id est, Sinarum regnum, agendi erit locus.

*Saracenorum
multitudo.*

HI Sigitur Saracenis qualibet tandem via aduenerint (externi enim sunt omnes, exceptis omnino per paucis) plena hodie sunt omnia: nam liberorum serie in eam multitudinem excreuerunt, vt hodie permulta familiarum millia numerentur in singulas fere prouincias & primarias quasque vrbes dispersa. In his templa sua habent magno sumptu extructa, in quibus preces statas recitant, liberos circumcidunt, & alios ritus suos peragunt. Sed, quod quidem hactenus scire potuimus, neque suas ineptias euulgant, aut euulgare laborant, sed viuunt omnino quoad cætera Sinicis legibus, nisi quod porcina abstinent, & suorum dogmatum sunt etiam non pa-
rum

rum imperiti, & ab Sinis fere contemnuntur, Nunc tamen pro indigenis habentur, nec sinistra de iis suspicionem, vt de cæteris aduenis, concipiunt. Imo ad literarum studia & gradus publicos etiam Magistratus nullo discrimine admittuntur. Ex iis autem plurimi si Sinensium literarum gradum assequuntur, etiam legem auitam deserunt, nec de ea quicquam retinent præter suillæ carnis abstinentiã, à qua natura abhorrent potius, quam religionis intuitu abstinent.

Saraceni ad gradus admittuntur.

ANNIS quoque superioribus Iudæam etiam facem in hæc regna confluisse deprehendimus, id maxime constitit ex eo quod nunc sum narraturus. Cum iam Societas annis aliquot in Pequinenfi Regia sedem fixisset, vt infra suo loco narrabitur, Iudæus quidam natione & professione ad P. Matthæum Riccius visitandum venit, fama illius permotus, de quo ac reliquis focciis multa legerat in libro quodam de rebus Europæis à Sinensi quodam Doctore conscripto. Is in Prouincia *Honan*, in eius metropoli *Chafamfu* natus *Ngai* cognomento dicebatur, & iam in Licentiatorum ordinem adscriptus ad solita Doctoratus examina Pequinum aduolarat. Iudæus igitur quoniam eo in libro legerat, nostros minime esse Saracenos, & aliud nullum Numen nosse, præter cæli terræq; Dominum, nihil omnino dubitauit, nostros esse legis Mosaicæ professores. Ingressus igitur ædes nostras alacri vultu, se legem cum nostris vnã profiteri aiebat. Et sane naribus, & oculis, & reliquis oris lineamentis, externam speciem Sinis ab similem omnino præferbat.

Iudæorum ingressus.

ERGO eum P. Matthæus Riccius in ædem sacram deducit. In ara exposita erat effigies Deiparæ & pueruli IESV, quem S. Ioannes Præcursor flexis genibus adorabat. Erat enim is dies

Iudæus currit P. Matthæo Riccius versatur.

D. Ioanni Baptistæ sacer. Et quoniam Iudæus nihil omnino de nostra professione ambigebat, nihil dubitauit eam esse Rebeckæ effigiem, puerulos vero Iacob & Esau, & ita supplex imaginem est veneratus, præfatus primum se imaginē nullam venerari solere, sed hos tamen se gentis suæ parentes non posse non honorare. Ex utroque aræ latere quatuor Euangelij scriptorum effigies expositæ erant, sciscitatur ergo Iudæus, essentne hi quatuor è duodecim eius filiis, qui in ara uisebantur; annuit Pater, arbitratus eum de duodecim Apostolis loqui, alter enim de altero, id quod non erat, sentiebat. Inde hominem in cubiculum seductum interrogare cœpit accuratius, quis esset, & paulatim intelligere cœpit antiquæ legis esse professorem. Ipse porro Iudæi nomen ignorabat, sed se tamen Israëlitam esse fatebatur. Vnde conuicere licet decem tribuum dispersionem in Orientis extremos fines penetrasse. Regia deinde Biblia Plantinianis typis excusa vidit, & ut aperuit, Hebræos characteres agnouit, tamen si eos legere non poterat.

EX hoc audierunt nostri, in ea quam dixi metropoli decem duodecimve Israelitarum esse familias, & Synagogam perelegantem, quam nuper decem aureorum millibus instaurarant. In ea se quinque libros Moyfis, uidelicet Pentateuchum, voluminibus inuolutis magna ueneratione annos iam quingentos aut sexcentos asseruare. Asserebat etiam in Chequianæ prouinciæ metropoli *Hamcheu* nomine longe plures esse cum sua quoque Synagoga, familias. Et alibi quoque non paucos, sed sine Synagoga degere, eo quod paulatim extinguantur.

MVLTA ille ex veteri Instrumento narrabat historias, quales de Abrahamo, Iuditha, Mardocheo, Hestere narrantur, sed in efferendis nominibus

nibus à nostris sono non parum differebat, ac fortasse propius ad antiquitatem accedebat. Hierusalem enim Hierusoloim, & quem Messiam vocamus, ille Mosciam appellabat. Asserebat aliquos inter suos contribules Hebræi sermonis esse non imperitos, & inter eos fratrem suum, se vero, quoniam à puero literis Sinenfibus insudarat, id studii genus neglexisse, nec obscure significabat, se ex eo quod Sinensia studiosius amplecteretur, Literatorum instituta, ab Archisynagogo suorum cœtibus indignum prope iudicatum, de quo nihil admodum laborabat, si Doctoratus gradum adipisceretur, hoc enim ipsum etiam Saraceni faciunt, neque enim dum sectæ Præfulem verentur.

IDEM de Christianorum quoque reliquiis Patrem certiore fecit, de quo mox: nunc solum de Iudæis. Triennio ergo post, neque enim citius licuit, P. Matthæus Riccius unum è nostris Fratribus, Sinam natione, in eam metropolim misit, ut inuestigaret, quam vera Israelita ille retulisset, ac de Iudæis quidē omnia reperit, ut dixerat. Exscribi etiam sibi fecit initia librorum, & fines quos in sua synagoga asseruabant; hæc deinde cum Pentateucho nostro contulimus, & eadem esse reperimus, & eosdem characteres, nisi quod antiquo more punctis carerent. Per eundem Fratrem nostrum P. Matthæus Riccius literas ad Archisynagogum Sinice scriptas transmitterat, quibus asserebat se Pequini omnes omnino veteris Instrumenti libros domi habere, sed & novi Testamenti codices, qui res à Messia gestas continent, eum enim iam aduenisse affirmabat. Hic institit Archisynagogus asserens, Messiam post decem annorum millia non ante venturum. Idem rescriptit quoniam de eius virtute multa famæ testimonio inaudissent, si à suilla abstinere

*Christiano-
rum vesti-
gia explo-
rantur à
nostro.*

vellet, & ad se migrare, se illi Archifynagogi dignitatem delaturos.

*Tres Iudæi
à nostris
Patribus in
fidei nostræ
mysteriis
erudiuntur.*

POSTMODVM alii tres ex eadem ciuitate Iudæi Pequinum venerunt, ita ad Christi fidem suscipiendam comparati, vt si per negocia dies ibi paucos subsistere licuisset, baptismo initiari potuisse viderentur. Ex his vnus erat prioris ex fratre nepos, hos patres nostri perhumane exceptos multa docuerunt, quæ ipsi etiam eorum Rabbini ignorabant. Et de aduentu Messix edocti, eius effigiem, in ara expositam, singuli adorarunt, quo ritu solet ab ipsis Christianis fieri. Doctrinæ Christianæ compendium, & alios de nostræ fidei rebus libros iam Sinicè loquentes à nostris acceperant, & ad suos detulerunt. Hi tres de sua lege multa querebantur, eam ad interitum vergere patrii iam sermonis ignorantia, & breui se futuros omnes aut Saracenos aut Ethnicos. Dicebant Archifynagogum illum iam ætatis vitio periisse, filium hæreditario iure parenti suffectum iuuenem, & suæ legis esse omnino imperitum. Querebantur etiã turpe sibi videri in pereleganti templo nullam se imaginem habere, sed neq; domi in priuatis oratoriis, quod si Christi Seruatoris effigiem sui, in suo templo conspexissent, eos magnopere ad Religionis studium incensum iri. Maxime vero querebantur interdici sibi eius animalis esum, quod ipsi sua manu minime mactassent, id si in hoc itinere obseruassent, iam fame illos perituros fuisse. Infantes etiam octauo die circumcidere, videri vxoribus suis Ethnicisq; propinquis institutum esse barbarum & crudele, quod si per legem nostram omittere liceret, facile se eam suscepturos, nec admodum in suillæ carnis abstinentia pugnatos. Atque hæc fere sunt quæ de Iudæis hæctenus explorata comperimus.

N V N C ad Christianæ veritatis reliquias colligendas, & persequenda vestigia eo me libentius accingo, quod id Europæis nostris scio fore gratissimum. Ex eodem Iudæo, aliisque indicibus, id annis superioribus accepimus. Cum iam aperte P. Matthæo Riccio constitit Licentiatum illum Sinensem esse legis antiquæ professorem, ad ali- quod apertius quam quod eatenus habebamus, rei Christianæ vestigium deprehendendum anim- um applicuit. Et quidem quamdiu hoc eos no- mine appellavit, nihil assecutus est, sed paulatim variis eos legis dogmatis describens, ubi de Cru- ce sermonem miscuit, quod maxime optabat, est assecutus. Apud Sinas Crucis nullus est usus, & ideo neque nomen, quam ob rem nostri nomen illi Sinicum imposuerunt, illud à caractere, qui denarium numerum significat, & perfectam Cru- cem hoc signo ✠ exprimit, mutuati. Et fortasse non sine Numine accidit, ut idem hodie nostri Crucis nomen imponerent, quod veteres olim apud Sinas eadem sermonis penuria compulsi iam ante indiderant. Vtrique enim *Scie-cu*, id est, denarii numeri characterem appellarunt: nec in eo sacrarum literarum exemplo, à quibus litera T, designatur, discesserunt, perfectiorem etiam Crucis figuram mutuati.

*Vestigia
Christiana
veritatis
deprehen-
duntur à P.
Riccio.*

*Crucis nomē
impositum.*

CVM igitur de Cruce hoc nomine appellata sermo illatus esset, Israelita ille narravit, in metro- poli Caifum fu eius patria, & in alio emporio ce- leberrimo Lincino nomine Prouinciæ Sciantū, & in Sciansi prouincia externos quosdam viue- re, quorum maiores è regnis externis aduene- rant, eos esse Crucis adoratores, eamque solere in cibo potuque digito exprimere, sed neque se neque illos arbitrari scire, cur eum ritum adhibeant. Hoc Israelitæ testimonium cum eo consentie- bat, quod iam diu ex variis Patres audierant de

*Crucis ado-
ratores.*

Vestigium
Crucis
q. ud.

eodem Crucis exprimendæ ritu variis in locis vsurpato. Imo infantibus in fronte charactere eundem salutaris signi atramento exprimi contra puerilia infortunia. Cum his quoq; consentit id quod Hieronymus Rufellus in commentariis ad Cosmographiam Ptolomæi, cum de Sinis loquitur, annotauerat. Et quoniam de Cruce apud Sinas agimus, omitti minime debet aliud eius vestigium. Vidit vnus è nostris Patribus in antiquarii manibus venalem nolam ex ære campano perelegantem, in cuius apice sacra ædicula insculpta erat, & ex aduerso ædiculæ Crux, in circuitu vero Græci aliquot characteres. Comparare sibi eam voluit qui vidit, sed in pretio minime conuentum, nec vnquam postea ad exscribendos illos characteres antiquarius ille comparuit.

ADDEBAT idem ille Israelita, illos ipsos Crucis adoratores doctrinæ partem, quam ipsi precationum loco recitabant, è suis ipsorum libris desumere, & vtrisque esse communem, fortasse Dauidicum psalterium intelligebat. Hos asserbat fuisse permultos in Aquilonaribus maxime prouinciis, & literis, armisq; ita floruisse, vt suspicionem Sinis natura facillimis rerum nouarum fecerint. Eam suspicionem arbitratur ab Saracenis Christiani nominis hostibus toto terrarum orbe acerrimis excitatam, ante annos non amplius sexaginta. Ea suspicio eo peruenit, vt cum ab Magistratibus munus iniici sibi timerent, omnes hac illac diffugere, & alii se Saracenos, alii Iudæos, plerique idolorum cultores mortis metu professi sunt. eorum templa in idolorum fana commutata sunt. Et templum quidem Crucis apud suos, ipse suo nomine quo nunc ex quo fanum est dicitur appellabat. Ex eo tempore tanto sunt metu consternati, vt nihil

nihil magis occultent, quam se ex ea gente prognatos. Vnde factum est, vt cum Frater noster eo se contulisset ad Christianorum reliquias explorandas, & familiarum nomina ab Iudeo commemorata secum deferret, nemo ex iis fuerit, qui se talem profiteretur, ideo fortasse, quod Frater noster ex vultu Sina esse nosceretur, & suspicarentur, fortasse eum exploratorem esse ab Magistratibus transmissum; nec haecenus per nostrorum paucitatem Europæus eo Sacerdos mitti potuit, quanquam opus erit per otium ibi sedem figere ad vanos metus eximendos, quod aliquando Deo bene volente præstabitur.

HAS tres Barbarorum sectas, vt Sinæ appellant, vno nomine confundunt, earumque Sectatores *Hoei Hoei* vocant, cuius nominis etymologiam haecenus ignoramus. Peritiores tamen eos hac ratione distinguunt: Saracenos vocant *Hoei* suillæ carnis abstinentes, Iudæos *Hoei*, qui etiam neruos à mensis excludunt; hunc enim hodieque obseruant ritum à percussio femoris Israelii neruo in gentem introducto. Crucis vero adoratores *Hoei* vocant, qui animalibus vngulæ rotundæ vesci refugiunt. Nam cum & Sinæ omnes ac Saraceni Iudæique equos, mulos, asinosque à mensis minime remoueant, ipsi fortasse gentis suæ consuetudine ab iis vescendis abhorrebant. Asserebat etiam alii eos nominibus appellari. Nam etiam Sinæ eos *Hoei* vocant Crucis cultores. Saracenos vero non Sinæ solum, sed etiam Iudæi *Hoei* vocant trium legum professores, pro eo quod è Iudæis, Christianis, Ethnicisque farraginem conpegerunt. Saraceni porro Crucis adoratores præter vulgare gentis vocabulum, quo Christianos omnes *Isai*, id est, Iesuinos vocant, etiam in hoc regno antiquos illos Crucis possessores *Terzai* appellant, cuius appellationis causam nescio, nisi

Quibus nominibus Sina Saracenos, Iudæos, & Crucis adoratores compellent.

Saraceni Crucis adoratores Iesuinos vocant.

quod ex Armenio quodam audiui, Armenios Christianos in Perfide eodem nomine nuncupari. Vnde fortasse coniecere licet hos Crucis veneratores ex Armenia originem traxisse, & ab Occasu variis fortasse temporibus, & eo maxime cum Tartari magnis exercitibus in Sinarum regnum irrupissent penetrasse, quo etiam tempore Marcum Paulū Venetum constat huc peruenisse.

HÆC maxime sunt quæ ex ipso Sinarum regno vestigia deprehendimus, sed tamen rei Christianæ in his regnis originem altius etiam referre possumus ex iis, quæ ex oræ Malabaricæ codicibus Chaldæis colligi curauimus, quam oram D. Thomæ Apostoli opera Christo adiunctam clarius est quam vt in dubium etiam à pertinacibus reuocari possit. In iis ergo codicibus legimus clarissime ab eodem Apostolo Christi fidem in Sinas inuectam, & plures eo in regno Ecclesias constitutas. Et ne cui res tanta dubia fortasse videatur, testimonia ipsorum codicum è Chaldæo ad verbum Latine reddita hic adscribam, quæ P. Iohannes Maria Campori è nostra Societate eius vineæ cultor annos iam plures, & sermonis Chaldæi bene peritus, iussu Reuerendissimi Archiepiscopi Patris Francisci Roitz, eiusdem Ecclesiæ Pastoris, è nostra Societate transtulit, & propria manu nostrorum rogatu transcripsit, vt in hos commentarios infererentur, ne quando periret tam infigne antiquitatis monumentum. Id igitur ita se habet.

IN Breuiario Chaldæo Ecclesiæ Malabaricæ D. Thomæ, vocatur *Gaza*, id est, thesaurus, in officio D. Thomæ Apostoli in secundo Nocturno in vna lectionum sic habetur ad verbum: *Per D. Thomam euauit error idololatriæ ab Indis. Per D. Thomam Sina & Aethiopes conuersi sunt ad veritatē. Per D. Thomam Baptismi Sacramentum acceperunt & filiorum*

ad-

Fides Christiana ab Apostolo Thomæ in Sinas inuectæ.

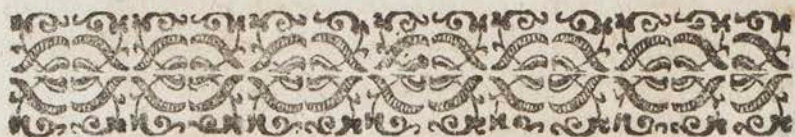
adoptionem. Per D. Thomam crediderunt & confessi sunt Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Per D. Thomam acceptam seruauerunt fidem vnus Dei. Per D. Thomam doctrinae viuifica splendoris orti sunt vniuersa India. Per D. Thomam regnum caelorum volauit & ascendit ad Sinas.

DEINDE in quadam Antiphona sic habetur: *Indi, Sinæ, Persæ, & ceteri Insulani, & qui in Syria, Armenia, Græcia, & Romania, in commemoratione D. Thomæ offerunt adorationem nomini tuo sancto.*

IN summa vero Canonum Synodaliū parte secunda sermone sexto capite decimonono de canonibus constitutis super Episcopos & Metropolitanos simul habetur Canon Theodosij Patriarchæ in hæc verba:

HÆ sex sedes capita Prouinciarum & Metropolitæ videlicet Hilam, Nziuin, Prath, Assur, Bethgarmi, & Halah, qui digni habiti sunt, vt ordinationi Patriarchæ interueniant, nec absunt vt alij quarto quoque anno apud Patriarcham conueniant. Sic etiam Episcopi magnæ Prouinciæ, nimirum reliqui Metropolitæ, China, India, Pases, Mauzaorum, Xam, Raziqaeorum, Heriona (hæc est Cambaia) & Smarcandia (hæc est Mogor) qui longissime absunt, nec vastissimi montes & turbulentissima maria permittunt eis transitum ad libitum, mittant literas consensionis (id est, communionis) ad Patriarcham semel sexto quoque anno. Quando vero Lusitani Cocinum appulerunt, regebat hanc Ecclesiam Malabaricorum môtium D. Iacobus, qui sic scribebat, *Metropolita India & China*, vt cõstat etiam ex eiusdem manuscripto noui Testamenti codice, vbi in calce sic habetur: *Scripsit hunc librum D. Iacobus Metropolita India & China*. Eodẽ modo D. Ioseph post prædictũ D. Iacobũ, qui Romæ diẽ obiit, sic subscribebat: *D. Ioseph Metropolita totius India & China*. Et hic est antiquissimus titulus Episcoporum huius Ecclesiæ.

ATQVE hæc pro instituta breuitate sint de vniuerso regno satis, donec integrum his de rebus volumen, quod Deo volente aliquando fiet, euulgetur. Nunc de Christianæ religionis ingressu, quod in hoc opere maxime spectauimus, sermonem aggrediamur.

DE
CHRISTIANA
EXPEDITIONE APVD
SINAS AB SOCIETATE
IESV SVSCEPTA.

LIBER II.

B. Franciscus Xauerius Christianam apud Sinas expeditionem aggreditur, sed non ingreditur.

CAPVT I.

NIVRIVS in primum huius expeditionis auctorem Franciscum Xauerium, adeoque in expeditionem ipsam videri possem, nisi ab eo, qui primus eam tentauit, & velut morte sua corporisque depositione adiit possidendam, ac è cœlis ipsis denique, vbi plus

plus poterat, ianuam Sociis, vti non temere credimus, aperuit, quam tot seculis occlusam, tanta viuens animi contentione recludere minime potuisset, nisi, inquam, ab eo primordia caperem enarranda. In eam enim amplitudinem regni vastissimi, in eum agrum gentis ad Euangelium aptissimæ, in spes magnas fidei dilatandæ, primus ille è nostra Societate Franciscus Xauerius inhiavit. Ac tametsi id in eius vita describenda aliquot auctores scripserint, hic tamen arbitror breuiter repetendum, totamque huius rei seriem, ex ipsa nostræ Societatis historia, cuius primus tomus nuper prodiit, totidem verbis adscribendam, ne inutilis aliter scribendi labor, aut temerarius videatur.

*B. Franc. sc.
scus primus
expeditionis
Sinensis
auctor.*

AGEBAT in Iaponia Xauerius, & frequens in disceptationibus audiebat idolorum Sacrificulos, vbi acrius premerentur, ad Sinarum auctoritatem recurrere. Ex eo enim quod Iapones in rebus quæ ad sacrorum cultum ac religionem, quæque ad Reipublicæ administrationem spectant, omnibus prudentiæ ac sapientiæ primas Sinis deferunt, inde fiebat vt identidem vulgo iactarent, si vera esset religio, quam Christiani colerent, vtique futurum fuisse, vt eam Sinæ tanta præditi sapientia susciperent. Quæcirca ad eos protinus excurrendum sibi esse Xauerius censuit, vt expugnata Sinarum superstitione, ea deinde facilius, illato Euangelio, Iapones liberaret.

ERGO cum è Iaponia in Sinarum fines ex itinere in Indiam nauigaturus, peruenisset; in Sanciana insula, in qua id temporis nondum Amacensi oppido constituto, Lusitani cum Sinis commercia contrahebant, peropportune Iacobum Pereriam nauarchum experientem, & industrium, nec minus diuitiis nobilem, sui que studiosum,

*B. Francisci
Xauerii
profectio è
Iaponia ad
Sinarum
fines.*

diosum, qui propediem Indiam versus navigationem adornabat, offendit. Cum hoc de profectioe sua Sinenſi, ſuoque ad Regem introitu conſilia contulit. Ea erant eiufmodi: vt quoniam acceperat peregrinos omnes præter Legatos Sinarum aditu prohiberi, in Indiam reuerſus, à Prorege Goanoque Antiftite legationem curaret curaret ad Regem, cuius ipſe Legationis comes inuento ſic aditu, & admiſſus ad Regem, vel palam ſi per eum liceret, vel certe diſſimulanter Euangelium Sinis inferret. Ita ſanctus Pater nõdum ſatis cognito eius Regni ſtatu, euentus ſuos cæterorum fere regnorum æſtimatione metiebatur. Probauit Xauerij conſilium Pereria vir prudens, & ſimul addidit commodiſſimum eſſe, ſi cum legatione munera iungerentur. Ad eam rem ſuam ipſe operam, fortunas, ac nauim liberaliter offert, decretisque in idipſum aureorum triginta millibus, certum cum eo hominem Goam deſtinat. Nihil de celeberrimiſ illius navigationibus attingo, quod alienum ab inſtituto.

B. Franciſcus Goam peruenit.

G O A M igitur vbi peruenit, totus in eo verfabatur, vt Alphonſo Noroniæ Indiæ Prorege, Ioanni que Albuquerque Antiftiti, ſuis & Pereriæ conſiliis apertis Sinenſem legationem vrgeret, cuius ipſe comes ac ſocius in regnum illud tam vndique ſeptum & peregrinis omnibus intercluſum libere penetraret. Eius legationis princeps declaratus eſt Iacobus Pereria vir ſingularis auctoritatis, & ad Xauerij voluntatem ac ſtudium quodammodo factus. Is quanquam Malacæ ſubſtiterat, in inſulam Sundam interim nauigaturus, dum Xauerius rediret, tamen eius Procuratores in adornanda profectioe illa, comparandiſque pro dignitate muneribus, totoque Legationis apparatu, nullis impendiis ſumꝝ

sumptibusque pepercere. Xaverius autem tali comitatu merito lætus, confectis & ipse rebus omnibus intra mensem, quæ ad maturandam profectioem pertinebant, acceptisque à Prorege Episcopoque diplomatis, & conciliandæ fidei literis ac muneribus ad Regem Sinarum, ocyus ad ordinandam accurate Societatem, ne quid per eius absentiam detrimenti caperet, animum contulit.

ANNO igitur 1552. decimo octavo Kalendas *Franciscus*
Maïas, Goa discessit Malacam versus. Eo cum *Xaverius*
appulisset, Aluarum in primis Taidium decum- *Malacam*
bentem inuisit, eique deinceps omnium seduli- *peruenit.*
tate officiorum adfuit. Vetus erat is Xaverij ami-
cus, iamque Malacensis designatus arcis Præfe-
ctus, eidem maritimam eorum tractuum præfe-
cturam Xaverius ipse à Prorege impetratam Goa
detulerat. Itaque tametsi nulla erat causa, nullum
ius, tamen, si qua forte hominem transuersum li-
bido ageret, poterat legationi moras iniicere. At
Xaverius, qui sciebat quanta res ageretur, diabo-
lum nequaquam quieturum intelligens, semper
timuerat ne quid tam felicibus cœptis obstaret.
Hoc igitur impensius hortabatur domesticos, vt
eam expeditionem Deo precibus quam accura-
tissimis commendarent, hoc item officiosius Al-
uarum demereri studebat. Cæterum nec timor
inanis fuit, nec beneficia vlla quicquam aut offi-
cia valere. Sensit Pater è primo congressu Al-
uarum legationem illam Pereriæ decretam tam
honorificam ac quæstuosam animo non satis æ-
quo tulisse.

PERERIA nondum ab Sunda, quo negotio- *Francisci*
rum abierat causa, reuenterat; sed vt mox adfuit, *prudentiã.*
sedulo eum Xaverius monuit, quam se modestif-
sime gereret, nec summo vellet iure contendere,
sed totam rem Aluari potestati permitteret, vt
hac

hac illum modestia deliniret. Is autem Pererix inuidens incrementis, ut qui iam pridem ei erat infensus, ne legationem illam obiret, impendentem Vrbi obsidionem falso causatus, & infrequentiam colonix, Pererix nauim ipsumque omnino Pereriam portu excedere omnino vetuit, ipso ad se nauis gubernaculo afferri iusso.

*Franciscus
expeditio-
nem Sinen-
sem urget.*

XAVERIVS autem pro causæ grauitate sollicitus, allegare principes ciuitatis amicosque communes ad Aluarum, orare per sese omni animi demissione, ne cursum moretur Euangelij, obtestarique per Christum, ne se cum Legato, quem Prorex Indiæ destinasset, Sinarum profectioe prohiberet. Verum ubi nihil proficiunt preces, coepit sensim intermiscere terrorem, explicans, quanta ipse sibi damna conscisceret. Primum igitur Franciscus Suarius Malacensis Pastor & Vicarius idem Episcopi, ad illum cum literis Goani Antistitis accessit, grauiterque admonuit, videret etiam atque etiam, quantam rem disturbaret, neque committeret ut Antistitis obstitens imperio, iram in se Diuinam atque etiam Regis accenderet. Sed nihil Episcopi literæ & Vicarij valuit denunciatio, nisi ut obfirmatus animus obduresceret magis. Tum Franciscus ipse Aluarus, qui Malacensem præfecturam nondum Aluaro Taldio per tempus cesserat, eundem conuenit simul cum literis Regis Lusitani, in quibus sui consilij esse testabatur, cum Xauerium in Indiam mitteret, ut Euangelium per omnes Orientis oras promulgaretur, simul cum Proregis decreto, quo si quis legationem Sinicam impediret, reum perduellionis faciebat.

*Aluarus
maris Præ-
fectus ad-
uersatur ex-
peditioni.*

HÆC coram multis recitata cum audisset Aluarus, stomachabundus ab Sella surrexit, solumque pede percuciens; Quid mihi negotij cum Proregis decretis, clamat; cum sciam magis è Regis re fu-

re futurum, hæc si legatio non mittatur? Tum igitur Xauerius, qui nunquam ad eum diem publicè se pro Apostolico Nuncio gesserat, ut præsentem ei terrorem iræ cœlestis incuteret, illud esse tempus existimauit, quo modestiæ Christianæ magnanimitas proderetur. Pontificis Diploma diu reconditum, quo Apostolicus Nuncius creabatur, & Anathema grauißimum infligebatur iis, qui eius in augenda religione conatibus obstitissent, inuitissimus quidem, sed profert tamen, non tam vulneris imponendi quàm deterrendi gratia. Eius denunciandi negotium Suario tradit, qui continuò Aluarum adit, nec magis Iudicis quàm Patris officio, dirum Anathema ubi proposuit, orat per Christi mortem & obtestatur, ne in tam graues mortiferasque plagas cum dedecore probroq; coniunctas sciens ac prudens se ipse præcipitet, neve tam grandi & inexpiabili scelere se obstringat, pro quo pœnas sua opinione maiores Numini sit daturus. At ille, quæ ipsa iam pugna pertinacius fixerat, ne intentato quidem tam graui vulnere auctoritateve Romani Pontificis ab obstinata voluntate discessit. Quin potius (ut nunquam potest scelus sine scelere defendi) sancto viro conatur infamiam aspergere, tanquã sanctitatem & Apostolicas eminenti literas deludendis gentibus nomen sibi celebre venaretur. Ita consilium omne Xauerij & diuina illa instituta legatio vnus hominis vitio euerfa est. Tum vero Xauerius tam proiectæ infestus audaciæ, ut suæ statueret seueritatis exemplum, cæterosque redderet tardiores ad impediendos conatus pro Euangelio, proque animis laborantium, pronunciandum curauit Præfecto maris, eiusque ministris ac satellitibus nominatim Pontificia auctoritate interdictũ esse sacris: non ut eis nouum vulnus infligeret, sed ut memoriam inflicti reuo-

*Franciscus
Pontificis
Diploma
profert.*

*Aluarus
conatur
Francisco
infamiam
aspergere.*

*Franciscus
curat pro-
nunciari
interdictũ.*

cans medicaminis admoneret. Ea de causa ad Gasparem Goanni Collegij Rectorem ex Sancia no literas dedit, vt ex Episcopi auctoritate pronunciandum idem rite curaret.

N I H I L autem ex omnibus ærumnis atq; molestiis, quas perpeffus erat in omni vita Xauerius, acerbius ei accidit, quam quod per eum, a quo minime oportebat, tanto rei Christianæ damno ad nihilum profectio illa recidisset: nō enim diuinæ gloriæ & saluandarum zelus animarū habes ac stupidus est, sed eorum in quibus vere est, vrit depascitq; præcordia. Mœstus igitur nō tam sua, quam Præfecti vice, suomet scelere periclitātis ingemuit, elata voce canens violatorem illum humani diuinique iuris breui suæ cupiditatis ambitionisq; supplicium non pecunia solū & honore, sed etiā corpore luiturum. Neq; aliter cecidit. nam paulo post Aluarus lepra teterrima cooperatus, cumq; alia multa in omnium oculis deliquisset, & eadē audacia qua Xauerij auctoritatē, Proregis contempisset imperium, cōfestim quasi deficere moliretur ab Rege comprehēsus, oneratur catenis, & vt erat vinctus, Goam inde in Lusitaniam ad Regē pro meritis multandus abripitur. Ibi vltore Deo fortunis omnib; spoliatus, notatus ignominia, æternis tenebris addictus, supra leprā fœdissimam ab amicis demum ac propinquis ob apostema intolerandi fœtoris derelictus interiit.

Dei vindicta in Aluarum.

Franciscus aliud excogitat consiliū penetrandi in Sinas.

I A M vero tamerfi tanto præsidio ac spe legationis subito destitutus, in consilio tamen fortiter perseuerans; quoque magis deessent humana præsidia, hoc Deo fidendum amplius intelligens, eam penetrandi ad Sinas rationem excogitat, Sinæ alicuius colligere, seu mercari gratiam statuit, per quem in continētē furtim abiiciatur. Nam quia fama acceperat in Sinarū regno peregrinos, qui sine fide publica eo penetrassent, æternis tenebris

nebris vinculisq; mandari, hos inter vincitos Xa-
uerius, quæ erat eius incensa in animos charitas,
optauit, vt his primum tradita Christi lex per eos
deinde missos è tenebris, ad proximum quemque
manaret. Et ipse tandem è vinculis aliquando
missus, si Deo cordi foret, Christi legem doctri-
namque diffunderet.

ERGO spem ingressus quod Christianus ho-
mo prohiberet, id per Ethnicū consequendi, vno
socio sibi relicto cū interprete. Sina conscensurus
vrbe egreditur, multas interim vrbi illi clades ca-
lamitatesq; denūcians. Prosequebantur abeuntē
officiosè permulti, quorū è numero Vicarius mo-
deste suggessit, vti Præfectum salutaturus adiret,
ne sermonem hominib. daret, si prætermisso sa-
lutationis officio velut alienior, iratiorq; disce-
deret. Cui Xauerius: Egone vt hominē à fidelium
cōmunionē seiunctū salutandi causa cōueniam?
Nunquā ego illum, nec ille me in hac vita videbit,
ac ne post mortē quidem, nisi tum, cū eum apud
Christum Iudicem in valle Iosaphat accusauero.

*Franciscū
vaticinatio
grauis.*

HÆC vbi & similia dixit, Templum quod e-
rat è regione respiciēs genua flexit, supinisq; ma-
nibus, humentibus oculis Numen ei placare Di-
uinum homo mitis & misericors cœpit, verbis
quæ circumstātes exaudiebant amantissimis. Tū
deiecto in terram vultu meditabundus aliquan-
diu perstitit; post hæc erexit se ore ardenti & ple-
no maiestatis, nec vllum verbum effatus, in con-
spectu omnium exiit calceos, & ex Euangelico
præcepto puluerem excutiens, omnes qui ea spe-
ctabant terrore lacrymisque compleuit. Quin et-
iam deinde socios iussit omnes Malaca discedere.
Pereriæ vero Legato ne mutuo conspectu, vt fit,
vtriusq; mœror augetur, è naui salutē per lite-
ras misit, ea illū consolatione permulcens, futurū
breui vt contumeliā illam, q̄ damno implicitam

*Franciscus
Num. en di-
uinum plas-
cat.*

pertulisset, alia vicissim emolumenta & noua decora compensarēt. Id quod ipsemet commendatitiis suis ab Rege literis impense curauit: ab hoc enim ille deinde magnis & fortunis & honoribus est auctus. Huius in naui, quam ipso retēto Pereria Aluarus demum misit, è suis hominib. manipulo maxime fido imposito Xauerius Iulio mēse soluit, & ad Sincapuranum fretum delatus, cum aliquamdiu substitisset, indeq; denuo Pereriam consolatorias per literas salutasset, nauigatione repetita secundis ventis non multis postquam Malaca soluerat diebus, fines Sinarum attigit.

*Franciscus
Sinarum
fines attigit,
Sancianus
insula.*

SANCIANVS est insula inculta atque deserta, leucas à continēti triginta, quo per id tempus commercij causa commeare soliti Lusitani Sinæque. Illi raptim sibi tuguria è ramis olim vel stramine construebant. Huc postquam peruenit Xauerius, totus in suam expeditionem cōuersus, percunctabatur ex Sinis Lusitanisque, ecqua tandem via reperiri posset insinuandi se in eas vrbes, hominumque colloquia. Cumque illi omnia regni claustra acribus septa custodiis, nullum omnino aditum qua adspirarent, relinqui aduenis respondissent, edictis feuerissimis interpositis, si vel peregrinus, Præfectorum iniussu continētem attingeret, vel indigena peregrinum introduceret, Xauerius ad hos terrores impavidus, cum alia nulla rei conficiendæ pateret via, consilium esse suum exposuit, omni ope atque arte moliri, contemptis periculis, vt in urbem aliquam Sinarum clam deuectus, ipsemet Prætorem adiret, negotiumque transigeret. Quod consilium cum nimis audax ac pene temerarium Lusitanis esset visum, non defuerunt, qui ab eo reuocare hominem, ne se in apertum vel vitæ vel seruitutis discrimē offerret, totis viribus conarentur. Quibus tamen Xauerius respondebat intrepidus, nihil se tam malle,

*Francisci
animus im-
pavidus in-
sinuandi se
in aliquam
urbem Si-
narum.*

*Francisci
zelus ani-
marum.*

malle, quam vt Sinarum salutem, de quorum indole ingenioque tam multa audisset, suo representaret interitu, nec metuenda sibi esse pericula, vincula, seruitutem, atque adeo peracerbam necem, vbi de liberandis animis ab æternæ mortis seruitutisque periculis ageretur.

HAS inter curas febris correptus, & per dies *Franciscus* quindecim afflicatur. Vt primum melius habere *febri corri-* cœpit, ad pristina studia laboresque se retulit, ni- *pitur, ea li-* hilo segnius idoneum aliquem mercatorē qua- *beratus ne-* ritans, à quo transmitteretur in Sinas. Ergo Lu- *gotium* fitanos primum, deinde Sinas omni artificio sibi *suum vr-* deliniendos ratus, multas rei celandæ vias in me- *get.* dium protulit, obtestatus, sibi vt in tam honesto studio morem gererent; sed in tanto fortunarum capitisque discrimine aures omnium munerat metus: nec qui se periculorum socium adiungeret reperiebat. Augebat rei desperationem ingrauescens comitum morbus, & Antonius interpres Collegij Goensis alumnus ipsa loquendi defuetudine patrij sermonis oblitus, nulli iam vsui poterat esse Xauerio. Quibus incommodis *Francisci* quanquam spes eius infringi debilitariq; poterat, *constantia.* ea tamen excitabatur & reuirescebat aliunde.

INTERIM difficultates superante constantia, alius interpres non modo linguæ, sed etiam domesticarum literarum peritus sua sponte comitem itineris sese obtulit. Inde mercatorem Cantoniensem paulo fidentiolem nactus, spe ac pollicitationibus ad audendum impellit, magnoque piperis pondere, quod erat aureis amplius ducentis à mercatoribus Lusitanis in eleemosynam acceptum, cum illo transigit, vti se cum interprete libellisque suis atque sarcinulis exponat. Ille vero quo occultiora essent omnia, neq; nauatarum dubiæ fidei committeret caput, ita rem gubernandam suscepit, vt liberis suis seruisque

fideliſſimis pro remigibus vteretur, & intempeſta nocte Xauerium lembo transmitteret, vltro etiã illi pollicitus, apud ſe bidui triduiue receptũ, donec è latebris tuto emerſus cauſſam ſui aduentus ſuo periculo Præfecto Cantonix exponeret.

GEMINVM in ea re aggredienda denuncia-
bant amici periculum. Alterum, ne Sina merca-
tor pernumerata mercede receptum cum ſociis
inermibus peregrinum, vel è naui deturbaret in
mare, ne quid emanaret indicij, vel in ſolitudine
aliqua ſcopuloque relinqueret. Alterum, ne adue-
nam ſine fide publica ſeſe inſinuantem Præfectus
vrbis flagris atrociter cæſum, aut ſupremo ſup-
plicio afficeret, aut perpetua ſeruitute vinculiſq;
mulctaret. Xauerius tamen pericula longe plura,
vt ad ſocios ſcripſit, longeq; grauiora conſiderãs,
ne vel prouidentix Diuinæ diſſidere, ſi prouinciã
eius inſtinctu ſuſceptam hominum terrore deſe-
reret: vel Chriſti diſcipulus videretur indignus, ſi
tam aperte denunciãntem, *Qui perdiderit propter
me animam, inueniet eam*, non audiret: vel demum
regno Dei non eſſet aptus, ſi manu ad aratrum
appoſita retro reſpiceret.

SED dum noua animo concepta fiducia ſuum
iter adornat, nouæ difficultates oboriuntur. Re-
cens eius interpres ſeu occulta Luſitanorum arte
vt Xauerium retinerent, ſeu terrore periculorum
inductus, nec opinãntem illum ſubito deſerit.
Perſtat tamen in ſententia Pater, & cum vetere
interprete, quanquam non ſatis idoneo, profici-
ſci conſtituit. Adoriuntur deinceps eum ex com-
poſito Luſitani, non tam illius quam ſua cauſa ſo-
liciti. Circumfuſi pro ſe quiſque rogant, ſi ſuo nõ
tangatur, at alieno periculo moueatur. Sinarum
Præfectos, ſi Sinaſ conetur irrumperẽ, vnus irri-
tatos audacia nomẽ omne Luſitanorum ad ſup-
plicium vocaturos. Quod ſi certum fixumque ſit
aleam

*Luſitani
conantur
Franciſcũ
ab incepto
dimouere.*

aleam tentare fortunæ, tamdiu certe cunctetur, dū opportuna profectio naues suas periculo subtrahat. Quibus ille, quod ad ipsorum incolumitatem ac mercimonia pertineret, omnē illis timorem dempsit, persancte pollicitus, nō ante se, quo tendebat iturum, quā ipsi sese recepissent in tutū.

ITA matutantibus illis, suum Xaverius quoque iter, ac trāsmisionem in id tempus appabat. Sed ecce nouum etiam ante denunciatum ab amicis incommodum. Mercator, quo cum deciderat, seu horrore supplicij, seu inuidi hostis instinctu; cum diu Xaverius cupidus expectaret, nō comparebat, nec promissis stetit. Ita paulatim cū sanctum Dei præconem cuncta deficerent, vnus non deficiebat animus, & erga Deū fiducia, quin potius hæc, ad humanorum diminutionem præfidiorum amplificata, eorum loco omnium succedebat. Accessit & illud solatij, quod cum audisset Sionis Regem Legationem ad ipsum Regem Sinarum in annum insequētem meditari, statuebat, si Cantonienſis ille porritor condicto tempore non occurreret, ad nauigare Sionem, omni- que ope conniti, vt cum regio Legato penetraret.

*Francisci
dulcia in
Deum.*

IAM Lusitanæ naues fere omnes vela fecerant, ac socium suum longo implicitum morbo, ne sibi in tam ancipiri re impedimento foret, in Indiā tempestiue remiserat, ipse cum interprete Sina, alioque puero in Sanciano remāsit, erga reliquos inquilinos vſitata obtinens munera charitatis, incredibili ardore agendi quam plurima patientique pro Christo, mercatorem adhuc illum operiens, quo cum pepigerat, inque omnia occasionis momenta vigilanter intentus.

*Francisci
charitas er-
ga inquil-
nos Sancia-
nos.*

SED videlicet Deo magis cordi fuit, præmium inde quasi perfecti operis Xaverio reddere quam vt perficeret. Nondum satis forsitan ea regna ad Euangelij sationē erant idonea. Reseruabat illud

*Franciscus
nova febre
corripitur.*

*Franci-
scum Lusi-
tanus agro-
tum suis
humeris in
suum tu-
gurium
portat.*

*Francisci
morbus au-
gescit.*

*Francisci
patientia*

decus eius posteris Deus : & tot ab eo susceptos exantlatosq; labores æternis maluit condecorare præmiis, quam aperire cursum ad novos. Ita duodecimo Kalendas Decembris secundum rem diuinam quam pro mortuo fecerat, noua febre corripitur, cum eaq; progressus ad nauim, ægros de more conuifit, diuersaturus utique inter eos, nisi maris nauisque iactatio terram repetere coëgisset. Hic igitur iacentem in publico Lusitanus æstuantemq; summis ardoribus conspicatus, misericordia captus, in suum tugurium, curadum, & pro sua tenuitate tractadum, suscipit. Erat id tugurium ex iis mapalibus, quæ ad extremam littoris oram Lusitani adhuc eo tēpore ab Sinis ædificatione prohibiti subito, ut dixi, excitabant, & in discessu disturbabant ventis & frigoribus peruium.

HIC hospes hospitem rogat venam sibi patiatetur incidi, nec abnuuit obsequens æger, cunctis se professus in rebus quæ ad curationem sui corporis pertinerent, tametsi non erat nescius, quales tandem ea insula Medicos ferret, in medentium potestate fore. Misso sanguine nō sine conuulsione & contractione membrorum fastidium cibi subsequutum est ingens. Cibis porro idoneus ægroto præter paucas amygdalas serius à nauarcho Lusitano traditas, erat nullus. Eo enim iam creuerat sibi horror, ut prorsus omnia respueret, totoque biduo nihil gustaret. Iactabatur pestifera febre subsidiis omnibus destitutus, & morbus vrgebat in horas, cum tanta animi æquitate Xauerius & morbum & incommoda perferebat, nulla ut exciperetur ex eius ore querela, nulla vox alienam implorantis opem. Illud vnum placide non ferebat, vulgari se & communi lethi genere in lectulo mori, sibiq; optatissimam martyrij palmam è manibus quodammodo rapi; quo tam insigni beneficio cum se profiteretur indignum,

gnum, ad diuinæ prouidentiae rationem animum denique suum ipse composuit. Atque ut in morbis grauioribus natura fere cuiusque se prodit, sic ægrotante Xauerio singularis eius virtus ita se extulit, ut eadem propemodum faceret moribundus, quæ consueuerat sanus. Nunc defixo in cœlum obtutu, cum Christo sermocinans, nunc è Psalmis pium aliquid suaue recinens, & eas subinde voces ingeminans, *IESV fili David, miserere mei. Mater Dei, memento mei;* quibus aliisque consimilibus vocibus duos extraxit dies.

Francisci sermocinatio cum Deo.

XAVERIVS autem, ut affuit hora migrandi, tum vero preces intendere, & arrepto Crucifixi Domini signo crebros ante Deum gemitus edere, & imis è præcordiis mixta precibus suspiria ducere. Cum autem gemendi precandique finem nullum faceret, voce pariter atque anima destitutus, extremum spiritum edidit quarto Nonas Decembris, anno post Christum natum 1552. ætatis quinto circiter & quinquagesimo, Indicæ suæ peregrinationis vndecimo, in ipsa cura ac meditatione Sinarum. Quid eius deinde mortem consecutum, quam læta oris facies, quam admirabilis incorrupti corporis in viua calce sepultura, quot prodigiis Goam vsque sanctum cadauer renauigauerit, iis narrandum relinquo, qui res eius gestas sunt persecuti. Qua ratione nunc è cœlis Sinicam expeditionem disponi ac aperiri à Deo per Socios ac filios suos impetrarit, quod instituti nostri est, narrare posthac aggrediamur.

Franciscus animam Deo reddidit suam.

(o)

Huius expeditionis principia iterum ab Societate IESV instaurantur.

C A P V T II.

TAMETSI non defuerunt ex aliis sacris Ordinibus post obitum B. Xauerij Viri pietate ac reliquis animi dotibus insignes, qui hanc expeditionem Christianam tentarunt, è D. Francisci maxime, Diuique Dominici familiis; qui vel ab Indiis Orientalibus Lusitana, vel ab Occidentalibus Hispana navigatione appulerant: quia tamen effectum sortiri incensa eorum studia (Deo fortasse illos alio vtilius auocante) minime potuerunt, de illis dicere supersedeo, memor quippe instituti, ac eorum, qui hanc è Societate IESV expeditionem Christianam susceperunt.

CVI cum funes cecidissent in præclaris, præclaram illam hæreditatè ab optimo Parente proprij corporis etiam depositione semel initam, filij nunquam dimiserunt, sed fecisse mihi videtur. non secus atq; ij, qui fortissimæ arcis obsidionem aggressi, expeditam ad omnem rei bene gerendæ occasionem muniunt stationem. Sedem igitur Societatis in limine huius regni peropportuno loco extructâ statuerunt, quæ ex ipso situ videbitur, qui necessario sub oculos ponendus, ne lector locorû imperitus, sæpius in historiæ progressu aberret.

*Lusitani
Sinarum
fines attingunt.*

*Sinarum
gens suspiciosa.*

CVM Lusitani primum immensa maria emenssi, seculo superiore in vltimum Orientem penetrarunt, Sinarum denique fines attigere, & illius regni opibus exploratis, omni conatu cum ea gente miscere commercia procurarunt. Non erat res ita procliuis; Sinæ quippe præ omni gente, suspicionum etiam vmbriis territantur, id ex eo maxime tempore, quo erepto imperio Tartaris, vti dictum

dictum est libro superiore, seruiere. Innatum gē-
 tis metum augebat Lusitanarum classium appa-
 ratus, bellicorum tormentorū fragor, nauium ad
 eam diem Sinis inuisa magnitudo. Confirmabā-
 tur hęc omnia Mahometanorū, qui plurimi sunt
 in Emporio Cantonienſi, testimoniis. In eā enim
 oram ad Australem Sinarum plagam appulerant
 Lusitani: asserebant hi, gētem hanc *Francos* appel-
 lari, sic enim Saraceni Europęos vocant. Sinę ve-
 ro quoniā liquida R, omnino carēt, nec vnquam
 duas consonantes sine vocali media norunt, *Fa-*
lancos in hodiernā diem in prouincia Cantonienſi
 duntaxat nuncuparunt, quo ęt nomine nostratia
 tormenta bellica vocauerunt. Asserebant inq̄ Fran-
 cos natura pugnaces ac robustos, gentiū domito-
 res, imperij sui fines solis vniuersi finib. definire.
 Testem nuper Malacā, testem deniq; Indiam vni-
 uersam Europęorum armis cōmercij prętextu
 subactam. Hęc suspicio non vana, tamenſi Lega-
 tione Lusitanos arcuerit, ex quo euulgata est, eui-
 cit tamen lucri cupiditas, ne a commercio exclu-
 derentur. Quęstus ii. non ærario solum publico,
 sed priuatis ęt peculiis ex hac negotiatione tātus
 est, vt Magistratus, dissimulato metu, eam nunq̄
 excluderent omnino, sed sensim admiserint; ve-
 rum ea lege, vt quā primum, dissoluto mercatu,
 oēs in Indiam cum suis rebus reditū maturarent.
 Tenuit ea ratio annos plures, dū paulatim ab me-
 tu confirmati, in Insula maiori peninsulā exiguā
 ad habitandū negotiatorib. concesserūt. In ea pe-
 ninsula idolum erat, q̄ hodieq; visitur, cui nomen
Amā: inde locus *Amacao*, ac si dicas *Amę Sinus*, ap-
 pellatur. Hic deinde scopulus verius q̄ peninsula
 habitari cęptus, nō a Lusitanis solū, sed ab omni
 vicinarū gentium colluie; ppter nobile cōmer-
 cium rerū omnium, q̄ vel ab Europa, vel ab India
 Molucisq; insulis, nauib. Lusitanis vehēbatur, fre-
 quenta-

*Lucri cupi-
 ditas Lusit-
 anos in Si-
 nas admi-
 sit.*

*Peninsula
 Lusitanis
 concessa.*

Commercia Sinarum cum Lusitanis.

Emporium ex Peninsula factum.

Prima sedes Societatis Sinarum finibus Amacacensis.

Situs loci.

quentatus, quin etiam magis argenteorum numerorum cupiditas, ipsos Sinas ad cohabitandum inuitauit. Inde annis labentibus, urbs paulatim extrui coepit, nec solum cum Sinis commercia, sed etiam connubia Lusitani contraxere, atque ita uniuersam peninsulam ædibus priuatis oppleuerunt, & è sterili scopulo nobile in paucis emporium affurrexit. Nec solum in ultimum orbem nauigatrix cupiditas negotiatores deportauit, sed ne latius paterent Imperij Lusitani fines, quam Christiana religio, non pauci eum in locum, vel Religiosi, vel alij Sacerdotes confluxerunt, qui Lusitanos conseruandos, vel indigenas ad Christum adducendos susceperunt. Quem etiam in finem Lusitani Reges, locum Ciuitatis appellatione donatum auctoritate Pontificia, Præsule adornarunt, quo facilius, nec sine Ecclesiastica Maiestate, sacrorum administratio in extrema orbis plaga redderetur.

HIS ita præmissis, ad institutum redeamus. Eo in loco Societas nostra sedem perpetuam fixit, ac primam Dei Matrem ante reliquas omnes, quæ postea fuere non pauca, excitauit. Erat enim locus instituto nostro peropportunus. Cùm enim Societas nostra iam inde à suis initiis Indicam messem, quæ vel in Oriente, vel in Occidente albescebat, sibi cum reliquis messoribus demetendam suscepisset, uisa est hæc area in medio tot noualium sita, minime negligenda. Nam inde in Boream patebat orbis Sinicus uerius, quam Imperium ad Austrum Molucæ insulæ: ad Ortum Iaponia & insulæ Philippinæ: ad Occasum uero Cochinchina, Camboja, Siam, aliaque permulta.

EX hac igitur pugilum Christi statione, ommissis, quæ in reliquas orbis partes factæ sunt, excursionibus, ac potissimum illa nobilissima, quæ magnam Iaponiæ partem in obsequium fidei Christianæ

ftianæ captiuauit, in Sinarum quoque regnum ferius quidem, sed aliquando tamen, vexillum Christianæ Crucis importatum. Id qua occasione quo ve euentu factum sit, aggredior enarrare.

QVI Amacaensem Societatis nostræ sedem iam inde à primis principiis incoluerant, in Sinarum fines ingressum iam sæpe tentauerant, sed frustra, vel rei difficultate prohibiti, vel quod in expeditionem Iaponicam intenti, quæ tanto fructu procedebat, non omni conatu rem Sinicam procurarēt. Ergo multis annis regio Sinica nondum ad messē alba videbatur. Ad extremum, ubi arripit ei, qui tempora & momenta posuit in sua potestate, perfecta res est optata potius quam sperata.

Occasio ingressus in Sinarum regnum narratur.

ALEXANDER Valignanus è Societate nostra, Sacerdos Italus, ex Europa venerat, à Præposito Generali Indiæ totius Visitator renunciatus, iamque lustrata ea Indiæ parte, quæ *Cis-Gangem* ab Europæis appellatur; ad eam quoque lustrandam, quæ ultra Gangem sita est, nauigarat, tandemque in Amacaensem portum delatus, in Iaponiam transmittere cogitabat. Verum nauigationis legibus prohibitus, decem non minus menses in Amacaensi nostrorum sede substiterat. Ibi re Sinenli ex integro accuratius explorata, sopitū eius expeditionis ardorem excitauit. Ex Imperij magnitudine, gentis nobilitate, alta iam plurimum sæculorum pace, Magistratum prudentia, Reique publicæ administratione non vane ratiocinabatur, gentem Sinicam solertem, & studiis omnium bonarum artium addictam, adduci tandem posse, vt viros aliquot literarum virtutisque laude præstantes in suo regno viuere pateretur, & maxime tales qui patrij sermonis literarumque iam non essent imperiti, neque hoc solum, sed spem non vanam videri, aliquando fore,

Alexander Valignanus expeditionē Sinicam excitat.

Incitamenta Sinicae expeditionis.

vt huic gēti, sanctissimæ legis nostræ scita fortassis arriderent, cum ea politicam Reipublicæ administrationem non modo nō interturbent, verum etiam egregie promoueant. Eo accedebat, fore, vt illa gens, suæ vanitatis fortasse pertæsa, cœlestium bonorum desiderium conciperet, æternaque spectaret.

HIS igitur aliisque de causis omnino statuit, aliquot Sinensium literarum, sermonisque studio designare, vt ij iam essent comparati, si fortasse aliqua pateret rima, qua Euangelicus præco sese in eam planitiem intruderet. Non deerant autem ex ipsa Societate nostra viri lōgo rerum Sinensium vsu nobiles, qui Visitatoris sententiam improbarent, afferentes in tentandis Sinis Æthiopē lauari, ad quos B. Xauerius tam incensis studiis, tamq̃ profusa largitione penetrare minime potuisset: cuius exemplum secuti etiā alij Religiosorū Ordines, de re conficienda desperarant. Verum Visitator à suscepta deliberatione se dimoueri nō est passus: quis enim ignorat, Superiorum animos, sæpe luce diuina, cum opus est, ad res perspicuendas collustrari? Ergo cum in Amacaensi nostrorum sede, tanta erat operariorū paucitas, omnino neminem reperisset, quem huic muneri destinaret; ad Præpositum Prouincialem scripsit in Indiam (is erat id temporis Vincētius Rodericus Lusitanus) vti primo quoq̃ tempore, minimum vnum sacerdotem rei tantæ idoneum, in hunc portum Sinarum mitteret. Ipse vero Visitator prius in Iaponiam quam solueret, scripto reliquit, quid ab eo, qui mitteretur, exigeret, & quam rationem in hoc Sinensi studio vellet obseruari.

P. Valignani constantia.

Michael Ruggierus in Amacaensem portum destinatur.

NOMINATVS est igitur in India Michael Ruggierus Italus, è regno Neapolitano, qui superiore, quam nominaretur, anno ex Europa venerat, & iam in ora Piscaria rem Christianam procurabat

curabat. Is igitur in Amacaensem portum anno Domini 1579. mense Iulio cum appulisset, & Vifitatoris mandata perlegisset, animum applicare cœpit iis, quæ facere iuebatur. Iuebatur autem Sinicum sermonem eum, qui curialis dicitur, & in vniuerso regno idem est, ediscere: nam præter hunc singulæ prouinciæ suum habent diuersum, vt cæteræ orbis regiones idioma. Characteres itē & legere & pingere hieroglyphicos iuebatur, neque enim paucis alphabeti figuris, vt reliquus fere orbis, suos conceptus scribendo exprimunt, sed tot figuras pingunt, quot sunt voces, resque vocibus significatæ, vt libro superiore fusius explicatum est.

SI tantum facilitatis res ipsa habuisset, quantum animi adferebatur, maiores breuiori tēpore progressus extitissent. Sed idioma Sinicum non perdificile solum est, & intricatum præ cæteris omnibus, de quibus quidem audierim, aut legirim; verum ipsa quoque Magistrorum penuria difficultatem difficiliorem seipsa reddebat. Nam ij Sinæ, qui Amacaensî in oppido iam Christi sacris initiati, Europæo iam habitu cultuque vivebant, & qui ad commercia ex interiore continente ventitabant, vtrique erant æque prope Curialis linguæ, ac Lusitanæ imperiti. Negotiatores quippe prouinciale idioma frequentant. Curiale tamen si intelligant omnes, minus tamen polite eloquuntur. Characteres vero suos ne ipsi quidem vniuersos norunt, vulgus eos fere, qui ad commerciorum formulas satis esse iudicantur. Itaque quam minime ineptus Magister Patri visus est Sina pictor, qui quod linguæ deerat, arte suppleret, quippe non raro contingebat, vt, cum hieroglyphici characteris vim Europæo sermone nō posset Magister exprimere, ad mutæ picturæ remedia recurreret. Sed tamen improbo labore,

*Sinensis
idiomatis
discendi
difficultas.*

bore, quem incensus amor minime sentit, omnia superabantur.

*Nundina
Amacaen-
ses ansam
præbent pe-
netrandi
in Sinas.*

NEQVE hac dumtaxat ratione bonus Pater ad rem Sinicam proledebat. Sollemne Lusitanis negotiatoribus bis quolibet anno nundinarum tempus est, ad ea scilicet comparanda, quæ Indica navigatio mense fere Ianuario, vel Iaponica exeunte Iunio solet euehere. Hæ nundinæ non in Amacaensi portu, nec in aliqua deserta insula, ut olim, sed in ipsa metropoli frequentantur. Nam ex oppido suo Lusitani Magistratum voluntate in Gantonienſis provinciæ metropolim biduo fere aduerso flumine nauigant, & in eo portu sane nobili in nauigiis pernoctant, diurnum tempus liberæ per urbem negotiationi deputatur. Sed hæc omnia tot vigiliis & cautelis, facile ut appareat, antiquos etiamnum metus palpitare. Nundinarum tempus utrumque sigillatim bimestre, & sæpe longius. Hunc morem commemoravi, quia prima & hæcenus fere sola Euangelij præconibus in regni penetralia penetrandi ianua fuit ex Lusitanorum, qui sane magnam pietatis laudem ubique referunt, vel industria, vel propensa in religione voluntatem.

*P. Michael-
is Ruggerij
sententia
firma.*

CVM iis igitur negotiatoribus. P. Michael Ruggerius ad sua quoque commercia cum Sinis in eunda, omnino ire constituit, eo maxime consilio ut exploraret, num ab aliquo fortasse Magistratu sedem in aliqua regni parte posset eblandiri. Initio magnam è recenti casu difficultatem sensit. Nuper enim, cum alius è nostro Ordine eo se ad sacra ex more, negotiatoribus per nundinarum dies procuranda contulisset, ad Christi fidem adolescentulum profani simulacrorum Sacerdotis discipulum ita pellerat, ut volentem in Amacaense oppidum, sed eam tamen abduxerit. Id subodoratus Magister, apud Magistratus gra-
titer

uiter questus est, effecitque, adnitentibus etiam adolescentuli propinquis, ut Magistratus eum vi retorquerent non sine magna nostrorum molestia, vel apud eam gentem infamia, quasi malis artibus pueros seducerent, parentibusque subducerent; quod apud Cantonenses, ut non est inusitatum, ita est in paucis criminibus capitale.

VERVM ENIM VERO P. Ruggerijsolertia & comitas in agendo.
 lertia, & in agendo comitas hanc denique maculam eluit, obicemque perfregit. nam & ipse cum nonnullis agere coepit magna eorum voluntate, & maxime cum supremo maris Praefecto, Hai-tao vocant, sub cuius ditione etiam aduenae, quotquot in prouinciam Cantonensem appellunt, eorumque negotia, numerantur. Hanc Patri necessitudinem conciliauit opinio virtutis atque literarum: quodque intelligeret eum ab Lusitanis pro parente ac Magistro coli: delectabat eum etiam aduenae Sacerdotis studium, quem audiebat Sinicos libros euoluere studiose. Quoties igitur ad eius tribunal vna cum Lusitanis itabat, cum caeteri genu flecterent, qua ratione Magistratus omnes pro tribunali compellari solent, eo iubente, Pater ad latus adstabat; quin etiam eum exemit caeterorum lege, qui in nauigijs pernoctabant. nam in ipsa vrbe locum ei designauit in eo palatio, in quo regni Siam Legati cum honorarium Regi vectigal deferunt, excipi consueuerunt: quo in loco rei diuinae operandae possessionem accepit, Sinensium libris noctes diesque intentus, eo Dominicis, festisque diebus Lusitani ad rem sacram, sacramentaque suscipienda conueniebant. Id enim Patri libere per eos dies dumtaxat licebat, quibus commercia contrahebantur. nam iis abeuntibus, ipse quoque ad suos redire iubebatur. Nec minor Patri fuit necessitudo cum supremo

P. Ruggerijsolertia & comitas in agendo.

Lusitani rem diuinam & sacramenta frequentant.

mo militum illius Prouinciæ Præfecto, *Zumpin* Sinæ vocant, quem horologio donauit, quod rotulis horas emetiebatur, & à quo vicissim, cum eum officij causa visitaret, per honorifice fuit acceptus.

NON parum valuit hæc inita cum Magistratibus necessitudo ad rem Christianam Sinis persuadendam: nam ex iis, qui in Amacaensem portum, com meatum, & alia minutiora conuehant, non pauci, excussis gentilitatis tenebris, Euangelicam lucem aspexere. Vnde cum Catechumenorum numerus excreuisset, pia Lusitanorum liberalitate domus iis imbuendis apta, in proximo colle post ædem nostram sacram excitatur ex oratorio à D. Martino appellata. In ea domo indigenas imbuebat liberius, nō perturbato inferiore domicilio, vbi Lusitanorum maxime salus procurabatur. Liberius etiam ibi Sinensibus libris, adhibitis interpretibus, infudabat.

Domus pro Catechumenis à Lusitanis extruitur.

Amacai operariorum paucitas coepta disturbat.

IAM hoc nouale spem amplioris messis dabat, sed duo erant quæ agri illius culturam disturbabant: vtrumque ex operariorum paucitate nascebatur. Nam cum occupationes nostris ministeriis annexæ cum gente Lusitana essent permultæ, oportebat quoq; P. Michaellem necessario in his occupari, & à Sinensi studio negotioque auocari. Deinde cum in Cantoniensem metropolim ad nundinas, vt dixi, nauigabat, Amacai bene cepta, nullo prosequente, interrumpiebantur, magno rei Christianæ damno: nam subinde vtrumque nundinarum tempus continuatum, dimidiatum annum exaquabat. His incommodis accedebat, quod non satis expedite aliquod idioma sola speculatione sine exercitio comparari potest, quod Patri accidebat, qui solus in hoc studium incumberebat.

DE omnibus monitus per literas in Iaponia
Vilita-

Vifitator, ex India P. Matthæum Riccium in huius expeditionis socium euocauit. Ex Europa uenerat is eadem navigatione cum P. Ruggèrio, & cum Goæ Theologicis studiis finem imponebat. Is ubi appulit, eandem Spartam ornare, & idem cum socio iugum ducere cœpit, & absenti P. Ruggèrio suffectus, inchoatum opus prosequèbatur. Idque eo commodius, quod iam uetuerat Vifitator eos, qui rem Sinicam procurabant, ad alias occupationes auocari. Hic porro est Matthæus Riccius, cui præ cæteris, qui cum eo impigre adlaborarunt, expeditio Sinica in acceptis referri debet.

*P. Mat-
thæus Ric-
cius ex In-
dia Ama-
caum euo-
catur.*

Intra eundem annum tertio Patres in Sinarum regnum admissi, stationem tamen in eo nondum imperarunt.

C A P V T III.

ANNO humanæ salutis 1582. è Iaponia rediens Pater Valignanus Vifitator, quatuor illius Insulæ Principes secum adducebat, qui à Regibus ac Dynastis nonnullis Romam eo consilio mittebantur, ut debitam Pontificiæ sedi submissionem Christiano ritu præstarent, quod etiam fecere, & in patriam deinde salui rediere. Quo uero tempore commodam nauigandi occasionem in Amacaensi Collegio prætolabatur, nihil antiquius habuit, quam ut rem Sinicam omni conatu promoueret. Nam in eum finem sodaliti-um erexit in æde nostra sacro IESV nomine institutum, & id sodaliti-um sanctissimis legibus instituit, apertissimisque ad Neophytorum salutem promouendam. Uetuit porro, ut ea res felicior- em haberet successum, Lusitanos homines in so-

*Quatuor
Principes
Iaponenses
Romam
proficiscuntur.*

*Sodalitium
nomen IESU
acris in-
stituitur.*

dalitium illud adscribi, sed Sinas dumtaxat vel Iaponios, cæterarumque nationum in fide tyrones. Ea res quotidianis aucta incrementis, Dei gloriam in ea ciuitate magnopere sane promouit. Administrari porro semper sodalitium voluit ab vno ex iis Patribus, qui iam essent expeditioni Sinicæ attributi: quem etiam fungi voluit alio munere, à quo in iis regionibus *Pater Neophytorum* appellatur. Sub cuius cura Neophyti omnes aut Catechumeni esse consueuerunt: vt eorum non solum salutem promoueat, sed etiam negotia auctoritate sua dirigat, & consulat paupertati. Hæc domi nostræ gesta, dum ingressum ad maiora diuina bonitas aperiret, quod eodem fere tempore contigit in hunc modum.

*Prouincia
Cantonien-
sis.*

PROVINCIAE Cantonensis Prorex in primis sui ordinis habetur: cum enim prouincia hæc in extremis regni finibus sita, quam longissime distet à Regia Pequinensi, eaque tota mari alluatur, non raro contingit, vt infestæ latronibus viæ pyratis maximè Iaponibus maria videantur, hinc statutum est, vt Cantonensis Prorex in vicina quoque *Quam-si* prouincia potestatem exercent, si quando casus illum aliquis ad numerosiorem delectum adstringeret, tum enim ex illa quoque prouincia militem legere summo iure potest. Tametsi ea, quam dixi, *Quam-si*, prouincia suum quoque Proregem habeat, instar cæterarum, hac etiam ex causa Cantonensis Prorex, minime in sua metropoli, quod reliqui faciunt, sed Sciauquini sedem habet, quæ ciuitas alteri prouinciæ contermina commodiorem visa est habere stationem.

HOC igitur tempore supremum hunc Magistratum gerebat è prouincia Fuquiana oriundus nomine *Cinsui*, vir sagax, idemque nummorum cupidus. Cum itaque cuperet aliquid ab Ama-
caen-

caenſibus emungere, hoc uſus eſt artificio. Diploma ad eos miſit, quo diplomate iubebantur Epiſcopus, ciuitatiſque Præfectus eius ſe quamprimum ſiſtere tribunali; quod intellexiſſet ab his aduenas illos negotiatores gubernari. Re in deliberationem uocata, parum tutum & è dignitate Luſitana viſum quod iubebatur. Ne tamen editum ſpreuiſſe, & Proregis auctoritatem neglexiſſe uiderentur, ſtatutum eſt, ut nominatorum uicem alij duo ſupplerent. Epiſcopi uicem auctore P. Valignano Viſitatoſe ſupplere iuſſus eſt P. Michael Ruggerius, eo conſilio, uti tentaret, an perpetuam in eo regno poſſet ſtationem impetrare: in Præfecti locum Urbanus Auditor nominatus Matthias Penella dicebatur. ad Proregem porro conciliandum, ne forte inchoatum commercium interturbaret, ſumptu publico nõ exiguum munus earum rerum, quibus Sinas delectari conſtabat, mittebatur. Panni hoſerici (quos adhuc eo tempore Sinæ conſicere neſciebant) undulatae veſtes, cryſtallina ſpecula, & id generis alia non pauca, quæ mille aureorum ſummam excedebant.

*Ingreſſus in
Sinarum
regnum cõ-
tatur per
duos è no-
ſtris legatos.*

EXCEPTI ſunt à Prorege maximo apparatu, ad incutiendum uerius terrorem, quam Legatos cohoneſtandos comparato. Verum inſpectis muneribus, quoniam in eum ſinem hæc omnia cudebãtur, ſubito ſupercilium depoſiit, uultuque ad ſerenitatem compoſito ſtatuit, ut in ſuo portu degerent, ad eum modum, quo hætenus fecerant, Sinenſium Magiſtratum legibus obtemperantes, quæ uerba ſolemnes eſſe formulæ uidentur; nam Luſitani ſuis ibi legibus, & reliquæ rationes eorum nutu reguntur, etiam Sinæ, qui um religione Sinenſi habitu depoſito Europæũ induerunt. Reliqui Sinæ ſub gregariis Magiſtratus uiuunt, quos in eum portum Cantonienſis

*Legati à
Prorege
Cantonienſi
excipiuntur.*

Respublica delegat. Sed ad Proregem redeamus. Ad munus porro quod attineret, nolle se quicquam, nisi persolutum accipere, ac subito ex interprete singulorum pretio audito, argenti pondus pro tribunali pendi iussit. Id faciebat, quoniam largitiones in eo regno seuerissime puniuntur: clam tamen misit, qui renunciaret, id argenti pondus ideo appendi iussum, ut alia totidem sibi denuo compararent, & ad se illi ipsi deferrent.

Legati argenti pondere donati honorifice à Prorege dimittuntur.

NON prætermisit P. Ruggerius, id, cuius maxime causa venerat, usus interprete, proponere: afferens se iam Sinensi sermoni literisque operam dare; qua re Prorex maxime se delectari præ se tulit, spemque fecit, cum alias rediret, id quod petebat obtinendi. Donatos deinde argenti pondere, vario comitatu, maximo Magistratum militumque comitatu, & vario tibiarum aliorumque instrumentorum cantu, per publicos vrbis vicos ad suum nauigium magnifice remisit. Tantum potest apud omnes lucelli spes, sicubi videtur affulgere.

Matthæus Riccius Amacuum appellit.

AVGVSTO mense, ut fere solent, aduenerant ex India in Amacaensem portum onerariæ Lusitanæ. Iis vehebantur è Societate non pauci; vel Amacaensi Collegio, vel expeditioni Christianæ apud Iapones destinati. Vnus P. Matthæus Riccius, de quo supra, Sinicam in spem vocabatur. Attulerat is secum horariam è rotis machinam, non inelegantem, Præpositi Prouincialis munus, ad rem Sinensem promouendam. Et id temporis vrbis Præfectus auditorem (comparatis iam à Proregis voluntate omnibus) ad eum remittebat, cui etiam ut prius P. Ruggerius comes adhibebatur, sed importune, vel potius, ut ex euentu videbitur, opportune cecidit, ut in grauem morbum incideret. Ergo Proregi per Auditorem renun-

ciari

ciari iubet, se per morbum ex condicto redire minime potuisse, habere se tamen machinam perelegantem, quæ nullo pulsante, horas ære campano metiebatur, quæ res Sinensibus noua & inaudita ad hæc vsque tempora miro semper stupori fuit. Fecit Auditor quod erat rogatus, nam oblaris Proregi suis mercibus, interrogauit, quid esset causæ, cur Pater minime ex condicto venisset. Ægritudinem vetuisse cum dixisset, incerorem præsetulit. Vbi vero de horaria machina inaudit, tanta eius cupiditate exarsit, vt mox ei, quem habebat à secretis, imperarit, diploma suo nomine scriberet, quo Pater cum primum per ægritudinem posset, cum admirabili opere illo venire iuberetur.

DIPLOMA illud cum Amacai lectum est, plura etiam continebat: Patres enim auctoritate publica vocabantur, vt ædem vtramque sacram & priuatam ea in vrbe excitarent. Inde magni applausus, vel domi, vel foris velut in re diu expetita facti. Ipse vero Visitator satis dubius, quid in re præsentis statueret, hæere cœpit: sentiebat enim nondum satis esse P. Ruggerium instructum iis præfidiis, quæ ad rem tantam requiri videbantur: permagni enim refert initia bene constitui. Parum absuit, quin hanc occasionem, nisi Patrum cæterorum consensus arripiendam persuauisset, elabi sine-
ret. Inter eos socios, qui in messem Iaponicam mittebantur, aduenerat P. Franciscus Pafius, quem iam diximus ex Europa eadem nauigatione cum superioribus Patribus Sinicæ rei ad-
ditis in Indiam appulisse. Vir insigni prudentia, solertiaque & gubernandi laude præditus. Cum Visitator præ cæteris elegit vnum, qui præclaris animi dotibus sermonis imperitiam supplere posse videbatur. Ei P. Ruggerium collegam

Per diploma Patres Amacai ad Proregem vocantur.

P. Franciscus Pafius in partem laborum mittitur.

assignauit. P. vero Matthæum Riccium D. Martini Catechumenorum Collegio præfecit, ad reliquos deinde duos accessurum, si spes euentum esset fortitura. Et quia Indicæ navigationi sese tempus per eos dies aperiebat, qua Visitator vna cum Dynastis illis Iapombus in Indiã cogitabat, scripto reliquit, vt si forte re infecta Patres redire cogerentur, P. Franciscus Pafius in destinatam sibi prius Iaponiam nauigaret, alij duo in aliam rei bene gerendæ occasionem intenti, suum nihilominus institutum prosequerentur.

Duo socij ad Proregem Sciauquinum perueniunt.

D V O igitur socij Sciauquinum ad Proregem cum peruenissent, horariam machinam obtulerunt, cui accessit etiam vitrum trigonum, in quo mentitis cum voluptate coloribus obiecta referuntur. Ea quoque res Sinis insolens, opinionem diu habuit lapidis mire pretiosi. Mirum, quantũ Prorex utroque sit recreatus, & quanta beneuolentia socios exceperit. Assignauit quoque non incommodam in idolorum fano suburbano, cui Thien-nin-zu nomẽ est, stationem, quo sepe comeatum, & varia edulia submittebat, nec raro socios in suum palatium visitationis officio fungentes admittebat. In eo fano quatuor aut quinque plus minus menses commorati, à varijs Magistratibus Virisque primoribus interuisebantur. Iamque magnam in spem venerant, eam stationẽ fore perpetuam: nam etiam ab eo qui Proregi erat à secretis, vti P. Matthæo venire quoque liceret, impetrarant. Et iam ille se in Amacaensi Collegio ad iter sedulo comparabat; sed ecce tibi subito casu res omnis euersa, spem visa est sustulisse potius, quam distulisse.

Prorex stationem socijs destinat.

N A M dum res eum cursum tenerent, subitus ex aula nũcius Proregi tristis, eum officio, nescio qua ex culpa excidisse, nunciauit. Veritus igitur ne aduenarum in proregia vrbe statio successoribus minus

minus arrideret, indeq; sibi maius malum accerferet, socios ex ea vrbe ita dimisit, vt in Metropolim tamen diplomata suo munitos ablegaret; quo diplomate iubebatur, vt iis Magistratus agrum ædi simul, ac ædibus in ea metropoli designaret. Eam metropolim Sinæ *Quam-cheu* vocant, sed Lusitani ex Prouinciæ nomine delusi, *Cantonium* appellarunt.

*Socij à Pro-
rege resti
quodam
nuncio di-
mittuntur.*

HÆ rerum vices acerbæ sane socios affecerunt, quod eam rem ad speratum finem perducere minime licuisset: satis enim intelligebant, nullum in Exproregis diplomate præsidium fore; ne nihil tamen intentatum dimitterent, in metropolim secundo flumine re nauigarunt, nec minus accidit, quam quod fuerant suspicati. Aberat tum forte maris Præfectus, quem supra diximus *Haitau* nominari, ad quem nominatim diploma dirigebatur, & vt adfuisset, nulla diplomatis habitatione, ne exscendere quidem à riparum custodibus sunt permisi. Ergo in Amacaense Collegium cum mœrore redierunt. Pater deinde *Pafius* ex Visitatoris voluntate in Iaponiam nauigauit; vbi annos plures strenue desudans, denique Præpositus Prouincialis vtramque missionem, Sinensem videlicet, atque Iaponensem, diu gubernauit. Et cum ea denique vtraque expeditio, prouincia esset à Præposito Generali appellata, ipse illius Visitator renunciatus, in Amacaense Collegium venerat, rem in primis Sinensem curaturus: sed intra paucos menses extinctus, magnum sui desiderium reliquit. Nam ex ea excursionem sua prima, nescio an amoris plus, quam experientia assequutus animum adiecerat ad rem Sinicam promouendam. quod sane fecerat à Iaponia sedulo semper & accommo-

*P. Franciscus
Pafius
moritur.*

Tertium si-
ne fructu,
socij in regni
fines euo-
cantur.

VIDEAMVS qua ex causa tertium in regni fines sine fructus utilitate sint nostri euocati. Apud Sinenses Magistratus vsu receptum est, vt omnium quæ scribuntur diplomatum exemplar in Archiuo asseruetur, & quid in singulis executioni mandatum sit, ad calcem apponatur: vt quolibet in euentu constet, quid mandatū, quid peractum. Exturbato igitur Prorege, cum successor aduenisset, ac forte diplomatum volumen eo præsentē euolueretur, inuentum est exemplar eius diplomatis, quod abeuntibus sociis Exprorex tradi imperarat: quod cum effectum sortiri minime potuisset, nihil ad calcem de more scriptum legebatur. Prorex itaq; in metropolim super ea re scribi iussit ad maris Præfectum, ad quem id diploma fuerat destinatum. Ille quoniam abfuerat, omnium inscius, scribit ad Gubernatorem Urbis, quem *Ansanum* Lusitani, Sinæ *Hian* in vocant, quod sub eius ditione Amacaenis quoq; portus contineatur. Sed ille quoq; inscius, ad eos militum Præfectos, qui Amacaeni portui præsunt, mandatum scribit, vti de eare quamprimum inquirant. Ergo cum Episcopum adissent, in Collegium nostrum sunt amandati, quibus diploma, vt erat sigillo suo munitum, ostensum est, id illi sibi tradidum opere postulabant, indignum rati, Proregis quondam sui diploma in manibus esse aduenarum. Re in deliberationem à sociis vocata, percommode incidit eo tempore, Visitatore absente, adesse Viros è nostra Societate primarios: nam Æthiopiæ Patriarcha aderat Melchior Carnerus, qui Æthiopiæ expeditioni dissolutæ superfuerat, & Episcopatum Amacaensem in Pastoris absentia moderatus, aliquamdiu fuerat Collegii Rector: orator idem Sinicæ missionis superior, P. Franciscus Copralis; aderat Exrector eiusdem Collegii P. Petrus

Gome-

Gomezius, & necdum abierat P. Franciscus Pa-
fius, & alii multi, qui Iaponicam in procinctu na-
uigationem præstolabantur. Consilium erat o-
mnibus, diploma illud Sinensibus illis militum
Præfectis minime restituendum, sed vrgendum,
vt focii duo illud ipsi in metropolim ad Maris
Præfectum deferrent, & illius executionem po-
stularent. In eam rem P. Ruggerius & P. Mat-
thæus Riccius nominati, nec illi ipsi militum
Præfecti abnuere, & quoniam ultra non pote-
rant, in Ansanum urbem nauigandi facere facul-
tatem, ac sponderunt, ibi urbis Gubernato-
rem, *Ci-hien* vocant, eos vltius in metropolim
dimissuros.

AN SANVM vbi focii peruenerunt, pro tribu-
nali auditi sunt, sed eo euentu, vt Gubernator di-
ploma sibi tradi postularet in metropolim aman-
dandum, quod cum focii facere abnuerent, ex-
canduit, arreptumq; diploma in terram abiicit;
Proregis inquit officio deturbati, diploma pro-
desse quicquam posse arbitramini? in metropo-
lim vero nauigandi prorsus renuit facere facul-
tatem, sed omnino imperauit, vti retro ad suos
renauigarent. Abiere focii tristiores, quod aditū
in ipso sibi limine occlusum aduerterent. In ho-
spitium igitur suum reuersi, audax sane consiliū
inierunt. Ex hoc oppido in metropolim nullo nō
die nauigat oneraria quædam non maxima, qua
multi quotidie mortales se suatq; transmittunt.
In eam statuere, nulla cæteroquin alia facultate,
se si admitteretur immittere, & in scio Guberna-
tore in metropolim nauigare. Tergiuersabatur
initio nauarchus aduenas recipere. Sed Patrum
Interpres adolescens vtrique solers, ostenso Pro-
regis diplomate, nauarcho imposuit. In onerariā
igitur vna cum sarcinis admissi, dum se iam vela
factu-

*Ansanum
perueniunt
focij ad Gu-
bernato-
rem.*

*Audax fa-
cinosus focij
aggredimur.*

facturos putant, eiiciuntur. Nam cæteri, qui eodem nauigio in metropolim transmittent, nauarchum ita terruerunt, vt mutato consilio, Patrum sarcinas in ripam eiecerit, ipsiq; coacti in hospitium, vnde venerant, rediere.

E O ipso tempore tristis Urbano Gubernatori nuncius de morte sui parentis aduenit, qua ex causa officio exutus, ipso momento, ex consuetudine Sinenfi, ad triennem luctum domum priuatus repetebat. Inde factum est, vt nullo prohibente, dies aliquot socij in eo oppido substiterint, omnemq; lapidem mouerint, ad metropolim adeundam. Id deniq; paucorum nummorum largitione impetrarunt ab eo, qui Gubernatori suffectus erat, & ope Notarij, qui, ne aliquod sibi malum crearent, eam facultatem ita texuerunt, vt non largitionem accepisse, sed reipublicæ obsequium præstitisse viderentur. Socij itaq; inscij in metropolim velut captiui nauigarunt. Sic enim scribebatur hos Sacerdotes aduenas Ansani repletos, quod haberent, videlicet nescio quod Exproregis ad maris Præfectum, diploma, ad quem mittebantur.

*Perveniunt
in metropo-
lim.*

NON ideo minus benigne ab maris Præfecto excepti, nec reserato diplomate, rogantur, ecquid velint? Responsum supplice libello iam rite confecto datum, quo libello continebatur; eos esse viros religiosos, qui per tot maria, è patrio solo venerant, Sinenfis imperij fama allecti, vt in eo ad extremum vsque spiritum degerent. Nihil se aliud postulare, quam exiguam aream, in ea se cœli Domino ædiculam excitaturos, nemini se porro oneri futuros, vitæq; necessaria se corrogata iam ab suis stipe, curaturos. De Christianæ legis euulgatione, nec in hoc libello, nec primis principiis vllus fiebat sermo, ne ea res necessariam in eo regno stationem impediret. Ne

que enim ita de se abiectæ sentiunt Sinæ, vt arbitrentur se aliquid ab aduenis audire posse, quod non in suis libris habeant accuratius explicatum. A nouæ quoque legis prædicatione mire abhorrent, experti quippe, sæculis sæpe superioribus, ciuiles rerum nouarum tumultus ab iis cœpisse, qui prætextu legis nouæ multorum ad rebellionem conspirantium cœtus cum Reipublicæ pernicie cogebant.

S V P R E M V S maris Præfectus Sociorum vota laudauit quidem, sed respondit tamen id in Superiorum magistratum esse voluntate, & à solo Prouinciæ Visitatore, *Ciaiyuen* ipsi vocant, vel à Prorege posse concedi. Causantem hæc maris Præfectum, Socii rogarunt, vti saltem in ea metropoli tantisper commorandi sibi faceret facultatem, in Palatio Legatorum regni Sian; vbi nundinarum tempore solebat P. Ruggierius commorari, donec nundinarum Lusitanarum tempus adueniret; interim se vel à Prorege, vel à Visitatore impetraturos, vti ratam eam haberent stationem. Quam rem præsentibus concessit quidem, sed eo ipso die renunciari iussit: Prouinciale enim iustrum per eos dies ab Visitatore instituentum, aiebat proinde vereri se, ne si eos ille, quo tempore negotiatores absunt, in metropoli reperiret, id minus moderate laturus esset. Illius censuram nulli non Magistratui esse formidabilem. Imperauit igitur, vti extemplo Amacaum se referrent.

Socij impetrant ad tempus commorandi facultatem.

C O N I I C I facile potest, quo mœrore socios tam inexpectatus nuncius affecerit. Abiere tandem, vbi nullam commorandi spem, adhibita omni industria, superesse viderunt, Ansanum perueniunt, ac res peiore in statu, quam ante repererunt. Pro Vrbani portis Proregis noui, cui cognomen *Co*, edictum expositum legebatur, quo edicto

Amacaum coguntur reuerti.

Edictum Proregis.

edicto præter alia, quæ prouinciale bonum attingebant, hoc, quod ad rem spectabat, de Amacaen-sibus fanciebatur: Primum querebatur multis, varias Amacai fraudes, & alia contra leges fieri, quorum omnium culpam in Sinas ipsos aduenarum interpretes reiciebat, à quibus ipsi aduenæ ad ea sollicitabantur, ac instruebantur: Sed præter cætera compertum sibi esse, aduenarum interpretes persuasisse externis quibusdam Sacerdotibus, vti Sinarum sermonem & characteres ediscerent, & aream in ipsa metropoli peterent ad excitandam ædem sacram, simul ac priuatam, quam rem assererat regno suo perniciosam, cui non expediret aduenas in interiora admitti. Minabatur denique se interpretes illos, nisi desisterent, grauibus suppliciis multaturum.

HIS auditis, iisque visis, quæ ipsis acciderant, integro mense quo negotium hoc excurrit, & animaduersa incredibili auersione, qua Sinæ aduenas detestantur, spem prope omnem focii deposuerunt, sedis vnquam in regni penetralibus locandæ. Hoc potissimum Prorege Magistratum gerente: neque enim videbatur ille facturus, quod tantopere improbarat.

Sciauquinum Patres euocantur, & facultatem impetrant adis extruenda, sedisq; figenda.

C A P V T IV.

DESPERATIS ad hunc modum rebus, factis admirabile videri potest quod subiungam. Nondum à sociorum regressu hebdomada tota effluxerat, cum è Proregia vrbe Sciauquino

quino in Amacaensem portum appulit è Proregis
 satellitio famulus ; deferebat is patentes illius
 Gubernatoris literas, qui vniuersam illam regio-
 nem ex officio moderatur, *Ci-su* Sinæ vocant; iis
 literis è Proregis auctoritate Patres è Societate
 IESV Sciauquinum vocabantur, aream è pu- *Patres*
 blico ad ædem simul, & ædes extruendum acce- *Sciauqui-*
 pturi. Hæc sane mutatio dexteræ Excelsi, & non *num vo-*
 humanæ industriæ tribuenda. Absit verbum il- *cantur.*
 lud : *Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc*
omnia, sed cogitandum potius fociis, in futuris
 deinceps laboribus post mortales industrias
 spem supra spem erigendam, nec vnquam despe-
 randa meliora. Prorex quidem, acerrimis verbis
 nuper eam rem publico diplomate improbarat :
 Gubernator eius regionis Patres nostros ne vi-
 derat quidem : sed non est consilium aduersus
 Dominum, in cuius potestate sunt tempora & *Admirar-*
 momenta : quibus ab æterno statuerat hanc gen- *da Dei con-*
 tem sua luce collustrare, & in manu potenti, bra- *filia.*
 chioq; extento oculos tot sæculis fores Euange-
 lii sui præconibus aperire.

N A M quod in eam rem fecisse Patres narra-
 batur, ne nihil humanis calculis rem subducen-
 do proderat ad rei tantæ creationem, si non ea
 manus interuenisset, quæ omnia ex nihilo po-
 tenter eduxit. Narrabant enim Patres, se cum
 secundo Sciauquinum admissi ab Exprorege di-
 mitterentur in metropolim, præsentibus ali-
 quot Proregum famulis, certam pecuniæ sum-
 nam ei spondisse, qui à nouo Prorege reditū
 eis impetraret. E quibus vnus, isq; infimi or-
 dinis ex his militibus, qui pro foribus palatii ex-
 ehebant, libellum Proregi obtulisse dicitur, velut
 doctorum interpretis nomine, quo libello statio-
 nem fociis ea in vrbe permitti, & aream ad ædem
 vtramque dari postulabat. Mira res, qui ad-
 uenas

uenas Sacerdotes, eorumq; interpretes ita crudeli edicto exagitarat, libellum sibi ab abiectissimo satellite oblatum, non modo non reiecit, sed ad Gubernatorem regionis (dicebatur is *Guam-puon* è prouincia Cequiiana) remisit expediendum; is parentes militi literas dedit, quas ille ipse ad Patres detulit Amacaum.

ÆSTIMARI facilius quam dici potest, quo alacritatis sensu rem illam nostri acceperint: idq; eo magis, quo inopinata vehementius in animos velut insiliunt, & irritant omnino potentius. Videbantur enim sentire diuinam manum, & supra vim humanam cœleste consilium. Toties agitur nominati huius expeditionis pugiles, ea comparare cœperunt, quæ ad eam rem necessaria esse videbantur; neque id sine labore, nam cum hoc negotium ex amicorum liberalitate penderet (ex iis enim plerique, tribus intra paucos menses excursionibus largitatem exhauerant) hanc quoq; profectioem non secus ac reliquas in ventum abituram, non omnino temere verebantur. Accesserunt eodem multa illius anni naufragia, maxime vero Iaponiensis onerariæ in insula Leuquiceo, in qua vna sunt prope vniuersæ ciuitatis opes, quæ manum strinxerant eorum, quibus alias erat animus ex more profusus.

VERVM & hoc incommodum, Deo providente, sublatum. Amacai degebat iis temporibus Lusitanus negotiator tam acquirendis opibus, quam largiendis fama celebris; Gaspar Viegas dicebatur. Is qui hanc expeditionem imprimis semper adiuuerat, & nunc eam calamitosissimo ciuitatis tempore minime dereliquit. Nam pecuniarium eleemosynæ nomine subsidium for eiusmodi contulit, vt huius expeditionis initium sufficere posse videretur. Et quoniã eius officium memini, non omittendũ duxi, quod is Goanan Proba-

*Incommodum Patri-
bus obicitur.*

*Eleemosyna
sociis subse-
uitur.*

*Benefactor
Patri sociis.*

Probationis domum Societati erexit, annuoq; censu stabiliuit, ac deniq; morti vicinus in Societatem nostram adscribi petiit, & impetrauit. Neque vero ille solum, sed alii quoque amici, Collegiiq; Rector P. Franciscus Capralis multa conuolare; quibus instructi, soluerunt magna spe plene fore vt nunc tandem aliquando hoc negotium optato fine clauderetur.

IN Cantonienſi metropoli, & nunc & cum prius Sciauquino dimiſſi redirent, Hispanos reppererunt. Nam cum è Philippinis inſulis nouam Hispaniam peteret oneraria quædam, vi ventorum in inſulam Prouinciæ Cantonienſis acta, cui nomen *Nan-tau*, ibi naufragium fecerat. Cum porro omnes è ſalo in ſolum euafiffent, ab Sinis comprehenſi aſſeruabantur, dum ſtatueret Prorex quid iis fieri vellet, è quibus tres omnino aduentus ſui rationem reddituri in metropolim fuerant amandati. Nunc vero octo decemve è ſacra D. Franciſci familia Religioſos reppererunt, qui ex iisdem inſulis Philippinis in regnum Sinenſi conterminum, *Caucincina* dicitur, ideo nauigarant, quod auditum erat, illius Regem Chriſtiano ritu ædem ſacram velle excitare. Verum poſtea peius habiti redibant in patriam; quo in reditu naufragium in inſula Sinenſi Prouinciæ Cantonienſis, cui nomen *Hainan*, paſſi, à Sinarum claſſe comprehenſi, rebus omnibus exuti, & pro pyratibus habiti, Magiſtratibus ſiſtebantur. Magna fuit horum Patrum exultatio, nec minima noſtrorum, cum ſe eadem ex cauſa inter infideles reperirent. Eos noſtri, quia liberi captiuos omni humanitatis officio recrearunt, quin etiam efferunt, vt ex iis aliqui Auguſtiſſimum Miſſæ Sacrificium in Palatio Legatorum regni Sian, vbi noſtri commorabantur, celebrarent, quod cum iam diu minime licuiſſet, magno cœleſtis gaudi

In naufragio ſacri comprehenſi.

E. D. Franciſci familia aliquot in naufragio captiuentur.

*Franciscani
nostrorum
opera libe-
rantur.*

*Socij Sciau-
quinum
perueniunt,
à Guberna-
tore exami-
nantur.*

elii sensu perfecerunt. Nec nihil in omnium libera-
tionem contulere, cum enim à nostris affereretur, eos esse viros Religiosos, de quibus id ne
susplicari quidem liceret, cuius insimulabantur, rogareturq; vti lautius haberentur, Amacai om-
nia etiam cum scœnore restituenda; breui factum est, vt egentes abundarent, & captiui omnes
liberarentur, in oppidum Amacaense amandati. Hæc in transitu. Discesserant è Collegio loci
Septembri mense ineunte anni 1583. & Sciaquinum duce milite illo nemine vsquam iter retar-
dante, quarto Idus eiusdem mensis peruenere. Mox in Gubernatoris palatio deducti, ab eo pro
tribunali tum sedente, flexis genibus, vt cæteri, perbenigne fuere accepti, interrogatiq; qui, &
vnde, & quorsum? Hi opera Interpretis in hanc fere sententiam responderunt. Esse se viros Reli-
giosos, qui vnum cœli Dominum pro Numine venerabantur: Venisse se ex vltimis ad Occasum
orbis partibus, itinere annorum trium quatuorve ad hoc Sinarum imperium illius fama euoca-
tos: Cupere se in hoc locum aliquem, vbi procul à negotiatorum tumultu, & rerum profanarum
impedimentis (quæ Amacai omnino repererant) liceret sibi exiguas ædes ad habitandum, & ædi-
culam ad Numen colendum excitare, quod suum institutum ad extremum vsq; diem certum erat
retinere. Eum igitur enixe rogabant, ne sua vota reiiceret, seq; in perpetuum, hoc tam insigni be-
neficio adstringeret, maxime quod sponderent, nemini se molestiam aut sumptum parituros.
Vir erat natura comis, & ad bene agendum propensus; ergo subito amore socios est complexa-
tus, & quibus in rebus potuit impense semper e-
uit. Respondit igitur in hunc fere modum. Non
se dubitare de eorum probitate, cuius intuitu
lorum se patrocinium suscepturum: Obren-
igunt

igitur ciuitatem, loca omnia lustrarent, vnum eligerent, effecturum se, vti Prorex in eorum veniret voluntatem.

H O C eodem tempore Sciauquinensis regio communi vndecim vrbiū suarum sumptu turrim erigebat ex iis, quas antiqua superstitio persuasit, sortem vniuersæ regioni prosperā importare. Et iam primum tabulatum, supra quod alia nouem erigenda erant, assurrexerat; & amœnissimo quidem loco ad ripam fluminis magni, & commode nauigabilis, à quo Proregum & Gubernatorū sedes Sciauquina sub ipsa vrbis moenia opportune alluitur, à quib⁹ aberat turris miliario & amplius; verum eo vsq; & vltius etiam ager suburbanus habitatur non infrequenter, & confitis arboribus hortisq; cum voluptate spectatur. Eodem in agro erecta iam turri, magnificentum templum delineabant: quo in templo, Gubernatori sex totos annos de vniuersa regione, literatis ac plebe bene merito, grati animi testem, è gentis ritu statuas statuebant.

IN eum locum nostri, ab eo milite, qui eos adduxerat, & aliis quos è superiore aliquot mensū statione sibi conciliauerant amicis deducuntur, isq; ita cunctis arrisit, vt omnino statuerit, aliud nihil vel lustrandum, vel petendum, quam illius agri partem, in quo turris florida (ita ob varietatem operis dicta) confurgebat, hanc itaque sententiam suam die insequenti Gubernatori significarunt. Nihil illi gratius accidere posse visum; nam cum hæc vniuersa eo vel auctore confurgerent, vel auctori erigerentur, totum hoc opus velut rem suam promouebat. Itaque visum ei est, loco non parum ornamentum accessurum, si aduenarum Sacerdotum habitatione, re apud Sinas insolenti, cohonestaretur. Eos igitur domum remisit, curam in se suscipiens vel libelli,

*Turris ex ad
dificatur in
agro Sciau-
quinensi.*

*Sedes Patrū
bus à Gu-
bernatore
conceditur.*

quem Proregi daret componendi, vel rei impetrandæ.

*Ara à qua
dã Neophy-
to afferua-
ta.*

NON procul ab eo fano, in quo prius sub Prorege alii socii fuerant commorati, degebat iuuenis honestus & ingeniosus cognomine *Ciu*, nomine *Ni-co*; is quia vicinus, familiariter nostris usus fuerat, & peculiaris amicitia vinculum contraxerat, eo maxime, quod eum Patres fide Christiana non mediocriter imbutum, in Christi sacra pelliciebant, sed inopinatus discessus rem discussit, huic tamen aram, in qua Deo optimo maximo quotidie litare consueuerant, afferuandam tradiderunt, ut quoniam Neophyti deerant, is minime ineptus videbatur, qui minus aberat à Religione Christiana. Eum igitur, cum in hoc reditu primum visitarent, ab eo sunt cum vniuersæ familiae gratulatione suscepti. Aram vero illam ipse in aula loco decenti statuerat, & supra aram, quod alia deesset effigies, cubitalibus in tabula characteribus duobus, Dei nomen expressum legebatur, in hunc modum; *Thien-chu*, Cœli Domino. Et in eadem ara septem octove foculi, vel thuribula odoriferos suffitus continebant. Ipse vero suis ante aram temporibus non plane ignoto Deo diuinos honores & stas preces exhibebat. Ea res cœlestis gaudii dulcedine Patres compleuit, cum viderent iam tandem aliquando post tot ignorantia sæcula, reperiri vnum aliquem, qui veri Numinis nomen inuocaret. Iuuenis porro socios domo abire omnino non permittit, usque dum ab Governatore Proregis responsum acciperent. Id Patribus accidit percommode, nam per eos dies in ara sua Missæ sacrificia pro felici tantæ rei successu peragebat.

NEC diu pependit responsum, quo enim de Exaltatæ Crucis celebritatem Ecclesia peragit, socii sunt à Governatore accersiti, redditiq; certiores,

tiore, postulata sua Proregem approbasse, iussi ergo in diem insequentem, in turris aream se conferre, aduentumq; suum ibi præstolari, aream se extruendæ cum primum voluerint ædi designaturum. Redditæ pro beneficio ab sociis Gubernatori gratiæ gentis ritu, percusso leuiter solo, fronte tertio demissa. Inde domum reuerfi, Deo Optimo Maximo latius sua beneficiæ gratulati, nullum gratiis agendis finem dabant, quod tum demum tanta res, tantopere expetita, tot annis procurata, impetrata videretur, ad eius, vt sperabant, gloriam, in hoc vastissimo Oriente, ac Reipublicæ Sinensis bonum immortale.

*Area sociis
adificanda
adi designatur.*

DIE igitur insequenti eum in locum se socii contulere. Aderat quoque Gubernator vna cum altero è Collegis: è ciuibus porro accersitus venerat quidam operum Præfectus, qui post administratam quoque alibi Rempublicam domi suæ tum priuatus degebat, & vna cum aliis ciuibus primariis turri extruendæ præerat. His non satis arridebat Patrum consilium, & iam Gubernatorem monuerant periculum esse, vt alii deinde ab his aduenæ ex Amacaensi portu accerferentur, à quibus ipsa ciuitas publicum fortasse caperet detrimentum. Hinc Patres à Gubernatore quamprimum moniti, viderent ne socios aduenas in contubernium euocarent, & Sinensis Reipublicæ leges accurate obseruarent. Socii autem modeste responderunt, se omnino imperata facturos. Designatus igitur in eo campo angulus ad ædem excitandam, qui cum angustus vt cumque videretur ad aream templi & ædium explicandam, Interpres id Gubernatori significauit. Ille vero habitationi solum locum destinatum, Templum enim amplum & magnificum designari. Intellexere subito Patres, delusum Gu-

*Gubernator
delusus in-
struitur.*

bernatorem arbitrari, velle nostros illi fano, quod in eius honorem extruendum erat, præfesse: quem oportuit omnino de rebus nostris admoneri. Dictum igitur se idola minime, sed vnum cœli Dominum pro Numine venerari. Substitit aliquantum admirabundus Gubernator, arbitratus fortasse aliam nullam reperiri Numinis colendi normam, præter eam, quæ ab Sinis obseruatur. Cum aliis deinde aliquantisper collocutus ait: Nihil admodum refert, fanum extruemus: in illud deinde quas voluerint Deorum effigies inferent. Et nihilominus assignatæ areæ angustias aliquanto laxauit.

*Concurfus
hominum
ad aream:*

INGENS, vt in re noua & hætenus apud Sinas inaudita, concursus, nam tota illa turris area sic oppleta est, aduenas Sacerdotes videre cupientium multitudine, vt eam ne ipsi quidem Gubernatores vel satellitio vel auctoritate perumpere. Vbi vero trigonum illud vitrum Gubernatori primario delatum munus oblatum, & icuncula Deiparæ Virginis visa est, pene obruti sunt. Quibus vero è vicino videre licuit, iis tanta coorta est admiratio, vt in stuporem versi viderentur. Magistratus maxime qui aderant Gubernatori, quo admirabilius omnia efferebant, eo acrius curiosæ multitudinis desiderium acuebant. Gubernator ea in palatium deferendi, petiit sibi fieri facultatem, vt vniuersam familiam hac nouitate recrearet. Ergo hæc focii & alia nonnulla illi submisere, precati, vt ea munuscula recipere ne grauaretur. Verum omnia deinde cum fide restituit, etiam sudariolum acu pictum Europæo more perelegans, tametsi vna ex illius vxoribus illius desiderio mire flagraret. Tanta est Sinarum Magistratum formido verius quam religio, quæ eos à largitionibus palam accipientibus maxime deterret: verebatur enim ne teste c
uitate

uitate vniuersa in simularetur, quod pretiosissimis muneribus delinitus, aduenas sacrificulos in Sinense regnum admisisset, & perpetua statione donasset.

EX eo quod intellexerant socii suam stationem parum nonnullis arridere, statuerunt sibi omnino festinandum, ne mora quicquam moliendi tempus & facultatem daret. Extemplo igitur ædium fundamenta ponere statuerunt, & vt præsentibus instarent operi quam maxime, vicinam pretio domunculam conduxere; ibi erecta ara Dominicis aliisque festiuis diebus sacris operabantur, reliquo tempore ipso in loco è laterum congerie, quam operi parabant, vtcumque licuit, stationem adumbrare: vbi ad reliquos labores accedebat incredibilis omnium ordinum concursus, quem aduenarum Sacerdotum fama, quæ insolentem oris speciem, & reliquam Europæarum rerum nouitatem supra verum de more sparserat, è locis etiam non proximis exciebat. His omnibus fieri omnino satis oportebat, idque vnum vt facerent socii laborabant, quo auersam ab aduenis naturam gentem, omni vrbauitatis genere conciliarent. Ergo trigonum illud vitrum, quod illi lapidem sine pretio pretiosum appellabant, Libros nostros, Dei Parentis effigiem, & alia quibus nouitas splendorem dabat, cui libet optanti ostendebant.

INTERIM Vrbani Baccalaurei alique literati, ii maxime qui floridae turris operibus præerant, non satis æquo animo nostrorum aduentum in urbem suam, & iniquiore locum eo in agro illis destinatum, ferebant, & externos fortasse rerum suarum testes futuros existimabant. Ergo in vrbe musitare primum, deinde etiã tumultuari, facturos hic externos istos quod eos in Amacaensi portu fecisse constabat, quo primum

Ædium fundamenta ponuntur.

Gentem Sinensem sibi Patres conciliant.

*Ab in hoc
de opere Pla-
tres inben-
tur desiste-
re.*

pauci negotiatores adnenerant, sed ii annuis incrementis in eam multitudinem excreuerant, ut iam exterminari non posse viderentur. His aliisque sermonibus impetrarunt denique, ut summus ille operum Praefectus, quem vna cum Gubernatore supra venisse diximus, *Tan-suo-bu* vocabatur, Patribus renunciari iuberet, ut ab inchoanda aede abstinere, causatus eum diem aedificio nefastum in suis fastis pronuntiari, se alium feliciorum postea electurum, quo aedibus suis rite principium darent. Verum socii rem subodorati, responderunt, se illum diem scire non minus ac reliquos esse fortunatum. Et tamen superueniente imbre prohibiti, vellent nolent opus distulere, forte ita Deo disponente, ne quid turbatum ab aduersariis ciceretur, res enim postea, iis maxime volentibus adiuuantibusque ita composita, ut & nostris commodius plane & ex voto ceciderit.

*Alia offer-
tur Patri-
bus aerea
pro adficio.*

NE quippe a nostris sprete viri primarii viderentur, nihil eorum renunciationi tribuentibus, P. Ruggerius vna cum suo Interprete ad auctores tumultus se contulit, sui rationem redditurus. Ostendit igitur non eo se animo venisse, ut bene meritam de se Rempublicam & nominatim ciuitatem laederent, aut sinistri quippiam molirentur. His aliisque facti aequiores, cum minime possent Gubernatoris concessionem infirmare, ad rem e partium voluntate componendam deuenere. Volebant igitur uti nostri loco sibi designato cederent, quod molium suarum ideam deformari dicerent, aliam offerebant aream plateae viciniorum, quae domus nostrae ianuam extra illius campi septa fieri permittebat; quod nostri summis votis expetebant, atque ita coemptis aliquot casulis, assignataque campi parte non exigua, nostri tandem libentes acquieuerunt,

con-

conciliatisq; iam animis etiam ab iis nostri sunt adiuti, cum enim lateritium per eos dies opus intermisissent, multa laterculorum millia, & lignorum struem nostris commodarunt, uti opus de-
nuo inchoatum citius confurgeret, & ad finem perduceretur.

DELINEARANT nostri exiguam quidem, sed non inelegantem domunculam Europæo more, quæ quidem in alteram contignationem assurgeret, Sinensi fere consuetudine, quæ vna cōtignatione tectum claudit; sed commune ma-
lum, in iis maxime, tenuitas nostra ædificium necessario sistebat. Nam Amacaensia subsidia
urbis calamitas abstulerat; & Collegij Rectori huius quoque Missionis Superiori tutius vide-
batur, ab huiusmodi mole abstinere, ne quam te-
nerrimis ad suspicandum indigenis delineatæ ar-
cis umbram facerent. Et tamen ne periret, quod iam erectum erat, trigonum vitrum pignori de-
derunt, eius loco aureos viginti acceperunt, qui-
bus ea pars quæ excitata fuerat tecta, sociis ad ha-
bitandum hoc modo satis fuit, dum speratum a-
liunde subsidium adveniret.

*Tenuitas
sociorum æ-
dificium si-
st.*

HIS ita peractis, ad confirmandam, Magistratum auctoritate, suam in eo loco stationem ani-
mum adiecere. A Prorege igitur primum amplif-
simum acceperunt diploma, quod pro foribus ap-
penderent. Eo diplomate narrabatur primum,
qua ratione nostri Sinarum fines attigissent, idq;
cum insigni commendatione virtutis atq; sancti-
monix laude, deinde significabatur se Proregis
auctoritate locum ad commorandum, & suo sum-
ptu viuendum designasse. Inde gravissimis pœ-
nis propositis vetabatur, ne quis quicquam no-
stris molestiæ inferre auderet, id neminem plane
impune facturum.

*Statio socio-
rum diplo-
mate Pro-
regis confir-
matur.*

NON ita multo post patentes literas officij

Guberna-
toris bene-
uolentia er-
ga Patres.

sui sigillo munitas idem binas dedit : vnæ dona-
tionem illius areæ continebant, alteræ faculta-
tem faciebant in metropolim, Amacaum & quo
alio vellent per vniuersum regnum commeandi.
Ipse vero Gubernator frequens Patres visebat, &
alios Magistratus primarios adducebat, grauis-
simisque verbis in omni eos congressu commen-
dabat. Neomenia qualibet ex more in tribunal
itabant socij, & solitos ritus honorisque cultum
illi exhibebant, vbi vicissim multis beneuolen-
tiæ signis ab eo excipiebantur. Vnde nostri sem-
per professi sunt, se illi sub hæc principia maxime
multum debuisse, quam grati animi recordatio-
nem variis munusculis subinde testati sunt. Hu-
ius proinde viri apud omnes autoritas, & in ad-
ministranda Repub. integritas, tantum valuit, vt
multi de nostris pellendis nihil ultra mussitarint.
Nec solus hic fouendos, tuendosque Patres susce-
pit, reliqui Magistratus eodem euentu ab aliis sæ-
pe visebantur. Vnus Prorex nostros in conspectū
suum nō admisit, nam cum ad eum socij pro Tri-
bunali confidentem gratias de statione concessa
reddituri adire voluissent cum munusculis, ea
nec attigit, nec ingredi permisit. Renunciari ta-
men iussit, nihil opus esse, vel eos admitti, vel de
muneribus esse sollicitos, contenti, viuerent loco
sibi designato.

*Cum Sinis de Legis nostræ capitibus paulatim
ab Sociis agi captum.*

C A P V T V.

IN his fere principiis, ne quam suspitionis vm-
bram legis nostræ nouitate facerent Socij, non
admo-

admodum dilucide de ea sermonem inferebant, sed potius quod ab excipiendis visitantium officiis vacuum tempus supererat, id fere in vernaculi sermonis, scriptiois ac rituum gentis studio impendebant. Enixe interea laborabāt, vti compendiosiore ad docendum via, vitæ sanctimonia, virtutumque exemplo, Sinarum animos sibi conciliarent, & ad id sensim sine sensu disponerent, quod nondum verbo vel sermonis infantia, vel gentis vitio poterant sine periculo euertendæ rei persuadere. Et habitum quidem eum adhibebāt, qui modestissimus apud Sinas habebatur, nec à nostro admodum discrepabat, talaris ea erat toga, manicis laxissimis; quam rem Sinæ maxime comprobarunt.

Initia Sociorum in docendis Sinis.

Patrum vestitus.

DOMVS nostra duas habebat vtrimque cellulas, & media erat velut aula quædam, eam in Oratorij morem concinnarunt, aram ipsam in medio statuentes, super qua Sacram Dei Parentis effigiem vlnis sacrum pignus filiolum gestantis collocarunt. Vt Deo quem nos colimus auctoritatem nostri conciliarent, *Thien-cui*, hoc est, cæli Dominum appellarunt; cum enim D, consonantem nesciant, aptius illi nomen inderenon potuerunt, quod apud Sinas magnificentum diuinumque videbatur. Et hæc appellatio ab his principiis orta in hanc vsque diem perseuerat, siue in congressu Deum, siue scriptis libris contingat appellari, quamuis deinde claritatis causa, aliis quoque nominibus appelletur, inter quæ celebriora, *Supremus omnium moderator*, *Primum rerum omnium principium*, & aliis huiusmodi. Deipara vero, *Magna Dei Mater* appellatur.

Aram in aula domus statuant.

Deo auctoritas conciliatur.

HANC porro Dei Parentis & pueruli IESV effigiem in ara collocatam, quotquot ad visitandos Patres accedebant, siue ij Magistratum gererent, siue literarum gradibus insignes essent, plebs quo-

Cultus Sinenstem ergo Deiparam.

quoque vniuersa, quin ipsi quoque simulacrorū sacrificuli, solitis inclinationibus ac genuflexionibus, solum fronte leuiter, gentis ritu quatiētes, venerabantur sane religiose. Picturæ vero præstantiam, viua lineamenta coloresque admirandi nullum finem faciebant. Quanquam non ita multo post sublata Dei Parētis imagini è primario altari, Christi Seruatoris effigiem, grauius sane de causis substituere, visum est accommodatius. Primum quidē, ne (vt fama iam sparserat) nos mulierem pro Numine venerari sibi persuaderent: deinde, vt sublime illud incarnati Verbi mysterium commodius edocerentur.

Christi effigies imaginis Diapara substituitur.

Decem Decalogi præcepta traduntur.

Liberalitas Sinensium erga Patres.

INDE sua sponte veniebant non pauci delegis nostræ capitibus aliquid audituri: nam fere gens acris ingenio de suarum sectarum non immerito dubitat vanitate: hac de causa decem Decalogi præcepta Sinensi sermone Socij donauere, eaque typis edidere, & volentibus tradidere: nec pauci asserebant ea se in posterum obseruaturos, quod ea viderent mire cum lumine ac lege homini à natura indita conspirare. Cum opinione SS. Legis nostræ creuit veneratio, multi enim suffimenta sacros ad vsus sponte sua conferebant; nec nihil sociis alendis eleemosynæ nomine largiebantur. Oleum etiam ad concinnandam lampadem, quæ coram ara splendebat, offerebant. Procliuè admodum erat credere, nostros aliquot agros idolorum fanis assignatos, à Magistratibus impetrasse. Sed visum est aptius Christianam nõ vendere libertatem: hac enim ratione nostri peculiarem in modum in Magistratum futuri fuissent potestate. Et valuit hoc quoque non parum ad SS. legem nostram ab otiani cupiditatis specie vindicandam, iam enim ab ipsis principiis apud Sinas constat, legis Diuinæ præcones è Religione quæstum minime procurare, & ex eo facilior

sem-

semper nostris fuit in palatia Magistratum aditus, quod ij iam satis intelligerent, nostros nihil ab iis nec opportune nec importune postulare; quod omnino faciunt quotquot ab iis in familiaritatem admittuntur.

MVTVS hic legem Christianam euulgandi modus, qui pro verbis opera substituit, nihil habuit minus virium ad spargendam vbiq; sanctissimæ legis nostræ nouitatem: nam in posterum veniebāt permulti, rerum fortasse nouarum defiderio euocati, redibant autem omnes rerum diuinarum stimulis tacti: nam liberius deinde Patres, hortatoribus ipsis velut Sinis, qui sciscitando instabant de orbis Christiani sanctissimis moribus, imo etiam de Sinenfium simulacrorum vanitate disputabant, idque faciebant vel Interpretis opera, vel lingua licet impeditiore quam didicerant, non enim quod volebant, sed quod poterant efferebant, maxime vero in eo instabāt, legem nostram vniuersam maxime cum innata homini luce consentire. E qua luce legem antiquissimi Sinarum Doctores suis libris tot prius sæculis quam simulacrorum inanitas irreperet, commendauerant, eamque legem minime se tollere, sed adimplere, supplentes ea, quæ lumine supra naturam illustrati, & ab ipso Deo homine edocti didicerant.

Legis Christiana euulganda modus.

HÆC fere applausu maiore quam fructu dicebantur, nondum enim Sinenlis elatio ita detumuerat, vt in aduenarum Religionem transire nullo ciuium suorum exemplo posse videretur. Primus igitur, qui in Sinarum regno Christi sacra suscepit, ex infima fuit fæce hominum: *Infirmus enim mundi elegit Deus, vt confundat fortia.* Is insanabili morbo ad medicorum desperationem afflictus, in publico agro iacebat à parentibus crudeliter eiectus domo, quod vix seipfos sustinerent.

Pauper quidam, primus Christianus, stans in publico agro, crudeliter eiectus domo, quod vix seipfos sustinerent.

nerent. Id ubi rescitum à Patribus, hunc aduenit & interrogant, velletne legem suscipere, quæ desperato iam corpore, animam in tuto felicitatis æternæ portu collocaret. Ad hæc igitur læto animo respondit, omnino sibi eam legem arridere, quæ huiusmodi misericordiæ opera suis persuaderet. Ergo à domesticis famulis extruitur illi rusticum, sed nitidum tamen mapale, ibi eum omni necessario sumptu nostri recreabant, ac simul fidei Christianæ capitibus imbuebant: postea vero quam satis instructus videbatur, Baptismum primus in Sinarum regno suscepit, ac ne perderet, quam acceperat innocentiam, Sinensis regni primitiæ, paucis post diebus ad cœlum, uti iure sperari potest, euolauit. Hoc maxime principiorum tantam inchoauit Dominus, ut cum hac Ecclesia quoque suum retineret institutum. Ac ne meriti pars vlla seruis suis ex pijs operis applausu forte detraheretur, permisit etiam, uti hoc opus obtrectatorum iaculis impeteretur. Commentum sunt igitur nonnulli, aduenas illos, ex ipso hominis vultu cognouisse, eum in capite pretiosissimam gemmam habere reconditam, ideoque hæc in uiuentem beneficia contulisse, uti demortui cadauer ad eruendam gemmam in eorum esset potestate.

Opinio Patrum creuit.

MAGNAM Religio Christiana in hac etiam principiorum sterilitate opinionem sibi non solum ex sanctimonia veritateque, sed etiam rebus exiguis non parum conciliabat. Videbant domi nostræ libros ex Europa complures, & ex iis ingentia quædam volumina, iuris nempe Canonici codices. Admirabantur typorum elegantiam, concinnam inuolucrorum etiam inauratorum speciem, ac tamen nec intelligerent, nec legerent, quæ continebantur, ex ipso tamen ornatu non inepte sanè nonnulla colligebant, ea nimirum
 quæ

quæ iis in libris legebantur magni esse momenti oportere, in quibus ornandis nullis sumptibus parcebatur; præterea apud Europæos literas ac scientias esse, & quidem in pretio, eosque non solum cæteras post se relinquere nationes, sed ipsos etiam Sinas, quod ipsi nullis, nisi oculis testibus, in animum prius induxissent. Videbant etiam socios Europæis scientiis minime contentos, ad Sinensia volumina diu noctuque euoluenda animum applicuisse, in eum finem literatum vnum aliquem stipendio allectum domi habere, musæum suum suis etiam libris oppleuisse, vnde minime dubitabant, Patres apud suos, literarum laude insignes haberi. Inde factum est, vt literati viri non pauci plus aliquanto de fidei nostræ capitibus exigent, quam quod decem præceptorum formulis circumferebatur. Ergo Patres his rerum successibus ad audendum incitati, & aliquanto iam peritiores, vna cum domestico rerû Sinensium Magistro Doctrinæ Christianæ volumina ad ingenia Sinensia accommodata concinnarunt. In eo volumine nonnulli sectæ idolorum errores confutabantur, & ea maxime quæ ductis

è naturæ lumine rationibus persuaderi nequam difficile esse videbatur, nam reliqua priuatæ Catechumenorum institutioni Patres reseruabant, quia nondum ab ipsis pro dignitate scribi, nec à Sinis cum approbatione legi posse putabantur. Id volumen illi ipsi typis suis euulgarunt, & admirabili applausu doctissimi quique acceperunt; sed præ omnibus Gubernator Patribus addictus, & admirator extitit singularis huius voluminis, cuius exemplaria prope innumera vniuerso regno sparsa, legis nouæ famam in vniuersam Sinensis imperij vastitarem intulerunt, eoque facilius penetrarunt, quo nondum auctores post tot annos penetrasse potuerunt.

*Doctrina
Christiana
volumina
concinnant.*

*Doctrina
Christiana
exemplaria
sparguntur
cum fructu.*

Quin

Quin etiam aptius longe in hoc regno scriptis n-
dei nostræ capita, quam verbis exponuntur, non
ideo solum, quod Sinę librorum sint veri helluo-
nes, maxime si quid contineat nouitatis, sed quia
Sinica scriptio hieroglyphicis illis characteribus
expressa peculiarem habet in exponendo vim at-
que maiestatem.

*Patres pu-
blico honore
à Gubernatore affi-
ciuntur.*

HÆC ubi animaduertisset Gubernator, &
Socios opinione sua superiores comperisset, sta-
tuit eos etiam insigni apud Sinas ritu cohonestare.
Solent enim summi quique Magistratus, si quan-
do beneuolentiam suam, quæ familiares suos per-
sequuntur, volunt palam euulgare, magno appa-
ratu & pompa Tabulam insigni opere striatam,
& coloribus illustrem mittere; in ea tabula cubi-
talibus insculpta characteribus tribus quatuor-
ve inscriptio legitur, quibus eius qui cohonest-
tandus suscipitur laudes explicantur; ad latus,
infra inscriptionem, alterum minori caractere
eius Magistratus nomen ac dignitas scribitur,
qui amicum cohonestat, ad alterum vero latus
annus legitur illius inscriptionis, qui apud Sinas,
ab eius, qui regnat, inauguratione numeratur.

VOLVIT igitur Sciauquinus Gubernator
socios, quos ipse protegendos, ornandosque sus-
ceperat, eos hac honoris formula commendare
ideo, quia iam eo honore digni ob res hæcenus
gestas videbantur; & ut populus eius auctorita-
tem secutus, eos coleret ac veneraretur impen-
sius. Binas igitur huiusmodi domum no-
stram inscriptiones solito apparatu submitit. Al-
teram volebat supra ædis sacræ limen, quod erat
etiam edi priuatę commune, collocari. Inscriptio
illa erat in hunc modum: DIVORVM FLORIS
ÆDES. Alteram in ea volebat aula statui, quæ
amicos yisitatores excipit; huius hæc erat senten-
tia:

tia: GENS EX OCCASV SACROSANCTA. Hæc suis locis collocata magnam nostris apud omnes ordinés auctoritatem peperere, nemo enim erat qui non inscriptionem priorem in tráfitu legeret, vel posteriorem in confessu. Ex quo fiebat, vt nemo nesciret, quanti à grauisimo huius regionis Magistratu fierent, cuius erat in vniuersa prouincia incredibilis opinio, non ex officij literarumque magis maiestate, quam ex opinione virtutis ac Reipublicæ bene gestæ collecta.

Absente P. Michæle Ruggerio, graui calumniâ P. Matthæus Riccius liberatur, & Mathematicis operibus in stuporem Sinas adducit.

C A P V T VI.

LONGA Amacaensis subsidij penuria, in eâ Socij venerant rei familiaris angustias, vt & non pauca debitorum nomina contraxerint, & familiam vltra sustinere non potuerint, ab interpretibus necessariisq; famulis instructam. Ædificium enim iam diu stiterat eadem tenuitas, quæ maiora etiam indies mala minabatur. His vt occurreret P. Ruggerius, omnino statuit ipse in Amacaensem portum excurrere, vt iam amicos euentu lætiores, ad promouendam tot annis expetitam hanc expeditionem inflammaret. Ergo à Gubernatore nauigium petit, & impetrat sane magnificum, & quali sumptu publico vehi Magistratus solent, instructum etiam amplius triginta Remigibus, idque ea facilitate ac beneuolentia, vti facile amorem in socios suum testaretur. Et quoniam inaudierat eo in oppido horarias cudi

P. Ruggerius rei familiaris angustias succurrere conatur.

N

machi-

machinas, rogauit etiam atque etiam, ut confici sibi iuberet ab artificibus vnā, se sumptum deinde omnem cumulate redditurum.

P. Ruggerius artificem mittit ad Gubernatorem.

VBI appulit P. Michael, eandem temporum calamitatem reperit, nam è Iaponia nondum oneraria redierat, è qua vna ciuitatis illius incolumitas, ciuiumque fortunæ dependent, hinc factum est, ut oportuerit omnino reditum in annum insequentem differre, ne vacuis manibus reuersus, creditoribus desperationem iniiceret. Lusitanis porro ex insolita onerariæ mora trepidis, ipsum Collegium (quod in hanc vsque diem annuos redditus nullos habet) in eas deuenerat rei familiaris angustias, ut omnino nihil reperire potuerit, quo sumptum horariæ machinæ, quam Gubernator commendarat, conflaret. Atque ita visum est, illum ipsum artificem Sciauquinum ad Gubernatorem amandare; erat is Indus ex agro Goano, *Canarinos* vocant, colore fusco, quem Sinæ, ut rem nouam, satis admirantur. Rediit igitur cum hoc responso, & artifice, nauigium. Gubernator eius aduentum pergratum habuisse prætulit, delinitus maxime insigni rerum nostrarum munusculo, quæ alteri focio fuerant è Collegio nostro transmissæ. Mox igitur fabros artifices ferrarios adiutores duos dedit è peritissimis vniuersæ ciuitatis, à quibus opus hoc domi nostræ cœptum est atque perfectum.

HOS Primatum fauores vulgi odia temperabant; iam enim Sciauquini ciues odisse nostros, imo & persequi non dubitarunt. Odiorum causas attingam vniuersim, calumniæ peculiare deinde commemorabo. Iam sæpe dictum est, Sinas ab aduenis quos timent abhorrere, quæ innata genti auersio aliquot sæculorum, verito cum exteris commercio, ex defuetudine vires cœpit.

Causa odiorum & calumniarum in nostros.

Hæc

Hæc odiorum causa Sinas omnes, sed maxime vulgus amplectitur, quin etiam Cantonienſis prouinciæ incolas, quæ incultior cæteris prouinciis, olim Sinenſi adiecta imperio, ac hodie per ignominiam à reliquis inter barbaras numeratur. Reliquæ ſane ſuperiores prouinciæ natura cultiores ſunt longe, pluresque literarum gradibus inſigniuntur, & primos Magiſtratus gerunt. Huic prouinciali genio fauit, hanc sæpe regionem, exteris nationibus terra marique conterminam, terra latrones, mari pyratas expertam, grauiadamna toleraſſe, & nuper Luſitanorum aduentu minime letam, videri ſibi malum in ipſas fauces admilſiſſe, quantumuis magnus ærario regio, priuatique negotiatoribus quaſtus acceſſerit. De ærario negotiatoribusque, qui ex aliis fere prouinciis commeant, parum ſolliciti, queruntur omnia ſibi rerum pretia, ex eo commercio accreuiſſe, ad alios commoda deriuari. Inde odij ſui teſtem Luſitanis appellationem ſane ignominioſam impoſuere. Eoſenim vix alio quam dæmonum aduenarum nomine hodieque appellant. Sciauerunt vero ciues, ſuas etiam odiorum ſibi cauſas inuenere. Verebantur enim ne cum noſtris Luſitani negotiatores in regni penetralia ingrederentur, idque ſibi videbantur non vane coniectare, è libero cum Amacaenſibus noſtrorum commercio, & è Magiſtratum fauore, quem indies augeri videbant, & inuidebant. Verum nihil eos ita pungebat, quam mentiens fama, eam videlicet turrim, quam ipſi tanto ſumptu, ac ſudoribus excitabant, ab aduenis Sacerdotibus excitari; hi ſermones aliam cauſam habuerunt nullam, niſi quod turris exſtructio in idem fere tempus incidit, cum ædium noſtrarum exſtructione. Verum hoc famæ ſatis fuit, vt turris, quam floridam vocari volebant,

*Luſitanos,
dæmones
appellant.*

nomen immutaret, *Externa* quippe *turris* vocabatur.

*Cupiditas
nostros è
statione ce-
pra pellex-
di.*

HINC fiebat vt mira pellendorum Sociorum cupiditate inflammati, cum id non possent, multis iniuriis eos afficerent, quoties sese causa offerebat, vel prætextus querebatur. Nihil porro erat molestius, quam quotidianis domum è turri lapidationibus infestari, nam cum eo quotidie ludibundi aliqui conuenirēt, quem in finem etiam hæ moles ab Sinis excitantur, è vicina turri & celsa, nullus irritus in tectum lapis mittebatur, hæ lapidationes porro densiores hoc maxime tempore depluerunt, quod è sociis vnum domi superesse, & domesticam familiam non nescirent imminutam, adhæc permoleste ferebant, ædium fores, quæ exstructionis tempore cuiuslibet patebant, è Societatis instituto, claudi: volebant enim è domo nostra idolorum fanum facere, quod cuiuslibet semper patet, nec ludibundorum petulantias excludit.

*Lapidibus
socii petun-
tur.*

ACCIDIT vero die quadam, cum iam intolerabilis esset insolentia, vt è famulis domesticis vnus, ædium septis egressus, puerum interceperit lapidationis auctorem, eumque in domum compulerit, minatus se eum ad Magistratus abducturum. Accurrere ad pueri clamorem vicini aliquot Viri graues, & pro puero veniam precati facile impetrarunt, vti eum P. Matthæus iuberet liberum emitti. Ex hoc euentu vicini duo nostris infendissimi, calumniam texuerunt, vocato ad se pueri propinquo nescio quo, curialium negotiorum perito, persuaserunt vti fingeret, puerum à Patribus interceptū, triduo domi latuisse, pharmaco quodam non insolenti apud Sinas, loqui prohibitum ac vociferari, id eo consilio factum vti Amacaum in perpetuam seruitutem puer pretio vendendus mitteretur. Eius se rei vocato

*Calumnia
in nostros
grauis.*

testes

testes fore. Non difficile fuit persuadere homini, qui se hoc facto sciret vniuersæ ciuitatis gratiam comparare, quam sciebat aduenis Sacerdotibus infensam, de iis pellendis sæpius cogitasse.

E D O C T V M ergo puerum, quem fratrem appellabat, secum per celebriores vrbis vicus in Gubernatoris tribunal abducit, & vt fabulæ fides esset, passis vterque crinibus eiulans, cælum Magistratusque obtestabatur vicatim, vti maleficium externorum dæmoniorum vindicarent. Ad Gubernatorem vbi peruenit, mira arte accusationem texens, omnino persuasit, maxime quod diceret, eos se habere totius rei testes, quibus ipsa vicinia notaque probitas fidem dabat. Quid ageret in tam subito casu bonus Pater? aliud nullum nisi in inuocato Deo præsidium reperire sibi videbatur. Die insequenti cum iam *Pater ad tribunal* libellum vna cum amicis texeret ad calumniam *produciur.* detegendam; subitus in domum apparitor Gubernatoris irrupit, qui Patrem ad tribunal ita perturbate pertraxit, vt sine libello, adolescente Indo comite, qui melius aliquanto Sinice loquebatur, ire sit coactus.

V B I in Gubernatoris conspectum venit, sic ab eo compellatus est, vt qui iam credulam nimis aurem accusatori vtramque tradiderat. Querebatur enim acriter, eos tot à se beneficis affectos, & in Sinense regnum admissos, hanc vicem & sibi & suis ciuibus rependisse. Interpres ad hæc non plane imperitus iudiciorum Sinensium, laxas tunicæ manicas saxi opleuerat, quas ad hæc Gubernatoris verba in eius conspectu exoneravit, & saxa in mediam aulam abiecit, obtestatus vt calumniæ falsitatem accuratius excutere ne grauaretur. Inde vterque, vt poterat, frequentes lapidationes, pue

rum comprehensum, eoque momento dimissum, exponebat.

*Calumniæ
detegitur.*

CONCVRRERAT in tribunal ingens multitudo cupida videndi, qua pœna impius ille aduenarum sacrificulus tanti criminis, nemine dubitante, conuictus plecteretur. Verum Gubernator audita rei defensione, non difficilior fuit ad agnoscendam veritatem, quam facilius fuerat ad calumniatorem admittendum. Intellexit igitur subito hæc omnia accusatoris esse commentum. Verum cum is præfens omnia denuo confirmaret, & se grauisimis testibus omnia clarissime probaturum assereret, voluit animi sui sensa patefacere (dubium videlicet se esse fingens) & ipsi quoque multitudini calumniam aperire, ne accusator, gratia, qua nostros apud se valere plurimum constabat, oppressus fuisse videretur. Ut afflictum Patrem interim solaretur, eum culpa eximens, vniuersam in Canarinum illum horariæ machinæ artificem reiiciebat, iubebatque Amacum extemplo remitti, se nunc instrumentum illud fieri sibi nolle. Deinde accersiri iussit tres operum Præfectos, qui exstruendæ turris opus eodie promouerant. Accusator vero repugnabat, volens vicinos illos vocari, calumniæ scilicet auctores, quibus dicebat rem apprime constare. Dimissa vero multitudine abiens, vetuit Patrem è palatio dimitti, qui sane toto eo tempore anxius, euentum rei Deo, Diuisque omnibus, sed maxime Deiparæ commendat.

*Accusator
calumniam
prosequitur.*

INTERIM vero accusator liber dimissus, vna cum Gubernatoris apparitoribus, operum Præfectos conquirebat, & prece ac pretio etiam contendebat, vt accusationem suo quoque testimonio comprobarent; effecit autem vt ipsi apparitores, duos illos vicinos, mali capita, velut à Gubernatore nominatos, accerferent. Pater

interea nihil dubitabat, ab operum Præfectis se quoque in inuidiam facti vocandum, quibus sciret nostrorum aduentum stationemque semper displicuisse, & inde occasionem, nostros è statione pellendi, arrepturos. Id erat quod maxime Patrem angebat, veritum ne tot annorum labores, præfens calumnia extingueret; & ex eadem Religio Christiana (quæ alias pro nomine I E S V optari debet) magnum detrimentum acciperet.

VERVM ENIM VERO contra euenit omnino quam putabatur, vocati enim vbi adfueret tres senes sane venerandi, Gubernator rediit in tribunal; simul omnes flexis genibus præstolabantur, quid Iudex & à quo quæreret. Ipse vero senioremem è Præfectis operum compellans, sciscitatur; verum esset, necne, quod accusator dicebat, puerum illum à Patre furto subductum? Negavit senex, sed contra commemoravit, vidisse se frequenti lapidatione à puero illo tectum aduenarum Patrum impetum, & è domesticis nescio quem subito in puerum impetu irruisse, & eum in ades impulisse, ad cuius clamorem excitos viros aliquot, qui forte transibant, Patrem rogasse, vti puerum dimitteret, & hanc ei culpam condonaret; quod ipse in eorum gratiam libens præstiterat: subintulit Gubernator; Triduumne totum domi detentus est puer? Ille vero subridens ait, Sinico loquendi more, qui nostrati fere respondet in hunc modum: *Nec toto illo spatio detentus est, quo tertio Apostolicum Symbolum recitari posset.*

NEC plura. Gubernator in accusatorem excædit, & ignominiosissime compellatum, iussit atrocissime cædi. Ergo à satellitibus nudatus, soloque afflictus, adactis è Sinensi more in auersa crura durissimis arundinibus, crudelissime vapulauit.

Innocentes nostri pronuntiantur.

Calumnia vindicatur.

lavit. Nec ei profuit Pater, demissa sæpius in terram fronte, supplicium ab Gubernatore deprecatus. Ipse enim id vnum respondebat; Id genus crimen nulla venia dignum esse, multisque exaggerabat criminis gravitatem, quod innocentissimum hominem gravissimi criminis infimulasset, & in extremum capitis discrimen adduxisset. Et mox tres illi operum Præfecti cum Patre & Interprete libelli domum remittuntur; attendere rebus suis, iam sibi omnia luculente constare. Vicini porro illi qui fabam cuderant, ideo euaferunt, quod Gubernator eos ignotos adesse nefciret, neque enim ipse illos euocari mandarat, ipsi ergo cum accusatori male cessisse negotium aduerfissent, in eo tumultu ex aula pedibus manibusq; reptantes, ne aduerterentur, matura fuga sese subdlexerunt.

*Calumniæ
vanitas
passim in-
yolescit.*

*Patres in-
statione
confirmantur.*

REDIBAT Pater euentu lætus, & Deo tacitus sua beneficia gratulabatur; quam rem admirati omnes, qui pro foribus stabant, multitudine exclusi, Interpretem interrogabant, quem ea res exitum habuisset, quo narrante sæpius, per omnes vrbis vicos breui constitit calumniæ vanitas ab accusatore conflata. Die insequenti misit Gubernator domum, gravissimum diploma pro foribus apponendum. Eo diplomate postquam de nostrorum aduentu ac statione ex Proregis voluntate rationem reddidisset, dicebat: Rescire se nefarios homines contra ius fasque aduenas perturbare; quocirca seuerissime interdicebat, ne quisquam impostero eos molestia afficere auderet: quod si quis hoc suum edictum violaret, sociorum Interpreti facultatem faciebat violatorem comprehendendi, sibi que sistendi, se vero nulla remissione atroces ab eo pœnas exacturum. Quo edicto aliquantulum repressa est petulantium hominum audacia. Atque hunc

hunc omnino finem habuit primus è multis, qui deinde sunt consecuti, labor. In quo vt in cæteris hoc vnum notari velim, nostros exantlatis huiusmodi laboribus diuina prouidentia rem ita moderante, semper firmiores in sua statione remansisse, quantumuis eam excutere aduersarii laborassent. Nunc igitur serenitate reddita, ad lætiora transeamus.

IN aula domestica appensa prostabat cosmographica descriptio characteribus Europæis. Eam Sinenses Literaticum voluptate spectabant, & cum intellexissent, ea descriptione totius vniuersi faciem spectandam ac legendam dari, mira cupiditate exarserunt, eam Sinicis characteribus legi posse. Sinæ quippe, qui præ cæteris gentibus minimū ac prope nullū cum exteris nationibus commercium habuere, crassa sane orbis ignorantia tenebantur. Nam tametsi non deerant eiusmodi Cosmographicæ tabulæ, quæ vniuersum orbem se proponere titulo præferabant, vniuersam tamen aream suis illis quindecim prouinciis extendebant, & in circuitu depicto mari exiguas insulas inferebant, adscriptis eorum regnorum nominibus, quæ aliquando audierant nominari, quæ regna omnia in vnum collecta, vix minimam Sinensis Imperii prouinciam adæquabant. Vnde ipsi suum imperium, orbis totius nomine cohonestare nihil dubitarunt, *Thien-hia* nuncupantes, quasi dicas, quicquid sub cælo iacet. Cum itaq; Chinam suam in Orientis angulum retrusam audirent ac spectarent, opinione sua tam imparem orbi vniuerso, eam descriptionem, vt inauditam admirabantur, cupiebantq; inscripta legere, vt de illius possent veritate ferre sententiam. Gubernator igitur ipse, P. Matthæo Riccio auctor fuit, vt eam tabulam Sinicè loquentem faceret, auxilio Interpretis adhibito,

Cosmographica tabula apud Sinas.

qua se sibi apud omnes magnam gratiam & auctoritatem compararet.

QVAMOBREM P. Matthæus Riccius, Mathematicis disciplinis plus quam mediocriter eruditus, quæ P. Christophoro Clauio, Mathematicorum sui seculi Principe & Doctore, aliquot annis Romæ audierat, ad eam rem, à suo Evangelicæ prædicationis instituto minime alienam, animum adiecit, non ignorans, non fuisse eandem sæculis omnibus vel nationibus cunctis, rationem, è diuina dispositione gentem aliquam ad Christi fidem pelliciendi. Hac esca sane multi apud Sinas in Ecclesiæ sagemam sunt perducti. Scriptionē igitur illam maiore in campo, quo Sinici characteres, nostris maiores, commode caperentur, extendit, & annotationes non easdem, sed alias adiunxit ad ingenium Sinicum, & ad auctoris institutum accommodate. Nam opportunis in locis, dum de variarum gentium ritibus ageret, S. S. legis nostræ sacra, Sinis in hæc usque tempora inaudita, ingessit: ut eius fama in vniuersum Sinarum orbem breui penetraret.

NON omittam etiam quod ad gratiam ab Sinis inuendam inuenit. Arbitrantur Sinæ cœlium rotundum quidem, sed terram tamen quadratam: in cuius medio Imperium suum situm esse pro certo sibi persuadent. Itaque ferebant molestius, Chinam suam à nostris Geographis in angulum ultimi Orientis fuisse retrusam. Et quoniam nondum satis capaces erant Mathematicarum demonstrationum, quibus facile probaretur, terram vna cum mari globum esse, & in globo, nec finem nec principium è natura figuræ circularis reperiri, projectionem nostram non nihil mutauit, & reiecto insularum Fortunatarum primo meridiano, ad Geographicæ descri-

ptionis

Error Chinesium in Mathematicis corrigitur.

ptionis dextra læuæq; margines fecit, vti Sinarum Imperium in media descriptione, non line ipsorum applausu ac voluptate spectaretur.

NON alia res vlla illis sane temporibus inueniri potuit aptior ad eam gentem ad Religionis nostræ mysteria accipienda disponendam; quod si cui paradoxum fortasse videbitur, causas breuiter aperiam, quæ experientia deinde teste patuerunt. Ex ignorata orbis magnitudine eam de se conceperunt Sinæ opinionem, vt se solam China suspiceret, vel Imperii magnitudine, vel Reipublicæ administratione, vel literarum laude vnicam: cæteras vero nationes non vt barbaras modo, sed brutorum fere loco habebat, nullum alibi Regem, nullam Rempublicam, libros alibi nullos arbitrati. Verum quoniam hunc tumorem ignoratio conflauerat, veritas deinde cognita dissipauit. Nam ea descriptione conspecta, tametsi rudiores aliqui initio in risum ac dicteria prorumperent, eruditiores tamen Parallelorum meridianorumq; vna cum æquatore ac tropicis animaduersa proportione, audita quoque Zonarum quinque symmetria, lectis tot gentium ritibus ac locorum nominibus, quorum etiam nonnulla cum priscis Sinarum descriptionibus consentiebant, omnino sibi persuaserunt, hanc esse veram germanamq; orbis vniuersi faciem ac figuram. Vnde de Europæis summam in omni genere disciplinarum rerumq; aliarum opinionem conceperunt.

ALIVD etiam non minoris, vt credo, momenti effectum, nam ex ea descriptione constabat, quam immensis prope terrarum, mariumq; interuallis ab Imperio Sinensi Europa distaret. Vnde quem de nostris conceperant minuebant metum; facile colligentes, nihil esse quod sibi timerent à gente, quam natura tantis spatiis à sua separa-

Causa cum nostri à Mathematicis disciplinis naturam fecerint.

Sinenses posteriores descriptione Cosmographica.

separaret. Quæres, si apud Sinas omnes æque constaret, maximum ad Christi Religionem toto regno suscipiendam impedimentum sublatum nostris esse videretur; nulla enim alia re magis quam his suspicionum umbris præpedimur. Hoc deinde opus Geographicum sæpius à Patre limatum, sæpius quoque recudendum, & vtrique aulae cum simili stupore visendum datum, donec deinceps in ipsum Regis palatium eiusdem rogatu penetraret. Sed de his postea suis locis.

*Geographica descriptio
Gubernatori offeritur.*

QVO tempore hoc opus confectum fuit, horariae etiã machinae artifex finem dedit. Vtrumque igitur opus P. Matthæus Gubernatori obrulit, incredibili eius voluptate, quam ipse officiosissimis verbis & insuper munere demonstravit. Geographicam quidem ille tabulam suo sumptu ex templo typis mandavit, & amicis intra Prouinciam obtulit, aliaque complura exemplaria in alias prouincias distrahenda curauit. Horariam vero machinam, cum nemo domi moderari nosset, post aliquot menses nostris restituit in usus domesticos, & amicorum voluptatem.

*Liberalitas
Lusitanorum.*

SED nunc tandem iis commemoratis, quæ absente P. Michaele contigerant, ad eum reuertamur. Cum igitur tandem aliquando è Iaponia in Amacaensem portum oneraria appulisset, è Lusitanorum liberalitate, nummi eleemosynæ nomine collati, Patri minime defuerunt: nam ipsa Respublica & alii amici non illiberaliter donatum eum ad stationem suam remiserunt, quo subsidio æs alienum dissolutum, domus exstructa est, & necessaria suppellectile instructa. Quæ tamen si erat angustior, erat tamen non inelegans, & ab Sinis Europæum opus contignatione, seu pavimento altero conspicuum, & dispositis fenestris illustre, magna voluptate spectabatur. Aedificii elegantiam adiuuabat etiam loci ac situs amœnitas, nam secundum

*Ædificii
structura
& situs.*

cundum flumen extracta, nauigia omnis generis, & vltra montes ac sylvas intuentium oculis obiiciebat. Vnde omnium iudicio nullus tota vrbe antiquior locus habebatur; quem ornabat etiam Europæarum rerum nouitas, & omnes ad spectandum alliciebat. Itaq; domus nostra à gra-
uissimis quotidie Magistratibus frequentaba-
tur, non vrbani solum, sed prouincialibus et-
iam, qui ex vtraque prouincia ad suum Proregem
ventitabant, quæ res nostris auctoritatem, Sinis
etiam fructum, & Religionis paulatim cupidita-
tem ingerebant.

*Domus no-
strorum fre-
quentatur.*

LABENTE deinde tempore, cum P. Matthæus ex Geographicæ tabulæ felici euentu animos sumpsisset, sphæras astrologicas ex ære ac ferro; globos quoq; vel eos quibus cæli, vel quibus terræ facies in propria figura spectatur, permultos cudit. Gnomonicos quoq; horarum indices vel domi depinxit, vel in laminis sculpsit, & in amicos Magistratus distribuit. Quin & ipse Prorex in
partem venit. Quibus omnibus expositis maxi-
me, & ad vsum adhibitis, cursuq; Solis ac syde-
rum & terræ in vniuersi medio situ demonstra-
to, in eam deuenit hominum opinionem horum operum auctor, vti maximus ex vniuerso terra-
rum orbe Astrologus haberetur: ipsi enim cæte-
ras ex se nationes metiuntur, & harum rerum
ignorationem æque apud omnes esse opinaban-
tur.

*Matthæo
Riccio au-
ritas conci-
latur.*

*Legationem Hispanis ad Sinarum Regem Pa-
tres impetrarunt.*

C A P V T VII.

CECIDIT subinde res per eos dies huic ex-
peditioni peropportuna, nempe vt ille Gu-
berna-
toris affe-
ctus erga

*Guberna-
toris affe-
ctus erga*

*nos suos au-
gecit.*

bernator, Sociorum protector, in maiorem dignitatem eueheretur. Ea *Lin-si-tau* appellatur, & duas tresve regiones, eiusque oppida omnia moderatur, neque sedem è Sciauquina vrbe transfert. Et quoniam Ethnici omnes, & hi priuatim auguria obseruant, superstitiose collegit ex hac aduenarum necessitudine, non modo nihil infortunii sibi, sed prosperioris etiam fortunæ fauores prouenisse, vnde mire lætus in hac sociorum amicitia, Deo ita disponente, est confirmatus, eamque alacritatem inusitata humanitate præferulit, cum ad eum Patres gratulati cum suo ex more munusculo deuenere.

Ad Philippinas insulas fama nostrorum Sinensium defertur.

PROSPERA hæc rei Christianæ apud Sinas initia fama vulgavit; nec Amacaum solum, sed & in Iaponiam, & insulas Philippinas longius deportauit, & communi sociorum ac reliquorum etiam lætitia excepta sunt eo fauentius, quo tot annos tentatus à variis in hoc regnum ingressus incassum toties cecidisse narrabatur, qua ex causa iam pro desperato ab omnibus habebatur. Philippinarum insularum pro Hispaniarum Rege Governator, adhibito in consilium Maniliensi Archiepiscopo & vniuerso Senatu; statuit in eam rem aliquid etiam ex sua parte conferre. Maxime quod ex ea resperabatur Hispanis etiam, nec solum, vt hæcenus Lusitanis, aperiri posse cum Sinarum gente commercium, impetrato portu alio in Cantonienfi prouincia ad negotiationem exercendam. In eam rem missus est Amacaum illorum insularum Regius Quæstor Ioannes Baptista Romanus, vir magno rerum usu spectabilis. Comes additus est è Societate nostra P. Alphonsus Sancius Hispanus. Hi traditæ sunt literæ ac Collegii nostri Rectorem Amacaum, & ad socios Sciauquinum, in hanc fere sententiam.

Legati ex Philippinis insulis Amacaum mittuntur cum literis.

GRATVLABANTVR primum de felici in Sinarum

partum regnū ingressu, quam rem tot iam annos Rex Catholicus & vniuersus orbis Christianus optarat. Eam ob rem se communi Religionis intuitu permotos, statuisse quoque hanc expeditionē pro viribus promouere. Mittebantur porro elemosynæ nomine pecuniarum subsidiū & alia donaria nonnulla, sed maxime horaria machina perolegans, quæ solis rotulis, nullis ponderibus agitata, horas metiebatur. Significabatur deinde annis superioribus Regem Catholicum magnifica ad Sinarum Regem destinasse munera, quæ Mexicum aduenisse constabat. Rogabant igitur, vti Socii à Cantonienſi Prorege Legationem ad Sinarum regiam impetrarent, qua occasione etiā ipsi in urbem regiam erant penetraturi, & ab Rege fortasse facultatē Christianæ legis toto regno euulgandæ impetraturi. Sumptus porro omnes Regis Catholici Quæstor, qui mittebatur, facturus scribebatur. Hæc literis continebantur. Verū P. Alphonſus & ipse Quæstor instabant, vti ipsis ad ipsum Proregem adeundi & negotium tractandi facultas impetraretur.

COLLEGIJ Rector Franciscus Capralis ad Socios Sciauquinum scripsit, vt hoc negotium ita tractarent, ne coepta expeditio quicquam inde detrimenti acciperet. Fecere illi quod ab Superiore (nam iis adhuc inuitis Sinica Missio Collegio Amacaensi erat attributa) iubebantur, adhibentque ad eam rem à Proregis Palatio Curiali quodam libellum scripsere, in quo nec suum nec domesticorum suorum nomen inscripserunt. Sed eum libellum prius quam Proregi darent, ad fautorem suum recenti dignitate auctum eo consilio detulerunt, vt eius in re dubia & periculi plena sententiam explorarent. Mirum, quantum supra spem ea res illi placuerit, ac libellum comprobavit, quem etiam, eo auctore, Interpretis sui

*Legatio ad
Sinarum
regiam à
noſtris pro-
mouetur.*

fui nomine inscripserunt. Ergo ille ipse gestatoria fella ex more vectus, ad eum Magistratum se contulit, cuius est libellos Proregi vel offerre, pro arbitrato, vel reiicere. Libellum ei tradidit ac mandauit, vti nulla interposita mora eum Proregi offerret, eo rem contineri non vtilem minus Sinenfi Reipublicæ, quam honorificam. Nec Proregi displicuit, nam eum ex more ad Archithalassum, quem *Hai-tau* vocari supra dixi, in metropolim misit cum mandatis, vti de ea re inquireret (nam externorum negotia ad eum pertinere supra monui) & sententiam suam ad se remitteret. Id cum fit, signum est Proregi libellum non displicuisse, nisi si quid incommodi deinceps adferatur, nam cum libellus reiicitur, sine responso inglorius antiquatur, nec è curia egredi ultra confuevit.

*Impedi-
menta le-
gationi Hi-
spanica fru-
stra obui-
untur.*

I A M protraxerant eo Socii negocium, cum Amacao noua mandata prioribus contraria peruenierunt. Nam interim dum hæc Sciauquini ab sociis agebantur, Amacaensis oppidi primores intellexerunt, Hispanos id maxime hac legatione spectare, vt commercia cum Sinis in eadem prouincia contraherent, quam rem Lusitani vrbs suæ commerciiq; ruinam certissimam arbitrabantur. In insulis quippe Philippinis ingens erat argenti vis, quæ ex noua Hispania & Peruana prouincia quotannis appellebat, eam si in Cantonienfi prouincia coemendis Sinarum mercibus expederent, cariora omnia futura dum emerentur, & viliora foris dum venderentur. Quocirca publicis literis moniti sunt socii, ne hoc negotium longius promouerent, non ideo solum, quod ea res extremam vrbi perniciem erat allatura, quam certum erat Patres nolle benemeritæ de se toties vrbi procurare. Sed ideo quod legationem ad Regem Sinarum ab Hispanis adornari

nari nulla ratione decebat. Id Lusitanis deberis quibus Sinense commercium iam ab antiquissimis temporibus in ea lite, quam diremerat Alexander Sextus Pontifex maximus, inter Reges Hispanos atque Lusitanos, fuerat attributum. Nam etsi nunc vtrumque regnum in eandem coronam coaluerat, Regis tamen Catholici communis domini voluntate vnaquæq; natio suam retinebat, & antiqua iura permisceri erat interdictum. De muneribus vero ad legationem adorandam olim missis satis constare, ea iam in varios distracta in vnum non facile posse reuocari. Nam cum ingressus in Sinense regnum olim sæpe tentatus, conatus omnes elusisset, legatio etiam ipsa pro desperata iudicabatur; & ii quorum intererat, illius iam dissiparant apparatus, hæc ab Amacaensi Magistratu sociis significata, cuius etiam autoritate Rector Collegii Amacaensis monuit, vti negotium vltra ne persequerentur.

EA res anxios reddebat socios, vix enim regrediendi consilium satis tutum apparebat, rebus iam eo vsque perductis, statuerunt tamen, nihil vltra mouere, fortasse rem ipsam nullo procurante silentio inuoluerdam. Sed tamen hunc exitum res consecuta est. Archithalassus Cantonienfis cum libellum & mandata Proregis accepisset, dies aliquot substitit, dum libelli auctor, quem dixi Interpretis nomine scriptum, appareret. Sed cum de eo nihil audiret, iam enim Socii nihil vltra mouebant, scripsit ad Ansani oppidi Governatorem, sub cuius etiam potestate portus Amacaensis computatur, vti cognosceret, venisset necne in eum portum Legatus aliquis, qui Regi Sinarum se donaria deferre profiteretur. Ab eo Governatore missi, qui ea de re inquirerent, ii ab Hispano Quæstore liberaliter do-

nati retulerunt omnia satis apte ad negotium, quod agebatur, quibus etiam libelli veritas consentiebat. Verum ipse quoque Amacaensis Magistratus Gubernatorem de re tota reddidit certiore[m], aliaq[ue] omnia, quam quæ à quæsitioribus dicta fuerant, asserebat. Dicebat enim eam gentem aliam esse à Lusitana, neque expedire, gentis illius legationem admittere propter varias, quæ inde oriri poterant inter duorum regnorum aduenas, simultates.

*Legatio
Hispanica
ad Sinarum
regiam, so-
piciur.*

CVM hæc vtrimque rationes ad Archithalassum peruenissent, ipse prolixum sane diploma euulgauit, & ad metropolis portas legendum exhibuit. Eius breuiter hæc erat sententia. Narrabat in primis huius negotii primordia & progressum, tum rationes vtrimque pugnantes sibi oblatas commemorabat. Inde grauiter de interprete libelli auctore questus, quod se suo tribunali sistere neglexisset, sententiam tulit in hunc modum: Si legatio quæ adornabatur ab ea gente profecta erat, quæ alias nunquam ad legationem admissa fuerat, nihil esse, quod ultra laboraret, non fieri illi legationis instituendæ facultatem, siue illa gens esset eadem cum Amacaensibus aduenis, siue diuersa. Si vero antiquum habebat aliquod legationis iam olim imitæ diploma, à legatione non excludi. Ad extremum Ansani Gubernatorem suo diplomate monebat, ne ultra permitteret huiusmodi homines ad Proregem cum his libellis penetrare, sed potius eos grauiter plecteret, qui tentassent. Atque hac omnino ratione sopita sunt omnia sine expeditionis pernitiæ, quam adire poterat ex eo, quod cum aduenis extra regni limites aliquid haberent contra Sinenfis regni iura commune.

*Franciscus
Socios Sci.*

SVBLATO tandem hoc metu, Amacaensis Collegii Rector idemq[ue] Sinicæ missionis Superior

glor P. Franciscus Capralis statuit inuisendam si- ^{auquinum}
 bi domum Sciauquinam, vti quæ oculis testibus ^{misit.}
 vidisset ad Visitatorem in Indiam, & ad Præposi-
 tum Generalem Romam scriberet explorata. Id
 fauente Lin-si-tau satis facile fuit. Nam cum is
 domi nostræ frequens esset, rogatus extemplo fa-
 cultatem veniendi fecit, maxime quod ad Socios
 visendos solum, & non ad commorandum veni-
 re velle diceretur. Venit igitur Sciauquinum nul-
 lo prohibente, ipsumq; Lin-si-tau visitauit, &
 donaria illi obtulit, ab eoq; vicissim accepit.
 Omnia deinde liberrime lustrauit, vel in ipsa vr-
 be, ve extra, reperitq; stationis illius statum et-
 iam opinione meliorem. Baptismo etiam abluuit
 ipse primos Neophytos, qui sollemniter in æde ^{A. P. Cal}
 sacra salutare aquas capitibus exceperunt. Hi ^{prali primis}
 fuere duo, alter è Prouincia Fuquiiana literatus, ^{Neophyti}
 qui Sinenses libros Patribus domi prælegebat, ^{baptizantur.}
 isq; in Baptismo Pauli nomen accepit. Alter fuit
 iuuenis ille, qui sacram aram dimissis Patribus
 conseruarat, & redeuntes hospitio exceperat, is
 Ioannes est appellatus. Ea res minimè secreta
 fuit, sed publica, nec tamen ab Sinis improbata;
 quin potius familiares Socius gratulabantur,
 quod hos sibi discipulos aggregassent. Quorum
 exemplum postea secuti alii complures, qui san-
 ctissima lege nostra imbuendos, ac deinde sacris
 etiam aquis eluendos se præbuerunt. Hoc Su-
 perioris ingressu non parum vtilitatis huic ac-
 cessit expeditioni. Nam moniti Visitator atque
 Præpositus Generalis, ad hanc sedem neces-
 sarius subsidis stabiliendam non
 remere animum applica-
 runt.

Alij duo Socij huic expeditioni destinantur, & in regnum admittuntur, in Prouinciam deinde Cequianam à nostris excurritur.

C A P V T VIII.

QVAM P. Alexander Valignanus Visitator expeditionem apud Sinas Christianam instituerat, eam semper studuit promouere. Quocirca cum in Eurogam vna cum Iaponiis Legatis vti destinarat minime nauigasset, ideo quod totius Indiæ Præpositus Prouincialis fuisset renunciatus, animum applicuit ad rem Sinicam stabiliendâ. Et quoniam longo iam vsu, rem vbiq; Christianâ tractauerat, aptissimis institutis ac præceptis etiam omnia moderabatur. Cum igitur lætissima hæc Sinensis rei principia, felicè videlicet ingressum, stationè perpetuam, extructam ædem, magnam Euangelicæ legi eiusq; præconibus auctoritatem comparari accepisset, gratiarum actionem in Deum, è cuius bonitate bona cuncta procedunt, effudit, & hæc fere in huius expeditionis bonum procurauit.

P. Valignanus rem Sinicam stabilis.

NOMINAVIT igitur P. Eduardum Sande Lusitanum, virum prudentiæ laude ad cæteras animi dotes insignem, in huius missionis superiorem, quam è Collegij Amacaensis potestate eximebat, & sibi vni ac Iaponicæ Propræposito Prouinciali subdebat. Is è Lusitania venerat in Indiam eadem cum iis sociis nauigatione, qui hactenus rem Sinicam procurarant, & in Societate annos iam plures transegerat. Sociû ei adiunxit P. Antonium Almeidam item Lusitanum, qui eo ipso anno è Lusitania in Indiâ nauigarat, iuuenè
cætera

P. Valignanus duos socios in Sinas ablegat.

cætera conspicuum, sed rara in primis virtute, & pio æstuantis animi feruore præditum. Impetrauit etiam ab Indiæ Prorege Eduardo Menesio annum stipendium Regis Catholici nomine ad socios in hac missione subleuandos, quod stipendiū vti in telonio Malacenti persolueretur, Sinis viciniore, concessum. Deinde socios illos variis institutis præceptisq; instructos ad Sinas amandauit: iis vero, qui iam Sciauquini degebāt, scripsit, vti enixe illorum ingressum, sed sine totius rei periculo procurarent, eos interim in Amacaensī Collegio motum aquæ expectaturos, & Patribus Sciauquinis de rebus necessariis prouisuros, ne toties Amacaum excurrerent, Sinisq; suspicionē augerent. Appulerunt igitur in Amacaensem Sinarum portū exeunte Iulio, anno salutis nostræ 1585. hæc maxime ex India Visitator, qui deinde suum retinens institutum frequentibus literis ac præceptionibus amorem in socios suum testabatur, & animos dabat ad rem arduam alacriter & fortiter promouendam, hæc omnia ad posteritatis memoriam in Archiuio asseruantur, sed ea hic commemorare longum esset, & ab institutæ narrationis scopo fortasse alienum.

Socij ex India Amacaum appellunt.

ACCEPTIS Visitatoris literis, Socii à protectore illo suo Lin-si-tau contenderunt, vti saltem è duobus alteri secum commorandi faceret facultatem, verum ille præsentē Prorege subueritus concessit dumtaxat, vti ad eos visendos veniret, post dies deinde aliquot Amacaum rediturus. Et cecidit per eos dies opportune Proregi ex aula Pequinenſi scriptum, vti ab Amacaensibus aduenis plumas aliquot elegantes compararet, & ad Regem quamprimum destinaret. Nauigium igitur non mediocre Amacaum amandauit, eoq; vectus est P. Michael Ruggerius ad ea quæ Prorex volebat procuranda, quibus è sententia per-

Occasio offertur nostris in Sinas nauigandi.

fectis, P. Eduardus Sande, P. Michaeli comes accessit. Sciauquinum posteaquam attigere, nouus hospes ad salutandum Lin-si-tau se contulit, & ad eum deliniendum stationemq; impetrandam non leue rerum nostrarum munus obtulit, sed nihil æque arrisit, vt vitrum illud trigonum, de quo iam sæpius, eius enim iam diu cupiditate tenebatur. Quæsiuit ille ex Patre ecquando vellet Amacuum reuerti. Cui Pater: Ego, inquit, hic sedem cum Sociis figere peroptarem, sin id mihi per te licet, redibo cum primum imperaris. Ille vero, Libellum, inquit, Proregi offer, is illum ad me expediendum transmittet, & ego te voti compotem efficiam. Libellus instructus est quidem, sed minime redditus, incertum an ab eo Magistratu retentus, cuius est libellos ad Proregem recognoscere, an ab ipso Prorege fuerit reiectus. Cuius rei admonitus Sociorum perpetuus fautor, ipse cum reliquis duobus commorandi fecit facultatem: sed ea lege vti posthac cauere, ne quemquam alium in consortium euocarent. Prorex porro coemptis ex animi sententia mercibus, vltra pretium quod ab Amacaensibus ciuibus dono legabatur, socios donauit aliquot etiam argenti vncis, vt eorum hac ratione laborem compensaret.

*Vni è sociis
commoran-
di potestas
datur.*

IN hac Sociorum lætitia deerat ad explenda omniū vota P. Antonii Almeida præsentia, quem Amacai tristem fatis constabat ad destinatam stationem anhelare. Illius ingressum spe faciliorem Diuina bonitas hac ratione perfecit. Qui priori Governatori altius, vt diximus, euecto, suffectus fuerat, erat & ipse Cequianus, & idem ciui suo similis, sociorum fautor egregius: eum oportebat in aulam Pequinensem, ex officii ratione se conferre, ad obsequiosam Regi submissionem, quolibet triennio de more deferendam,

domi

domi nostræ solemni epulo except⁹ est (hoc enim frequentes apud socios factitabant Magistratus) eo in epulo præse tulit Gubernator non ingratus sibi fore, si ad hoc iter sese vnus è nostris equinũ vsq; comitem adiungeret. Et quanquam postea monitus ab suis non satis tutum esse aduenas eo tempore in Urbem regiam inducere, quo ex vniuerso regno grauissimi commeant Magistratus, ab ea mente resiliit. Dixit tamen nihil obstare, quin si vellent in Cequianam prouinciam patriam suam se auctore penetrarent.

Id sociis ex animi sententia cecidit, nam à Visitatore in mandatis acceperant, vti, si fieri posset, nouam aliquam sedem erigerent eo consilio, vti plures minore suspicionis periculo eo in regno residerent, & si quis casus vnã sedem euerteret, non excuteret simul hanc expeditionem vniuersam tanto labore partam, & maiori postea restaurandam. Ergo Gubernatoris noui voluntatem admiserunt, in eamq; rem nominatus est ab Superiore P. Michael Ruggerius, P. Antonio Almeida in comitem euocato. Literæ igitur iussu Gubernatoris à quarto illius Collega, qui absentis vicem supplebat, Patri data, quibus literis fiebat illi facultas in Cequianam & Huquanam prouincias aliaq; loca contermina penetrandi. Inde P. Michael Ruggerius extemplo in metropolim Cantonensem nauigauit, vt ad iter illud, quod erat bimestre, necessaria compararet, & è vicino comitem euocaret. Aderant cum fortasse Lusitani negotiatores per consuetos nundinarum dies, & cum iis venerat P. Antonius Almeida omnis moræ impatiens, vt è proximo lustraret, ecquam spem ingressus circumspiceret. Ergo vbi audiuit euocari se, & ad instituendam sedem nouam, in regni penetralia euocari, totus prælati-
tiagestiebat.

Noua & altera sedes in prouincia Cequiana sociis attribuitur.

P. Antonius Amacio euocatur in Sinas.

NEC defuit alia tuto & fere sine sumptu nauigandi cōmoditas. Nam ad Cantonienſes nundinas venerat veteris amici Lin-fi-tau germanus, is è patria magnam ſericorum pannorum & florum vim aduexerat (nam è Cequiana fere prouincia vniuerſa conſtat) in his nundinis diſtrahendam. In patriam vero redire cupiebat quidem ille quamprimum, ſed cum nondum de pretio conueniſſent, opinione ſua diutius detinebatur. Verum ſociorum opera Luſitani merces illius eo pretio compararunt, quod ille exigebat. Quoties enim de re Chriſtiana agitur, profecto Luſitani ſua bona profundere, & lucra ſua reſecare nihil reformidant. Ergo recenti beneficio obligatus, & fratris amicitia permotus, Socios nauigio ſuo exceptos in Cequianam uſque prouinciam & urbem ſuam tuto & nullo prohibente perduxit. Ea vrbs *Sciau-hinum* appellatur priori ſedi pene cognominis, ſed apud Sinas parua ſæpe res magnum uocum diſcrimen inducit. Et utriſque Gubernatori priori ac nouo, patrium ſolum.

VERVM priuſquam ab ſe inuicem Socii ſegregarentur, præter alia multa quæ ſtatuerunt, non omittam vnum, quod eſt tum primum in morẽ inductum. Solent Sinæ, prout libro ſuperiore monui, pluribus nominibus appellari. Et proprio quidem nemo eos compellat, niſi ille ipſe, qui ſe nominat aut inſcribit, aut ſi quis alius ei ſuperior eſt in paucis, hoc ſi violatur, iniurium eſt ei, qui compellatur. Inde fit, ut ſinguli nomen ſibi aliud uſurpent grandius, quo nomine ab aliis honoris cauſa nuncupantur. Hactenus Patres præter proprium aliud ſibi nullum nomen adſciuerant, proprioq; etiam à famulis domeſticis compellabantur, quæ res Sinas barbara, ut leuiſſime dicam, videbatur. Suum enim cuique pulchrum.

Ergo

*Socij præter
nomen pro-
prium Si-
narum mo-
re aliud ſibi
uſurpant.*

Ergo socij vt omnibus omnia fierent ad omnes Christo lucrificandos, hoc quoque sibi nomen vsurparunt ad auctoritatem apud infideles omnes Christianæ demissionis nescios, omnino necessariam, facilius retinendam. Exinde etiam quotquot ingrediuntur, initio nouum hoc sibi nomen adsciscunt, ne eo aliquando caruisse videantur. Sed ad Socios redeamus.

IN vrbem igitur Sciau-him Cequianæ prouinciae cum socij peruenissent, à Lin-fi-tau familia hospitio sunt excepti, & in templo eius familiae, domui contiguo, collocati, quo in loco non incommode sane habitabant: nam & ianuam domui communem habebat ad familiam admittendam. In hoc fano magni omnium ordinū ad visendos aduenas concursus facti, non primores, non literati, non populares defuere. Vrbs porro ipsa tamen metropolis non est, inter primarias tamen eius prouinciae numeratur; nobilis commercio, nobilis situ, in medio videlicet aquae potabilis lacu, vt Venetam vrbem referre videatur, nobilis denique ingeniis & literatorum turmis fortunata. In his congressibus de SS. lege nostra sermones illati, sed vix vlllo fructu: nam Patrum alter tacere cogebatur, alter hallucinari vix poterat. Et Interpretem habebat satis impeditum, & minime ingeniosum senem. Nihilominus decrepitus Lin-fi-tau parens Christi sacra baptismumque suscepit, & alij duo tresve infantuli cum animam agerent eluti, cœlo nescientes intrusi sunt. Vniuersa ciuitas sociorum in ea vrbe stationem comprobatur, ipseque maxime Regionis illius Gubernator, qui arctam cum P. Michaelē necessitudinem contraxerat. Quam rem ipse Lin-fi-tau Patribus palam è tribunali retulit, magnaq; affectu latitia, ratis iam alteram in Sinensis regni penetralibus Societatis nostrae sedem collocatam.

Socij urbem Cequiana prouincia ingrediuntur.

Socij de nostra lege sermones instituant, & aliquot sacro fonte abluunt.

*E noua sede dimittuntur. In prouinciam
Quamsi P. Michael Ruggerius
excurrit.*

C A P V T IX.

EXPEDITIONIS apud Sinas Christianæ nunciij iam ex India in Europam Christianumque orbem vniuersum penetrarant, exceptique sunt eo alacritatis sensu, quem pietas Christiana huiusmodi nunciis solet exhibere. SS. D.N. Sixtus quintus Pontifex maximus vniuersæ Societati Iubilæum concessit amplissimum, eo maxime fine, vti expeditionem apud Sinas & Iaponas Christianam enixe omnes Domino commendarent, nec defuit Pontificiæ voluntati Sociorum pietas, à quibus salutare hoc indultum susceptum est, quæ oportuit religione. Præpositus quoque Societatis nostræ Generalis P. Claudius Aquaiuia amoris paterni testes literas ad Socios scripsit; quibus eos hortabatur in Domino, vti cœptum promouerent, nec se rei difficultate deterreri superariue paterentur; ipse vero subsidiū omne spondebat, vel orationum, quas vniuersæ Societati distribuit; vel Sociorum, quos deinde submitit. Alia quoque adiumento non leui futura subministrauit. In his Christi Seruatoris imaginem à celebri pictore Romæ delineatam. Quatuor etiam horarias machinas perelegantes, tres è collo pensiles rotarum subtilitate visendas, quarta vero tametsi erat maior, & in mensa collocari eam oportebat, cæteras tamen operis præstantia superabat, nam exclusis ponderibus sola rotarum agitatione horas integras ac dimidiatas, quin & quadrantes trium tintinnabulorum sono

*Sixtus V.
Pont. Iub.
leum Socie-
tati imper-
tit.*

*Claudius
Aquaiuia
socios hor-
tatur &
iuvat.*

*Muneribus
ad socios
missis res
Sinica pro-
mouetur.*

sono moderabatur. Quæ machina vniuersum suo tempore Sinarum regnum in stuporem rapuit, & eum fructum fecit, ita cooperante Domino, qui adhuc hodieque sentitur, sed hæc suis deinde locis vniuersa. E Iaponia Præpositus Provincialis P. Gaspar Coellius aliam Christi Seruatoris effigiem grandiore submisit, opus perelegans P. Ioannis Nicolai, quo Magistro primum Iapones ac Sinæ Europæam pingendi artem magno vtriusque Ecclesiæ bono didicerunt. E Philippinis insulis Religiosus sacerdos dono misit insignem Dei Patris Iconem infantulum IESVM vlnis gestantem, quem etiam D. Præcursor religiose venerabatur, hoc opus ex Hispania adferebatur, visendum sane vel colorum vel lineamentorum prope viuentium præstantia, quam Iconem Collegij Amacaensis Rector huic missioni attribuit. Ita variis è locis alacritatis signa liberalitatisque vestigia mittebantur.

EX his initiis feliciter cœptis, aliæ quoque Religiosorum ordinum DD. Augustini, Dominici & Francisci familiæ fuerunt incitatae; quoniam vero aditu regni Chinarum excludebantur, in portu Amacaensi cœnobita excitantur, & in Philippinis insulis vtilem operam instituendis Neophytis impenderunt.

SCIAVQVINI quidem cœperunt, confirmata iam statione, liberius in Gentilium conuersionem incumbere: statis enim diebus de fidei nostræ mysteriis conciones habebant; complures à vana Deorum superstitione abductos sacro Baptismatis fonte abluebant; ex quo maior deinde populi festiuis diebus accessio facta. Quod reliquum erat temporis, id omne adhibito præceptore Sinenibus libris euoluendis utiliter consumebant: & magnam apud Sinas ipsos literatorum virorum studis captos auctoritatem
fibi,

sibi, suisque deinde dictis ac factis comparabant.

Socij Cequitana Provincia cedere coacti,

CEQVITANORVM sociorum initia alium sortita sunt exitum. Etenim propinqui Lin-si-tau, ne ob frequentem ad nostros concursum malum sibi crearent, literas finxerunt, quibus nostri ad Cantonienses socios, absente P. Ruggerio, in discrimine positos, vocarentur, sed fraude subolita tantisper se continuerunt, donec à Gubernatore Sciauhinensi nostrorum amico finistre persuaso & inuito cedere iuberentur. Cui tandem paruerunt, ad socios P. Ruggerius Sciauinum se recepit.

Lin-si-tau nostrorum consuetudinem fugit.

EX hoc euentu, propinquorumque literis ipse Lin-si-tau acerrimus olim sociorum protector, de amicitia multum deinde remisit, & omnino tandem abstinuit. Monuit etiam vti ne in tribunal suum sub nouilunia ex more itarent, ex affixa vtraque illa inscriptione nomen suum expungi mandauit, & idem fecit in Geographica illa P. Matthæi tabula, in qua illius nomen etiam legabatur. Denique in omni congressu, si quando cōtigerat, humanitatem illam solitam imminuit, frontemq; rugauit, sed nihil tamen circa Sociorum stationem adhuc innouabat.

Socij animos in adversis sumunt.

NEC vero hac velut negotiorum malacia segniores Socij quibus poterant remis, iter suum promouere intermittebant: quin eo magis de re vniuersa solliciti, satis verebantur, vt hæc aliquando sedes à grauiore persecutionis procella concuteretur, eoque magis ad figendam sedem nouam hac occasione animum applicabant. Vtebatur Lin-si-tau familiariter Sciauinum ciue primario turris extruendæ Præfecto. Is Tan-siaohu dicebatur, eam familiaritatem, quod fere Sing solent, ad lucra sua dirigebat. Itaque cum aliquid ab sociis emungere statuisset, studio die quadam

Alia offertur occasio stationis locanda.

ser-

sermonem ingressit, corā Patribus de Monte quodam in prouincia *Hu-quam*, quem indigenæ *Vutan* vocant, ad quem multi peregrinationem instituere dicebantur. Quæsit ex P. Ruggerio quid esset causæ, cur nondum eo se contulisset. Respondit Pater, non satis se scire vtrum id ei per Magistratus liceret, faciam, inquit ille, vti bona *Lin-fitau* venia id tibi liceat. Hęc excursio nec secura satis, nec multum promittere videbatur, quod ex priore didicerant; sed ne quid tamen intentatum relinquerent, rem, Superioris permisso, P. Ruggerius, per interpretem, qui omnia caute dispiceret, est aggressus.

EX itinere igitur occurrebat Patri Prouinciæ *Quam-si* Cantonienfi conterminæ metropolis, in eam se Pater ingressit. Degebat hic è regio sanguine *Regulus*, nullam tamen ex more Reipublicæ partem tractabat; ad eum adire Pater omnino tentauit, arbitratus eius se fortasse fauore posse, quod optabat impetrare, nondum enim Socij *Siniam* Rempublicam nouerant, & multa Europæo pede metiebantur. Ab eo admissus non fuit, sed cum hoc responso reiectus, vti primum ad visendum *Proregem*, aliosque Magistratus sese cōferret, ac deinde ad se rediret. *Prorex* in eadem metropoli commorabatur. Nec abnuit bonus Pater, sed audacter sane aduena Sacerdos nullo præeunte ad *Proregem* ceterosque Magistratus accessit. Ab omnibus exceptus est non satis humaniter, sed sine iniuria, monitusque vt institutam peregrinationem persequeretur, nec vllam moram faceret in ea ciuitate. Ante abitum, nondum spe deposita, *Reguli* congressum petiuit, sed repulsam iterum passus, in muneribus restitutis, è metropoli extemplo discedere iussus, quod factum est variis in Patrem edictis tota vrbe promulgatis, periculum etiam adiere vici illius *Præfecti*, in

P. Ruggerius ex occasione itineris Regulæ adire conatur frustra.

E metropoli iubetur discedere.

quo fuerat commoratus, quod aduenam Magistratum iniussu in urbem immisissent. Denique non nisi eo extra urbis muros constituto con-
quieverunt, quasi vero in ea re salus ciuitatis ver-
teretur.

*P. Ruggerio
datur fa-
cultas com-
morandi
apud Qua-
storem.*

NON defuit qui Patris vicem doleret è Re-
guli familia, nam primarius illius Eunuchus in-
hospitalitatem Proregis incusans, blandis eum
verbis solabatur; literasque addidit ad Quæsto-
rem oppidi cuiusdam in Prouincia Hu-
quam, in
finibus prouinciæ Quam-si, cui oppido nomen
erat Pa-sciui, quibus literis hebat Patri facultas,
vti apud eum Quæstorem quamdiu vellet rema-
neret. Erat enim is in illius Reguli potestate. Spõ-
debat vero se post huius Proregis discessum effe-
cturum, vti in metropolim, vnde nunc pelleba-
tur, è Magistratum voluntate reuocaretur. De
his omnibus P. Eduardus Superior per literas
certior factus, Patrem Ruggerium Sciauqui-
num, infecta re, ad se vocat, nec enim apparebat
quicquam ex animi sententia confici posse, sed
potius periculum aliquod rebus adhuc immatu-
ris imminere.

*P. Eduardus Superior Amacaum remittitur, &
Socij vexati, graui deinde calumnia
liberantur.*

C A P V T X.

*Lir-si-tau
ab nostros
missos
angitur.*

POST Patris Ruggerij reditum, non ignora-
uit ipse Lin-si-tau huius peregrinationis e-
uentum, quin etiam fama de suo (vt solet)
non nihil adiunxit. Scriptum enim ad illum ex ea
prouincia ferunt, Patrem à Prorege minime ad-
missum,

missum, à supremo vero militum Prefecto verbis male habitum, parataque illum vincula euasisse. Hæc ipse cum Cequiano metu & Cætoniensium etiam Magistratum consiliis, qui magnum aliquod è nostrorum statione Reipublicæ Sinensi malum augurabantur, ex eo quod Amacao venissent, & Amacaensium commercia nondum intermitterent: hæc inquam ille omnia in vnum cogens, non parum angebatur, moliens ecqua ratione hoc sibi ex humeris onus excuteret, Sociis ad suos amandatis.

NEC defuit occasio, nam per eos dies nuntiatum est, Cantonensem Proregem ad aliam dignitatem in Regia Nanquinenfi euectum, eique suffectum illum, qui Proregis munus in Quam-si prouincia gerebat, à quo dicebatur P. Michael Ruggierius ignominiose reiectus. Ex hacre occasione sumens, sociis renunciari iussit, vti omnes ad suos vnde venerant se reciperent, vereri se ne molestius ferret nouus Prorex aduenarum in sua ipsius sede stationem. Extructarum ædium se pretium redditurum, & si quidem id per Proregem liceret, se eos extemplo reuocaturum. Ea res socios sane inopinato metu consternauit, veritos ne statione sua pellerentur, cuius iam tanto applausu fama in vniuersum orbem Christianum penetrarat; nec sibi videbantur, si semel abirent, alias facile reuocandi.

Sociis alius metus iniicitur.

EXTEMPLo igitur Socij duo, qui primi stationem hanc incoluerant, ad illius se tribunal cõtulere, ibi oblato libello, quem etiam lacrymis resperferant, fufe narrabant, qua ratione immensum iter emensi, in hoc denique regnum appulerant, in eoque tot iam annos cum nullius iniuria commorati, sumptibus etiam maximis exhausti fuerant, omnino se neq; in Amacaensi opido sedē agere, neq; patriã per tot maria repetere posse

Socij libellum offerũ applicem.

posse profitebantur; Aduenarum igitur quos hactenus fouerat, nunc miseratio tangeret. Ad Proregem vero quod attinebat, se illi suæ stationis rationem, cum nullius periculo, reddituros, porro si plures illi esse videbantur quam initio fuerat, vnum alterumve dimitteret, reliquos à Prorege iam semel admissos in sua sede residere pateretur.

*Lin si-tan
respondet
perhumane
sociis.*

AD HÆC perhumane sane respondit, Nihil se vnquam de sociis sinistri suspicatum, maleuolentiam vlla ex causa suscepisse, sed se Cantonien-
sium è metropoli Magistratum sermonibus sæpe monitum, aliquod Sinenſi Reipublicæ malum subuereri. Accedebant vniuersæ ciuitatis odia, moleste ferentis extractæ molis laudem in aduenas famæ maleuolentia deriuatam; sibi sumptus dumtaxat laboremque superuisse. Incusabat etiam P. Ruggierum, quod se in Quam-si metropolim immisisset, vbi à Prorege reiectus, à cæteris etiam Magistratibus male habitus dicebatur. His quam aptissime poterant socij occurrebant, quibus factum est, vt denique diceret, se maturius de re tota deliberaturum. Libellum itaque nostrorum ad operum Præfectum Tanscao-hu amandauit, cum eo enim de nostris rebus fere consilia miscebat; id fecit, vt aliquod ei lucrum ex impetrato fauore ingereret. Manus enim manum fricat, nec ei defuit, nam præter alia minutiora, viginti aureis donatus est ex promisso, post impetratam denuo nostrorum stationem. Sed primum vt faciliorem exitum rei darent, statuerunt satius esse, P. Eduardum superiorem prius Amacuum sua sponte repetere, quam dimitteretur, ibique præstolari, quem ea res exitum fortiretur; maxime quod eo anno oneraria nautis ex India defuisset, nec literæ aut subsidium vllum à Visitatore missum appulerat, quod

vt curarent, non inutilis eius profectio videbatur.

NON ita multo post edictum ab illo ipso Magistratu exiit in rem nostram, quod edictum eo in vico, quem Patres incolebant, affigi mandatum est. Eius hæc erat sententia: Domum nostram aduenarum Sacerdotum sumptu ac labore excitatam; turrim vero Sciauquina Regia communibus expensis ad inuehendam prospere de more fortunam extruxerat, nec ad eam exteri Sacerdotes quicquam de suo contulerant. Eos porro ab Prorege in eam urbem admissos, alios in contubernium suum euocasse; qua ex causa se pro officij ratione illis imperasse vti omnes abirent. Verum eos ad se pro tribunali venisse, reclamasse, & collacrymatos etiam fuisse. Imensum ad patriam iter, sumptus factos allegasse, obiecisse se à Proregibus admissos, nemini molestos fuisse, regni leges nunquam violasse, aliaque huiusmodi. Quæ omnia vera esse comperisse se fatebatur, dicebatque se miseratione permotum, ex eo quod eos viros esse religiosos, & virtuti deditos esse constaret, concessisse vti vnus alterve concessam à Proregibus sedem retineret, cæteri quotquot essent, dimitterentur, cauerentque in posterum, ne quem alium euocarēt, fore haud dubie vti ex ea causa omnes pellerentur, hac enim ratione declaraturos se res novas moliri & ingens aliquod Reipublicæ Sinensi malum machinari. Aliud addidit edictum quo vici Præfectos compellabat, iubebatque vti explorarent etiam atque etiam, num hoc suum edictum externi sacerdotes obseruarent, ac de re tota Magistratus redderent certiores.

HOC edicto socij non nihil respirarunt, sed non diuturna quies fuit, laborē fere labor nouus excipiebat. Nam præterquam quod tertium quartumve

Edictum in rem socio- rum affigitur.

scilicet metus liberantur.

tumve à nocturnis furibus vexati, & quibusdam etiam rebus exuti fuerant, insigni sunt affecti molestia, post etiam graui calumnia onerati, sed denique Deo bene iuuante liberati.

*Nota ca-
lumnia cu-
ditur in so-
cios.*

NEOPHYTVS quidam Martinus nomine in Amacaensi oppido Christi sacra susceperat. Sed is professione sua nomineque indignus, ingens focus malum accersit. E Cantonensi metropoli patria sua Sciauquinum venerat, Patres inuisurus, vel potius aliquid ab iis emuncturus. Eum P. Ruggerius multis officiis fouebat, ne Christianam professionem, quam frigide nimis exequebatur, in ea Neophytorum paucitate dimitteret. Ex ea Patrum familiaritate, occasionem sumpsit alios quosdam Sciauquinenses Neophytos in fraudem inducendi. Superiore libro monui Sinas Alchimisticæ artis prope ad insaniam vsque indagatores non paucos reperiri. Sibi enim persuadent, argentum viuum in argentum verum vi cuiusdam herbæ posse conuerti, quam solum apud exterarum gentes aiunt reperiri, & Socios hanc secum attulisse, & huius artis esse peritos: cuius rei iudicium à Lusitanis accipiunt, quos vident magnam vim argenti viui ab Sinis comparatam pretio, in Iapones distrahere, & inde nummis argenteis onustos ad suos renauigare. Idem iudicium de nostris faciunt, quos vident vitam, sine vlla stipe collecta, nullaque negotiatione, honeste sustentare suam, & argentum vi huius herbæ secreto conflare. Non enim sibi persuadent tantam vllibi fidem reperiri, quæ per tot maris ac terræ spatia fideliter nummos deferat, nec tantam charitatem, quæ suo sumptu alios docere velit, existeri posse arbitrantur. Quamais nemo vnquam hanc artem affectus sit, non desunt tamen impostores, qui miris artibus hoc malum foueant, & desunt omnino qui curent.

INTER

INTER Sciauquinenses Neophytos duo numerabantur, parens ac filius, qui olim ante susceptam fidem fortunas suas in alchimistica fornace decoxerant; nondum tamen arte plane damnata, ex Martino illo impostore quæsierunt, nosset Patres, nec ne argentum hac arte conflare? Ille ut falleret asseruit, Patremque Ruggerium dixit sibi pollicitum eius artis se sibi præcepta traditurum, sed ea lege, uti ea cum nemine communia esse veller. Persuasere sibi miselli quod impostor asseruerat, eumque multis officiis sibi conciliare cœperunt. Erat Martinus rerum omnium egentissimus, ergo ei vestem nouam concinnarunt, & in domum suam receptum, lautiore cibo potuque recreabant. Quid plura? Vxorem illi sua pecunia coemerunt (hoc enim plebei factitant) ut eum arctius adstringerent ad hoc arcanum sibi detegendum: quod ille demum ægre tamen spondit, sed eadem qua reciperet secreti lege adstringebat. Maxime vero cauerent, Patrum neuter id subodoraretur, ne forte à promisso resilirent, si secretum à se violatum suspicarentur. Etiam ea res tres quatuorve menses silentio tegebatur. Verum cum diutius differre promissa non liceret, hospitibus suis diem dicit, qua die Patrem Ruggerium arcanum erat reuelaturus, quo facto se quoque mox illis idem præstiturum. Interim vero ad condictam diem vitro trigono à Patre impetrato, ipso die fugam in metropolim reuersus, ratus se immensi pretij lapillum exportare. Vbi fugam delusi Neophyti persensere, in domum nostram venire, multa querentes, & impostoris fraudem aperientes, asseriebant etiam non paucos aureos, vel in eius gratiam expensos, vel mutuo datos eum exportasse, consilium igitur à Patribus expetebant. Bis in metropolim ea de causa excurrit P. Ruggerius, nec aliud

*Neophytes
quidam
impostor
factus.*

*Impostor
fugam pa-
rat.*

*Neophyti
impostorem
accusant.*

effecit, quam quod cum ibi agere, vitrumque trigonum habere intellexit. Quod vbi delusi Neophyti resciuere, insigni arte vitrum ab eo extorserunt per falsas literas, velut à Lin-si-tau impetratas, rati nummos sibi à Martino debitos facile à Patribus redditum iri, vti lapillum illum inæstimabilis pretij reciperent.

DVM hæc agerentur, Gubernator die quadam cum aliis Magistratibus domum nostram animi causa deuenit, postulauit vitrum illud trigonum tradi sibi, ad spectandos ex eo cum voluptate colles, flumen, atque nauigia. Non potuit res ultra tegi. Responsum à Patribus illud sibi à Martino illo furto sublatum. Excanduit Gubernator, scriptisque mox in metropolim literis misit, qui eum comprehenderet, ac sibi fisteret. Nec quicquam potuere Patrum preces, asserentium id vitrum non eius esse pretij, cuius vulgo credebatur; nihil admodum se de eo laborare. Respondit autem illud non esse nunc sociorum, sed Magistratuum totius vrbs, qui ad illud cum voluptate spectandum in domum ventitabant. In metropolim amandatus apparitor ipsius Martini popularis, qui facile intelligens eum latere, Martini fratrem comprehendit, asserens se eum pro fratre abducturum, nisi fratrem proderet, & vt minimum vitrum ei restituendum fore, cuius pretium nec fortunis omnibus exæquaret. Ille igitur vt à se malum auerteret, fratrem prodidit, quem apparitor vinctum Sciauquinum abduxit.

*Impostor
Martinus
inbetur
& comprehen-
dit.*

IMPOSTOR Martinus Sciauquinum vinctus ducitur: & nouam calumniam calumniæ addit sparsis enim per triuia schedulis Patrem adulterij petulanter infimulauit. Adulteræ maritus, qui & ipse calumniam conflauerat, paulo post libellum obtulit ipsi Lin-si-tau, eo libello assererat in vrbem nescio, vnde redisset, has schedulas te

vrbe

vrbe sparsas reperisse, domumque reuersum ab vxore totius rei veritatem verberibus extorfisse. Rogabat igitur vti auctor plecteretur. Commisit is hoc negotium ei Gubernatori, qui Martinum iusserat comprehendi. Itaque res forensi ordine cœpta tractari. Verum facile fuit Patri calumniã euertere, nam quo die dicebatur adulterium esse commissum, aberat P. Ruggerius in prouincia Quam-si, duorum mensium non minus itinere, eaque res ipsis Magistratibus consciis luculente constabat. Intellectum tandem est, hæc omnia auctore Martino conflata. Accusator porro tenuissimus erat, & aliquid ex hac re sperauerat vt fileret, sed Patres omnino etiam rogati, renuere, veriti ne qua huius criminis macula remaneret, si cani latranti iniectam in os offam ad filendum, euulgaretur. Demum qui lucrum spectauerat malum, veritus tandem sibi fuga consuluit. Cum ergo in tribunal causam acturus vocaretur, nunciatum est Iudici, domum vacuam à coniugibus relictam, ipsos vero aufugisse.

*Calumniã
delegitur.*

*Accusator
cum vxore
sibi fuga
consuluit.*

PRONVNCIAVIT igitur Gubernator amplissime, Patrem à calumnia immunem fuisse, Martinum vero totius mali auctorẽ declarauit, eumque sibi sisti iussum, ictibus viginti crudelissime cæsum in Patris cōspectu, & pecuniaria pœna multatum, ad triremes denique damnatum, ad Lin-si-rau tribunal amandauit, vt sententiam ille, qui commiserat, approbaret. Is rei conscius, alios sexaginta ictus nihilo mitiores prioribus addi imperauit. Deinde in vincula reductus est, ad extremam rerum omnium penuriam à propinquis & amicis desertus deuenit. Sed eum Patres licet iniuria affecti, omni qua potuerunt ope recrearunt, donec è vulnerum acerbitate post dies paucos moreretur. Atque ita scelerum suorum pœnas ad cæterorum exemplum luit. Ille vero Neo-

*Pater inno-
cens pronũ-
ciatur, im-
pator vero
flagellis ca-
ditur.*

phytus, qui Martino vitrum eripuerat, audito eum vinculis traditum, vitrum Sociis sua sponte restituit, veritus, ne si à Curialibus apud se repperit constaret, ipse in criminis ac pœnæ partem vocaretur. Atque in hunc maxime modum Socios Dominus graui vel molestia vel calumniis liberauit.

*P. Michael Ruggerius Amacaum petit, ibique
retinetur. P. Eduardus Sciauquinum redit,
& Socij populari furore fati-
gantur.*

C A P V T X I.

FCONSVETA Magistratum euehendorum ratione debuerat iam ipse Lin-si-tau in altioris dignitatis gradum conscēdisse, nec dum tamen nuncius ex aula comparebat; ea res sane inuestum ac suspensum tenebat, verebatur enim quod impēsius aduenis fauisset, honorum incrementum daret, amisisse. Verum tamē aliquando hunc illi, & aliis mecum Dominus exemit, nostros graui periculo liberans. Nam ex aula scriptum est, eum in Prouincia Huquam in Pucincu tribunali magnam obtinuisse dignitatem, qua ex re pristinam alacritatem præferulit. Ei regio Sciauquinensis, vt supra tetigi, templum in ipsa turris area destinarat; & iam excitat velut homini sancto, deque sua Republica per tot annos bene merito. In eo templo super aram statua illius visebatur, & ante aram ingens focale ad odores incendendos. Candelabra etiam opere magnifico fuerant collocata. In eo igitur fano cum iam profectioem pararet, vniuersa eum ciuitas visitauit,

tauit, ac nouam dignitatem gratulata, honore *Lin-si-tau*
 quodam apud Europæos inaudito, sed Sinis fa- *denouisho-*
 miliari, cohonestauit, detractis enim ocreis vete- *noribus*
 ribus (ocrea porro inter Magistratus insignia cõ- *fiant gra-*
 putantur) nouas induerunt; ac veteres eleganti *culatioras.*
 capsulæ impositas & clauibus obseratas, In loco
 publico asseruarunt, perpetuum vrbi viri benefi-
 ci monimētum. Vniuersus hic cultus ciuilis est,
 & nihil superstitionis continet. Nam viro bene-
 merito in virtutis testimonium consuevit adhi-
 beri. E Quam-si quoque prouincia nouus Prorex
 aduenit, eum Patres satis timide, sed tamen visi-
 tarunt, ab eo que sunt præter spem inusitatis hu-
 manitatis officiis excepti. Quin & Patrem Rug-
 gerium ex antiquo illo congressu agnouit, & a-
 gnoscere se professus est. Eo tamen Prorege non
 diu fruilicuit, nam grandiori iam ætati conce-
 dens; intra paucos menses extinctus est. Is etiam
 qui Lin-si-tau suffectus erat, Socius erat familia-
 ris, nam è vicinæ regionis Gubernatore in eam
 conscenderat dignitatem, & alias sæpe cum ad
 Proregem negotiorum causa veniret, Socios do-
 mi suæ familiariter visitarat.

REBVS igitur in hunc maxime modum quie-
 tis, & ita compositis, vt Socij se respirare aliquã-
 tulum posse sperarent, P. Ruggerius Amacaum
 nauigat, tum aliis de causis, tum maxime, vt de P.
 Eduardi Superioris reditu, ex Amacaensium *P. Eduar-*
 sociorum sententia tractaret, quibus visum est, *das Sciau-*
 vti ipse P. Michael tantisper Amacai subsisteret, *quinum*
 dum P. Alexander Valignanus, qui exspectaba- *revertitur,*
 tur, adueniret. Ille enim denuo totius Orientis
 Visitator renunciatus, redibat in Iaponiam vna
 cum iis legatis, qui ex Europa reduces felici nauig-
 atione iam Indiam tenuerant. Interim tamen
 P. Eduardo facultatem P. Matthæus impetrauit
 Sciauinum repetendi, q̄ fecit eo cõsilio, vt ali-
 quod

quod rebus afflictis in hac quiete leuamen afferret, & salubri aliquo consilio hanc expeditionem promoueret.

*Noua per-
secutio.*

VERVMENIMVERO nouæ iterum procellæ, nec ab vna mundi plaga persecutionum ventos concitarunt. Nam illi Neophyti ex amissa Martini morte pecunia tristes, contra socios rerum omnium cum Martino contractarum ignaros, multa turbabant. Sparsæ per vrbis vicos illorum opera schedulæ legebantur, iis infimulabatur P. Eduardus, quod Magistratum iniussu contra edicta Sciauquinum rediisset, minabantur etiam nisi intra certum tempus abiret, fore vti Baccalaurei omnes in vnum coniurantes, libellum Magistratibus darent; alia huiusmodi permulta miscebant, quibus satis suspensos tenebant socios, quid in re dubia consilij caperent.

NEC his malis malum stetit, accidit subinde res, quæ prope domum ipsam à fundamentis exturbauit. Sciauquinensis ciuitas exstructa est ad ripam non ignobilis fluminis, quod è Prouincia Quam - si decurrens, in ipsa metropoli bidui tridui itineris in mare ingreditur. Id flumen anno superiore ripas egressum, per agros & villas, vagum multa subuerterat, & aggeres ad illud continendum exstructos aut perfregerat, aut eluuiione supererat; Domus tamen nostra Dei beneficio, licet in ipsis aggeribus erecta, sibi constiterat, tamen si aquam in inferiores cellas omnes admisisset. Cum denique imminutis aquis fluuius in alueum rediisset, innumera hominum multitudo ad reficiendos aggeres operam contulerunt. Sed huius quoque anni eluuiio cum superasset, aggeres novos non maximo labore perripit. Ergo vt huic malo mederentur, Magistratus edicto publico permiserunt, vti ad excludendum eluuiionem liceret arbores vbi essent, infrugiferas ampu-

*Fluminis e-
luuiio mul-
ta deuastat.*

amputare, hac libertate nefarij homines abusi, per hortos vicinos vagi petulanter omnia destruebant; nec erat qui popularem insolentiam Magistratum auctoritate armatam refranaret.

PORRO cum in hortum domesticum eodem furore introissent, Æthiopem inuenerunt eundem, tetri coloris, quales sunt Africani illi post bonæ spei Promontorium ex Europa superatum, eos Lusitani *Casres* vocant, hi robusti natura sunt & intrepidi, itaque solus insanam multitudinem fugauit. Nam Sinæ præterquam quod sunt imbelles præ cæteris, vt arbitror, nationibus, Æthiopum horrent non secus ac dæmonum spectrorumque conspectum, fugati cum ignauiam suam damnarent, sese collegerunt, & è longinquo molesta lapidatione domum nostram lacerabant. Non erat difficile sociis vim vi repellere, maxime quod domestici famuli prope omnes Indi erant, non admodum ipso Æthiope nitidiores, & ipsa domus alta munitaque non incommodam præbisset defensoris stationem. Sed visum est Sociis vim continere, ne cui calumniandi ansam darent. Itaque cum initio timidius lapides immitterent, viderentque sibi minime resisti, è nostrorum modestia impudentiores facti, coacto furentium globo in domum irruerunt, & eo impetu, vt momento ianuam, fenestras, suppellectilem, tectumque misere lacerarint. Et vt liberior pateret ingressus, parietem, qui atrium à vico separabat, diruerunt.

PATER Eduardus vna cum interprete per auersam portam ad monendos Magistratus eruperat, P. Matthæus dumtaxat demississime supplicabat, vt ab iniuria tandem abstinerent, è domo quod maxime libebat efferentes. Verum, ille si quo ex loco caput exerebat, ita frequenti saxorum imbree salutabatur, vt ab extremo discrimi-

*Æthiops
insanam
multitudinem
fugauit.*

*Domus sociorum
lapidibus
laceratur &
in mare
vastatur.*

ne parum sibi abfuisse videretur. Denique nescio quo impulsu permotus, fasciculum ipse ex arundinibus, quæ hortensi sepi superstites bacchantium furorem euaserant, colligauit; eoque in humeros imposito, qua densissimus erat globus ire perrexit, & supplex rogauit, uti hunc fasciculum, & quot alios vellent ad aggeres claudendos efferrent, nec ultra domum vniuersam infano furore lacerarent. Ea re ita permoti fuere barbari illi, ut ab omni subito lapidatione cessarint, nec aliud è domo efferentes, præter ligna pauca, quæ temere in atrio iacebant, abierint, sed festo cymbalorum sono tumultuantes de victoria sibi gratulabantur, domumque omnes imminente iam nocte petierunt.

*Excubia à
Magistratu
submit-
tur.*

*P. Ricij
modestiam
tolerantis.*

PRIMA deinde nocte è gregariis Magistratibus vnus in auxilium submissus aduenit, & domus vniuersæ faciem cõtemplatus, miserationis affectum prætulit, euocatisque militibus præcepit, uti nocturnis horis pro foribus excubarēt, ne illi ipsi bacchatores aut alij latrones per ruinas immisi cætera efferrent, aut grauius aliquid molirentur. Verum ille die insequenti largitione sine dubio delinitus, supremos Magistratus ut voluit rei totius admonuit. Quod ubi rescitum à Sociis, P. Matthæus se ad Governatorem contulit, & rei grauitatem eleuans petiit, uti ab vltiori inquisitione abstineret, furorem esse confusæ multitudinis, quam difficile est plectere, eaque pœna inuidiam & externis nihil aliud parari; solum edictum proponeret minax, si quis in posterum iniuriam facere præsumpsisset. Patris consilium Governator mire comprobauit, modestiam tolerantiæq; admiratus, edicto que proposito rem totam silētio inuoluit. Pater Eduardus, spe fructus faciendi deposita, Amacaum rediit, & Visitatori rem totam consilio ut adesset, exposuit.

Visti-

Visitator P. Michaellem Romam mittit procuraturum à Pontifice Maximo, ad Regem Sinarum Legationem. P. Antonius Almeida Scianquinum petit, eaque sedes nouo ex metropoli labore fatigatur.

CAPVT XII.

CERTIOR factus Visitator ab oculatis testibus de statu, in quo nostri haecenus versati fatis turbulento; in eo maxime insistebat, uti modum reperiret sociis in regno Sinarum auctoritatem comparandi. Ea enim Euangelij præconibus ad suum finem consequendum ita necessaria videbatur, ut sine ea reliquus labor omnis irritus fore crederetur. Ea porro maxime comprobabatur, si ex Regis facultate nostrorum statio in eo regno statueretur, sine qua non securam nec diuturnam fore apparebat. Ex omnibus rationibus, post multam deliberationem ea visa etiam accommodatissima, ut Legatio Apostolica, ab vno è Sociis ad Regem Sinarum, susciperetur, ex qua Legatione, munerumque transmissione, nostri sedem suam apud Sinas literis Pontificiis stabilirent, & confirmarent.

AD ea procuranda P. Ruggerium ideo nominavit, quod is eam expeditionem primus inchoasset, & pleraque oculis lustrasset. Imperavit igitur Visitator uti P. Matthæus, adhibito viro apud Sinas eloquente, literas scriberet, quas Pontificem oportebat Sinarum Regi destinare, & alias ad Proregem Cantonensem addi voluit. Literas quoque parentes, quas Legatis à Pontifice tradi

Visitator de auctoritate hoc est comparanda delibetur.

Legatio Pontificia ad Sinam à Regem adornatur.

tradi oporteret. Ea omnia ideo Sinice scribi iussa sunt, vt ex Europa eleganti caractere magnifice descripta, ab Sinis cum voluptate legerentur. Ipse porro Visitator plures ad Pontificem Regemque Catholicum, ac Præpositum Generalem, & alios literas scripsit ad rem promouendam, addidit etiam è Sinarum regno nonnulla, vel iisdem donanda, vel ab omnibus spectanda. In his erat descriptio Geographica totius Sinarum Imperij in peculiari huius Orientis tabula depicta. Nam elegantem in modum valuas plicatiles componunt, ita vt aliam alia complectatur, quæ deinde explicatæ aulam vniuersam occupant, & nullius adminiculo stantes oculis blandiuntur. Id gētis vocabulo *Guei-pim* appellatur. Ea descriptio Pontifici Maximo, Regique Catholico inprimis accepta fuisse narratur. Deferebat etiam idem Pater vestis & coronæ regiæ & cæterorum fere Magistratum insignia.

P. Ruggerius Romam proficiscitur.

SOLVIT igitur, & expedita inprimis navigatione, peruenit in Europam, sed in Insulis, quas Terceras vocant, prope in portu naufragium fecit, è quo naufragio ereptis, vt maxime potuit, quæ ferebat Olyssipone exscendit, & Madritum ad Philippum secundum, Hispaniæ Regem visendum se contulit, à quo exceptus est inuitatis tanto Principi humanitatis officiis; recepit etiam in se, Legationem illam apud Pontificem Maximum sua auctoritate, & rem Sinicam opportunis auxiliis promoturum. Posteaquam vero Romam peruenit, negotium interitu duorum triumve Pontificum retardatur. Pater vero Ruggerius tot laboribus fractus, vitæ reliquum Salerni in regno Neapolitano peregit.

NON paucis interim mensibus P. Matthæus Riccius solus degebat, cum inuitato omnium ordinum concursu, quos Europæarum rerum nouitas

nouitas ad videndum exciebat : sed nihil æque *Sine horo-*
 mirabantur vt horariam machinam grandiorē, *logium ad-*
 quam in vsum domesticum, ac vicinix totius ita *mirantur.*
 Pater statuerat, vt manus ferrea, indice horam
 transeuntibus demonstraret, ære vero campano
 grandiusculo horas absentibus etiam cum om-
 nium stupore significabat, eo maxime quod nul-
 lo pulsante per se ipsa sonum redderet. Rebus igitur
 in hunc modum quietis, Visitatori visum est
 P. Antonium Almeidam iam alias adita semel
 professione huic expeditioni destinatum, comi-
 tem Patri Matthæo mittere, non obtenta, sed nec
 petita ad eam rem facultate.

VIX appulerat ille, cum ecce tibi ex metropoli *Gravia ac-*
 nunciatur, grauem Visitatori Prouinciali, *cusatio con-*
 Ciayuen vocant, contra Socios accusationem institu- *tra socios*
 tam. Ea se habuit in hunc modum. Sunt apud Si- *instituitur.*
 nas Senes ætate non annis magis matura, quam
 vitæ bene actæ opinione venerabiles, ideo maxi-
 me quod per vniuersam ætatem, nec ipsi quem-
 quam vllius criminis infimulauerint, nec à quo-
 quam fuerint apud Magistratus infimulati, his ex
 arario publico sumptu ab Magistratibus solem-
 ne epulum instituitur quotannis, non sine variis
 ad eos cohonestandos ritibus; variis quoque aliis
 immunitatibus donantur, & insignes peculiari
 vestis genere in omnium Magistratuum curias
 admittuntur, ex eo maxime, quod se bonum
 publicum curare, nulla lucri spe adducti profi-
 tentur.

HI ergo Senes è Cantonienſi metropoli illis
 oribus adducti, qui de aduenis Sciauquinæ
 turris exstructoribus pertinaciter sparsi erant, o-
 mino sibi persuaferunt, tam insignem quatuor *Calumnia,*
 vel quinque millium aureorum sumptum in ea
 curre profusum, Lusitanorum Amacaensium
 fuisse inuentum, à quibus ideo socij in ea vrbe su-
 stine-

stinebantur, vt ingens aliquod Reipublice Sinensi malum procrearent. Ergo eius rei monendum omnino Prouincialem Visitatorem putauerunt. Et quoniam hæc accusatio elegantissime, & ad persuadendum aptissime, ex Sinensis eloquentiæ præceptis scripta habebatur, eam hic referam verbum verbo quam aptissime potero reddens, tamen si satis intelligam magna ex parte vim eileporemque vernaculum, cum externo se habitu induerit, de futurum.

Littera accusatoria ad Prouincialem Visitatorem.

CV M per regni leges cuique libere liceat subditorum Superiores monere, si quid plebi detrimētum adferre posse iudicetur, Nos è Cantonienſi metropoli Seniores nonnulla obseruauimus, de quibus te Prouincialis Visitator admoneri oportere iudicauimus, vt remedio per te conuenienti occurratur. Ac in primis scire te oportet de externis hominibus, qui in ciuitate Sciauquina Regionis principe commorantur, exterarum nationes venisse ad Sinense regnum incolendum, admodum formidamus, res ea re nouas tegi, & ingens Reipublica Sinensi malum præparari, eius rei splendet in oculis exemplum, è quo que diximus nimis lucescunt, in Amacaensibus portu ciuitatis Anfano sibus, ingens aduenarum collunies è barbaris regnis appulit, præ seque tulit Legationem ad Regem adormari, vt eo prætextu in Sinense regnum nostrum sibi aditum aperirent, & simul commercia cum nostris rerum utriusque commanum utrinque miscerent, ac tamen si eius rei facultatem minime impetrarunt, neque ad legationem admissi sunt, nihilo tamen minus in eo, quem dixi, portu permixtum constiteret, & annis quidem superioribus nautibus suis reclusi nobiscum commercia contrahabant, & Sinica telluris ingressu prohibebantur, atque ita finitis mundinis in altum vela dabant, & in suas se regiones recipiebant, nunc vero extruere domos, & in multas contignationes erexere, ibique alij alij insistentes, in star apum & formicarum conglomerantur, nemo est in vniuersa
sane

sanè prouincia, cui, cum id viderit, non stent coma, & cor tremat, & eo magis, quod aduertitur, aduenas illos nouis in dies artibus, astutisque fraudibus vltiora moliri, nam sumptus in extruendam turrin suppeditarunt, vt hac arte in Sciauquinam urbem ingressum sibi pararent, & alios sceleratos homines secum inferrent, qui nulla interruptione nauigant & renauigant, vnde non immerito formidamus, eos esse caterorum exploratores, qui secreta nostra scire adlaborent, quos post multum deinde temporis veremur, ne cum rerum nouarum cupidis vniti, ex ipsa nostra gente grande aliquod Reipublicæ Sinensi malum calamitatemque procurent, & gentem nostram per vastamaria, vt pisces ac cete dispergant: hoc ipsum est, quod libri nostri forte prædicunt, Spinæ & vrticæ in miti solo seminastis, serpentes draconesque in ades vestras induxistis. Et quidem Amacaense discrimen simile nobis videtur vlceri, quod in manibus pedibusve prorupit, nihil admodum periculi est, si sensim remedium procuretur. Sed Sciauquinense malum vlcus est, à qua pectus & cor ipsum occupatur, illi ratio persuadet, vt primo quoque tempore medeamur, hinc fit vt te Prouincialis Visitator rogandum iudicauerimus, vt iubeas Sciauquinis Magistratibus aduenas illos quancumque extrudant, & ad suos Amacam omnino remittant, cuius etiam suo tempore periculis pertelabente tempore consulatur, hoc si feceris, ne vitam vniuersæ prouinciæ instaurabis, que inde maximum se beneficium accepturam publice profitetur. haftenus Senes.

PROVINCIALIS Visitator id temporis cognomento Cui iactabat se, ac profitebatur pro rigido & iuris tenacissimo in paucis, quæ res eum vulgo formidabilem verendumque reddebant, is censuit eam rem accurate discutiendam, quod commisit summo Maris Præfecto Cantonienfis Prouinciæ, id munus ab Sinis *Haitau* appellatur,

Accusatio
contra so-
cios facta
promoue-
ur à Pro-
uinciale Vi-
sitatore.

pellatur, ideo quod ad eum exterorum negotia ex officio referantur. Is porro rem alio quoque retulit, ad Governatorem scilicet metropolis Cantonienſis, à quo dimiſſo diplomate, nomine Viſitatoris Prouincialis inſcripto, Sciauquinus Governator iubebatur primo quoque tempore legitimam totius rei diſcuſſionem adornare, & ad metropolim deſtinare. Notariorum quorundam opera res erupuit, biduoque ante P. Matthæus Riccius monitus eſt, quam in Tribunal Governatoris euocaretur, quorum etiam opera exemplar accuſationis à Senioribus inſtitutæ, & accepti diplomatis accepit, aberat tum forte Governator, in Pequinenſem enim Regiam abierat, vt ſolemne Regi clientelam tertio quoque anno præſtari ſolitam exhiberet; eius Vicariam Præfecturam gerebat quidam cognomento Phan Governatoris Collega, & idem Patrum peramicus, naturaque facilis & benignus. Is P. Matthæum accerſitum monuit, contra ſe ac ſuos à Viſitatore Prouinciali diſquiſitionem adornari; eamiam conſcius Pater acriter refutabat, nonnulla eleuâs, pleraque etiam negans, & maxime collatos in turrim ſumptus, non ferendam eſſe calumniam, quam vniuerſa ciuitas falſam eſſe, cum opus eſſet, teſtaretur, ad ea reſpondit Vicarius Governator, ſatis ſibi conſtare Patrum vel virtutem, vel innocentiam, quam aliquot annorum uſus patefecerat; idem indigne ferebat importunos illos Senes in alienam meſſem falcem immiſiſſe, Sciauquina negotia, quæ illos ignoraffe conſtabat, attingentes. Imperauit igitur vt P. Matthæus libello ſeſe ac ſuos à calumniis delatoribusque purgaret, ſe vero patrociniū illius ſuſcepturum, & quæ ratio veritasque ſuggererent, Viſitatori ex fide renunciaturum, iuſſumque ſecuro eſſe animo è trib. nali dimiſit. Die inſequenti in urbem redierat,

*Vicarius
Generalis
ſocios tue-
tur, &
conſilio iu-
uat.*

dierat, externis negotiis expeditus ille, qui Lin-
 tau iam sæpius à nobis est appellatus, totius accu-
 sationis plane inscius. Eum P. Matthæus cum so-
 cio Almeida officij causa extemplo visitavit, pro
 tribunali confidentem, & ut eum in hac rerum
 perturbatione propitium haberet, vitro trigono,
 in quo varij colores cū voluptate visuntur, quod
 ille desiderabat apprime, donavit, quo ex dono
 magnam alacritatem præ se tulit, tum maxime
 cum sciscitatus, ecquo pretio apud Europæos
 compararetur? audiuit paucis nummulis estima-
 ri, quod cum ille putaret ideo dictum, ut facilius
 acceptaret, fidem suspectam dictis adhibebat as-
 ferens, eam rem pro pretio apud omnes æstimā-
 dam, itaque ne largitionem accepisse insimula-
 retur, potius videri voluit emisse quam dono ac-
 cepisse. Duos igitur illi aureos, quos reicere fuif-
 set inurbanum tradi imperavit. Ita nimirum Si-
 nenses Magistratus accusationes in hac maxime
 cupiditatis nota reformidant. Ex hac visitatione
 Magistratus prope summi benevolentia compa-
 rata est, & P. Almeida Socij statio confirmata. In-
 de ad libellum concinnandum sese accinxit P.
 Matthæus. In eo libello commemorabat, se cum
 sociis ante annos summum octo ex Europa ve-
 nisse, allectumque fama Sinensis Reipublicæ su-
 pra viginti miliariorum millia nauigasse, seque
 esse tenuem Religiosumque virum, qui hoc v-
 num profiteretur, ut supremo Numini rite deser-
 uiret; se porro pro viribus conatum hæctenus, uti
 nemini molestus esset, & Sinensis Reipublicæ le-
 ges ad amussim obseruaret, quibus rebus impe-
 ditum eum Cantonensium Seniorum inopina-
 ta insimulatio deprehendisset, iure se sollicitum
 perturbatumque fore, nisi eum haberet iudicem,
 quem omnes iuris tenacissimum, iustitiaque
 proclamabant, à quo nihil dubium, quin suam
 fuerum-

Benevolentia
 Lin-si-
 tau à P.
 Matthæo
 Riccio ca-
 ptatur.

P. Mat-
 thæus Ric-
 cius libellū
 contra ac-
 cusationem
 concinnat.

Q

*Lin-si-tau
socios libe-
rat à calū-
nia cum
encomiis.*

*P. Francisci
de Petris
vocatio ad
Sinensem
expeditio-
nem.*

suorumque innocētiam à calumnia vindicatam
esset conspecturus, rogare se igitur vti acerrime
de impositis criminibus inquireret, & ad Visita-
torem Prouincialem omnia quæ comperisset cū
fide remandaret. Vicarius Gubernator hoc acce-
pto libello causam legitime instituit, sed ea vni-
uersa id spectabat, vt accusatos à calumnia vin-
dicaret, probabat enim plane omnia, quæ obie-
cta fuerant à veritate dissentire, eius causæ in-
strumentum ad Lin-si-tau detulit, vti ex eius
quoque calculo plus acciperet firmitatis. Is no-
strorum expectationi respondit, omnibus quæ le-
gerat confirmatis, sed adiectis Sociorum graui-
bus encomiis etiam superauit. Sub finem huius
litis præceptum addidit, quo iubebat libellum
hunc vniuersamque causam, non ad Gubernato-
rem Cantonensem, à quo diploma venerat, re-
mitteri, sed recta in manus Visitatoris Prouincialis
deferri, quæ res beneuolētia fuit non mediocris,
quæque finem vltimum periculossimæ calum-
niæ feliciter imposuit. P. Alexander Valignanus
Visitator initio causæ monitus de re tota, plura
Missæ sacrificia in eum finem litari iussit, & ora-
tione continua Deum fatigari, vti seruos suos
ab hoc discrimine liberaret, atque ita cum felicis
euentus laureatæ literæ ad eum peruenerunt, post
debitas Deo Optimo Maximo gratias hilariter
cum sociis rem totam est gratulatus, & vt ægre
dæmoni faceret, qui Patres susceperat expellen-
dos, alium huic expeditioni (is P. Franciscus de
Petris vocabatur) destinauit. De eo non omit-
tam illustre Diuinæ vocationis argumentum, ve-
nerat enim Roma recens cum Iaponensibus ad
Pontificem Legatis; Iaponensi expeditioni des-
tinatus, actamet si Sinensem vineam potius in
votis haberet, noluit tamen vnquam eam rem
Superioribus exponere, satis certus Deum ipsam,
liqui-

siquidem ex eius nutu ea vota prodirent, se ipso rem ita moderaturum, uti ad exitum perueniret: nominatus igitur incredibili gaudio exultavit, nihil dubius in hanc messem se solius Dei nutu accersitum, ergo primo quoque tempore etiam in Amacaensi Collegio, opera P. Eduardi in sermonem Sinicosque characteres cœpit insudare: erat hic virtutis eximie, & magnam in tractandis hominibus dexteritatem præ se ferebat. Sed ostensus Sinis est tantum, nam in breui consumptus expleuit tempora multa, ut suo loco infra commemorabimus.

Quanto cum fructu à Sociis id temporis in Sciauchinensi sede laboratum.

C A P V T XIII.

SCIAVCHINÆ sedis situs vsibus muniisque nostris erat peraccommodatus; nam neque intra urbis muros assurrexerat, ubi minus libere in urbano tumultu, multorumque iudiciis Christianæ fidei exercitationes suum cursum tenerent; neque ita ab urbe aberat, ut extra suburbanum agrum in deserto loco & latrociniis obnoxio delitesceret: sub ipsam urbem in medio visibatur ad Occasum, & accedebat percommoda fluminis magni statio, quod domesticum prope limen alluebat, innumeris ex more nauigiis frequens, & commodam nostris excursionem in Cantonensem metropolim bis quolibet anno præbebat, quo socios itare oportebat ad domesticum stipendium, quod è Collegio Amacaensi mittebatur, quoties Lusitani negotiatores eo ad commerciorum

*Sciauchinæ
sedis situs
percommo-
dus.*

ciorum nundinas ire sinebantur, literas quoque & alia ex Europæ variis partibus munuscula eo tempore referebant, & si quando in Amacaense Collegium negotia vocarent, eodem flumine, secundo cursu ferebantur. Eadem quoque statio in aduersam fluminis ripam excursionem rei Christianæ, in vicinis pagis, procurandæ causa suadebat, quod flumen plerisque in locis tertiam leuicæ partem latum, oculis plane blandiebatur.

*Sedes Sitchinensis
frequenter
itur.*

*Res Europæas in
sciorum ædibus
admirantur.*

CONCVRSVM quoque pelliciebat ædis sacræ apud nos erectæ nomen. Eo enim colore Magistratus visitationem ad nos suam insigniebant, quos alioqui non decebat in visitandis priuatis hominibus, usque aduenis suam nimis abicere maiestatem. Proregia vero duarum prouinciarum sedes, Magistratum continuos cœtus euocabat, siue cum nouos adirent Magistratus, aut altius eueherentur, siue cum publicæ solemnitates, aut natalis Proregi dies, solita visitationis officia postularent. Nec pauciores varia negotia cæterique casus aduehebant. Hos omnes fama, quæ socios resque Europæas longe ac late non sine commendatione diuulgat, in ædes nostras accersebat, nec paucierant, quibus prior esset ædium nostrarum, quam proregis visendi cura. Et nonnullos quidem horaria machina maior illa, quæ vicum prospectabat, & aliæ minores pelliciebant, alios Europææ picturæ, iconesve, quosdam Mathematicæ moles, & Geographicæ tabulæ delectabant. Libris quoque tametsi alieno idiomate ex inuolucrorum lepore, aurique splendore apud eorum libros insolenti obtupescebant. Si quæ porro volumina obiciebantur, quæ chorographicas tabulas, aut architectonicas moles arte pictoria referebant, tum demum rapiebantur, quod ita concinne regna, vrbes, palatia, turrium moles, pontium arcus, Templorum Maiestatem, tantis

tis locorum interuallis dissipta, domi prope suæ cum voluptate conspicerent. His accedebat Musicorum sonorum instrumēta, quorum non suauitate minus quam nouitate capiebantur. His aliisque id generis & sociorum opportunis collo-
*Existima-
tio Europa
augetur.*
 cutionibus paulatim magnam de Europa existimationem conceperunt, aduertebant enim scientiarum nostrarum fundamenta haud paulo suis firmiora, gentemque vniuersam & priuatim literatos satis ab eo discrepare, quod ipsi sibi ad eam diem de cæteris aduenis concepissent, quos vnà vna voce barbaros non appellabant minus, quam credebant. Cœptum igitur inter vtrosque quod reuera reperitur interlucere discrimen.

E A M opinionem Socij non ad vanam ostentationem, sed in scopum suum collimantes ad sanctissimæ legis nostræ auctoritatem aucupabantur: itaque de ea sermones miscere opportune importune occœperunt. Actametfi Magnates non facile in aduenarum transibant religionem, nihilo tamen minus agnitam veritatem plurimi predicabant, plerique admirabantur. Sed nec sola veritas seipsam sua luce prodebat, ipsa Religionis sanctimonia in Sociorum, vt aiebant, virtute splendebat: Sinæ quippe non sagacissimi solum sunt veritatis inuestigatores, sed etiam eximij sanctitatis admiratores.

QVOTQVOT ad visendos Patres ventitabant, solitis vrbani ritibus, & donariis insignes id præstabant; quod satis insolens est, maxime literatis, Sacerdotes ne dicam aduenas inuisentibus. His porro Socij nostratiū rerum munusculis benevolentiam rependebant, quas ipsi maiore pretio, quam suas (auget enim nouitas rerū pretia) cum voluptate & gratia recipiebant. Ex iis nonnulli quoque numerabantur, quos non ipsa nouitas curiose, sed salutis cura utiliter euoca-

bat : ergo nullo non die domus nostra plena erat
 uisitoribus, uicinia lecticis, flumen scaphis, aut
 Magistratum nauigiis, quæ sua magnitudine
 commoditatem præbent, & ornatu spectantium
 oculis blandiuntur.

Ex frequen-
 tatione
 Magistra-
 tum, alio-
 rumque,
 Societas
 existimatio
 toto regno
 creuit.

EX hac Magistratum literatorumque fre-
 quentia legis nostræ sanctissimæ fama, eiusque
 præconum existimatio Sciauchinos, imo Canto-
 nienfis & Quamsi Prouinciarum fines egressa, v-
 niuerso regno cœpit euagari: nam cum Magistra-
 tus ex aliens semper prouinciis ad Rempublîcâ
 gerendam euocentur, ac tertio quoque anno per-
 mutantur, breui fiebat, ut qui res nostras noue-
 rant, eas secum longe lateque deferrent, quod
 uenturis postea in alias regni Prouincias Euan-
 gelij ministris uiam sensim sine sensu præpara-
 bat. Hic notus esse cœpit, cum è militari esset Tri-
 bunali (*Pimpitau* uocant) ille *Sciutagin*, qui post-
 modum in Regia Nanchinensi munus amplissi-
 mum (*Scilan* appellant) gessit. Hic ille *Theno* fami-
 liariter uti nostris cœpit, cum *Pucimfi* munus
 gereret, quem deinde Nanchini proregem vidi-
 mus. Hic alius qui deinde prorege *Hoiceu* Pro-
 uinciam gubernauit. Hic ille Annalibus nostris
 sæpe celebratus *Kiutaiso*, quem post multa in fi-
 dem ordinemque nostrum merita Dominus Eu-
 angelij sui luce collustratum sibi adiunxit; *Ignatius*
 inquam (sic enim in Baptismo uoluit appel-
 lari) nostros noscere & colere est aggressus. Nul-
 lus erit finis, si omnes persequar, quotquot in su-
 prema deinde Magistratum culmina è Canto-
 nienfi Prouincia prodierunt, à quibus deinde mul-
 tum Christiana res accepit ubiq; firmitatis; isque
 tū quidē fructus in radice latebat, sed fœlicia de-
 inde poma & gratâ fauoris umbram conciliauit.

Laborum
 fructus.

SED neque hic stetit primorum annorum nō
 spes solum, sed fruges, incipiebat enim in dies
 magis

magis ac magis messis noua luxuriari, nam Neophyti in ædicula nostra constituebant dies solemnes in condensis vsque ad cornu altaris, frequentia iam cum angustiis loci decertante, iis expleto sacrificio sermones de fidei nostræ rebus appoliti instituebantur, & postremus quidem sacri fontis apparatus octo supra decem numerauit, & sæpe Deus admirabilibus quibusdam visis & ostentis vicinarum gentium animos sollicitabat. In altera fluminis ripa degebat nescio quis; is nocturnis horis circum tumulos quosdã obambulat, & siue pannicus aliquis metus, siue dæmon inuaserit, energumenus visus est remansisse. Ad eum importuno habitatore liberandum, Parentes Sacrificulos adhibuerunt, à quibus profanis exorcismis & à pietis ipsorum dæmoniorum mōstris, quibus ædes opleuerant, nihil relictum est intentatum, sed dæmoni dæmon infestus esse recusauit; ideo proculdubio, vt Christiana lux eo se diffunderet; monitus est enim parens à Neophyto quodam, in Europæorum Sacerdotum lege ac Numine vim esse contra huiusmodi spectra certissimam, euocatus è nostris vnus rogatur, vti remedium cōclamatae filij salutis ferat: verum noster non facile sibi persuasit iuuenem à dæmone possideri, ideoque ab Ecclesiasticis exorcismis abstinuit, indixit tamen, vti reflexas monstrorum laruas debitis ignibus absumeret, recitatis deinde precibus quibusdam, & appensa è collo sacra reliquiarum Theca discessit. Vix abierat, cum iuuenis excusso dæmone conualuit, & in ædem sacram à parente deductus, didicit, in superioris Numinis ditionem aciura transire, nec ipse solum, sed vniuersa familia beneficio pella, Christiana sacra suscepit, rumoreque sparsit parens, filium ab importuno vexatore Christianorum Numinis auctoritate liberatum.

Energumenus cum familia Christianã fidem suscepit.

*Quidam
vna cum
fide Chri-
stiana libe-
ros suscepit.*

ALIVS quidam & publicum gerens munus, sed infimo fere in gradu, cognomento *Leam*, prole ad id tempus destitutus, ille Sociis auctoribus Deum inuocavit, & primo quoque tempore binos filiolos impetrauit, qua re commotus, beneficium Numen colere est aggressus, Christi fidem professus, & quos acceperat infantes, eidem reddidit salutari fonte ab originis culpa eluendos.

HÆC inter tot aduersa Socios mirum quantum opere recrearunt, cum laborum suorum fructus non sperarent solum, sed palparent: nam præter Neophytos quos commemoravi, qui altius quotidie Christianas præceptiones in aures animosque admittebant, infantes quoque non pauci eluti sacris aquis cælo adscribebantur, futuri suæ gentis noui apud Deum Patroni.

*Amacaen-
sibus utilis
fuit statio
Sciauchi-
nensis.*

S E D neque Amacaensi oppido statio Sciauchinensis inuicilis fuit. Lusitani quippe ad proregem certis de negotiis acturi cum subinde venirent, à Patribus iuuabantur: alij quoque naufragi è Cantonienfis maris arena ad proregem adducti, nostrorum opera liberati sunt, sed multo etiam magis opportuna statio fuit fugitiuis seruis adiuuandis, quotannis enim Amacaensi oppido nonnulli iugo seruitutis excusso, libertatem apud Sinas quærebant potius quam inueniebant, eos enim fere militum præfecti sibi adiungebant, quod animosiores illos, & è Lusitanorum cōsuetudine in armis dexteriores suis militibus agnoscebant. Hi enim fere vel erant Iapones Sinici regni metus, velex Africa Æthiopes, Caphres fere vocantur, aut è Iaua maiore ac minore insulis, & aliis huiusmodi, quos natura ferox & barbara Sinis superiores in armis facit, hi sæpe cum Ducibus suis ad proregem cum venirent, monebantur, uti ne Christianam fidem è memoria

moria excuterent, multis etiam reditum ad heros suos persuaserunt, & veniam vel fugæ vel criminum impetrarunt, & quoniam nihilo leuorem apud militum præfectos, quam apud Lusitanos seruitutem seruiabant, non multo labore reditus persuadebatur, sed maiore procurabatur, qua in re non animis solum, sed rei quoque familiari Lusitanorum consulebatur, recuperatis sæpe seruis quorum industria pretium augebat.

ID quoque temporis è Caucincinensi Regno Sinarum vectigali Legati, quod tertio quoque anno faciunt, cum ex itinere ad proregem venissent, vt ab eo in Regiam deinde dimitterentur, nostros inuiferunt non semel, qua in re magnam semper beneuolentiam præ se tulerunt, & apparatus procurarunt: his nostri varios de rebus nostris libros, & maxime Catechismi volumen obtulere, Sinenfibus characteribus expressum, quos ipsi cum Sinis communes habent, licet sermone toto cælo discrepent, id ea spe factum est, vt si nostris aliquando in id Regnum aditus patuerit, iam dispositos his libris animos reperiant. Aditus porro toties patebit, quoties operariorum copia permittet, & rei familiaris inopia non prohibebit.

Extremus Sciauchina sedis labor & Sociorum expulsio.

C A P V T XIV.

HOS tam insignes rei Christianæ progressus in agro Sciauchino, certamque spem maioris in posterum frugis colligendæ humani

Q 5

gene-

*Damenis
artibus so-
ciorum co-
natus in-
terurban-*
ur.

generis hostis vidit & inuidit, nouis itaque quotidie artibus, nouis nocendi viis, quas nec possum, nec si possem volo figillatim commemorare, pios Sociorum labores interturbabat, quæque ipse per se non poterat, ministris suis id accurate curaturis commēdabat, eam ad rem accommodatissimos Sciauchinæ vrbis ciues, literatosque deprehendit, quibus frequens illa Magistratum familiaritas, & ex eo, quod auctoritatem & gloriam pareret, inuidiam quoque comparauit. Adlaborabant igitur, vt Socios noui Proregis aduentu è statione sua exturbarent.

De nostris
statione
exturbatis
laboratur.

IN demortui decessoris locum successus ab Rege fuit Quam-si, Prouinciæ vicinæ Prorex, is è Nanchinensi Prouincia originem trahebat, cognomento *Leu*, & in defuncti proregis palatium superstitione metum augente venire prius noluit, quam eo à fundamentis diruto, noua moles, ingenti ærarij Regij sumptu assurrexisset, arbitratur enim in ferali iam loco finire sibi omnia processura, interim vero in vicinam urbem, & Cantonienſi prouinciæ conterminam secessit, ad eum eo loci Magistratus omnes visitandum de more se subito contulerunt, hos inter Sciauchinorum ciuium caput ac Præfectus *Than Siaohu* vnus esse voluit: de quo dubitari potest, vtrum amicus videri magis, quam inimicus nostris esse voluerit: cum prorege nouo sermo de Turri recens extructa illatus est, deque Templo quod bene merito sibi Magistratui (de quo supra) nuper extruxissent; & quoniam idem quoque præstiterant non longe ante, vni è defunctis Magistratu proregibus, honoris cupido facile in mentem venit, vt à Sciauchinis ciuibus idem se sperare præ se ferret, est autem simile vero, illum amice nobis inimicum, templo futuro locum in statione nostra commodum designasse, quare

quare Sciauchino nostros ex voto suorum civium exturbabat, ea coniectura non vanis iudiciis colligi potuit ex eo, quod eo redeunte successit.

N A M à prorege ad Lin-fi-tau diploma peruenit in hanc fere sententiam. Commemorabat, scire se, non ita pridem ex Amacaensi portu sacrificulos aduenas complures Sciauchinum aduenisse, eos cum Lusitanis omnia, quæ in nostro regno geruntur, communicare, novas quotidie artes moliri, rudiores plebem suis sermonibus & libris ad se pellicere, quin etiam æse campanum habere publice expositum, quod nemine pulsante, horas monstraret, se igitur iubere, ut causa ex iudiciorum forma cognita, eos Amacaum ad suos quam primum amandaret, aut in Xauceanæ vrbis fines in fanum, cui Nanhōa nomen est, proscriberet, in eo fano supra mille idolorum sacrificulos habitare ferunt.

H O C accepto diplomate, Lin-fi-tau Socios ab vrbis Progubernatore moneri iubet, ut se auctore in id fanum concederent, fore postea prorege Magistratu defuncto uti ab se in antiquas ædes reuocarentur. Verum insistebant Partes, uti obiecta excuteret, & omnia deinde ad proregem cum fide remandaret, quibus ille ita respondit: de Sociorum innocentia sibi satis superque constare, nec animi sibi nunc minus esse ad eos tuendos, quam cum à Cantonienfibus Senioribus nuper oppugnarentur. Verum certo sibi constare proregis hac de re voluntatem, cui repugnando plus operæ quam fructus insumi oporteret.

Lin-fi-tau iubet socios descendere Amacaum.

P. MATTHÆVS Riccius eo ipso tempore celerem nuntiam Amacaum ad Vilitatorem amandauit, eique noui laboris partem, si non patiendi saltem compatiendi dedit, simul addebat sententiam

P. Matthæus Riccius ad eum esse iudicium.

sententiam suam, videri sibi nunc quidem tempore cedendum, sedemque vel in supra nominatum fanum, vel alio quolibet proregis arbitrato transferendam, neque eundem Proregem irritandum, cuius gratia si nunc quidem non exciderent, sperari posse commodam alibi stationem ab eo impetrandam, & facultatem Neophytos subinde reuisendi, excolendique, aut sedis etiam recuperandæ non omnino fore desperatam.

*P. Visitator
imperat an-
tiquam se-
dē de sta-
tionem.*

NIHILO tamen minus adduci noluit Visitator, ut eam sententiam concederet. Imperavit igitur uti nulla ratione sedem aliam acceptarent, nedum nostri procurarent, sed antiquam stationem mordicus defenderent, & ubi non possent, Amacuum repeterent: non de fore illis alibi campum, in quo eorum industria liberius ac utilius excurreret. Ex hac maiorum voluntate P. Matthæus causam adornans ad libellos scribendos cœpit studiose incumbere. Sociorum vicem Magistratus dolebant, Proregis iniuriam incusantes; sed erat nemo qui potenti aduersario posset aut vellet obistere.

VIXDVM novus Prorex Magistratum inierat, cum homo cupidus eos è populo vexare cœpit, à quibus sperabat aliquid emungendum. In his fuere Negotiatores è Cantonienti metropoli, qui cum Lulitanis commercia permiscebant. Alius erat etiam ante paucos annos pyratarum dux, qui venia ab superioribus Magistratib. impetrata, domum redierat, & sine cuiuspiam iniuria vitam viuebat homine probo non indignam. Eum novis inquisitionibus terrere cum cœpisset, effecit uti adhibitis latrociniorum sociis ad antiquam fortunam rediret, quietis potius desperatione quam fastidio. Adhæc in Hainan ad Austrum Insula gemmas piscari ausus est, contra expressam Regis voluntatem.

AD eum in contermina etiamnum, ut dixi, urbe commorantem P. Matthæus conueniendum sese accingebat. Verum ille ubi audiuit Pyratarum classem vbique omnia infestare, in Cantoniensem metropolim ad bellum adornandum properabat. Cui Sciauquinum ex itinere aduenienti non defuere Magistratus, qui sociorum causam sane amice commendarent. Ac tamen si ita respondit, ut non admodum de iis sinistram opinionem concepisse videretur, adduci tamen non potuit, uti permetteret Socios in sua statione remanere; nam illa templi delineatio iam altius eius animum occuparat, quam ut eum honoris impotens libido ab intento resilire permetteret.

IN hac vniuersa causa dici vix potest, quantum ab omnibus Magistratibus in causæ nostræ favore cōspiratum sit. Per eos dies quidam à Regia Pequinenfi Magistratus ad Lin-tau scripserant, uti ab Lusitanis negotiatoribus purpureos aliquot pannos coemerent, & ad se transmitterent. Magistratus, ne quam rei gerendæ, & de prorege bene merendi occasionem omitterent, P. Riccium nominarunt, quem aptiorem Sinis mercatoribus ad eam rem cum Lusitanis, apud quos amicitia valebat, & auctoritate, conficiendam esse dictitabant. Eum igitur Prorex ingenti nauigio à multis remigibus vehi, vna cum quodam militum Præfecto, & aliis suis palatinis voluit. Amacaum ubi peruenit, magna ab omnibus amoris significatione exceptus est, consciis, quantos cum reliquis Sociis labores exantlasset. Opportuna fuit excursio discutiendis multis, quæ in toto literarum commercio non satis ruto agitantur. Conclusum enim contra id quod prius statutum fuerit, uti procuraretur alius sedi figendæ locus, si quidem Sciauquina retineri minime potuisset.

P. MAT-

P. MATTHÆVS Riccius expeditis ex sententia negotiis ad quæ fuerat à Magistratibus amandatus, quam celerrime intermissam stationem, resumptis velut ad novos labores virib. animifque repetiit. Eum Magistratus reuertentem benigne acceperunt, recentique beneficio deliniti, nouo favore tuendum susceperunt.

IAM proregis palatij moles habitari poterat, sed prius quam ad eam adueniret habitandam, præcepit aliquoties Magistratibus, vti omnino Socios amandarent, ij vero, meliora sperantes, eius aduentum præstolabantur. Venit igitur tandem aliquando Sciauchinum, nec à dimittendis Sociis animum remisit; sed insistere Magistratus aduenas illos in extruendis ædibus supra sexcentos anreos, summam apud Sinas non mediocrem, insumpisse, quare Prorex suspensus non nihil restituisse fertur, aduertebat enim imputandam sibi tam insignem in innocentes iniuriam, quos nihil cõtra leges peccasse vniuersi Magistratus conclamabant: nec ei admodum arridebat eam summam Sociis restituere, quam ad Templum sibi extruendum etiam nimis esse constaret: denique statuit vti Patres quinquaginta aureis, vel summum sexaginta donati, Amacaum remitterentur.

P. Matthæus Riccius propositi sui tenax.

HANC Progubernator summam P. Matthæo obtulit: verum ille libere sane respondit, se Deo sacram ædem minime venditare: neque videri velle suis ita rem dilapidasse domesticam, vt ædes etiam ipsas abligurisse diceretur. Adhæc, cui videri posse non ineptum mercatorem eum, qui pro sexcentis quinquaginta permutaret. Statuit igitur Diuino plane consilio bonus Pater omnino nihil à prorege in ædium permutationem acceptare, non ideo solum, quod impare pretio deterreretur, sed multo etiam magis, vti ne actio-

nem sedem suam aliquando recuperandi omnino deponeret. Id consilium per commodum fuisse ad conseruandam, vel potius instaurandam expeditionem illam euentus comprobauit.

ITERVM ac tertio ad proregis tribunal P. *Matthæus Riccius uerum d. Prorege reseruat.* Matthæus accessit, uti coram verbo scriptoque calumnias obiectas sibi refutaret, ac legis quam diuulgare dicebatur redderet rationem: verum reiectus semper fuit cum hoc proregis responso, eum indignum proregis conspectu uideri, qui eius dona contempnisset. Spe igitur Sciauchinæ sedis conseruandæ deturbatus, libellos mutare cepit, Magistratusque laceffere, uti ne Sinenfi Regno pelleretur, sed alio quolibet in loco sedem figere sineretur, nunc Prouinciam Quamsi, nunc Chiansi, vel aliam quamlibet ambiēbat, verum prorex iam atrocior factus, Amacuum remitti iubebat, nec admittebat aliū de hac re sermonem.

SOLEMNE est Prouincialibus Visitatoribus post reuistas Prouinciales causas, & excussis Magistratum moribus, cum in Regiam Pequinensem Regis de omnibus admonendi causa redeunt, magna pompa & longo comitatu uisitatae *Prouincia-
li Visitator
pro mora
gentis Pro-
regem sa-
lutat.* uinciae proregem ex itinere salutare. Prorex non aescius, quam sinistra de se ad eum fuissent iure delata, Sciauchini statuit eum sibi modis omnibus demereri, ergo sub discessum aduerso flumine statuit eum procul ab urbe comitari: comites erant urbani Magistratus omnes, atque literati, nec non & praesidium urbis militare, quibus omnibus & scaphis flumen, & ripam spectatoribus oppleuerant, variorum quoque Musico- rum instrumentorum sonus, non aures minus quam spectatorum oculos dissona consensione recreabat, è domesticis fenestris pompa omnis à Sociis & amicis aliquot spectabatur, cum ecce tibi subito proras obuertunt secundo flumine reuer-

*Prorex cur.
Prouincial.
Visitatore
domina So-
ciorum in-
greditur.*

reuertentes, non sine spectantium admiratione, qui nondum scirent, quo potissimum nouo consilio deferrētur, quid expectas? E regione domus nostræ exscendunt, eam ingrediuntur quotquot aderant: stupore defixi Patres ad eos excipiendos domo egressi, urbanos ritus exhiberi solitos præstiterunt, ædes ab illis spectata est vniuersa, picturæ, horariæ machinæ, vitra & id generis plura: sed nihil æque placuit, vt P. Matthæi Musæum, eo maxime nomine, quod illud libris Europæis ac Sinensibus oppleuisset, his spectatis in porticu, quæ flumen spectabat, cōfederunt: multa de Europa nostra sciscitantes, quibus omnibus, vterque satisfactum sibi esse, humanissime demonstrauit, inde digressi, in metropolim Visitator, Prorex in suum palatium se recepit.

*Prorex e li-
bro Sociis
Sciæu quino
a scedere
mandat.*

EX hoc tam insigni tantorum virorum favore non amici solum ac nostri, sed inimici etiam, arbitrati sunt de nostris expellendis consilia iam esse mutata: itaque iam securiores quam alias vnquam metum deposuerant omnem: ideo maxime quod urbani Magistratus ipsi quoque omnes gratulatum ad Patres miserunt, monueruntque nihil vt amplius in causa sua mouerent, dum extrema proregis sententia pronunciaretur, in tuto quippe iam videri vniuersa. Verum Augusti fere mensis initio inopinatam prorex è discessu Visitatoris factus audacior ex animi sui sententia potius, quam ex æquo ac bono tulit sententiam, tamque in fine causæ totius adscripsit, ea præcipiebat urbanis Magistratibus, vti Socios vrbe quam primum pellerent, eosque in Patriam relegarent, & in ædium pretium aureos sexaginta ad itineris sumptus largirentur.

PROGVBERNATORIS erat munus eam rem exequi. Is miseratione permotus, quod licebat, tergiuersabatur, neque tristem nuncium

Patribus

Patribus renunciare sustinebat : verum cum die nescio quo ad Proregem adisset, ex eo quæsiuit num sententia in nostros lata exitum accepisset; cumq; is negasset, Prorex excaudit. Itaq; à Prorege digressus duos Satellitum suorum Præfectos euocauit, & vt in re simili fieri solet, edictum in tabula grandiuscula descripsit, quo edicto Proregis sententiam aduenis renunciari iubebat, & triduum ad Sciauquinos fines egrediendum præscripsit.

H O C inopinato nuncio perturbatus P. Matthæus, ad eius tribunal extemplo se contulit : ibi Progubernator humanissime Patri causam omnem, vt erat descripta, videndam dedit, imo & exemplar, in quo videre licuit; totius ex ordine negotii euentum; ibi Sociorum libelli, Magistratum responsa, quæ omnia nostris ita fauebant, vt mirum videri posset, legebantur; ad extremum Proregis vltima sententia in hunc fere modum scripta visibatur.

P. Matthæus ad Proregis tribunal causam scripto tradit.

T A M E T S I Matthæus Riccius nullo sinistro fine in Sinense Regnum intrauerit, & vt disquisitiones testantur, nihil in leges peccauerit, non decebat tamen eam tantopere Patrii soli obliuisci; maxime quod vbiq; religiose vitare liceat. In Proregia vero sede omnino non conuenit aduenas diu commorari; ideo illum in Patriam remittere, neque inurbanum, neque iniustum videri debet. Ad sumptum porro quod attinet, quem in extruenda æde fecit, negari non potest, insignem esse vim nummorum: verum cum ii elemosynæ nomine collati fuerint, eam rem suam iure non potest appellare; ergo ad eam summam, quæ illi in sumptus itineris à Magistratibus datur, aureos quindecim è proprio dari iubeo, & sexaginta confici, atque ita in Patriam suam relegetur.

Responsum Proregis scripto legitur contra P. Riccius.

*P. Mat-
thæus pecu-
nias reiecit.*

ITA huic sententiæ Progubernatoris respon-
dit Pater, se quod ad nummos attineret, omni-
bus habere gratiam, sed nec egere ad suos relega-
tum, nec velle in ædium pretium quicquam ac-
ceptare: ad hæc Progubernator non admodum
influit. Quæsiit deinde Pater Matthæus, fieri
saltem posset, nec ne, vti alium in locum Prouin-
ciamve amandaretur, & Socium suum per eum
sibi liceret Sciauchini occultum relinquere, cum
domestica supellectile: id Progubernator facilius
fecit quam posset. Itaque in spem adductus eius
rei conficiendæ, supellectilem ita diuisit, vt par-
tem Sciauchini relinqueret, partem vna secum
afferret, quæ res plus laboris habuit quam fru-
ctus, nam & Præfecti Satellitum omnia domo
efferrî urgebant, & nauigia discessuris data à
Magistratibus in Cantonensem Metropolim,
non alio mittebantur. Ergo ad Proguberna-
torem reuersus intellexit, nihil se præter id, quod
Prorex iusserat, habere, nec posse immutari: er-
go Socius vterque Amacaum in posterum cogi-
tauit.

*Socij Neo-
phytes de-
sertos lus-
gent.*

NIHIL hac in re angebat æque bonos pasto-
res, quam oues ab se suas tantis sudoribus edu-
ctas & educatas inter lupos relinqui, & sensum
auxilii concurrentium Neophytorum frequentia,
& lugentium eiulatus, qui tales fuere, quales in
parentis funere ante filiorum oculos expirantis:
deplorabant relictos se sine Doctore, à quo veræ
fidei præceptiones audirent; sine pastore, à quo
Sacramentorum pascuis pascerentur. Quibus
Socii tametsi solatio egebant, ipsi dolore d'issi-
mulato, solatium & spem meliorem ingerebant,
hortabanturq; vt fidem in medio nationis pra-
uæ Christianam retinerent; meminissent eo-
rum, quæ septennio toto didicerant, spondebant
etiam breui se pacatis rebus reuersuros, & inter-
missam

missam stationem repetituros. Interim Christi Seruatoris imaginem Neophytis reliquerunt, ad quam in cuiusdam Neophyti domo collocatam sacri coetus sacris diebus cogerebantur (nam factos nostros P. Mattheus ad Sineses, qui Lunari cursu labuntur, accurate accommodauit) iis in coetibus iubebantur orationem instituere, de rebus diuinis colloqui, & alia Christianæ pietatis officia frequentare, inde iusis bono animo esse, monitisq; hanc esse nascentium Ecclesiarum sortem, vt non nisi laboribus assurgant, eos in certum locum misit suburbanum ad fluminis ripam, in quo extremum vale mutuo diceretur.

*Neophytis
Præcepta
ante disces-
sum tra-
duntur.*

IN hoc Socii discessu hoc vnum studiose curant, vt quoniam per vniuersam vitam reditum præsentant meditaturi, neminem offensum, beneuolentiam omnes relinquerent, atque ita non solum de nemine questi sunt, aut quicquam minati, sed potius omnes veniam rogabant, si quid forte inconsideratius in eos aliquando peccauissent. Neque fortasse minæ visæ cuiquam fuissent inutiles: verebatur enim fere prudentissimus quisque, vt huius conditionis viri per summam iniuriam pulli, ea quam de Sinesi nunc habebant regno scientia, ad illius perniciem abuterentur. Verum vbi viderunt eos hac animi quiete post tot iniurias abire, in admirationem ac misericordiam ipsi etiam hostes nostri tenerime peruenere. Ipsi duntaxat Satellitum Præfecti per vim quædam eripere, non vilia tentauerunt; sed ea illis P. Mattheus è manibus excussit, minatus se Magistratus ea de re monituros, qua denunciatione ipsi i fauore consternati ab iniuria temperarunt. Neophytos tamen donauit munusculis è domestica suppellectile, quæ minime efferenda videbantur; nonnulla etiam apud alios deposuit, quæ afferre-
uarent.

*Sociorum
in discessu
æquabili-
tas.*

Progubernatori traduntur claves & aguntur gratia.

CONVASATIS iam omnibus, & in nauigia comportatis, in suburbanū locum, vbi Neophyti præstolabantur, Socii discesserunt. Ibi iussis subsistere nauigiis P. Matthæus ad Progubernatorem se paulatim contulit, eiq; clauium multitudinem tradidit, gratiis habitis ob beneuolentiam in hac aliisq; sæpe causis exhibitā, quam nulla ex animo deleret obliuio. Is denuo nummos obtulit; sed eadem cōstantia, qua prius, sunt reiecti. Tum Progubernator Patrem rogauit, vti ob signata propria manu schedula testaretur, oblatos ab se nummos ab eo reiectos. Quod fecit Pater, Proregiq; gratias egit, eumq; rogauit, vti ædem illam, quia sacra Numini esset, ne indignis vsibus fineret profanari.

Progubernator Socios cum testimonio vite laudabiliter acta dimittit.

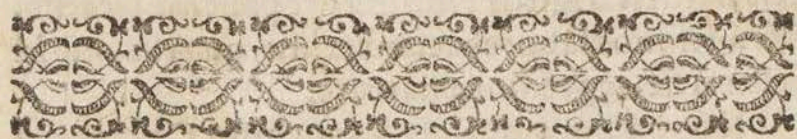
VICISSIM porro à Progubernatore P. Matthæus petiit, vti sigillo confirmaret, se ac Socios nulla ex culpa Sinenti regno pelli, vitamq; ab se religiose actam, vt eo testimonio proscriptionis ignominiam, apud quos opus esset, propulsaret. Id & libenter & luculente ab eo præstitum, additaq; magna Sociorum encomia. Aliud etiam diploma sua sponte Progubernator addidit, quo diplomate cauebatur, ne quisquam toto Socios itinere, vel inurbane, vel iniurie tractaret. Deinde Proregis nomine Cantonienſis maris summo Præfecto imperabat, vti nauigia militesq; Amacæum vsque suppeditaret.

Neophytis valedicunt.

HIS ita confectis, P. Matthæus ad locum rediit, in quo eum Socius ac Neophyti præstolabantur, hic iterati planctus & inchoatā desideria, quæ cum apposita fuissent, ac breui oratione mitigata, illis Patres faulste apprecati discesserunt.

VBI in metropolim ventū est, Deo ita res moderante, summus aberat maris Præfectus, quem dum intra biduum præstolantur, pannum, è quo Societatis nostræ sibi vestes conficerent, cōparauerunt.

runt, & Visitatori Amacaum scripserunt aliisque Patribus, se à Prorege Sciauquino pulsos, intra biduum triduumve adfuturos, & rei gestæ seriem coram & fuisse narraturos.

DE
CHRISTIANA
EXPEDITIONE APVD
SINAS AB SOCIETATE
IESV SVSCEPTA.

LIBER III.

Sinensis expeditio Christiana instauratur, & Xaucei noua ledos erigitur.

CAPVT I.

ABORIBVS prope Sisyphiis hanc expeditionem minima nostra Societas eduxerat in eam, quam vidimus, altitudinem, vt qui saxū ingens in altum euexit montem, cui ecce cum ad apicem parum deesset, inconsideratis manibus saxum elabatur, & ad montis eodem, vnde prius assurrexerat, reperitur, non sine insigni eius, qui in eo desudauerat, mœrore confidentia. Verum enimvero cum denuo li-

R 3 cuit

cuit Sociis in pristinam altitudinem aspirare (Licet ab imo denuo labor inciperet) tanta fuit duorum Sociorum, quibus ea res innitebatur, spes, ut omnem præteritorum laborum memoriam absterferit. Actis igitur Numini (ut par erat) gratiis, sese ad novos labores accinxerunt, qua ratione id factum sit, aggredior enarrare.

*Sciauchinum Socij
ex itinere
reuocantur
à Prorege.*

IN iis nauigijs, quibus Sciauchino Cantonem aduecti erant nostri, dum Præfecti maris aduentum sunt præstolati, ecce tibi postridie quam appulerant, citatis remis celox apparuit, ea nauigium Patrum prora petens, admirationem primo peperit, deinde etiam stuporem: nam Proregis nomine illis nunciabatur, uti Sciauchinum exemplo repeterent, nec eius rei causam ex ea celoce quisquam, aut dicebat, aut sciebat. Eam rem Socii bene ominatam auide arripuerunt, quippe quod satis intelligerent, se si semel Amacaum repeterent, non facile in regni Sinensis interiora redituros, & quidem si res humano pede metienda erat, omnino noua facultas nostris ingrediendi nulla ratione impetrari posse videbatur: ita nimirum in Sinarum medullas exterarum gentium metus penetrauit. Ergo nulla interposita mora cum iis, qui eos accersebant, alacres Sciauchinum rediere, ibi varios de reditu suo rumores fama spargente repererunt. Dicebant nonnulli Proregis vxorem idolorum cultui addictissimam, nescio quid somniasse, cuius causa Prorex aduenas Sacerdotes reuocasset. Alii suspicabantur, Proregem pœnitentia ductum timuisse, ne aduenæ iniuria pulsi Lusitanorum opera de uiscendis iniurijs cogitarent. Quidquid fuerit, P. Matthæus ad Progubernatorem ductus intellexit, altero post discessum die se Proregiam rem renunciasse, & sententiam in aduenas Sacerdotes executum. Verum nulla ratione addu-

*Rumor va-
rius de So-
cijs reuoca-
tis.*

potuis

potuisse, ut oblatos nummos acceptarent, quod ex ipsius Matthæi autographo constabat. Ea re audita Prorex obstupuit, & vultu mœrorē præfeculit, cum enim ædem nostram in fanum sibi erigendum designasset animo, non immerito verebatur iniustitiæ notam, quasi hunc ædis eripiendæ prætextum, falso publici boni colore cohonestasset, pulsas aduenas, quos Proreges aliquot alii humanissime admisissent prius atque tractassent.

ERGO, Deo res ita disponente, Prorex Vicario Governatori iubet, uti eo ipso momento celerissimam celocem quam plurimis remis instrueret, quæ aduenas pulsos quam citissime reuocaret, qui cum aduenissent omnino inducerentur, ne sexaginta aureos reiicerent, volebat enim, quod postea fecit, in sculpere marmori, se ædium nostrarum pretium exoluisse, quod marmor ex ædium regione collocauit. Pro gubernator igitur Patrē monebat & hortabatur, uti omnino nummos acceptaret, posse sibi nimiam pertinaciam grande aliquod malum accersire, verum restitit etiam tum; asserens ex causis sæpius dictis minime decere nummos illos recipi, unde sibi omnino certum esse, quod non decebat constanter non pertinaciter refutare. Intulit Pro gubernator: Ad proregis igitur tribunal omnino te oportebit ire, quam denunciationem pater ita lætus accepit, ut tamen aliquid humani metus ex eo, quod poterat euenire, subreperet.

ADMISSVS est igitur in conspectum à prorege pro Tribunali confidente, quod tribunal sua maiestate horrendum plurimis esse solet: comitabatur eum interpretis nomine, Sinensis quidam, sed plane Lusitani sermonis imperitus: verum eo tempore nihil admodum interpretis indigebat, & potius in comitem ad aliquam pompam deducebat.

p. Matthæi Riccius ad Proregis tribunal accersitur.

cebat. Flexis igitur de more poplitibus, & procul aliquanto (quod supremis Magistratibus honoris causa fieri solet) Prorex Patrē ad se quam proxime ad folium suum accersit, & alacri vultu verbisq; beneuolis sciscitatus est, quamnam ex causa, reiectis nummis abscesserit, quos tanta beneuolētia illi obtulerat in itineris sumptus aliquid adiumentum, quin etiam ex eo, quod ipsum ex itinere reuocarat, intelligi posse, quam beneuolus fuerit in eum animo, qui eos manu propria offerre voluerit, neque permiserit indonatum abscedere.

*P. Matthæus Ric-
cus de uno
nummos
reiecit.*

*Prorex ex-
candescit.*

*P. Matthæus
animus in-
trepidus.*

P. MATTHÆVS ad hæc ita respondit: Inre-tes se pro tam insigni beneuolentia grates agere, verum ad nummos quod attinet, se minime indigere, nam ad suos in Patriam rediens ex itinere Socios, vel amicos reperiēbat, à quibus omnia sibi necessaria liberalissime suppeditabatur. Prorex vero; Ut ut res sit, inurbanū est Proregia munera refutare. Ad hæc P. Matthæus; Cum me, inquit, expuleris ex ea sede, in qua tot annos sine cuiusquā offensione vixeram, ac si nefarius homo fuisset, minime videtur æquum, uti tua munera recipiam, aut ea reiiciens habear inurbanus. Ad hæc Prorex excanduit, & in pedes erectus vociferari cœpit incondite; Fierine poterit, aiebat, ut Prorex aliquid iubeat, & minime audiatur? Inde ad Interpretem conuersus, Totius mali causa, inquit, est iste sycophanta, qui eum hæc ut faceret admonuit: imperauit deinde perturbate ferreas afferri catenas, quæ in Interpretis collum iniicerentur. Interpres consternatus, facti inuidiam à se remouebat, asserens Patrem Matthæum dolore sedis amissæ in hanc pertinaciam deuenisse. Et idem asserēbat ille, Interpretem omnino culpa liberans, in seq; recipiens. Tum intrepide monuit Proregem, ne excandesceret absque causa.

Nam

Nam si ea erat in se beneuolentia, quam præfer-
bat, eam non in nummulis aliquot patefaceret,
sed non cogendum se ad noua pericula in vastissi-
mo mari sine causa subeunda. Ac si fortasse minus
illi arrideret in Proregis sede sibi concedere sta-
tionem, se alio quo maxime libebat amandaret.
Patris responsum non satis fuerat Prorex assecu-
tus. Verum quidam Militum Præfectus, qui ad la-
tus eius stabat, genu flexo Patris sententiam cum
fide repetiit.

E A re commotus ad clementiam Prorex, ita *P. Mat-*
respondit : Primam suam voluntatem minime *thas ani-*
fuisse Sinenſi eum regno excludere, sed alio amā- *num Pro*
dare, quod ipse noluiſſet. Petiit tum Pater, uti in *regis placat,*
Quamſi vel Quiamſi prouincias ire ſineretur. *aliarumque*
Verum Prorex ideo noluit, quod extra ſuam di- *ſed in im-*
tionem eſſent illæ prouinciæ, ſed in Cantonienſi *petrat.*
prouincia eligeret urbem, quæ maxime ſibi arri-
deret, excepta Proregum ſede Sciauquino, atque
Prouinciæ metropoli, quibus in urbibus adue-
nas omnino non decebat commorari. Elegit Pa-
ter Nanhium urbem Quianſinenſi Prouinciæ cō-
terminam. Non abnuit Prorex, ſed ſuaſit tamen
uti prius in Nanhua cœnobium, de quo ſupra,
concederet, & inde in urbem Xauceanam, tum ſi
ea loca minus arriderent, Nanhiani conſiſteret.
Gratiis ex more Sinenſi actis, fronte in ſolum uſ-
que demiſſa, Proregem Pater omnino placauit.
Nam iſ lætus euentu, librorum faſciculum ad-
ferri iuſſit, eoque Patrem in teſtimonium bene-
uolentiæ donauit. Hi libri bella in Pyratam geſta,
alioſque tumultus ſedatos à ſe continebant. For-
te fortuna aderat Gubernatoris Xauceani Aſſeſ-
ſor, qui ad ſalutandum Proregem aduenerat. Huic
Prorex ipſe Socios commendauit, quos eo ab ſe
miſſos aſſerebat.

SCIAQVINVS porro Progubernator, lætus

R 5

hoc

*Viso Gu-
bernatori
Xauceano
obiecta no-
cturna.*

hoc euentu, Socios videlicet in Sinenſi regno re-
tineri, & in Xauceanam urbem amandari, huma-
niſſime diplomatibus inſtructos, in nauigia im-
poſuit, & Xauceum amandauit. Quin etiam ipſe
Xauceano Pro gubernatori commendauit, & ad
eum P. Matthæum introduxit. Quo viſo obſtu-
puit, & impedito ſermone tacuit aliquantum;
tum, vbi ſe collegit, Sciauchino Gubernatori hæc
fere verba dixit: Quid hoc rei eſt? Ego enim hac
ipſa nocte per ſpeciem mihi obiectam videre vi-
ſus ſum Deos aliquos peregrinos, quales in aris
noſtris videri non ſolent, plane Viſum illud hos
ipſos aduenas Sacerdotes voluit designare: dein-
de ad Patrem conuerſus, vrbaniſſime illum com-
pellauit, & quoties reſtulit, rebus noſtris in vrbe
Xauceana poſtea ex animo ſemper fauit, nã præ-
ter cætera quoties ad ſuum tribunal itabant, ita-
bant autem non infrequentes, iis è domo ſua ci-
bum in eam diem ſubminiſtrabat, & tum quidẽ
voluit eos proprio nauigio vehere, verum quo-
niam alterum Sciauchini diem ſeſe Patres tenue-
runt, vt aureos ſexaginta neceſſariumque diplo-
ma recipere, neque ille ab itum differre poſſet,
preceſſit, & die vno altero ve prius appulit, quam
Patres exſcenderent.

EXPEDITIS ex animi ſententia omnibus,
urbanos Magiſtratus omnes P. Matthæus viſita-
uit, quin etiam ipſum Proregem denuo conue-
nit, gratiam habiturus nouis beneficiis, à quo ex-
ceptus fuit per humaniter, addiditque vti luben-
tes abirent, ſe Xauceano Gubernatori ſerio eos
commendatſe, ac etiam imperaſſe, vti de com-
modo loco prouideret & ſedulo procuraret, ne
quis illis moleſtiam inferre auderet.

DIXI ſuperius apud Neophytos, qui nouam
Patribus Proregis voluntatem gratulabantur, è
domestica ſupelleſtile nonnulla remanſiſſe, eos
ab-

abeuntibus Sociis, æmuli detulerant, quasi eas res subduxissent, & Progubernator omnia exscribi voluit, & in Archiuo suo asseruari supellectilis seriem, ne quid forte periret, aut Neophytis calumnia ingereretur. Ea igitur omnia cum fide restituta. Sciauchino igitur Assumptæ Virgini sacro die discesserunt, anno humanæ salutis 1589. & in Sauceanam urbem proram obuertentes, in eum locum peruenerunt, vbi fluuius Sauceanus è Borea fluens in magnum sese flumen immittit. Is locus *Sancui* vocatur, ac si tres aquas appelles, ibi nauigia mutari mos est alio modo fabricata, vt aduerso flumine nauigari possit.

Socij Sciauchino discedunt.

IN hac nauigiorum permutatione, Socij Visitatorem, Amacai tunc commorantem, de rei totius euentu per literas erudierunt.

TOTO hoc itinere nullam omnino molestiam à quoquam pertulerunt, sed tamen in celoce quadam militari, metus fuit, quæ neque diurnis neque nocturnis horis à Sociorum nauigio discedebat, eam enim omnes pyraticam arbitrabantur: verum vbi Xauceum appulerunt, certo constitit, eam à summo maris Præfecto è Cantoniensi metropoli missam, vt nostros mandato Proregis eo usque comitaretur, donec ipsi exscenderent.

OCTIDVVM ad Boream ab Sociis nauigatur, peruentumque eum ad locum, vnde breui tractu in fanum Nanhoa peruenitur. Ibi præstolabatur Sociorum aduentum Xauceani Progubernatoris famulus, cui datum erat in mandatis, vti eos in fanum illud deduceret, & supellectili suæ locum accommodatum dari imperaret: verum Socij, quibus in animo erat, non in suburbano aliquo fano, sed in urbibus ipsi ad Euan-gen, propagationem commorari, supellectilem suam

Nanhoa ad fanum Socij perueniunt.

suam nauigio educere detrectarunt, afferentes, se prius Progubernatorem velle conuenire, arridere sibi tamen, si locum fama celebrem videre liceret, eo igitur pergentes, cœnobium reppererunt in insigni planitie, cincta vndique collibus amœnis, quos supra naturæ honores, ars arboribus frugiferis ita vestierat, vt nihil æque oculis blandiri posse videretur, maxime quod eas cœli clementia ab hyemis nudæ foliis interitu vindicaret: ipsa porro planities orizam, aliaque legumina confita educebat, riuuli perennis maxime beneficio, qui mediam planitiem irrigabat: in colle quodam præ cæteris amœno, quem fons aquæ potabilis eximia magnitudine totum rigat, fanû illud, moles pergrandis visebatur, iuxta illud cœnobium, in quo mille Idolorum sacrificulos huius agri dominos, beneficio & impia pietate maiorum, commorari ferunt. Id originem habuit à viro quodam annis retro plus minus octingentis, quem *Lusu* vocant. Hic eum ferunt, magna sanctimonix opinione floruisse, quam illi conciliauit asperrima vitæ ratio, hunc enim narrant æterna catena supra nudam carnem cinctum, orizam cribrare solitum, & de more conterere leuiter, quantum cœnobitis mille sufficeret in victû quotidianum. Ex ea catena caro computruerat vsque adeo vt vermes ex ea scaturirent, è quibus, si aliquis fortasse in terram decideret, ab eo reponebatur, dicente, An tibi deest quod rodas, quid fugere in mentem venit? In eo igitur loco cadauer illius asseruatur, & ei colendo celebre illud fanum est erectum, quo ex vniuerso regno à peregrinantibus concurritur: nam vbique ipse resque eius omnes in magna veneratione habentur. Hi demonum ministelli in duodecim diuisi sunt stationes, & vnicuiq; præfectus est designatus, præter eum, qui toti cœnobio cum summa potestate præest.

*Cœnobium
peranti-
quum, eius-
que origo ab
antiquo cœ-
nobita.*

EO igitur cum Socij peruenerunt, auditumq; fuit, eos à Prorege mitti, vt ibi sedem figerent (quoniam P. Matthæi Riccij fama iam eo peruenerat) arbitrati sunt eum Archimandritam designatum, vt dissolutos eorum mores ad cœnobiticæ vitæ normam reformaret: ita enim vulgo viuebant eorum plerique, vt non solum meretriciis essent amoribus implicati, & prolibus abundarent, verum, quod atrocius est, non paucis atrociniis vias infestabant. Sunt porro omnes toto regno Idolorum Sacrificuli sub Magistratum potestate, non secus atque alius quilibet è populo, ideo fortasse quod Literatorum secta idola nō colat, nec eorum mystas pro suis agnoscant. Consilio igitur communicato inter Superiores statuerunt, nullum Patri locum demonstrare, qui quidem incolis posse videretur, nihilo tamen minus solita Sinarum dissimulatione omnes Patri obuiam processere, suis sacrificiorum vestibibus insignes, & magnam ex eius aduentu alacritatem sese recipere prætulere, & officiose fanum vniuersum in eius obsequia detulerunt. Exceptus est porro P. Matthæus in eo palatio ac statione, vbi grauissimos Magistratus, si quando eo deuenerint, excipi mos est, & solemnibus epulo aduentus illius primo die celebratus, præcipua deinde fani loca demonstrata. Erat illud idolis prægrandibus fere plenum, ea ex ære ac reliquo metallo cōflata, vel è ligno constructa erant, & auro pereleganter infecta, & quidem in vna statione ad quingenta numerabantur, non paucæ turres etiam, & in turribus æra campana videbantur. & quidem ex iis vnum è fusili metallo tale erat, quale Socij nullum in Europa se vidisse meminerant.

IP S I V S quoque Cœnobitæ *Lusu* ostensum corpus, bitumine illo Sinarum pellucido intinctum. Multi negant idem esse cadauer, sed tamen vul-

Sacrificulorum huius cœnobij mores impij.

Socij à sacrificulo excipiuntur cum pompa.

vulgo pro eo habetur, & incredibili veneratione asseruatur: in medio quippe fano locus eminent, ad quem eleganti scala conscenditur, eo in loco quinquaginta fere lampades appense, sed non ardebant omnes nisi diebus constitutis.

HÆC Socij spectabant, sed ipsi quoque spectabantur. Porro nihil Cœnobitis illis insolens æque visum, quam nullum à Sociis cultum suis idolis exhiberi. Nam Sinæ, tametsi nullam idolis fidem adhibeant, non tamen repugnant, aut impium arbitrantur coram iis inclinari. Inter Socios ac Cœnobitarum Superiores non male conuenit, nam ij verebantur, ne loci amœnitas nostris nimis arrideret; nostri vero ita venerant, vt omnia sibi certum esset refutare. Cum igitur ad collis pedem deuenissent, in quo multis ædibus frequens oppidum visebatur, asseruerunt, se si quidem ibi sedem figere vellent, in oppido potius quam in Cœnobio commoratuos.

DENIQUE in Xauceanam urbem nostri ingressuri P. Almeida, nauim sarcinis in eam impositis conscendit, P. vero Matthæus, itinere terrestri, quod erat compendiosius, in ciuitatem cum Progubernatoris famulo contendit, eosq; comitatus est Supremus Cœnobij Archimandrita, vna cum Sociis duobus vel honoris causa, vel vt ex Progubernatore sciret, quæ Proregis essent in hac remandata.

*Xauceanam
urbem in-
grediuntur,
& Progub-
ernatorem
inuisant.*

IN ciuitatem vbi deuentum, progubernator inuisitur. P. Matthæus retulit, nulla ratione fanum illud accommodatum sibi videri: nam & aberat ab vrbe, Literatis, ac Magistratibus, quibuscum vti cum similibus viuere soliti essent: eos quoque Cœnobitas, fama erat, homines esse nefarios, apud quos consistere minus tutum arbitrabatur. Addidit præterea lege ipsa ac legis voluminibus toto cœlo differre, nec idola, sed vnum
cœli.

cœli ac terræ Dominum venerari. Ad hæc obstupuit progubernator : in animum enim sibi plane induxerat, nullam toto terrarum orbe legem aliam, nullos plane characteres esse, nisi quibus China vreretur, idque ita tenaciter tuebatur, vt persuaderi sibi contrarium nullo modo pateretur, donec P. Matthæus è manica diurnas preces eduxit, dixitque, has esse nostras vel preces vel literas. Quare conuictus manus dedit. Inter hæc Archimandrita comes superuenit, & eadem suo quoque calculo confirmavit, asserens P. Matthæum pridie, cum per omnia idolorum puluinaria cursaret, nulli, ne ipsi quidem Lusu, cultum vllum exhibuisse. Ad extremum, progubernator in patris quoque sententiam venit, olim ab Sinis nullum idolorum fuisse cultum: eam sectam in posteriora sæcula irrupisse; cui Archimandrita non solum resistere non est ausus, sed asseruit etiam plus quàm peteretur : idola nimirum nullo cultu digna esse, sed à superiorum temporum Magistris animaduersum fuisse, Religionem à vulgo sine simulacris conseruari non posse, ideoque has icones colendas proculisse. His ab Archimandrita sane acute dictis, statuit progubernator, nostris aliam in vrbe sedem exquirendam; quod vbi senserunt Socij, maluerunt præsentis fauore, res adhuc in dubio positas stabilire, quam de ciuitate Nanhium incolenda sermonem ingerere. Interim progubernatoris hortatu nostri vrbanos omnes Magistratus visitarunt, à quibus in humanitate Sciauchini profecto superati sunt, vel ideo quod progubernatorem ita cupere intelligerent, vel fortasse quod Sinensium rituum ac sermonis peritiores nostri iam seipos superabant.

INTERIM vero dum extruendis ædibus locus exigitur, in aliud sanum, cui *Quambiao* nomen est, ex altera fluminis ad Occasum ripa iussi sunt

Situs Vrbs
Kauconna.

se

se suaque conferre. Vrbs Xauceana visitur in e
duo flumina nauigari solita, quæ hic in vnum
confluunt; alterum quod Nanhium urbem ab or-
tu alluit; alterum quod ex Vquam Prouincia mit-
titur, spectat urbem in Occasum. Urbana vero
mœnia & ciuium ædes in medio agro, quem flu-
mina relinquunt, extruuntur: vnde fit, vt nō ni-
mis late pateant, & ad reliquas ædes agrum in al-
tera fluminis ripa vtrinque quærant; ex eo vero,
quod Occidua ripa frequentius habitatur, pons
est è nauigiis inter se colligatis. Numerat illa vrbs
ad quinque familiarum millia, & ferax est in pri-
mis orizæ ac pomorum, piscis etiam, carniū at-
que olerum, verum insalubrior est aer, ac cœlum
inclementius; nam quotannis ab Octobre medio
in Decembrem tertia fere vel quarta pars incola-
rum tertiana febris corripitur, è quibus morbi vis
multos abripit, superstites autem pallore suo pe-
riculum diu testantur. Nec benignius cœlum est
illud aduenis, quam incolis; sæpe enim, qui eo ad
conficienda negotia veniunt, paucis diebus con-
ficiuntur.

*Cœli incle-
mentia.*

*Locus ad
habitan-
dum deli-
gitur.*

E REGIONE fani supra memorati, cam-
pus erat ingens, & habitatoribus destitutus, neq;
nostris vsibus incommodus. Eum vt nostri pete-
rent à Progubernatore, eiusdem Curiales Sociis
auctores fuerunt: erat enim ager è cœnobij bo-
nis, atque ita in Magistratum potestate, ergo po-
stridie, cum in fanū venisset nostros visitaturus,
& de sedis area collaturus, hunc ei campum de-
monstrarunt, quod mire Progubernatori arrisit,
tamen si eius templi Superiores, & incolæ multa
causati sint, ne possessione sua exturbarentur, aut
alienæ legis præcones nimis vicinos haberent, sed
eorum tergiuersatio parum nocuit: roguberna-
tor enim ad Proregem libello retulit, Sacerdotes
aduenas in fano Nanhua commorari noluisse, &

petere vacuum agrum è regione Xauceani fani; quod est in agro suburbano ab Occasu fluminis atque ciuitatis. Interim dum responsum expectatur, voluit Progubernator, vt res sine cuiusquã iniuria transigeretur, & à nostris ager ille emeretur tanti, quanti arbitrarentur vicorum eius regionis suburbanæ Præfecti, quorum ea fuit maleuolentia, vt quod aureis octo decemve comparari poterat, octoginta & plures exigerent: nimirum ab impiis illis Sacrificulis corrupti, & pretij parte, quam inter se diuiderent, promissa.

INTERIM aduenarum Sacerdotum fama ex vrbe primores omnes euocauit, quos vrbaniore omnino quam Sciauchianos repererunt, atque ita cum variis amicitias contraxerunt. Verum ex nimio visitantium cõkursu, & superioribus molestiis, cum infesti temporis dies aduenissent, vterque in lethalem morbum inciderunt, omni prope obsequio & ad propulsandam ægritudinem auxilio destituti. Verum cum ad mortem comparati de exitu ac laborum fine cogitarent, Dei plane nutu ad restituendam expeditionem apud Sinas Christianam, præter spem reseruantur, ac tandem nullo alio, nisi quod è cælo acceperunt, malorum remedio conualescunt, quo tempore Proregis sententia delata est, qua locus ille nostris attribuebatur: atque ita Progubernator agrum illis tradidit suis diplomatis & auctoritate munitum. Deinde cum è præterita ægritudine vires collegissent, ædium ædificium inchoarunt; nullo profanis Cœnobitis dato pretio, quod in eo exigendo rationis ac iustitiæ limites excessissent.

*Socij à grã:
ui morbo
liberantur:*

Amacai Patres reuocatos auditur. Visitator ad rem Sinicam stabiliendam accingitur.

C A P V T II.

*Amacai
fama spar-
gitur Socios
Sciauchino
pulsos.*

AMACAENSIS Collegij Socij, quod supra narraui, acceptis à P. Matthæo è Metropoli literis intellexerant, nostros Sciauchino pulsos, intra biduum triduum ve ad futuros, atque ita vt tot fatigatos molestiis ac laboribus, religiose recrearent, cubicula lectosque ipsos instruxerant, & eos in diem præstolabantur, reperi- tus est tamen ex omni numero Sacerdos vnus P. Ferdinandus Martinez Lusitanus, vir constanti sanctimonix fama, & qui rem Sinicam peculiari amore complectebatur, ac Socios eius vineæ cultores, quibus poterat modis adiuuabat. Is constanter asseuerabat (quicquid alij dicerent aut sentirent de Sociis Sciauchino pulsis) fieri non posse, vt Amacaum illi reuerterentur; quin etiam P. Francisco sciscitanti causam, cur non aduenirent, respondit: Itane tu etiam cum reliquis incredulus esse vis? P. Matthæum nunc quidem minimè videbitis, quare stupore interrogantem affecit, nihil iam dubium, quin ille certi aliquid diuinitus didicisset.

*Famuli
mutuere
Sciauchi-
num inue-
stigatum d
Sociis.*

SVPERIOR vt eam rem elucidaret, famulum domesticum cum literis misit: qui nostris prius Sciauchini fuerat famulatus, is in Metropolim, imo Sciauchinum vsque concessit, nec de Patribus aliud scire potuit, quam à Prorege pulsos Metropolim versus nauigasse. Nec toto itinere quicquam aliud inuestigans est assecutus, atque ita re infecta repetit Amacaum: ea res suspensos Patres

patres reddere incœpit; veritos ne quid iis illatum mali vel casu vel malevolentia fuisset. Ergo alium solertiozem mittunt, iubentq; ne Amacaum redeat, nisi cum ipsis patribus aut certis nunciis. Is cum Sciauchinum quoque appulisset, nihil aliud potuit expiscari. Cum itaque sollicite vbique & ab omnibus exquireret, forte aut potius Dei nutu incidit in illum ipsum nauarchum, qui pulsos in metropolim & reuocatos Sciauchinum, ac deinde Xauceum vexerat. Is non solum certa de Sociis retulit, sed quas acceperat literas à patribus mittendas Amacaum illi tradidit, quibus acceptis voti compos, eo, vnde venerat, est reuersus.

AMACAENSES vbi per literas intellexerunt, Socios nouæ stationi apud Sinas esse restitutos, in gratulationes & gratiarum actiones sese effuderunt. Visitator porro per certum hominem paternis literis Socios solatus, eos ad novos labores nouis animis inflammavit, monuitq; vti omnino quolibet possent modo suam alibi stationem stabilirent, neque illam intermitteret, cuius iam in Europam fama ad Pontificem Maximum, & Hispaniæ Regem, ac reliquum orbem Christianum nauigarat, quorum omnium expectationem oportebat, quatenus fieri posset, minime fallere: sibi enim videri ex Diuinarum rerum cõsuetudine post Sciauchinos labores ac sterilitatē, quietē in posterum & copiam successura;

NON ita multo post, Visitator noster, ad Sociorum auxilium adolescētes duos in scholis nostris Amacaensibus educatos, magna eorum voluntate submisit. Nomen vni Sebbastianus Fernãndus, qui etiamnum superstes est; alteri Franciscus Martinez, de cuius felici exitu prope in causa fidei pluribus infra. Ij post paululum in Sociorum numerum cooptati, probationis annos & exer-

*Visitator
Socios de
noua statione
acquistas
soluitos.*

*P. Visitator
Socios auxiliarios
destinat.*

citia in vrbe Xauceana Sinensium Religiosorum in Societate nostra primitiæ, peregerunt. Ab his adiuti nostri deinde strenue, multique labores exantlati, vti sequens narratio docebit. Idem Visitator Sacerdotes Europæos ex India duos exciuit, Lusitanum vtrumque, qui Amaçai Sinensium characterum studiis intenti, aquæ motum, id est, diuinæ clementiæ Sinensi rei fauentis auram propitiam præstolarentur, hi deinde post annos aliquot in suam messem ingressi, strenue defudarunt, quos opportuniore loco nominabo. Rem vero familiarem idem Visitator ea liberalitate laxauit, vt ad res necessarias iam nihil nostris deesse videretur. Interea Patres ædificio extruendo instabant, & ob incommoda, quæ in fano patiebantur, opus vrgebant, verum ne darent obloquendi causam, aut occasionem Magistratibus præberent, in ædibus nostris conuiuia instruendi, quod in reliquis cœnobiis solent factitare, ideo in hac extruenda ab altera contignatione abstinerunt, & fere ad Sinarum morem ædificium composuerunt: ædem tamen ædibus contiguam maiorem & meliorem in formam redegerunt: sperabant enim se plures istic Neophytos breui conscripturos. Ab Interprete quoque domi retinendo abstinerunt, quod ab iis parum fideliter Socij obseruarentur, & foras deferrentur, à quibus etiam negotia omnia docuerat vsus perturbari.

HIS aliisque similibus, quæ præteritorum vsus docuerat, aptius concinnatis, breui Patres eo deuenerunt, vt nihil è Sciauchino discessu perdidisse, multum etiam se lucratos esse gauderent. Qua in re viderunt præteritos labores ac molestias à Deo ipso ad maiorem nominis sui gloriam & expeditionis Christianæ bonum esse procuratas. Interim Visitator noster sese ad Iaponensem nau-

navigationem, vna cum Legatis Iaponiis reduci- *Persecutio*
bus ex Europa accingebat: nam Christiana res ibi *Iaponica.*
perturbata, ex Imperatoris persecutione, presen-
tiam illius exigebat: is enim Imperator, *Cambaco*
dicebatur, concepta in rem Christianam, & inde
in nostros indignatione, totalaponia omnes pro-
scribebat, ereptis ædibus, dirutis templis, fure-
bat; quæ omnia in Iaponiam Visitatorem euo-
cabant. Amacaensi discedens Collegio præfecit
P. Eduardum, eo maxime quod rerum Sinen-
sium vsu valeret, & eam missionem, cuius adhuc
iis temporibus gubernatio ad Amacaensem Re-
ctorem pertinebat, apte gubernare, deque neces-
sariis providere, vel eam promouere præ cæteris
vnus posse videbatur.

Nobilis Magistratus filius, Chiutaiso nomine
Xaucei se P. Matthæi discipulum profitetur,
& cum eo in vicinam urbem à Pa-
tre excurritur.

CAPVT III.

CHIVTAISO sæpe infra nominandus, fi-
lius erat vnus è secundo Magistratum ordine,
Sciانسци vocant, è ciuitate Suceu ori-
undus, & ipse quoque literatus: eius parens
non sola dignitate celebris fuit, sed etiam quod
in Doctorum examine inter trecentos, qui renū-
ciari solent tertio quoque anno, primum locum
tenuisset, quod in hoc regno non honorem solum
affert, sed magnam etiam in Republica dignita-
tem. Is deinde ingenij bonitate ac vitæ integrita-
te ad summam inter totius regni Literatos per-

Nobilis quidam praesentis aetatis eiusdem viri filius, decore patrimonii ad frugem redit.

uenit opinionem, eiusque libri ab omnibus non sine admiratione legebantur. Hic eius filius, de quo agimus, ceteros quoque fratres suos ingenio superabat, ac si studiorum cursum constanter tenuisset, nihil dubium, quin summa omnia fuisset consecutus, sed in ipso iuuentutis flore, cum iam patrium frænum morte illius excussisset, impiis contuberniis dissolutus, in varia se vitiorum precipitia coniecit, atque inter ceteros animi morbos, Alchimistica insania correptus, patriam hereditatem sane optimam, ignibus ipsis, quibus conflandas opes sperabat, absumendam dedit, atque ita inopiam in patria non ferens, vna cum coniuge ac seruis vagari toto regno cepit; parentis amicos quaquam uersus inuisurus; à quibus grata illius memoria inductis munera colligebat: alij quoque, ut ab amicis Magistratibus, quod sperabant, illius fauore, impetrarent, largitionibus eum sollicitabant, & inopia, quæ fere pudorem excutit, illum ab iis suscipiendis minime deterrebat. Hic vitæ sustinendæ modus apud Sinas à nonnullis adhibetur, non sine iuris ac iustitiæ detrimẽto.

PROFECTVS igitur Sciauchinum ad proregem & Lin-si-tau: amicum illum, hunc ciuem suum, summos utrumque Magistratus, verum ab iis frigide exceptus est. Sciauchini igitur primum in nostros incidit, sed cum iis temporibus de nostris pellendis ageretur, minus frequens congressus fuit. Verum audito eos nunc Xaucei sedem fixisse, ad eos in fanum, quod dixi, se contulit, & progubernatoris fauore in eodem cœnobio cellam vnã impetrauit, ut commodius cum Socversaretur.

Vir nobilis consuetudinem cum nostris instituit.

QVODAM igitur die solemnè apparatu, è Sinenfi consuetudine, & donis pretiosis instructus, ad P. Matthæum eo cõsilio accessit, ut eum patrio ritu eligeret in Magistrũ. Id ita fieri solet, ut libro primo

primo, cum de ritibus ageremus, dictum est; die
 insequenti in cellam suam inuitatum epulo ex-
 cepit, nec quicquam horum reuicere patri fuit in-
 tegrum, ne ipsum quidem munus, quod è sericis
 fere pannis constabat, verum illud Europæis re-
 bus egregie compensatum. Ideo, ne arbitraretur
 Socios cupiditate illectos ad homines docendos
 accedere, prima eius vota, tametsi sub initium se-
 dulo occultarit, in Alchimiam ferebantur. Hæc
 enim opinio argenti conflâdi, de Sociis nondum
 erat penitus ex animis hominum excussa; ille ve-
 ro ex quotidiano cum nostris vsu, ab hoc errore
 sensim liberatus, ad sublimiores scientias ani-
 mum applicuit & vtiliores. Ab Arithmetica sum-
 pfit initiû, quæ Sinensem longe superat facilita-
 te ac methodo; nam illa tota consistit in ligneo
 quodam instrumento, in quo globuli filis æreis
 per ordinem inducti, huc illucve ad conficien-
 dos numeros permutantur, quæ res tametsi re ve-
 ra certa est, errori tamē facile obnoxia, & ad pau-
 cas latissimæ scientiæ species coarctata. Audiuit
 deinde Christophori Clauij sphæram, & Euclidis
 elementa, quæ dumtaxat primo libro contine-
 nentur, sub finem, sciothericas figuras pingere ad
 horarum discrimina prope omnis generis didi-
 cit, & rationem rerum altitudines, ex Geometri-
 is præceptis metiendi sibi comparauit. Et quo-
 am, vt dixi, valebat ingenio, & in scribendô e-
 rat exercitatus, hæc omnia in Commentarios po-
 o sermone retulit, quos cum Magistratibus a-
 picis suis ostenderet, vix credi potest, quantam
 sibi, vel Sociis, à quibus se omnia hauisse fa-
 ceatur, opinionem deinde compararit, quæ e-
 n didicerat, nouitate sua Sinas omnes in stu-
 dium rapiebant, vnde ipse discendo satiari nul-
 lo modo posse videbatur: nam dies noctesq; audi-
 ta repetebat, aut commentarios suos figuris

*et varias
disciplinas
perdisit.*

*Arithmeti-
ca Sinensis
in quo con-
sistat.*

*Vir nobilis
sibi, et So-
ciis per Ma-
thematicas
disciplinas
opinionem
conciliauit.*

Mathematicis ita polite exornabat, vt Europæis non essent vlla in parte inferiores. Instrumenta quoque varia ipse confecit, sphæras, astrolabia, quadrantes, magnetis pixides, sciothericas machinas, & alia eiusmodi magna cum venustate; nec operi materia cedebat, nam ligneis æreisque minime contentus, argentea plura confecit.

VERVM hunc omnem laborem à P. Matthæo non male collocatum, docuit postea euentus: sciebatur enim à multis eum virum nobilem, qui cæterorum magisterium affectaret, discipulum aduenæ Sacerdotis effectum, maxime quod ipse res Europæas omnes, siue legem, siue scientias celebraret, nec Xaucei solum regni prope Sinenfis in angulo, sed quocumque eum fortuna vagum deferebat, nullum iis de rebus loquendi, nullum laudandi finem faciebat.

*In re Christiana insi-
ruitur.*

A D Rem porro Christianam quod attinet, quo maxime nostri collineabant, nullo non die de ea tractabatur, verum id vt melius faceret, lectiones profanæ per dies aliquot fuerunt intermissæ, quibus eo volente ex professo de iis actitatum. Et vt videas, quam serio Sinæ res eas tractent, operæ pretium est audire quod sequitur. Retulerat in commentarium quidquid superioribus colloquiis contra legem Christianam dubij occurrerat, & vacua ad exscribendas responsiones spatia omiserat, idque ita apposite, vt P. Matthæus iure stupuerit; iis enim commentariis, præcipuæ Theologorum difficultates ac nodi stringebantur: verum stupor reciprocus fuit: nam vbi dissolutos nodos suos omnes vidit, è quibus quosdam ne solui quidem posse putauerat, dubitabat quid magis admiraretur, an in rebus difficillimis responsorum firmitatem, an eorundem claritatem. Ergo conuictus, veritati tum quidem
ma-

manus dedit, sed in Christi gregem, quod optabat, admissus non fuit: ideo quod legitima coniuge mortua, pellicem induxisset, quam & dimittere, quod filiis careret, & connubio sibi iungere, quod impar esset sanguine, omnino recusaret. Ergo dilatus est eius Baptismus, dum quantum lucis ad cognoscendam veritatē habuerat, tantum virium ad amplectendā haberet, sed non sublatus tamen, nam post annos aliquot, cum duos ex ea filios suscepisset, non dubitavit fecunditatem sanguini præponere, & filiorum suorum matrem legitimam coniugē appellare.

*Viri nobilis
Baptismus
differtur.*

HVIVS novi discipuli opera, arctam cum militari quodam Præfecto, è summis, *Pimpitan* Sinæ vocant, Socii necessitudinē contraxerunt, nec non cum Xauceanæ regionis Gubernatore, ciue suo, qui recens aduenerat. Eandem cum eius Assessoribus, & proprio vrbis Gubernatore inchoarunt. Sed & urbanos fines egressi, cum Nanhuno item Gubernatore, quem ipse olim domestici Ludimagistrum habuerat, familiaritatem inierunt, quibus maxime patronis res nostræ prosperæ crescebant, aduersæ protegebantur. Vrbs est vicina, cui nomen *Intè*. Eius Gubernator præ cæteris amicus nostris esse voluit. Quoties cum in Regionis Metropolim venire contingebat, magno apparatu & longo satellitio ex more Magistratum visendus ad nostros accedebat, & sæpius vt in suam ditionem excurrerent, quæ triduo quatrduoq; aberat, humanissime inuitauit. Verum causabantur nostri Proregis in nos parum propensi voluntatem, cuius auctoritate in Xauceanos fines sese receperant. Eo igitur Prouinciam regente, non videri sibi pedem inde effereudū, sed tamen vicit importunitas, vbi sese necessitati adiunxit. Nam solito urbanus cum ad nostros accessisset, institit vti saltem ad pa-

*Socij familiaritatem
cum vitiis
primariis
contrahunt.*

rentum suum, qui duos supra septuaginta ætatis annos numerabat, visendum instruendumq; nauigare ne grauarentur.

*Prædictio
admiranda*

VT vero persuaderet, rem addidit sane admirandam, & in qua electionis diuinæ vis ad stuporem colligi potest. Nam huic seni, cum puer esset, coniectator quidam dixerat, se cum ad sexagesimum ætatis annum perueniret, uxorem aliam ducturum: anno vero septuagesimo secundo, ei aduenam quendam occursurum, in quo sita esset felicitas eius vniuersa. Vna igitur uxore contentus vixerat ad annum vsque sexagesimum, defuncta igitur uxore, secundas nuptias iniit, & vna cum filio urbem gubernaturo in has regiones, vbi deuenit, ipso videlicet anno septuagesimo secundo, aduenæ Sacerdotis famam ita sensit celebrari, nihil vt dubitaret illum ipsum esse, qui à coniectatore prædictus in manibus suis haberet fortes suas. Ideo filio etiam atq; etiam commendarat, vti efficeret omnino, ne ad se Sacerdos aduena venire grauaretur, quoniam ipse non per ætatem solum, sed per regni leges, quo tempore filius gubernabat, intra ipsius palatii fines clauderetur, de quo memoriam appello eorum, quæ primo libro leguntur.

*P. Matthæus Ric-
thaus Ric-
cius senem
quendam
virum pri-
mariū in
Christiana
fide instruit.*

HIC P. Matthæus nihil vltra resistendum ratus, in Domino exultauit, oblatam sibi occasionem senem illum fortasse ad Christum aggregandi. Dum igitur annuisset, præire voluit interim Gubernator, ne diutius cupidum parentem expectatione suspenderet. Inde ornatissimum nauigium expedit, quali Magistratus vehi solent, ad Patrem nostrum excipiendum, vna cum necessariis ad iter sumptibus, adiunxit è nostris sibi vnum, & ipse quoque Chiutaifo est comitatus, ne incepta cum Magistro studia intermitteret. Excepti sunt in idolorum fano in cellulis, in eum finem

finem præparatis, concurrente ad spectaculum
 ciuitate prope vniuersa. Ibidem maiore appa-
 ratu quam Xaucei, nam hæc erat propriæ ditionis
 sedes, nostri ab eo visitari, ac epulo solemniter ex-
 cepti, postridie visitationis officium P. Mattheus
 rependit in vrbani Gubernatoris palatio. Ibi in
 senem incidit venerabilem illum atq; perhumana-
 num, à quo noster exceptus est, vt è cælo ad sceli-
 citatem suam lapsus, neque palatio intra tri-
 duum egredi permisit, quo tempore, cum ad rem
 ventum esset, vaticinium videlicet coniectato-
 ris, ita respondit noster: Si quidem ille quicquam
 auguratus esset, id Deo scilicet inspirante de san-
 ctissima lege nostra dictum videri, quam vt euul-
 garet ipse ex alio terrarū orbe nauigarat. Quam-
 obrem eam, si vellet amplecti, nullam aliam scæ-
 licitatem huic esse parem. Et quoniam senex cu-
 pidum se illius audiendæ præ se tulit, exponere
 cœpit Christianæ legis arcana, qua re ita captus
 est, vt salutaribus aquis elui extemplo potuisset,
 si eius voluntati obsecundare licite nostri po-
 tuissent. Verum quod ille senex tunc omisit, alias
 nunquam recuperavit, nam annos deinde natus
 octoginta in Nanchinensi prouinciâ apud suos
 extremum sine baptismo diem clauit. Quan-
 quam narratur eo tempore Deum inuocasse, &
 æream icunculam Christi Seruatoris, quam à Pa-
 tre acceperat, cordi admonuisse. Faxit Deus, vt
 quæ audiuerat in his angustiis, gratia eius adiu-
 uante prodesse potuerint.

IAM dies aliquot in vrbe substiterat, cum eum
 Gubernator animi causa ad cauernam amœ-
 nissimam spectandam deducere voluit. Ea intra
 vrbis fines sita est, & *Pelotum* vocatur, quam fa-
 ma celebrat, nec immerito. Res est nata, non
 facta, medio in monte aqua plena, quæ ibi sca-
 turit, abest enim à flumine leucam vnam, & pisce
 abun-

Magistra-
 tum fauo-
 res erga Pa-
 tres.

abundat. In eum locum ubi peruenissent, deuenit quoque secundus urbis Nanhuiunæ Assessor, sed noua dignitate auctus: nam Prouincialis Visitatoris nomine de vniuersa regione illa inquirebat. Quare Gubernator eum solemniter excepit epulo, quod in auroram vsque protractum est, non sine cantu, & choreis, imo & comœdia, quæ cum ipso conuiuio finem accepit. Die porro insequenti, cum eo ipso Prouisitatore Xauceum repetiit, nauigio illius exceptus.

HIS maxime Magistratum fauoribus res nostræ crescebant, nec vllus è Sciauchinis Magistratibus huc adueniebat, qui non Patres putaret sibi visitandos, quos inter maxime mouit admirationem quintus Proregis filius, & eiusdem nepos, qui illac transire cum numeroso militum comitatu. Si ab urbanis Magistratibus officiose salutati, exscendere ad urbanitatem referendam neglexerunt, & tamen cum vniuerso suo apparatu, magnisque muneribus ad visendos nostros exscenderunt. Quo maxime factum est, vt Xauceani ciues intelligerent, nostros inde dimissos non pulsos, quos viderent ab ipsis Magistratibus & Proregia familia tanta ambitione coli & humanitate visitari.

*Primus in Xauceana sede labor, & P. Eduardi
Rectoris in eam aduentus.*

C A P V T I V.

PER eos dies quietæ res nostræ hætenus fuerant, beneuolentia potissimum Gubernatoris noui, qui adnitente familiari nostro Chiu-taifo edictum scripserat sane graue, quo se nostrorum

strorum Patronum ac defensorem euulgabat, hoc edictum supra limen voluit legendum exponi. Verum eam quietem noluit Deus esse diuturnam, vt hæc nascens Ecclesia laboribus fatigata radices ageret altiores: accidit enim per eos dies P. Almeida Socium grauitè ac periculose cum ægitudine conflictari, adeo vt P. Matthæo visum fuerit eum Amacaum, alteri è fratribus nostris commendatū remittere, atque tentare, ecquod in medicis pharmacis, ac cibis nostratibus, quorum præsidio carebat, remedium inueniret, quo dimisso etiam tentare voluit, an consentiente Gubernatore posset solitudini suæ subuenire, alio socio euocato, tum vti per otium liceret ægro valetudinem, viresq; colligere, tum & maxime, vt tertium in regnum immitteret, designabat enim iam alteram alibi sedem, vt securiorem nostrorum redderet stationem, dum in vnius domicili fortune, non tota hæc expeditio consisteret; eam ad rem amicū discipulū adhibuit, vt si quando commodam cum eo loquendi occasionem fuisset nactus, à Gubernatore impetraret.

*P. Almeida
in morbum
incidit gra-
uissimè.*

VIXDVM abierat æger Socius, cum ecce tibi procella è Xauceanis prima defæuit, nam cum P. Matthæus ciuium animos eo igne, quem Christus misit in terras, vellet accendere, statuit sub anni redeuntis initium è Sinensium fastorum ratione, aliquid noui per festos populo dies proponere. Iconem habebat eximiam ex Hispania noua dono missam, de qua supra, ea domestici sacelli angustiis hæctenus clausa nondum populo patuerat vniuerso. Ergo in æde sacra super aram imaginibus, lucernis, ac cereis exornatam exposuit, quæ res vel pie admodum, vel cum voluptate visebatur, quod vbi in vulgus euulgatum est, concursus vndiq; fieri cœpti spectatoribus simul & ad-

*Nova lapi-
dum pre-
cella in Pa-
trum domo
destruit.*

& admiratoribus. Verum hanc festiuam ingrata vicinia alacritatē male remunerata est, nam nocturnis horis frequenti lapidatione tectū omne confregerunt: inde sese in vicum abdentes in tenebris tecti tam diu latebant, donec egressi ad impediendam iniuriam nostri, nemine comparente, sese recepissent, tum enim intermissā lapidationē acrius repetebāt. Vnde famuli domestici, exploratis iam latebris ad eos fugandos irrue- runt, sed multitudine obrutos in mediū insilientium globum compingentes male mulctarunt: vestes etiam nonnullis eripuerunt, nostri porro clamoribus exciti auxiliares aduenerant, sed fuga matura vix à se iniuriam propulsarunt.

ID cum familiaris noster Chiutaïso dedicisset, omnino iudicauit Gubernatorem admonendū: verum quoniam Patri in votis erat Socium euocare, noluit simul duabus postulationibus Gubernatorem fatigari, ne alteram alterā impedi- ret, euecit tamen amici sententia, cui necessarium omnino videbatur, in hac insolentia futurarum exempla præfocare, & quotidianam alioqui fore iniuriam, & fere grauiorem.

*Gubernato-
ri iniuriam
Sociorum
explorat.*

DI E igitur insequenti Gubernatorem conue- nit, eiq; narrauit, se pereos dies apud nostros cō- morari, quod ideo dicebat, vt ad se visitandum Gubernatorem domum nostram euocaret, vbi commodior esset de vtroque negotio tractandi locus, nec spe sua lusus est: nam breui ad nos venit familiarem nostrum inuisurus. Sciscitanti porro Gubernatori ex nostris, qui res suæ se haberent, amicus noster iniuriam superiorem, exaggerans, retulit, addiditq; P. Mathæum hac iniuria solici- tatum, noluisse tamen conscium fieri Guberna- torem, sed in animo fuisse eam rem tacito silen- tio concoquere. Ad hæc Gubernator tantisper obmutuit. Excanduerat enim in iniuriæ auctores

acrius,

acrius, quam credi possit. Vbi vero accersitos famulos saucios omnes conspexit, furorem etiam duplicauit. Ergo edicto proposito vicorum Præfectos sibi fisci iussit. Ex iis quærit, ecquis adeo contumeliosus in aduenas fuerit, quos sub patrocínio suo esse non nescirent. Cum negarent id sibi constare, parum abfuit, quin eo ipso in loco vapularent. Verum contumeliosis verbis exceptos, & catenis ferreis in collum ex more iniectis, misit ad eos quærendos, qui eam iniuriam intulissent, quos in suum Tribunal nulla interposita mora sibi sisterent puniendos.

HIS ita compositis quæsiit, alter Socius ex ægritudine vires collegisset, necne. Hic quoque P. Matthæi discipulus de Socio euocando occasionem arripuit; respondit igitur eum alio ad meliores medicos & pharmaca confugisse: Patrem vero Matthæum esse solitudine sua solito tristiores, optasse quidem in eius locum alium comitem euocare, sed pro sua in eum obseruantia iniussu eius id facere refugisse, cui postulationi Gubernator non modo non repugnauit, sed ostendit etiam gratum sibi fore, si alium euocaret.

SED ad vicorum excubitores redeamus, quos Gubernatoris mandatum mirè anxios habebat: non ignorabant enim importunos lapidatores primorum eius regionis trans flumen esse filios, à quibus minæ iam exierant, si filios proderent, fore ut alias iniuriam vindicarent. Urgebat alia ex parte Gubernatoris metus: certum enim erat, se facti pœnam nisi veros auctores adducerent, subituros. Interim è domesticis famulis dux inscio Patre nostro domo egressi, in fluminis ripa ad pontem nescio quorsum præstolabantur, cū ecce tibi duo ex nocturnis lapidatoribus adolescentes in eorum manus inciderunt, quos probe agnitos iniecta manu ad excubitores anxios adduxerunt, Guber-

Duo adolescentis è lapidatoribus capiuntur.

*Parentes
pro filijs de
precantur.*

*P. Matthæi
clementia
in condē-
nanda in-
iuria.*

Gubernatori sistendos, qua re ipsi lætiores (nam inuidiam facti minime sustinebant) quam adolescentum parentes, à quibus nihil dubium erat ferenda esse supplicia, & reliquos tormentorum acerbitate prodendos. Ergo cum aliud nullum præsidium præsentius occurreret, ad P. Matthæum nocturnis horis magna animi demissione sese contulerunt, adolescentiam causati, filiis sui veniam precabantur, & ne ultra pergeret, instabant. P. Matthæus postquam de iniuria modeste questus esset, addidit omnino sibi in animo non fuisse quemquam prodere, vel pœnam exigere; sed alia via id ad Gubernatorem peruenisse, neque se conscio famulos domo egressos, vel auctores adolescentes ad pontem captos, & inquirentibus traditos, procurarent uti tota res sopiretur, se quoque non actorem, sed, si opus esset, intercessorem fore. Gratiis officiose redditis effecerunt uti excubitores in Tribunal redirent dicturi, auctores facti nocturnis tenebris ita iniuriam tenuisse, uti à nemine fuerit deprehensa. Ad hæc iracincensus Gubernator, ex iis alterum atrociter iussit verberari, alterum in carcerem retrudi, è quo egredi nulla spes esset, nisi proditis auctoribus, quod urgente malo tandem præstiterunt duobus, quos auctores fuisse constabat, ex temple nominatis. Qua re obstuperunt omnes, & in fuga salutem quæsierunt hinc inde dilapsi. Interin eorum parentes domum nostram frequenter ventitabant, Patrem Matthæum urgentes, ut opem rebus iam desperatis afferret, quod libens præstitit, vel religiosa professione inductus, vel uti in animum inducerent Ethnici, ad quos opes perueniret, legem Christianam non iniuriâ rependere, sed etiam iis, à quibus acceperunt, si opus fuerit, solere prodesse. Effecit igitur apud familiarem discipulum suum, uti suo nomine scripta

scripta schedula Gubernatorem ad clementiam inclinaret, ipse vero secundo ac tertio in tribunal abiit pœnam deprecaturus, quod denique licet ægre, impetrauit, sed edictum priore grauius proposuit, quo edicto post rem enarratam vti cōtigerat, seuerè interdixit, ne ea res à quoquam in exemplum traheretur, fore quippe, si quid alius eiusmodi auderet, vt in nullius intercessione præsidium reperiret.

P O R R O audito Amacai, facultatem nouo comiti datam, ea Collegii Rector pro se vti voluit, non vt perpetuus esset P. Matthæi comes, sed huius expeditionis hac occasione Visitator, quod præstitit nullo prohibente, magno vtrinq; solatio, nec inferiore rei Christianæ bono. Eo reuerso, tamer si P. Almeida iam à febre liber nondum tuto conualuisset, tamen tantus erat eius ardor ac desiderium intermissam stationem repetendi, vt importune reditum euicerit, ea spe quod videri posset compos factus ex gaudio, valetudinem, ac vires breuius collecturus.

V E R V M omitti non debet quid Amacaensis Collegii Rectori in reditu acciderit: nam cum Ansanum peruenisset, ea vrbs diei vnus itinere abest Amacao, delatus est ad Gubernatorem, quod vir externus nulla Magistratum facultate, in Sinense regnum introisset. Ergo comprehenditur, ac dies aliquot retinetur, donec Amacaenses & Xauceani moniti vtrinq; succurrerunt; nam P. Matthæus ab urbanis Magistratibus impetrauit publicum testimonium, quo constabat eum consciis Magistratibus Xauceum venisse, & innocuum esse, nec obstare quicquam quin ad suos Amacaum reuerteretur. Verum prius hoc scriptum quam peruenisset, Amacaenses Magistratus, qui Sinas Lusitanis permixtos regunt, dem testati effecerant, vt i Gubernator Patrem

Rector Collegij Amacaensis itinere comprehenditur.

T

dimit-

dimitteret, sed vt erat natura ferox, & Europæis infensus, famulum vnum Patri comitem dedit, alios duos pro tribunali grauius casos cum Satellite Xauceum remisit, nec adduci potuit, vt Amacaum ire sinerentur.

P. Antonius Almeida moritur, P. Franciscus de Petris ei sufficitur.

C A P V T V.

Pater Almeida moritur.

P ANTONIO ALMEIDÆ supra infirmâ corporis constitutionē, vires è priore morbo nondumerant in integrū restitutæ: ergo mense Octobri in ægritudinem recidit ita subitâ & grauem, vt eius in Collegium Amacaense remittendi eripuerit facultatem. Itaque intra octiduum decimo sexto Kalendas Nouembris diem clausit extremū, in cuius operarii luctu me ipsum, commemorata breuiter Viri sanctitate, solabor. Is erat Lusitanus è villa, cui *Francoso* nomen est, & ad ætatis annum fere quintum peruenit supra trigessimum, quorum annorum maximam partem in Ordine nostro collocarat; & quidem ab ipso tyrociniō magnum virtutis ardorem & exemplum præ se tulit, quo factum est, vt magna esset vulgo apud omnes sanctimonix opinione, & valeret gratia quocumque eum Superiores amandarent. E Lusitania magna ambitione missionem Indicam impetrauit eo fine, vt vota sua vel agendi vel patiendi, quibus ardebat, expleret. Porro cum Goam peruenisset, Superioribus aperuit, quanto desiderio rei Christianæ in ardua aliqua expeditione procurandæ teneretur: a rbitrabatur enim se lautius

in Collegiis haberi, & Religiosam frugalitatem delicias appellabat, nec eum sua spes sefellit, cum enim ad hos ignes pares quoque animi dotes in à quibus regebatur aduertissent, Visitator noster eum in spes magnas (ita Sinensem expeditionem iure appello) euocauit: comitemq; addidit P. Eduardo, qui hoc ipso tempore Collegium Amacaense moderabatur. Hac electione supra spem ita recreatus est, vt verbis ab alio nullo quam ab ipso met, quia ea de re nobilem ad Socios scripsit epistolam, exprimi apte posse videatur. Sileri tamen non debet eius hac de re celebrè dictum: cum enim in Amacaensi Collegio inter Socios ageretur, qua ratione in Sinensem expeditionem immittendus esset (nam iis temporibus angustior erat rerū adhuc ignaris introitus) ipse modum suggessit, quem ardor ipsi, ne parergus videretur, effecerat. Postulabat enim vt se Magistratui cuiquam in seruum darent, quod fane fecisset, si per Superiores id ei licuisset. In excursionem vero, quam vna cum P. Ruggèrio in Cechianam prouinciam fecit, cum ea opratum finem non esset consecuta, vix adduci poterat, vt sibi redeundum esse persuaderet. Itaq; obnixe petiit, vti solus in ea prouincia remanere sineretur, se rationem inuenturum, qua securus ibi latitaret, nec omnino egredi voluit, nisi expresse vrgentis obedientiæ auctoritate permotus.

ORATIONEM & in castigando corpusculo asperitatem ita sectabatur, vt Superiori semper inuigilandum esset, ne prudentiæ limites recederetur. Quæsiit ex eo Superior die quadam, quas preces voce recitaret, ac reperit eum supra sacerdotale pensum ea precum officia erogare prope omnia, quæ in breuiario precum libello reperiuntur, præter alia multa quotidianæ pietatis argumenta: vnde mirum est, quid ei temporis

*P. Almeida
studium
orandi.*

ad studia superesset, indictū igitur vti Sacerdotali penso contentus, studiis reliquum tempus daret, verum sancta pertinacia euicit, vti saltem quotidianum Deiparæ pensum, quod ab infantia fecerat, ad Ecclesiasticam precum formam pendere ne prohiberetur.

EIVS omnia colloquia de Deo, deq; rebus piis erant, qua in re ita erat efficax, vt non ipse minus, quam ceteri eo audito commouerentur. Augustissimi Sacramenti maximus semper fuit cultor, & priusquam factis initiaretur, habita facultate quoties poterat diuino illo pane vescebatur, non contentus eo, quod ab vnoquoque Societatis regulæ exigunt. In Collegiis ab ara, in qua sacrum illud animorum ferculum asseruatur, auelli non poterat, celebranti ministrare, erat illi in deliciis, & reliquas quotquot poterat Missas audiebat, etiam cum in hoc regno commoraretur, id maxime in hac ægritudine demonstrauit, habebat enim pro more, quoties non nihil præter ordinem corpusculo grauius afficeretur, sub ipsa Missæ sacra, Domino suo tenerrimum vale dicere, ac si alias nunquam esset sacrificaturus. In hac sua ægritudine repentina id facere non licuerat, quare satis angebatur, sollicitus igitur de itineris tanti viatico id ea nocte qua extinctus est ardentissime desiderauit, sed nostris in ædibus nondum id temporis sacrum pignus asseruabant. Opus igitur erat horas matutinas ad Socii sacrificium expectare, atque ita eo omnes ægri cogitationes ferebantur; nunc Socium monebat, vti viaticum sibi daret, tametsi fortasse loquendi facultate destitueretur, quod integris illud sensibus postulasset, nunc in memoriam redigebat, licere per Doctores auroræ tempus ita præuenire, vt Missa sub eius principium finiretur. Verum enimvero maluit se illi Domi-
nus

ius visendum præbere sicuti est, quam in specu-
to & ænigmate, vt ita dicam, sub exigui panis
inuolucro: prius enim confectus est, quam
refici per nocturnas horas potuerit: quod cum
ipse aduerteret, omnino voluit in solo collocari,
vbi suauissime cum I E S V crucifixo colloquens
excessit è vita.

P O S T sanctissimum illius exitum, in eius
scriniolo aliquot commentarioli reperti sunt
propria manu scripti, in quos referebat quidquid
per totum diem boni ac mali in animo suo trans-
actum reperisset. Ibi prauæ dæmonum suggestio-
nes, ibi spirituales conceptus legebantur, vt om-
nia vel Superiori, vel ei quem à Confessione
habebat, cum fide renunciaret. Et sane digna
res esset ex his libellis multa vitæ Religiosæ præ-
cepta ad aliorum bonum seligere. Hinc quoque
constat, quam infatigabili studio hic Dei seruus
ad vitæ perfectioris apicem aspiraret. Eius absen-
tiam nostri omnes talis Socii & operarii deside-
rio diu deplorarunt, sed certa spe seipsum solati,
eum ad huius expeditionis Christianæ bonum in
cælo Sinensia negotia tractare, dolorem mitiga-
runt. Ad eum ex more deplorandum, amici ami-
ce sane concurrere, sed iidem minime proba-
bant, funebri veste nostros mœrorem nullo tem-
pore testari. Verum vbi audierunt, Religiosos
nostrates, simul atq; sese diuinis obsequiis man-
cipant, pro mortuis haberi, & hanc mortem, quæ
vitæ melioris est ianua, negligere, tum demum
Sinensis ingenii facilitate acquieuerunt. Effectum
tamen vti famuli domestici in funebri veste can-
ditati, vt solent, interim incederent, donec illi
amicorum concursus conquieuisent. Porro quia
Sinis solemne est, arca pretiosa functos honora-
re, factum est, vt neq; offenderet vilitas, neq; reli-
giosa parsimonia offenderetur.

*Studium
perfectioris
in P. Al-
meida.*

*Luctum
amicorum.*

EX eo vero, quod sacris in ædibus cadaueri humari non solent, ideo quod ab earum deinceps ingressu omnes abstinerent, neque Sinensi ex more placeret in vicino aliquo monte nostris deligere sepulturam, feretrum Sinico bitumine illitum domi eo usque asseruatum, donec statueretur quid in ea re Rector Amacaensis fieri veller. Qui ubi audiuit felicem Socii transitum, extemplo P. Franciscum de Petris priori fere per omnia simillimum, nisi quod viribus superaret, de mortuo substituit. Nec facultas ad eum immittendum, vel expectata vel petita. Nam in id tempus incidit, in quo animis occupatis, nemo repugnauit. Prorex enim ille nostrorum expulsor, per eos dies Xauceo transibat, in aulam ad maiorem dignitatem euocatus. Eum P. Matthæus inuisens Socium adhibuit qui recens venerat, & in conspectu ciuitatis vniuersæ. Cum hæc fierent, vulgo creditum est, Socium quoque proregi notum, quod eum vna visitaret.

PROREX P. Matthæum excepit perhumane, & amice quaesit, ut se Xaucei haberet, & quid esset causa, cur in celebri fano Nanhoa commorari minime arrisisset? Editis quoque ab se voluminibus eum donauit in oculis ciuitatis vniuersæ: quæ omnia ad rem Christianam promouendam non parum valuerunt, eo enim Magistratum amicitia à nobis vbique refertur. Hunc proregem amici largitionibus cæterisque malis artibus alcius euexerant: verum proditæ tandem à Prouinciali Visitatore illius multiplices iniuriæ, medio in itinere monitus est, sese omni officio exturbatum, & quadraginta millibus aureorum persoluendis arario Regio mulctatum, quibus publica latrocinia compensaret, atque ita in fiscum omnia, quæ secum deferebat, redegerunt, ac ipse eiusque filii ad extremam inopiam deueni-

P. Franciscus de Petris P. Almus substituitur.

Prorex Sci. auquinensis officio deturbatur.

runt. Sed neque hic stetit vltix Dei manus, nam hoc ipso tempore foedum illi vlcus erupit, cui ætas iam in extremam senectutem inclinata succubuit, & in extremo agone cum morte conflictans, aquæ scyphum petiit, nec à filiis aut seruis in diripienda domestica supellectili occupatis, impetrauit, atque ita his verbis eiulans, labores, labores, expiravit, qua morte Deus etiam in hac vita dum cæteris iniurias, tum seruorum suorum videtur vindicasse, in quorum ædibus muldæmonum simulacra collocavit, & inscriptionem in saxo incidit, qua constat huius ædis oriente & quid ipse de ea statuisset: nec procul ab ea se sibi fanum extrui fecit, in quo ex more statuam collocaret.

Proregis exitus vita terribilis.

Et quoniam iterum Sciauchini facta est mentio, dicam quam fama causam expulsionis euulgavit, eam enim vix fortasse ventura sæcula extinguent, narrabatur enim insignis fabula, & pro ipsa veritate circumfertur; aiunt enim nostros à prorege euocatos, Alchimisticas regulas sibi non esse passos extorqueri, afferentes, rem tantam minime per vim edoceri, qua re proregem indignatum suis, eos ædibus expulisse, quod ipsi iniuriam in prorege vocant, nostros à culpa liberantes. Hæc & similia commenta plura, de Sacerdotibus Europæis, non incertis tantum rumoribus toto regno vagantur, sed etiam scriptis libris anni sæculorum memoriæ commendantur, & ideo tanta veritatis auctoritate, vti pro memoriis haberi posse vix in posterum videantur, omnia tamen sunt à professione nostra quæxime aliena, non ideo tamen scribuntur à Sinensibus, vt nobis detrahant, sed ea in re potius nostros suis maioribus, quos in Diuinorum numerum retulerunt, æquales profitentur.

Fama mentiens de nostrorum expulsionem.

In Urbem Nanhiumam excurret P. Matthæus,
& aliquot ibi Christo aggregat.

C A P V T VI.

*Negotiator
copiosus si-
dem Chri-
stianum
suscepit.*

IN Nanhiuma vrbe negotiator quidã è Chian-
sinensi Prouincia vrbe Taicho commoraba-
tur. Is Cosunhoa vocabatur, & familiam co-
piosam ad suas negotiationes capitum fere qua-
draginta sustinebat: erat autem inanum Deo-
rum simulacris addictissimus, in quorum cul-
tum vitam vniuersam abstinentia Sinensi mace-
rabat, id est, à carne, pisce, ouis, lacte, abstinebat,
& solum oleribus, leguminibus, oriza, vel è fari-
nalibus quibusdam vescabatur, ad hanc ieiunio-
rum asperitatem addiderat insignem in procu-
randa salute, quam in alia vita sperabat, diligen-
tiam, nec in Sinensium sectarum multitudine re-
pererat vllam, quæ sibi vera videretur. Is ergo
nescio cuius negotii causa Nanhiumi in familia-
rem nostrum Chiutaïso incidit, qui his fere
annis, eo in oppido frequentius commorabatur,
& ibi pellicem suam collocarat, cum igitur die
quadam in sermonem de religione incidissent, ex
eo didicit Xaucei degere Sacerdotes aduenas è
magno Occidente (sic enim hodie Sinæ Euro-
pam appellant) ab iis verum iter ad consequen-
dam in cœlis æternam foelicitatem ostendi, simul
monebat, vti eo se conferret, iam ætatem anno-
rum fere sexaginta postulare, vti de altera vita
cogitaret. Ergo de rebus nostris sigillatim edo-
ctus, Xauceum venit, & à nostris domi suæ ma-
gna benevolentia exceptus est, vel sua, vel amici,
à quo mittebatur causa. Cum igitur quorsum
venisset P. Matthæo exposuisset, inuenit plus
etiam

etiam quam speraret, nam diuina luce perfusus, miro pietatis sensu, altius in animum omnia quã in aures admittebat, & quoties ex Patre audiebat aliquid, quod sibi magis arrideret, assurgebat & genibus flexis frontem solo gratias agens admovebat: & quoniam facilis erat naturæ & mire affabilis, domesticos omnes arcte sibi deuinxerat, imbutus igitur iam satis legis nostræ mysteriis, sacro fonte præteritæ vitæ maculas expiauit, & Iosephus est appellatus. Et quoniam in idolorum secta profanas commentationes quibus utitur decurrerat, sciscitatus est, ecquem haberet fides nostra commentandi modum. Quapropter eum P. Matthæus hebdomadis primæ meditationibus è libello B. P. Ignatij exercuit ita sceliciter, ut non tyro, sed veteranus videretur. Mensem vnum apud nos hæsit, & hæere volebat, nisi domum necessariis negotiis impeditus reuocaretur; abiit tandem, sed bene instructus, & subinde Xauceum repetens, eorum, quæ audierat, memoriam confirmabat, & nouis se institutionibus reformabat.

A N N O Salutis supra millesimum quingentesimum nonagesimo secundo, per solemnes ieiunij dies, in quos anni Sinensis initium inciderat, Socij munus ad amicum *Chiutaiso* de more miserunt, quo ille ita affectus fuit, ut ipsemet Xauceum cum alio munere venire minime dubitaret. Hac occasione vsus est P. Matthæus, ut eo, quod iam diu ex animo cupierat, excursionem faceret, nam in vrbe hac è Cantonensi prouincia in Chiaminensem discrimen est ac telonium, & fauebat excursioni, vrbi præesse Pro gubernatorem eum, a quo Xaucei aliquando fuerat adiutus, simul etiam Iosephi familiam Christo cupiebat aggregare. Voluit præire *Chiutaiso*, uti Pro gubernatorem moneret, & aliis plerisque nostros

*P. Mat-
thæus Nar-
buni hu-
maniter
excipitur.*

videre cupientibus aduentum significaret, et
subsequentem deinde Iosephus, & alij ex itinere
obuium exceperunt, cum adhuc ab vrbe procul
abesset. Is domi suæ iam patri domicilium præ-
parat, sed euicit Chiutaifo ideo maxime, quod in
eius ædes Magistratus Literatique libentius, quàm
ad Negotiatorem diuerterent. In Urbem denique
peruentum, & P. Matthæus ad progubernatorem
pergit, a quo excipitur perhumane, & intimo pa-
latio exceptus, longa cum eo colloquia de variis
rebus miscuit. Eo ipso die à Magistratu repensum
patri visitationis officium, eo apparatu ac ritu,
quò Magistratus in suis ditionibus solent visere
Literatos, ad eum excipiendum Chiutaifo solent
ne conuiuium instruxerat. Progubernatoris e-
xemplum secuta est vniuersæ ciuitatis maieestas,
vix vt è primariis quisquam defuisse credatur,
cum singulis officium P. Matthæus de more re-
penderet, non familia solum vniuersa, sed ad spe-
ctaculum vicinia tota concurrebat, & excreuit
adeo concurrentium multitudo, vt eum sella ge-
statoria tectum, per vicos gestari oportuerit, quò-
diu ea est in vrbe commoratus: neque enim ali-
qui transeunti patebat locus; sed neque hoc factum
fuit, nam aliqui lecticæ cortinam leuiter aperie-
bant, alij sequebantur, vti sella egredientem spe-
ctarent.

DIES aliquot patrem inuitum officiosi ritus
& amicorum conuiuia tenuerant, sed sedato iam
tantisper nouitatis tumultu, ex ædibus Chiuta-
ifo in Iosephi domicilium commigravit, vbi li-
bentius & fructuosius est commoratus. His in æ-
dibus tametsi concursus fuit idem, licet inferior
dignitate, superior tamen erat salutis suæ deside-
rio, & res diuinas audiendi cupiditate, nam soli-
dos dies in ea re P. Matthæus impendebat, vix vt
ei ad necessariam refectioem Diuinumq; officium

*P. Mattha-
æi Zel.*

tem.

tempus superesset. Sed neque nocturnis horis in altam noctem deerant auditores, quos oportebat ipsis in ædibus Iosephi pernoctare. In ea domus parte, quæ nostrum exceperat, præter cubicula erat aula quædam, & in ea extructa ara, in qua sub auroram sacrificabatur, & ibidem deinde colloquia de rebus diuinis instituebantur, exhibitis prius iis patri ritibus, quos Sinensis urbanitas summos appellauit, & iam quidē Iosephus è Neophyto Diuini verbi præco effectus, varia sparserat in fidei nostræ commendationem. Ex tota audientium multitudine selecti omnino sex, qui Christo nomen darent, abunde fidei nostræ mysteriis instituti, cæteri qui voluerunt, in Catechumenos recensiti, in aliud tempus Christianæ Religionis ingressum distulerunt. His accesserunt filij Iosephi quatuor. Maiorem messem hoc nouale promittebat, si domo diutius P. Matthæo abesse licuisset, hoc tamen opportune deinde ad multa cecidit. Nam cum deinde nostri in regni viscera penetrarent, semper in his Neophytis ad transmittendum motem illum inter duo flumina medium, subsidia repererunt. Sed ad res Xauceanas intermissa excursionere redeamus.

XAVCEANVS ager etiam nonnullam frugem dedit. Neophyti enim aliquot per eos dies è tyrannide inanium Deorum ad Christi castra confugerunt, & in eius obsequiis magnum ardorem prætulerunt, ij potissimum, quibus apud nos licuit commorari, certe constat ex iis vnum verberibus à parente male mulctatum, adduci tamen minime potuisse, vt prodigiōsis dæmonum simulacris, quod ante faciebat, hoc motem exhiberet: alij in fana ingressi clam pedibus manibusque idola truncabant. Eam rem vbi rescivit P. Matthæus, seuerè inhibuit, ne quid barbarum ciceret, si cuius indicio proderetur.

Sed

*animarum
in domo cu-
iusdam Ne-
goziatoris.*

*Peri. or Neo-
phytorum
Xaucei.*

*Puerulus
Neophytus
idolū clam
comburit.*

Sed neque hoc ad eos planè continēdos satis fuit: puerulus enim è domesticis famulis nuper sacro fonte renatus, idolū è fano furto surripuit, ac domum detulit, in scis planè omnibus, sed ex eo quod plagas inferri sibi metueret, præcepti nuper facti violator, cum reliqui dormitum concessissent, in culinæ fornacem clam coniecit: verum quod ex odorifero ligno constaret, odore probebatur. Ergo è fratribus nostris vnus, qui rem domesticam curabat, & iis horis domum lustrabat, odorem secutus, misellum Deum mitioribus in terra flammis ardere comperit, quam quibus apud inferos concrematur. Ea res ad Patrem delata est, furunculus proditus, sed impunè: eius enim vel ætati, vel ardori indulgens Pater conuiebat, seque rescisse dissimulabat. Alius è domesticis quoque famulis nondum quidem Neophytus, sed Catechumenus tamen, cum deambulatum in vicinum montem cum aliis concessisset, in deserto loco fanum inuenerunt. è Christianis vnus idolū arripiens fano extulit, & ad Catechumenum conuersus, Age, ait, & Deum hunc tuum venerare. Is pudore suffusus, pro veneratione fossam effodit, & ibi mutum Numen vermibus absumendum sepeliuit. alia huiusmodi multa, sed quod eiusdem ferè sint argumenti, mittuntur. Hæc sufficiant ad Neophytorum

*Alius idolū
vermibus
absumendū
in terram
fodit.*

ardorem, & quos nuper venerabantur Deorum odium declarandum.

Nocturni latrones domum inuadunt, Socium v-
trumque vulnerant, & à Iudicibus dam-
nati, nostrorum ope liberantur.

CAPVT VII.

MENSE Iulio, nocte connubia, nocturni
latrones armis instructi in ædes nostras ir-
rupere. Ad tumultum excitati Socij & fa-
mulj, arbitrati sunt inermes furunculos in atriũ
irrepsisse. Itaque incaute domum interiorẽ re-
cluserunt, solo nostrorum conspectu fugituros,
& ecce nocturnis delusi tenebris in medios latro-
nes, famulos rati, sese immiserunt, & quoniam
multitudine & armis superiores erant, duos tres
ve feruos grauitè sane fauciarũt, nec eos solum,
sed P. quoque Franciscus securi non maxima in
capite vulnus accepit. Postquam facibus accensis
vidit P. Matthæus, armatæ multitudini à paucis
inermibus resisti non posse, in interiorẽ do-
mum conatus est se suosque recipere, sed non la-
tuit res illa prædones, in ianuam enim hastilia
trãuersa, ne occludi posset, iniocere. Domus por-
ro tota sic ab aliis erat imparata, vt ne fustem qui-
dem potuerint in eo tumultu reperire. Pater igitur
qua potuit ingressum tuitus; minis potius
quam manibus ingressuros arcebat, sed tamen in
altera quoque manu vulnus accepit, qua re sese
mature quisque in cellam suam receperunt, ergo
in interiorẽ domum immissi in cellulas ipsas
impetum conuerterunt, sed ianuis ac feris pro-
hibiti excludebantur.

INTERIM adolescens quidam, qui domi no-
stræ studiis incumberebat, in contignationem
ascen-

Famuli &
Patres à la-
tronibus
vulneran-
tur.

ascēdit, è qua tabulas & ligna in latrones demittebat, P. porro Matthæus è fenestra in hortulum domesticum exiliens, pedem contorsit ita graui-ter, vt in vicum egredi, & excubitores appellare minime potuerit, ex eo tamen loco vociferari cœpit acrius, & viciniæ opem implorare. Verum ipsi quoque vicini rei totius conscij cum latronibus conspirarāt, & tamen ea res latrones terruit, nec minus lignorum imbres, qui in eorum capita depluebant; atq; ita nulla re direpta discesserūt, & sese in cœnobium vicini fani, è quo egressos quoque ferebant, receperunt.

*Latrones
deprehen-
duntur.*

NON ferenda visa est ea res nostris omnibus. Itaq; cum, qui tum ciuitatem regebat, quartum Gubernatoris Assessorem matutinis horis de illata vi monuerunt. Is grauius indignatus eo maxime tempore quo ipse urbem moderabatur, aulos sub vrbis mœnia latrones vim meditari, cogitare cœpit, qua ratione reos deprehenderet. Ex eo vero, quod vicini accurrere ad tumultum neglexerant, ratiocinatus est non inepte latrones ipsos è vicinia prodisse. Aliquot igitur ex iis accersit, vnū vero qui proximus erat, tormentis subiecit, impunitatem spondens, si rem prodidisset. Ille igitur se ac socios omnes nominauit, quos animaduersum est omnes esse aleatores, & nonnullos etiam superioris anni lapidatores. Hac rei confessione ipsi ac parentes grandi metu correpti, ac pudore suffusi sunt, erant enim ex nō ignobilibus familiis aliquot nominati.

PROGVBERNATOR igitur re comperta imperauit, vti Socij reos solēni formula accusarent, quod reluctantes fecerunt quidem, sed ita leuiter, vt etiam nihil eos furto sustulisse faterentur. Sub finem etiam accusatorij libelli progubernatorem rogabant, vti vel ignosceret, vel blāde mulcicaret, qua in re omnino à Sinensium iudicio-

diciorum consuetudine discrepabant, neque enim accusatores crimen augere solum, sed etiam in re simili, multa sibi sublata mentiuntur, accusationem in lucro reponentes. Eo libello progubernator magna virtutis approbatione obstupuit, sed nihilo tamen minus amplius fortasse in latrones infensus, non ferebat viros adeo modestos iniuriis infestari. Ergo ad se omnes in tribunal vinctos adduci iubet, nam in accusationis leuitate sociorumque promissione, quam de precatoribus parentibus dederant, spem reponentes, sibi à fuga temperarant. Duo tresve quaestione torti primo tormento omnia excusserunt. Exciderat forte vni è latronibus, cum vim inferrent, pileus, eum nostri prima delatione progubernatori tradiderunt. Ergo in iudicio reorum capita omnia ad pileum excussa sunt, inuentumque vni apprime quadrare, Sinenses quippe pilei angustiores capiti per vim immittuntur, nec facile alieno capiti coaptantur, ex pileo reus innotuit, atque ita mille iudiciis, & propria reorum confessione cuncta constabant. In reos igitur hanc

*Rei cum
tribunal
adducen-
tur.*

TOTA ea res Sociis molestissima fuit, indignas enim exterorum causa plecti ciuibus odiosum, parentes infensos sibi fecisse periculosum, incolas trans flumen à ciuibus intra flumē latrones appellari, ignominiosum videbatur. Sed adhuc molestius erat Sociis, vna cū reis per tribunalia cursare: neque enim ab vno progubernatore, sed à variis Magistratibus eam rem oportebat excuti, & sententiā confirmari. Id erat porro molestius, quod nondum vulnera coaluissent, hoc solum non cecidit importune, quod ea ex causa

patri

*Ex pileo
reus inno-
tescit.
Latrones
condem-
nantur.*

*Reorum a-
ctio per me-
lesia Patri-
bus.*

*Sententia
Sciauchinum com-
probare de
defertur à
Patre Matthæo.*

patri Sciauchinum fuerit nauigandum, vt Xauceana sententia in proregia vrbe à summo quodam Magistratu comprobaretur, quod fecit ille perfacile, vt confessa, probata, & dilucida omnia viderentur, non cecidit inquam ea excursio importune, ad Neophytos illos Doctoribus suis orbatos visitandum, nec sine fructu res fuit, tamen si enim Xauceum venerant multi & Amacaum etiam ad Socios inuisendos, & seipfos in suscepta fide stabiliendos, reliqui tamen maximam partem inculti syluescebant, infantes aliquot Neophytorum proles sacro fonte originis culpam eluerunt, omnes ad fidei constantiam animati, vires nouas spirituali solatio admixtas receperunt.

SCIAVQVINI cum esset, Amacao scribitur Visitatorem nostrum è Iaponia renauigasse. Nam cum, vt supra dixi, summus Imperator nostros proscripsisset, visum est rebus à Visitatore constitutis expedire vti è Iaponia secederet, ne nouas impotenti tyranno furias excitarent, si resciret eo tempore, quo Socios proscribebat, illuc nouos nauigare. Ergo communi patrum consilio cedens Amacaum se recepit. Is Xauceano casu cognito, P. Matthæo scripsit, cupere se, si quidem id integrum esset, eum variis de rebus ad eam expeditionem spectantibus conuenire. Et simul tentandum iudicabat, vtrum ab Amacaensibus Chirurgis contorto pedi, qui nondum plane sibi restitutus erat, remedium posset adhiberi, ne per vniuersam vitam truncus claudicaret. Ergo Sociis Xauceum remissis Sciauchino breuiore utpote via Amacaum nauigauit. Multa ergo vtiliter sane discussa. Pedis vero malum placuit minime irritare, cum incederet non indecore, solum in longis itineribus morbus recrudesceret.

X A V C E V M rediit tandem, ubi reos in vinculis deprehendit, quorum parentes cum causam agerent, nusquam nisi cum P. Matthæo in tribunalia concedebant, rati nullum se habere efficaciorum aduocatum, quam eum, qui actor esse debuisset. Inter Sinenses Magistratus vnus est, qui à miseratione poenarum nomen accepit: is è tribunali Iudicum, quibus plectenda crimina incumbunt, nomine Reginae, quæ Regis apud Sinas Mater est, emittitur, & in singulas prouincias, quibus singuli assignantur, distributi. Horum munus in visitandis reorum ergastulis, è quibus aliquos leuiorum criminum reos eximunt, sententiasque mitigant. Hinc fit, vt eos Magistratus quamdiu sunt in eorum ditione venerentur & colant. In hoc rei, cum Xauceum aduenisset, spem suam reposuerant, sed frustra, nihil enim, adnitentibus licet nostris, impetrarunt. Ad extremam huius sententiæ confirmationem, solus Visitatoris prouincialis, qui causas omnes postremus reuidet, calculus deerat. Is igitur in Xauceanam urbem cum venisset, à reis serio trepidatum, ille quippe septem octove Magistratum sententias reuocaturus vix sperabatur. A desperatione igitur consiliū vel vindictam potius mutantes, reorum propinqui fere ad quinquaginta impio sacrificio, quod simul in quodam fano idolis obtulerant, inuicem coniurarunt, procuratores se vti Xauceo nostri pellerentur: quam ad rem accusationem in hunc modum adornarunt: Ea dicebant nostros Amacao & Sciauquino rumpentes, continua cum externis regnis commercia miscere, quod erat contra Sinarum leges, & statuta, fecisse hic arcem verius quam ædem; in ea supra quadraginta, Amacao euocatos, velut in præsidio habere; causam præbere Magistratibus, vti indigenæ innoxij plecterentur; esse igitur &

P. Mat-
thæus Xauce-
cum reuoluit.

Coniuratio
contra Pa-
tres.

regno & vrbi perniciosos, seque communis boni desiderio permotos, eum monere ac rogare, vti pellerentur. Et vt urbanos Magistratus sibi conciliarent, libellum prius ad eos detulerunt, rogantes vti fauere ne grauaretur; Visitator enim prouinciæ similium libellorum disquisitionem solet urbanis Magistratibus commendare. Verum ex iis repertus est nemo qui eam admiserit; cæteri etiam eos ab ea deterrebant, monitos infelicem exitum habituram: secundus autem Gubernatoris collegæ libellum admisit, & fauorem promisit, eorum vota comprobans, vt progubernatori, quem sciebat nostrorum esse fautorem, ægre faceret.

AB eo P. Mattheus de libello rescivit, qui vnum alterumve accusatorum amicū accersens monuit, viderent etiam atque etiam quid agerent, nondum reos extra discrimen versari, nihil esse cur intercessores irritarent, ne in Visitatoris tribunali sese repente in actores transformarent, neque enim se facibus incensis inuasum ita cæcutire, vt non agnouerit inuasores. Hac legatione territi, ab incepto destiterunt, & adhibitis deprecatoribus demississime veniam reis, & coram Visitatore patrocinium precabantur. In iudicium ergo à Visitatore accersitus noster, vt de re tota eum redderet certiore, ita fauit, vt etiam deprecatorum vota superarit: petebat enim, vt in dubia causa in clementiæ partem inclinaret, quo audito Visitator & animaduerso causam hanc actoribus carere, à quibus sibi periculum immineret, maluit vrbis primores plerosque, qui deprecatores adhibiti à reorum propinquis fuerant, sibi demereri, quam iustitiæ rigore commouere. Pronunciavit igitur hos aleatores, sed non latrones appellandos, quos in pœnam singulos iussit ictibus viginti vapulare, ac deinde liberos dimitti, qua

ti, quia sententia reorum propinqui exultarunt, rei quoque minus læti, sed tamen, quod & pœna mitiore plecterentur, & grauissima latronum infamia liberarentur, quæ infamia æterna illos eorumque propinquos ignominia erat contaminatura. Sed neque Sociis sententia displicuit, qui id fere spectabant, vt Ethnicis hominibus Christianæ pietatis lenitas constaret, quæ non vindictam solam de hostibus non repetit, sed qua potest auertit. Verum ingratisissimi mortalium, hæc pietatis Christianæ demonstrationem Ethnica impietate compensarunt:

*Sententia
lenior pro-
nunciatur.*

DIE igitur, qui reorum liberationem est consecutus, omni metu liberi, ad intermissam accusationem coniurati redierunt: nam mortales supra ducentos populari tumultu bacchantes, inconditis clamoribus Visitatorem prouincialem, qui alia fluminis parte discedebat, appellabant, audiri se de communi bono postulantes: cum iis ibat secundus Gubernatoris Assessor, non nostrorum minus quam Progubernatoris inimicus, qui indigne sane multitudinis incentor & instigator videri volebat.

*Nonnulli
iatio.*

PROVINCIALIS porro Visitator, siue iam sciret, quid ab iis peteretur, neque rem indignam ferret, siue reuera id temporis rem seriam tractare nollet, à tumultuante maxime vulgo propositam, ita respondit: De communi bono postulatio non erat in discessum meum differenda, sed aduenienti mox ingerenda. Atque ita eos dimisit, nec adduci vnquam potuit, vti saltem libellum acceptaret. Quantum pudoris ex repulsa ingratis, tantum exultationis domi è victoria nascebatur. Hoc enim ipso tempore nostri se ac sua Domino commendabant, ab eo solo auxilium expectantes, à quibus in hoc maxime casu animaduersum est, nostros à Deo Maximo & Optimo protegi, cū

aduersus externos duos Religiosos indigenæ apud suum Iudicem nihil potuerint impetrare.

HOC eodem tempore Xauceum peruenit ex aula Pequinenfi, è secundo Magistratum ordine (Sinx Sciamciu vocant) præses rituum tribunalis. Is vrgentibus negotiis in Insulâ Hainam, ad mare Australe in Cantonensi prouincia sitam, patriam suam impetrata ab Rege missione nauigabat. Et magna pompa filios & coniugem reducebat. Is nescio quo referente, magna quædam de externis Sacerdotibus audierat, ac licet ad Visitatores reuifendos nunquam exscenderit, voluit tamen ad nostros diuertere, quod fecit magnis beneuolentiæ signis & pretiosis muneribus instructus: totum igitur cum nostris diem in variis colloctionibus insumpsit. Sed nihil æque illi arrisit, vt illati de Mathefi sermones, de qua iam Pequini, fama narrante, multa inaudierat. Sponondit igitur se, cum in aulâ ex patria rediret, P. Matthæum in Regiam abducturum, vti Sinenium factorum errores, quos ipsi nec negant, emendaret, qua ex re magnam quoque sibi pareret existimationem, quod rei tantæ auctor existisset.

AD repetendum visitationis officium, cum se in eius nauigium, quod erat perelegans & permagnum, contulisset, ab eo exceptus est etiam maiori humanitate, & in altam noctem colloquia producta. Narrabat à progubernatore sibi narratum, eos à latronib. noctu inuasos, fauciosque prope omnes à vindicta sibi temperasse, importunisq; intercessionibus effecisse, vti rei mortis tritemium ac perpetuæ seruitutis liberaretur. Qua ex re, ipse mirum in modum legis Christianæ absolutissimam numeris omnibus perfectionem suspiciebat atque commendabat.

P. Franciscus de Petris moritur. P. Lazarus Catanensis in eius locum subrogatur.

C A P V T VIII.

SVPERIOR è latrociniis orta nostris causa vix in medio concursu erat, cum ecce tibi Nonis Nouembribus anno salutis humanæ millesimo quingentesimo nonagesimo quarto, ex hac mortali ad immortalem vitam, vt speramus, P. Franciscus de Petris euocatus, expleuit in breui tempora multa : nam acuta eum febris intra dies paucos sustulit. Eratis ex agro Romano ex Abbatia Farfa. Puerulus Romam missus est ad studia in Romano Collegio nostro peragenda, in quo in Parthenio sodalicio teneram virtutem perpetuo exercuit. Societatem nostram cum peteret post philosophiæ curriculum absolutum, & disputationem de eiusdem philosophiæ partibus cum approbatione habitam & applausu, in tyrocinium est admissus, eius semper ingenium ac prudentiam domestici iuxta & externi summe admirabantur. Ex Italia venit vna cum Iaponensibus (vt dixi) Legatis, & cum ex Iaponia proram in Sinas obuertisset, à Visitatore designatus, nihil territus Sciauquinistumultibus, aut frugis faciendæ desperatione, vel cœli inclementia, eiusq; cui sufficiebatur, interitu, sed potius spreto aut dissimulato constanter metu in stationem sibi designatam instantius aspirauit.

*P. Francisci
mors, &
vita ante
a Taratio.*

ANIMI demissio maxime in eo elucebat. Paucis diebus ante obitum suum, fratrem è nostris

B. Virgo P.
Francisco
de Petris
apparet.

stris adiutoribus ad constantiam in religione retinendam adhortans, aiebat, se vocem Dei Matris ad se loquentis audiuisset, cuius hæc erant verba: *Ingrederere agedum filij mei societatem, & in ea vocatione perseuera*: cumque vultum obuertisset conspecturus, vnde oraculum, præter Dei parentis effigiem aliud se vidisse nihil. Hæc ille. In hac porro lethali ægritudine hymnum magnæ Matri sacrum ad alterum lecticæ latus appendi iussit, vti frequentius iteraret.

Mortem sibi
prædixit.

DVBITARI quoque posse non videtur, quin mortem diu ante præuiderit, nam domi nescio quid falsamenti comparatum fuerat, quod cum ille vidisset, etiam nunc sanus clare prædixit, se minus temporis in viuis fore, quam quantum caro illa duraret; quæ res vt erat ipse hilari agendi consuetudine à nostris in iocum reiicitur, porro cum nondum æger esse inciperet, dixit illi nescio quis, Consumpta nunc est caro, & tu etiam nunc superstes? negauit ille, & locum in quo adhuc frustum esset designauit, interim vero, aduertentibus nostris, nondum falsamentum plane periisse, in morbum incidit grauem, ac moritur. Sub ipsum denique ægritudinis initium, cum ex valida corporis constitutione nostri colligerent, vitam nondum in discrimen adductam, in lectulo sedens, patri Matthæo de peccatis cōfessus est, solito quidem accuratius, tum in pedes erectus, Socium amplectitur, dubium an fortasse deliraret, eum pater residere, & bono animo esse iussit. Verum ille lacrymis cum non nihil indulisset, silentium singultibus interruptum abruptit in hæc verba: Ego ægritudinem noui, meque ea moriturum. Institit P. Matthæus: Vide ne id feceris, & mihi laborem duplices in efferendo tuo cadauere, & successore euocando, dicebat hoc ex eo, quod P. Almeida nondum domo elatum esset, nostri enim

anim vt in renoua quid confilij caperent, ignorabant, & in renon difficili vanos metus metuebant. Huic ita respondit æger: Nullam, inquit, nec in efferendo cadauere, nec in euocando comite, me vita functo molestiam patieris, & ita plane accidit; vix enim de illius obitu Amacai auditum erat, cum è Metropoli Xauceum scapham è fratribus vnus aduexit, qua vtrumque cadauer elatum ad communem Collegij nostri sepulturam, quæ cum in Amacensem ripam aduenissent, concursus ab vniuersa ciuitate facti, sese nostris adiunxerunt, funus ad tumulum vsque comitati. Panegyricam ad nostros habuit orationem P. Eduardus Rector, qua plerosque ad eandem expeditionem admodum incitauit, confirmans ex hac ipsa morte illius Ecclesiæ colligi posse incrementum, quæ in cœlestē aulam ad expedienda negotia militans triumphanti sorori soror intercessores amandasset.

*Funus vā
triusque
Patris Amacai
v. l. i. v. r.*

UTERQUE intra biennium extincti, eos iam in Sinenfis Philosophiæ libris processus fecerant, prælegente P. Matthæo, vti scriptioni reliquum tempus darēt, quod deuoratis principiorum spiritibus iam erat procliuius, atque ita prope maturos cultores huius agri duos amissimus cum prodesse potuissent, id fortasse gentis huius sceleribus pro-uocatus Deus ita esse permisit.

SED sepultis nunc Sociis successorem euocemus fuit P. Lazarus Cataneus Italus, qui & ipse quoq; inde ab Europa Iapones legatos fuerat comitatus, & in India huc vsq; substiterat, orę piscariæ nostrorum sedibus cum Rectoris auctoritate Præpositus, & post inopinum P. Francisci casum in Sinas quoque amandatus, nam tametsi alij erant duo Socij designati, tamen Theologicis studiis adhuc detinebantur. Hic ad cæterorum beneuolentiam & humanitatem non parum videri

*P. Lazarus
Cataneus
Sociis de
functis sub-
stituitur.*

voluit addidisse. Itaque nostri iam in sua statione securi degebant, quanquam non diuturna fuit sine metu quies, & tamen solus metus non malum fuit.

GUBERNATOR autem, qui recens aduenerat, & à quo P. Franciscus de Petris habitus veluti ab antecessore euocatus, initio initi Magistratus incidit in annum illum è tribus vnum, quo anno in Pegiam ad solemnem Regi clientelam exhibendum ex officio de more pergebat: eius vicem supplere alterum illum Assessorem nostris non mediocriter offensum oportebat, quem constabat nostros vel vexaturum, vel, si posset, expulsurum, constabat, inquam, non è superiore tumultu magis, quam è munis, quas elabi sibi non semel siuerat, voluit tamen clemens Dominus hoc metu nostros, & periculo admirabiliter sane liberare, nam cum is infra biduum triduumve dignitatem esset aditurus, egressus matutinis horis in proprium Assessoris secundi tribunal, repentina morte prius expirauit, quam in ædes referri potuerit, cuius morte dignitas ad quartum Assessorem nostris beneuolum, aut potius protectorem deueniebat. Ergo ereptus hic metus, & Socios & alios plures docuit Euangelij sui præcones in Numinis umbra & protectione latitare, & labores ab eo vel auerti, vel semper in meliora commutari.

*Nouus Gubernator
repentina
morte ex-
tinguitur.*

*In Regiam Nanchinensem P. Matthæus
pergit.*

C A P V T IX.

EX Visitatoris è Iaponia reditu, occasionem sumplit pater Matthæus huius expeditionis
ita

ita statuendæ, uti & securior, & ad Euangelii Ma-
iestatem amplior, redderetur. Nam tamen si iam
vile profanorum Ministellorum nomen, quo no-
stri appellabantur, domo proscripserat, ex eo ta-
men quod & nostri barbam raderent, Lusitano-
rum Sacerdotum more, & comam tonderent, &
cælibes essent, Templum haberent, statas preces
recitarent, infami se nomine, & ad res magnas
præstandas inepto, sese non poterant liberare.
Functionem quippe similitudo, res alioqui di-
uersissimas eodem nomine concludebat. Itaque
Visitatorem admonuit, omnino sibi è re Chri-
stiana videri, si barbam capillitiumq; alerent, ne
pro idolorum cultoribus, & quod amplius est,
eorundem sacrificulis, quorum hoc est signum ex
peculiari eorum instituto, haberentur. Monuit
etiam non minus necesse, vsu deprehensum, uti
nostri cultu habituq; Literatos imitarentur, & è
byssò vestem haberent vnam singuli, quam vestè
ad visitandos Magistratus adhiberent, sine qua
cum Literatis aut Magistratibus ex æquo con-
gredi apud Sinas inusitatum. Admonuit denique
in aliam sedem itatuendam sibi alio primo quo-
que tempore commigrandum: vel ut Xauceani
coeli intemperiem, quæ duos breui tempore no-
bis eripuerat, deuitaremus, vel, si hoc minus pla-
ceret, uti nostrorum statio in duas sedes diuisa
firmior redderetur, neque expeditionis totius
fortuna in domiciliũ vnus infortunio reside-
ret.

HÆC omnia ita rationi consentanea Visita-
tor iudicauit, uti facultatem fecerit, quæ pete-
bantur exequendi, monendumq; de omnibus
præpositum Generalem ac pontificem maximũ
in se suscepit. Atque ita Xauceani patres, omnia
sensim in morem inducebant, amicis compro-
bantibus, quibus gratum fuit, cum nostris ex

*P. Visitator
decreuit de
h. bitu So-
cius gesta-
do.*

*Patres se
a commo-
dant riti-
bus Sinen-
sum.*

æquo congregandi, per ritus etiam suos sibi fieri facultatem, quod cum sacrificulis suis, ut liceat, in morem non erat inductum. Nam tamen Magistratus atque Literati superiore semper cultu nostros prosequerentur, vel virtutis vel literarum opinione permoti, quæ duæ res in simulacrorum Cœnobitis desiderantur, vulgus tamen, cui hebetiores sunt oculi ad hæc inspicienda, nihil eos ab reliquis differre arbitrabatur, & magnates nostra culpa prohibebantur ab æquali congressu, ne posito à nobis ipsis profano habitu urbanitatis limites, præter morem suum prætergrederentur. Cum igitur in Magistratum palatia se conferrent, visitationum ritus è Literatorum consuetudine, quæ à vulgari differt, petentes, ipsos quoque Magistratus ad eosdem reddendos inuitabant. Sed eximendus hic est mihi complurium error in Europa, qui nostros arbitrantur ad Literatorum in hoc regno gradum aspirare: neque enim nostri se pro Sinenfibus literatis gerunt, sed Europæis, nemini porro non arridet è Sinis, viros alioqui literatos, ubi fuerint se pro literatis gerere, regionis habitum cultumque imitantes.

*Patres pro
Europæis
Literatis se
gerunt.*

QVAMVIS in Cantonienti provincia infame sacrificulorum nomen excutere nondum potuerunt; in cæteris tamen provinciis nostri ab ipsis initiis literatorum nomen & opinionem feliciter ac utiliter induxerunt.

De alia vero sede statuenda quod attinet, anno insequenti, qui fuit millesimus quingentesimus nonagesimus quintus, mense Maio, oblata est eius tentandæ non inopportuna occasio, cuius P. Matthæus frontem arripiens, Nanquinum quam celerrime nauigauit. Senatus militaris Assessor primus, quem Sinæ *Scilàn* vocant post varias in hoc regno dignitates domum sese priuatus receperat, & in provincia Quam-si multorum ser-

*P. Matthæo
Riccio alia
sedis sta-
tuenda oc-
casio offer-
tur.*

moni-

monibus celebrabatur. Hoc tempore summus Japoniæ totius Imperator Cabacondono, dicebatur Coria Regnum Sinensi vicinum & vectigale, infestis armis impetere, cui subsidium ferre, Sinensis Imperator exercitu supra mortaliū octuaginta millia, statuisset, eos, qui rei bellicæ fama indyti erant, conquirebat: quos inter hunc de quo agimus, in Regiam urbem cum eodem officio reuocauit, quod proregum dignitatem longo superat interuallo. Huic erat filius annorum fere viginti, qui præ verecundia simul ac dolore, in insaniam inciderat, eo quod primo Literatorum gradu in examine excludebatur. Hunc parens vti ad sanam mentem reuocaret, nihil non tentauerat, sed euentu plane nullo: & quoniam eum vnice diligebat, in Regiam secum iam inde à patria, quæ Sciauquino adiacet, deducebat, vbi in mentem illi venit, fore fortasse, vti patrum quod vnum cæli Dominum venerarentur, virtute ac precibus posset filius in pristinum statum reuocari. Ergo à militum præfecto, ad se nauigio patres vocati, ita excepti sunt, vt stupuerint, quotquot aderant Magistratus. Inde expletis salutantium officiis, multa de Europa nostra, de Christiana Religione plura scisciratur. E qua in filii casum sermone ex alio in alium lapsus deuenit; obtestatus, vt si quid posset in hac re, ne facere detrectaret. Respondit P. Matthæus, hoc negotiū tanta temporis breuitate confici non posse, sed cupere se cum filio in Chiansinensem prouinciam excurrere, ibiq; sperare, vt ad mentis sanitatem reuocetur. Placuit ea res parenti, & quamprimum Xauceano Gubernatori imperauit, vti diploma sigillo eius munitum patri ad iter daret, quo diplomate fiebat illi in Chiansinensem prouinciam excurrendi facultas, ipse vero præiuit, quæ pater postridie, vna cum Amacaensibus

caensibus adolescentibus duobus Societatis nostræ tyronibus, & duobus famulis subsequutus est, & assecutus in prima prouinciæ Chianfi ciuitate, cui nomen *Nangan*. A Neophytis Nanhuiensibus magnopere adiutus est, ad montem transmittendum vna cum sarcinis. Mons iste *Muilin* vocatur, medius inter duo flumina, & vtriusq; prouinciæ limes, commodum diei vnus iter, celeberrimus fortasse toto regno transitus, nam in eius pede ad Austrum Nanhuii nauigari incipit flumen, è quò in Cantonensem Metropolim, & inde in Australe mare descenditur, ex altera vero montis radice in vrbe *Nangan*, aliud ingens flumen nascitur, quod Chianfinum & Nanchinum prouincias aliasq; vrbes permultas lustrat, donec in mare ad Ortum deferatur, vnde è plurimis huc prouinciis in cæteras trans montem ad Austrem, & vicissim prouincias plurimarum mercium sarcinæ transmittuntur, contra vero quidquid è regnis externis Cantonem peruenit, in eodem itinere in regni penetralia deferatur, & viatores quidem, equis & sella gestatoria baiulorum humeris deportantur, cætera iumentis baiulisq; ad stuporem prope innumeris, die quolibet inferuntur, atque ita negotiosissimo tempore complurimi mortales cum sarcinis transmittantur. Mons communis est vtriq; prouinciæ, quorum discrimen est ingens porta inter prærupta saxorum extructa. Inuius olim erat, sed ars & vis peruium reddiderunt. Iter vniuersum saxi stratum, & arboribus confitum, hospitiumq; ita frequens, vt nocturnis æque ac diurnis horis commeare commode possis & secare: neq; enim militum excubiæ vel viatorum frequentia latrociniis locum reliquit, sed neq; imbres vsquam iter claudunt torrentibus demersum. In montis apice fons aquæ potabilis scaturit: ibidem sanum est

*Duo flumina
na celeberrima.*

*Ciuitates
de negotiose
Nangan & Canton.*

est perelegans, & in fano præsidium militare. Hinc in vtramq; prouinciam liber est oculis excurrendi locus.

S E D transmissio monte tantisper in Australi diuersorio (hoc enim *Nanghan* sonat) quiescimus. Habuit hic P. Matthæus magnum spectatorum, & ex vrbe aduentantium concursum, quos Xauceo sparsus rumore euocabat: & euulgatum, eum in comitatum à summo Magistratu itineris admitti, cuius iussu in vnum è nauigijs eius immisus est, donec in urbem Canceu perueniretur. Hoc itinere toto in illius ipsius nauigium frequens itabat, & de moribus ac scientiis Europæis, deq; sanctissima lege nostra longa colloquia ferebantur, quibus omnibus mire se oblectari, & patris contubernio gaudere præferebat: nec raro domesticis eum familiariter epulis adhibebat. Verum enimvero tanta fuit obuiorum Magistratum multitudo, à quibus visitatus obreuebatur, vt nunquam hoc itinere toto commodum cum filio colloquendi tempus inuenerit. Hoc igitur ipsius parentis autoritate dilatam: nec cum eo solum, sed etiam cum reliquis è familia primoribus arcte amicitia iura contracta, quæ res non parum foelicem eius excursionis progressum promouebat.

P. Matthæus in urbem Canceu peruenit.

I N hac vrbe Canceu prorex residet prouinciali prorege superior. Eum quatuor prouinciarum proregem vocant: Chiansi videlicet, Fuchien, Cantonis, & Vquam, non quod illi pareant nominata prouincia omnes, sed quia è singulis finitimas regiones duas, id est, prouincias minores gubernat. Huius proregis, præter ordinem, constituendi hæc ratio fuit. Hic olim locus latrocinii infestus erat, & cum in diuersas prouincias pateret fuga, nõ ita facile reperiebantur, aut pledebantur: inter plures enim est rara conscensio:

Proregis constitutio in vrbe Canceu.

ergo

*Secularis
pompa cele-
bri excipi-
tur.*

ergo proregibus singulis binæ regiones ablatæ, in
quas sese latrones recipiebant, & vni traditæ, qui
militaribus excubiis feliciter sane salutarique cõ-
silio latrocinia repreisit: & quoniã Magistratus,
quorũ imperio militares turmæ subsunt, omnes
ad bellicũ tribunal Pechinense pertinent, hic ex-
ceptus est Assessor illius tribunalis celebriore ap-
paratu. Nam obuiam illi missi supra militum tria
millia; ab vrbe cum leucam vnã etiam nunc
abesset, in solempni habitu, vexillis, armis, ac duci-
bus insignes procedebant, quos inter permixti
erant sclopetarij non pauci, qui festa scloporum
dispositione transeuntem exciperent, & insignem
sane pompam ex vtraque nondum latissimi flumi-
nis ripa explicabant. Cum in vrbe peruenisset
ille ipse prorex cum cæteris Magistratibus vrba-
nis, eum visitatione, muneribus, cõmeatu, con-
uiujsq; cõonestarunt: additæ ad nauigiorũ ex-
cubias nocturnas, aliquot militum turmæ. Sed
hoc quod isti fecerunt, accuratius vbiq; factũ in-
telligas velim. Tanta est similium Magistratum
apud Sinas & inferiores veneratio. In hac vrbe
flumen è colligatis scaphis pontem patitur, nec
nisi semel quotidie transmittendis hinc inde na-
uigijs patet, postquã vectigalia persoluerunt. Hic
P. Matthæus vti liberius incederet, sibi scapham
sumpsit, & cætera nauigia sequebatur. Post hanc
vrbe transmissam, aliud flumen sese huic im-
miscet, & eius magnitudinem auget, inde in locũ
deuenitur triginta fere miliaribus longum, in
quo scopuli multi toto flumine sparsi frequenti
naufragio infamiam comparant, nam aquarum
vortices ita rapidi sunt, vt nisi nauarchos habue-
rint peritissimos, nauigia fluminis impetu rapta,
deferantur ad scopulum allidenda, cum sarcina-
rum iactura & demersorum viatorum interitu,
hic locus ab octodecim torrentibus *Scie pa than*
vocatur.

*Locus fre-
quenti nau-
fragio infu-
sus.*

vocatur. Res sane mirabilis, in medio continen-
tis vadofum adeo flumen ac scopulis velut acute
præfixis sparsum reperiri.

H V I V S initio fluminis vadofi sanum est ido-
lorum, in quo nauæ ac viatores solent discrimi-
nis foeliciter enauigandi fortunam cõmendare.
Hoc fecit ille, qui nauigabat Sceilanus, sed fructu
plane nullo. Nam tametsi ipsius nauigium nauta-
rum multitudine & laborantium iñdustria sco-
pulum elufit, alterum tamen quo vxor & filii ve-
hebantur, nemine licet pereunte, allifione dif-
fringitur, propterea quod altitudine sua flumen
vadofum nauigium superabat, in cuius supremã
contignationem omnes confugerunt. Et quo-
niam mulierum & putrorum erat timida multi-
tudo, miserabiles pereuntium eiulatus in non
extremo periculo reboabant. Audiit forte clamo-
rem primus ex vniuerfa multitudine P. Matthæ-
us, & accurrens in celocem suam omnes recepit,
ipse egressus in scapham descendit exiguam, quæ
ad iter demonstrandum præibat.

*Naufragij
periculum.*

H O C infortunio territus Magistratus, Can-
ceum subito misit, qui aliud grandiusculum nau-
uigium vxori ac filiis peteret. Neq; gratias ingen-
tes patri Matthæo agere prætermisit, eumq; in
sarcinarum suarum nauigiũ interim misit, dum
aliud Canceũ adueniret, quod exiguam moram
fecit, sed cum diurnis horis venisset, noctem ad
mulierum ingressum oportuit præstolari.

S E D neque hic stetit infortunium, nam ad
patrem quoq; Matthæum pars magna peruenit.
Eius quippe nauigium cum in alueo profundo
extra scopulos nauigaret, subita vi ventorum à
latere cõcutitur, cui cum velum obuerti tempore
minime potuiffet, cessit, ac se reclinãs in latus o-
mnes quotquot erant in flumen excussit. Pater
Matthæus in alueum vsque peruenit, & cum ena-
tandi

*P. Mat-
thæus Ric-
cius cum
suis naufra-
gium facit.*

*Adolescens
aquis sub-
mersus.*

tandi artem minime calleret, in alueo positus se Deo commendabat, satis lætus quod in simili causa interiret. Ibi nescio, vnde funem sui nauigii arripuens erigi cœpit, & tandem capite tenus emerfit, inde in quodam ligno quod fluitabat inequitans, etiam scrinium suum supernatans arripuit. Et quoniã altum erat nauigium, altera pars ex aquis eminebat, in quam ipse ac plerique conscenderunt. Socium habebat Ioannem Barradas, adolescentem vnum ex iis, quos dixi, inferiorem fortunam fortitus è flumine nunquam emerfit, fortasse in ipso alueo sese nescio quibus impediuit, nam etiam pueri ac infantes matrum vberibus admoti cum reliquis euaserunt. Huius Socii iactura, qui magnam de futura virtute spem dabat, P. Matthæus ita consternatus est, vt serio dubitauerit, expediret necne vltius progredi. Verum collectis animis meliora de diuina bonitate sperans, sese ad reliquum iter accinxit.

*Aliud in-
fortunium.*

MAGISTRATVS is, qui patrem ducebat in duorum nauigiorum naufragiis, omnes prope sarcinas suas amisit, & quæ ex alueo vrinatores eduxerunt, iam aquis corrupta laborem eluserunt. Et tamen in his infortuniis meminit ad Socium consolatores mittere de comitis adolescentis interitu, ad cuius funus curandũ etiam nummos pro munere submisit. Prosequuti sunt igitur iter in ciuitatem, cui *Chiengan* nomen est, nobilem sane & populosam, vbi nocturnus ventus tanto impetu irruit, vt nauigia omnia disperferit, nec discrimen abfuit alterius hic quoq; naufragii. Ergo sinistro territus augurio nauigationem omittendam sibi iudicauit, Pechinense iter terrestre aggressurus, neque enim suo sumptu id facturum erat, sed regio ex more, nam certis in locis equos, lecticas, baiulos, commeatum, & reliqua reperiturus erat, in hac deliberatione de re-
mitte

mittendo patre Xauceum cogitare cœpit, ne se ipsum periculo exponeret calumniæ, quod inter bellicos tumultus externum hominem in Regiã adduxisset, id ubi sensit Pater, è familia Magistratus duos ad se accersit, & vitrum trigonum ostendit, in quo mentiti colores, in vtraq; fluminis ripa & in vrbis conspectu magna cum voluptate spectabantur. Dixit igitur cupere se id hero suo donare, sed primum scire se oportere, an cum eo Pechinum vsq; ire sineretur, alioqui se Xauceum sine vitro minime rediturum, id faciebat vti heri voluntatem ex iis expiscaretur, qui tãmet si scirent, quid ipse statuisset, arbitrati tamen hanc esse gemmam valoris immensi, eum admonendũ iudicarunt. Pridie quam discederet, per eos ipsos vitri spectatores Patri renunciari iubet, se sarcinarum suarum partem, cum famulis aliquot flumine trãsmittere, cum iis si vellet licere sibi Nanchinum vsq; navigare, nec abnuit pater, si id cum eius facultate ac diplomate liceret. Ergo eum inuisens vitro trigono donauit, ac nolenti pene per vim ingessit, qua ex re satis se nostris adstrictũ prædicabat, nec vllum finem faciebat gratiam referendi. Inde cum de loco agerent, in quem volebat noster conscendere, auctor illi fuit, vt in metropolim Chiansi prouinciæ se conferret, habere se eo loci anticos complures, ex eo quod primariam olim ibi gessisset dignitatem, verum Nanchinum vti ire liceret modeste institit, donec impetraret, ergo ubi Chiengan Gubernatori dedit in mandatis, vti P. Matthæo in iter publicum diploma daret, quod ipse fecit sane luculenter, referebat enim quanto tempore intra Sinense regnum, & ubi fuisset commoratus, facultatem illi faciebat Nanchinum & Cechianum Prouincias uisendi, monebatq; omnes Magistratus, vti ei olestiam inferri non permetterent, discessit

*P. Mat-
thæus Nanchinum
proficisci
impetrat.*

igitur Nanchinum versus secure admodum, & sæpe militum manipulo comitatus, eodem quippe cum duobus famulis Sceilano nauigio uehebatur, & omnibus ex locis obuios habebant milites ac præfectos, ratos eo nauigio, si non ipsum Magistratum, ex eius filiis aliquem uehi, hoc itinere toto raro exscendit P. Matthæus, ne quem obicem inueniret. Verum cum in metropolim supra nominatæ prouinciæ deuenisset, quæ extremo loco ad Boreã sita est eleuati super Orientem poli, gradu nono supra vigesimum, exscendit, seq; pro Sceilano domestico gessit, & cum dubitaret, quo se potissimum reciperet, ignorabat enim qua in vrbis regione commorarentur amici quidam, ad quos literas deferebat, in fanum celebre se contulit, cui à columna ferrea nomen impositum. Fabulantur enim quemdam, quem *Huiusfin* vocant, ante plures annorum centurias huic populo multa profuse largitum, ex eo quod illum ferunt ex hydrargyro argentum minime adulterinum magna copia eduxisse, aliisq; modis plane diuinis hanc urbem ab immani dracone liberasse, eumq; terra obrutum ad columnã ferream, quæ ibi uisitur, alligasse, ac deinde in cœlum, cum uniuersa domo sua, imo & muribus ipsis euolasse. Huius fani moles plane uisenda est, è cuius regione nundinæ sunt perpetuæ, in quibus nihil deesse iudicaris, eiusdem ministri sunt ex iis sacrificulis, quos libro primo *Thausu* nominauit, ii barbam & capillitium alunt.

Fanum celebre.

Aduenas uideri cupiditas.

C V M id fanum ingrederetur P. Matthæus, magni ad eum concursus facti, & ab ipso nauigio cœpti, donec in templum perueniretur, aucti sunt: hi aduenam uidere, rem ea in vrbe sacram gestiebant, arbitrabantur eum omnes huius idoli celebri fama euocatum, è remotis regionibus aduenisse. Sed ubi animaduersus est nul-

lam

Iam simulacro venerationem exhibere, monitus est ab adstantibus, id ne facere detrectaret, quod maximi Magistratus factitabant, verum cum hac denunciatione nihil moueretur, metum iniecerunt, asserentes fore vti graue aliquod infortunium pertinaci immineret, sed ad hæc etiam surdum per vim eum raptare parabant, nisi ex eodem nauigio nescio quis tumultuanti multitudini dixisset, aduenam illum nulla venerari idola, quo audito conquieuerunt, neque enim apud Sinas cuiquam vis in causa Religionis infertur, maxime si externus fuerit, sed in ea re summa libertas, aut potius sectarum perturbatio, quæ tamen ad rem nostram valet non parum. P. Matthæus igitur, cum aduerteret nullo se fructu multitudinem maiorem ac maiorem accersere, in nauigium se recepit, denunciauit tamen iis, qui eum officiosius comitabantur, vna se venisse cum bellici Tribunalis Assessore, quem nemo, qui ea in vrbe erat, non nosset. Eius famuli heri sui amicos inuiserunt, sed nemo eos pluribus officiis frequentauit, quam Proregis Medicus, à quo multis donati muneribus abierunt.

P. Mat-
thæus ido-
lum vene-
rari recu-
sat.

VIX extra Metropolim nauigatur, cum occurrat viatoribus lacus magnitudine sua reliquisq; visendus, in omnibus in orbem ripis, quantum oculi assequi possunt, innumera sunt oppida, vici, villæ, castella, hinc in prouinciã Fuchien, & inde in mare ad Ortum transitus est, inter cætera oppida vrbs est, cui nomen Nancan, ad pedem montis Liu appellati, in eo monte varii sunt Anachoretæ, qui singuli ædicula in sua corporis afflictationibus maxime insudant. Ædiculas istas tot esse ferunt, quod diebus Solaris anni cursus continetur, & inter prodigia referunt, sereno vbiq; cælo semper eum montem nubibus aut nebulis tegi, atque ita è lacu mons ille alioqui vicinus con-

Lacus celestis
berrimus.

Mons Liu,
ubi varij
Anachoretæ
sunt.

*Flumen
Yamsu fi-
lius maris.*

spici nunquam potest, cursus huius fluminis secundus est quidem hic etiam Nanchinum nauiganti, sed in hac latitudine ita piger est, vix vt aduertatur, vnde facilis est velis inflatis, in quamlibet illius partem nauigare, vbi lacu exieris ex V quam prouincia labitur fluius ingens, qui aquas ignobiles amisso nomine in hoc ipsum flumen immittit. Ergo ob insignem eius latitudinē hinc *Yamsu* vocatur, quod filium maris sonat, & multis in locis ad duo triaue miliaria excurrit latitudo, non vacat ea nauigatio periculo, nam procellis suis mare parentem suum imitatur, & ferunt etiam eum, qui in id flumen inciderit, aquarum vorticibus ita rapi, vt paucis ars natatoria saluti esse consueuerit, hinc fit, vt Sinæ plerumq; timide illud nauigent, & frequenter naufragium patiantur, in eo nauigia prægrandia nauigant, & fortasse naues nō maximæ, ac triremes nostrates è mari huc vsq; penetrarent, multis aliis deinde fluuiolis augetur, nec noctu nauigatur, sed in portum aliquem sese cuncti recipiunt, quod etiam facile fieri poterit, quoties procella ingruerit, ad hunc vsque lacū, æstus maris noua plenaq; luna perueniunt, aliis diebus aduerti non potest, Nanchini tamen nullo non die sentitur, tamen si aqua potabilis vim salis maris adhuc eludit. Nanchinū vbi peruenisset, in hospitium quoddam suburbanū exscendit, & hic eum Assessoris famuli reliquerunt.

*P. Matthæus Riccius Nanchino turpiter eiectus,
in Chiansi Prouinciæ Metropolim
se recipit.*

C A P V T X.

*Nanchinū
Metropolim* **H**ÆC Metropolis Nanchinum appellatur, tamen si apud Lusitanos fere, qui famam vrbis no-

his nobilissimæ à Fuquianæ prouinciæ incolis ac-
 ceperunt, *Lanchinum* appellatur. In ea quippe pro-
 uincia litera N, in L, solet commutari. Alio nomi-
 ne quatenus est regio, communi eius nomine *In-*
tienfu appellatur, ex eo quod Regionis ibi Guber-
 nator sedem figat. Hæc est illa ciuitas, à qua Sina-
 rum iudicio ceteræ totius orbis vrbes non ma-
 gnitudine minus, quam pulchritudine superan-
 tur. Et sane paucis potest inferior iudicari. Plena
 enim est maximis palatiis, fanis, turribus, ponti-
 bus, quæ tamen omnia ab Europæis generis eius-
 dem fere superantur, sed in aliis superat. Excellit
 etiam cœli clementia, soli feracitate, ingeniorum
 bonitate, morum suauitate, sermonis elegancia,
 incolarum multitudine, ex omni ordine vulgi
 Literatorum ac Magistratum, qui postremi &
 numero & dignitate cum Pequinensibus compa-
 rantur, tæmet si ex Regis absentia, ipsa æqualitas
 redditur inæqualis. Atque ita toto Sinarum re-
 gno, & regnis conterminis vulgo collatis in y-
 num omnibus, prima iudicatur.

*P Riccius
peruenit.**Nanchini
v bis de-
scriptio.*

HÆC vrbs trium quoque murorum circuitu
 cincta est: primus est Regii palatii sane superbif-
 simi. Illud quoque triplici muro cingitur in arcis
 modum, & fossis quas aqua oppleuit in gyrum
 excauatis. Illud intra quatuor aut quinque Ita-
 licorum miliariorum circuitum in orbem patet.
 Et quidem audeo dicere, nullum vsquam Regem
 palatio superare, non si singula cum singulis, sed
 si omnia cum omnibus comparentur. Hæc ali-
 quando alio volumine comprehendemus. Alter
 murus cingit ipsum denuo palatium & maximã
 ac præcipuam vrbs partem, is portis duodecim
 interrumpitur, eas laminæ ferreæ armant, & bel-
 lica tormenta è regione intra urbem constituta
 nuniunt. Hic murus alter octodecim Italica mi-
 aria suo ambitu complectitur. Tertius murus

*Regium
Palatium
Nanchini.**Murus tri-
plex.*

externus non est ubiq; continuus, sed ubi periculum aliquod imminere posse iudicatum, ars naturæ munitionem suppleuit. Eius circuitus sciri vix potest. Indigenæ tamen dicunt submissos aliquando in equis duos, alterum hinc, illinc alterum discessisse, vtrumque vero in solis Occasu conuenisse, ex quo coniecere quilibet poterit, prodigiosam eius vr̄bis vastitatem, maxime quod circularis fere figura cæteris capacissima, reddat aream laxiorem. Intra huius muri ambitum magnæ licet sint hortorum, montium, nemorum, & lacuum intercapedines, maxima tamen illius pars frequentissime habitatur.

*Memorable
presidium
vr̄bis.*

PRÆSIDIARI II eam (quod vix credi potest, nisi oculati testes serio confirmarent) solam vr̄bem milites ad quadraginta millia custodiunt. Habet polum supra finitorem duobus ac triginta gradibus eleuatum, atque ita in medio regno, si Mathematicam latitudinem spectas, est fere constituta. In illius Occasum flumen mox nominatum præterluit, cuius dubitari potest, vtilitas vr̄bem farciat, an amœnitas magis cohonestet. Nec solum præterluit, sed inducti locis pluribus in vr̄bem canales, nauigiis etiam maioribus in vr̄bem ingressum aperiunt, quos maiores arte laborem fatigante effoderunt. Hinc factum est, vt olim totius regni caput fuerit appellata, & antiquorum Regum multis sæculis sedes plane percommoda. Et tamen si Pequinum ad Boream ea ex causa, quam libro primo monui, commigrarit, de suo splendore tamen ac frequentia vel nihil amisit, vel, si quicquam ei deest, etiam admirabilior olim fuisse iudicetur.

IN agrum igitur suburbanum delatus, exscendit P. Matthæus, qui quidem extra tres illos murorum ambitus ita late patet, ac frequenter habitatur, vt altera vr̄bs prægrandis possit appellari;

con-

conspectus est à Medico quodam, amico vnus è P. Mat-
 filiis proregis illius Sciauchini, qui nostros expu- ibans à
 lerat, hic ait; profecto amicus est Quinti Leu medico no-
 (nam Quintus erat ipse filius, & Leu proregis co- scitur.
 gnomen) ergo postquam domunculā conduxit,
 misit ad medicū, qui sciscitaretur, proregis filius,
 an resideret Nanchini, nec ne? poterat enim ab eo
 fauorem aliquem sperare, vt optatum finem cō-
 sequeretur. Audito eum hic substitisse, inuilit
 magno vtriusque gaudio, eo maxime adnitente,
 cum variis primoribus familiaritatē contraxit, à
 quibus frequens ad epulas vocabatur, & honore
 omniq; officiorum genere colebatur. Urbem in- Nanchinē
 grediebatur non raro, sed sella gestatoria rectus, urbem in-
 tum ne quid rumoris cieret, tum ad aliquam, greditur.
 quæ inter Ethnicos necessaria est, maiestatis opi-
 nionem: his adde iter ad amicorū ædes plerumq;
 ita longum, vt robustum viatorem postularer.
 Hoc amicorum auxilio fretus, cœpit agere de
 collocanda ibidem statione: ad eam rem com-
 memorabat, dudum se in Cantonienſi prouincia
 urbis nobilissimæ fama permotum, peroptasse
 sedem in ea figere, & quod reliquum vitæ super-
 rat, quiete transigere. Nam de sanctissima lege
 nostra euulganda voluntatē primis semper ini-
 tiis occultabat. In amicis par erat desiderium, nec
 ad eam rem obicem vllum causabantur. Spon-
 debant etiam per se ac suos auxilium & fauorem:
 interim vero dum variū modi sedis tuto figendæ
 in deliberationem vocantur, renunciatum est P.
 Matthæo, Nanchini degere familiarem quendam
 suū in Cantonienſi prouincia, nomine *Sciutagin*,
 qui non mediocrem gerebat in ea regia Magistra-
 rum: hunc olim in alio inferiore Magistratu spha-
 ræ seu globo cœlesti, & clepsydra horaria, qui in
 hanc diem Sinæ magni æstimant, donauerat, &
 in eo varia veræ necessitudinis officia expertus

*P. Matthæus Sciu-
ragin famili-
arem adiit.*

erat, & supra bienniū quidem, cum ad hoc ipsum munus ineundum Xauzeo nauigaret, voluit secum Nanchinum patrem abducere, eo vero tempore res Xauceanæ id non permittebant. Hac re audita, & cum proregis filio cōmunicata, exiliit præ gaudio, ratus id se à Deo consecutum, quod quotidianis per eos dies sacrificiis, & diu ante postulabat. Ad eum igitur se contulit in solemnī Litteratorum habitu, nec vacuis manibus, quod multi sæpe prospectant.

*Sciut agin
P. Matthæus
auxilium
negat.*

HIC, de quo nunc agimus, adeo auarus est, ut domi non frugalem solum, sed prope mendici vitam viuat, & in eo totus sit, uti ex alia in aliam dignitatem euehatur, vnde etiam deinde Nanchini assessoriam Sceilanus dignitatem gessit, id est, Tribunalis vnius summo præsidi Assessor fuit. Is inquam primo conspectu restitit, attonito similis, ex inopinato Patris aduentu. Verum stuporem blandientis munusculi cupiditas absterfit. Eum igitur festiue excipit, & in romissum etiam ad confessum adhibet, sciscitatur causam aduentus, & qui valeat. Respondit P. Matthæus, ut ei blandiretur, venisse se illius videndi desiderio per motum, & in eam rem, à bellici Tribunalis Assessore, patentes se literas Nanchinum vsq; impetrasse, in votis autem sibi esse stationem Nanchini sub eius protectione & umbra collocare. Ea re tātus in miserū irrepsit metus, ut subito in suspiria, elata etiam voce, proruperit, dicebat male se sibi consuluisse, quod Nanchinum venisset, non esse urbem illam, in qua externis sedes permitti posset, tumultus inde non paruum imminere discrimen. In eo vero, quod ad se visendum venisset, omnino aberrasse cæteros inde Magistratus criminationis ansam arrepturos, quasi vero ille Nanchinum aduenas euocasset. P. Matthæus Assessoris Pechinēsis literas patētes eduxit, à quo ipse mul-
tis

tis dignitatum gradibus superabatur, sed nulla re placari, nulla satis sibi fieri voluit. Ergo patrem remisit, multa causatus se auxiliari nullo modo posse, monebat quoque, vt quamprimum Nanchino excederet, & alio quopiam se conferret, deinde herum ædium, in quas se pater receperat, in suum tribunal vocari iussit. Nondum domum redierat, & iam infidelis amici apparitores præcesserant. Ergo pater eam perturbatam reperit, ac metu percussam, ex eo, quod apparitores illi, vt aliquid emungerent, metum auxerant, asserentes, indignatum in patrem herum suum, quod Nanchinum appulisset, & sane ipse quoque P. Matthæus non nihil verebatur, ne quid innocens sua causa pateretur.

IS ergo à patre Matthæo, dissimulato metu, animatus, in tribunal se contulit, inter spem fluctuans & metum. Eo conspecto Sciutagin Magistratus prope in furorem exarsit, criminabatur eum cum externis commercia miscuisse, quod crimen apud Sinas in perduellione reputatur, causatus est hospes Assessoris Pechinensis domesticos, aduenam illum domum suam adduxisse, patentes ab eo literas ostendisse, quod, ne Assessorem offenderet, adduci se passus non est, aut finxit id incredibile sibi videri, & præ se tulit quod missellum quæstioni subiicere vellet, quasi tormentis expressurus, ecquid commercij cum externis aliorum regnorum contraxisset. Verum prius publicum ad se Notarium sui tribunalis accersit, cum quo sine dubio prius conuenerat, interrogat, notus ei sit necne externus ille, qui ad se paulo ante aduenisset? Notarius erat ex ipsa Cantoniensi prouincia Sciauchinus. Respondit igitur eum sibi probe notum esse: annis superioribus, eundem à prorege Sciauchino pulsum, pro seditioso habitum, & quod malum aliquod Sinensi regno

Hospes Patris Riccij ad tribunal vocatur.

regno moliretur, hic velut ad rem nouam vociferari denuo coepit dissimulator astutus: Plane, inquit, morte dignus es, qui talem aduenam domi tuæ exceperis. Verum de re tanta se accurate disquisiturum; qua denunciatione misellus ita expauit, vt toto corpore contremisceret. Verum paulatim placatior fieri coepit, omnis enim hic furor eo tendebat, vt ne quisquam arbitrari posset, aduenam illum ab se accersitum. Ergo praecipit vt aduenam, quem hospitio exceperat, Cantonem vsque reduceret, & à Chiansi prouinciæ Magistratibus fidem publicam exigeret, qua constaret aduenam illum Cantonensi prouinciæ restitutum. Sed cum ille inopiam causaretur, neque domo se abesse posse assereret, acquieuit, impetrauit tamen, & ab eo scriptum exegit, quo in se reciperet, se aduenam illum domo eiecturum, in scapham renaugaturum immitteret: quod fecit, vt scriptam fidem exolueret. Eiusque rei testimonium ab illis accepit, qui nauigiis postridie discedentibus ex more praefecti erant.

HOC infortunio praeter opinionem affectus est pater non parum, quem etiam amici hortarentur, vt Sciutagin imperata negligeret, & vel alibi Nanchini, vel in alio quolibet vicino loco subsisteret: verebatur enim peiora, si aduerso Magistratum flumine nauigaret, statuit igitur eam nondum esse Numinis voluntatem, sine cuius nutu hæc ei praeter animi sententiam minime cecidissent. Ergo in prouinciam Chiansi proram obuertit. Et coepit non aduerso minus flumine quæ animo remigare. Sic enim statuit è prouinciæ illius Metropoli non admodum disita, rem Nanchinensem posse tractare, & in omnem rei bene gerendæ occasionem intendere, adhibitis in eam rem amicis, maxime quos fecerat, à quibus deinde rebus bene comparatis euocaretur. Ibat mo-

Sciutagin
imperat P.
Matthæum
è domo eiici.

flus bonus pater toto hoc itinere, in memoriam reuocatis tot laboribus & periculis aditis, & quidem nullo operæ fructu, cum illi vota omnia in vanum recidissent, non aberat à Metropoli Chiāsi procul, & totum vnum diem cogitabundus quid faceret absumperat, qua in cogitatione fatigatus obdormiuit.

IN eo sopore videre sibi visus est hominem ignotum, à quo hæc audire sibi videbatur: Itane tu hoc regno vagariseo animo, vt antiquam religionem extrudas, nouam intrudas? pater Matthæus, qui vt mox hunc animum suum primis initiis occultabat, respondit: Aut te dæmonem esse aut Deum oportet, cui hæc, quæ nemini dico, comperta sunt. Minime sum dæmon, verum Deus. Pater vero Matthæus, velut qui eum repererat quem quærebat, ad eius pedes corruit, & lamentabundus in hæc verba prorupit: Si hoc, Domine mi, votum nosti, quid est cur adiutricem tantis rebus manum non exporrisis? Et his dictis ad illius pedes prostratus lacrymis acrius, quàm verbis loquebatur. Tum Dominus eum solatus, dixit: Ego in vtraque tibi vrbe regia propitius ero. Prope totidem verbis, quot olim Beato patenti nostrò Ignatio auxiliarem Dominus Romæ promisit manum. Deinde sibi visus est in urbem regiam, libere ac tuto ingredi nullo prohibente. Excusso somno, lacrymis nondum exsiccatis, Socio, qui æque prope mœstus erar, vt eum solaretur, visa narrauit. Visum enim illi somnium illud aliquid habuisse diuini. Et sane per omnia prædictioni respondit euentus. Nam cum annis proxime insequentibus Pequino quoque, re infecta, redisset, in ea Nanquiniensis vrbs parte exscendit, quam sibi in somno se vidisse meminerrat, & in ea vrbe ita libere sedem fixit, vt res inter clarissima prodigia referri posse videatur. Nec

*Somnium
diuinum
P. Mat
thæo obie-
ctum.*

*P. Mat-
thæus Nan-
quiniensi re-
dit.*

de

de Pequinensi sede, quam deinde admirabiliter ac feliciter erexit, quicquam hic, ne in sequentibus suam videar deflorare nouitatem.

IN hoc ipso itinere, nactus est amicum quendam Metropolis ipsius ciuem, qui conductitias familiaris sui ædes, in quas demigraret, ei designauit. Ergo exscendit ille prius, & submissis bauiulis, P. Matthæi farcinas in ædes illas exportauit. Gestatoriam quoque sellam exscensuro misit, & iis in ædibus die insequenti, qui Apostolorum principibus erat sacer, sacris litauit; quod votis omnibus expetierat, vti eos in eius rei, quam tractabat, tutelares ac patronos adhiberet.

In Chiansi Prouinciæ Metropoli noua sedes erigitur.

C A P V T XI.

*Nancianæ
metropolis
à Literatis
celebris.*

HVIVS prouinciæ Metropolis Nancianum appellatur, non è maximis illis ac portentosis urbibus, sed celebris tamen toto regno Literatorum multitudine, qui ex ea ad regni dignitates varias euehuntur, in ambitu tamen nihil Cantonienfi Metropoli cedit, sed in commercio longe est inferior. Gens est frugi & paruo viuere solita. Religioni licet falsæ addicta, complures Sinense ieiunium obseruant. Ex ipsis porro Literatis sodalitium quoddam constat, in quo doctissimus quisque certis diebus de virtutibus assequendis ratiocinatur, & si externam faciem spectas, nihil ad modestam compositionem addi posse iudicabis, verum quoniam veræ fidei lumine carent, errant in ipso virtutis itinere, velut oves pastore destitutæ.

IN

IN eam urbem, postquam P. Matthæus ex-
 scendit, aliquot sese dies domi continuit, Deo e-
 nixe suum institutum commendans. Cum nemi-
 nem reperiret, quem ad rem suam, cum opuse-
 set, adhiberet, medicum illum, de quo supra, sibi
 statuit inuisendum. Erat ille medicæ artis fama
 celebris, & urbanis Magistratibus, sed pro regi
 maxime in paucis gratiofus: nam præter artis ne-
 cessitatem, peculiarem in congressu leporem, &
 gratiam habere dicebatur. Is igitur monitus, ex-
 ternum quemdam, qui cum amico suo Assessore
 Pechinensi venerat, ad eum visendum accessisse,
 mire recreatus est, sed cum eum vidit, etiam est
 admiratus oris totius discrepantem à Sinensibus
 lineamenti conspectū, quem tamen & ritib. pa-
 triis imbutū, & libris etiā instructū aduertebat.

VSV iam diu magistro didicerat P. Matthæus,
 quam parum ad rem faceret, si se in congressibus
 externo cultu nimis abiiceret, curavit igitur, ut
 ingressus in hanc urbem modestam redoleret ma-
 iestatem, ergo seipsum bombicina urbanitatis
 veste ad visitationis officia insigniuit, & eum pi-
 leum adhibuit, qui à Literatis solet, is non ab-
 similis admodum est ei, quo Hispani Sacerdotes
 vtuntur, nisi quod altior sit aliquanto. Seruos
 quoque domesticos è gossipina talari veste indu-
 tos, secum ad visitationes duos ducebat, & sella
 gestatoria gestabatur, ipse baiulorum humeris,
 quæ omnia à tenuibus licet Literatis perpetuo
 adhibentur, & si ab eo cultu abstinueris, fieri non
 potest, ut pro Literato habearis. Ita species exter-
 na, cum in morem inducta est, pro re ipsa, quam
 refert, æstimatur. Porro cū de Literatis ago, no-
 lim, quod aliqui putant, intelligi Magistratus:
 nam ij longe ampliori in publicum prodeunt ap-
 paratu: & Magistratus quidem omnes sunt litera-
 ti, sed non è contra.

P. Mat-
 thæus Me-
 d cum ami-
 cum adit.

P. Mat-
 thæus ad
 habiturus
 Sinensem se
 conformat.

ME-

*P. Matthæus hu-
maniter
excipitur.*

MEDICVM igitur familiarem suum, hoc apparatus, quod infame sacrificulorum nomen à se propulsauit, inuisendum putauit. Is è reculis Europæis munusculum, vbi à patre accepisset, habuit, quod amicis rei nouitate attonitis ostenderet. Ab iis exiit fama in urbem vniuersam, aduenisse hominem totius oris compositione visendum. Medicus igitur, vt gratiam rependeret, commemoratis libro primo ritibus P. Matthæum ad solemne epulum inuitauit: & vna cum eo Literatos nonnullos, item ortos regio sanguine quosdam, quorum est in hac vrbe ingens multitudo, de quibus infra latior erit dicendi locus. Patris conspectu & congressu magnopere recreati omnes, ei ansam dederunt, vt animis ad benevolentiam comparatis, de sua statione aliquam ingereret mentionem: præ se tulit igitur non omnino sibi displicere, si in hac vrbe commorandi occasio præberetur. Ea res nulli non placuit, sed Medicus tanta subito cupiditate exarsit, vt vix adducere-
tur ad credendum, serio & ex animo locutum. Et quidem vt negotium propensius faceret (mendacium enim Sinæ specioso prudentiæ vestiunt inuolucro) finxit inquam ab Assessore illo Pechinensi scriptas ad se literas, quibus Matthæum multis commendabat, acrogabat, vt eum in ea metropoli retinere procuraret, ex eo maxime, quod in prouincia Cantonensi parum commoda valetudine vteretur.

P. Matthæus variis modis sibi conciliat incolas.

N O N hoc solum adhibuit telum, ad stationem impetrandam, sed variis modis incolas sibi conciliare procurabat. Per multis igitur, qui ad eum veniebant, nonnulla è Mathematicis petita disciplinis, cum audientium voluptate proponebat, Sciotherica instrumenta ad horarum discrimina concinnabat; sed nihil æque admiratio-
nem mouit, vt illius memoriæ, quæ ab arte adiu-
uatur,

uatur, specimen exhibitum. Ea res literarum Si- *Ars memoria*
 nensium studiosis, accidebat gratissima, nam su- *randa à P.*
 pra omnes nationes, libros integros improbo la- *tradita.*
 bore memoriæ commendant, &, vt vere dicam,
 primis studiorum suorum annis, alia re nulla oc-
 cupantur. Complures characteres è suis nullo or-
 dine depingebant, eos P. Matthæus semel iterum-
 ve perlectos, repetebat, eo quo erant scripti or-
 dine, &, quod magis stupebant, etiam retrogra-
 do. Eam artem ediscere multi optabant, qui-
 busdam velut ægre concedebat, ita omnibus
 omnia fiebat, vt omnes CHRISTO lucrifa-
 ceret.

INTERIM dum hæc aguntur, incidit in pri-
 marium virum, qui Xaucei nobilem gesserat Ma-
 gistratum, & eidem fuerat vt cumque familiaris:
 hunc igitur, à quo perhumaniter acceptus est,
 adhibere statuit ad stationem impetrandam, &
 recepit ille quidem se procuraturum, vt aliquis
 primis vrbs Magistratibus id negotij suscipe-
 ret, cum prorege peragendum; sed inuentus est
 nemo, qui se aduenarum negotio voluerit intri-
 care: interim euocatus est ille ad gerendum in pro-
 uincia Pechinensi Magistratum; abiens amico suo
 literato cuidam, P. Matthæum commendauit, ei
 P. Matthæus fidendum ratus potius, quam fami-
 liari medico (neque enim illi autoritate admodum
 valent) datis ab eo consiliis acquiescebat. Auctor
 igitur illi fuit, vt neglecta Magistratuum facul-
 tate, in vrbe resideret. Eam ob rem ex ædibus me-
 dia vrbe positis, quas incolebat, in alias migravit
 extra vrbs muros, non procul ab suis sitas. Cele-
 bris iam erat tota vrbe P. Matthæi fama: mutatis
 igitur ædib. à visitantiū turba minime reperi-
 tur. Inde varię suspensiones in vulgus sparſę, & va-
 ni metus, ne qd ab vno aduena Respublica caperet
 detrimētī. Ea res è triuiss ac vulgo in Magistratuū
 om-

omnium, ac etiam proregis tribunalia penetrauit. Ergo acriter inquiri cœptum, quo se externus homo recepisset, vnde & quorsum aduenisset.

*Prorex de
P. Matthæo
iubet inqu-
ri.*

PROREX, cui cognomen *Lo*, nescimus vnde, sed acceperat tamen beneuolam sane de *P. Matthæo* relationem. Itaq; suspicatus est, cum de externo ageretur, illum ipsum nec alium fore, ergo militum ad se præfectum vocat, qui præerat regionis illius excubiis, in qua externus ille dicebatur commorari, iubet vti inquireret, quis esset ille aduena, & vnde venisset? monuit tamen vti vrbane illum & humane tractaret, & ab omni molestia inferenda abstineret, ac die insequenti ad se referret, quidquid reperisset. Is igitur ad *P. Matthæum* visitationis libellum de more misit, & per famulum domesticum renunciari iussit, à prorege quid haberet in mandatis, se quidem ad eum visendum voluisse venire, sed certis negotiis impeditum minime potuisse, rogare se vti commodo suo, ad se accedere ne grauaretur. Fecit *P. Matthæus* quo solebat apparatus, & scripto dedit ea, quæ à Prorege petebantur: eo scripto commemorabat, annos se plures in Cantonensi prouincia, *Sciauchini*, & *Xaucei* commoratum; à bimestri vero vna cum bellici Tribunalis Assessore, quem nominabat, aduenisse: eius facultate *Nanchinum* nauigasse, & in reditu vires recreaturum in urbem hanc exscendisse, donec in Cantonensem prouinciam renauigaret.

VBI auditum à vicino literato, & ædium domino, proregem de eo inquirere, magnopere trepidatum est, & non inurbane minus, quam inhumane vrgebant, vti ea ipsa nocte discederet, imo vim prope faciebant, sarcinas in medium vicum educentes, sed neque permittebatur excubitorum præfectum qui inquisierat admonere: ac tandem

dem eo res deuenit, vt nisi nostri vim vi repellere pararent, omnino pellerentur.

PROREX, viso P. Matthæi libello, intellexit eum ipsum esse, quem coniectarat, & ea re lætus, præfecto militum mandat, vti eum ad se in tribunal adducat. Ibat pater satis anceps, ac dubius animo tractabat quid causaretur, quod ea in vrbe tantopere substitisset, & nihil minus cogitabat, quam quod inde consecutum est. In Tribunali ingressus, proregem habuit obuium in aula media (nam ad eum excipiendum è folio descenderat) in genua P. Matthæus prouere parabat, ad eum ritum exhibendum, qui Magistratibus pro tribunali exhiberi solet, sed prohibuit eum Prorex, & ad se accedere iussit. Prorex igitur prior est in hæc verba prolocutus: Dudum equidem cupiui te videre, cuius spargente fama, virtutem ac literas audieram prædicari, & iam de ea fama nihil dubito, nam ex tuo vultu, & totius corporis compositione inrelligo, minime mihi verba data, nam ipsa per se in te virtus elucet. P. Matthæus vix seipsum ex euentu supra spem inopinato capiebat, & tamen tanta encomia mereri se non agnoscebat, exultabat tamen tali tempore, virum huiusmodi eam de se concepisse opinionem, & omnia in Deum referebat, cuius suavis ac fortis providentia se abiciebat alias, alias erigebat, vt à fine ad finem attingeret omnia, prout eius immensa sapientia disposuisset. Proregi ergo nihil aliud respondebat, quam solemni Sinarum formula: Qui possum tantum honorem sustinere? Quæ verba cum sapius repeteret, & rubore verrecundiam testaretur, mire Proregem in concepta virtutis opinione confirmabat. De itinere deinde cum Assessore multa sciscitatus, omnia sensit cum iis consentire, quæ de illius infortuniis, multorum sermonibus acceperat. Quærit etiam, ec-

P. Mattheus Proregem adit.

Prorex P. Matthæum alloquitur.

P. Matthæi animi demissio.

Y

quem

quem Nanchini conuenerit Magistratum? ille eum nominauit, à quo turpiter eiectus fuerat, sed hoc tacuit tamen. Prorex illius erat familiaris, & gaudere se asseruit, quod cum eo egisset, quem ab integritate fama celebrabat, atque in hunc maxime modum sermone alium ex alio trahente, horam non minus collocuti. Sub finem progressus, quærit prorex, quo in posterum velit nauigare? P. Matthæus se in Cantonensem prouinciam reuerti dixit. Cui Prorex: Quidni apud nos, ait, commoraris in nobilissima maxime ciuitate? Subiunxit pater: Et sane, si per te mihi liceat, cupio in ea vel maxime commorari. Prorex vero: Commorare sodes, id tibi per me licet, atque ita digressus ab eo noster, gaudio exultabat.

*P. Matthæi
auctoritas
& scientia
apud Pro-
regem au-
getur.*

VIX abierat, cum familiaris medicus ad proregem de more ingreditur, & illatus de P. Matthæo sermo, proregis desiderium magis inflammauit, narrauit enim Sciothericis eum instrumentis horas, signa Zodiaci, & alia multa sine errore demonstrare; artem quoque ab eo sciri, cuius præsidio, unico prope conspectu, integrum libri caput fideli memoriæ commendatur; de Trigono vitro stupenda commemorabat; de Europæis libris mira; de omnibus denique noua referebat. Ergo prorex uoluit horarium indicem sibi concinnari: memoriæ quæ ab arte discitur præcepta, sermone Sinenti conscribi, ut filiis suis ea traderet: Trigonom vitrum & cætera nostratia sibi ac toti familiæ ostendi uoluit, sed ut vitrum acciperet, quod ei P. Matthæus prope per vim offerebat, adduci non potuit. Sed neque hortatore medico, qui assererat id à P. Matthæo libenter offerri, quin potius aptam ad rem præsentem historiam ex Annalibus suis retulit. Vir, inquit, olim Religiosus magni pretij gemmam habebat. Ad eum cum vir primarius & virtutis Professor diuertisset,

set, homo Religiosus gemmam illi offerebat, ille acceptam mox restituit, dicens: Hęc gemma semper erit tua, neq; enim illam alteri dabis, nisi qui se virtutis sectatorem profiteatur, id qui professus fuerit, profecto eam non est accepturus, atque ita semper tibi remanebit. Idem de te dico, Matthęe, ac de me profiteor, nam vterque virtutem sectamur.

H A C maxime ratione à prorege digressus, ad reliquos vrbanos Magistratus inuisendos applicuit animum, & ex iis aliquot reperit sibi in Cantoniensi prouincia notos, qui apud cęteros patrem commendabant. Ipsum quoque medicum, quem videbat proregi familiarem, nouis muneribus sibi conciliauit, & ita demeruit, vt nullum ille finem patris commendandi faceret apud omnes, qui eum ad colloquium adhibebant, Magistratus: atque ita cum iam proregis beneuolentiam in eum fama vulgasset, breui temporis spatio nemo prope ex vniuersa ciuitate repertus est, vir alioqui primarius, qui non P. Matthęum sibi duxerit humanissime inuisendum.

Cum Regis propinquis P. Matthęus familiaritatem contrahit, & cum aliis quibusdam, qui se Concionatores appellabant.

C A P V T XII.

IN hac Metropoli Nanciana plurimi sunt Regij sanguinis ab omni sæculorum memoria, & in iis duo Regum appellatione, & apparatu degabant, quam consuetudinem vt intelligas, primum librum repete. Ij (nec enim inferiores

Y 2

com-

P. Matthæus à Regulis in palatium inuitatur.

Zodiaci signa apud Sinas viginti quatuor.

commemoro) amicum quoq; habere hominem aduenam nihil dubitarunt; eorum alter Regulus Chiengan, alter Longan vocabatur, & quoniam neminem, ne Magistratum quidem sua visitatione dignantur: vterque primarios Aulæ suæ assecras preciosis muneribus instructos miserunt, qui P. Matthæum, suo nomine in palatium inuitarent, quod palatium Regia maiestate dignum, vel magnitudine, vel ædificiorū maiestate, hortorum amœnitate, & reliquo supellectilis vel satellitij apparatu. Primus nostrum inuitauit, & humanius accepit Regulus Chiengan, ab eo exceptus est P. Matthæus in aula regia, veste ac diademate insignito, iussus est confidere, & solita illorum potione vrbانيتatis indice donatus est, de his supra sæpe; neque enim decet vbiq; filum narrationis interciderere, remisit etiam Europæa munuscula, quæ pluris ab iis æstimantur, & nigro in marmore, quod apud Sinas reperitur, horologium horizontale cum Zodiaci signis, dierum ac noctium magnitudine ortus & occasus in singulos menses hora, initio mensis ac medio descripta cælauit, initium dixi ac medium; nam Zodiaci signa apud Sinas quatuor supra viginti numerantur, quæ restota eo in regno hætenus inuisa cum voluptate visibatur, nullum enim ipsi sciothericum aliud nouerant, præter illud, quod ab æquatore nominatur. Sed neque hoc ipsum apte nouerant, nisi in trigesimo sexto gradu eleuati poli collocare. Addidit etiam Sinensi caractere vniuersi totius globum è circulis cœlestibus, spheram, imagines, vitra, & alia huiusmodi Europæ nostræ opera, sed his ipse superari se minime patiebatur, bombicinis enim pannis, argenti pondere variis, eduliis, munera nostra abunde remunerabatur, & ea regis ritibus & pompa cohonestabat. Nihil tamen æque probauit, vt volumina duo Europæo more

com-

compacta, sed è charta Iaponensi, quæ sane leuis est, & ita dura, vti dubitare possis, vtrum in ea magis admirere. Alterũ ex his voluminibus Geographicas habebat tabulas aliquot, imo & nouẽ celorum orbis, quatuor elementorum combinationem, & similia è Mathematicis petita disciplinis, addita erat eorum sermone superiorum explicatio. Volumen alterum, breuem de amicitia tractationem, Sinensi caractere continebat: in eo fingebat P. Matthæus (quod olim Cicero fecit in Lælio) se ab Rege interrogatum, quid de amicitia sentirent Europæi, atque ita breui Dialogo congeffit ea, quæ ex variis Philosophis, sacris Doctoribus, & aliis probatis Scriptoribus, in ea librorum nostrorum penuria poterat collegisse, id opusculi n in hanc vsque diem, cum stupore legitur, & magna legentium comprobatione cõmendatur. Hic liber Europæo simul ac Sinensi caractere scriptus, maiorem pariebat voluptatem. Sed non ita multo post prælo traditus est Sinensi, opera Gubernatoris cuiusdam vrbis è Cæciana regione, ac deinde sæpius excusus est in prouincia Pequienensi, Cechiana, ac plerisque aliis, & eodem semper literatorum applausu, quin etiam aliis in libris à grauibus Autoribus citatur, ita super ætatem autoritate excreuit. Et hoc est cæterorum, quæ idem P. Matthæus Sinice scripsit, volumen primum, quo volumine multorum contraxit amicitias, & per ora hominum volitare cœpit, hæc fere cum vtroque Regulo gesta, sed Chiengan diutius in amicitia perseuerauit, aut potius ad mortem vsque, imo etiam in filium velut hæreditate transmisit, & quidem quoad vixit parens, frõquens P. Matthæum euocabat, & quoties is venerat, in conuiuium adhibebat, sellæ gestatoriæ bæulis pretium soluebat, nummos fanulis P. Matthei distribuebat, his enim solent in-

Liber de amicitia, Sinensi caractere à P. Matthæo conscriptus.

diciis proderet, cum insignem de alicuius aduentu capiunt voluptatem.

NEC autoritatis minus, plus etiam aliquanto dedit contracta cum alio hominum genere familiaritas, ij sunt Literatorum illius vrbs velut satrapæ, qui se in eorum sodalitia veram legem explicare profitetur. Sodalitij caput erat eo tempore septuagenarius quidam cognomine *Ciam*: is cum suis sodalibus, de P. Matthæo multa audierat à familiari nostro Chiutaifo, qui aliquamdiu ea in vrbe substiterat, postquam in nostros incidisset, à quo tanta fuerant nostri ambitione commendati, vt iure vereretur P. Matthæus ne conceptam falleret expectationem. Hi ergo, qui ceteros elato supercilio despiciunt, magna submissione, ad P. Matthæum accesserunt, quibus gratum hoc accidit, audire illum de Sinarum libris apte differentem, quæque diceret domesticis telis suis propugnantem, & res subinde accidit exigua quidem, sed quæ non exiguam opinionem conciliauit. Ex frequenti Visitatorum importunitate, & eorundem officiorum necessaria compensatione, ita P. Matthæus fatigabatur, vt ab ægritudine parum abesset, ea de re cum amico illorum Capite querebatur: is auctor illi fuit, vt domi se adesse aliquando per ianitorem negaret. Respondit P. Matthæus id homini, qui virtutem profiteretur, quod mendacium sit, interdici. Gentilis Philosophus subrisit. Cui P. Matthæus ostendit Christiana lege prohibitum, non solum mendacium illud, quod alteri perniciem accersit; sed id etiam, quod inter obsequendum vel iocandum elabatur: eam legem in Europa omnes quidem debere, sed Religiosos maxime, & eos qui se aliorum magistros esse volunt, obseruare: quin etiam viros plerumque primores ab ea re velut indigna abhorrere. Obstupuit ille legis nostræ sar-

P. Mat-
thæus veri-
tatis tenax.

etitate, & à stupore in laudes erupit, nam vt erat ingenio subtili & exulto, facile ex hac vna re, sanctissimæ legis nostræ puritatem colligebat, inde ad alios eo narratore res alioqui exilis erupit, & instar prodigij narrabatur, P. Matthæum è regionis suæ consuetudine, ac legis præscripto, nollementiri: imo cum ea de re in sodalitio sermo illatus esset, dixit is qui audierat, Satis plane erit si nos mentiri puduerit: nam vt plane abstineamus, vix puto posse à nobis impetrari.

Socius P. Matthæo Nancianum mittitur, & à nostris ades propria comparantur.

C A P V T XIII.

PROSPERIS nouæ sedis euentibus delectatus P. Matthæus, Socios quoq; suorum fecit participes gaudiorum, sed maxime Collegij Amacaensis Rectorem P. Eduardum, à quo velut superiore suo, Sociorum & sumptuum præsidia postulabat. Misit igitur ille Nancianum P. Ioannē Soerium Lusitanum, & cum eo Xauceo alterum è fratribus nostris Franciscum Martinez destinauit; de sumptu vero per rei familiaris angustias, non licuit aliud submittere, quam quod in ædes ac sumptus eius anni domesticos satis esset. Impetrauerat à Nanciano Magistratu quodam interim diploma, vt comitem è Cantoniensi provincia euocaret, quo diplomate muniti, nullo prohibente Nancianum deuenierunt, & in transfmittendo monte illo, de quo supra, Neophytorū Nanhiunēsium præsidia repererunt, qui etiã sunt hac occasione à transeuntibus visitati, aduentus comitum, celebritatem Dominici Natalis, anni

*P. Mat-
thæo Nan-
cianum per-
uenit.*

millesimi quingentesimi nonagesimi quinti lætitia cumulauit. Ex aduentu comitis motus aliquis in vrbe sentitur, quidlibet enim de aduenis suspicari, & loqui fas erat, eos videlicet aliquid finistri machinari, & medicum illum, de quo supra, eo quod nostris faueret, Alchymisticæ artis ineptias ab iis didicisse, sed de his in circulis mussitatum, nullus in publicum tumultus erupit.

P. Matthæus de statione in vrbe faciendâ laborat.

PATER Matthæus interim, cum proregem habet beneuolum, stabiliendam sibi eius auctoritate stationem persuasit. Ergo cum ad proregem deliniendum munera concinnasset, qualia Regulis eum fere dedisse supra commemorauimus, ad eum cum libello se contulit. Eo libello diploma petebat, quo in vrbe residere, & proprias sedes comparare sineretur. Prorex acceptis donariis beneuolentiam compensauit: de diplomate rescripsit, uti Gubernator ea de re inquireret, & se redderet certiore. Is *Guam* appellabatur, vir alioqui bonus, sed timidus nimium: ne forte sibi malum aliquod accerseret. Ergo tentauit utrum in agrum suburbanum posset nostros volentes relegare, & locum iis in profanorum Sacerdotum Cœnobio designabat; sed eum locum nostri, ne iterum sese sordido abiectoque nomine fœdarent, & Euangelij cursum sisterent, recusarunt: vnde Gubernator frigide utcumque in nostrorum causa respondit, ac deinde sæpius rogatus, semper tamen diploma pernegauit. Et momento pristinos vrbis vniuersæ fauores abruptit, & prope stationem euertit, ita maiorum exempla efficacia sunt in vtramque partem: adhibitis demum intercessoribus permisit, uti suo arbitratu urbem incolerent, sed è suo tribunali diploma ne sperarent. Proregi vero ciui & amico suo non scripto, sed sermone facile satisfecit. Sed neq; hic substituit P. Matthæi industria, nã memorię, que

locis & imaginibus iuuatur, commentariolum *Commen-*
 filiis proregis dedicatum, detulit ad parentem, *tarielus de*
 commentarius hic toto regno deinde euulgatus, *arte memo-*
 à multis in vsum adhibebatur: addidit etiam ho- *ria Proregi*
 rologium nocturnum, è polo arctico conspectu- *fferetur.*
 ris, ab eo exceptus est solito etiam vrbanius, ac de
 literis patentibus ad ædes comparandas respon-
 dit, se nondum ea à Governatore accepisse, sed
 propediem effecturam, vti scriberentur, & reue-
 ra cum Governatore serio rem illam egit, cui vi-
 sum est nihil opus esse diplomate, sed satis esse vi-
 uæ vocis oraculum. Ergo patrem admoneri iuf-
 fit, sibi ædes & agros pro arbitrato compararet,
 nullo diplomate opus esse, ac neminem fore qui
 impediatur. Idem responsum pater accepit à Gu-
 bernatore, qui etiam addidit, se suum fore pro-
 tectorem: petiit etiam Sciothericos horarum in-
 dices duos, alterum vt in patriam mitteret, pro-
 uinciam videlicet Cechianam, alterum vt eo in
 quotidianos vsus vteretur. Ea breui confecta ad
 eum detulit, qui in muneris remunerationem
 argenti pondus misit longe sumptibus maius,
 quod patri remittere per vrbانيتatis leges non
 licuit. Superiorum enim munera numquam re-
 mittuntur.

H A C igitur impetrata Magistratum facul-
 tate, visi sunt sibi nostri iam posse conquiescere,
 & quibusdam etiam videbatur fortasse non im-
 merito hunc modum esse tutiorem, nam qui di-
 ploma scripserat, quolibet motu aut metu terri-
 tus, subito acerrimus erat in dimittendis nostris
 actor; ideo quod auctor haberetur, & totam facti
 inuidiam humeris sustineret, quotquot vero di-
 ploma non scripserant, sine periculo, quod Sciau-
 chini sæpe fecerunt, fauere Magistratus, ac no-
 stri quod acrius diploma vrgerent, se ipsos ipsi
 suspicione ac metu incusabant, cum alioqui

tutius esset post tot annos intra regnum decur-
sos, pro indigenis, & non pro aduenis sese fiden-
ter gerere.

*De locanda
sede labora-
tur.*

E R G O hoc iam negotio perfuncti, de alio
magis laborabant, nam neque commodæ loca-
bantur ædes, nec ad coemendas nummi suppete-
bant, & tamen vtendum tempore videbatur, ne
frigescente Magistratum beneuolentia, impedi-
mentum aliquod suboriretur; & commodæ æ-
des quædam venales prostabant, tempori & vsi-
bus non ineptæ, sed loco percommodo, non pro-
cul à Gubernatoris palatio, pretium quoque
moderatum ferebatur, nam aureis non amplius
sexaginta res concludi posse videbatur. & ad con-
ducendam domum ab Superiore quinquaginta
repperant. Visum est igitur potius propriam
comparare licet angustior, quam laxius in an-
num habitare, nihil id obesse, quin postmodum
maiores ædes per otium quærerentur, ita fa-
ctum, vt designatum, & in eam quoque ex templo
demigratum. Deinde ad vsus nostros quantum
ædificii ratio tulit concinnatur, & ne quid for-
tasse tumultus oriretur, ita secreto res tota con-
fecta est, vt prius vicinia nostros venisse, quam
venire voluisse rescuerit, atque ita designandæ
alicui calumniæ tempus eripitur. Vicorum ta-
men præfecti ad Gubernatorem rem detule-
runt, & querebantur homines aduenas in suam
viciniam demigrasse; quibus Gubernator ita re-
spondit, vt ipsi consenserint: asserbat enim se
iussu proregis inquisitione facta didicisse, P. Mat-
thæum annis supra viginti (augebat nomen
Gubernator) in Cantonienſi prouincia ita vi-
xisse, vt nemini vnquam molestus extiterit, con-
stare sibi eum virum bonum esse, quem immeri-
to reuerent, maxime cum prorex facultatem
illi dederit, & in ea vrbe commorandi, &

*Vicinia
querelas de-
ponit contra
Patres.*

comparandi. Ergo quietiores hæc ad viciniam retulerunt.

ÆDIBVS iam coemptis, P. Matthæus vrbanos omnes primarios Magistratus visitauit, & suis singulos munusculis missis Amacao donauit, sed ita tamen, vt ne in morem inducerentur maiora quam in posterum dare liceret aut deceret. Denique hac in vrbe stationis nostræ rationem Socii vsu doctiores, aptius ad frugem faciendam, quam in Cantonienſi prouincia fecerant, composuerunt. Hoc ipso tempore Catechismum suum reuifit P. Matthæus, auxitijs, & ita concinnauit, vt iam ab literatis viris profectus videretur, nec vt prius ab infami sacrificulorum nomine, neque à cultu eo in libro lectores abhorrebunt. Atque ita disruptis prioribus tabulis, recens in vsum introductus est.

Magistratus munusculis Europæis donantur.

Catechismus diuisus gatur.

Xaucei P. Lazarus Cataneus ingenti labore fatigatur, & alij duo Socij euocantur.

C A P V T XIV.

HÆC Nanciani variis rerum euentis agebantur, interim P. Cataneus Xaucei Sineses in literas incumberebat, & procurabat nouo Literatorum habitu, rem Christianam ad exemplum P. Matthæi promouere, eo habitu Magistratus visebat, & ea res ex animi cedebat sententia, rei que Christianæ cursus intra solitum alueum ferebatur, sed eum literatuli nonnulli illius ordinis ex vrbe vicina, regionis tamen Xauceanæ, gens parum exulta, & præ cæteris Cantonienſibus barbara (sic enim reliquo regno Cantonienſes omnes appellantur) eum inquam cursum turbant, nam vespertinis horis cum in domum

Cursus Sociorum perturbatur.

domum semipoti vellent ingredi, ac prohiberentur, vim pararunt frequenti domum & ianuam lapidatione impetentes. Egressi domo famuli vim vi repulerunt, & eos in scaphas suas ad fluminis ripam è regione domus nostræ redegerunt: ibi adscitis in auxilium amicis & ciuibus suis impetu maiore in ædes nostras irruerunt, quibus famuli nec cedere voluerunt, nec resistere potuerunt, nonnulli saucii vix à Patre tumultum sedante, ægre in domum recepti sunt, sed neque ipsi immunes ad sua redierunt.

Socij defenduntur.

DIE insequenti vel iracundia permoti, vel metu rei per vim gestæ deterriti, priores ad Gubernatorem accusabundi concurrerunt, apud eum ingens multitudo in vnum corpus coacta inconditis clamoribus iniuriam à nostris & vulnera se accepisse vociferabantur, & in eum modum bacchantes per celebriores vrbis vicos, obuios Magistratus appellabant, è quibus primi duo, in quorum tribunalia deuenierant, accusationis libellum reiecerunt, asserentes constare sibi aduenas illos nemini molestos esse, & si quid ipsi ab illis iniuriæ recepissent, id iniuria factum sibi minime persuadere, non defuit tamen vnus aliquis tertius, nempe Gubernatoris Assessor, qui priuatam, vt arbitratur, iniuriam sibi à nostris illatam auctoritate publica vicisci minime dubitauit, querebatur enim noluisse nostros eius in ædibus, horariam machinam diutissime eius arbitrato detineri; accepto igitur libello, duos è domesticis famulis nostris in tribunal accersit, quos inaudita plane causa, atrociter in accusatorum conspectu verberari iussit: subsequutus est paulo post è fratribus nostris Sebastianus Ferdinandus, vt eos vel rationibus vel precibus tueretur. Verum iuuenes illi cum iudicem sibi propensum nacti essent, etiam in ipsum fratrem nostrum

ruerunt, & inhumane raptantes Assessori stiterunt, vociferati eum esse à quo iniuriam, & à quo præ cæteris vulnera accepissent. Nec dubitavit, etiam illum inaudita causa verberibus subiicere, & alia insigni ignominia afficere: id fit in hunc modum. Tabula ingens vlnam ac dimidiatam quadrata, foramen habet in medio ad colli ambitum coaptatum; ea tabula, quæ aperiri & claudi potest, collum includunt, è qua caput eminet, ita vt tamen ori manus admouere non liceat, nec cibum aut potum capere, nisi manibus alienis. Fratrem igitur nostrum hac ignominia damnatum, totum eum diem pro foribus palatii stare iussit, cum inscriptione in hanc sententiam exscripta, quod Baccalaureos verberarit. Hoc ignominia genus est in hac gente non infrequens, his peractis tumultuantes remisit.

Vnus è sociis ignominiose tractatur.

HIS malis vti mederetur P. Cataneus, hoc consilium iniit, aduertit omnium barbarum causam ædis sacræ prætextu capi. Illam igitur sacram in priuatum sacellum transtulit, non eo solum quod commemoravi consilio, sed etiam vti se à sacrificuli infamia liberaret, & ad hanc ædis destructionem aliud addidit, quod sane fuit opportunum, nam ea omnia, quæ domi nostræ ab amicis cum voluptate spectabantur, sustulit è conspectu: tum vt otiosam multitudinem excluderet, tum maxime vt luctum de iniuria profiteretur. His rebus quietior quidem, sed nondum molestiis liber viuebat, affectum etiam nuper ignominia Fratrem è conspectu eripuit, & ad P. Matthæum misit rogans, vti Socios permutaret, quod & factum est, dixi posterius consilium fuisse satis opportunum, cum enim non ita multo post, nonnulli Xauceum Magistratus aduenissent, & cupere se dixissent, aduenas & res Europæas specum simul omnes domum nostram venissent,

Malis occurritur.

*Assessor
ignominiam
honore com-
pensat.*

sent, dirutam ædem, ædes vero nudas conspexerunt, quare permoti, tertium Assessorem, qui cum reliquis venerat, incusarunt, quod in eo negotio præceps & parum iustus fuisset, nec abnuic ille, sed palam confessus culpam querebatur, se a literatulis illis extra iustitiæ limites præcipitem abreptum, demisse igitur patrem coram omnibus veniam rogat, & ut eum demulceret ad solemne epulum, quod hospitibus Magistratibus exhibebat, in vicino fano eum solemniter inuitavit, ubi magnam ignominiam maiori honore, quem in eo epulo illi exhibuit, videtur compensasse.

*Assessor in-
iuriam So-
cietatis illatam
edicto com-
pensat.*

SVB idem quoque tempus Magistratus quidam, toti Xauceanæ regione communis, *Pimpithau* vocant, Xauceum deuenit, & domum nostram magna pompa inuisit, Patrem Cataneum secum sedere iussit, quod primis temporibus erat perrarum, quibus officii, non nihil iniuriæ priores oblitteratæ. Sed nondum ab Assessore recedamus. Is attentius excussa, quam inconfideratius fecerat, iniuria, valde veritus est, ne quam crudelitatis notam & inde officii iacturam incurreret. Ergo uti omnia resarciret, sua sponte edictum scripsit, in hanc sententiam. Rei totius euentum narrabat, & deinde culpam omnem in Magistellos illos referens, nostros ab omni culpa liberabat omnes (magna vis veritatis) inde asperimis verbis commonebat omnes, viderent etiam atque etiam, ne quam patri, ne quam domesticis, molestiam facefferent, alioqui graues pœnas se duros.

IN hunc fere modum P. Cataneus, absq; Socio Sacerdote in annum Domini nonagesimum septimum commoratur: nam qui designatus erat illi comes Amacai parum firmis viribus utebatur, & periculosum videbatur in eam Xauce

aeris inclementiam valetudinarium amandare, & alias Visitator P. Valignanus Indiae praesse ex praepositi Generalis auctoritate desierat, & solum Iaponiam & expeditionem Sinensem cum eodem Visitatoris titulo gubernabat: unde ex India operarios euocare integrum illi non erat. In hac solitudine & laboribus P. Cataneus graui-
ter, & prope desperata salute laborauit, eoq; res deuenit, vt Amacaum ire cogere-
tur, in cuius locum P. Ioannes Aroccia, Lusitanus, vt erat valetudinarium, Xauceum mittitur, iubeturq; se domesticis parietibus continere, & rem domesticam tantisper moderari. Interim ex India Visitator aduenit, & P. Cataneo expeditionis Xauceanae socium P. Nicolaum Longobardum Siculum designauit; quem reuersus in stationem suam P. Cataneus secum abduxit: & quoniam de exiguis viribus P. Ioannes non bene audiebat, eum in Collegium euocabat, alteri cuiuslibet rei applicandum. Verum ille fortiter stationem suam retinuit: & re vera solito firmiter Xaucei quam Amacai vixerat. Ergo inuestus excludi se prima sua, vt aiebat, uocatione, illo maxime tempore, quo confectis studiis inchoare oporteret; haec omnia Visitatori ita feliciter proposuit, vt cum reliquis duobus omnium votis remanere fineretur, qui iam praecesserant & domum appulerant nullo prohiben-

P. Cataneus Amacaum proficiscitur.

te.

DE

DE
CHRISTIANA
EXPEDITIONE APVD
SINAS AB SOCIETATE
IESV SVSCEPTA.
LIBER IV.

P. Matthæus secundo Nanchinum
redit.

CAPVT I.

*P. V. sitato
Superiores
constituit
pro re Si-
nensi.*

ATRIVisitatori iam Indicis nego-
tiis libero, Sinensis expeditio inpr-
mis cordi fuit, vt eam prius bene
constitueret, quam in Iaponiam
navigaret. Inprimis vsu magistro
iam didicerat, desperatã esse, sed & parum aptam
ad finem de re Christiana promouenda conse-
quendum, Legationem, quæ ab Rege Catholico
vel à pontifice Maximo annis superioribus spera-
batur, ad Regem Sinarum destinare. Videbat
etiam diuinis maxime præfidiis, & Sociorum,
qui res Sinicas altius iam penetrabant industria,
expeditionem illam supra spem crescere, & plus
indies accipere firmitatis, statuit exiguo illo,
quem habebat apparatu, tentare, si quid in eam
rem conferre possset dignitatis.

AD

ADVERTIT primum variis ex causis, non ita proclive esse, ab Amacaensis Collegij Rectore, illam expeditionem gubernari, qui negotia præfens intueri, sed nec intelligere satis potest. Et ut possit tanta locorum intercapedine disiunctis, necesse est sæpe proximas rei bene gerendæ occasiones elabi. Statuit ergo ut totius expeditionis Superior ex iis vnus esset, qui in regni penetralibus viueret. P. Eduardum ab eo munere, inclinata iam in senectutem ætas exclusit, ne in interius regnum remandaretur. Inter eos porro, qui eam vineam excolebant, P. Matthæus cæteros ætate, ac rerum vsu ex diuturniore in hoc regno mora superabat. Eum igitur totius expeditionis Superiorem renunciauit, & habenas laxauit, uti de tota expeditione, prout ad maius illius bonum videretur, disponderet, & nouas, sicubi spes affulgeret, nostrorum sedes collocaret. In reliquis etiam suas ei secum facultates communes esse voluit. Et præ cæteris enixe commendauit, uti modis omnibus ad Sedem Pequini figendam adspiraret. Videri enim non aliter securam nostrorum in hoc regno stationem fore, nisi aliquis ab Rege Fauonius fauoris afflaret. In hunc finem ea omnia, quæ congerere potuit, Nancianū misit; Deiparæ Virginis iconem ex Hispania missam; aliam quoque Christi Seruatoris effigiem; & horariam molem non maximam, quæ internis rotis agitata, horas vel dimidiatas, vel integras, necnon & ipsos quadrantes magno artificio, suis interuallis distinctas, sono euulgabat. Eam machinam P. Claudius Aquauia præpositus generalis huc in eum finem destinarat, ut sub cuius auspiciis hæc expeditio cœpisset, eiusdem præsidiiis promoueretur. Nec dissimilem huic Philippinarum Insularum Artistes ad Viscitorem transmittunt, Sinensi expeditioni profuturam. His addit,

*P. Mat-
thæus Ric-
cius Supe-
rior exp-
ditionis Sé-
nensis re-
nunciatur.*

*Munera
Nancianū
Amacao
mittuntur.*

dit, quicquid Amacai corradere potuit earum rerum, quæ ad rem facere videbantur. Ea omnia Nancianum vsque transmisit.

IDE O vero, quod non erat libera Amacaum navigatio, Collegij Rectori mandauit, vti nostris ea melle occupatis, de omnibus ita prouideret, ac si eos vt prius moderaretur: eundemque esse voluit Sinensis expeditionis ac Iaponiæ procuratorem, vti exigeret ea, quæ vel Regis Catholici iussu, ve eleemosynæ nomine, ab aliis donabantur, quod sæpe Amacaenses Lusitani & liberaliter faciebant, quorum sane in hac expeditione promouenda pietatem, neque nos decet obliuisci, neque posteros ignorare.

P. Emanuel Diaz Collegij Amacaensis Rector pro-nunciatur.

P. Eduardus Exrector moritur.

P. Matthæus in Regiam penetrare conatur.

P. EMANVEL Diaz dudum è Lusitania venerat, & in India non semel Superior fuerat renunciarius, & nunc degebat Amacai, ex eo quod in rem Sinensem propensus videretur, & alias reliquis ad id Collegium regendum dotibus instructus erat, à Visitatore Rector est appellatus eius Collegij, quod erat nobilissimarum duarum Missionum Sinensis ac Iaponiensis Seminarium. P. vero Eduardus Exrector, administrato per annos plures eo Collegio in magna temporum varietate, non ita multo post vitam in Religione nostra sanctissime actâ, sanctissima quoque morte concludit. Is à puero prope Societate inita in senectutem vsque magnum ingenium, & præclaras animi dotes in Doctoris, Concionatoris, ac Superioris officii continuo exercuit, magna semper omnium vel domesticorum, vel cæterorum comprobatione.

P. MATTHÆVS igitur pro eo, quod à Visitatore iubebatur, omnem lapidem mouebat, omnia circumspiciebat, vt aliquo tandem modo in Regiam vsque penetraret. Prius putauit sibi tentandum Regulum illam familiarem Chien

si proximus in Regio sanguine Regi habebatur. Orologium illi & alia nonnulla ostendit, quæ Regi munuscula deferenda compararat, sed demum intellexit, ineptissimum illum esse, ad eam rem conficiendam, modum. Rex quippe non modo suos illos propinquos in nullam Reipublicæ partē vocat, sed ab iis etiam sibi cauet, à quib. nihil dubitat, si liceret, regnū affectari, atq; ita res erat periculi plena, & quæ expeditionē vniuersam, pro eo q̄ promouere posse sperabatur, fortassis euerat euerfura. Sed neque ipse Regulus regiæ suspitionis conscius, sese voluit ea re immiscere.

Suspicio Regis.

INTERIM auditum est illum Guan, de quo paulo superius dictum est, in Insulam illam Australem, Hainan nomine patriam suam ex aula repentem, Xaucei nostros inuississe, & magnam familiaritatem cōtraxisse, auditum est, inquam, eum ab Rege Nanchinum reuocari, vt præses esset primi Tribunalis, quod à creandis Magistratibus Lipu appellatur, quod Sinicè Magistratum tribunal sonat. Ergo Pater Matthæus P. Catanæum monuit, vti in eius transitum intentus esset, receperat enim se cum in Aulam reuocaretur, eo patres abducturum, vt Sinensium fastorum errores ad syderum normam reuocarent, & alia è Mathematicis disciplinis petita euulgarent. Venit igitur Xauceum, & à P. Cataneo inuissitur: ex eo quærit, vbi P. Matthæus commoretur, eo quæ Nancianum metropolim nominante, exultauit asserens se cum eo ibi congressurum. P. Cataneus obtulit se comitem Nancianum vsque, vti hoc negotium aptius inter ambos discuteretur, nec abnuic Magistratum præses. Ergo commendata

Guan Præses primi tribunalis futurus Nanchini vocatur.

P. Nicolao domo, comitem adsciuit P. Ioannem, vti Nanciani remaneret, præcesserat ille præ- & eum diurna nocturna que nauigatione ataneus cum assequi laboraret, biduo præcessit.

Præses Guan comitibus Sociis Nancianum venit ad P. Mat. hanc.

cessit, quod spatium temporis ad rem fecit aptissime, interim enim tota res à Patribus agitata est, atque constituta, & sarcinæ conuasatæ. Visum est igitur omnibus, vti P. Matthæo se P. Cataneus comitem adiungeret. Aduenit interim Tribunalis Præses, quem nostri munusculo suo, è rebus Europæis instructi visiterunt, è quibus omnibus nihil æque arrisit, vt vitrum illud trigonum, de quo sæpe supra, nam cum id Xaucei primo congressu cum nostris conspexisset, imaginatus est lapidem esse apprime pretiosum, ibat præses honore lætus, quo eum Rex reuocando affecerat, cum antiquo suo Magistratu, & spe non dubia, quin deinde Pechinum ad eandem dignitatem accerferetur, è qua primo saltu in summum Colai munus euaderet. Cum igitur patres in mollia fandi tempora incidissent, de suis rebus sermonem iniecerunt, Nanchinum ire, Regi munera deferre velle commemorabant; voluit is videre regia munera, quæ summopere placuerunt, & vt rem procliuiorem redderēt, asseruerunt ab eo se præter fauorem sperare nihil, se ac suos, sumptus facturos, & in eam rem quantum opus foret, operæ ac laboris expensuros. Quibus ita respondit, non solum placere sibi vti secum Nanchinum nauigarent, sed Pechinum quoque, quo post mensem ab aduentu suo ire oportebat, vt Regi redeuntis anni Natalem diem gratularetur, qui in decimã septimam diem octauæ Lunæ, quæ apud nos Septembri mense splendet, incidisset, & ei videbatur, non incommodum esse tempus Regi hætenus inuisa munera deferendi.

Socij Nanchinum se ire velle Præsidi insinuant.

P. Matthæus comite P. Cataneo Nanchinum nauigat.

ERGO P. Matthæus statuit rem, vti apparebat, opportunissimam minime negligere, adscito igitur in comitem P. Cataneo, à quo plus auxiliij sperabat, duos alios Socios Nanchinani dereliquit, & nauigio conducto, pro se ac suis iter arripit

Pat

atribus accesserant fratres nostri duo, Sebastia-
 us Ferdinandus, & Emmanuel Pererius, quem
 pro eo fratrem nostrum nomino, quia non ita
 multo post in Societatem est cooptatus. De his
 atribus nostris obiter, & in cursu vnum mo-
 nebo, nihil mirum videri debere, si illi natione
 inæ Lusitano cognomine appellentur, hi enim
 in oppido Amacaensi nati, filij sunt Sinarum quo-
 undam, qui vna cum fide Lusitanum quoque
 cultum volentes induerunt, & nunc sunt Lusita-
 nis similiores quam Sinis, cum vero Baptismum
 suscipiunt, à Patrino, vt vocant, nomen simul &
 cognomen accipiunt, quanquam & hi Sinensis fa-
 milix cognomen non dimittunt, sed eo vtuntur
 solum, cum Sinensi sermone dicitur aliquid aut
 scribitur: nos Lusitanum vt notius in Europæo
 sermone vsurpamus.

IN discessu Nostri, temporis angustiis exclusi,
 amicos minime salutarunt, sed nec Magistratus,
 ne ab iis impedimentum aliquod nasceretur, nec
 de diplomate, vt olim, curatum, eius enim Magi-
 stratus Societas omni diplomate securior vide-
 batur, imo ex eo itinere Nanciana sedes securior,
 & vniuersa expeditio multum accepit firmitatis,
 quis enim est ex omnibus Magistratibus, qui
 Præsidentem Tribunalis Magistratuum non vereat-
 ur offendere? atque ita omnino cecidit, nam to-
 to tempore, neque Xaucci neque Nanciani con-
 tra nostros musitatum.

Nanciano soluerunt Nostri postridie eius diei, *Præsidentem*
 qui Diuo Præcursori sacer est, octauo salutis an- *Socij in na-*
 no supra nonagesimum, toto eo itinere, quo na- *uigatione*
 uigatum est Nanchinum versus, præsidem sibi *Nanchinū*
 magis magisque conciliarunt, eius filios atq; do- *versus sibi*
 mesticos munusculis delinierunt, sed maxime *magis ma-*
 gratiam ambierunt eius, quem consiliorum suo- *gisq; conci-*
 rum participem ac prope arbitrum faciebat. Vxoris *liarunt.*

fratrem, qui naturæ bonitate ductus patribus fa-
 uit, quamdiu in viuis fuit, totos dies in præfidis
 nauigiis de hoc negotio prospere conficiendo
 tractabant, & subinde auctor erat præses ipse, vt
 ex horariis machinis Regi altera palatino altera
 cuidam ex Eunuchis donaretur, qui eam rem su-
 scipere vellet promouendam. Sed abnuit P. Mat-
 thæus alium protectorem huic negotio nomi-
 nare, nec eam machinam alteri quam illi ipsi do-
 nare, qua re mire captus est, & huic negotio illi-
 gatus, nec promissum diu dilatum: nam exem-
 plo illi horologium Socij donauerunt, cuius v-
 sum sensim edoctus, ille ipse cum opuserat mo-
 derabatur.

*Iapones re-
 gnum Coria
 infestant.*

*Sociis &
 Præsidi me-
 tus inicitur*

NANCHINVM vbi ventum, omnia formidi-
 nis plena repererunt, nam Iapones suis finibus e-
 gressi regnum Coria infestis armis impetuerant,
 id Sinæ, quod esset vectigale, magno sumptu tue-
 bantur, & exigua spes eo tempore apparebat, Ia-
 ponum impetum retundendi. Ea res effecit, vt
 nemini satis animi fuerit, ad Nostros hospicio
 excipiendos, nam grauibus edictis nuper cautum
 erat, ne quis in ædes suas reciperet homines, qui
 vel habitu, vel vultu suspicionem ingererent,
 quin paucis ante diebus Iaponios exploratores
 interceperant, qui in omnem partem vagi omnia
 contemplabantur, ergo æstus maximos exiguo
 nauigio male tecti superarunt, neque hic suam
 præses auctoritatem interposuit, sed & ipse trepi-
 dare cœpit, ne aduenas adduxisse sibi fraudi esset.
 P. Matthæus tamen in urbem frequens itabat ad
 præsidem inuisendum, sed semper gestatoria sel-
 la tectus, quanquam non ita regi potuit, quin de
 eius aduentu monitus fuerit summus militum
 præfectus totius regni, id autem Nostri eo tem-
 pore ignorarunt, & post annos plures ab eo ipse
 audierunt, narrabat enim se exploratores mi-

fuisse ad eum intercipiendum, à quibus cum relatum esset eum in præsidis palatium itare, ab iniuria abstinuit, vel præsidis metu, vel quod nihil esse periculi, crederet in eo, quem vir tantus sua familiaritate dignabatur.

INTERIM de re tota consilium hoc inierant, Regi libellum mittere placebat per eum, qui velut Cancellarij, quem vocamus, officio fungitur, & libellos Regi destinatos Nanchino transmittit, & iam eum libellum P. Matthæo scripserat insignis Literatus, & aulicis negotiis assuetus, qui libellus cum non prolixus esset, octo tamen aureis vix à scriptore impetratus, tanti Literati Sinenses scriptiones suas solent æstimare. Verum ea res in ventos abiit, nam tametsi Magistratus ille præsidi esset peramicus, adduci tamen non potuit, ut sese aduenarum libellis immisceret, & ut tergiuersionem consilio cohonestaret, auctor erat, uti præses ipse Nostros Pechinum secum deduceret, eum ibi libellum illum facilius & efficacius Regi traditurum, qua tergiuersione vel potius repulsa, Nostri Nanchini in præsidis humeros reciderunt.

*Consilium
initur de li-
bello Regi
transmittendo.*

A Nanchinensi Prorege P. Matthæo euocatur; inde cum nostris Pechinum nauigat.

C A P V T II.

PRÆSES iam desperans de negotio illo Nanchini conficiendo, nec ausus fidem tot acceptis donis obligatam frangere, omnino statuit Nostros in Aulam secum abducere, & negotium illud de munere Regi offerendo, adhibitis Eunuchis amicis suis, omnino tentare; verum quoniam illum iter terrestre arripere oportebat, ut

*Præses So-
ciorum ne-
gorium se-
rio tractat.*

ad certam diem Pechinum Regi sex Tribuna-
lium nomine gratulaturus diem Regis natiuita-
te lætum perueniret: sarcinas suas flumine trans-
mittebat domesticis duobus commissas, monuit
ergo nostros, vti simul eodem nauigio veheren-
tur, & vbiq; se pro domesticis suis gererent, id na-
uigium nõ male refert triremim nostram, quam
à nauigãdi celeritate Sinæ nauem equestrem vo-
cant, in ea vti liberius nauigarent nostri, stationẽ
vnã pretio conducere, quam communi cum fa-
mulis præsidis contineri maluerunt, & ea statio
patres ambos cum reliquo suo comitatu com-
mode capiebat.

INTER sarcinas suas & Regia munera ingenti
tabula expressam totius orbis descriptionem de-
ferebant, quam characteribus Sinicis & breui-
bus commentariis exornarat P. Matthæus, ea ta-
bula præses recreari solebat auidius, quod in ea
vniuersi vastitatem non vastè descriptam cerne-
ret, & tot regnorum nomina diuersorumque ri-
tuum nouitatem legeret, & vt eam velut terræ
faciem altius imprimeret, in eam conspiciendam
studiosius ferebatur. Præses igitur initio cū Nan-
chinum aduenit, è Sinensi ritu maximi ad eũ Ma-
gistratus concurrerunt, nouam aduenienti aut
potius antiquam dignitatẽ gratulati, sed vt gra-
tulationes vacuæ esse non solent, eas muneribus
cohonestabant. Degebat eo tempore in vicina
vrbe diei itinere Nanchinẽsis prorex præfidi per-
amicus. Is, inquam, non in Regia Nanchinensi,
sed alibi residebat: nam tametsi prorex erat, infe-
rior tamen præfidi & aliis in Regia Magistratibus
permultis censebatur. Inde fit, vt Nanchini Pro-
reges confidere nolint; sed alio se conferunt, vbi
Superiorem nullum habeant Magistratum. Is
igitur olim ab alio quodam Nanchinensis pro-
uinciæ in vrbe quadam Governatore Geogra-
phican

phicam terræ superficiem , quam P. Matthæus Sciauchini olim primam ediderat, & quia ea mirifice recreabatur, inculpi marmoris prægrandi iussit in Vrbe Luceu, & simul addidit elegantem descriptionē in illius operis encomium, quam scriptionem ille quidem fecerat, sed auctoris primi nomen P. Matthæi videlicet in marmore reticue-
 rat, inter cætera igitur, quæ ad præsidē misit munera, vnam ex iis descriptionibus velut à se cufis transmisit, libri primi memoriam appello, cum de Typographia ageretur, ibi legitur, qua arte Sinæ, ea quæ marmoris sunt inculpta exprimant potius quam imprimant. Præses igitur cum aduertisset hanc orbis delineationem satis similem illi esse, quam P. Matthæus secundam ediderat, eo accersito dixit: Neque nos, inquit, vniuersa orbis delineatione carebamus, nam ecce tibi à Nanchinensi prorege vnam accipio satis illi similem, quam à te excusam conspexi. Verum facile P. Matthæus factum suum parens agnouit, & narrauit hanc ipsam descriptionem primum à se Sciauchini editam, & amicis distributam huc etiam penetrasse, qua re præses mire lætus, hoc etiam opus ex eo plura fecit, quod vir tantus vniuerso regno celeberrimus tanti æstimasset: hic enim prorex Sciau cognomine his quidem temporibus paucos habuit fama pares, quæ illius ingenium sane viuax, & in gerenda Republica dexteritatem ambitiose celebrauit, & quidem ex iis, quæ de eo cum publica munera gereret constanter narrantur, nihil illi videtur mendax alioqui fama temere affinxisse, atque ita ex hac ipsa dignitate anno proxime insequente in Assessorem Tribunalis vnius, Scilam vocant, Pechinum est euocatus. Porro cum in prouincia Vquam à populo Regium quendam Eunuchum grauitè ferente, periculose tumultuatum esset, Rex ad eum tumultum

Prorex ad Præsidentem muneri loco mittit Geographicam descriptionem.

Proregis Sciau ingenium, & dexteritas.

*Proregis in-
teritus.*

fedandum sua sponte, nullo suggerente, hunc ipsum Sciau nominavit, quod fecit ille foeliciter quidem; verum postea reb. prospere gestis æquo fidentior à propinquis Regiis in eadem prouincia crudelissime fertur enecatus.

SED ad rem redeo. Præses amico proregi cum de munere scripto gratias ageret, monuit eius descriptionis Geographicae auctorem apud se domi commorari, eo consilio, vt secum Pechinum concederet. Eare audita prorex extemplo Militum præfectum cum literis ad præsidem legat, & enixe rogat, vti extemplo operis auctorem ad se mittat, dudum in votis sibi fuisse cum eo congregi, sicubi occurreret, quod eius celebri fama ad eum videndum vrgeretur: simul gestatoriam sellam, & baiulos mittebat, equos etiam & baiulos alios ad eius sarcinas aduehendas addiderat. Eo etiam nunc tempore cum proregis legatio ad-

*P. Matthæus opera
Præsidis in
Proregis familiaritate
uenit.*

uenit, P. Matthæus cum Sociis ac sarcinis in triremem illam præsidis transferant, die insequenti discessuri. Verum auctore præside proregi negari non potuit, quæ petebatur P. Matthæi excursio, sed neque videbatur Nostris, vti hanc elabi sibi finerent occasionem necessitudinis cum celeberrimo viro contrahendæ. Ergo P. Catanæo dedit in mandatis, vti præiret, se postea per dispositos equos facile triremem affecuturum. Ipse igitur sella gestatoria vectus, cum duobus famulis ad proregem pergit, & comitem itinere toto habuit eum præfectum militum, à quo fuerat accersitus.

*P. Matthæus cum
Prorege colloquium
instituit.*

PROREGEM igitur noster & Sinensibus ritibus & munusculis Europæis salutauit, quæ ipse libens, vt in re noua fieri solet, accepit, sed patris conspectu magis recreatus, nullum finem faciebat cum eo colloquendi. Colloquiis materiam dabant Mathematicæ disciplinæ, & variæ de Europæ

rope quaestiones, quæ omnia mire comprobavit, unde decem totos dies eum apud se prope per vim retinuit, ut colloquendi cum eo cupiditatem exhauriret, detulerat secum P. Matthæus, ut de Regiis muneribus sermonem ingereret, quædam ex iis, quæ Regi destinarat, inter quæ effigies fuit illa sane nobilis Christi Seruatoris vitro pellucido & striis eleganter ornata; eam igitur cum proregi visendam in eius cubiculo detexisset, primo conspectu attonito similis substitit, deinde utraque manu striatas, quibus tegebatur, valuas occludens, vultum auertebat, non intellexit P. Matthæus quorsum, & arbitratus est, eum effigie visa exhorruisse: dixit igitur: Effigies hæc alium nullum nisi cœli ac terræ Dominum repræsentat. Cui prorex, Nil, inquit, dicto opus est, se ipsam quippe loquitur, non esse mortalis cuiuspiam imaginem, sed non est conueniens locus iste ad imaginem Numinis exponendam. Habebat ipse in superiori domus parte, qua liber in cœlum aspectus patebat, sacellum perelegans, in quo sacello ex Literatorum institutis cœlo venerationem exhibebat, in id sacellum tribus portis aditus patebat: vna in Austum, in Ortum altera, tertia in Occasum ferebatur, in eius ambitu porticus erat cancellis apte distincta, ultra cancellos hortulos ambiēbat, & fruticum florumque conspectu oculos euocabat. Eo igitur in sacello à Curialibus suis erigi Aram voluit, & in Ara cereos & odores incendi imperauit, supra Aram collocata Christi Seruatoris effigie. Ipse sumptuosissimis officij sui vestibus indutus accessit, & debitam venerationem solitis, & sæpe cantatis hoc volumine ritibus quarto repetitis exhibuit, inde ad imaginem per otium cōtemplandam accessit, sed ita tamen, ut non ex opposito, sed ad latus venerabundus adstaret, atque ita multum temporis in ea spectanda consumens, auelli non posse

vide-

Prorex effigiem Seruatoris venerationatur.

videbatur. Idem reliqui deinde domestici eade-
 veneratione præstitere. Et quotidie ad eam repe-
 titis ritibus iisdem pari semper veneratione re-
 dibant, vnus porro ex eius cubiculariis in thuri-
 bulum perpetuos ignes & odores hero imperan-
 te curabat.

*Prorex Ma-
 gistratus ad
 spectandam
 effigiem
 Saluatoris
 inuitat.*

PER eos dies omnes prorex primarios viros,
 ac Magistratus ad prodigiøsæ imaginis spectaculo
 admittibat, eos inter præses fuit Ludilitera-
 rij prouinciæ Nanchinensis, qui deinde Pechini
 P. Matthæo fuit peramicus, & tandem prouinciæ
 Fuchianæ prorex nominatus est. Noster etiam in
 hoc facello totum diem, vel officio diuino reci-
 tando, vel alter orando, quantum licuerat con-
 sumebat, & Deo pie gratulabatur honores illi ab
 Ethnicis etiam hominibus exhibitos. Cupiebat
 quidem prorex diu P. Matthæum apud se retine-
 re, vt Mathematicas aliquot machinas extrui cu-
 raret, verum ex eo, quod rescierat Socios Pechi-
 num versus discessisse, facultatem patri fecit ab-
 eundi, & abeunti magnum argenti pondus in iti-
 neris sumptus dedit, quod in tenuitate nostra
 non fuit importunum: sed utiliora etiam fue-
 runt, quæ dedit rem tantam aggregenti moni-
 ta, cuius ipse difficultatem minime dissimula-
 bat, & sententiam suam exponebat, eam rem e-
 uentu suo carituram. Inde in sella gestatoria di-
 missum ad flumen vsque deducendum curauit,
 ibi celocem conscendit vna cum eo, quem è suis
 curialibus elegerat, vt patrem tam diu comitare-
 tur, donec fuisset Socios affecutus: id fuit in vr-
 be, cui nomen Chingan, vnde reuersus ille, id
 pro regi renunciauit. Idem iste prorex, postea Pe-
 chini gloriari apud alios Magistratus solebat,
 quod eam Christi Seruatoris iconem, quæ Regi
 fuerat oblata, tot diebus intra palatium suum
 habuisset.

*Prorex P.
 Matthæum
 honorifice a
 se dimittit.*

FLVMEN illud Nanchinense, quod maris li-
 lium dicere me memini Iansu Sinice appellari,
 Nanchinum vsque in Boream vergit, inde non-
 nihil in Austrum reuertēs, magno impetu in ma-
 re incurrit: quadraginta fere miliaribus, ex eo
 Nanchinum præterfluit, vnde vt in Regiam Pe-
 chinēsem fluminis aditus pateret, ex hoc in aliud
 flumen, Sinarum Reges, prægrandem riuum de-
 riuarunt, id flumen flauum appellatur, quem co-
 lorem aquæ semper turbidæ inuexerunt. Et hoc
 est Regni Sinensis alterum magnitudine & cele-
 britate flumen, quod extra regnum ad Occasum
 nascitur, è monte, qui *Cunlun* appellatur, quem
 montem vero similibus coniecturis colligitur,
 eum ipsum esse, vel alium minime remotum, è
 quo Ganges creditur scaturire. Id flumen à pri-
 ma sua scaturigine lacum efficit, quem à constel-
 lationibus appellant, inde in Sinarum fines pene-
 trat in prouincia, maxime ad Occasum, cui *Sciensi*
 nomen est, & iterum è Borealibus muris in Tar-
 tarorum terras egreditur, deinde regreditur et-
 iam ad Austrum, & Superiorem, è qua venerat,
 prouinciam, inde aliam, cui *Sciensi* nomen est, lu-
 strat, & aliam, cui nomen est *Honan*, deinde irri-
 gat: post in Ortum flectitur, & non procul à filio
 maris in Orientalem Oceanum influit, è Boreali
 Regione fluminis magni, quod *Iansu* vocauimus.
 Fluuius hic nihil Sinicas leges veritus, è Barbaris
 Regionibus egreditur, & velut odium vlciscens,
 quo Sinæ aduenas prosequuntur, illuuiionibus
 persæpe magnam regni partem fœdat, & alueum
 pro arbitratu mutat, cum plenus est arena, quam
 volvit. Huic designati Magistratus, aut illius spi-
 ritui (spiritus enim multis rebus præficiunt) va-
 riis ritibus litant; turbidos vero fluctus nonnisi
 intra mille annos semel serenare fingunt, vnde
 Sinense diuerbium est, si quando rem infre-
 quentem

Flumen
Nanchinēse
maris filius
dicitur.

Flumen
fluum
magnitu-
dine celebre.

*Riuus ex flumine fluo
manans.*

quentem explicant: Cum flumen flautim serena-
bitur, vnde qui hoc fluuio feruntur, oportet
quam in multos dies conseruare, dum lutum &
arena subsidat: cuius non minus tertiaparte inter
faeces cōputatur. Ante huius fluminis ingressum
& egressum riuus reperitur, qui Pechinum com-
meatum deferentibus nauigiis, transitum præ-
bent: ea nauigia Regia duntaxat ad decem mil-
lia dicuntur excrescere, & solum è quinque Pro-
uinciis Chiansi, Cechiano; Nanchino, Vquam &
Sciantum mittuntur. Hæ quippe Prouinciæ Re-
gi annum vectigal oriza, frumentoque pen-
dunt: reliquæ vero decem, argento numerant.
Præter hæc nauigia alia innumera occurrunt Ma-
gistratum perpetuo euntium ac redeuntium, a-
lia quoque permulta priuatorum negotiatorum:
priuati tamen negotiatores ex Yansu flumine in
hos riuos ingredi prohibentur, sed ij soli nauigant,
qui intra riuum ipsum ad Boream habitât,
id fit, ne immensa nauium multitudo transeun-
tibus aditum præcludat, aut aliquod Regiæ Pe-
chinesi malum moliatur, & tamen ita immensa
est nauigiorum multitudo, vt sæpe dies complu-
res præstolari transitum, aliæ aliis præpeditæ na-
ues cogantur, maxime certis temporibus, cum a-
quæ penuria in canalibus laboratur, cui vt mede-
rentur, multis in locis valuis ligneis aquam con-
tinent, quæ in pontes etiam vsu duplicato instru-
untur, hæc deinde valuæ pleno riuo patefunt, &
nauigia aquæ currentis impetu deferuntur, at-
que ita in aliam ex alia cataractam magno nauita-
rum labore nauigatur, & fastidiosa itineris tardi-
tate. Inde labor etiam crefcit, quod intra riuus an-
gustias raro nauigantibus venti fauent, vnde fu-
nibus fere nauigatio promouetur, quin etiam nõ
raro accidit, vt in egressu cataractarum, vel in-
gressu, cum laborantes aquæ vortices inuoluunt

*Aqua val-
uis ligneis
continetur.*

naues.

naues, demergantur: verum Magistratum aue Primorum nauigia, machinis è ripa ligneis, in aduersas aquas attrahuntur, idq; regis sumptibus, itinere toto factitatur, & in hoc quidem riuo ad nauigationis vsus concinnando, in annos singulos, vt Arithmetico vocabulo vti liceat, millione expendi nihil dubitatur. Ea res stupori fortassis erit Europæis, qui è Chorographicis tabulis intellexerint, iter fore in aulam Pechinensem breuius atque expeditius, & sine sumptu, si mari nauigetur, sed maris & Pyratarum metus ita in Sinarum animos alte penetrauit, vt in aulam com meatum mari deferendum pro maiori incommodo putent.

H O C itinere toto permultæ & celeberrimæ *Inter Nanchinensium & Pechinensium ciuitatum multitudinem.* ciuitates occurrunt, trium scilicet prouinciarum Nanchinensis, Sciantum, Pechinensis, & præter vrbes, tot sunt ad ripas oppida, pagi, ædes, vt dici possit totum illud iter habitatum, hinc fit, vt nullo in loco desit nauigantibus recens com meatus frumenti, orizæ, carniū, piscium, pomorum, olerum, vini & rerum huiusmodi, quæ vilissimo pretio distrahuntur, hoc eodem riuo in Regiam ligna, trabes, tabulæ, columnæ, (nam lignea solum Sinæ in pretio habent) ad opera Regia deuehuntur eo potissimum tempore, quo Regium palatium arserat, & è tribus partibus duas ignibus absumptas commemorabant, atque ita toto itinere nostri crates immensas trabium inter se colligatarum, lignorumque cæterorum reperiebant, quas multa mortalium millia ingenti sudore protrahebant, & vix intra diem vnum, quinque sexve miliaria promouebant, & quidem è prouincia Suscuen, quæ abest ab vrbe Regia longissime, vix intra biennium, & sepe intra triennium huiusmodi crates appellebant, vnde quælibet columna ex illis prodigiose magis ad tria aureorum

Ligna apud Sinas in pretio sunt, ad adificia.

*Lateritii
opus lapideo
preferunt.*

rum millia singulæ excrescebant, & è cratibus vnam, quæ longissima visa est, obuiam habuerunt, quæ in longum ad duo miliaria extendi iudicata est. Ipsi quoque lateres ad Palatij Regij molem (nã Sinæ lateritium opus lapideo præferunt) hoc itinere vehabantur à mille quingētis passuum millibus delati, & permulta sunt nauigia, quæ alium vsum habent nullum, nec diurnis aut nocturnis horis à nauigatione conquiescunt, & quidem hac nauigatione huius generis tanta multitudo occurrit, vt non vni palatio, sed vrbi non minimæ extruendæ sufficere posse videretur.

*Pechinense
solum sterile.*

E PROVINCIIS etiam Australibus, ad Regem anno quolibet, ea omnia mittuntur, quæ in sterili Pechinensis prouinciæ solo desiderari posse creduntur: poma, pisces, oriza, quin etiam bombicini operis vestes, panni, & alia sexcenta, & singulis dies præstituta est, qua die nisi appulerint, ij qui vehendis illis præsumunt, grauibz pœnis mulctantur. In his nauigiis, quæ supra equos vocari diximus, præsumunt semper Eunuchi Regij, qui summa celeritate octoni semper aut deni nauigant, per hunc riuum æstate solum transitus est, quo tẽpore apud Sinas flumina fere ripas exeunt, ideo fortasse, quod eo tum demum tempore niues è montibus, è quibus illa flumina oriuntur, colliquescant, per æstiuos igitur calores in itinere minimum menstruo, & plerumque bimestri, quæ deferuntur edulia procliue erat ante corrumpi, quam Pechinum peruenirent, ideo omnia eius generis admixta glacie refrigerant, & quoniam illa ipsa glacies paulatim æstu dissoluitur, omnibus us in locis, per quæ similibus nauigiis est transitus, ingens glaciei copia in hos vsus asseruatur, & transeuntibus pro nauigantium arbitratu distribuitur, atque ita res omnes velut recentes in Regiam vsque deferuntur.

*Riuus est
solum sterile
nauigabilis.*

HORVM nauigiorum Eunuchi stationes vacuas viatoribus vendunt, & pretium in propriū lucrum referunt. Sinæ quippe indignum putant, munera, quæ ad Regem mittuntur, in vnum nauigium cuncta conferre, sed ad maiestatem pertinere putant, si quamplurimis nauigiis Regiæ res transmittantur. Rex etiam alia ex causa id fieri non abnuit, cum enim innumera prope nauigia Regiis rebus onusta Pechinum sine iusto pondere nauigent, occasio præbetur negotiatoribus, spe lucri merces suas in vacuas naues, non maximo pretio inferendi, quæ res soli fertilitatem forte superat, indigentiam tollit, minuit caritatem, vnde dici potest Pechini nihil nasci, sed nihil deesse.

Eunuchorum nauigiorum stationes vendunt.

SOCII ergo nostri, tamen si in eadem cum Præfidis domesticis essent nauis, stationem tamen sibi peculiarem pretio conduxerant, qua in nauigatione, propter æstum ingentem, multos dies toleratum, alius post alium prope omnes ægritudine graui laborarunt, verum diuino auxilio tandem omnes sub finem sunt in pristinae valetudinis statum restituti. Nauigantes igitur tandem riuo egressuri in Sciantum prouincia flumini non facto sed nato occurrerunt, id flumen excurrit prope Pechinum, vsq; ad arcem, quæ Tienſiu vocatur, huic Pechino aut è Tartaria potius occurrat aliud flumen, quod pari deinde passu fluens, communes aquas immittit in mare, vel potius finem illum, qui est inter Coriam ac Sinas, postquam vno simul die concurrerunt.

Ad arcem Tienſiu perueniunt.

IN hac arce nouus erat, & extra ordinem Prorex, ex eo, quod Iapones infestis armis, vt dixi, Coriam inuasissent, ab eo prorege classis ingens in Coriæ subsidium parabatur, vnde totum illud flumen bellicis nauigiis, plenum militari tumultu personabat, per medios cuneos nostri nullo

*Pechinum
urbem Re-
giam ingre-
diuntur.*

prohibente transferunt, ac denique in portum aut ripam potius Pechinensem appulerunt, quæ ripa etiam tum itinere diei à Pechinensibus muris distat, & tamen ad muros usque, ingentem riuum arte deriuarunt, ne tamen nauigiorum multitudine oppleatur, non nisi regias sarcinas ingredi sinunt, reliqua baiulorum humeris, vel plaustris ac iumentis in urbem deportantur. Dies quo tandem Nostri primum in urbem Regiam penetrarunt, lætior fuit, etiam ipsius festiuitatis auspicio, incidit enim in peruigilium eius diei, quæ Ecclesia Virginis Natali consecrauit. Sed neq; nos hic gaudium nostrum dissimulare licet aut decet, cum iam in occlusum tot sæculis Regnum fidei Christianæ præcones, per tot maria denique penetrarint, & se primum in Urbem Regiam intulerint.

*Emporia
præcipua.*

PRIMARIA quæ in hoc itinere transeuntur nostri emporia lustrauerunt, hæc fere numerantur. E prouincia Nanquinenfi *Iamcheu*, in eleuati poli supra finitorem gradu dimidiato supra secundum ac tricesimum. *Hoaingan* in quarto supra tricesimum, non toto Sinceu, in dimidiato supra quartum ac tricesimum ample dimensum. E prouincia Sciantum, *Zinim* in tricesimo & quinto gradu duabus tertiis gradus portionibus superadditis. *Lincin* in septimo ac tricesimo duabus quoque tertiis gradus partibus superadiunctis. E prouincia denique Pequinensi, *Tiencin* in nono ac tricesimo gradu atque dimidiato: *Pequinum* in quadragesimo gradu peramplo. E quo conuincuntur erroris, qui sola imaginatione ducti, Pequinum in quinquagesimo gradu statuerunt. Nunc vero iter è Cantonienfi metropoli, quæ bi duo abest ab Amacaensi portu Pequinum usque, per stadia Sinensia dimetiar, quorum quinque miliarium; quindecim leucam faciunt, fluminibus

*Error Mathematicorum.
Iter è Metropoli
Cantone
Pequinum.*

nibus igitur itinere instituto, quod iter fere nostri faciunt è Cantonienſi Metropoli Nanhium 1170. Inde Nancianum 1120. hinc Nanquinum 1440. Deinde Pequinum 3335. quæ in vniuerſum collecta ſummam colligunt 7665. Quibus ſi addas Pequino immanes illos muros Regni Sinenſis Tartariæq; diſcrimen centum, vt iam dixi Italica miliaria, ſiue quod idem eſt Sinenſia ſtadia quingenta, & biduum quod Amacao in Cantonienſem metropolim nauigatur, Italica videlicet miliaria ſexaginta, ſiue quod idem eſt trecenta ſexaginta, habes vniuerſam regni Sinenſis mathematico more latitudinem ab Auftro in Boream, id eſt, ſeptem millia nongenta viginti quinque ſtadia Sinenſia, quæ in Italica miliaria reducta mille quingenta octoginta quinque numerantur. Eadem ſi in leucas contraxeris, quæ tribus Italicis miliaribus conſtent ſingulæ, quingentas viginti octo cum tertia leucæ parte conſicies. Et hanc vaſtitaſtem vnius Regni non Noſtri ſolum prope quotidie, ſed ego quoque luſtraui, ſi eam partem demas, quæ Pequino in Tartariam triduo vix toto decurritur. Sed huic ſupputationi ad regni amplitudinem colligendam tantum demas oportet, quantum fluminum anfractus à recto itinere deſſectunt.

N A M ſi rectam lineam velis, ex graduum numero certiffime colligetur, ſi enim cum ſint in latitudine fere viginti quatuor, & in longitudine viginti duo, quod libro primo aſſerui, ſi ſingulis gradib⁹ miliaria ſexaginta Italica, vt vulgo ſolet, & quod idem eſt, leucas viginti attribueris, efficiet totam regni Sinenſis aream in latum, id eſt, ab Auftro in Boream Italicis miliaribus mille quadringentis excurrere. Leucis vero ex tertiæ partis ſymmetria ſubductis quadringentis & octoginta, in longum vero ſiue ab Ortu in Occaſum

ex eo quod duobus gradibus breuior est, excurrit in Italica miliaria mille trecenta viginti, leucas vero quadringentas & quadraginta. Cui areæ cū ad perfectam quadratæ figuræ magnitudinē soli duo gradus desint, facile est ex Geometricis principiis amplitudinem admirabilem dimetiri. Cum constet figuræ quadratæ limites cæteras omnes figuras quadrangulares areæ diffusionem superare.

S E D de hac Arithmetica supputatione fortasse plus satis. Placuit tamen ad antiquiorum Scriptorum ac Geographorum errores corrigendos rebus iam plane exploratis hoc semel commemorare. Ex iis enim plerique nondum hac vastitate contenti, decem supra verum gradus in Boream addiderunt.

Pechinensi negotio frustra tentato Nostri Nanchinum reuertuntur.

C A P V T III.

*Situs urbis
Regia Pe-
quinerfis.*

*Magnitudo.
Latitudo
murorum.*

IN hoc Regiæ Ciuitatis ingressu, iniuriam illius maiestati facerem, & lectori desiderium ingererem, nisi de ea pauca præfarem. Sita est igitur Regia hæc vrbs in extremo regno ad Boream, nec abest à nobilibus illis contra Tartaros muris, nisi centum miliaribus, magnitudine & vicorū compositione, ædificiorum mole, munitioibusq; à Nanchino superatur quidē, sed vicissim superat incolarum multitudine, militum ac Magistratuū numero, ad Austrum duobus muris cingitur, altis ac fortibus, quorum ea est latitudo, vt facile currentes equos duodecim simul capere possit, nec alter ab altero impediatur, constant illi ex opere lateritio, nisi quod in pede saxi ingentibus

tota

tota murorum moles infistit, mediis in mœnibus pro latere confectam terram iniecerunt, & altitudine quidem non parum superant eos, quibus Europææ vrbes assurgunt, ad Boream vno non amplius muro ambitus continetur. In his mœnibus nocturnis horis à militum turmis, non minus vigilatur, ac si omnia bello arderent: diurnis ad portas Eunuchi excubant, aut excubare se dicunt, nam reuera vectigalibus exigendis incumbunt, quod aliis in vrbibus fieri nequaquam solet.

REGIVM palatium, intra interiorē Australis Regionis murum confurgit, pene pro vrbis portis, & inde in Borealem vsq; murum excurrit, vnde videri potest vniuersam vrbem occupare, nam reliqua ciuitas ex vtroque palatii latere diffunditur, angustius est aliquanto palatio Nanchinensi, sed angustias amœnitate ac splendore compensat. Nanchinense quippe ex absentia Rerum, instar cadaueris anima destituti indies corrumpitur: Pechinense vero ex eorum præsentia magis magisq; exornatur.

Regium Palatium.

VRBIS vici Pechini per pauci lateribus aut filice strati sunt, vnde dubitari potest, quo maxime tēpore molestior sit incessus, nam hyems lucem, æstus puluerem, vtrumq; molestissimū incedentes æque fatigat, & quoniam in ea prouincia pluit infrequenter, tota in puluerem terra dissoluitur, quem si ventus licet non maximus excutiat, nullus domi locus est, quo non ille penetret omnia fœdaturus, ex hoc incommodo remedium quærentes, morem inuexerunt alibi, vt arbitror, insolentem, nullus est enim è quolibet ordine, qui pedibus aut equo incedat sine velo è pileo ad pectus vsque pendente, & faciem contingente, quod ita comparatum est; vti raritate sua ab oculis penetretur, nō tamen à puluere; id quo-

Vrbis vici.

*Pechinenses
velo contra
pulueres
vtrantur.*

que velum aliud habet in ea vrbe percōmodum, quod non nisi quando volueris, agnoscaris, vnde ab innumeris salutationibus liber, quo quisq; voluerit apparatu molestiam minuit, ac sumptibus parcit, cum enim apud Sinas intra vrbes equitare minus magnificum habeatur, & sella gestatoria vehi, sit satis in ea vrbe sumptuosum; licet sine nota minuere apparatus, ea quoq; consuetudo nostris cecidit opportune; nā inter bellicos tumultus, externos homines per vicos cursare, fuisset importunum, ergo hac vfi consuetudine, nemine aduertente, libere quo res exigebat velo tecti cōmeabant. Vix alibi familiarius est, luto ac puluere necessitatem inducente, equo vel aliis etiam iumentis insidere, quæ passim in triuiis portisq; vrbis ac palatii pontibus ac fornicibus frequentioribus sessores præstolantur, & paucis obolis diem totum sessorem suum vehunt. Et quoniam incredibilis est vrbis frequentia, muliones plerumque iumenta fræno circumducunt, & viam aperiunt; ii quoque peritissimi sunt vicorum, nec fere est quisquam è Primoribus, cuius ædes ipsi minime norint, & prostat etiam commentarius, in quem vrbis regionum, vicorum, platearum, nomina omnia referuntur fidelissime, nec equos solum, sed sellas vbiq; gestatorias ac baiulos reperis, qui Magistratum salutatores ac reliquos viros fere primarios gestare gestiunt, quanquam pretii plus satis exigunt, quam Nanchini aut alibi consuevit.

*Muliones
sessores præ-
stolantur.*

VRBS abundat rebus, vt supra dixi, omnibus, sed fere importatis, nec in hac vrbe ita commode viuitur, nisi ab iis quos copia frugaliter viuere minime cogit, ligna tamen in focum maxime defunt, sed eam rem compensat bitumen illud (nomen enim aptius nomen inuenio) è terræ visceribus effossum, quale apud Eburones in Belgio, & alibi videmus.

*Lignorum
penuria.*

videmus, quo incenso in culinam focus extruitur, imo & in hybernis frigoribus, quæ asperiora sunt, quam ipsa poli vicinitas postulat, commodissimæ lignorum penuriæ, illius copia subuenitur, vnde fere solent lectos opere lateritio ita cōstruere, vt subtus inanes secretis fistulis calorem admittant, quo è foco nouo hypocaustorum genere subtus lectos aspirat, & quidem nihil opus est totam noctem ignem illum fouere, diutissime quidem perseuerat. Et ea lectorum ratio per omnes Borealiū Prouinciarum Regiones obseruatur.

Lectorum ratio.

SINÆ Boreales, natura hebetiores aliquanto & minus acuti Australibus, sed militari virtute longe superant, ita sunt enim res humanæ compositæ, vt se ipsas vicissim superent atque superentur. Hoc nostrorum in hanc urbem Regiam aduentu constare denique certo cœpit, quod iam diu opinati fuerant, hoc regnum illud ipsum esse, quod *magnum Cataium* apud aliquos Auctores appellatur, & hanc urbem Pechinensem Regiam esse illius, quem *magnum Can* vocant, qui nunc est Rex Sinarum, quæ vrbs ab iisdem *Cambalu* nominatur. Id ne cui incredibile videatur, probare nunc aggredior. Ac primum quidem indicium, quo in eius rei coniecturam diu incideramus, ex eo collectum est, quod illi ipsi Auctores, qui de hoc vastissimo Regno Cataio aliisque Sinarū prouinciis scripserunt, asserebāt illud ad hanc mundi plagam Persicis Regnis ad Orientem adiacere, & Persidem quidem latius nunc extendo, quam ea, quæ nunc Persidis nomine insignitur, eas enim omnes Regiones complector locorum immanitate vastissimas, quæ in Asia ad Sinenses vsq; terminos Persicum sermonē admittit, ad Austrū vero à Tartaris videri. Et quoniam in Sinarum regno frequenti inquisitione nihil de vastis-

Sina Boreales.

Magnum Cataium.

Regni Catai amplitudo.

Tartari confines Pechinensium.

fimo regno audiebamus, fieri nobis minime posse videbatur, vt res tanti momēti à vicinis omnino regnis ignoraretur, & è maximo imperio nullam neq; belli, neq; commercii memoriā per tot sæcula reperiri. De hoc eodem Cataio legebamus, illud à flumine Chiam ab Ortū in Occasum vsq; peruadi. Chiam porro lingua Sinica flumen maximum sonat, alii enim fluuii *Ho* appellantur, illud porro flumen suspicamur esse, quod filiū maris appellauimus, in hodiernam quippe diem *Iansuchian* appellatur, legebamus præterea ad Austrum regna nouem; sed ad Boream regna sex eo in regno reperiri, quæ plane cum quindecim Sinenfis regni prouinciis non numero solum, sed ipsa quoq; re conueniunt. Sunt enim hæ prouinciæ regna etiā vasta quindecim, aliquas enim ex illis vniuersam Italiam nihil est dubium magnitudine superare. Ad Austrum quoq; ex his nouem sitæ sunt, sub eo nempe flumine, quod modo nominavi. Ad Boream vero sex supra flumen illud ipsum numerantur. Indiciū etiam ex cuiusdam auctoritate clarius accepimus. Anni sunt plus minus quadraginta, hoc scilicet quo scribimus millesimo sexcentesimo octauo, ex quo Pechinum ex Arabia Turcæ duo aut Mahometani saltem peruenierunt. Illi terrestri semper itinere ad Sinarum Regem leonem adducebant, auditum alias à Sinis animal, sed visum infrequenter, hi ab Rege excepti sunt per humane, & Magistratū quodā donati supra regium stipendium, quod etiam in filios & vniuersam progeniem propagarent: id factum ad leonem quamdiu vixit, moderandum, & ne in patriam redirent res nouas in Sinarum regnū molituri, hoc ipso tempore cum nostri Pechinū aduenerunt, superstites erant ambo, ad eos P. Matthæus vnū è Fratribus nostris misit, vt aliquid earum rerū ab his expiscaretur, quin etiam

Regna
 quindecim.

Duo Turca
 ad Regem
 Sinarum
 perueniunt.

cum secundo Nostri in hanc aulam redierunt, ipse P. Matthæus cum illis est sæpe congressus, è quibus clarissime constitit regnum illud, in quorum viuebāt, magnum Cataium, & urbem ipsam Cambalu appellari, nec ea de re vel tantillum dubitabant, aut aliud se ex itinere Cataium reperisse vel audisse commemorabant. Idem ex aliis quoque è Perfide aduenis auditum à nostris sæpius ac sæpius, nec vnquam ea de re variatum.

QVIN etiam ex ipsis Sinis ingesto à nostris sermone, illud quoque nomen ab iis auditum reperimus, ac tametsi ab externis hominibus Sinarum regnum ita appellatur, nominis tamen origo partim è Sinenſi sermone, partim è Tartaro deducta dubitari vix potest. Sinæ quippe scriptis libris, quoties Tartaros nominabant, *Lu* dicunt, & Septentrionis plagam *Pa*, nec solum *Pe*. Tartaris vero *Cam*, à nobis *magnus* redditur: quam vocem ne ipsi quidem Sinæ ignorant: & quoniam eo tempore, quo se Tartari in Sinarum regnum intruserunt, Rex Tartarus sedem Pechini fixit, ideo *Campalu* appellauit, & quoniam apud varios P, consonans in B, commutatur, ideo *Cambalu* cœpit appellari, quauquam Sinæ, qui consonante B, fere carent, etiam nunc *Campalu* pronunciant, inde plane apparet, Marcum Paulum Venetum eo tempore in hoc regnum penetrasse, quo Tartari Sinis imperitabant, & fortasse cum illis ipsis eo penetrasse. Eius deinde commentariis Europæ Sinarum Regnum innotuit eo nomine, quo Tartari utebantur, Cataium videlicet & urbem Regiam *Cambalu* appellantes, & si quis vrgeat fortasse latius Catai fines à Marco Paulo protendi, quam Sinarum hodie pateant, id vt sit verum, quia nondum excussi, nihil obstat quin vicinas Tartarorum Regiones communi nomi-

Rex Tartarus Pechinæ sedem fixit.

Sinarum regnum innotuit.

ne ad Boream paulo latius appellarent. Hoc tamē tempore nulla extra muros Sinenses Regio reperitur, quæ Cataium vocitetur.

*Chinæ no-
men in Eu-
ropam trans-
missum.*

LVSITANI postmodum huius regni famam, Chinæ nomine in Europam amandant, de- sumpto, vt arbitror, ab Siam incolis non- bem vero Regiam communium Sinensium Pechinum appellarunt, vnde nihil mirum, si- mographos nostros nominum discrimine per- motos, duo regna distinxisse, & quidem ita con- tigua, vt alterum sine altero cognosci nullo mo- do posse videretur. Has certissimas, vt videbatur coniecturas P. Matthæus in Indiam Europamq; transmisit, nec tamen fides illi tunc satis adhibi- ta, donec alia ratione ita constitit, vti iam ne in- dubium quidem possit reuocari, quod infra suo loco fuse narrabimus.

*Socij Pechi-
ni à Præsidi
excepti.*

NOSTRI mox vbi Pechinum ingressi sunt, in Præsidis illius cuius auctoritate venerant au- lam se contulerunt, is enim itinere terrestri non exiguo temporis ac vitæ compendio iam diu ad- uenerat, exceptit eos intra palatij fines habitatio- ne non incommoda, nec eos abesse voluit, eorum consuetudine delectatus, cepit igitur ipse nostrū negotium cum Eunucho familiari communica- re. Is recepit se rem tantam pro virili curaturum, & in eum finem Socios videre ac regia munera voluit. Ergo ad dictam diem præsides & Eunuchus ad ea spectanda in nostrorum stationem se con- tulerunt: ab Eunucho P. Matthæus exceptus est perhumane, eo nimirum ritu qui adhiberi solet in prima illorum visitatione, quos dudum vi- dere gestierunt, inde simul omnes in eadem men- sa sunt familiariter epulati. Hæc igitur vidit ho- rariam machinam, Christi Seruatoris ac Dei Pa- rentis imagines, clauicimbalum Sinis hætenus inauditum, vitra trigona duò, & Dei quidem pa- ren-

rentis effigies, cum in terram exponeretur, baiu-
 lorum iniuria in tria fragmenta disiliit, sed ea
 res, quæ illius valorem in Europa sustulisset, apud
 Sinas etiam auxit, nam fragmentis denuo inter
 se compositis, antiquitatem cœpit ubique vene-
 re. *Ubi hac ratione redolere, vnde pluris etiam
 venditur, quam si integra viseretur.* Eunuchis
 ac ceteris spectatoribus mire omnia placuerunt:
 sed tamen audierat ille nostros argentum verum
 ex viuo conflare, eam rem ipse ceteris præferebat.
 Sciebat enim id Regi gratum imprimis fore; ita
 humanam cupiditatem nullæ opes satiant, vt sint
 quales Sinarum Regis prope immensæ, ergo vbi
 vidit nihil ea de re à nostris ingeri, respondit: Vi-
 deri sibi his ex causis, Regi de aduenis sermonem
 minime inferendum, eo maxime tempore, quo
 paries pene proximus bello ardebat, & è Coria
 quotidianis rumoribus crebrescebat, multos
 mortales bellicis congressibus interire, & Iapo-
 nes omnino in Sinarum regnum velle penetrare,
 & quoniam ipsi omnes vno nomine aduenas vix
 distinguunt, arbitrati eosdem vel prope eosdem
 esse, hinc fit vt nostros pro Iaponibus haberent,
 ipse quoque præses ea re & amicorum consiliis
 monitus, periculosum cœpit iudicare externis eo
 tempore negotiis implicari, re igitur desperata,
 secum nostros Nanchinum reducere meditaba-
 tur. Verum patribus visum est rem nondum esse
 desperatam, ne itaque tot labores ac sumptus in
 vanum contulissent, mensem vnum, post præsidis
 discessum, Pechini sunt commorati in conductis
 ad eam rem ædibus. Præses enim ad certam diem
 vrbe Regia egredi per leges tenebatur, qui enim
 ad Regias huiusmodi gratulationes in Aulam ve-
 niunt Magistratus, intra mensem Pechinensibus
 muris egredi, & ad sua munia redire compellun-
 tur.

*Dei Parens
 tis effigies
 confringi-
 tur.*

*Socij pro Ia-
 ponensibus
 habentur.*

AMACAENSIS Collegij nouus Rector P. Emanuel Diaz, nummos in itineris sumptus necessarios submiserat, ac deinde coniectans Socios Pechini fortasse inopiam passuros, syngrapham misit, qua scribebat, eos aliam summam Pechini exacturos pro ea, quam receperat quidam Negotiator Amacai, sed mentitum fuisse Negotiatoris nomen, qualem nullum eo nomine Pechini repererunt, euentus ostendit, id alias etiam iterum accidit: ac tametsi Amacai Nostri pecuniam receperunt, ideo tamen hic eam rem infero, vt constet, id negotiandi genus Sinenfium mercatorum fidem excedere, & toto regno passim esse inusitatum. Abierat iam Præses Sociorum protector, & nostri varia in finem suum moliebantur, sed plane frustra, nam familiares omnes, vel P. Matthæi, vel præsidis amici Magistratus, Nostros in ædes suas nedum ad colloquium admittere uoluerunt, licet scriptas à præside ad promouendum negotium literas obtruderent, tanta est aduenarum ubique formido, ergo tandem visum Nostris, eam rem frustra tentari, & nondum horam aduenisse, qua Deus Optimus Maximus uellet eam urbem Euangelij sui radiis illustrare, atque ita priora consilia damnantes, Nanchinum repetere statuerunt, & in aliam occasionem sua vota differre, maxime quod minus tutum videbatur, inter bellicos tumultus infortunium aliquod præstolari, quo iam erectæ sedes periclitari, & huic erigendæ ianua in posterum posset præcludi.

*Socij ad cō-
gressum non
admittun-
tur.*

*Socij Nan-
chinum re-
deunt.*

ERGO ad reditum commodum nauigium exiguo pretio conduxerunt, nam in reditu vacuæ naues, quolibet nauulo viatores vehunt. Nauigij commoditatem Nauarchi tenuitas fecit incommodam, armis enim plerisque ac sociis nauticis carebant, vnde Linsinum vsque urbem men-
struum

struum iter fuit. Sed neq; tempus illud male collocatum; nam à patribus Sinensium vocabulorum index in ordinem redactus, adiutore maxime Fratre nostro Sebastiano Sinensis linguæ ap-
prime perito, alia quoque multa concinnarunt, quibus in posterum nostri faciliore methodo patrium sermonem ediscerent, nam aduerterunt ex eo quod Sinense idioma vniuersum è solis vocibus monosyllabis constet, ad multiplicandos earum vocum sonos, accentus nonnullos & aspirationes ab Sinis inductas, quarum rerum ignorantio perturbationem tantam afferebat, vt neq; intelligi possent loquentes, aut intelligere. Instituerunt igitur accētuum virgulas ac notas quinque, quibus intelligerent nostri, quo quæque dictio accentu efferretur, tot enim ipsi accentuum varietates esse aduerterunt. Ad eam rem contulit P. Caraneus non parum, ille quippe artis musicæ peritus, cum dictiones in aures sonis assuetas admittisset, facilius accentuum varietatem internoscerebat, & sane ad hunc sermonem ediscendum, iuuat non parum aures musicis sonis non nihil assuefecisse, eum igitur scribendi modum, qui tum à duobus antiquissimis Sociis institutus, reliqui hodieque obseruant, ne si quisque pro arbitrato scripserit, magna perturbatio ingeratur, & alteri alterius scripta prodesse non possint, iuuat etiam Nostros non parum in Sinicis libris ediscendis P. Matthæi, quam in Tetrabibulum Sinense scripsit, Latina paraphrasis, suis etiam commentariolis illustrata. De Tetrabiblio illo, primus liber, cum de Literatorum gradibus agit, consulatur.

*Socij linguæ
Sinica dant
operam.*

*Musica peritia non
parum conducit ad
linguam
Sinensem.*

*Hyeme praeventi Nostri in flumine hybernant.
P. Matthaus itinere terrestri Nanchinum
repetens, tertiam sedem erigit.*

C A P V T IV.

SINENSES omnes fluij in Borealibus plagis sub ipsa hyemis initia ita gelu concrefcunt, vt nauigijs peruadi minime possint, ac plaustris etiam sidum transitum praebent. Et quoniam nostri serius paulo soluerant, & tardissime nauigabant, in flumen concretum inciderunt, & nauigandi tempus in veris principia necessario praestolandum. Lincinum vrbs e maximis, & commercio celebris in paucis, ad ea enim non prouincialia solum mercimonia, sed e toto quoque regno peruadunt. Ea res frequentiam facit vndiq; comiteantium.

*Socij hyber-
nare cogun-
tur.*

*Lincinum
vrbs.*

*P. Mat-
thaus alia
Sedem sta-
bilis Suceu.*

IN hac temporis necessitate, patres angebat temporis maxime iactura, quam per hybernos menses mora inutilis faciebat, & itineris suscepti negotia tantopere interrompebat. Ergo inito consilio visum, vti pater Matthaeus cum famulis duobus ad Australes regiones terrestre iter arriperet, tentaturus an Nanquini aut alibi nouam sedem posset stabilire, Socius cum fratribus ac sarcinis, dum se vis hyemis remitteret, ibi praestolaretur, & per apertum glacie soluta flumen, Nanquinum repeteret. Et quoniam Chiutaifo familiaris ille Xaucei discipulus, saepe olim & mutuis colloctionibus, & deinde literis P. Matthaeum ad se in patrium solum euocarat, vti sedem ibi perpetua stabiliret, statuit sibi eo eundem, vt in nobilissimo emporio, Suceu vocant, vota sua Deo duce

ten-

tentaret, quam ad rem omnino illi facere plurimum videbatur, eius vel amicitia, vel auctoritas, quem hactenus fidum præ cæteris amicum reperisset.

ERGO per mediam Sciantum prouinciam penetrans, Siuceu & Yamceu nobilissima emporia lustrauit, quanquam hyberna frigora iter interturbabant sæpe, ac laborem augebant; verum mira facilitate quaqua versus iter nullo prohibente instituens seipsum solabatur. Ergo transmissio Yamceu flumine, in Cinchiamfu regionis illius metropoli in effossum arte riuum ingressus est, quo riuo in emporia nobilissima Suceu, imo & in metropolim vsque Cechianæ prouinciæ. Hamceu nauigatur. Hic riuus ideo quod Australior nullo tempore concrefcit, adeo subinde angustus est, vt nauigiorum multitudine occupatus, neque gradiendi, neque regrediendi faciat facultatem, quod hic P. Matthæo contigit. Ergo a-

*Artificio-
sum quoddã
plaustri ge-
neris.*

NOBILISSIMUM hoc emporium vnum est ex iis, de quibus est Sinense diuerbium; Quod in cælo Beatorum sedes, hoc in terra Suceu & Hamceu nominatur, est enim è principibus & celeberrimis huius imperij locis; siue splendorem, siue opes, siue copiam, siue frequentiam, & quidlibet aliud spectes, tota extructa est vrbs hæc in placido aquæ potabilis flumine, quod fere soli vëto paret fluctus cõmouenti, quod flumen, si volueris, apte for-

*Suceu om-
nium nobi-
lissimum in
China em-
porium.*

fortasse lacum appellabis. Per eam igitur totam
 vti Venetiis, vel aqua, vel terra commeat, sed
 in hoc Venetias superat, quod aquæ potabilis vsu
 potius, quam maris sale perfruatur, vici omnes
 & ædificia, vt apud nos fieri solet, pineis trabibus
 in flumine defixis insunt, merces Lusitanæ, A-
 macao & quælibet aliæ, ab externis regnis impor-
 tata, maximam partem in hoc emporio distra-
 huntur, illi enim in reliquas regni vrbes frequen-
 tissimum est, quolibet anni tempore commer-
 cium, atque ita nihil est, quod desiderare possis, si
 voles comparare, vnica vrbs porta in terrestre
 iter patet, in reliquis aditus non nisi nauigiis pa-
 tet, innumeri sunt passim pontes, magnifici sane,
 & qui ætatem ferunt, sed in angustis illis riuis nõ
 nisi in arcum vnum assurgunt. Butyri & lactici-
 niorum nusquam alibi tantus vsus, ex oriza quo-
 que vinum nullibi præstantius, & vnde in reli-
 quum regnum Pechinum vsque importatur: vix
 biduo abest à mari, munitissima vrbs est, & to-
 tius regionis, quæ vrbes octo numerat, caput,
 hæc tuitus est olim pertinacius è principibus qui-
 dam, cum is, qui huius Regiæ familiæ truncus
 est, Sinense imperium, pulsus Tartaris, inuaderet,
 ideo velut rebellis ciuitas in hanc vsque diem im-
 mane tributum pendit, nam dimidiatam om-
 nium, quæ terra fert, pendit portionem, inde sit,
 quasdam in hoc regno prouincias minus pendere
 simul duas, quam quantum hæc Regio sola Regi
 vectigalis exoluit, vniuersa quippe Regio suæ
 Metropolis auctoritatem secuta, Regi pertinaci-
 ter æque restiterat, in hanc etiam vsque diem fre-
 quenti præsidio seruatur, & in ea præsentior est
 semper, quam alibi rebellionis metus.

*Succen caput
 regionis to-
 tius.*

*Sociorum
 extrinsecus.*

ABERAT tum forte Chiutaifo, sed non pro-
 cul in vicinam urbem *Tamau* nomine commi-
 grarat: ab eo exceptus est incredibili humanita-
 te, qua

te, qua maiorem ne in Europa quidem è familiarissimis amicis, & addictissimis potuisset expectare. Hospitabatur in quodam Idolorum Cœnobio, satis anguste: lectum ipse suum, licet renitenti Patri, cessit: ipse alium in ipso solo sibi sterni iussit. Ex itineris laboribus & incommodis, in ægritudinem incidit pater Matthæus, & ita ut eo in loco moriturus videretur, sed tantis obsequiis ab amico suo affectus est, ut intra mensem, quo tempore ibi substitit, vires ita recuperarit, ut robustior sibi, quam prius videretur. Hæc obsequia P. Matthæus tum aliis munusculis, tum vitro trigono remuneratus est; illud ipse in Cantonienfi prouincia summopere expetierat, ac pretio etiã comparare tentarat: eo igitur nunc in primis recreatus fuit, & ut illi vitro adderet maiestatem, in argenteam thecam reclusit, & aureas catenulas in extremis nodulis illigauit, addidit etiam elegãtem in eius encomium scriptiõnem, qua probare nitebatur, eam gemmam fragmentum esse materiæ illius, è qua cœli constant, his ornamentis multorum cupiditatem incitauit, nam nõ ita multo post quingentos aureos in pretium vnus aliquis dicitur obrulisse: verum ille tum quidem vendere renuit, tamen si maxime optaret, ea solũ ex causa, quod non nesciret, id generis vitrum, inter munera regia computari, verereturq; ne emptor P. Matthæum misso ad Regem vitro præueniret, & eius deflorata nouitate minoris ab Rege haberetur, postmodum tamen vbi oblata Regi munera rescuit, aucto etiam aliquantulum pretio, tum demum vendidit, eaq; summa, multa debitorum nomina dissoluit, & notis apud Socios nominibus amicitiaẽ ideo illigatus, beneficium semper agnouit.

CVM eo porro negotia sua pertractans, opem suam liberaliter detulit, asseruitq; se perpetuum

B b

patris

P. Mat-
thæus à
Chiutaiso
humaniter
excipitur.

Vitri trigo-
ni mira æ-
stimatio.

*De Sede si-
genda Sucea-
nigitur.*

Patris comitem fore, donec iis in regionibus aliquod ex animi sententia domicilium statuisset, aduertens igitur P. Matthæum, ab eligenda sede in patrio Suceu emporio non solum non abhor- rere, sed etiam utcunque propendere, non ex eo solum, quod ipsa soli commoditas, & frequentia inuitaret, sed etiam, quod amici patrium solum esset, à cuius propinquis viris nobilibus ac prima- riis amicitia iure sperare poterat, quidquid ab a- micis speratur, ergo familiaris noster cum viris nobilibus ac prudentibus consilia sua communi- cans, auctore quoque P. Matthæo statuit, Sedem Nanchini sperandam, sed neque tentandam, va- rias afferebant causas, sed hanc maxime, quod in tanta Magistratum multitudine, quantam Nā- chini esse constat, sperari vix poterat, ut omnium benevolentia in nostrorum patrocinium conspi- raret, atque ita facile futurum, ut ex iis vnus ali- quis nostris infensus, eos suis sedibus cum igno- minia exturbaret. Hæc omnia incommoda Sucei cessare putabantur, ergo ad eam conficiendam censuerunt, opus esse ut ad primi Tribunalis præ- fidem illum inquam itineris nuper Socium nau- garent, ab eoque literas ad Suceanos Magistratus expeterent, & ab aliis etiam Magistratibus ami- co nostro peramicis, quibus literis negotium no- strum procliuus redderetur.

*Anni prin-
cipium
eiusque fe-
stivitas re-
tardat ne-
gotium Pa-
trium.*

E O tempore Sinensis anni principium appe- tebat, incommodum ad negotia tempus, dum o- mnes amicis salutandis, muneribus mittendis ac remittendis, conuiujs instruendis essent occu- pati. Visum est igitur otiantibus negotia minime obtrudenda, ipsi vero ad publicam illam celebri- tatem peragendam in urbem Cinchian nauiga- runt, qua in vrbe nemini non erat notus noster Chutaiso, & quod idem erat ipse P. Matthæus, nullo enim in loco, in quo aliquandiu constitif- set,

set, neglexerat illius famam euulgare. Ergo ad
 vtrumque magni concursus vrbanoꝝ Magi-
 stratum facti, sed neque cæteri vrbis primores
 defuerunt, expletis igitur, ac tantisper sedatis a-
 lacritatis publicæ tumultibus, vterque Nanchi-
 num cogitabant, P. Matthæo Gubernator ingens
 nauigium obtulit publico sumptu, quod Magi-
 stratibus fieri solet, vt Nanchinum nauigaret, nec
 renuit, securitatis causa ratus id esse opportu-
 num. Nanchinum igitur sexto Februarij vlti-
 mo sæculi quingentesimi anno deueniunt, nec
 opus fuit antiqua illa circumspeditione, nullo e-
 nim prohibente pedites in hospitium deueni-
 runt, id fuit in Cœnobio ingenti, cui nomē Cing-
 hensu, in eo Cœnobio magna est hospitem fre-
 quentia, qui in conductis stationibus ideo com-
 morantur, quod in ipsius ciuitatis centro extru-
 ctum sit, ea in vrbe alia omnia in melius mutata
 repererunt: certis enim nuncijs iam percrebue-
 rat, Iaponios Coria pulsos, non sine damno in
 patriam renauigasse, ipsum vero Imperatorem
 Cambaco extremum diem clausisse, cuius con-
 filia de Coriano regno ac Sinensi occupando Si-
 nas, gentem imbellem, tanto operē terruissent, ne-
 que hoc solum metu liberi exultabant; verum
 etiam quod ærario Regio, sublatis extra ordinem
 sumptibus, in posterum parcebatur, Sinarum
 quippe exercitus fere ad centum millia militum
 recensēbat. Repererat pater varios de se rumo-
 res, sed beneuole tamen sparsos: eum Pechinum
 auctoritate præsidis nauigasse, vt Regi pretiosa
 munera deferret, ac tamen nihil effecerat, id ta-
 men omnes in Coriani belli tumultus referebāt,
 qui si alio quolibet tempore idem tentasset, faci-
 le audiendus credebatur: horarias machinas vi-
 dere gestiebant omnes, eo maxime stupore defi-
 xi, quod seipsa tintinnabulum pulsari diceretur.

*Nanchi-
nū rediunt.*

*Iaponij Co-
ria pulsi.*

*Nanchinē-
sis status
mutatus.*

De imaginibus, de clauicimbalo, ac reliquis mira sparsa erant non supra fidem solum, sed etiam supra modum.

*P. Matthæo
auctoritas
conciliatur
apud Præsi-
dem.*

EO igitur in Cœnobio, à veteribus amicis visitatur, inde post dies aliquot ad præsidem vtrique peramicum itum fuit, is vbi audiuit patrem Matthæum solum tot terras lustrasse, nullibi obicem iniectum fuisse, in conductâ iam per se domo habitare, ab amicis frequenter visitari, mire lætatus est hoc prospero rerum euentu, adnitente maxime Chiutaiso, qui pleno, vt solebat, ore in patris Matthæi laudes se effudit, aiebat eum scientiis, quas in Sinarum regnum intulerat, Literatis omnibus oculos aperuisse, quos ad eam diem ignorantia clausos habuissent. His ex causis eum ab omnibus expeti, & vbique retineri, noluisse tamen quicquam sine præsidis auctoritate, quem protectorem adlegerat, de se rebusque suis statuere.

*Præsidis fa-
uor erga P.
Matthæum.*

AD hæc eum Præses hortabatur, vti domum Nanchini pretio compararet, eam urbem multis ex causis esse commodam, & aeris clementia nobilem, nolle se vt alibi, quam in suo cōspectu subsisteret, vt præsentem semper eum fauore complecteretur, neque expectato responso, duos è curialibus suis Nanchinensis vrbs peritos euocat, iubet, vti venalem domum patri conquirant, hanc præsidis propensionem maluit silentio differre, quam repulsa excludere, tamen aduersari videretur deliberationi iam prius constitutæ. Vix dum domum redierant, cum ecce tibi præses ipse sequitur, ad visitationis officium vtrique rependendum, eam porro visitationem ritibus omnibus omisso nullo, & maximo, quo incedere solet apparatu, cohonestauit. In aula vero cum confedisent, profanus Cœnobij Archimandrita, vir inter idolorum sacrificulos summus, ad solitam

tam potionem offerendam accedit, & tribus æque in genua prouolutus, vasculum offert, eum honorem præfidi exhibere tenebatur, velut supremo fanorum moderatori. Præses patrem inuitauit, vti se biduum triduumve in suum palatium reciperet; cupere se, vti luna plena, quæ illius anni prima erat, ignes è puluere tormentario admirabili arte fabricatos ab suis noctu conspiceret; ingeniosissimas quoque lucernas in eam, & proximas noctes concinnatas, plenilunium quippe primum his auctoritatem publicam ludicris spectaculis celebrari solet, nulla ne suspitione quidem superstitionis. Nec renuit P. Matthæus, nec vitæ ane poterat, exceptus est igitur à domesticis officiosissime, eaque spectauit, quæ sine stupore spectari non possunt. Nanchinenses quippe in his artificiiis regnum superant, & orbem, vt arbitror, vniuersum.

Ignes ingeniose excitati spectandi.

Vbi auditum fuit, P. Matthæum à præfide visitatum, tum denique Magistratum Nanchinensium maiestas vniuersa concurrat, & ne visitati quidem plurimi officiose præuenerunt, tres solū ex omni multitudine numerabo. Præses tribunalis quod à criminibus puniendis nomen accepit: inde eiusdem Assessor, ac præterea Quæsturæ regis, quod secundum est tribunal, summus præses, hi quatuor, adnumerato primo ac summo Visitatore, præter officiosissimos ritus, digna tantis viris munera, magno apparatu submiserunt, quos subsecutus est, qui paucis post annis summū Colai munus Pechini gessit; hi omnes P. Mattheū vrgebant, vt Nanchini subsisteret, ædes coemendas offerebant, & ipse per omnes vicos ac Magistratum palatia palam nemine vel obloquente, vagabatur.

Magistratus Nanchinensis honorem & stationem defert P. Mattheo.

HIC quoque rediit in memoriam P. Mattheo P. Mat-

theu.

*sum agno-
scit diui-
num.*

primum venisset, turpiter eiectus habuerat, cum enim urbem ingressus ex hoc itinere fuisset, agnouit illam ipsam esse, quam in somnis illi Dominus ostenderat, cum per eam libere, ut sibi videbatur, incederet, quod tum accidit non sine illius admiratione, quod vicos agnosceret, & palatia quæ non nisi somnians inspexerat, atque tum demum sibi persuasit plane id visum fuisse, non somnium, quale à rei alicuius cupidis effingi solet, persuadere quoque sibi cœpit, ex hac prodigiosa animorum mutatione, quam is qui corda hominum moderatur effecerat, diuinam esse voluntatem, ut Nanchini & non alibi consideret, cui cedere debent omnino mortalium rationes, neque enim est consilium aduersus Dominum. Chiutaifo, ubi à P. Matthæo rem intellexit, in sententiam illius concessit, damnatis prioribus de alia sede consiliis.

*P. Mat-
thæus viro
literato &
Mathe-
matico com-
mendatur.*

VIVEBAT eo tempore Nanchini celebris quidam literatus è Prouincia Chiansi oriundus, is parentem habuerat olim proregem, & bis in Licentiatorum ordinem fuerat admissus, ideo quod prima eius nominatio propter quasdam cum Collegis rixas irrita pronuntiata fuisset. Is Nanchini gratia valebat plurimum apud principes Magistratus, iis enim ipse scriptiones varias componebat, quod fieri solet vel in amicorum funere, vel in gratulationibus, eorumdemve discessu, quales apud nos essent orationes, aut poemata, quibus ipse scriptionibus opes magnas comparabat, & multa à Magistratibus largitione sollicitatus impetrabat, præterquam quod etiam Magistratuum filii Sinenſes libros legebat, idem de tribus Sinarum sectis (de quibus libro primo) ratiocinabatur, & sermonem miscebat, ut aiebant, apposite. Idem filium habebat, cui literaria non admodum feliciter studia succedebant,

vt eum igitur famæ traderet commendandum, hanc artem commentus est : fecit vt nescio quis ingens de Mathematicis rebus volumen scriberet, quem ferebant earum rerum esse peritissimū: id volumen ipse deinde filij sui nomine in lucem emisit. Verum ne Chiutaiso, propterea quod P. Mattheo patrocinaretur, aliquid de fama filij minueret, voluit ipsum P. Mattheum inuidenti Mathematico commēdare, ergo die quadam in eius ædes monitum deducit, & ex itinere cum obuios habuisset familiares quosdam totius rei cōscios, subridens, dixit. Ouiculam annis pluribus educaueram, eam nunc alteri fruendam trado. Cum porro in congressum admissi fuissent, eo sermonem traxit, vt diceret se nequaquam venisse vti Nanchini commoraretur, sed solum vt veterem amicum comitaretur, & sedem illi firmam in his conterminis vrbibus aliquam inueniret, quo facto se vnde venerat rediturum. Et quoniam iudicarat, Nanchini esse neminem, cui ea res tutius commendari posset, obsecrare se etiam atq; etiā, vti P. Matthæi patrociniū susciperet. Ex eo inopinato congressu & colloquio tantam cepit voluptatem, vt seipse non caperet, ad eam rem tamē vbi se collegit, omnem se promisit lapidem moturum, & sane luculentius etiam fecit, quam dixerat, inde multis confirmare aggressus est, non esse alium Nanchino locum aptiorem : cui cum vterque obiicerent, Nanchinensem Regiam in aduenas esse timidam satis atque suspicacem: Erratis, inquit ille, nam Suceu emporium mari prope adiacet, & vestigalibus obrutum innata etiam propensione facile in tumultum erumpet, aut erumpere credetur, nunc vero Nanchini superiorum mensium extinctas suspiciones vnam pacem & Reipublicæ quietem vbiq; personare. Nanchini etiam ipsam Magistratum multitudinem

*Nanchinē
statio offer-
tur.*

potius auxilio, quam discrimini fore, si enim vnum contigerit è Magistratibus aduersari, non defuturos in præsentis amicorum turba patrocinatores decem, extra Regiam vero cæteris in emporiis singulos prope Magistratus Reges esse, facilius est enim paucos, quam plures in vnius perniciem conspirare, qua secunda ratiocinatione dissoluebatur alterum de Nanchino argumentum, quod instar dilemmatis vtrinque poterat retorqueri.

*Negotium
P. Matthæi
per alium
vrum pri-
marium
promoue-
tur.*

VERVM nemo hoc negotium promouit magis, quam ex admonitoribus Regiis, *Coli* vocant, qui *Cioselinus* vocabatur, is quoniam contigit per eos dies alium ex eo Magistratu nullum Nanchini commorari, quos decem minimum octo esse oporteret, omnium vicem subibat, & erat in magna apud omnes veneratione, habebatur etiam insignis in Ethicis Philosophus, & quidem in characteribus effingendis (quæ res apud Sinas plus quam Europæos æstimatur) ita excellibat, vt pauca ad exemplar regulæ, illius manus conscriptæ, in ipsa Nanchinensi vrbe Iulium, vt vocant, nummum in pretium exigerent, alibi vero & post annos aliquot, eius etiam non parum valor excreuit, libros scripserat, quibus omnes ad virtutem hortabatur, sermones præterea habebat in quodam Literatorum cœtu, is deniq; præfidis amici opera & aliorum commendatione, cœpit quoq; cum aliis pluribus P. Matthæum admirari, ex admiratione videndi cupiditas tractandiq; exarsit, & in intimam familiaritatem libellus, quem de amicitia pater scripserat, eum inuitauit. Cum igitur in graui quodam confessu de P. Matthæi statione ageretur, hæc dicitur prolocutus: Constat externum hunc hominẽ, in Cantonienfium & Chiansi prouinciis diu cõmoratũ, quid obstat igitur, quin etiam Nanchini cum tot aliis comore-

moretur? Saracenos notabat, qui iam à Tartarorum tempore remanserunt, & pro indigenis computantur.

HIS igitur maxime auctoribus, P. Matthæus diu anceps, tandem statuit omnino commorari Nanchini, & commodo in loco ædes quærere, & magna aliquando domicilii prima iacere fundamenta, ex hac enim vrbe, velut in amplo nouali fidei, sperabat reliquas quoque sedes nostras magnum nomen accepturas. De ædibus autem coemendis pro habitatione nihil aggreditur, vsque in aduentum P. Catanei, quem Lincino expectabat.

*P. Mat-
thæus sta-
tuit Nan-
chini com-
morari.*

PRÆSES etiam Sociorum patronus, audito quanta P. Matthæum Magistratus omnes beneuolentia complecterentur, maiores impofterum animos in hoc negotium adhibuit: & in ea re alii ab aliis decepti, omnes ad fauendum conspirabant. Arbitrabantur Magistratus, præfidi cordi esse nostrorum stationem, hinc fiebat, vt in Præfidis gratiam illam promouerent, idem de Magistratibus sibi præses effinxerat, qui Assessoris sui vacuum habitatore palatiū obtulit, quod pater, vt rem suo iudicio nimis honorificam, renuit, eo quod facile dare nonnullis potuisset ansam obloquendi, & perniciem aliquam toti negotio adferre. Commodas igitur ædes conduxit, & ex Assessoris Palatio supellectilem necessariam Præfidis auctoritate vtendam accepit, dum ipse accommodatam coemendis ædibus compararet, nec in his decreuit concursus, sed accreuit, siue multitudinem spectes, siue multitudinis nobilitatem, eaq; indies magis magisque augebatur. Hæc omnia fuscè Nancianum ad Socios scripsit mire ancipites, quid iis demum factum esset, cum nullas hæctenus, ex quo discefferant, literas accepissent, ex hac sede omnem Sacrificii apparatus,

*Præses So-
ciorum pa-
tronus, ha-
bitationem
offert.*

*Habitatio
recusatur
vt nimis
magnifica.*

& quem in sua tenuitate potuerunt, in sumptus subsidium amandarunt.

Ex Mathematicis disciplinis magna Nostris auctoritas Nanchini accrescit.

C A P V T V.

NON fuit vna diuini Numinis ad se adducendos in longa sæculorum serie ratio. Ita neque cuiquam mirum videri debet, si hanc escam piscibus in sagemam concludendis, nostri obiecerint, qui enim Physica, Mathematica, Ethica ab hac Ecclesia remouenda duxerit, non satis nouit ingeniorum Sinensium nauseam, quæ salutaria pharmaca non nisi his illita condimentis admittant. Nulla igitur aliare P. Matthæus vniuersam Sinensium Philosophorum turbam in stuporem æquè adduxit, quam Europæarum scientiarum firmissimis rationibus confirmata nouitate. Nunc enim auditum primum post tot sæcula, terram rotundam esse; habebant enim velut pro primo principio, vetus quoddam axioma: *Cælum rotundum, terra vero quadrata.* Sciebat nemo, centrum in eius medio graua omnia ad se corpora vel euocare, vel sua propensione lapsu recipere; vniuersam in ambitu superficiem habitari; Antipodes homines hominibus sine lapsu cõsistere; cui rei intellectu annuente, imaginatrix facultas multorum nondum acquiescit. Hactenus inauditum Lunæ defectiõnem posita inter Solem ac Lunam terra prouenire; in cuius explicatione absurda commenti, grauius ipsa Luna deficiebant, inter quos expositores, dixerere nonnulli, Lunam Soli oppositam, præ stupore lumen amittere. Alii solem ipsum in medio perforabant, asserabantq; Lunam huic foramini Solis oppositam, lucent

*Scientiis
Europaorū
Sinenses ut
pharmacis
salutaribus
capiuntur.*

*Opiniones
Sinensium
varia circa
res Math.
maticas.*

Lucem ab Sole recipere non posse. Nouum fuit Solem vniuersum terræ globum magnitudine superare, quanquam id vt crederent aliqui se facilius adduci permiserunt, ideo quod etiam ab antiquis regni sui Mathematicis in librorum monumentis scriptum esse constabat, Sole ab iis dimenso supra mille miliaria in Mathematicis instrumentis reperisse. Sydera vero ipsa, quæ nostri oculi ita exiguo spatio metiuntur, vniuersam terræ superficiem excedere, id demum paradoxum videbatur. Nondum intellectum, sed ne dictum quidem è solida materia cœlos constare, stellas in eo fixas consistere, non erraticas vagari, decem cœlorum orbis numerari, alium alio intului, diuersis motibus ferri. Excentricos enim & Epicyclos Sinarum ingeniis sub hæc initia minime obtrudebat. Polum in variis locis pro climatum varietate varie supra horizontem & infra eleuari vel deprimi. Ipsam dierum etiam ac noctium extra Æquatorem inæqualitatem nondum agnoscebant.

IAM quoque primum exposita est Geographica totius vniuersi facies: siue illa in globi ambitu, siue in plana superficie pingeretur, terras nondum viderant meridianis, parallelis, gradibusque distinctas: æquatorem, tropicos, polum vtrumque, zonas quinque ignorabant: ac tamen plerisque ex circulis in cœlo aut cœlesti globo in Mathematicis machinis ductos inspexerant, hos tamen in terras translatos nondum spectarant, non alias vnquam astrolabium super inductis laminis multiplex, & ad singulas regiones accommodatum; non spheram terræ globulo, velut in aere suspenso conspexerant, non polos duos mobilem alterum, alterum immobilem somniarant, qua ex re magnum ipsi lumen consecuti, in planetarum motus intenderunt, sciothericum hori-

Ex Geographica de Sinesibus magnum lumen acceperunt.

horizontale in plano, vel declinans ad parietes, aliaq; huius generis infinita, ne fieri quidem posse credebant. Sed nihil æque stupebant, vt signa Zodiaci, quæ ipsi duplicant quatuor ac viginti in sciothericis apte descripta, & ita vt ne punctum quidem stylus vmbrae index, à linea eius diei, quem suis characteribus scriptum legebant, discreparet, obstupere quoque quadrantibus nostris, & aliis modis turrium altitudinem, puteorum aut vallium profunditatem, itinerum longitudinem facillime mensurari. Ars quoque numeraria scriptis exprimi posse videbatur mirum, ipsi enim certo, de quo supra, instrumento, incommodius utebantur.

HÆC porro ita incredibilia vbi audiebant, certissimis rationibus fidem etiam è pertinacibus exigere, ex vno clare confirmato de cæterorum veritate nihil dubitabant, hæc paucis initio communicata, breui in omnium Literatorum musæa penetrarunt, vnde colligi liquido potest, quanta Europæ nostræ auctoritas accesserit, quæ in posterum à cæteris regnis segregantes, Barbaram æstimasse pigebat, & in posterum pudebat appellare. Sane omittere non possum, quid è nostris cuidam post annos plures acciderit: recens ex Europa venerat ille, & adhuc sermonis ignarus, interpretem in congressus adhibebat: contigit eum dies fere viginti in ædibus grauissimi Doctoris iam Neophyti commorari. is vt erat sciendi cupidissimus, magnam eius temporis partem cum eo conterebat. Philosophiæ nostræ ac Theologiæ materias, ordinem, sententias expiscabatur: ad quæ cum noster ita respondisset, vt sibi satisfactum fateretur, die quadam in hæc verba prorupit: Nunc sane pudet me hic tibi adstare. Noster vero subridens, quæsiit, quorsum in hæc verba prorupisset: Quod arbitrer, ait, te in

*Europa
magna au-
toritas ac-
cessit apud
Sinas.*

ea, Sinas omnes, ac me priuatim classe numerare, in quam nos Tartaros exleges ac Barbaros rede-
gimus. Cum noster id modeste negasset, ait: Id
aliter fieri posse vix credo, ibi enim video vos in-
cipere, vbi nos terminamus, eloquentiæ studium
notabat, quod eos in senectutem vsque occupa-
tos tenet, cum id à nostris in puerili prope ætate
edificatur, sed hac digressione perfuncti, in viam
reuertamur. In Sinarum scholas nullo irrepsit
fundamento, præter id, quod antiquitas ipsa tan-
dem ruitura defodit, elementa quinque nume-
rari, nec de ea re apud eos dubitare fas est, aut
disceptare, elementa vero sic numerant; metal-
lum, lignum, ignis, aqua, terra, & quod intolera-
bilius est, alterum ex altero nasci affirmant. Sed
neque aerem, quia non vident, agnoscunt, vbi
enim nos aerem, ibi vacuum esse volunt, quod si
de cerebro suo dicerent, non obstinate pernega-
rem; nihil tamen P. Matthæus antiquitatis ma-
iestatem formidauit, quatuor enim elementa è
totidem qualitatis contrariis nata pronuncia-
uit, quæ nec plura esse vel pauciora, sed nec esse
posse confirmauit, vbi vero de singulorum locis
egit, tametsi de tribus inferioribus non admo-
dum repugnarunt, incredibile tamen illis visum,
ignem sub ipso cœlo situm, altissimam elemen-
taris mundi partem occupare. Sed neque hoc
igne cometas ardere, & eas exhalationes, quæ
stellæ cadentes appellantur, cometas enim ipsi in
stellarum numerum referebant. De his igitur P.
Matthæus commentarium Sinice scripsit, quo
commentario elementorum quinque vanitatem
exufflauit, & nostrorum quatuor veritatem sta-
biliuit, loca sua singulis assignauit, & etiam suis
figuris illustrauit. Hic commentarius auide ar-
reptus est, ac sæpe ab illis ipsis recusatus, & eodem
quo supradicta omnia applausu acceptus, his
aliisque

*Error Sina-
rum circa
elementa.*

*De quatuor
elementis à
Patre di-
sputat.*

Discipuli
Mathemati-
cis erudi-
endi tra-
duntur P.
Matthæo.

aliisq; inuitati nonnulli, se P. Matthæo imbuen-
dos tradiderunt, hortatore maxime Chiutaiso,
qui iam ex discipulo factus erat Magistellus. Lite-
ratus ille, quem supra dixi, veritus ne ab eo famæ
ipsius splendor extingueretur, discipulos ex suis
duos tradidit Astronomiæ Sinensis non imperi-
tos; è quibus alter erat ille ipse auctor voluminis,
quod filii nomine prodierat: his additus est ter-
tius, qui cæteros etiam ingenio superabat. Is ve-
nerat missus à Philosopho celeberrimo Magistro
suo Collegii Pechinensis Regii, quod *Hanlin* vo-
catur, Literato illi habentur velut Literatorum
Regni medulla, & in id admissum esse, inter sum-
mas dignitates computatur, sed de his primo li-
bro. Degebat is fortasse per eos dies in vrbe pro-
uinciæ Nanchinensis, à Regia fere quadridui: iam
longo studio affecutus erat, nihil in Mathemati-
cis Sinarum disciplinis solidi reperiri, & iam diu
eas ad scientiæ firmitatem ac methodum, sed fru-
stra, reducere nitebatur. Is P. Matthæo discipulū
per literas commendauit, eumq; vt in Mathema-
ticis suo loco instrueret, enixe rogauit. Naturæ
erat is ferocioris, sed breui tempore ad humani-
tatem traductus est, illudq; Pythagoricum vsur-
pauit, *ωτὸς ἐφα.* Ille idem, seipso, nullo Magistro,
primum Euclidis librum affecutus est, & identi-
dem à P. Matthæo demonstrationes Geometri-
cas exigebat, quod cum pater nimis otiosum, &
discipulis operosum iudicaret, eius votis, libris
Sinensi idiomate editis, factū satis. Inter docen-
dum discipulis etiam Sinis studia sua de sanctissi-
mâ lege nostra euulganda declarauit, nihil opus
esse atebat ille discipulus idolorum sectam con-
futare; videri sibi satis esse, vt Mathematicas dis-
ciplinās euulgaret: hi enim impię sectæ Magistel-
li, non solum se Theologos tot commentis insa-
nes, sed Philosophos etiam & Mathematicos vi-
deri

P. Mat-
thæus dis-
cipulos in
Mathema-
ticis in-
struit.

deri voluerunt, Solem noctu sese intra montem *Error circa*
 abscondere afferuerunt, cui etiam nomen *Siumi* *Solem &*
 affinxerunt: quem aiebant in mari radicem ha- *Lunam.*
 bere, viginti quatuor miliariorum millibus, sub
 aqua profundam; & cum ad ipsas maiorum sy-
 derum defectiones accessissent exponendas, som-
 niarunt Numen quoddam *Holocan* nomine, sola-
 rem efficere eclipsin, Solem ipsum manu dextra
 regendo; Lunarem vero, Lunam læua manu oc-
 cultando, & sane non id vni accidit, vt è Mathe-
 maticis disciplinis idolorum sectæ deprehende-
 rent vanitatem, sed alii quoque ita ratiocinantes
 differebant. His discipulis maxime adiutoribus,
 Sciotherica multa, & varia quæ distribueret, con-
 cinnauit; quin etiam excudit non paucas eorum
 formas, quibus omnium magnatum ædes opple-
 tæ: omittite distinctas circulis cœlestibus sphæras,
 & vniuersam terræ superficiem in globum reda-
 ctam, aliaq; permulta.

N O N Pechini solum, sed & in hac regia, Col- *Astrologo-*
 legium est Mathematicorum Sinensium, nobilius *rum inope-*
 illud ædificiorum mole, quam Astrologorum pe- *ritia.*
 ritia, nam fere ingenium tenue, scientia tenuiore,
 nihil etiam aliud faciunt, nisi quod fastos & eph-
 merides suas ad antiquorum calculos reuocant,
 ac si forte euentus calculos fallunt, dicunt, ita
 quidem, vt ipsi supputarunt, rem regulariter
 euenturâ, prout ipsi prædixerant, sed hunc aber-
 rantium syderum casum, aliquam è cœlo in ter-
 ras significationem præmonstrare, quam ipsi de-
 inde pro arbitrato fingunt, errori fucum obtegen-
 tes. Hi autem non nimium P. Matthæo crede-
 bant, veriti nimirum, ne dignitatem illis eripere
 conaretur; hoc tandem metu liberati, amice pa-
 trem à quo aliquid discerent visitarunt, cum ad
 eos reuifendos accessisset, rem sane nouam & o-
 pinione sua superiorem spectauit.

Mons sublimis contemplandis syderibus aptus.

MONS est ad vnum ciuitatis latus intra muros sublimis, in summo monte, Area in latum patet, contemplandis syderibus aptissima, in Areae ambitu ædes sane magnificæ à Collegis habitantur. Ea in Area, qualibet nocte oportet ex iis vnū excubare, & cœlestia omnia phœnomena, vel Cometas, aut incensos in suprema aeris Regione ignes obseruare, de quibus deinde Regem exactissime moneant, & quid vnaquæque res portendat, exponant. In Area visuntur opere fusili machinæ Mathematicæ, sua vel magnitudine, vel elegantia visendæ: quibus sane simile quippiam Europa tota nec vidimus nec legimus: ea iam annos prope ducentos & quinquaginta, imbres, nives, ac reliquam aeris inclementiam ita patiuntur, vt nihil omnino de pristino splendore amiserint, ea non ingrata digressionem, oculis, vt poterō, narrando subiiciam, ne desiderium lectoribus iniecisse, nec videar sustulisse.

Machina Mathematica visenda quatuor.

Prima Machina.

MATHEMATICÆ igitur hæ machinæ maiores erant quatuor. Prima visebatur ingens globus, suis meridianis gradatim parallelisq; distinctus: huius globi ambitum tres viros amplecti minime potuisse iudicatum est: in immani cubo item ex ære super axem suum insistebat: in cubo porta erat exigua, sed quæ intrando sufficeret ad ipsum globum, cum opus esset rotandum: in eius externa superficie sculptum omnino nihil, non stellæ, non regiones, vnde apparet aut nondum fuisse finitum, aut studio ita relictū, vt globi cœlestis ac terreni vicem obtineret. Altera machina erat ingens sphaera, non angustior diametro, quam quantum spatii vtriusque manus extensione completur, passum Geometræ vocant. Horizontem habebat & polos: circulorum porro vicem subibant armillæ quædam duplices, inter quas, quod vacuum erat spatium, sphaeræ nostræ

Secunda.

circulos repræsentabat; hæ omnes in trecentos le. nta quinque gradus, & minuta pauca diuidebatur: in eius medio terræ globulus nullus videbatur, sed tubus quidam ad instar sclopeti perforatus, quem quaquaversum voluere, & quolibet in gradu ac elevatione statuere facile erat ad explorandas eo tubo, velut pinnulis solemus, stellas quaslibet artificio sane non inepto.

Tertia machina erat Gnomon altior duplo superioris machinæ diametro, statuta in ingenti marmore ac prælongo ad Borealem plagam: Tabula autem lapidea canalem habebat in ambitu, ut aqua in eum canalem imposita exploraretur, esset saxum in plano necne, & stilius eo modo, quo in horologiis ad perpendiculum collocatus, credibile est Gnomonē hunc ideo extructum fuisse, ut eius ope solstitorum & æquinoctiorū umbra ad Amussim notaretur, nam ideo saxū ipsum ac stilius in suos gradus distribuebatur. *Tertia.*

Quarta deniq; & omnium maxima stabat machina quædam è tribus quatuorve Astrolabiis ingentibus iuxta se positis; & singula Geometricum passum, qualem descripsi, in diametrum ferebantur: nec illis deerat linea fiducia, vel alio nomine Alhidada: sed neque dioptra, ex iis vnum æquatorum in meridiem inclinatum referebat alterum, quod cum superiore crucem referebat, in Septentrionem & Austrum Patri visus est esse meridianus, tamen in gyrum voluebatur: alterum erectum stabat ad meridiem, quo circulus verticalis forte intelligebatur: sed hic quoque, ut quemlibet verticalem demonstraret, rotabatur: & hæc omnia gradus ita distributos habebant, ut in singulis ferreos nodulos prominentes haberent, ut etiam noctu manuum fide gradus ipsi sine luce palparentur. Tota hæc astrolabiorum machina in area quoq; plana è marmore

eum suis in gyrum canalibus statuebatur. In
 gulis autem his instrumentis, Sinicis char-
 bus exponebatur, quid vnaquæq; res designaret.
 adscriptæ quoq; erant quatuor ac viginti Zodia-
 ci constellationes, quæ signis nostris duodecim
 duplicato numero respondent. Verum in his er-
 ror erat vnus; quod omnia in sexto gradu supra
 trigessimum poli eleuati statuerentur. Vrbs quip-
 pe Nanchinensis in gradu iacere trigesimo secun-
 do & quarta gradus portione, certius est, quam
 vt in dubium possit reuocari, ac videntur fortas-
 se hæc machinæ ideo factæ, vt alibi collocarentur,
 sed ab aliquo deinde rerum Mathematicarū mi-
 nus perito, nulla habita ratione loci inibi collo-
 catas. Spectauit etiam P. Matthæus post annos
 alibi quod similes Pechini machinas, aut easdem
 potius, ita nihil aliæ ab aliis discrepabant, nihil vt
 dubium videatur, ab eodem fusas artifice: & qui-
 dem eo tempore fusas constat, quo Tartari Sinis
 imperitabant, vnde non temere coniectare pos-
 sumus, eas ab aliquo externo perito disciplina-
 rum nostrarum fuisse conflatas.

*P. Mat-
 thæus roga-
 tu Magi-
 stratus Geo-
 graphicam
 vniuersi
 descriptionem
 facit.*

S E D tempus est vt à machinis regrediamur.
 Magistratus eo tempore maximus P. Matthæum
 rogauit, vti Geographicam vniuersi descriptio-
 nem olim in Cantonienſi Prouincia cusam reui-
 deret, & fusioribus commentariis locupletaret;
 velle se denuo illam publicis palatii sui tabulis
 sculperet, & in publico ponere spectandam: fecit
 quod erat rogatus, & auxit etiam proiectionem
 maioribus tabulis ad intuentium commodita-
 tem exprimendâ, errores correxit, addidit mul-
 ta, vt ne pigeret renouasse, mire placuit hoc ami-
 co Magistratui, & mox publicis sumptibus scul-
 ptores adhibuit eximios, ipse vero eleganti pro-
 cæmio opus auctoremq; laudauit. Hæc recusio
 fama ac numero Cantonienſem superauit: eius ex
 hoc

omni centro in reliquas partes exemplaria distribuunt, quin etiam à nostris Amacuum, & in Japoniam mandata, ad quorum normam alia alibi insculpta narrantur: ex iis vnum in Sinarum regno peruenit ad eum, qui tum prorege Cuiceu moderabatur prouinciam. Is P. Matthæo iam tunc è Cantonienſi Prouincia notus, idem opus alia methodo suscepit recudendum: descriptionem illam angustiori proiectione coarctauit, & in librum retulit; omnia quæ legerat regna in quinque vniuerſi zonas distributa; & ſingulis regnis proprias cõmentationes, quæ ſimul omnes in laxiori descriptione legebantur, attexuit: idem quoque operis auctoriſq; encomia fuſe præfatus auctoritatis ſuæ partem, quam literarum opinionone ſcriptiſq; libris compararat, in opus ipſum ſcriptoremq; deriuauit: quæ omnia fuerunt eius meſis, quam videmus, herba, & naſcentis Eccleſiæ fundamenta.

Nanchini viri Primores P. Matthæi familiaritatem ambierunt.

C A P V T VI.

VOLEBAT in hac Regia Deus optimus Maximus ſpes magnas alte defodere; id vt clarius intelligatur, ingratus diuinis eiſus operibus viderer, ſi prætermitterem, quos ad eam rem inuſitados forte modose euocarit, attingam hoc igitur capite Magnates illos, qui eo tempore P. Matthæi congreſſum ambierunt; nec tamen eam rem exhaurire ſtatui, ne propoſitæ breuitatis limites in re non magna tranſgrediar. Taceo primum ſummos ſex Tribunalium præſides, qui nihilo quam Pechini minus, excepta Regis præſentia, quæ ſuperant Pechinenſes, ſuæ pro-

*Primores
urbis Nanchinensis præſident.*

uinciae negotia moderantur; tres alios, de quibus nihil haecenus, nominabo. Dignitas est quaedam hereditario iure in primogenitos transmissa, ab ipsis belli Ducibus, qui Tartaros expulerunt, in quocum appellatur, quorum posteriores filii honoribus omnibus ab Rege, sed infra primogenitum, cohonestantur: unde fit ut nunc saeculis sensim labentibus in numerosam familiam excreuerint: ac tamen nihil omnino publici muneris attingunt, nisi forte militares praefecturas, habent tamen non minimam dignitatem, & opum ostentationem: & hi vere soli nobilitatem Europaeam repraesentant. Sed de his plura supra, haec ad memoriam vellicandam repetita, huius familiae caput Nanchini est vnum, cuius est visendus apparatus; quoties eum egredi domo contingit, sella gestatoria octo baiulorum humeris exportatur; hortos, palatia, supellectilem, regia omnia possidet: is die quadam P. Matthaeum in aedes suas inuitauit, sed primum patrum suum ad eum inuisendum misit, ad eum excepit in horto totius urbis amoenissimo, eo in horto, praetermissis aliis, quae spectari nec fortasse legi possunt sine voluptate, vidit arte factum esse variis marmoribus impolitis montem: is in speluncas affabre excavatus, cubicula, aulas, gradus, piscinas, arbores, & alia plura continebat; in quibus ars cum voluptate certabat, hoc ideo faciunt, ut aestiuos aestus, si quando studiis insudant, vel conuiuia instruunt, speluncarum frigiditate fallant, augebat leporem figura in labyrinthum tendens: nam tamen non latissimam aream occuparet, duas tamen tresve horas omnia circuire volentes detinebat, & inde alia porta patebat egressus. Erat hic nobilis, sed adolescens, cui satis fuit ex Europaeis rebus audita nonnulla spectasse.

Hortus totius urbis amoenissimus.

ALTE R, qui sese in P. Matthaei familiaritatem ingressit,

igitur sit, erat Nanchinensium militum omnium præfectus, qui etiam aliam obtinebat dignitatē, proximo infra superiorem gradu, ea *Heu* appellatur: hic arctiorem cum P. Matthæo amicitia iniiit, & eum sæpius solitis ritibus, congressu, & conuiuio excepit, è cuius amicitia nostri securi non parum erant futuri, hic enim pro munere vr̄bis excubias, & securitatem curat, & hic ille ipse est, qui nuper cum Nanchini esset, P. Matthæum interciperi conabatur, nisi eum amici Præsidis auctoritas deterruisset, vt supra narraui.

TERTIO loco mihi nominandus est Eunuchus è maximis, qui cum auctoritate non minima Nanchinensibus Eunuchis præest, quorum aliquot millia censentur, idem Regis Palatio præfidet, & vr̄banis omnibus portis, quin etiam militaribus lustris, vna cum maximo, de quo dixi, præfecto: alia quoque publica negotia attingit non pauca, & auctoritatem quoque magnam maximo profitetur apparatu: is erat prope decrepitus, & pro Eunuchorum Sinensium more parum vr̄banus, ergo parum vr̄banè P. Matthæum excepit, nam eius curiales monuerunt, vt certum honoris titulum illi daret, qui celsitudini nostræ videtur proxime respondere, eam quoniam noua res est, exponam. Regi quoties loquuntur, precari solent decies millies mille vitæ annos his tribus syllabis; *van van sui*, & hoc est idem ac si maiestatem

Regi fit falsa precatio.

voces, cæteris in palatio Regiis prolibus aut Reginis mille annos inferiore titulo precantur. Eunuchorum vero arrogantia tanta est, vt sibi mille annos velint optari, & poplite flexo salutari. Verum hic P. Matthæus refugit, neque enim sine summorum Magistratuū offensione poterat plus Eunuchis, quam illis deferre, sed tamen honoratus, vsus bonum patrem edocuerat, apud Sinas, cæterosque in Oriente Gentiles, non negligendam

esse aliquam intra rationis limites maiesta. Ingressus est igitur, & solito ritu Eunuchum salutavit: inter loquendum vero, quoniam Eunuchus absurduerat, adstabat illi ad latus vnus aliquis, qui patris illi verba in aures intonaret, & is immutans honoris titulum mille annos pro arbitratu iterabat: quibus rebus quam contentus extitisset, magno munere, quod patri obtulit, est testatus, pater autem illud respuit, & Trigonom vitrum à se petitum negauit, & in posterum ab Eunuchi congressu abstinuit. Satis tamen hoc fuit, vt Eunuchi reliqui patrem venerarentur, scireturq; tota vrbe tres illos vrbis primates in aduenæ Nanchini statione consentire.

EODEM tempore, Nanchini habitat patrio in solo quidam, qui primum in Doctorum renunciatione locum fuerat affecutus, ea res per se maxima dignitas est, aliis enim ipse Reipublicæ muneribus exturbatus, domi priuatus degebat, sed eo tamen, quo decebat apparatu, & omnium veneratione. Is in Concionatorem trium sectarum, quas apud Sinas esse diximus, degenerarat, & iam magnam earum cognitionem profitebatur, habebat domi suæ celeberrimum eorum templorum Cœnobitam, qui publicis quæ gesserat muneribus sponte abdicatis cæsariem raserat, & è Literato, infrequenti apud Sinas exemplo, idolorum Minister euaserat, & quoniam reuera vir erat Sinensibus disciplinis probe eruditus, & ad scientiam septuaginta annorum senectus accesserat, magnam ea re famam, & discipulos plures aggregarat, nouæ quam ipsæ comminiscabatur sectæ professores: vterq; P. Matthæum magno honore affecit, sed maxime apostata Literatus omnes egit in stuporem, qui audierunt illum visitando præuenisse, solus ille, cum in Literatorum

*Quidam d
Literatis
idolorum
minister
factus.*

... cum cœtu de lege nostra acriter disputaretur, tacuit, legem nostram veram esse confirmavit, Patrum denique in stabello epigrammata duo eleganter sane conscripta dedit, quæ ipse quoque postea in Epigrammatum suorum libellum retulit: de hoc apud Sinas more memini me libro primo tractare. Hæc epigrammata, quæ P. Matthæo ac Sociis honoris causa scripta sunt, in magnum volumen excreuissent, nisi modestiæ Christianæ fuisset consultum.

*Epigrammata
maius ho-
norantur.*

ALII quoque duo dignitate, sed fama tamen nihilo inferiores ad eum visitandū deuenerunt, ex iis vnus se ad annos ætatis trecentos peruenisse fingebat, quorum magnam partem, ne mendacii coargueretur, extra regnum se collocasse dicebat: & quoniam Sinæ magnates ad vitam protrahendam intenti prope delirant, nihil admodum de rei veritate laborantes, hunc hominem magna ambitione sequebantur; ex eo quod prolixioris vitæ præcepta discipulis suis prælegebat, is ergo ad Patrem etiam primus venit, uti se, quod aiebant, congressu cum Mathematico summo nobilitaret; is iactabat se non è cælo, sed è terra Sinenfi Geologia futura prædicere, de qua etiam consule librum primum. Alter è duobus minus quidem impudenter, sed tamen & ipse fingebat, nonagenarium enim, cum vix sexagenarius videretur, se esse prædicabat. Nouerat etiam incurabiles fere morbos curare, & qua arte nescio, sed in eo tamen genere certis auctoribus de eo mira narrabantur; hic erat prioris socius, & alter alteri famam, vel è vita longiore, vel ex artis medicæ præceptis colligebat. Illi P. Matthæum ubique prædicabant, & afferebant se illi in scientia plane cedere, vnde venit aliquibus in mentem suspicari, P. Matthæum fortasse etiam in aliquot sæcula vixisse, sed eam rem secretis ex

*Sina in pro-
ducendis
annis ætatis
delirant.*

causis dissimulare. Similes enim nugas, de quibus potissimum vultu non nihil à se discrepantibus, facile solent suspicari.

*Confutio
Literato-
rum Prin-
cipi musica
exhibetur.*

H O C eodem tempore omitti non debet res quædã, quæ fortasse ab Europæis quæri solet, de Sinarum videlicet harmonia. Solemne in diem quendam Confutio Literatorum principi sacrificiũ parabatur, si sacrificiũ appellari potest, quod ipsi non vt Numini, sed vt Magistro offerunt, sacrificium ideo vocatur, quod id nomen apud Sinas latius pateat. In id ergo sacrificium solemniter musica exercebatur, ad quã pridie sacrificii probandam summi Tribunalis præses amicus euocabatur, vt videret, an in sacrificium possent adhiberi, inquitatus est P. Matthæus: nec abnuit, maxime quod sacrificium non esset, concentum hunc curabant Literatorum Sacerdotes, *Tansu* vocant, & in aula vel potius templo Regio, quod Deo Cœli Domino extructum est, musici concentus experimentum fiebat. P. Matthæo locus cum præsidis filiis ad spectandum est assignatus, prodire Cœnobitæ velut sacrificaturi in vestibis sane pretiosis: ii post exhibitos præsidis solitæ venerationis ritus, tum ad pulsanda quilibet instrumenta se accinxerunt: è quibus erant ex ære campano tintinnabula, pelues, alia è saxo, è pelle quædam velut tympana, è fidibus nonnulla, tibiæ inflabantur, & organa quædam, in quæ ventus non follibus, sed ore insufflabatur: quædam alia brutorum figuram referebant, & bacillis in eorum dentes adactis, ex inani ventre sonum reddebant, hæc simul omnia pulsabantur, eo concentu, quem fingere sibi quisque potest, neque enim alia erat, quam non concors, sed discordia discors, nec ipsi Sinæ plane pernegant, doctissimus enim quisque fatetur, symphoniarum concordiam veteribus notam, posterioribus sæculis

*Musica
discors.*

lis excidisse, & sola instrumenta sine arte remanisse.

VERVM Regium quoque templum spectari debet, nam vere Regium est; siue magnitudinem spectes, siue operis maiestatem. Sub Urbem extractum est in nemore, aut potius pineto, muris cincto, quod in ambitu duodecim miliaribus Italicis patet. Totum fere templum exceptis muris opere lateritio è ligno constat: in quinque naues distribuitur: duobus vtrimque ordinibus columnarum, quæ lignæ ac rotundæ duorum virorum amplexum excedunt, & crassitiem altitudo intra symmetriam non fallit: supra cælatum est egregie rectum, & plane inauratum, ac tametsi ducentis iam annis erectum est, neque Rex Nanchini sacrificet aut resideat, vix quicquam tamen de primo splendore deperdidit: in medio templo locus est eminentior è marmoribus pretiosissimis, in eo loco duplex est thronus; marmoreus vterque: in altero Rex sacrificaturus sedet, alter inanis ei cui sacrificat relinquitur, vt ne dedignetur assidere, exterioris templi peristilia elegantissimis meandris exornata: ac ne aues in eo nidificarent, aut omnia scædarent, fenestræ omnes ferreo filo in retis modum Solis radiis solum patebant, id solemne est fieri in vniuerso Regis palatio. Templi portæ omnes æreis laminis inauratis obductæ, & laruis elegantibus ex eadem materia exornatæ, Extra templum è marmore rubro plures erant aræ, quæ Solem, Lunam, stellas, & Sinicos montes referrebant, lacus etiam quidam mare repræsentabat: qua re dicuntur innuisse, Deum, qui in eo templo colitur, reliqua condidisse, quæ extra templum statuuntur, ne ea quis pro Numine veneretur. Huius nemoris arbores, propositis pœnis grauissimis, nefas est cædere, etiam ramum quemlibet, vnde permagnæ sunt & antiquitatis testes. In

*Templum
Regium.*

*Ara extra
Templum.*

ambitu Templi variæ sunt cellæ quæ olim fuisse Thermæ dicebantur, in quibus Reges sacrificaturi, & reliqui Ministri, lauabantur.

P. Matthæus Riccius eum celebri sacrificulo de lege nostra disceptat.

C A P V T VII.

*Habitus
Patris
Matthæi.*

VTEBATVR, vt supra dictum est, habitu Literatorū P. Matthæus, sed eorum maxime, qui se legis prædicatores appellant, habitus est sane modestus, & pileus nostro non absimilis, in crucis quoque formam constructus; nec habitu solum, sed multo magis colloquiis se diuinæ legis præconem prædicabat, totus enim erat in vtraque simulacrorum secta confutanda. Literatorum vero sectam non solum non perstringebat, sed laudabat etiam, eiusque principem Confutium commendabat: qui quæ de altera vita nescierat, tacere, quam comminisci maluisset, & legis suæ præcepta ad vitam recte cuique constituendam, & familiam, regnumque ex æquo & bono gubernandum direxerat. Hic vestiendi procedendique modus in externis visus est plane nouus, sed qui magnopere à Literatis approbaretur, externi quippe ad hanc diem omnes, qui ex Occasu in Sinarum regnum penetrarant, omnes, inquam, à Literatorum placitis, ipsoque Confutio discedentes, in simulacra celebranda ferebantur, & hac de re frequens erat inter Magnates sermo, illum in omni congressu verum Literatum appellabant, qui vnum Deum veneratus, verum cultum, mentitis Diis colendis fœdare nollet, quod plerique faciunt apud Sinas hoc tempore Literari.

EO ipso tempore florebat Nanchini septua- Senex qui-
genarius quidam senex, ex urbanis Magistrati-
bus, magna literarum ac virtutis opinione. Ad eum
velut ad oraculum plurimi è variis partibus con-
currebant, & se in eius disciplinam tradebant, è
quibus ille millenos numerabat: is aperte repu-
diatis Literatorum institutis, vanos Deos vene-
rabatur, & venerandos predicabat: & quoniam
concurfus vndique fieri solitos non ferebat, cer-
tos quolibet mense dies designarat, quibus audi-
re & audiri volebat: reliquis diebus ne aduoca-
tus quidem comparebat, hic cum P. Matthæo cõ-
gredi desideravit, & adhibito vtriusque familiari
Chiutaiso effecit, vt libens ad se veniret, sperabat
enim eum se posse diuino auxilio ad Christi fi-
dem aggregare. Ergo primo congressu de religio-
ne sermones illati, & quidem primo prope argu-
mento extorsit, vt diceret, sectam idolorum si-
milem esse malo, partim putri, partim sano; acci-
pere se quod in eo sanum esset, & putre repudia-
re, qui aderant eius discipuli ex tam liberali Ma-
gistri concessione, pudore suffusi sunt, ipse etiam
stupore affectus est, inuenisse se hominem, qui se-
ctam idolorum ita acriter impugnaret. dem Liter-
atus cum
P. Matthæo
de lege no-
stra dispu-
tat.

SOLEMNE erat eo tempore, solito acrius
Literatos in varia sodalitia cogi, vt inter se de E-
thicis disciplinis, & virtute sectanda conferrent,
is, de quo modo agebatur, sermonem suscepit, &
eruditissime, vt solebat, sed ex idolorum secta ta-
men Confutium Literatorum principem confu-
tauit. Aderat forte è publicorum operum Tribu-
nali grauisimus Literatus, & idem in grauisima
dignitate constitutus, non tulit Literatum in
Confutij dedecus idola propugnare, sed grauius
exandescens, vociferabatur, rem omnino feren-
dam non esse, in hoc omnium & Sinenfium, & Li-
teratorum cœtu hominem, & Literatum eo
de-

dementiae peruenisse, ut Confutio repudiato dola propugnaret, quorum cultum constabat è regnis externis aduenisse; quod ipsum, inquit externus ille Literatus, Matthæus Riccius admirari ferebatur, quem etiam aiebant Confutij doctrinam prædicare, & idolorum deliria impugnare, quæ iam dudum ipsi aduenæ è suorum regno exterminassent. Hic qui loquebatur nõndum P. Matthæum aut conuenerat, aut viderat, vnde mirum est, eum de eo sic palam prolocutum. His auditis, idolorum propugnator erubuit, sed dissimulato pudore subiunxit: se cum eodem aduena collocutum, & videri sibi nondum de Sinicis rebus probe edoctum, paulatim, inquit, placitis melioribus erudiemus: atque ita dissoluto coetu singuli ad sua redierunt: non ita multo post cum ignoraret etiam tum P. Matthæus ea, quæ in soldalitia contigerant, inuitatus fuit ab idolorum propugnatore ad conuiuium instantissime, nam Sinæ, ut supra dictum est, controuersias suas fere inter pocula dirimunt, ne suæ stationi stabilien- dæ obicem opponeret, causatus est occupationes, & alia permulta, quæ omnia inuitator reiecit, & importunis legationibus euicit, etiam auctore Chiutaiso, ut P. Matthæus non potuerit, sine inurbanitatis nota, amplius repugnare. Iuit igitur & quidem ad disceptandum comparatus; ipse quoque inuitator semel victus, cum sibi diffideret, celebrem euocauit idolorum sacrificulum, qui multis aliis, quos in discipulos adlegerat, præesse dicebatur: præter quos alia quoque illum laicorum multitudo ex utroque sexu Magistrum appellabat. Is *Sanhoi* vocabatur, multum à reliquis huiusmodi Cœnobitis discrepans, quos supina rerum ignoratio infames reddit. Hic enim literis operam dederat accurate, & insignis erat vel philosophus, vel Orator, ac poeta, idem reliquas sectas præter suam alte imbiberat.

*P. Mat-
thæus inui-
tatur ab
idolorum
propugna-
tore.*

*Alius cœ-
nobita Li-
teratus in-
uitatur.*

VBI P. Matthæus aduenit, iam aderat euocatus Cœnobita multis Literatis stipatus, atque interim, dum reliqui veniunt, viginti & eo plures exhibito de more ritu confederunt. Assedit patri sacrificulus, & magno supercilio superbiam, vili lacerna regens præ se tulit, velle se cum patre de Religione congregari, cui P. Matthæus in hunc modum est prælocutus: Prius ait quam in arenam descendamus, aueo ex te scire, quid sentias de primo principio cœli ac terræ, ac cæterorum conditore, quem vno verbo cœli Dominum appellamus. Respondit ita lacepsitus: Non equidem nego hunc cœli ac terræ moderatorem reperiri, sed eum nihil admodum habere maiestatis aut Numinis, nam & ego, inquit, & alius quilibet illi æquales sumus, neque vlla in re illi cedimus, & hæc ita perfricta fronte dicebat, vt etiam aliquid esse amplius videri vellet. Quæsiit pater ex eo, Ea facere posset nec ne, quæ cœli Dominum fecisse constaret? nam hoc necesse videbatur. Annuit ille, & se terram & cœlum posse condere. Age, inquit P. Matthæus, prunarium huic simile fac fodes, aderat enim tum forte prunarium cum prunis candentibus. Hic vociferari cœpit, indignum esse vt hoc ab eo fieri postularet. Cui altius etiam tollens vocem P. respondit: Indignum esse promittere, quod non possis. Ad clamorem cæteri concurrerunt, & quærebant, ecqua de re disceptarent. Chiutaiso rem retulit, & visus est P. Matthæus non iniqua postulasse. Instaurata denuo disputatione, cœpit profanus Mystes chimeræ suæ principium magna circūlocutione proponere. Quærit vicissim ex P. Matthæo, Mathematicas norit disciplinas nec ne, senserat enim eum pro insigni Astrologo prædicari. Respondit noster, ea de re se aliquid assecutum. Tum ille, Cum, inquit, de Sole ac Luna differis, in cœlum conscendis, an illi ipsi

*Literatorii
confessus ad
disputandū.*

*Disputa-
tionis prin-
cipium.*

pla-

*P. Mat-
thæus ex-
plicat re-
sponsum
suum.*

planetæ ad te descendunt? Neutrum, inquit Pa-
ter, verum cum quippiam videmus, speciem quã-
dam rei visæ efformamus in ipsa mente nostra, &
si forte de re visa loqui aut cogitare placet, mentē
nostram introspicimus, & ab ea receptas imagi-
nes ac species exigimus. Hic velut victor gaudio
exultans in pedes erigitur. Ecce tu, inquit, nouū
Solem, nouam Lunam creasti, & eadem ratione
quidlibet aliud creari potest; quo dicto superci-
liosus resedit, velut re iam clarissime probata cō-
quiescens. Pater vero exponere aggressus est, spe-
ciem illam non esse Solem ac Lunam, sed Solis ac
Lunæ imaginem, atque inter vtrumque quantū
fit, inquit, discrimen, quis non videt? & quidem
si nullo sensu Solem ac Lunam percepissem, nec
ipsam etiam speciem elicere potuissem, ac longe
minus ipsum Solem ac Lunam condidissem. In
speculo probabat intentum, in quo Solis ac Lunæ
imago spectabatur, si ex opposito statueretur, ec-
quis porro est ita hebes, vt dicat, speculum Solem
ac Lunam creare posse? Hac expositione adstan-
tes visi sunt magis, quam Cœnobita, recreari, qui
deinde causæ suæ bonitatem in clamore statuens,
occultare nitebatur ignorantiam, eo res deuenit,
vt tãdem inuitator ipse vereretur, ne quid alteri
inurbane in alterum elaberetur: ergo auctorita-
te sua litem diremit, & Cœnobitam alio adduxit,
eo cōsilio, vt à disceptatione in posterū cessaretur.

*Quæstio
proponitur
de huma-
na natura.*

INTERIM venerant reliqui ad conuiuium
euocati, & singuli singulis in mensis, quæ erant
plurimæ, assederunt. Primum locum occupare
iussus est, quod externus esset, P. Mattheus, in me-
dio conuiuii colloquentes inter se Literati, di-
scutere cœperunt celebrem apud Sinas Literatos
quæstionem de humana natura, quid sentiendū?
ipsa seipsa bona sit an mala? an neutrum? aiunt e-
nim si bona est, vnde malum quod ex ea nascitur?
si ma-

si mala, unde bonum quod sæpe operatur? si neutrum est, unde nunc bene nunc male seipsa facit? & quoniam Logicæ præceptis carent, morale bonum ac naturale confundunt, distinctione vti nescientes, item natura ingenitum vel acquiritum perturbant, de natura vero originis culpa corrupta, deque diuinis auxiliis & gratia, ne per somnium quidem audierunt, unde in hanc vsque diem Philosophi de hac quæstione certant, & adhuc sub iudice lis est, de qua eo die integrum horæ spatium problematice disceptarunt. Totum illud tempus siluit P. Matthæus, & à plerisque iudicatus est huius quæstionis subtilitatem ne affectus quidem, & tamen plerique optabant, quid posset in hoc enodando nodo experiri. Igitur cum velle se loqui modeste conticuere omnes, intentique ora tenebant, tum P. Matthæus disputata vtriusque magna memoriæ felicitate repetiit, quæ res in stuporem egit vniuersos, tum ait: Nihil dubium esse potest, quin cœli terræque Dominus optimus in immensum vsque debeat iudicari, & si natura humana a deo infirma est, vt de ea dubiteretur, bona sit an mala, eamque dixerit Magister Sanhoi, non ita multo ante hominem esse cum illo Numine cœli ac terræ cōditore, hinc aperte conficitur, dubitari quoque de Deo posse, bonus sit an malus. Absidebat P. Matthæo Literatus quidam è Licentiatorum ordine, cui cum argumentum arrisisset, ne ab aliquo fortasse minus fuisset intellectum, idem copiosius & eloquentius retulit. tum ad Cœnositam conuersus, subridens dixit: Quid ad hæc respondes? Ille vero risu ac supercilio eludebat. Verum institit P. Matthæus ac cæteri, vti ratione potius, quam nutu satisfaceret. Tum ille nescio quod è sectæ suæ somniis diluuium narrare cœpit, sed eū P. Matthæus interturbauit, dicens: Inter nos ratione nō aucto-

rita-

*P. Mat-
thæus euol-
uit qua-
stionem.*

ritate agendum, cum alter ab altero legis profes-
 sione discreperimus; nec alter alterius libros pro
 veris admittat: potuisse se quoque è legis suæ vo-
 luminibus multa proferre, sed hodie ratione, quæ
 apud omnes vna est, res erat dirimenda: nec ideo
 tamen ad respondendum aggreditur, sed variis
 acutisque sententiis in idiomatis lepore fundatis
 tergiuersabatur, ita vt victus tamen videri noller,
 & cum multa garreret, probare intendit eum, qui
 bonus esset, posse quoq; malum esse: vnde Deum
 nec bonum nec malum esse cōcessit. Tum P. Mat-
 thæus apto ad ingenium simili institit, Solem ita
 clarum esse, vt obscurus esse nō possit, ex eo quod
 innata illi claritas esset, ea res magnam apud om-
 nes vim habuit, quoniam substantiam ab acci-
 dente non separant. Ad extremum alia multa di-
 cta, probataque, sed videri sibi solus ipse victus
 noluit, apud reliquos enim etiam conuictus iudi-
 cabatur, quibus ita P. Matthæi rationes placue-
 runt, vt in multos menses, huius disceptationis
 fama, congregantibus inter se Literatis, collo-
 quendi materiam daret. Hic error ex idolorum
 secta depromptus, Deum & reliquas res omnes
 ex vna eademque esse substantia, non sine magna
 Numinis iniuria, sensim etiam in Literatorum
 scholas irrepsit, & videntur sentire, Deum esse a-
 nimam vniuersi, & velut vnam magni corporis
 mentem. Ipsius quoque qui inuitauerat discipuli
 frequenter postmodum ad P. Matthæum recur-
 rerunt, quibus ita satisfactum, vt errorem depo-
 suisse viderentur, quem vt etiam reliqui depon-
 rent, commentariolum P. Matthæus scripsit, & in
 Catechismi caput vnum inseruit: eum commen-
 tariolum legerat postea ex discipulis eius, qui cō-
 uuiuium instruxerat quidam, & ait: Qui hæc nega-
 uerit, hunc quoque Solem clarum esse negatur
 putem. Huius disceptationis fama ad aures præ-

*Error gra-
 uis,*

*P. Matthæi
 de victoria
 sunt gratu-
 lationes.*

ficius

fidis peruenit, qui deinde victoriam ipsemet est gratulatus, nec ille solus, sed alij plures, quibus iam barbaræ, vt arbitrabantur, legis placita non barbara videbantur, & illi quidem patri gratulabantur, ille vero Deo gratulatus, quod legis suæ paulatim in Sinensi Regia iaceret fundamenta.

Ex hybernis Nostri Nanchinum incolumes appellunt, & ædes commoda comparantur.

C A P V T VIII.

CORIANO bello exhaustum Regis ærarium, procurabat idem ipse Rex instaurare.

Fama est in Sinensium Regno argenti ac auri fodinas esse complures, sed aiunt si forte metalla illa humanæ cupiditatis irritamenta effodiantur, tot ad prædam concurrere prædones, vt antiqui Reges eas clauserint & vetuerint in posterum aperiri: eas porro ærarium vacuum non ferebat, simul effodi iussit, & antiquas leges effringi, i imposuit præterea tributum nouum, vt in omnibus prouinciis, è centum duo, penderet merces omnes distrahende: id tolerabile fuisset, si Rex ad hoc tributum exigendum Magistratus adhibuisset, sed maluit Eunuchis fidere, è quibus duos tresve primarios in singulas prouincias amandauit, quos alij comitati sunt auctoritate magis, quam cupiditate inferiores. Eunuchis maioribus laxatæ habenæ, & è Magistratum manibus, qui eas moderabantur ereptæ. Impotens hominum genus ac barbarum, sine literis, pudore, misericordia, quibus cum accessit superbia, quæ vitiorum portenta orientur? Ergo semiuiri, quos

Tributum à Rege impositum.

Eunuchorum cupiditas Regnum perturbat.

Dd

cupi-

cupiditas immanes reddiderat, intra paucos mē-
ses Regnum vniuersum perturbarunt, & tristio-
rem faciem, quam cum Coriano bello premere-
tur, induxerunt; hoc enim externum erat; illud
vero intrinsecum & maius malum metu. Plena
erant omnia impostoribus, plena falsariis, plena
latronibus, nec aliud vulgo credebatur esse telo-
nium, quam infame latrociniis nemus; & arariū
ipsum publicum, cui Rex Eunuchorum fide con-
sulebat, expilabatur. Eunuchi vero fodinis depu-
tati non in montes, sed in opulentas vrbes fere-
bantur, & sicubi vir aliquis copiosus habitare di-
ceretur, iis in ædibus aiebant argenti fodinam
reperiri, deque domo euertenda & effodienda
cogitabant, ac miselli ad ædes conseruandas, ma-
gnum argenti pondus Eunucho coacti donabāt:
nonnullæ ciuitates etiam ac prouinciæ de certo
argenti pondere cum Eunuchis conuenerunt,
quod Regi velut è fodinis expressum penderent:
hac enim se ratione ab eorum importunitate li-
berabant, his populi vexationibus, rerum omniū
pretia excreuerūt, & è pretio penuria incruduit.

*Rex de im-
portunitate
Eunuchorū
monetur.*

*Rex Eunu-
chos defen-
dit.*

NON defuere tamen nec sibi nec Regi Magi-
stratus, frequentibus enim libellis monuerunt,
primum quam indigne populus haberetur, quā
euidens esset vbique tumultus periculum; nec
periculum solum, iam enim quibusdam in locis
eruperat: & quia Rex silentio suo omnia elude-
bat, liberrimis & acerrimis libellis eum reprehē-
debant, quin etiam ausi sunt aliqui, extra vrbes
Regias Eunuchorum iniuriis obfistere. Verum
Rex ea esca delinitus, quæ die qualibet in pala-
tium ab Eunuchis inferebatur, itatuit hoc nego-
tium acriter persequi. Syndicorum Regionum li-
bertatem, & eorum qui Eunuchis obfistebant
audaciam, atrocibus pœnis reprimebat; multi ex
iis dignitatibus exturbati, multi annos plures in

vinculis Pechini detenti sunt, & hoc Regiæ auctoritatis calculo Eunuchi grauius insolescebant, & pronius in latrocinia ferebantur.

HÆC ubi Nanchini increbuerunt, valde veritus est P. Matthæus, & cum eo primi Tribunalis præses amicus noster, ut nostri qui Lincini in hybernis erant, in alicuius ex iis harpibus vngues inciderent, & iam præfidi videbatur fieri omnino non posse, ut inde Nostri, quorum sarcinæ magno in pretio habebantur, ab Eunuchis intacti auolarent. Sed eum dissimulato metu P. Matthæus solabatur, monebatque, quantam in imaginibus suis conseruandis, Deus Optimus Maximus potentia suæ demonstrationem esset exhibiturus. Ergo cum post multos hybernorum & itineris menses appulissent, obstupuit amicus præses, ubi audiit, eos nihil tulisse aduersi, sed ne periculum quidem rescuuisse. Eam ergo rem inter prodigia referens, fidei nostræ in posterum suscipere cœpit vim, & Numinis prouidentiam, deque ea sæpius audire cum voluptate voluit, & adduci quidem facile potuit ad eius veritatem cognoscendam, sed non eque ad eius sanctitatem amplectendam. Nam ab ea domestica eum impedimenta, pellucum amores, auertebant.

NOSTRI porro Nanchini cum exscendissent, & stationis nostræ ibi statuendæ spem supra spem inaudissent, omnium laborū obliti in Domino exultabant, maxime cum viderent P. Matthæum ea in vrbe, ex qua pulsus semel fuerat, & alias delituerat, nūc ab omnibus coli & pro prodigio celebrari. Eos excepit insolito gaudio P. Matthæus in ea domo, in qua conducto habitabat. Iam ædes plures ad coemendum inspexerat, nec tamen omnino placuerant; & angebat vehementius, qua ratione à Magistratibus diploma fidei stationis, & ædiū coemendarū impetraret.

D d a

Iam

*Metu no-
st & Præ-
sidi misco-
tur.*

*Socij ex hy-
berni Nanchinum in-
columes
perueniunt.*

Iam enim longo usu affecutus erat, se hoc ipso quod peteret repulsam ex eo passurum, quod ex Magistratibus nemo se libens externorum negotiis implicaret, & hac ratione in controuersiam vocabat, expediret nec ne Nanchini aduenam commorari.

VERVM vtrique incommodo insignis Dei providentia subuenit. Is enim qui nuper in Literatorum sodalitis P. Matthæum hactenus ignotum deprecidicarat, tandem ad eum visendum accessit, paucis prius diebus quam nostri appulissent, defunctus solitis ritibus & humanitatis iudiciis, post varia quæ sit, vellet necne eedes aliquas ad stationem firmam comparare, hoc enim inaudisse se assererat, cum P. Matthæus annuisset, id subiunxit, quod sine admiratione legi nō potest. Nuper, inquit, erexeram palatium publicis Tribunalis mei sumptibus ad domicilium Collegarum, sed ecce tibi extructum pro Collegis dæmones, & nescio quæ spectra occuparunt, nec in eo cuiquam licet impune commorari. Conatus sum illud vendere inferiore sane pretio, sed inuentus est nemo, qui vellet cum iis spectris colluctari. Si ergo nihil tibi à spectris timeret, ea enim erat fama sanctitatis, per se licebat vt emeret, nec de pretio laboraret, permittere quippe se vt de eo suo statuat arbitrato.

SENSIT P. Matthæus Diuinam manum, ergo ita respondit: Ego, ait, Deum cœli ac terræ moderatorem veneror, cui non dæmonia minus, quàm cætera omnia subduntur: sperare se de illius bonitate fore, vt nihil à dæmoniis eius iniussu pateretur: habere se quoque secum Christi Seruatoris effigiem, ad cuius conspectum dæmones solempne erat aufugere, ideo si vsibus suis Palatium illud arrideret, se nihil dæmones veriturum. Quo responso accepto, illum Visitator, *Leuten* vocaba

*Domiciliū
spectris in-
festum So-
cietis emen-
dam offer-
tur.*

tur, ad visendum palatium adducit, & reperit illud P. Matheus opinione sua, quam reliquas aedes commodius, nam & in eminentiore situ civitatis fluminis illuionem eludebat, erat in primario totius vrbis vico, cuius latitudo fere in iactum lapidis extēditur. Regis palatium, Magistratum tribunalia circumcirca conspiciebat, cubicula, aulæ, decem fere nostris sufficiebant: nouum erat ædificium, & quod in annos plures consistere posse iudicabatur: è vico ad alterum vicum longitudine sua penetrabat, & habebat in vtrumque egrediendi commoditatem. Cum igitur id publicorum operum Tribunal venderet, domus Magistratum auctoritate cōparabatur, de quo Nostri non minimum laborabant, ergo nihil à nostris dubitatum, quin hæc habitatio nobis à Deo fuisset comparata, interim appulit P. Cataneus cum Sociis, quorum sententia iudicatum est, eam opportunitatem minime negligendam, & cum pretium Nostri, ipsius venditoris arbitratu definiendum reliquissent, ipse, qui iam intime familiaris haberi volebat, exegit eius fere pretij dimidium, quod in extruendo consumpserat: & quoniam nostris pretium omne deerat, libens in annum integrum se dimidiatam partem dilaturum recepit, atque ita non amplius triduo res vniuersa concluditur, & in eam Nostri sese subito contulerunt. Tum misit venditor publicum venditionis instrumentum, & edictum addidit supra limen affigendum, quo edicto vetabat, vt ne quis eos ab ædium emptarum possessione prohiberet, vtrumque sui Tribunalis sigillo communiuit, cuius firmitate nostri stationem suam fortiter ac suauiter Deo disponente confirmarunt. Hinc etiam amicitiam Nostri huius Tribunalis sibi conciliarunt, cui non ingratum fuit, dimidiam pretij partem re-

*Domus à
Sociis emi-
tuit.*

cuperare , postquam desperauerant vniuersam.

Spectra nostrorum ingressu, & domum diffugerunt.

RE tota hunc in modum fere confecta , P. Matthæus ad amicam præsidem instrumentum, edictumque detulit , qui plane obstupuit , eam rem tanta breuitate ac facilitate conclusam : nec indoluit eius intercessionem ac fauorem minime opus fuisse , sed vbi postea intellexit , importunos habitatores, dæmones, inquam, Dei seruis cessisse , longe magis diuinas vires & opportuna præsidia prædicabat, qua enim nocte Nostri in aedes nouas commigrarunt , ad aram in aula erectam preces ad eam rem aptas recitarunt , ac deinde lustrali aqua vniuersam domum, præeunte Christi Seruatoris effigie, consperferunt, & diuinæ bonitati visum est ad fidei suæ incrementum spectra omnia in perpetuum diffugerent, cui enim omnia seruiunt, is eos in eam domum immiserat ad habitationem nostris præparandam, idem quoque post consilij sui euentum emisit. Ea res celebris fuit vrbe tota , è qua deinde in regnum peruenit vniuersum , & sanctissimæ fidei nostræ magnum nomen dedit, constabat enim prope vniuersis, habitationem in eo palatio tentasse Magistratus grauissimos, ex operum publicorum Tribunali, & ad eiiciendos habitatione occupata dæmones nihil ab idolorum ministris fuisse relictum intentantum, & etiam nunc in muris & columnis vulnerum cicatrices apparent, quas ritu suo furentes Exorcistæ in dæmones intentabant, nec tamen his omnibus quicquam profecisse narrabantur, nemo enim dies paucos etiam à molestia liber fuit, ipsis qui passi fuerant testibus luculentis, cum autem rescitum est, ad Sociorum ingressum malignos illos spiritus abiisse, diuini tanta res Numinis potestati attributa, in cuius se tutela nostri esse prædicabant:

bant : & quidem ea de re cum venditor ipse die quadam loqueretur, P. ipso Matthæo audiente afferuit; in ædibus extruendis ritum omnino nullum, ex iis quos Sinæ superstitiose adhibere solent, prætermisum. Verum nunc demum se causam assequi, cur eas dæmones occupassent: P. Matthæi Deus dæmonibus mandauit, vti præter eum neminem iis in ædibus finerent commorari.

H O C negotio ex animi sententia perfuncti, alio non parum angebantur. Promiserat P. Matthæus viris non semel grauiissimis, se munera Regi destinata monstraturum, sed verebatur, ne ob nimium spectantium concursum, ansam præberet alicuius tumultus, aut sinistrae suspicionis. Demum postquam se in partes omnes verterunt, nihil aptius visum, quam vt aliquorum dierum laborem singulis inuicem sibi succedentibus, dies integros demonstrare, ac deinde ex euentu consilium caperent in futurum. Moniti ergo munera Regia tandem appulisse, extemplo adfuerunt, sed longam desiderantium expectationem rerum nouitas ita superauit, vt multis è stupore laudandi facultas eriperetur, neque videndo posse expleri viderentur. Hi alios & alij plures euocarunt, tandem cum Nostri iam vltra ferre non possent, fores occludebant, sed vim spectaturi parabant, protestati primum, eam vim non ab inurbanitate, sed ab admiratione prouenire, multis importunitatem excusabant, & labori condolentes veniam postulabant, miras interim

Europæ laudes, & vel artis, vel Religionis encomia congerentes.

*Concussio
spectantium res
nostras Europæas.*

P. Lazarus Catanæus Amacaum petit: Nanchini vero primitiæ Neophytorum baptizantur.

C A P V T IX.

*Pechinum
Socij adsp.
rant.*

REBVS in hunc maxime modum constitutis, quiescere Nostri non poterant, nisi quod Nanchini Deus perfecerat, id denuo Pechini tentarent: id in annum insequētem destinabant: eos spreto parum foelici superioris expeditionis euentu, hæc fere permouebant, vsu didicerant, qua ratione superioris anni, si quæ fuerant errata corrigerent: tempus ex pace diuersum, Magistratum fauor creuerat, ac denique tandem intelligebant, nisi quispiam ab Rege fauoris ventus afflaret, Nanchinensem ac cæteras sedes extinguendas; fama Regiorum munerum longe lateque excurrerat, fieri omnino non posse videbatur, vt ea res ad Regias aures, quoquam Eunucho narratore, non aliquando perueniret, è quibus multi eunt ac redeunt Pechinum: hinc verosimile videbatur, Regem rerum nouitate permotum, eas parum urbane & sine Sociorum auctoritate ac desideriorum vtilitate petiturum, videbatur ergo præueniendus & arctius Rex obligandus, hæc causæ persuaferunt, vt P. Catanæus Amacaum renauigaret, præsens euentus rei commemoraret, à Sociis consilium in re tanti momenti postularret, & inde necessaria in sumptus auerheret, Regium munus re quapiam augeter, & obligatam ædium pretio fidem exsolueret, & quoniam nullus videbatur spectatorum, de quibus nunc agebatur, finis fore, visum est, vt horariam machinã P. Catanæus Nanchinum efferret, imagines vero & trigonum vitrum visum est Nanchini apud
vnum

*P. Catanæus
Amacaum
renauigat.*

vnum è Regiis admonitoribus amicis deponere: *Munera à
is Sciofcelin vocabatur, tergiuersatus est ille non
nihil ex imaginum veneratione, verum vrgenti-
bus Sociis, id ex eo, quod iam esset Regi destina-
tum, ad eum ex officio pertinere, tandem cessit.
Ut ergo constaret omnibus, eas res iam domo
nostra exportatas, solemnè pompa per publicos
urbis vicos omnia decenter in eius palatium de-
portantur, ille imagines excepit venerabundus,
& in loco decenti collocatas perpetuis odoribus
è Sinensi ritu colebat; eas ille quidem amicis
paucis spectandas dedit, sed inferiorum ordinum
turma magnatum ædes vix suspicit, ex ea re mox
domi quies, è tumultu sedato P. Cataneum co-
mitatus est Nancianum vsq; è fratribus vnus, eius
reditum ibi præstolaturus.*

I AM peruenerat Amacaum Nanchinensis do- *Fama adit
micii recens erecti fama, quam magna gratula-
tione Nostri ac Lusitani celebrarunt, aduentus
tamen P. Catanei confirmavit, & auxit gratula-
tionem, cum narrantem audirent, ædes non sine
prodigio coemptas, magnatum fauorem supra
spem, & etiam supra fidem, nisi ab oculato teste
audiretur: vna res eo tempore lætam his nunciis
urbem angebat, nauim è Iaponia reducem audi-
tum erat soluisse, nondum audiebatur appulisse:
ea vehebatur P. Ægidius de Matta eius vice pro-
uinciæ iterum procurator; eam nauim auditum
est deinde tristi naufragio periisse, nec è vectori-
bus vel vnum enataffe. Ex huius nauis commer-
cio vniuersæ ciuitatis fortuna pendet: vnde dif-
ficile videbatur tria domicilia sustinere, Nanchi-
nensium ædium persoluere pretium, itineris Pe-
chinensis sumptum facere; verum has rerum an-
gustias P. Emanuelis Rectoris magnanimus ani-
mus laxauit, qui eo tempore in latitudine cordis,
vnicam, ambulare minime dubitauit. Tan-*

*Manera pro
Sinenfibus
parantur.*

tum ergo corrafit, quantum ad omnia fatis effet, addidit etiam permulta inter amicos diuidenda, & quidem in Regium munus horologium aliud grandius mifit, quod etfi longe minoris effet, quam quod habebant minus, habebat tamen aliqua è magnitudine maiestatem, & augebat apparatus, fubmiffa est etiam efigies Deiparæ, qualem Diuus Lucas pinxiffe fertur, grandiusculam illam Roma tranfmiffam, aliquot etiam trigona vitra, specula, vndulatam veftem, carbasinos pannos, arenarias capsulas horis metiendis, vafa vitrea permulta, quæ res initiis maxime neceffariæ funt, & negotiorum rotas, vt mollius fluant, inungunt, organa etiam concinnabantur, fed quod tardius aduenerunt, Nanchini afferuantur. Socium etiam addidit P. Cataneo P. Didacum Pantota, qui è prouincia Toletana miffus in Iaponiam, Amacai nauigationem præftolabatur, is delignabatur Nanchini remanfurus, aut P. Matthæo comes Pechinum abiturus. P. etiam Cata-neus feipfo multa procurauit, calices duos, libros complures, & alia nonnulla.

INTERIM Nanciani Socii Sinenfium literarum ftudius infudabant, & tamen P. Suerius etiam in itas amicitias fouebat, & nouas contrahebat, adnitente igitur Regulo Chiengan, de quo multis fupra, admiſſus est ad Eunuchum principem ab Rege nouis vectigalibus exigendis præfectum. Hic obtulit, fe P. Matthæum ad Regi munera fua deferenda inducturum, & cum ea res fecura videretur, Regulus ipfe diploma mifit, quo illi ab Eunuchò facultas fiebat, Nancianum ad fe veniendi: monebatur etiam, vti munera fua deferret, quibus vifis, ipfe Eunuchus ad Regem libellum fecuro poſſet deftinare. Noluit Deus hunc nuncium peruenire, nam feruus ex itinere nuſquam apparuit, ac licet aliis literis deinde fuerat

euocatus, tarde tamen & non nisi postquam principium rei aliter dederat, omnia peruenerunt. Et sane iam Nostris Eunuchi noti esse cœperant, nec ab iis videbatur infidum hominum genus similibus negotiis admouendum. Gratiis igitur Regulo actis, & per eum Eunucho significabat P. Matthæus, se alia ratione rem non amplius integram inchoasse.

NON ita breui tempore sese Amacao P. Cataneus expediebat, & ne illius mora fidem de pretio ædium frangeret, ad diem constitutâ persolvendo cambi literas misit, id agēte Sinenſi quodam mercatore; sed fictæ literæ, fictum Nanchinensis negotiatoris nomen, fictus locus iam secundo Nostris admonuit, uti à simili contractu cessarent, ac licet nunc etiam nummos à falsario receperint, sefellit tamen P. Matthæus fidem, quam ædium venditor expectabat, ea res molestissima Patri accidit, nam in sumptus domesticos facile reperiebat, qui pauciores nummos mutuos daret, sed in hac summa fœneratores in auxilium videbantur adhibendi. Hæc patris consilia sciuit, unde nescio, venditor, & moneri iussit, uti de pretio nihil laboraret, se facile & Collegas in P. Catanei reditum promissionem dilaturos, his ergo curis liberatus, intendere cœpit in aliam rem longe sibi gratiorem.

IAMDIV constabat P. Matthæum ac Socios Christianæ legis euulgandæ causa in hoc regnum nauigasse, ergo iam aliqui nostra statione audaciores facti, non horruerunt peregrinam exquirere veritatem. Primus ac præcipuus huius Regiæ Neophytus fuit senex quidam septuagenarius, cognomento *Cin*; nobilis in primis, & Nanchini natus: habebat enim quandam militarem Præfecturam, quales paucæ apud Sinas reperiuntur, quæ à maioribus acceptæ in filios ac nepotes

Nobilis quidam senex primus Nanchini Baptismum suscepit.

*Filius patrē
secutus cum
reliqua fa-
milis.*

potes propagatur. Idem habebat filium egregie pro gradu suo eruditum, & qui in militarium Licentiatorum examine, quod tertio quoque anno in qualibet Prouincia instituitur, tertio primum locum obtinuerat, quæ dignitas est in eo ordine longe maxima, & iam Nanchini Præfecturam gerebat militarem. Insignis fuit huius senis conuersio ad fidem, nam res necessarias apprime edoctos, magno pietatis sensu baptizatus est, & in baptismo Paulus appellatus, filius non ita multo post parentis auctoritatem secutus, Martini nomen habuit: illum vniuersa deinde senis familia, viri ac fœminæ, & alii etiam propinqui subsequuti sunt. Et hæ sunt Nanchinenses primitiæ, quæ in hanc vsque diem Christianæ pietatis frugem ferunt. Imaginem à P. Matthæo acceptam, sacello primum domestico, deinde striis elegantibus cohonestauit, eo subinde Nostri ad Missæ sacrificium peragendum, & familiam instruendam ibant, fœminæ quippe ab Sinis arcte asseruantur, erexerat ad sacelli latus Sociis celebraturis cubiculum sane commodum, in quod secedere, & quiescere, cum vellent, liceret, exhausti potissimum longa colloquutione & domesticorum instructione, quo tēpore vanis simulacris seruebant, id accurate ab iis factitabatur, ergo imaginem Christi Seruatoris cum elegantissimis idolis permutarunt, & domum nostram, sportam plenam amandarunt: ea P. Matthæus Amacaum opima spolia Nanchinensi Tyranno detracta transmisit, quæ spolia magnam nostris gratulationem, & Deo grates elicuerunt.

*P. Matthæi
ratio inge-
rendi res fi-
dei, mores
Europaorū
docendo.*

NOLIM prætermittere, qua ratione P. Matthæus siue Nanchini, siue deinde Pechini, suauiter res fidei nostræ ingerebat, & iis auctoritatem cum audientium voluptate comparabat, quoniam in congressu de Europa nostra, vt fit, nunquam

quam non sermones ingerebantur, habebat in promptu orbis Christiani consuetudines, pia eiusdem instituta: commemorabat Nosocomia, Xenodochia, pupillorum expositorum receptacula, montes pietatis; sodalitia charitatis, misericordiae; à quibus viduae inopes, in vinculis detenti iuuabantur: ad hæc variarum varios Religionum cœtus institutos ad suam & aliorum salutem procurandam, dies festos venerando, Deo, piisq; rebus audiendis, depuratos, ne fortasse in Religionis cura Christiani filuescerent, eorundem eleemosynæ nomine largitiones aureorum sæpe in pauperes, & alios vsus plurimorum addebat, his in singulis vrbibus & oppidis Antistites, Parochos, vt puram putamq; Religionem sine errore conseruarent libros, qui prodeunt in lucem reuideri, ne quid inutile, ne quid bonis moribus aduersum euulgaretur: restitutiones rerum inuentarum, aut etiam cuiquam per iniuriã ereptarum: & quod à plerisque in immensum prædicabatur, sed paucis imitatoribus, nemini ab ipsis Regibus, ad infimum quemque licere vagam in domesticas pellices libidinem exercere, sed vna singulos vxore contentos esse, nec eam repudiari posse ynquam, tametsi filiis careat: connubia etiam non à pueris, sed in ætate sufficienti contrahi. Maxime porro illis placebat, vnum supra Reges etiam Religionis caput reperiri, è cuius nutu res omnes sacræ dependebant; non nasci, sed è virorum doctorum, prudentium, piõrum, senum cœtu deligi, qui omnes à prima ætate Deo dicati, castitatis voto obligati, sanctimoniam profitebantur. Ab eo deinde magna integritate prudentiaq; Catholicæ Ecclesiæ cœtum gubernari. Pontificiam hic nostri dignitatem tuto inculcant, neque enim suspicionis est periculum, quod esset in Regia dignitate. Et sensim animos præparant futu-

*Pontificem
Romanum
complures
venerantur,*

turæ

turæ aliquando legationi, quam si rex Sinarum prior aliquando mitteret, maximum inde Sinenfis Ecclesia caperet incrementum. Et quidem libris scriptis, & quotidianis congressibus, id apud Neophytos, & etiam Ethnicos complures, effecerunt, vt iam Romanum Pontificem, Christi Vicarium, Ecclesiæ caput, demississime venerentur, & altissime suspiciant eum, qui ex vniuerso Prælatorum cœtu ad summam illam euectus est dignitatem. Hæc maxime leguntur in Cosmographicis tabulis, in quibus ad urbem factæ annotationes, hæc omnia monendi commodam occasionem præbuerunt. Eam quoq; de orbe Christiano opinionem auxerunt nostri, adscriptis Ethnicis persæpe sententiis, nostro etiam charactere ac sermone, sed quem Sinenfis expositio mox sequeretur, eas vel in flabellis ex more, vel in foliis describebant, vt deinde ad ædium parietes affixæ legerentur.

*Expeditionem Pequinensem Nostri denuo
aggrediuntur.*

C A P V T X.

NANCHINVM tandem aduenit cum Sociis P. Cataneus, & instructus, vt supra: qua ex re nihil dubitauit P. Matthæus, alterum in urbem Regiam impetum facere, & insignem, qui aduenerat, non negligere apparatus, primū igitur Magistratum quorundam animos recens aduectis munusculis deliniuit, vt ab iis diplomata & commendatrices literas acciperet: consiliū quoque suum cum Chiutaiso, qui Nanchino quidem abierat pridem, sed ad certa negotia reuersus, domi nostræ tunc commorabatur, & cum eo, cui dictum est, ab eodem velut æmulo P. Matthæum commendatum; vtrisque visum est, hoc nego-

negotium nulla ratione absq; alicuius Magistratus è summis facultate tentandum. Tres igitur consilium petitori ad Regium admonitorem Sciocehn, consilii causa perrexerunt, huic omnino necessarium videbatur Regi munera deferenda: quoniam de iis longe lateq; sparsus rumor increbuerat; ac de facultate quidem publico diplomate concessa nihil opus esse, vt anxie conquirant, se libenter, & ex officio daturum, vbi Pechinense flumen dissoluta glacie sese aperuisset, nihil optatius præsentis negotio accidere poterat, id enim ex eo tribunali procedebat, ad quod ea res omnino pertineret, optabat quidem P. Mathæus, sed nõ satis audebat petere, ne amico molestiam, sibi repulsam accerferet, ergo ea promissione læti, cœperunt nostri munera sua concinnare, & Regio ornatu cohonestare: maxime vero necessarium videbatur, horariam machinam capsula includere; illam inquam grandio-
 quæ nuper aduecta erat: minor enim iam Nanchiniani thecam inuenerat perelegantem è ligno cæ-
 lato ac deinde inaurato: sed neque Nanchinenses voluerunt superari: intra columnas quatuor statuebatur machina, vtrinque ad componendum horologium elegantes valvæ aperiebantur, indicem horarum cubitalibus literis Sinice inscripserunt, Aquila rostro suo horas indicabat, & capsulam tegebat: cælatum in fornicem tectum, struis & peristiliis, aliisq; foliorum ac florum, imo & Draconum cælaturis insigne. Draconem enim Reges pro symbolo elegerunt, & ab alio adhiberi, nisi à Rege & Regia familia non potest: cuius domus & supellex vniuersa, aut sculptos, aut cælatos, aut pictos acu, aut colore ostendit, opus illud visendum etiam in Europa fuisset, nam ac-
 cesserant è Sinica sandaracha & auro splendores, prout operis ratio exigebat.

Munera regia concinnantur & cohonestantur.

Machina horaria.

Draco symbolum Regis.

ABERAT

*Auxilium
Præfuit.*

ABERAT tum amicus Præfes: abdicato enim ex Regis facultate Magistratu, in Patriam remigrarat, ex eo quod ab æmulis prohiberetur per solitos honorum gradus ascendere: sub discessum tamen literas reliquerat ad amicos in Regiam, quibus nostrorum negotia commendabat, & iam apertente se vere, promissis stetit Regius admonitor; diploma enim scripsit omnino è Nostrorū voluntate, & addidit ipse aliūq; plures, vel in sumptis itineris munera, vel in negotii euentum literas ad grauissimum quemque Pechini Magistratum. P. Cataneus interim iussus est Nanchini remanere, iam amicis notus, aptusq; ad eam sedem promouendam: Socium accepit P. Didacum, & alios è fratribus duos, Sebastianum atque Emanuelem: Nanciano euocauit etiam P. Ioannem, P. Soerii Socium, res enim Nanchinensis non facile sine comite poterat promoueri, interim P. Soerius solus remansit, dum nouus Amacao comes mitteretur.

*P. Cata-
neus cum
Sociis Nan-
chini rema-
net.*

*Socij Pechi-
num cum
supellectile
necessaria
nauigant.*

E O tempore Pechinum nauigabat Eunuchus quidam, qui bombicinos pannos sex fere nauigijs (quæ à celeritate, equi vocantur) deuexerat; ex his nauigijs vno vecti sunt Nostri, electi cameris duabus, quæ Nostros non incommode caperent vna cum sarcinis suis, & omni prope supellectile, ad nouam sedem instruendam: quin etiam sacrum omnem apparatus, & sacelli ornatum deferrebant. Hæc nauigia ab admonitore Regio, qui diploma dederat, mittebantur. Eunuchus igitur ille ipse Socios commendauit, & Pechini iussit eidem, vt Eunuchis maioribus commendaret: recepit ille se facturum, & plus etiam fecit quam promiserat, toto quippe itinere Nostros humanissime habuit, nec adduci vnquam potuit, vt naulum reciperet, & gratis in admonitoris Regii gratiam nostros deuexit, sed non tamen

tamen sine fructu : intercessore quippe P. Mathæo , Sciocelin humanitatis præmium ei concessit quiddam, quod pluris erat , & studiose ambierat. Hos omnes Regii admonitoris fauores Nostri munusculis ipsi gratissimis compensarunt : sed nihil æquè æstimauit, vt triangulare vitrum, quod apud eum nostri deposuerant, in eo enim se pretiosissimã gemmam habere arbitratus est, ipse quoque abeuntibus Nostris non spernenda munera remisit : sed supra omnes se Paulus & Martinus Neophyti aliisq; nuper additi ex-
tulerunt.

SOLVERUNT Nostri Nanchino anno sæ-
culari sexcentesimo, decimo quinto Kalendas Iu-
nias, & hac quidem nauigatione liberrime se ges-
serunt, & varios vbiq; Magistratus visiterunt, qui
visitationis officium admiserunt. Id Eunuchus
siebat adnitente, qui obuios quosq; amicos suos
ad visendos nostros & munerum nouitatem alli-
ciebat; nec nulli etiã seipsis excitati fama venie-
bant, imo ne ceterunt quidem, quo maxime sine
Regi munera & Pechini confidere cuperent, nam
de fidei nostræ capitibus, multã quotidie cum
variis philosophabantur. Eunuchus etiam quo-
tidie humanitate crescebat, non Nanchinensi so-
lum beneficio obligatus, sed præsentis quoque re-
creatus. Nostrorum enim fauore cataractas in
primis trans mittebat, ad quas huiusmodi nau-
igiis longæ neçuntur moræ, ex multitudine nau-
igiorum impeditas, nam commeatum naues
ac Magistratum præire solent, quarum sæpe
tanta est multitudo, vt quatrimum & sæpe am-
plius transitus expectetur: id Eunuchus præcundi-
us seipso procurabat, nauigiorum enim na-
uarchos ad regia munera visenda inuitatos ro-
gabatur etiam, vt eorum voluntate nauigium
facile transmitteret, quod illi in gratiã No-
storum

*Socij Nanchino sol-
uunt anno
seculari.*

strorum facile concedebant. Ea res Eunuchum semper hilarem intra urbanitatis limites continebat.

P. Matthæus cum prorege in vrbe Sciantum rem pertractat.

IN vrbe quadam prouinciæ Sciantum prorex est, qui nauigiis omnibus præest, siue commeatum in Regiam ferant, siue aliud quidlibet: huic subsunt Magistratus quamplurimi, qui ex officio curant, ne vrbi Regiæ desit commeatus. Eo tempore prorex erat è prouincia Sciansi, in idolorum sectam & res futuræ vitæ satis propensus: is de fidei nostræ rebus iam è filio suo inaudierat, qui cum P. Matthæo Nanchini familiariter congressus fuerat, adnitente amico quodam suo, qui *Liciu* vocabatur, & tum forte ille ipse Liciu in ea vrbe cum prorege morabatur. Vrbi nomen est *Zinin*. P. Matthæus igitur pro amicitia cum eo appulisset, misit ad eum, qui significaret, cupere se cum ipso loqui, & de Pechinensibus negotiis conferre. Vir enim prudens publice habebatur, & negotiorum aulicorum peritus, habitabat porro in ædibus proregio Palatio contiguus, & prorege erat ita familiaris, vt ad quotidianos congressus aperta in pariete porta communes ædes cum palatio suo prorex fecerit. Is ergo audito patris aduentu, extemplo proregem admonuit, qui nuncio lætus gestatoriam fellam, & baiulos misit, qui patrem officiose inuitatum in palatium deportarent: nec P. Matthæus id renuit: quo cum peruenisset, proregem cum Liciu familiarissime inter se congregantes inuenit, à quibus exceptus est per humane, & auditus per otium: multa de Europa nostra, de alterius vitæ rebus, quas audire cupierat, commemorans: inde in nauigium redeunti dixit prorex: Matthæe (eum Sinensi pronomine honorifico *Sithai* appellans) ego etiã in paradisum ire cupio: innuens se non

Proregis dictum,

se non vniuersam fœlicitatem in honoribus ac opibus, sed in æterna salute collocare, cuius causa intelligebat, hos ab eo labores omnes sustineri, vix bene in nauim redierat, cum ecce tibi magnus in vrbe tumultus auditur (is erat è Satellitio proregis, qui maxima pompa, longioris moræ impatiens, ad Nostrorum nauigium veniebat) obstupuit Eunuchus, nauigiorum præfectus, & alii, quotquot in portu rem adeo nouam conspiciabant. Nullum omisit prorex vrbanitatis ritum, munus ipse obtulit, & cæteros ritus obseruauit: inde omnia vidit ipse, & eius Aulici cum ingenti stupore, nec auelli à spectando poterat, sed & cum subsecuti sunt alii ex vrbe primores. P. vero Matthæus die insequenti ad eum solemnitus inuisendum rediit, munus proregium Europæis reculis remuneratus est, quibus nouitas pretium auxit, vt non impares viderentur. Totum illum diem domi retentus est, & familiari epulo filiis & amico Liciu exceptus, tanta beneuolentiæ significatione, vt P. Matthæus, sibi non in extremo orbe apud Ethnicos, sed in Europa inter familiares ordini nostro addictissimos degere videretur: libellū, qui vt Regi offerretur iam Nanchini scriptus fuerat, videre voluit, & cum nonnulla displicuissent, ipse accurate alium concinnauit, & à domesticis librariis eleganter describi curauit: addidit etiam literas Pechinum plures, quæ plus aliquanto quam Nanchinenses profuerant.

Mira Ethnicorum humanitas erga P. Matthæum.

PROREGIS vxor in somnis per eos dies viderat Numen quoddam cum duobus è latere pueris, & prorex viderat in nauigio nostro Deiparæ effigiem cum puellulo IESV, quem D. Præcursor venerabatur: arbitrata est igitur eam rem suo somnio significari, & à marito impetrauit, vti pi-

Somnium vxoris Proregis.

ctorem in nauim mitteret ad eam effigiem, quam genuine posset, efformandam. Sed quoniam in ea re Sinæ pictores sunt admodum infœlices, veritus est P. Matthæus, ne ad deformandam venisset, & forte habebant eiusdem imaginis exemplar ab adolescente quodam domi nostræ non infœliciter expressum: illud exemplar ad proregē mittitur, à quo excipitur magnifice, & promissio additur, se cum vniuersa familia Dei Matrem ac Filium veneraturum. Abeunti comitem addidit è sibi subditis Magistratum, qui proregis nomine quibusdam in locis angustiioribus, per leucas cōplures Nostrorum nauigium præ cæteris promoveret: quæ res iter Nostrorum sane breuius effecit. Equidem cum rediit P. Matthæus, nauigium reperit procul à portu, quo se Eunuchō iubente contulerat, postquam concurrentium multitudo, & prope tumultuantium insolentia præ videndi cupiditate ultra tolerari non posse videretur. Optauerant & iam designauerant nostri hanc in se proregis humanitatem primo quoque tempore remunerari, vtrumq; in fidei nostræ rebus instruere cupientes, nam per temporis angustias & nauigantis Eunuchi celeritatem, id impetrari nunc non potuerat; nam fere vterq; intra triennium excessit è vita: Prorex quidem nondum abdicato Magistratu; *Linciū* vero Pechini seipsum adacto in fauces ferro iugulauit, nam cum in eum eiusq; libros, Magistratus nescio quis, per acrem Regi libellum obtulisset, rescriptit Rex, vti compingeretur in vincula, & opera quotquot scripserat cremarentur. Ille igitur aduersariorum fabula factus, publice plecti refugit: aut quod professus erat discipulis suis raro apud Sinenses exemplo ostendere voluit, se nullo metus metu perturbari: atq; ita aduersarios suos de ignominiosa morte sollicitos ea cura liberauit.

*Effigies Dei
paræ Virgi-
niis ad Pro-
regem mit-
titur.*

*Linciū sei-
psam inter-
imit.*

Quæ Nostris in arce Thienſin contigerint.

C A P V T X I.

EX iis Eunuchis vnus, quos ad emungenda vectigalia potius, quam exigenda, Rex miserat, is Mathan vocabatur, & Lincini emporio Eunuchus crudelis exactor vectigalium. celeberrimo habitabat, in eum populus & militaris ordo impetu facto, iniurias repetierat, incendio Palatii, & morte domesticorum: nec ipse meliorem fortunam sortitus fuisset, si non in e mentito habitu furentes fefellisset, & tamen nondum in eo plus poterat metus, quam cupiditas, nihilo enim mitior euasisse ferebatur.

CVM igitur Eunuchus nauigiorum Præfectus, eo appulisset, ad exactorem Mathan se contulit, armatis manibus non ferro sed donis: iterum ac tertio admissus non est, ex eo quod munera infra recipientis cupiditatem iudicasset, vrgebat designatum in Regiam perueniendi tempus, in quo si moram traheret, fortunarum detrimentum, ac etiam vitæ periculum fortassis erat aditurus, ergo solita Eunuchorum fide, amicitiam cum nostris initam nihil moratus, statuit eos in exactoris Socij ab Eunuchis Narcho prouocantur. vngues immittere, vt seipsum expediret, atq; ita inscius Nostris cum Eunuchis quibusdam exactoris Curialibus rem confecit: significauit iis, vno è suis nauigijs aduenas quosdam vehi, qui pretiosa rerum plane nouarū ad Regem munera deportabant: posse si voluerit Mathan Eunuchū ex hoc negotio ab Rege gratiam inire, & vt fidem faceret, nihil opinantibus nostris, Eunuchis imagines & horarias machinas magnas dissimulatione monstrauit. Hi ad herum suum læti nunciū recurrerunt, & præter illa quæ viderant, alia etiam nihil dubium esse, quin ferrent pretiosiora: nihil necesse fuit incitatum cupiditate animum

multis verbis inflammare. Misit igitur subito, qui renunciaret, velle se regia munera spectare.

P. Matthæus periculum conuenitur auertere.

SENSIT P. Matthæus imminere periculum. Ergo subito confert se ad Cantoniensem quendam sibi olim notum Sciauchini: & deinde amicitia renouata Nanchini: is ea vrbe Magistratum gerebat, cuius erat in vicinas omnes vrbes potestas perampla. Ab eo igitur consilium & auxilium petit. Dudum ille P. Matthæum præstolabatur, & iam dies non paucos in portu famulum habebat, qui eius aduentum renunciaret. Ergo cum ad Palatii ianuam peruenisset, eius famulus ad herum excurrit, asserens eum, quem expectabat aduenisse. Induxit igitur illum in intimum palatium velut hospitio excepturus: vbi vero audiuit Eunuchum Mathan, eius se negotiis ac muneribus immiscere, indoluit multum, & ait: Ne speres te ex eius manibus intactum euadere. Nam hoc tempore Eunuchi regnant, & eos Rex prope solos in consilium adhibet, nec maximi Magistratus eorum iniuriis resistere valent, nedum aduenientem intentatam poterit iniuriam propulsare, auctor tamen fuit, vt libens Eunuchis monstraret, gratias ageret ex fauore; sic enim minus malum fore sperari poterat. Procurare quippe ab eo se alicuius auxilio eripere, sine fructu tentari poterat, sed non sine periculo perfici. Et re vera consilium fuit hominis amici & prudentis.

P. Matthæus in tutela esse Magistratus nascitur.

NON DVM egressus erat palatio, cum ad eum aduenit citato cursu ab Eunuchis ipso nuncius, ire se in nauigium Nostrorum, vti quamprimum eo se referret: amicus ad hæc ita respondit: Hero, inquit, tuo renuncia, te P. Matthæum hic reperisse, nec nisi eius iussu me illum dimissurum, quæ in re voluit ostendere, non omni illum auxilio destitutum, qui talium Magistratum beneuolentia fulciretur, & sane Diuinum fuit inuentum, in-

telligi

telligi ab Eunuchis, P. Matthæum in huius esse tutela, nam ex omnibus vrbis Magistratibus, hunc unum verebatur, quod sæpe transeuntes è suis manibus rapuisset ea prudentia, vt integritatem redderet minus odiosam, vnde fiebat vt in omnium esset ore illius integritas, cui vt gratam se præberet ciuitas, postea templum erexit, in templo statuam, & honorificam inscriptionem apposuit.

EVNUCHVS iste præter palatia ac templa à se erecta, nauigium extruxerat maximum, in quo Regem ipsum nihil piguisset nauigare, tot cellas, ameras, aulas, & alia cōmodissima extruxerat. Ex immortali ligno cælatae erant variis meandris fenestræ, ac porticus, & suis locis omnia splendenti sandaracha illita, vel auro splendebant, eo nauigio vehi per hoc flumen solebat, & in eodem ad nauigium nostrum aduectus est, hic ei P. Matthæus occurrit, & ab eo exceptus est insigni vrbinitate ac beneuolentia, primum multis verbis se obtulit, vti suo fauore ad Regem munera penetrarent: deinde vt commodius omnia spectaret, singulatim omnia in nauigiū suum deferri iussit, omnia illi mirum in modum arriserunt, asserenti, Rege dignum & Sinenſi Rege munus esse, imaginēs venerabūdas, salutauit, & in genua prouolutus, ibiq; promisit Virgini, se illi in Regio palatio locum inuenturum, & patribus se libellum quamprimum Pechinum missurum. Nimis multū spondebat, vt ex animo loqui videri posset, iis maxime, qui Eunuchos nouerant, & hunc præ cæteris, teste fama, impudentem. Respondit P. Matthæus ingentes agere se gratias, pro fauore delato, sed eius labori parcere, maxime quod Pechini multi & grauisſimi Magistratus eam rem perficiendā susceperant, verum ille subrisit, iactans è Magistratibus esse neminem, qui æquè

*Nauigium
Eunuchi
magnificum.*

*Munera petuntur ab
Eunuchis
ad Regem
deferenda.*

*P. Matthæus recusat munera
comitti Eunuchis.*

gratia valeret apud Regem, libelli, inquit, mei à Rege die insequenti, quo traditi sunt, rescribuntur, cæteris Rex aut nihil, aut tarde respondet, hic iteratis gratiis promisit P. Matthæus, eius nomine, cuius imaginem fuerat veneratus, fortunæ melioris fauores, si hoc suum negotium promoveret. His ita confectis, dimissus est Eunuchus Sociorum nauarchus, & ita dimissus, ut nullo pretio persoluto facile patuerit eum proditionis præmium, immunitatem accepisse. Post mensem Eunuchus Mathan in arcem Thienfin nauigaturus erat, ut inde sex mensium vectigal Regi transmitteret, ergo quoniam volebat eo secum nostros abducere, sarcinas omnes in prægrande nauigium è suis transferri imperauit, in quo Nostri præstolari iuebantur, dum mensis laboretur. Eunuchus, qui Patres aduexerat, lætus discessit, & Nostros pro munere puerum dedit, quem Nanchini pretio compararat, eum ideo se dare aiebat, quod politissime loqueretur, & P. Didaco Nanchinensis linguæ puritatem poterat instillare.

VOLEBAT Eunuchus Mathan regia munera in palatium suum deferre: sed hic Nostri modeste restiterunt, asserentes horarias illas machinas facile corrumpi, nisi quis eas perpetuo concinnaret; sacras vero imagines apud se retinere velle, ut eas venerarentur, & coram illis res suas cæli Domino cõmendarent. Eunuchus ad hæc nil admodum institit, sed potius Nostros munus eduliorum & comæatus ad iter transmisit. Amicus quoque Magistratus ille, sæpe ad Nostros in nauigium veniebat, & amicos suos euntes ac redeuntes secum adducebat; qua re & aliis, quasi in omni sermone commemorabat, de maximorum Magistratum in Nostros fauore, frænum sane iniicit Eunuchi cupiditati, ne dicam crudeli-

litati,

*Eunuchus
Mathan
munera So-
ciorum in
suum nauigium
petit
transferri.
Puer Sinen-
si pretio em-
ptus Sociis
donatus.*

*P. Mat-
thæus ab
Eunuchis
Mathan*

litati, ab eo enim timeri poterat, vt Nostri vitam *inuitatur*
 simul cum sarcinis amitterent. Ad nostros igitur *ad epulanz*
 cohonestandos potius adiecit animum, nam die *et specta-*
 quadam P. Matthæum in suum palatium, intra *cula.*
 urbem, ad suum conuiuium euocauit, aderant
 Eunuchi plures è maximis, & sane si splendorem
 spectes, dignus fuit quolibet vbique magnate, in-
 ter epulandum exhibitæ comedix, inducti fu-
 nambuli, præfultores, gesticulatores, & huiusmo-
 di farina fæx, qua ipse domum oppleuerat, & eos
 ad alacritatem procurandam alebat, ac ducebat
 denique in bonis dies suos, nihil attentus, quid in
 puncto futurum, & quidem huius generis ludos,
 nec in Europa, nec in India, vbi sane sunt admira-
 biles, quicquam simile videre se meminerat. Ex *Mimi ac*
 iis vnus tres cultros grandiores, duobus palmis *gesticula-*
 longos, in aerem proiciebat, alterum post alium, *tores.*
 ac diutissime illos capulo recipiebat nullo vsquã
 errore, alius in solo iacens, supra humeros pedes
 erexit, & cum iis vas prægrande fictile arripuit, &
 in aerem proiecit, & deinde hinc & hinc reuol-
 uit, quod manibus ipsis facere perdifficile videba-
 tur, idem cum tympano fecit ac mensa quatuor
 pedum alta & grandi, exhibita quoq; est comœ-
 dia nutibus Solis laruatorum gigantum, splendi- *Comœdiæ*
 dissimo habitu, nec ex iis quisquam loquebatur, *ex Solis nu-*
 sed alius quidam è theatro ea omnia pronuncia- *tibus.*
 bat, quæ ab vnoquoque dici res postulabat. Ve- *Admiran-*
 rum nihil admirabilius fuerit puero, qui postquã *dum pueri*
 politissime saltasset, velut in terram lapsus, in ea *saltantis*
 posuit manus, & inter eius pedes, exiit alius è *spectacu-*
 gypso puellulus affabre concinnatus, qui mani- *luz.*
 bus pro pedibus vtens, eosdem saltus, quos vnus
 fecerat, admirabili arte imitabatur, inde in ter-
 ram quoque lapsus ipse cum viuo puero collucta-
 ri cepit admirabili artificio, quo vtrumq; viuere
 iudicaret.

*Eunuchus
libellum P.
Mattheo
ad Regem
scribit.*

CVM iam discedendi tempus aduenisset, Ma-
than Eunuchus libellum scripsit, & Patri legen-
dum dedit, is erat in hanc fere sententiam scri-
ptus. Inter nauigia quæ Lincino transibant, vno
vectum aduenam quendam, Mattheum Ricci-
um nomine, quem addebant Maieftati suæ munera
quædam deferre, eum, quod vir bonus videretur,
iuuare voluisse, ac ne forte quippiam illi infortu-
nij in tanta nauigiorum multitudine eueniret,
nauigium illi vnum è suis dedisse, & bene stipa-
tum in arcem Thienfin amandasse, ibique respō-
sum præstolari, quod rogabat vti quamprimum
mitteretur, hunc libellum Eunuchus iisdem riti-
bus misit, quibus à Magistratibus mitti solet, de
quibus libro primo scribitur. Ergo cum hoc & a-
liis libellis famulum suum dimisit, & ipsi simul
cum eo Patres nauigabant, in arcem vsque Thiē-
fin, cum Nostris quatuor milites nauigabant, qui
eos noctu diuque obseruarent, hoc solemne est,
quoties libellus mittitur, ne, qui defert, fugere
possit, aut cuius causa defertur, si milites additi
non fuerint. Nuncius Regius in vinculis nauigat
fide præstita, se minime fugiturum. Non ita mul-
to post in eam arcem Eunuchus aduenit, interim
libelli responsum moram faciebat, volebat enim
Rex id negotij rituum Tribunali de more demā-
dare, sed quia gratiam ab Rege nullam hac ratio-
ne Eunuchus iniuisset, eius intra palatium fauto-
res adnitebantur, vti Eunucho ipsi ea res com-
mitteretur, quod tandem ita factum est.

*Responsum
Regis ma-
gna cum
pompa le-
gitur.*

VBI ergo responsum aduenit, arcis illius om-
nes Magistratus ab Eunucho sunt euocati, & ij
ad audiendum Regis responsum in Damascena
veste purpurea, cum reliquis dignitatum insigni-
bus adfuerunt: ille vero pro tribunali magna pō-
pa Regis libellum ac responsum legi iussit, eo præ-
cipiebat Rex, vti secundo libello indicaret, quæ
mu-

munera externus ille deferebat, primo enim libello ita se gesserat, ac si ignorasset, ne sine Regis auctoritate in Regia munera inquisisse videretur. P. igitur Matthæum in tribunal, quo habitu rei solent, euocauit in gossipina veste, & populari pileo, qui rotundus est: tum ex more eum flexis genibus audire regia mandata imperauit, tum coram omnibus iussit, vti sua manu scriberet, quæ ad Regem munera detulisset, quorum ipse dominium accipiens, ea in suum palatium transportauit, vrgebat etiam vti aliud, si quid haberet, adiungeret: ergo ad sacras effigies, & machinas horarias, Trigona vitra, & breuiarium Romanum elegantissime compactum, addidit clauicordium, & orbis Theatrum Ortelij. Misit ergo libellum alterum, sed responsum non quale volebat accepit, tunc formidare cœpit, ne quid sibi hac ratione mali creasset, ac pœnitere, quod huic se negotio intricasset, & quanquam initio P. Matthæus ad eum velibat, vel ab eo vocabatur, postea tamen eum à congressu suo exclusit. Appetente hyeme, ne concreto flumine arceretur, reditum parabat, sed primum Nostros omnes intra arcem in Idolorum Cœnobium transfudit, & eo sarcinas omnes, quæ superfuerant, deferri iubebat, excubias addidit militares nocturnas ac diurnas, non intra domum solum, sed etiam in ambitu. Hic degebant Nostri, cū ecce tibi ex improviso venit ipse, Magistratu maximo comitatus, è militari Senatu, quem *Pimpithau* Sinæ vocant, quicum P. Matthæus iā necessitudinē arcte contraxerat. Eunuchus vero secū fere bis centum totidem latrones adduxerat, & patri vultu ad iram composito dixit: Pechino ad se scriptum, eum gemmas habere pretiosas complures, quas ne Regi daret, occultabat; addidit etiam se monitum, quod domi Sociorum multitudinem ab-

*Eunuchus
iniuriose P.
Matthæum
tractat.*

con-

conderet. Negavit omnia P. Matthæus, & eius ipsius oculos testes appellans. Is vero sarcinas omnes in atrium educi iubet, & quotquot aderant prodire, tum arcas & scrinia singula referans, omnia per otium lustrabat, & eam iniuriam furore, & rerum perturbatione atrociolem faciebat, ita vt qui aderat Magistratus condolentiam significaret. Ad singula, quæ nondum viderat, furens Eunuchus querebatur, hæc omnia sibi subducta, quidquid placebat arripiebat, & in altera parte referuabat. Sed tandem vbi vidit nihil earum rerum reperiri, quas ipse sibi finxerat, supra furorem pudore accensus, vnde mitigari debuerat auxit iniuriam; sed ex omnibus nulla re magis, quam Christi in Cruce pendentis effigie visa excanduit: criminabatur id spectrum ad Regem carminibus tollendum, procul dubio constructum, cui enim videri possit, eam rem vsum aliquem habere alium, quam veneficiorum imposturam? Interim P. Matthæus indignum putabat homini furenti, hoc admirabile mysterium ingerere: nullo enim fructu id facturus apud eum, qui etiam clara innocentix testimonia criminabatur, ac longe minus incredibilia admisisset: dixit tamen vrgenti, hanc esse effigiem hominis in lege nostra sanctissimi, qui hoc atrox mortis genus ad multorum salutem elegisset, in cuius beneficij memoriam, eum à nobis pingi & sculpi solere. Pimpithau tamen dixit, neque id sibi videri decens, hominis in hoc miserabili statu memoriam conseruare. Eunuchus omnino nihil admittebat, sed plectendos plane vociferabatur impostores. Vbi tamen alias huiusmodi depictas effigies inuenerunt, minus alieni esse coeperunt, vt crederent id Religionis causa, non veneficij asseruari, lustratis iam omnibus, vterque confedit: & vtrumque Socium etiam iusserunt asidere. Acceperat

*Eunuchus
sarcinas So-
ciorum per-
lustrat.*

*Eunuchus
effigiem
Christi in
Cruce pen-
dentis cri-
minabatur.
P. Mat-
thæus tue-
tur honorẽ
imaginis
Christi.*

perat Eunuchus inter reliqua, thecas sacrarum reliquiarum duas; alteram in crucis modum, alteram in libri figuram, vtramque ex ebano confectam: acceperat etiam argenteum Calicem, quo augustissimum sacrificium nostri peregerant, ac primum reuifens ea, quæ seposuerat, restituit Eunuchus argenteorum nummorum sacculum, quo sacculo aurei fere ducenti ad itineris sumptus asseruabantur, & id ea verborum significatione fecit, ac si donasset, latronum hoc est beneficium, qui dare se putant, quæ non rapuerunt, & tamen Nostri, quia nihil æque desperauerunt, pro restitutionis nummis gratiam reddiderunt, sacrarum etiam reliquiarum thecas P. Matthæus, sed frustra repetiit: in Calice vero multum institerunt afferentes, in eo se cœli ac terræ Domino sacrificium offerre; rem apud nos ita sacram esse, vt ne tangi quidem ab iis possit, qui non ad eam rem fuerint peculiari ritu consecrati: quo audito sacrilegus eum manibus contrectans, ait; Quid ais tangi nō posse, cum me tangētem intuearis? apud impios enim id est posse quod licere. Non tulit P. Matthæus impudentiam, sed accēso perfimilis, nummorum loculos accepit, & eos ad Eunuchi pedes abiiciens, dixit prope cum lacrymis; Accipe sodes æquale argenti pondus, aut quantum voles, & sacrum mihi vas restitue, quare commotus Pimpithau dixit, Hinc videas licet, eum non pretium, sed sacrum vas exigere, cum duplum offerat argenti pondus, ego illi restituēdum arbitrarer. Ad hæc Eunuchus mollior factus, Calicem loculosq; restituit. His ita confectis, ad priorum munerum seriem addidit, quæcunq; seposuerat, quæ nō minus quadraginta titulis exscripta sunt, nam seposuerat vndulatam vestem, gosippinum ex India pannū, vasa vitrea, sciothericos & arenarios horrarum indices, & huiusmodi nonnulla, ea omnia

Latronum beneficium.

P. Matthæus Calicem lacrymis repetit ab Eunuchis.

Eunuchus Sociorum munera in ararium arcis recludi iussit.

in

in ærarium arcis recludi iussit, præter horariam machinam grandiore[m], & Deiparæ effigiem, quam venerarentur, eam effigiem Nostri in ara, in qua quotidie litabant, collocarunt. Deinde Lincinum reuersus est Sociis in arce relictis, & custodibus attributis, à quibus tamen quo uellent ire minime prohibebantur. Inuenta sunt à Nostri deinde nonnulla deesse, è loculis subduxerant paucos nummos furunculi, furum maximus Eunuchus etiam sibi nonnulla selegerat, & amico Magistratui palam dederat, sed tamen omnia illa fuerunt opinione ac metu pauciora.

HOC rerum euentu satis ancipiti Nostri non solum veriti sunt, vt quod Pechini sperabant, minime impetrarent, sed etiam valde metuerunt, ne quidquid hætenus perfectum fuerat, vnus diei ruina laberetur, ergo humanis auxiliis destituti, Diuina inspexerunt, sacrificiis quotidianis, orationibus prope continuis, corporis afflictationibus nunquam intermissis, Diuinam clementiam implorabant, vt tot animorum salutem, in hac, vt videbatur, expeditione sitam, minime negligeret. Iam annus ad exitum inclinabatur, nec vlla Pechino spes affulgebat. Scripsit igitur P. Matthæus literas Lincinum binas: vnas ad Eunuchum, ad Pimpithau alteras. Famulum domesticum itineris terrestri misit, flumen enim coaluerat, qui responsum referret, iis literis ab vtroque petebatur, vti nouis libellis responsum regium educeretur, iam se multum temporis loci incommoditate & frigore fatigatos, responsum præstolari. Hæc ad Eunuchum: ab amico vero ad hæc impetranda fauorem, vel ad noua tentanda, consilium literæ postulabant, famulus noster Eunucho pro Tribunali sedenti literas reddidit, sed exceptus est iniuriosis ab eo verbis, etiam in Nostros coniectis, impotentissime ergo absque responso pugnis

Socij ad Diuinam opem confugiunt.

P. Matthæus scribit literas ad Eunuchum & amicum Pimpithau.

Nuncius ab Eunucho indignè tractatur.

gnis & calcibus è tribunali extruditur, amicus vero noster literas pro Tribunali palam accipere ac remittere dubitavit, clam tamen in Palatium suum reuocato nuncio dixit: res nostrorum nullum posse peiorem statum formidare. Eunuchus enim libellum in eos meditabatur, Socios delaturum; quod beneficiis Regi interitum fuissent machinati, eum rumores hostota vrbe sparsisse, multa in Socios sæpe debachantem, dixerat etiam se omnes ad suos compedibus & catenis onustos remissurum, hæc seruo dixit, & scripsit etiam, vti se auctore de vita in tuto collocanda dispicerent, fuga Cantonensem Prouinciam repererent, & sarcinarum iacturam in lucro reputarent, quotquot haberent in Cruce affixi hominis effigies, in puluerem, & si fieri posset, in nihilum redigerent, si hoc forte minus arrideret, libellum Regi per amicos Pechini Magistratus darent, & ab eo in Patriam redeundi facultatem postulerent.

*Consilium
Pimpitans*

HOC responso præter opinionem atroci, intellexerunt Nostri, se maius opinione discrimen incurrisse, & è duobus amici cõsiliis postremum eligentes, Sebastianum fratrem nostrum Pechinum amandarunt, insciis custodibus nostris, qui non admodum seuerè munus suum exercebant, deferebat is literas vel P. Matthæi, vel Nanchinensium amicorum, & literas donis armauerant, sed omnia hæc humana præsidia frustrabantur, statuerat enim Dominus rem tantam seipso perficere, omnes igitur ab irritando Eunuchò refugiebant, Nostros auctores erant, ne libellum dare tentarent Regi, nihil eum eo tempore nisi Eunuchis auctõribus moderari; optimum factu putabant, si Eunuchum ipsum placare aggredierentur, etiam ipsarum, quas iam spe deuorat, sarcinarum iacturam. Pechinum detu-

*Humanã
presidia
frustra tentantior*

detulerat frater noster literas, de rei totius euentu ad Socios, vteas inde, nam ex arce non poterant, destinaret, quod fecit, & hac ratione vbique Nostri, re audita, Diuinam opem acrius implorabant. Ex Fratris nostri reditu, intellectum est à nostris, nullam in humanis præfidiis, nullam in industria propria spem superesse, ergo nihil vltra tentare, certi vnam in Diuina ope fiduciam reponentes, cogitatum suum in Domino iactauerunt, & ad euentum omnem, mortē etiam ipsam in hac causa tolerandam, sese accuratissime, magnocq; gaudio compararunt.

Nostri ex improviso Pechinum ab Rege cum suis donis euocantur.

C A P V T XII.

VIX nostri auxilia humana damnarant, ac se totos Diuino patrocinio cōmendarant, cū ecce tibi Dominus, qui hoc vnum præstolari videbatur, ex improviso subuenit, & tot seruatorū suorum, qui vbiq; hanc expeditionem Deo commendabant, orationes exaudiuit, effecitq; , vt Rex plane ex inopinato rescriberet, vti Pechinū statim cum donis suis properarent, Magistratus illis è rituum tribunali ad securitatem adderetur, & excusso ab eodem tribunali negotio, scripto libello Rex ex integro moneretur. Repentinum illud post sex menses totos, nullo dato nouo libello rescriptum, vnde prodierit, Nostris nondum plane constitit, sed credendū est Deum, qui Regum corda manu tenet, hanc ad animorum salutem suo nutu promouendā, per seipsum nouitatem procurasse, narratur enim, Regem die quadam se solo superioris libelli recordatum, subito

*Socij à Rege
Pechinum
euocantur.*

subito exclamasse, Vbi est, inquam, vbi est illa campana, quam seipsa pulsari ferunt, & ab aduenis ad me allatā, nescio quo libello significatum? Huic Eunuchus ille respondit, qui perpetuus est Regis comes, Si nondū tuo rescripto libellus Eunuchi Mathan expeditus est, qui fieri poterit, vt aduenæ absq; tua facultate in urbem Regiam ingrediantur? Quo dicto, Rex allatum libellum, vt supra subscripsit, id rescriptum, citatis equis Lincinum Eunucho transmittitur, is tamen inuitus extemplo in arcem misit, qui nostris Regia munera, quæ in ærario adseruabantur, cum fide restitueret, & quoniam flumine concreto nauigari nondum poterat, iussi sunt arcis Magistratus equos & baiulos publico sumptu dare ad sarcinas Pechinum vsque deportandas. Latissimis his nunciis Nostri post tot labores respirare cœperunt, & gratis Deo actis, omnium immemores incommodorum, quæ hic narrari non facile omnia potuissent, nouis animis sese ad iter accinxerunt, receptis igitur sarcinis suis, è sacris thecis sacra fragmenta noctu subdlexerunt, & in eorum locum è terra sancta, lapillorum fragmentis vacuas cellulas oppleuerunt, ne qua fortasse facta mutatio cõiici posset: & ne hæc aliquando ad Christianorum manus reuersa, fraudem parerent, inscriptiones enim tolli non placuit, rei gestæ seriem scripto in easdem thecas recluserunt.

Socij post arumnas & labores respirant.

Socij recuperant suas sarcinas.

SED in hac rerum nostrarum restitutione omitti non debet insigne Diuinæ prouidentię argumentum, nam calumniam ab Eunucho in Nostrorum extremam forte perniciem conflatam, Deus Optimus Maximus in vtilitatem conuertit. Inter alia, quæ secunda rerum nostrarum lustratione Eunuchus seposuerat, Mathematici libri omnes numerabātur, quos vndique P. Matthæus corraserat, vsui futuros, si forte Rex eum ad re-

Mathematici libri P. Matthai etiam recuperantur.

eudendos Sinensium factorum errores adhiberet. Regni legibus antiquissimis, quarum tamen hodie usus exoleuit, capitalis poena proponitur iis, qui praeter Mathematicos Regios, huiusmodi disciplinas didicerint, aut docuerint, id ex eo factum est, quod arbitrentur eum, qui siderum motus norit, facile posse prosperioris fortunae coniunctione cognita, Regnum occupare. Hos igitur libros Eunuchus exactor inter munera regia noluit afferuari, sed in arca separata reclusit, cum hac inscriptione: Hos libros Eunuchus Mathan vectigalium Regionum exactor reperit inter sarcinas aduentus cuiusdam Matthaei Riccij nomine, & quoniam huiusmodi libri regni legibus interduntur, hic eos afferuari curavit, donec Rex peculiari libello monitus statuatur, quid iis fieri velit. Ea de re nihil Nostri rescierant, sed in sarcinarum restitutione cum libri deessent, eos ab arcis Magistratibus repetierunt, qui hac de re Eunuchi consilium nescientes, eos quoque reddi voluerunt: & missus est, Deo ita volente, Minister, qui quod legere nesciret, nihil admodum de arcae inscriptione laboravit. Cum deinde Eunuchus sexto de more mense ad vectigalia transmittenda in arcem redisset, nostros vna Pechinum dimisit, arbitratus libros illos minime restitutos, sed ubi post discessum libros illos minime reperit, grauiter arcis Magistratus inculcavit, & commentus eos a Rege priuatum postulari, remisit eum ipsum seruum, qui tradiderat, ut quam celerrime nostros assequeretur, librosque repeteret, sed is Eunuchi metu poenas a se repetendas veritus ex itinere aufugit, nec de nostris assequendis laboravit. Eunuchus postea rebus in meliorem statum reuocatis, male metuebat, ne ab iis dato libello accusaretur, quod si fecissent Nostri, & querelas de eo deposuissent, facillime futurum fuisset, ut Regis gratia excideret,

itaque

itaque in posterum de libris mirum silētium, Nostrique eo metu liberati, etiam habuerunt, unde Magistratibus harum rerum cupidis satisfacerēt, & non pauca deinde Sinensi sermone donarent.

ARCIS Magistratus in iter equos octo, & baiulos triginta assignarunt, quotidie quaqua transferent, equi & baiuli permutabantur, & Nostri Magistratum palatiis excipiebantur, & splendide nullo sumptu vescebantur, quin potius maxima veneratione ab omnibus colebantur, quod eos hac ratione viderent ab Rege accersitos. Pechinum igitur peruenerunt Sinensi anno exeunte, Ianuarij quarto ac vigesimo, anno post sæcularem primo, quo die appulerunt in quodam Eunuchorum palatio, sub urbem excepti sunt, ubi sua munera concinnantes, & omnium seriem texentes, ea in diem insequentem præpararunt, quo die magno apparatu ac tumultu, per urbem omnia in Palatium inferuntur, vna cum reliquis, quæ Mathan Eunuchus transmiserat. Vbi Rex imagines conspexit, obstupefactus, exclamauit; Deus, viuis est iste: ac tamen si modus est loquendi apud Sinas vsitatus, verum tamē nescius profitebatur, & id nomen in hanc vsque diem iis imaginibus adnexum perseuerat. Nostros vero appellant, qui Regi Deum viuum obtulerunt, verum Rex à stupore etiam in pauorem transit, misit enim earum conspectum non ferens, effigiem Deiparæ ad Parentem suam, quæ Diis mortuis nimis affecta, ipsa quoque Deum viuum sustinere non valuit, ea enim viuacitate territa, iussit eas in thesauro suo hætenus asseruari, & nonnulli etiam Eunuchorum fauore, Magistratus ad eas spectandas admittuntur: retulerunt Patribus Eunuchi, Regem ipsum imagines singulas veneratum, thus etiam & alios odores incendisse, reddat illi Deus pro honore gratiam;

Socij Pechinum perueniunt.

Munera Patrum à Rege visuntur.

Rex aspectu sacrarum imaginum in stupore versus.

Rex veneratur imagines.

Patres ad Regem vocantur.

Socij in Palatio Regis nomine excipiuntur ab uno ex Eunuchis.

tiam, suæ tandem aliquando fidei luce perfuso, Minimam Christi Seruatoris imaginē, opus plane rarum, à Præposito Generali transmissam, ipse sibi reseruauit, & in aula sua primaria collocauit. Hæc ab Eunuchis accepimus, nec fidem exigimus aliam, nisi quam Eunuchis dare cuilibet placuerit. Cum ad spectandam horariam machinam grandiores Rex peruenisset, quod nondum esset concinnata, horas nec pulsabat, nec indicabat, ergo iussit, vt quam citissime Patres nostros euocarent, quod citatis equis factum est, & Nostri quoque perpetuo equorum cursu eo contendunt: quatuor murorum ambitu Palatium cingitur vniuersum: in priores duos diurnis horis liber cuique patet ingressus, soli excluduntur idolorum sacrificuli, qui cæsariem radunt, & mulieres omnes: in reliquos duos intimos præter Palatinos Eunuchos, ingreditur nemo, & nocturnis quidem horis soli Eunuchi & milites recluduntur. Nostri in secundum ambitum, nec vltius, penetrarunt, ibi in atrio quodam à cõferta multitudine, quæ ad spectaculum concurrerat, horaria machina spectabatur, eo Rex Eunuchum è maximis, qui perpetuo Regi assistunt, & magnam prudentiæ opinionem habet, missus est ad nostros excipiendos: is Licin vocabatur, qui benignissime Nostros & humanissime Regis nomine excepit, is è Sociis quæsit, quo fine hæc Regi munera detulissent, à quibus ita responsum est: esse se aduenas è magno Occidente (sic enim Europam nostram Sinæ vocant) viros Religiosos cœli ac terræ moderatõris veneratores, qui nihil è terrenis rebus vellent, nullum munus, nullam compensationem petere nec sperare: quam rem admiratus Eunuchus, excepit perlubenter: ad horarias vero machinas quod attinet, inuentum esse magnorum artificum, ad horas siue noctur-

nocturnas siue diurnas nullo cuiusquam labore cognoscendum; eas enim seipsas æra campana numerabant, & indice quoque omnia horarum spatia demonstrari: verum opus esse vnum aliquem designare, qui machinam moderaretur, quæ res ita facilis erat, vt biduo aut summum triduo doceri posse sperarent. Hæc Eunuchus ipse ad Regem mox detulit, qui ex templo designauit Eunuchos quatuor è Palatino Mathematicorum Collegio (nam intra ipsum palatium Eunuchorum Ordines, vt foris Magistratum, numero tamen minore, diuisi dicuntur) quibus etiam iniunxit, vt intra triduum in aulam ad se instrumenta deferrent, & eorum ex officio curam gererent, hinc factum est, vt Nostri toto illo triduo intra Mathematicorum stationem recepti, diu noctuque hebetiores Eunuchos edocerent: ab iis habitus sunt Nostri honorifice & splendide, & in sumptus omnia liberalissime suppeditabant, Eunuchi Mathan exactoris prorectores: ideo forte ne quid ab iis profectum in exactorem querelarum ad Regem perueniret, nam constanti rumore credebatur, Nostros violentis ab eo largitionibus fuisse vexatos, quod tamen reuera falsum erat, atque ita misero exactori nihil artes suæ valuerunt, sed potius ingens argenti pondus expendit, vt huius negotij vanum rumorem suffocaret, quatuor horariarum machinarum Præfecti continuo exercitio, quantum satis erat, didicerunt, & ne quid accideret, omnia in commentariolos retulerunt, nam in aliquo coram Rege hallucinari, nihil erat minus, quàm se in præfens vitæ discrimen conicere, aiunt enim Regem in Eunuchos ita sæuire, vt sæpe leuibus excusis eius iussu spiritum inter verbera expirent. Itaque primum omnium Sinicis literis omnia rotarum, clauorum, ferramentorum nomina exe-

*Eunuchi
Regis no-
mine docē-
tur à Patre
Matthæo
moderari
horologiū.*

Regis seueritas in Eunuchos.

gerunt, quæ omnia Sinice P. Matthæus nouauit, nam sicubi res desunt, verba quoque deesse confueuerunt.

*Socij Regis
nomine de
Europa in-
terrogan-
tur.*

HIS tribus ac permultis deinde diebus, varios Eunuchos Rex ad Nostros mittebat, qui de Europa nostra varia, prout ipsi occurrebant, sciscitarentur; de moribus, de feracitate, de architectura, de vestitu, de gemmis, de connubiis, ac funere, deque Regibus nostris, & ipsis etiam Sociis multa quærebantur; imò etiam ad Regem ridicula etiam minutaque referebantur, quæ Eunuchi ex Nostrorum contubernio notauerant, quoties biberent, quoties vescerentur, quantum cibi absumerent, & alia huiusmodi, quæ otioso ab otiosis referebantur; impetrarunt etiam ab Eunuchis Nostri, vt Rex intelligeret, Pechini se viuere ac mori cupere, nec aliud ab Rege quicquam expectare, quod opportunissimum fuit ad hanc rem ex animi sententia conficiendam, eo maxime tempore, quo Magistratus, vt mox dicetur, eos amandare statuerant.

*Eunuchi
Sociorum
nomine à
Rege mu-
nerantur.*

NONDVM finitum erat triduum, cum Rex de horariis machinis quærit, eas ex templo ad eum detulerunt, & ita placuerunt omnia, vt mox Eunuchis honorem stipendiumque auxerit, quo vtroque læti ad Nostros redierunt, ideo maxime, quod ex iis duo in hanc vsque diem quotidie ad Regem ingrediuntur ad horariam minorem machinam temperandam, quam nullo vnquam tempore patitur à conspectu suo remoueri, & in ea spectanda audiendaque insignem præ se fert voluptatem. Hinc illi Eunuchi magni esse cœperunt, apud omnes quippe nationes à Palatinis Regi assistere magni fit, & studiosè ambitur, quod apud Sinas etiam supra reliquas nationes optari solet. Nam cæteri eos verentur, qui cum voluerint, possunt bene vel male, vno verbulo,
amicis

amicis vel hostibus, prodesse vel nocere. Machina grandior in Palatio locum nullum reperit, in quo descendencia pondera, commode rotas voluerēt: hinc anno insequenti illam ad operum publicorum Tribunal remisit, ac turrim extrui iussit è ligno perelegantem, ad exemplar à nostris delineatum, & quidem opus erat sane Regium, nam materiam superabat opus, variis cœlaturis, porticibus, sandaracha oblitris, & auro sane affabre, in quo Sinæ nihil cedūt Europæis, & in eam turrim non maximam, aureos trecētos supra mille, Tribunal illud expendit, quæ summa ex operum vilitate aliquanto maior est, quam videatur Europæis: eam turrim ligneam statui iussit, extra secundum murum in horto quodā peramœno, vbi aliæ quoque res magni pretij visuntur, & eo non infrequenter animi causa Rex ipse se conferre narratur, eo etiam viri persæpe graues penetrant, & magna sua voluptate, hoc cum aliis rebus sane visendis, spectant Europæ monumentum.

Turris pro machina horaria sumptuosa extruitur.

HIS à Rege spectatis, tantam ex nouitate ceperat voluptatē, vt non munera solum, sed ipsos quoque præsentatores videre summopere cuperet: nec satiabatur iis, quæ à narratoribus Eunuchis referebantur: verum ne cœptam annis iam pluribus consuetudinem sese ab omnium cōspectu, præter Eunuchos ac pellices subducendi, interrumperet, nec pluris aduenas, quam Magistratus suos facere videretur, cupiditatem ineptæ solitudinis pertinacia refrætauit: misit tamen ad eorum stationem, quos habebat pictores excellentissimos, intra Sinensis tam æ picturæ limites, & vtrumque è nostris integro, & le corpore depictum, quam maxime genuine heri posset, afferri iussit, & sane id fecerunt non admodum infeliciter, eorumque effigies extemplo ad Regem introductæ, quibus visis dixit: hoei hoei plane isti

Regis cupiditas Patres videndi.

Effigies Patrum depicta ad Regem mittuntur.

sunt Saraceni, nam qui è Perfide in regnum adueniunt, de quibus infra pluribus, Nostris tota oris compositione & barbæ densitate sunt Europæis similiores plane, quam Sinis. Verum qui astitabat negauit Eunuchus esse Saracenos: suilla enim vescuntur. Tum Rex scire voluit, quibus Reges nostri vestibus vterentur, & num aliquem Regij palatij typum attulissent. Prius verbis non facile poterat explicari, & suggessit nescio quis è domesticis in sanctissimi IESV nominis effigie, quam angeli, homines, & infernis pœnis addicti venerantur, Regum ibi nostrorum effigiem videri, nec Regum sed Pontificis, Imperatoris, Ducum vultus vestesque spectari, & ea res etiam ansam dabat Patribus explicandi, cuius hoc esset nomen, quod Christiani Principes omnes ita venerarentur, eius nempe qui cœlum, terram, Tartarum ipsum nutu moderatur, quod etiã ille ipse venerari ne refugeret. Hæc breui expositione à P. Matthæo concinnata, simul cum imagine ad Regem delata sunt: & quoniam nō satis assecutus est imaginis exiguæ, ac subtilioris lineamenta, maxime suis vmbriis, quas ignorât Sinæ, distincta, iussit, vti Regiis pictoribus alia maior & additis coloribus pingeretur, quod factum est extemplo, & Nostris fere triduum intra Palatium hac ex causa detenti, atque ita Regi demonstrata sunt & exposita, quæ à Nostris coram non poterant explicari. De Palatio quod quærebat etiam traditum. Habebant enim Nostris forte tunc Hispanici Palatij, cui à D. Laurentio Excuriali nomē est, expressum elegantibus typis & tabulis pluribus exemplar. Verum rescitum à Nostris deinde, Eunuchum quod explicare se posse diffideret, eas tabulas sibi reseruasse, solum obtulit aliam effigiem Palatij ædis D. Marco sacræ, & totius illius areæ apud Venetos, vna cum Reipublicæ illius insignibus, & retule-

Nomen Iesu explicatur.

Typus Palatij offertur Regi petenti.

retulerunt Eunuchi Regem subriſſe , cum audiit , Europæos Principes in ſupremis contignationibus habitare, viſum eſt enim hoc illi deſcenſu aſcenſuque perincommodum , nec ſine periculo , ita ſuum cuique pulchrum facit inolita conſuetudo.

HIS per aliquot dies ita conſectis, Noſtri iuxta palatium in conductis ædibus habitabât , & aderant perpetui comites Eunuchi Mathan familiares, maxime duo, qui eius omnia negotia procurabant , & Regis nomine libellos ſcribebant, Regis reſcriptum circa Noſtrorum negotium expectentes , verum paulo poſt ad Noſtros venerunt Regis nomine Eunuchi quatuor , ex eorum numero, qui muſica inſtrumenta , quæ fidibus pulſantur, coram Rege perſonât. Hi ſunt Mathematicis longe ſuperiores , nam huius generis inſtrumenta pulſare, eſt apud Sinas in primis honorificum , quorum intra palatium Collegium eſt ſatis opulentum : hi Regis nomine petebant, vt clauicordium pulſare docerêtur, quod Noſtri cum reliquis Regi obtulerât: ergo P. Didacus ad eos ibat quotidie , è diſcipulo tumultuario factus Magiſter : nam iubente P. Matthæo in eum finem à P. Cataneo bene perito didicit quantum ſatis eſſet, nam in hac arte Sinæ nihil habent admodum abſolutum ſuis numeris : nec ſolum pulſare, ſed etiam diſcordium fidium concordiam didicerat temperare , & priuſquam ad docendum veniretur, ſolitis ritibus Noſtros licet renitentes , in Magiſtros elegerunt , obteſtati vt in docêdo cum diligentia patientiam adhiberent, neque moleſte ferrent ſi rem hæcenus inauditam tardius arriperent, quos ritus Magiſtris exhibuerant, eoſdem inepte ſane clauicordio præſtiterunt , vt eo ac ſi res viua eſſet propitio vterentur. Noſtri quotidie apud illos ſplendido epulo excipiebantur , & ab

*Muſici
Regij do-
centur à
P. Cataneo
Regis no-
mine.*

Eunuchis in posterum grauissimis visitabantur, vnde paulatim vniuerso Palatio noti esse cœperunt, quæ Eunuchorum familiaritas & beneuolentia in hanc vsque diem constantissime perseuerat.

*Socij conâ-
tur se libe-
rare ab Eu-
nuchis Ma-
than vesti-
galium ex-
actore.*

CVPIEBAT P. Matthæus ex importunis Eunuchi Mathan vnguibus iam diu seipsum expedire, nam designauerat homo cupidissimus, si fortasse Rex, se adnitente, ingentem aliquam summam nostris in muneris remunerationem obtulisset, in partem per fas ac nefas venire, ac nostros in Australes Regni Regiones remittere: quare Nostrorum vota in vanum cadebant, ergo voluit summum rituum Præsidem, cui Rex id negotij postremo rescripto commiserat, visitare, sed id ab Eunuchis prope custodibus impetrari non potuit: quin etiam à visendis cæteris amicis prohibebant, & è domesticis suis habebant vnum perpetuo qui excubaret & comitaretur. Verum artificio fefellit custodem: misit enim in posterum P. Didacum in Palatium, ad edocendos clauicordis discipulos, addiditque illi comitem è fratribus nostris vnum, ipse P. Matthæus domi remanebat, donec cum P. Didaco Eunuchorum famulus discessisset, in cuius absentia, prout inter eos conuenerat, amicos visitabat; literas Nanchino allatas tradebat; & nouas amicitias procurabat: quæ res opportunissime cecidit ad remedium infortunij, in quod Nostri paulo post inciderunt, ex omnibus nemo ita iuuit vt Magistratus è summo Tribunali grauissimus, is quod summa integritate urbem non maximam gubernasset, saltu, non gradibus, in hunc prope apicem dignitatis euasit, & quidem nihil honoribus immutati mores, pristinam integritatem referuabat: & quoniam eius dignitas in Magistratibus vel reiiciendis, vel eligendis versabatur, omnibus erat

*Socij iuuâ-
tur à sum-
mo Tribu-
nali Magi-
stratu.*

erat ex metu venerationi. Non satis constat, quo auctore rescierit ille P. Matthæum aduenisse, rescit tamen, & prior ad eum visitandum urbanissime accessit, satis admiratus est P. Matthæus hanc viri tanti humanitatem, ergo sub discessum ex eo quærit, qua ex causa prior ad eum visendum, qui ignotus erat, venisset. Respondit ille, ex eo, quod certis auctoribus audieram, esse te virum eximium, à quo vera quædam bene viuendi institutio propagatur, repensa urbanitate, creuit & mutuo deinde congressu magis magisque confirmata est amicitia, idem cum aliis fecit, & est res notatu dignissima, quod exiis, ad quos Nanchino literas attulerat, repertus est plane nemo, qui vel tantillum fauerit, ac plerique etiam eum in congressum minime admiserunt, veriti, ne quod ex aduenarum commercio sibi malum parerent. Voluit hic Deus Opt. Max. Socios docere, quam fragiles sint hominum industriæ, nam si in exactorem Eunuchum minime incidissent, si ab eo libellus Regi datus non fuisset, non solum verosimile, sed certum est, ab alio nullo Regi libellum offerendum, ne cum aduenis commercij suspicionem ingereret: quod si euenisset, plane Nostris, vt prius, erat re infecta redeundum. Hæc cum Nostris rei euentu didicissent, gratiis actis, vt par erat, didicerunt, etiam è diuina manu pendere.

CLAVICORDII pulsatores Eunuchi, vnica cantilena contenti erant, & exiis duo iam iuniores, quod erat satis, didicerant, sed alij alios præstolabatur, vnde plus impensum temporis, & supra mensum ea res prorogabatur, institerunt admodum, vt in Sinensem sermonem eas cantilenas verterent, quæ clauicordio pulsabantur, hac igitur occasione P. Matthæus octo scriptiones edidit, de materiis Ethicis, ad virtutem & bonos mores

P. Matthæus sententias cantilenas illas scripsit,

inuitau-

inuitantibus, eas aptis sententiis è nostris auctoribus illustrauit, & clauicordij cantilenas appellauit, ita deinde placuerunt, vt à plurimis Literatis expeterentur, & exscriberentur magna sententiarum approbatione. Vt autem omnibus fieret satis (afferebant enim Regem hac occasione moneri, vt Regnum suum è virtutis præscripto moderaretur) Europæo & Sinensi caractere hoc opusculum Carminum descriptum, vna cum aliis rebus typis mandarunt.

Nostri à rituum Magistratibus comprehensi in arcem Legatorum retrusi sunt.

C A P V T XIII.

*Officium
Magistra-
tus rituum
Tribunalis.*

*Socij iubentur
compre-
hendi.*

INTER plurimos, Tribunalis rituum, Collegas in diuersa munera distributos, vnus est Magistratus, qui Legatis ab externis Regnis aduenientibus præest; siue ille obsequium clientelare, siue tributum, siue quidlibet aliud muneris afferant: præest idem palatiis, aut potius castellis duobus, quibus aduenæ, ex quo Regiam ingressi sunt, excipiuntur. Magistratus hic habet quoque plurimos Collegas, quorum Præses eo tempore è Fuchiana prouincia oriundus erat. Is vbi rescisset, nostros ab Eunuchis Mathan introductos, sua Regi munera obtulisse, nec cuiquam ad Tribunal suum de more retulisse, tulit id pergrauate, & furorem, quem in Eunuchum exercere non poterat, in nostros tametsi innocentes, retorfit. Ergo quatuor Satellitum præfectis iubet, vt iam diligentissime conquisitos in tribunal suum adducant, ac tametsi non nesciebat munera iam ad Regem

Regem penetrasse, edicto tamen suo, quo Nostros comprehendi imperarat, fingebat ea se omnia ignorare, quasi vero post datum libellum, sese Nostri fuga subduxissent, id faciebat, ut atrocior Nostrorum culpa videretur. Nostri interim nihil opinantes, rescriptum Regium suspensi præstolabantur, quod sperabant fore, postquam fidicines Regios quod satis erat docuissent; cum ecce tibi die quadam, decem & plures in domum lictores irrumpunt, iubentes, uti quam primum ad præfecti sui domum properarent, habere eum, quæ cum iis agat: arbitrati sunt initio Nostri, commentum esse aliquod nebulonum, qui ab externis quippiam emungere sperarent, unde tergiversabantur: verum illi extemplo funes in Fratrum nostrorum collum iniecerunt, unde intellectum est à Nostris, id reuera publicum esse mandatum, atque ita satellitij præfectum conueniunt. Is mandata Legatorum Magistratus exposuit, neque Nostri repugnarunt, nam datis iam suis muneribus, Magistratum opera sperabant, se posse Eunuchorum importunitatem excutere, ergo præfectus in crastinum eos propriis in ædibus comprehendit, clauibus fores exterius occludens, adhibitisque contra fugam excubiis, rescit hoc Eunuchi Mathan procurator, & extemplo aduolans seras effregit, & minis excubias in fugam coniecit, hoc maxime commento, quod vim illatam aduenis, multa que furto sublata criminaretur, inde in tutiorem locum Nostros deducere, & legatorum præsidem negligere volebat. Verum Pater Matthæus repugnauit, tametsi diceret Eunuchus, eos auctoritate Regia detineri, & in Palatium quotidie euocari asserebat, effecit igitur, uti vterque in præsidis tribunal, die insequenti pergerent. Ingressus est igitur Eunuchus Tribunal prior, & Regis nomine monuit, uti ne hoc negotium

*Lictores in
domum ir-
rumpunt
Sociorum.*

*Socij coram
Tribunali
examinan-
tur.*

*P. Mat-
thæus re-
spondet.*

*Præses mi-
tior factus
ex responso
P. Matthæi*

gotium attingerent, quod Eunucho Mathan erat commēdatum, minatus est etiam, dato se libello delaturum Satellites, eorumque Præfectum, quod aduenis multa per vim rapuissent. Ad hæc Præses audita Collegarum sententia, respondit: se nostros, ut ut esset, minime dimissurum, sed secundum leges in aduenarum arcem eos omnino esse recludendos: & cum nihil proficeret Eunu- chus, abiit, & Nostros in Magistratum manibus dimisit. Hi pro tribunali sedentes, coram omni- bus, qui aderant plurimi, etiam quorundam Re- gnorum aduenæ, iusserunt Nostros in examen prodire. Instituit præses vnus horæ non breuius examen, & Nostri genibus flexis respondebant. Examini scopus eo tendebat, ut de P. Matthæo grauitè quereretur, quod contra leges, suo tri- bunalì neglecto, Eunuchos ad Regi offerenda munera adhibuisset. Noster iam egregie compa- ratus, ita respondit, ut ne ipsi quidem haberent, quod vltèrius criminarètur: narrabat etiam vim sibi ab Eunucho factam, quam quotidie, ne maxi- mi quidem Magistratus, nedum aduenæ, poterat effugere: hætenus porro se in palatio Regio per- petuo ab ipso Rege occupatum, voluisse tamen in hoc tribunal venire, sed ab Eunuchis custodibus prohibitum, nullatenus potuisse; adhæc homi- nem, qui multos iam annos variis in prouinciis intra Regnum, nullo prohibente vixisset, & alias etiam in Regiam aduenisset, non videri pro ad- uena, sed indigena tractandum, ac se videri posse ab iis legibus immunem.

HIS rationibus conuictus præses, molliorem se deinceps præbuit: iussit Nostros bono animo esse, ac nihil vereri, se ipsum Regio libello breui responsurum & Regiam voluntatem significaturum: solum dixit, quod nostros pupugit, nolle se vti Pechini residerent, interim tamen se in adue- narum

narum arcem conferrent, curaturum se, nihil ut illis ibi deesset. Palatium hoc utcumque vastum, muris cingitur, & portis multis occluditur, nec nisi peculiari favore, Sinis ingressus permittitur, aduenis vero egredi, non nisi negotiis confectis, cum ad suos remittuntur, licet: nisi forte cum in præsidis sui Tribunal, aut in Regium palatium euocantur, cellulæ sunt in eo palatio multæ, nam sæpe contingit, è vicinis regnis Sinarum Regi vetigalibus, aduenas supra mille numerari, sed has cellas verius dicas ouium caulas, quam humanis vsibus coaptatas, porta, sedes, scamna, lectus, suppellex denique nulla est. Id hinc oritur, quod reliqui populi, præter Sinas, Oriente toto in ipso solo sedent, vescuntur, pernoctant, & non legatorum apparatu, sed lucri spe huc trahuntur, ut muneribus suis, Regiam remunerationem, quæ, pro tanti principis dignitate, longe superior esse consuevit, eliciant: tum hac summa Sinicas merces coemunt, & in patriam redeuntes, magna lucra reportant, ideo quod ex quo in Sinarum Regnum pedem inferunt, sumptus omnes ex ærario publico, in eorum vsus depromantur, & nihil aliud in his legationibus, aut potius negotiationibus, Sinæ spectare videntur, quam ut vicinas nationes in officio contineant, atque ita nihil admodum curant, quid muneris Regi ferant, nam viderunt Nostri inter Regia munera enses dari, aut potius ferri fragmentum, in incude male cusum, cui etiam ligneum capulum in ipso castello, securi concinnarant, & huius generis erant male materiati thoraces, è filis stuppeis inter se colligati, equi etiam, qui cum Pechini aduenirēt, macie interibant; & cum similes nugas hi barbari ferant, sumptus tamen in tâto itinere faciunt immodicos, nam Regius splendor magis, quam Legatorum obscuritas attenditur.

*Palatij ad-
uenarum
descriptio.*

IN

*Socij in ci-
stodia ad-
uenarum
lautius ca-
teris habiti.*

IN id Palatium Nostri à Magistratibus com-
mendati, lautius omnino cæteris habiti sunt:
nam in eam Palatij stationem abducti sunt, qua
Sinæ Magistratus, cum eo veniunt, excipi solent,
in ea lecticæ, culcitrae, & stragula vestis è sericis
vtrumque pannis, sedes & reliqua suppellex in
hunc modum, famuli quoque semper Nostros
præ cæteris venerabantur, isque fauor quotidia-
nis creuit incrementis. Vbi auditum est, Nostros
in eam arcem dimissos, amici Magistratus atque
Primores, impetrata facultate, subinde nostros
visabant: ipse quoque præses, vbi Nostros nosse
amicis narratoribus cœpit, præ cæteris eos adue-
nis ita coluit, vt reliqui obstupescerent, ipsi enim
præfidem non nisi flexis genibus alloquebantur.
Nostri etiam in confessum & conuictum admit-
tebantur, cupiit etiam vti Mathematicas sibi ma-
chinas struerent, qua re eum ad novos fauores
obligarunt, in eo loco Nostri sacellulum concin-
narant, & quotidianis sacrificiis sua Domino ne-
gotia commendabant.

*Saraceni
cum mune-
ribus ad-
ueniunt.*

*Rheubar-
barum Pe-
chini di-
strahitur.*

INTERIM dum Nostri huius Palatij finibus
continetur, ab Occasû venere Saraceni quidam,
quibus Europa, India, Persia, Mogores, Armusia,
imo etiam Hispani ac Veneti ex nomine notie-
rant, hi ad Regem adferebant marmoris pellu-
cidi fragmenta, quæ ab Sinis supra quam dici po-
test, æstimantur, ipsi *Yusse* vocant, & inter No-
stros certatur hodieque, sitne Iaspis an Saphyrus,
aut fortasse neutrum? Præterea adamantis fra-
gmenta, & cœruleum colorem, afferebant etiam
ex ipsis regni terminis Rheubarbarum intra ipsos
muros coemptum, ideo quod Regiis sumptibus
ad id deferendum plaustra præberentur, illud
Pechini distrahebant obolis duobus libram pen-
dentes, quales apud Italos *baiocchi* vocantur. Ab
his quoque Saracenis iterum Nostri confirmati
sunt,

funt, Sinense Regnum ab iis Cataium appellari, & Regiam urbem Cambalu, nec in vniuerso terrarum orbe, quod quidem ipsi scirent, Cataium aliud reperiri, vnde primis literis nostros in India & Europa monuerunt, vti Geographicas tabulas emendandas curarent, quæ extra Boreales Sinarum muros Catai Regnum statuebant; & si forte Marcus Paulus Venetus opponitur, quod in vrbe Cambalu innumeri pontes reperirentur, fortasse vrbs illa nunc contractior est, nec tamen ita paucos numerat, quin hodieque decem millia possint recenseri, è quibus nonnulli permagni & elegantes supra flumina, riuos, lacus, & lacunas, quæ super stratis vicis occultantur. Omnibus his aduenis, commeatus è publico copiose præbetur, isque splendidior esset, nisi ministri plurima furto interuerterent, sub discessum varia illis conuiuia instruuntur, & semper aliquis è primoribus regni, ea cohonestat, pro Regnorum à quibus mittuntur dignitate, in his Legati ad latus assident ei, qui Regis nomine illos excipit, qui ritus apud Sinas inter obsequia clientelaria numeratur. His adduntur comedix, cantus, instrumenta musica, & præter epulas carnes varij generis crudæ, quas Legati ad suas cellulas remittunt, sed eas arcis famuli, velut harpasti, ludo rapiunt, vnde Legati per eos dies ad res suas tuendas armati incedunt: conuiuia hæc Nostris minime exhibuerunt, ex eo quod huius tribunalis ordinem seruare neglexissent: verum amici nonnulli procurare cœperunt, vti quoque Nostris instruerentur, & cum nihil admodum repugnarent, si P. Matthæus largitione conuiuiorum curatores delinire voluisset; verum respondit se largitionem non male collocatam putare, vt similibus conuiujs abstinerent.

*Sinenfero-
gnum Ca-
tium ap-
pellari con-
firmatur.*

*Pechinum
vrbs regia
sive Cam-
balu.*

*Aduena &
Legati quo-
modo tra-
stentur in
arce.*

POSTQVAM in hanc arcem Nostri iam

Gg

triduo

Socij è custodia Palatii ad Regium euocantur.

Regium palatium.

Ritus ad thronum Regis vacuum exhibentur.

Milites & Elephantes excubant.

triduo retrusi fuerant, in Regium Palatium euocati sunt, vti Regio tribunali eosdem ritus exhiberent, ac si res in eo consisteret, id fit in atrio lato quidem, sed haud paulo longiore, in quo ad triginta millia virorum contineri posse videntur, & sane splendidum est opus ac Regium: in eius extremo camera est altissima, sub qua ianuis quinque prægradibus, in ipsam Regum stationem penetratur: in ea Camera solum est Regium, vbi quotidie fere ad audiendos subditos, & Regni negotia expedienda, excipiendas etiam legationes, vel Magistratum ob dignitates acceptas Regem venerantium ritus confidebat. Verum ex quo Rex iste solitarius se ab omnium conspectu subduxit, ad eius thronum vacuum inanes ritus exhibentur. Et quoniam hoc regnum vastissimum est, nullo non die, multi aliqua ex causa Regi gratulabantur. In hoc atrio superbis vndique molibus cincto, ad portarum excubias, milites ad ter mille pernoctant, præter cæteros, qui foris in circuitu excubant, in speculis iactu lapidis inter se distinctis: in singulis etiam portis singuli sunt elephantés, ad quinque portarum custodiam, qui ad hoc Regium tribunal euocantur, ad palatii portas ante lucem præstolantur, & mox vbi illucescit, elephantés ac milites emittuntur, admittuntur vero qui ad Regiam gratulationē adueniunt, ij in habitu peculiari rubei coloris, manu eburneam tabulam gestantes, palmos duos longam, digitos quatuor latam, ad os tegendum prodeunt, & inde suos ritus regio throno exhibent: hi sunt, inclinationes & solitæ genu flexiones, sed ita per otium factæ, vt non exiguo spatio temporis perdurent, & ne quis error forte irrepat, à rituum præfectis primum exercentur, qui nostris designati sunt Sinæ quidam Saraceni origine velut habiti pro nostrorum ciuibus. Hi etiam No-

stros

stros comitati sunt velut Assessores, nec unquam desunt rituum observatores, qui minorum etiam errorum poenam exigunt, è rituum Magistratibus, quotidie præest vnus aliquis, qui elata voce proclamat, quando flectendum, quando erigendum, quando cætera facienda. Eo ipso die supremum Tribunalis totius præsidem P. Mathæus visitauit, ac libello suo monuit, esse se apud suos Literatum, & ideo Literatorum habitu aduenisse; vnde ipse quoque præses & Collegæ eum, quoritu Literati solent, exceperunt, promisit etiam summus præses, se intra breue tempus Regi libellum de suis negotiis per amice missurum. In palatium reuersi, ad eius præfectum deducti sunt, suos illi quoque ritus exhibituri, quibus assurgens inclinatione profundissima respondit, adiunxitque; se hunc nemini ritum ex aduenis exhibere, tametsi legatus fuerit apud suos è regni primoribus. Toto eo die varij ad Nostros Notarij veniebant, alij alia interrogantes, quidam etiam quid aduentu suo spectassent, sciscitabantur ipsius præsidis nomine, visa est Nostri hæc interrogatio, vt erat, iuridica, ergo statuerunt clare ac dilucide quid spectarent, aperire. Dixerunt igitur ac scripserunt, venisse se missos à Superioribus suis, vti vnus Dei cæli terræque moderatoris legem prædicarent; munera vero Regi detulisse, obseruantiam, quam illi tot annis huius Regni habitatores debent, protestaturi; nihil porro se quicquam spectare aut sperare, nec publicum munus, nec munerum compensationem, vnum dumtaxat se cupere, vti Pechini vel alibi pro Regis arbitrato, quod iam tot annis fecerant, liceret commemorari. Hoc accepto responso, præfectus doctrinam sibi quam prædicarent, ostendi petiit. Ad eum igitur miserunt Ecclesiarum precum breuiarium perelegans, &

*Rituum
observato-
res.*

*Socij causas
sui aduen-
tus aperuit.*

quicquid de fidei nostræ rebus hæctenus editum, Sinice loquebatur, ea omnia præter volumen nostrum, sibi retinuit.

*Libellus
Regi offer-
tur de rebu-
Sociorum.*

*Libelli ob-
lati senten-
tia.*

HIS ita confectis, ab eo libellus Regi datus est de rebus nostris, & quoniam iam intellexerat, Nostros Magistratum beneuolentia niti, & Sinica negotia longo vsu penetrare, grauitè inhibuit, propositis etiã minis, ne quis Notariorum, libelli exemplar nostris daret, & tamẽ nostri omnia illius capita rescuerunt. Primum querebatur acriter de Eunuchò Mathan, quod contra leges externorum negotia, rituum tribunali peculiaria tractasset, hinc de nostris etiam, quod Eunuchorum opera contra easdem leges Regi munera detulissent, oportebat enim aduenas nõ sine proregis illius prouinciæ, quæ patet ingressus, diplomate in Regiam penetrare: videri tamen sibi aduenis rerum Sinensium imperitis condonandum, ac munus etiam compensandum, P. Matthæo permittendum iudicabat, honoris causa Magistratum insignia, addendos etiam vtrique Socio pannos bombicinos nescio quot, & supra hæc omnia munus vniuersum regie persoluendum; deinde in Cantonensem Prouinciam remissi, Magistratibus tradendi videbantur, vt ibi sedem figerent, aut ad suos renauigarent. Ita palatij præfectus Nostrorum impensis in Eunuchũ Mathan Magistratibus odiosissimum, accusationem dicebatur adornasse.

*Regis fauor
erga Socios.*

EX Eunuchis rescitum est, Regem indignissime tulisse, cum audiit Nostros à rituum tribunali comprehensos, ac dixisse: Quorsum hos homines oportuit comprehendere, an fortassis latrones habentur? Verum sine videamus, quid iis facturus sit aduenarum præfectus: atque ita libellum hunc vbi redditus est, seposuit, quod idem est ac si rescriptum negaret, & tamen in re simili
solemne

solemne est Regi extemplo rescribere, & omnia præfecto committere, vti faciat prout ex legibus & antiquo ritu faciendum iudicarit. Credi vix potest, quantum ea res pupugerit huius Tribunalis Magistratus: &, quod erat, iudicatum est ab omnibus, id in Nostrorum gratiam ab Rege factum: imo nihil dubitatum, quin id agentibus Nostris per Eunuchos familiares ideo procuratum: quod præfectus eo libello de Nostris quere retur, & quod eos in aduenarum arcem compegisset, & ignominiosum P. Matthæo fuisse, qui tot iam annos in hoc Regno cum primorib. versatus, nemo non videbat. In posterum igitur Nostris à præfecto lautius habiti sunt, qui etiam illis potestatem fecit, contra leges palatij, eundi ad amicos visendos, quos maxime vellent, hac igitur facultate impetrata, amicos adiit P. Matthæus consilium auxiliumque petiturus, & id multi pro virili præstiterunt, sed extulit se supra ceteros is, è primo tribunali vir grauiissimus, qui P. Matthæum visitatorem habuerat, volebat etiam habere conuiuiam, eum horas ternas quaternasve colloquendo detinebat, quæ res præfectum palatij in stuporem rapiebat. Mensis interim labitur, neque libelli rescriptum apparet. Secundum igitur libellum concinnat à priore longe diuersum, in quo de Eunuchis nihil, de Nostris non modo non male, sed etiam perhonorifice loquebatur: aiebat eos inusitata vrbanitate Regem persecutos; seipsis, nulla Regum suorum auctoritate in Regiam peruenisse, munera pretiosa nouaq; detulisse, augebat etiam prioris libelli compensationem, cuius Nostris exemplar habuerunt. Nec sane displicuit: vnum solum creditum est Regi displicuisse, quod Pechino semper Nostris excluderent, nolebat enim Rex eos abire, sed neque contra leges detinere, nisi à Magistratibus roga-

Lepidum
Regis fa-
cium.

retur. Eunuchi etiam horariae machinae praefecti adnitebantur, uti nostros retinerent, infortunium quippe veriti, si ea machina nullo moderatore aberrasset. Lepidum est, quod eum fecisse narrant, ne eo priuaretur. Regis Parens Regina audierat, ad Regem tintinnabulum esse delatum, quod seipsum pulsaret, ita enim eam machinam vocant Sinæ. Id à Rege petiit per Eunuchos ad se mitti spectandi gratia. Rex veritus ne illius cupiditate capta parens illud expeteret, & negare esset inurbanum; machinae illius praefectis madata, uti silentium illi laxatis rotis imperarent, atque ita muta machina spreta est à Regina, & ad filium remissa.

Socij se ritio-
nem per rituum
Magistratus
urgent.

SED ad rem redeo. Non defuerunt sibi Nostris, quin rituum Magistratus monerent, uti libello suo stationem Nostris in Regia permetterent, id vnum suo iudicio Regium rescriptum impedire. Verum illi obstinate renuerunt, asserentes; id admodum Regni sui legibus aduersari. Vnde cum tertium libellum ac alios plures deinde scripserunt, singulos nostris magis magisque beneuolos, nullum ab Rege vnquam rescriptum extorserunt, quod hi libelli semper ea clausula caruissent. Vnde re iam desperata, circumspicere P. Matthæus coepit, posse amicorum opera nunc se ac suos ex his incommodis & ignominia etiam quali quali educere. Eam rem cum rituum Magistratibus multi tentarunt, sed vnus tandem euecit ille, de quo modo è primo Tribunali Magistratus. Quippe cum ad palatij praefectum die quadam perrexisset, eum grauitè increpuit, quod nondum nostros ex hoc ergastulo in urbem eduxisset. Et cum ille respondisset, P. Matthæum Eunuchos in re rituum Tribunali propriam adhibuisse, accensus ira respondit amicus noster: Quis nescit, exactorem illum aperta latrocinia caedesque

cedesque perpetrare, quis tamen est ex vniverso Magistratum ordine, cui satis animi ac virium sit ad eius vim reprimendam? Et tu quereris, aduenam vnum illi minime restitisse? Quibus dictis abiit, iram secum efferens in eum, cui Magistratum cōtulerat, & eripere, si vellet, poterat. Quod palatij præfectus male metuens, in inferiori post multos sub eo gradu constitutus, subito ad P. Matthæum miit, qui moneret, vti quam primum libello dato peteret, sibi fieri in vrbe cum suis commorandi facultatem, causareturq; morbum, & pharmacorum medicorumque ea in arce ad cætera incommoda penuriam. Libellum re-

Potestas in vrbe commorandi Sociis conceditur.

Nostrorum statio in vrbe tandem post libellum à Nostris Regi datum confirmatur.

C A P V T X I V.

EGRESSI Nostri nihil antiquius habuerunt, quam vt efficerent, ne quo vnquam tempore redire cogerentur, sed q̄ liberrime possent, in

Gg 4

vrbe

Socij libellum dant Regi.

vrbe rem diuinam procurare aggredierentur, id auxilio rituum Magistratum impetrare nitentur, hi enim nunc toties repulsa fatigati, volebant, ut esset, huic negotio finem dare, adhibuerunt etiam in eam rem Regionum libellorum reuiforem P. Matthæo peramicum: huic Nostri libellum dederunt accurate sane conscriptum, quo commemorabant, se Sinensis Regni nobilitate ac fama excitos, huc ante annos plures nauigasse, & in eo ita vixisse, ut omnium sibi etiam primorum amicitiam conciliauerint, anno porro superiore, in Regiam eo consilio penetrasse, ut è reculis suis concinnata munuscula Regi darent, inter quæ primas obtinebat Christi Seruatoris effigies, ad pacem toto Regno conseruandam, & prosperam Regiæ familiæ fortunam euocandam, idque cupiebant esse amoris sui in Regem & obseruantię monumentum, se nihil emolumentum spectare, ex eo quod viri essent Deo dicati, cælibes, sine filiis ac nepotibus, quibus alendis rei familiaris angustię laxari solent, postulare se tantum, uti locum vel in ipsa Regia, vel alibi designatum Rex ipse nominaret. Libellus hic eodem euentu datus est, nec redditus, ideo proculdubio, quod eam rem per leges ad tribunal rituum remitti oportebat, cuius iam sententiam Rex nouerat; nolle scilicet nostros in Regia retinere: verum rescripti vicem subierunt priuata Regis responsa, ad Nostros ab Eunuchis principibus delata: degerent securi Regia in vrbe, neque in posterum de Australibus prouinciis, aut patris repetenda sermonem ingererent, id ipsi Regi minus gratum fore. Hęc responsa Nostri pro rescripto habuerunt, ergo Diuino auxilio de omnibus victores in Domino exultabant, nec habitare Nostri permisi sunt solum, sed ex ærario etiam publico stipendium quarto quoque mense pēdebatur, quod in singulos

Responsum Regis.

los menses aureos octo superabat, qui proventus in iis regionibus non ita exiguus est, vt Europæis apparet.

VERE dixit ille :

Cum fueris felix, multos numerabis amicos.

Nam quotquot prius sese à nostrorum amicitia subduxerant, tanto se vrbis applausu, & frequentia prodiderunt, vti dubitari minime possit, quin eam amplitudinem Diuina bonitas laxatis angustiis in Euangelij campū aperiret. Præfectus tandem aduenarum ipse quoque accersito P. Matthæo in Tribunal dixit, & dixit vrbanius omnino quam solebat: licere sibi ipsius tribunalis auctoritate, quamdiu, & vbi vellet, in Regia vrbe commorari: Pechinum vrbem vastam esse, quæ aduenam vnum supra cæteros habitatores posset admittere. Indies igitur, maxime facultate hæc euulgata, concursus ad Nostros crescebant, & amici augebatur, paucos è multis attingam, ne series longa similitudine fastidium pariat. Primo loco nominari debet is, qui supremam dignitatis apicem ex vniuersa Magistratum maiestate cōscendit: id genus officij Sinæ Colao vocant, & eo tempore vnicus eam gerebat dignitatem. Ad hūc P. Matthæus visendum aspirauit, & vt ingressum faceret molliorem, Europæa munuscula tulit, è quibus nihil æque stupuit, vt sciothericum concavum ex ebano affabre concinnatum. Exceptus est non congressu & confessu solum, sed etiam conuiuio, multa de rebus nostris; sed maxime de orbis Christiani moribus, cum voluptate audiebat: & cum illato sermone dixisset P. Matthæus, connubia inter duos dumtaxat etiam à Regibus ipsis contrahi: ad grauissimos, qui aderant, Magistratus conuersus, ita dixit: Nihil vltra quærendum arbitror de eo Regno, in quo ea est nuptiarum sanctitas, ex hoc vno sciri potest, quam recte

Concursus ad Socios obtenta commorandi potestate augetur. Familiaritas cū summo Magistratu Colao contrahitur.

cætera gubernentur. Remisit ille ad Nostros munus, in quo nostrum longe superauit, aureorum fuit amplius quadraginta, è bombicinis pannis ac pellibus pretiosis. Filio deinde Nostri munus suum rependerunt, & is arcta deinde cum Nostris necessitudine Parentem suum semper beneuolum octo & amplius annos in eadem muneris maiestate conseruauit; quæ res incredibilem nostris auctoritatem peperit, & in quolibet casu stationis nostræ confirmauit firmitatem. Ad hanc rem pertinet, quod P. Matthæus si non prædixisset, saltem ante annos plures coniectasse narratur, cum enim Sebastianus ille Frater noster, qui hæc Patris comes spectabat, olim in Cantoniensibus molestiis quereretur, nihil admodum se frugis facere nec sperare; melius sibi videri, yti in Iaponiam, vel alio, quo spes vocabat, nauigarent. Cui Pater Matthæus ita respondit: Sile, inquit, non satis intelligis quid dicas: ego certe, si perruptas difficultates, & principiorum impedimenta spectarem, alio ad densum nemus perfringendum aspirarem: & quidem de spe quod ais, non ira desperata est, quin tu sis visurus ipse nos cum Colais confidentes, & id Frater noster ille, qui hodieque uiuit, narrat, sæpe magna sua, vel cæterorum voluptate.

P. Matthæi
pra prædixit
hæc.

P E R eos dies Nanchino aduenit ad negotia priuata criminum Tribunalis Assessor, idem P. Matthæi familiaris, & qui Mathematicus haberi vellet, eius opéra P. Matthæus cum eiusdem Tribunalis summo præside, qui postea euectus est ad idem munus in Senatu militari, familiaritatem contraxit, idem etiam Nostri amicum fecit Assessorem primi Tribunalis, cuius est Magistratus toto regno nominare. (Hic Fan cognominabatur.) Vbi euectus est in summum præsidem rituum Tribunalis, cui Nostri subsunt, Nostrorum

in

in vrbe stationem confirmavit, omnium maleuolorum etiam spes euertit; iussit etiam, vti Nostros in numerata pecunia, & oriza Regium stipendium solueretur, nam sæpe ministrorum culpa è com meatu multa subducebantur; & sæpe alieno tempore trans mittebantur, quo factum est, vt ea summa in singulos menses aureis nõ minus sex plus esset, quo subsidio Nostri tanto interuallo à suis disiuncti, familiam non incommode sustinebant, præter hanc Regij com meatus utilitatem, constabat etiam omnibus, Nostros Regis voluntate in Regia commorari, quos videbant ex ærario publico sustentari. Ea fama toto regno sparsa est, addito etiam, vt solet, supra veritatem officiose famæ mentientis incremento.

POST Colaum sequitur proximus primi tribunalis præses, à quo Tribunali Magistratus omnes, vt sæpe dixi, nominantur, is iam ætate prouectus erat eo tempore è prouincia Honan: qui etiam vltro P. Matthæum nec semel euocauit, delectabatur in primis rebus iis, quas in altera vita formidamus, aut speramus, sed officij ratio hominem à diuturnioribus colloquiis, & salute procuranda diuertebat. De his quæ Pater Matthæus cum hoc præside ratiocinabatur, post annos aliquot capita duo in librum inseruit, quem deinde commentatus est, vnde rebus ipsis è colloquentis dignitate dignitas accrescebat, cum aliis etiam duobus rituum tribunalis Assessoriibus euentu non absimili necessitudo conuenit: ex iis alter P. Matthæo narrare solebat, se habuisse in prouincia Cantonensi fratrem, quem assererat fuisse Christianum, nec adduci potuisse, vti certis diebus carne vesceretur, hæc ex causa is Christianis rebus libens fauebat, sed nondum fratris exemplum sequebatur. Idem rescit fortasse Literatum quendam celebrè, nonnulla

Familiaritas contractum cum primo tribunalis Præsido, & aliis.

in legem Christianam, & P. Matthæi Catechismum, libro cuidam suo inseruisse, auctoritate sua effecit, vt expungeret, aliaque substituit, quibus contrarium dicebatur, quam rem Nostri ex eo nunquam, sed ex aliis rescire potuerunt. Alij duo Nanchinensium Tribunalium præfides, quoties in Regiam veniebant, cum nostris Pechini familiariter versabantur, & Nanchinum reuersi cum Sociis benevolentiam familiaritatemque conseruabant. Ex his Sinentis Reipublicæ luminibus, facile videas, quot alij, primi ordinis viri, in amicitiam Nostrorum venerint.

Regis benevolentia singularis erga Socios.

E O ipso tempore, horaria machina aliquantum aberrauerat, forte in Eunuchis nõ satis erat ingenij, aut etiam animi ad eam moderandam: ergo de voluntate Regis, illud in domum nostram ad reparandum detulerunt. Biduo igitur triduoque, vbi hoc innotuit, magni ad nos facti concursus, id forte Rex rescit, & in posterum illam machinam efferri vetuit, sed cum opus esset, nostros in palatium venire voluit, quæ res magnâ benevolentix Regis erga nostros conceptæ opinionem apud omnes concitauit. Ne autem toties Eunuchi ab Rege Nostros admittendi peterent facultatem, statuit, vt quotannis quater in eam rem, sine alia facultate, possent euocari, qua occasione non quater solum, sed quoties volunt admittuntur, Socios deducunt, qui recens adueniunt, magna libertate. Eunuchorum enim familiaritas ac benevolentia, mutuis visitationib. & congressibus in dies augebatur. Cum Nostris etiam amice agebant Regum propinqui, aut Reginarum plures, qui tamen magno apparatu in publicum prodeunt, ex eo tamen quod nullam Reipublicæ partem attingunt, cum Europæis in eodem gradu comparati, longo post eos interuallo relinquuntur: alij quoque complures militum præfecti, vr-

cti, vrbisque primores, ita vt ex omni dignitatum ordine nullus ordo defuisse videretur. Et quidem his initiis vulgus tametsi non infimum, Domus nostræ limen aspicere vix audebat, donec Nostri primo nouitatis strepitu cōpresso, rem Christianam aggressi sunt, maiori libertate, tum enim cōstare cœpit, nulli ne infimo cuiq; Domum nostrā claudi, & ex iis plures Christo denique aggregati. Et quidem priuatim P. Matthæus notatus est à Nostri, hoc suum institutum semper retinuisse, vt inter tot occupationes, nunquam plebeium a liquem reijceret, sed cum eo velut data opera diutius vrbaniusque confabularetur. Ex hoc vno intelligi potest, quantum Nostri fuerint frequentati. Nullo anno P. Matthæus frequētius ad conuiuia vocabatur, quam isthoc, quæ sine offensione grauisima negare non potuit, nemini hoc displicebit, nisi qui Europæa conuiuia cum Sinensibus eadem esse crediderit: sed sæpe dictum est, conuiuia hæc ad res serias etiã tractandas institui, nec in iis epulas nisi forte leuissime contingi, & non nisi à pransis frequentari, & tamen Nostri paulatim eam conuiuiorum frequentiam temperarunt, vt iam non nisi grauisimis ex causis, & perraro euocentur. Principia omnia hanc inferunt libertatē, maxime iis in Missionibus, in quib. totus operæ fructus consistit in demerendis iis, à quibus oportebat ita dubiam stationem confirmari.

*Conuiuiorū
frequentiam
nostri
temperarunt.*

*Amicitia Nostrorum cum viris duobus grauis-
simis arētissime, & cum fructu contracta.*

C A P V T X V.

EX eorum numero, qui magnam rei Christianæ, priuatimque Nostri auctoritatem conciliarunt,

*Vir litera-
rum Fumo-
chan.*

ciliarunt, duo fuere. Alter eorum *Fumochan* vocabatur, celeberrimus eo tempore in Literatorum ordine, & Nanchinensis prouinciæ in vrbe *Fumiam* natus: is à puero Idolorum sectam persequebatur, & iam primum literarum gradum affecutus, librum scripserat, in quem antiquorum testimonia coniecerat, quæ de vno Numine cæli ac terræ Moderatore quippiam commemorabât, & hæc ipsa testimonia nouis notis illustrauit. In Doctorum deinde numerum adscitus, post varia in Regia Pechinensi publica munera, demum in prouincia Vquã officium gerere iussus est, quod *Tauli* appellatur, quo in munere ea integritate se gessit, vt non ab auaritia solum alienus, sed boni quoque publici, & iustitiæ tenax haberetur, maxime vbi de viduis ac tenuibus causæ tractarentur.

*Eunuchorū
rapacitas
& ferocitas.*

Eo ipso tempore Eunuchi è Regio palatio velut Stygiæ quædam furia eruperant, ad exigenda vestigalia, effodiendas auri argentique fodinas, aut verius ad plebem diuexandam comparati, præ cæteris vero ferox habebatur ille, cui prouincia Vquam obtigerat, & ad ferociam nobilitas & gratia periculosa contentione accesserant, & Magistratus quidem, cui honores ac nummi communi bono potiores erant, Eunuchis blandiebantur, & ad omne malorum genus frana laxabant: non defuisse tamē, qui hunc torrentem sistere, vel suis viribus, vel libellis, quibus Regem liberrime obiurgabant, fidelissime conati sunt. Hos inter, ea quidem prouincia primas tenuisse visus est is, de quo nunc agimus. Is enim vbi vidit, non satis virium sibi esse ad Eunuchum vim comprimendam, tribus libellis accuratissime scriptis, Eunuchum accusauit, sed neque ille sibi defuit, & vnico libello, quo perduellionis accusatorem criminabatur, & Regiorum mandatorum perturbatorem appellabat, effecit, vt

Rex

Rex Magistratu exutum, vinculisque constri-
 tum in Regiam euocaret, vbi Regis iussu vir
 antus asperissime vapulauit, & in arctissimam
 custodiam retrusus ab amicorum conspectu &
 congressu arcebatur.

*Fumochan
 falso accu-
 satus. Et in
 vincula co-
 uicitur.*

HVNC Regis furorem tulit ille sane modera-
 te, & ea re celebritatem auxit nominisque sancti-
 tatem: nec dubitauit ipsa prouincia eo ipso tem-
 pore propugnatorem suum miris modis cohone-
 stare. Primum enim libris multis commemo-
 rauit omnia eius in Rempublicam bene facta;
 imaginem quoque, quoad fieri poterat, genui-
 nam exprimi ac distrahi iussit per prouinciam y-
 nuerfam, vti priuatim à singulis pro Diuo cole-
 reretur: publica etiam templa erexere aliquot, & ad
 statuam in ara collocatam cereos odoresque per-
 petuos incendebat, magno omnia applausu &
 beneuolentiæ significatione.

*Prouincia
 suam Pro-
 pugnatore
 Fumochan
 cohonestat.*

INAVDIERAT ipse in ea prouincia P. Mat-
 thæum Nanciani & Nanchini fama esse celebrè;
 operam suam in publica commoda profundere;
 cogitarat etiam vnum è suis discipulis P. Mat-
 thæo in disciplinam tradere. Quoniam autem id
 temporis Pechinensis expeditio vrgebatur, re in-
 fecta discipulus ad magistrum retulit, aduenam
 illum Literatum Pechinum nauigasse, ergo cum
 in vincula traheretur, nondum deposito Rei-
 publicæ commodorum consilio, discipulum ipse
 ad P. Matthæum adducebat, vix aduenerat ille,
 & vix Nostri ex aduenarum arce discesserant,
 sua iam libertate donati, cum discipulus ille ad-
 uenit, consilij sui rationem exponit, & P. Mat-
 thæum solitis ritibus ac donis in Magistrum de-
 ligit. Ad Fumochan igitur P. Matthæus subito
 contendit, priusquam in custodiam traderetur:
 vnam horam fere congressi, tanta subito neces-
 situdine coaluerunt, vt à plerisque crederetur plu-
 rimum

*P. Mat-
 thæum inti-
 mam cum
 Fumochan
 familiari-
 tatem con-
 trahit.*

rium annorum contubernium intercessisse. Triennium tenuit hæc amicitia, quamdiu in vinculis detentus est, quam literis mutuisque officiis vtrique fouebant. Inscis Nostri de amicitia commentariolum P. Matthæi recudit viri tanti proæmio illustriorem, tabulas deinde Typographicas, postquam quot exemplaria volebat expressa fuerunt, ad Nostros misit: neque hunc solum, sed quotquot habere potuit, Nostrorum tractatus, in quibus neque sumptui parcebat, neque à Nostri immoderate fortasse commendandis abstinerebat. Ipse quoque primus Patri Matthæo classici Doctoris titulum, quem ad auctoritatem legi Diuinæ conciliandam repudiare fas non erat, assignabat; eiusdem Catechismum auctiorem & illustriorem recudebat, in eoque legis Christianæ institutum euehebat, tantum idolorum commenta deprimebat. Et quoniam ipse in his angustiis iam fidei Christianæ præceptis imbutus, Baptismum suscipere non poterat, domesticos omnes præmisit, quotquot sua libertate fruebantur: & interim quotidie Christi Seruatoris imaginem, quam à Nostri accepit, venerabatur.

*P. Mat-
thæus titu-
lum classi-
ci Doctoris
assequitur.*

*Illustre
Christiana
legis testi-
monium.*

*Apologus
ad legis
Christiana
commendationem ac-
commoda-
tur.*

NEC omittendum videtur illustre per eos dies, de Christiana tege eiusdem testimonium. Miserat, vt dictum est, P. Matthæus ad eum Catechismi sui quaterniones reuidendos, sed eo consilio, vt eius animum potius quàm stilum mutare intenderet: respōdit ille; placere sibi omnia, ac etiam petere, fieri sibi facultatem eius excudēdi: verum nondum P. Matthæus vltimam manum sibi videbatur addidisse: ergo rescripsit, fecerunt hunc adhuc præcocem, à lucerna maturitatem expectare. Verum ille iustitit acute sane, & ad legis Christianæ commendationem apposita, Apologū fingens in hunc modum: Ægrum que

MORBUS

morbus pertinax ad extrema deduxerat : venie
 forte nescio quis , qui se cum pharmaco vitam
 dare posse sponderet; Agedum , aiunt amici , fac
 quod facis , præsens enim periculum , non promif-
 sa , sed facta exigit : ille vero : Ibo , inquit , domum ,
 & polito sermone & caractere eleganti pharma-
 cum conscribam . Nos , aiunt illi , pharmacum , nõ
 caracterem aut sermonem tuum volumus . Ha-
 ctenus Apologus : quem ille deinde ita exponebat .
 Æger ille Sinense regnum est , quod harum rerum
 ignorantia per tot sæcula perditè laboravit : tu vi-
 tæ pharmacū habes , & præsentì periculo sermo-
 nis elegantiam præponis : vide quam id facias ad
 publica commoda accommodate . Hæc ille , &
 plura in hanc fere sententiam . Triennium igitur
 totum , vbi carceris angustias animi sui amplitu-
 dine laxasset , demum innumeris libellis ad eum
 liberandum Rex ipse fatigatus , priuatum in pa-
 triam remisit . E vinculis erepto , triduum totum
 Pechini licebat nec amplius commorari . Eo tem-
 pore tanti fuerunt gratulantis Regiæ concursus ,
 vt ad eum sacris aquis eluendum , temporis nihil
 superferit . Ne tamen P. Matthæus hanc prædam
 sibi elabi pateretur , conuentum erat inter v-
 trumque , vt alibi in ædibus suburbanis ea res cõ-
 ficeretur : verum Literatus quidam vinculorum
 libertatisque socius monuit , omnino periculo-
 sum videri causas in eos querenti Regi dare : Nan-
 chini Socios degere , à quibus elui posset . Nec di-
 splicuit in firma ætate & valetudine consilium , &
 tamen P. Matthæus , cui tempus in vrbe Visitato-
 res eripuerant , abeuntem diu profecutus , de fidei
 nostræ rebus instruxit ac dimisit , infortunium ,
 quod deinde contigit , nihil plane metuentem .
 Moniti sunt tamen Nanchinenses Socij , vt ad
 eum Christo aggregandum primo quoque tem-
 pore properarent , sed mors velociori cursu præ-
 currit ,

Eumochan
è carcere
dimittitur.

Mors bap-
tismum
præcurrit.

currit, & paucis dieb. correptum ægritudine abripuit. Faxit Deus, uti de vitæ præteritæ culpis indolenti, votum pro Baptismo censeatur.

Alter Literatus Leo, familiaritatem cum P. Matthæo contrahit.

ALTER, ut supra dixi, Literatus *Lingoson* appellabatur: sed eum in posterum Leonem nominabo, ideo quod post annos aliquot, id nomen sacris undis ablutus sortitus fuerit. Leo igitur è provincia Cechiana Hanceu Metropoli natus fuit: & quo tempore nostri Pechinum appulerunt, in operum publicorum tribunali graui munere fungebatur, & magna ingenij laude in paucis numerabatur. Annis iuuenilibus, superiorem ausus fuerat totius regni Sinensis descriptionem, & quindecim prouinciarum tabulas exacte sane in lucem edere, & arbitrabatur, iis prope finibus vniuersum orbem contineri. Cum deinde in Geographicam totius terræ superficiem à P. Matthæo editam incidisset, miratus est, quam sua exigua essent, cum vniuerso comparata: & ut erat acri ingenio, ex ipsa compositione, si nondum rei veritatem, veritatis tamen similitudinem iam conuictus agnoscebat. Ergo arctissimum necessitudinis vinculum cum Nostris eo sine nexuit, uti Cosmographiæ præcepta, quantum per publica negotia liceret, assequeretur. Primum eius in hoc genere opus fuit, hanc vniuersæ terræ faciem, quam maximis posset finibus explicare. Nam eam ita excudit, uti in quadrum viri altitudinem superaret. Eam Sinensi, ut alibi dictum est, more eleganter complicant, & cum volunt explicant, valuis quibusdam ligneis affabre concinnatam. Recudendum opus auxit P. Matthæus Regnis, locis, notis ad margines de sole, stellis, aliisque in quibus orbis Christiani fides ac mores captata locorum occasione scribebantur. Huic operi varia Litteratorum poemata splendorem addiderunt. Hæ tabulæ cum ab artificibus sculperentur, clam in-

sciis

Opuscula varia Mathematica à Leone Literato industria P. Matthæi edita.

sciis nostris duplices tabulas exararunt, atque ita bis vno tēpore prodiit opus gratissimum : quod etiam nondum satis fuit ad emptorum vota explenda : vnde alius quoque Neophytus tabulis octo maiorib. vniuersi amplitudinem coarctauit. Atque ita iam tertio in hac Regia spectari ccepit. Nec alias Mathematicarum disciplinarum partes Leo reliquit intactas, quin potius struendis machinis curiales suos omnes occupabat : ipse vero magnam Gnomonicæ P. Clauij partē deuorauit, de Astrolabio tractatum didicit: ac etiam ipse vna sibi sane accuratum confecit, & vtramque artem in commentarios retulit, eleganti ac dilucido sermone : & in ducendis quidem lineis Mathematicis ac figuris nihil omnino nostris cedebat Europæis. Astrolabium duobus tomis ediderat, quorum exemplaria Romam ad præpositum Generalem, Patremq; Clauium Magistrum quondam suum P. Matthæus gēris primitias misit: in Arithmetica Practica Sinice vertenda, quam Latine P. Clavius ediderat, Magistrum suum fœliciter adiuuit, nulla quidem re omissa, quam in eo opusculo legimus. Alia opuscula complura idem Sinis legenda dedit. Ex his mirum, quam de Nostris literarum opinionem conceperit, quam famam in omni sermone sparserit, quam varios in Nostrorum amicitiam pellegerit. Sed non in his rebus stetit P. Matthæi industria. Hæc potius esca fuit, ad eum piscem in sagena includendum. Ergo ipse accuratissime fidei nostræ rebus instructus, sacrum Baptismi fontem sitiebat, sed Nostrî accuratius hominem dispicientes, demum intellexerunt, eum polygamix nexibus implicari, & cum pellices haberet procul in patria domo, de ea re nullus sermo, sed neque suspicio nostris irrepserat. Ergo plus habuit lucis ad cognoscendam, quam animi ad amplectendam veri-

*Leo fidem
Christianã
agnoscit.*

tatem. Interim tamen Religionem Christianam pro vera agnoscit & prædicat, & plerosque hortatur, uti eam amplectantur nihilominus quam se inter Neophytos censeretur: nec pauci ex eius familia Christianam hæcenus fidem sunt amplectati, & inter Neophytos ardentiores numerantur. In Patriam deinde reuersus est, quod Magistratus magnitudine in inferiorem aliquanto gradum excidisset, vitæ liberioris & intemperantioris aliquando notatus, quod Magistratum dignitatem dedecere iudicaretur. Ibi literis frequentibus Nostros conueniebat, P. Matthæi Catechismum excudit suo sumptu, & distraxit inter amicos, populoque emendum permisit; nondum tamen fidem, quam ita promouebat, profitebatur. Illum enim Dominus extremo P. Matthæi fœtui, ut infra dicitur, reseruauit.

Insigni dedecore per eos dies notata simulacrorum secta Nostros imminenti periculo liberauit.

C A P V T X V I.

*Fama euul-
gatur Pa-
tres idola
insectari.*

HAC tantorum Magistratum, tamque frequenti necessitudine paulatim euulgari cœpit, venisse Nostros ad legem nouam euulgandam, quæ veritati similis vna videri vellet, nullius sectæ commixtione fœdata, sed præ cæteris idolorum sectam insectari, non verbis solum, sed efficacius & latius scriptis cum magna veritatis specie voluminibus. Et tamen Literatorum secta nihil cum idolis commune habet, prout in antiquorum libris habetur, non pauci tamen Literati sectæ suæ in multis deficientis pertæsi, simulacra

sacra etiam his temporibus colere cœperant. Ex *Celebris*
 iis quidam è Regio Collegio Hanlin celeberrimus *quidam Li-*
 Literatus, in hac secta sectanda ita delirauit, vt v- *teratus cū*
 xore dimissa, legis huius in cælibatu perfectione *P. Matthæo*
 profiteretur, & secum exemplo pernicioso mul- *congregatur*
 tos trahebat in ruinam, allectus nimirum, vt ple-
 riq; illa secta, quæ de altera vita fabulatur. Is in-
 quam non facile vulgi sermonibus credens, vo-
 luit ex libris, quos P. Matthæus Sinice loquentes
 prodiderat, doctrinæ nostræ placita nō solum le-
 gere, & excutere firmitatem (habuit enim illos li-
 bros à palatij aduenarum præfecto) sed etiam cū
 P. Matthæo congregari, cuius firmissimas rationes
 supercilio, modicoque risu eludebat: commenta-
 rios etiam P. Matthæi ipse adhibito alio Doctore
 & Magistratu, ex Senatu militari refutationibus
 notauit, marginesque oppleuit omnes: & alter
 quidem atramento, alter vero rubeo colore, ad
 vtriusque notarum discrimen, suas adnotationes
 distinxerunt: ac licet multis in locis comproba-
 rent ea, quæ de labilis æui contemptu, de volu-
 ptatum vanitate, ac cæteris dicebantur, nihil ta-
 men minus, quories in sectam idolorum impin-
 gebatur, acriter sane P. Matthæum cæterosque
 Europæos Literatos culpabant; quibus id maxi-
 mopere displicebat, quod diuinum Numen asse-
 reret ab anima nostra quippiam esse diuersum, in
 quo primarius blasphemorum error versatur,
 qui naturæ auctorem cum ipsa natura confun-
 dunt, & hæc ille quidem non culpauit solum, sed
 scommatis etiam excepit, Solem hunc esse hæc
 orbis vniuersitate maiorem: ita ille ex Collegio
 Regio atratus notator atramento pingebat: al-
 ter euocatus ad censuram, rubeo colore minus
 tristis vrbanius scribebat, pleraque comproba-
 bat, coniectis etiam in auctorem encomiis; sed vt
 amico faceret satis, nostram opinionem cum

simulacrorum commentis conciliare frustra nitentur. His etiam accessit alius è supremis Aulæ luminibus, idem quoque literatæ sectæ gentilitiis sordibus fœdatus: qui cum audisset Nostros in simulacra iniurios multa dicere ac probare, elabi sibi passus est minas quasdam in supremum Numen iniurias. Dixit enim, si quidem cœli Dominus in cœlo potens est, idola quoque nostra in terris possunt multa, notans scilicet idolorum propugnatores.

*Vindicta
Divina in
idolorum
sectatorem.*

VERVM imminentibus his grauibus sane procellis, Detis Optimus Maximus, aduersus quem non est consilium, vultus sui serenitate subuenit: suos enim nostrosque hostes momento repressit. Id ita accidit: E Regio Collegio notator ille abdicato Magistratu crinem rasit, & in sacrificulorum ordinem se recepit, dumque totus in famam fertur, discipulos conscribens, libros edens, literatæ sectæ principes confutans, simulacrorum præcones prædicans, subita Dei manu sistitur: cum enim Pechino instaret iam vicinus, vbi à multis rei nouitate permotis expectabatur, vnus è Regiis admonitoribus ac syndicis libellum scripsit acerrimum, quo desertorem illum grauiter sane accusabat, sed maxime peruersam eius doctrinam notans, petebat; vti & libros exuri palam, & ipsum plecti pro meritis imperaret. Rex ita rescripsit: In Regiam vinctus adduceretur, & typographicæ illi omnes tabulæ eriperentur. Venit igitur non timide solum, sed & ignominiose: cuius sensum augebat annorum supra septuaginta grauis ætas. Ergo in ipsis vinculis seipsum cultello iugulauit, doctrinam infamem infami morte claudens: nec enim, vt ait ille, poterat fato nobiliore mori.

*Literatorii
secta defen-
d. 1187.*

OCCASIONEM Regij rescripti, ad Literatorum sectam tuendam, minime neglexere Magistratus

stratus, sed supremi Tribunalis præses, alio libello Magistratus ac Literatos accusauit, qui repudiato Confutio principe suo ac Magistro, alienam hæresim, magno totius Regni malo, sequerentur. Permisit Deus in huius Regni bonum, vt hunc libellum ita remiserit rescriptum, quasi Christianus aliquis respõsa dictasset, tametsi idolorum sectatores sparserant, Regem ad idola trãfisse, & propria manu doctrinam quandam, vt ipsi vocant, descripsisse: quod si falsum est, constat tamen eius Parentem, Reginas omnes, Eunuchos etiam, ac Regis propinquos in hanc sectam coniurasse. Rescripsit igitur in hunc modum: Si Magistratibus placet, simulacrorum esse mancipia, pudere illos debere, cum insignia Magistratum induunt: abirent si vellent in deserta, vbi Cœnobitas Idolorum cultores viuere oportebat. Hoc Regis rescripto, audacior factus præses accusator, statuit vtilissima toti regno ea de re Senatusconsulta; maxime præscripsit ludis literariis & examinibus, vbi literarij gradus conferuntur, his enim ille præest, vt si quis in scriptionibus suis, de idolis quicquam, nisi forte ad ea confutãda scripsisset, hoc ipso excluderetur ab omni gradu literarum. His renouari cœpit aula, & regnum vniuersum. Idolorum enim propugnatores tristitiam vultu ac pudore loquebantur: nec defuere, qui non ferentes ignominiam, sua sponte priuati se in suas ædes receperunt, quos inter numerari debent tres illi, qui de Nostris accusandis cõspirarant. Neque hic Diuina manus stetit: nam id temporis in Regia, in qua plurimi profani Cœnobitæ magna nominis celebritate versabantur, non plebem solum, sed & primores multos, imo & Reginas in palatio adhibitis internunciis, in errorem inducebant, ab Eunuchis ditioribus largitiones multas corradebant, templa

extruebant, idola fundabant, & discipulorum multitudinem post se trahebant.

NULLVS hoc tempore celebrior erat senex quodam, qui *Thacon* vocabatur, alius vero illi ferat par: vtrumque Reginae quaedam in Magistros elegerant, & summa quidem Regina ipsius *Thacon* vestem quotidie venerabatur: quoniam neque illa egredi palatio, neque idolorum minister ingredi per leges poterat, idem etiam sperare dicebatur, se ab ipso Rege in Magistrum eligendam. Vir erat non eruditus minus, quam astutus & vaffer, qui vt de sectis omnibus nouerat, ita se singularum defensorem pro tempore gerebat; cupiebat ille quidem P. Matthæum conuenire, sed volebat vt prior visitaret, &, quod nonnulli Magistratus faciebant, sibi flexis genibus loqueretur: hæc renunciarum P. Matthæo iussit, cuius hoc fuit responsum: Nihil se ab illo discere velle, quod si à se quicquam vellet, venire ipse ne grauaretur: oportet enim nostros omnem cum hoc infami genere necessitudinem vitare. Incredibilis erat impostoris huius superbia (quid enim aliud in dæmonum ludo didicisset?) nec eam vterius viri cordati tolerabant, sed acerrimo in eum odio concepto, ad eum perdendum anhelabant, ergo in eum è Syndicis Regiis nescio quis libellum scripsit, sed huic Rex responsum nullum dedit, creuit ex eo hominis arrogatia, vt iam sibi persuaderet, esse se palatinis ita charum, vti hostium suorum maleuolentia iam sibi superior esse videretur.

NON ita multo post libellus infamis in Regem, Reginas, & alios quosdam incerto auctore prodiit: eo perstringebantur, quod principiam inaugurato Regnum eripere, & in alterum Regis filium transferre statuissent, quem constat Regi esse longe chariorem. Prodiit ille velut libellus à Syndico sine nomine ad Regem missus, & excus-

fus

*Cœnobite
cuiusdam
astutia &
superbia.*

*Libellus in-
famis in
Regem &
Reginas.*

fus fuit, sparsusque tam secreto, vt ad hanc diem
 nihil de auctore certi constiterit. Rex eam rem in-
 digne ferens, prope in furorem actus est: inquiri
 iussit acerrime, & ea res facta est ex Regis volun-
 tate, præter ius fasque exquisite multi tormentis
 veritatem exprimere iubebantur; & quodlibet,
 vt tenue esset indicium, nullo prope delectu, pro-
 re comperta vrgebatur: cum necdum prodiret
 auctor, de Regiis Magistratibus Rex quotidie
 querebatur; remissos nimis in hac re compella-
 bat. Et sane misera per eos dies erat huius vrbis
 facies, nullo enim nõ die permulti in vincula de-
 ducebantur innocentes, neque quisquam è domo
 exire audebat, neque ea de re miscere sermonem,
 vbiq; enim exploratores Regia promissa collo-
 carant. In suspicionem facti profani maxime Sa-
 cerdotes vocabantur, atque ita præcipui quique
 in vincula retrusi sunt. Eos inter Thacon com-
 prehendi iussus est. Quorum cum scripta explora-
 rentur, & scrinia euoluerentur, certi nihil hac de
 re compertum est, alia tamen immania scelera
 feruntur deprehensa, nam ex iis vnus repertus est
 supra duodecim pellices alere, insignis professor
 impurissimi cælibatus: multi conuicti sunt, quod
 secretis largitionibus publica munera suis secta-
 toribus impetrassent, id exturbatis dignitate
 Magistratibus regno constitit vniuerso. Thacon
 vero quibusdam literis, de hoc ipso Rege indigna
 scripsisse compertus est; iis in literis Regem incu-
 sabat modeste parum, quod idola nollet venera-
 ri: imo & Parentem suam minus obsequiose tra-
 ctaret, quod crimen apud Sinas infame esse solet
 in paucis. De his admonitus Rex, rescripto ius-
 sit, vti ex legum præscripto plecteretur. Senatus
 item, qui pœnas scelerum exigat, hac facultate,
 malevolentia in eum communis fræna laxauit:
 ergo ita vapulauit, vt in vincula elatus prius emi-

*Cænobitâ
 Thacon
 idolorum
 sectator dat
 pœnas, &
 alij sacrifi-
 ciali.*

ferit spiritum, quam vincula induerit. Post obitum omnibus ex eo fabula fuit, quod vanus ostentator corporis sui neglector videri vellet, & tamen inter verbera dictorum immemor, contra corporis dolores, non absimili cæteris mortalibus eiulatu, certauerat. Iussu deinde Magistratum, iussus est exhumari, ne quis fortasse dolus simulata morte irrepisset: vix enim credebatur, eum prima verberatione perire potuisse. Reliqui etiam sacrificuli cæterorum criminum pœnas, pro rei atrocitate luerunt: omnes tamen Regia eiectione, sectæ suæ ignominiam partim secum eduxerunt, partim in vrbe reliquerunt. Alter vero sacrificulorum Coryphæus, *Hancian* nomine, in Cantoniensem prouinciam ab Regia remotissimam relegatus est, & quod in Xauceanis oppidis magnam sibi venerationem comparasset, in extremos illius prouinciæ fines postea retrusus est. Ille vero, qui in Deum contumeliosus, ei solam in cœlis tribuerat potestatem, didicit etiam experimento proprio, in terris eum quoque dominari. Nam maximo quem gerebat Magistratu, insignibus, & literario gradu in perpetuum exturbatus est, quod in libelli disquisitione contra Regem editi, ex eius propinquis nescio quis incusatus fuisset, quamquam conuinci nulla ratione potuisset.

LIBELLI autem infamis confessionem, tormenta literato cuidam homini nefario expresserunt, qui iam diu, repudiatis studiis, & Magistratu, quem gesserat cum integritate, variis se criminibus laxarat, & nouis artibus opes, & quæ mortales ambiunt, sibi per fas nefasque comparabat. In eum igitur atrox statuitur & exercetur sententia. Ad palum alligati corpus mille sexcentis frustulis ita laceratur, vt tamen ossibus & capiti inclementer parceretur, vt propriis oculis fœdæ lacerationem conspiceret supra doloris sensum

Sacrificulorum Coryphæus relegatur.

Alius Magistratus exturbatus.

Auter infamis libelli plebiscitur.

sum cogere: tum denique per otium ^{aceratus} ceruicibus amputatis vitam laborantem excusfit. Quod apud Sinas ignominiosum habetur imprimis, ex eo quod à membrorum diuisione magnopere abhorreant. Eius caput ex astantibus nescio quis arripuit, & sparsis in fuga obolus Appartores insequentes elusit. Credibile est, illi præmiũ à propinquis propositum, qui caput in sepulturæ societatem cadaueri vniendum esseret, & ignominix, quæ parata erat, eriperet. Nam alibi ad spectaculum erigendum ferebatur.

SED ad simulacrorum causam redeo. Ea tot præiudiciis damnata, tot ignominiiis affecta, tot protectoribus orbata, ita elanguit, vt vmbra, legi Christianæ, quod sperabat, facere nõ potuerit, sed detractis honorum frondibus, quibus tot iam annis in Regia luxuriabatur, lucem aperuerit, & crescẽti locum cesserit vel inuita. Eam rem non pauci vel Neophyti vel Ethnici, præter nostros variis in locis ab eo factam Numine prædicabant, cuius placita sanctissima in Regia tum primum cœperant euulgari, ne nondum patiens Euangelij planta primis persecutionum turbini- bus tolleretur.

*Idolorum
veneratio
elanguit.*

In Xauceana Sede quid hæcenus gestum sit.

C A P V T XVII.

FLONGA tandem aliquando, cum Sociis peregrinatione, recreati, ad Australes Socios interuifendos orationem conuertamus, ac primum Cantoniensis prouinciæ in Xauceana Sede statum intueamur. In ea Sede P. Nicolaum Longobardum Siculum vna cum Fratre nostro Francisco

*Status
Xauceana
Sedis.*

Francisco Martinez reliquimus : ibi solus Sacerdos annos aliquot substitit, cū ad eum nemo per id tempus posset, aut deberet penetrare, & tamē nouus & solus, magnam rei Christianæ messem in Ecclesiæ horrea congersit : quam ad rem adiuuit non parum, earum rerum fama, quas in vtraque Regia gestas esse narrauimus. Nam ea, vt fieri solet in rebus secundis, omnium Magistratum tribunalia nostris aperiebat, & fauorem conciliabat, in quo vno secundum Deum Euangelij euulgandi commoditas securitasque consistit. Atque ita sese Neophytis adiunxerunt viri aliquot Principes, ac Matronæ, quod ea in vrbe ad hanc diem fuerat inauditū. P. Nicolaus igitur cum aduertisset, à Nostris tot iam annos, cū urbanis vix quicquam esse perfectum, excurrere statuit ad suburbanos, vti experiretur, an is qui non multos sapientes, non multos nobiles elegit, sese tenuioribus maiore cum fructu aperiret. Ea res cœpit anno ante secularem vltimo post eam festiuitatem, quæ Apostolis orbis peragratoribus Petro ac Paulo sacra est, & pagus primus non procul ab vrbe, *Michia* vocabatur, ex hoc etiam in adiacentes excursum, cuius excursionis per annos continenter aliquot hæc fuit fere ratio.

Excursio in adiacentes vrbi pagos, & ratio descendendi res fidei.

MITTEBAT prius è Neophytis aliquem in locum, qui suum populo aduentum denunciaret, moneretque vt præparatis animis Concionatorem ex Occidente remotissimo expectarent. Primum igitur vbi aduenit, aduentus sui causas explicuit, ad mēsam ante se positam, vti vnum Numen cœli terræque moderatorem venerandum persuaderet, extra quam Religionis veritatem falsus nulla reperiebatur : tum decem Diuinæ legis capita pronuntiabat, & breuissime exponebat. His peractis, dicebat, habere se effugiē illius, qui hanc legem hominibus dederat primum; deinde
eam

eam imaginem in mensa vel alio loco ad venerationem accommodo, cum cereis & odoribus statuebat, hortabaturque omnes, vti eum venerentur, quem hæc imago referebat, & promitterent, se idola Deorum simulacra, non Deos, in posterum repudiaturos: quam ad rem non admodum reluctabantur, inducti vel legis nostræ sanctissimæ fama, vel infita gentis facilitate Numẽ quodlibet venerandi. His ita peractis, Christianæ doctrinæ compendium in quosdam diuidebatur; neque enim satisfieri poterat omnibus.

HÆC cum exponerentur ad confertam multitudinem, ignis adeo incepit ardere vehementer, vt in ipsam urbem eruperit, & quã plurimos ad amorem legis Euangelicæ accenderit. Primus quidem actus solemnis Christianæ legis ineundæ fiebat, cum in Catechumenos recensebantur: in hunc modum fiebat. Super aram collocatur legis Christianæ compendium, qui ad eam ediscendam admissus est, coram ara solitis venerationis ritibus Christum Seruatorem ac Magistrum veneratur, & compendium ex ara capiens, domum redit, & interim dum eluitur sacris aquis, ad eam sacrificij partem admittitur, ad quam Catechumenos admitti mos est: inde dies permultos catechisticis prælectionibus imbuuntur, donec Baptismo deputatus dies adueniat, quo rite peracto, precarios globulos, imagunculas ex ære penfiles, sacræ ceræ particulas, velut spiritualis militiæ arma suscipiunt: eam rem permulti summæ celebritate palam celebrabant. Nam è Baptismo domum redeuntes tympanorum ac tubarum festo sonitu deducebantur à Neophytis, imo & à propinquis Ethnicis eo ritu, quo fieri solet, cum quis à Magistratibus accepta noua aliqua dignitate reuertitur: & quidem eam rem paulatim Dominus ita promouit, vti intra primum triennium

Actus Christianæ legis ineunda.

num supra trecentos Christo sint aggregati. quum numerus in his vel initiis, vel difficultatibus pro maximo haberi debet. De his peculiaria quaedam seligam, neque enim in historiam omnia referenda.

*Conuersio
cuiusdam
senis ad fidem
Christianam.*

NON silentio prætereundus, qui primus vocanti Deo manus dedit, vir annorum septuaginta, alias sæpe frustra ad salutem inuitatus, ob imperitiam legendi ac memoriæ imbecillitatem, quibus paulatim improbo studio tandem superatis, Saluator vocatus est, aliisque ætate confimilibus autor fuit, vt eandem Religionem profiterentur. Hanc ab idolis defectionem reliqui, maxime quod Sodalitij capita fuisse constaret, indigne tulerunt. Ergo magno numero & impetu in eorum domos irruerunt, prope minaciter sciscitati, quæ esset hæc nouitas, quæ de iis ferebatur: ab his responsum, se iam vnum cœli ac terræ Dominum venerari, nec quicquam post hæc habere velle commercij cum infernis monstris, quæ sectatores suos in cruciatu sempiternos pertrahunt. Institerunt acriter, vt meminissent, nomina sua in Sodalitij tabulas relata, neque prodigerent tot obsequia Diis suis delata: sed hi constiterunt sibi, & per eos licere dixerunt, nomina sua & obsequia, si vellent, è tabularum memoria eradere: sibi iam certum esse, vnum Deum venerari, cæterarum sectarum cultus repudiare. Minabantur illi Deos suos breui vindices adfuturos. Atque ita victores Neophyti monitores importunos ab se ablegarunt. Interrogatus est ex illis vnus, nunquid ex iniuriis odij remansisset? miserationis, inquit ille, aliquid, ex eo quod errare illos constet, ac nescire quid faciant.

*Alterius
conuersio.*

HI constantia sua, se in officio continuerunt: alter etiam euentu præter ordinem à Domino adiutus, iuuenem strenuum idolorum veneratorem

tozem ab ea mente deduxit: neque ille rationibus consiliisve cedebat: vrget Neophytus, vti saltent legis Christianæ commentarium euoluat, ac postmodum statuatur de illa, prout vellet: nec renuit iuuenis: verum humani generis hostis eum initio statim terrere statuit, ne vltius rem vrgeret: ergo accepto libello manibus ita subito contremuit, vt concussum legere minime posset: casu territus Neophyto librum restituit, & manus tremere cessarunt: id cum vrgente Neophyto iterum ac tertio fecisset, coram aliis aliquot, & nominatim Parente sua, eodem semper euentu factum est, vt tremere accipientis manus, restituentis tremere cessarent: vnde Parens prodigio territa, ne quid filio peius accideret, Neophytum rogauit, vti filium ad Concionatorem magni Occidentis deduceret: contra importunum hostem remedium aliquod petiturus: tum Neophytus offerri sibi commoditatem ratus, ad Parentem etiam Christo adiungendam, à qua licet multum renuente, impetrauit, vt omnia idola, etiam vnico paruo, quod ob amorem filij retinere volebat, eiiceret è domo, & Neophyto domum deferenda traderet. Tum Neophytus propria illi manu Christianæ legis commentarium tradit, nec vnquam in posterum vel manus tremere, vel quicquam aliud extra ordinem euenire sensit. Filius igitur vna cum Parente in Catechumenos recensiti, postquam per otium Christianæ legis mysteria didicerunt, denique Christo sunt aggregati.

NIHILO mihi videtur inferior diuinæ electionis effectus, quem modo subiungam. Neophytus alius amicum suum eo iam deduxerat, vti sacræ Doctrinæ compendium acciperet, verum ubi de tradendis idolis actum est, adduci non potuit, vt ea tam inurbane tractaret: rediit igitur ad amicum, & Doctrinæ sacræ compendium

Filius rogatus Patris ad Patrem nostrum deducitur.

Alterius mira conuersio.

dium dolenti Neophyto restituit, & iam redibat domum mœstus, cum in Ethnicum incidit familiarem suum, cui tristitiæ suæ partem communicans, rei totius narrauit euentum: ille vero sensu
 tis iudiciis Dei permotus, qui nouit qui sunt eius, Doctrinæ compendium legit, & cœlesti luce illustratus, assensit extemplo, & nihil differens, quod bene cœperat, Neophytum in ædes suas deduxit; Et videbis nūc, inquit, quam serio id agam, quod statui: exturbatis igitur è maiestatis folio simulacris, pro ara sportam dedit, & omnia in ædes nostras amandauit, significans hæc pro fidei suæ pignore præmittere, donec confecto negotio quodam, in quo moræ erat periculum, ipse ad eam ediscendam adueniret. Aberat porro ab ædibus nostris quinque amplius leucas.

*Mulier cū
 vniuersa
 familia cō-
 uersa.*

NEOPHYTVS alius ad Patrem nostrum accessit die quadam, questus de vxore sua etiā tum Ethnica, quod vnum ex idolis communi incendio destinatis, subtraxisset, à quo in partu pariendi facilitatem sperarat. Iussit Pater subtracto idolo Choimæ, Deiparæ effigiem substitui, & vxorem recitare septies quotidie orationem Dominicam, & salutationem Angelicam in memoriam septem eiusdem festiuitatum. Vxor tandem mariti autoritati celsit: adueniēte partu, filium enixa est insolita facilitate, & ne dubitari posset, cuius id præsidio euenerat, partus ipse in diem incidit Virgini in Templo præsentatæ sacrum, quo euentu nihil dubitauit Christi fidem vniuersa familia amplecti, & peculiari cultu Virginem venerari, & quidem is erat, vt vnus saltem singulis sabbathis è familia veniret ad sacrificium in Virgini honorem celebrari solitum, & ad id cohonestandum semper aut odores, aut cereos, aut quippiam aliud, qui venerat, afferebat.

EX iis omnibus, attingo paucissima, ne similitudo

iudio tædium pariat, nunc de pueris pauca. Puel-
 lulus annorum nondum sex in puerili iurgio ab
 Ethnicis coætaneis alapam acceperat, is memor
 eorum quæ audiuerat, cum oratio Dominica ex-
 poneretur, dixit: *Ego vobis dimitto, sicut mihi Domi-
 nus dimisit.* Post aliquot dies eum etiã iunior eius-
 dem sororcula superauit, nam cū similiter à fra-
 tre patientiæ suæ iam immemore alapam acce-
 pisset, illa iisdem verbis plane respondit: quare
 puer miro rubore suffusus est, vbi vidit se à sorore
 iuniore superari. Alia puella Agnes nomine non-
 dum bene quinquennis supra ætatem Christianæ
 pietatis officia coluit. Die quadam Ethnicis expli-
 cata supplicantium pompa, simulacrum quoddã
 deferebant, cui nomen *Yncon*, quod proprie tene-
 brarum Principem sonat: hoc illi monstrum ad
 auertendam cœli inclemẽtiam circumferebant,
 & cum ad eam Regionem peruenissent, in qua
 pater Agnetis habitabat, ad eum honorandum,
 quod esset vir primarius, in eius domum idolum
 immittere procurabant: verum puellula, cæteris
 minime aduertentibus, ad ianuam accurrit, atq;
 in hunc modum protestata dixisse fertur: *Nos
 Christiani sumus, tenebrarum Principe non indigemus,
 vbi Deus habitat, ibi malignos spiritus habitare vel cœli
 inclementiam esse non oportet, atque ita discesserunt.*
 Alias etiam cum vrgerent Ethnicis parentem, vti
 in supplicationis alterius sumptum, quæ idolo
 Vici protectori parabatur, aliquid conferret, ipse
 primum illis Decalogi præceptum legendum de-
 dit, quod id facere prohiberetur: sed nihil admit-
 tentes vim parabant: accurrit ad tumultũ Agnes,
 & vociferantibus se ingerens dixit; *Eos qui cœli
 Dominum adorarent, nihil in obsequium simulacrorum
 conferre posse, & veritas ex infantis ore profecta,
 vim habuit ad importunos idolorum procura-
 tores comprimendos, dixerunt enim nunc de-*

*Condonans
 de iniuria
 exemplum
 in puero &
 puella.*

*Puella quæ-
 dam publi-
 ce idolorum
 eurat ve-
 neratio-
 nem.*

*Agnes puel-
 la tumu-
 lum sedat.*

mum sibi constare, id Christiana lege illicitum, quod puella in ea ætate, quæ fraudis capax non est, id ita constanter affirmaret. Ex his fidei ætatisq; præludiis facile constat, quam ad fidem nostram suscipiendam Sinæ sint comparati, cum in hoc nascentis Ecclesiæ vere his flosculis fructum deinde portendant.

H O C etiam tempore fœminarum salus quæ pro desperata habebatur, à nostris primum cœpta est aperiri, hoc vero de illis dici potest, etiam viros sæpe in pietate superasse, ea res constare poterat exemplis pluribus, nisi mox illustre testimonium daturæ essent duę tresve matronæ nobiles, de quibus mox alia occasione agendum.

NEC in pagis solum Euangelij lux diffundebatur, sed in urbem etiam tot iam annos prope desperatam, eiusdem radij penetrarunt: vbi è plebe non solum multi oculos aperuerunt, sed è prima nobilitate; siue literarium gradum spectes, gestosq; Magistratus, siue opes & familiæ dignitatē, ex omnibus duos solum commemorabo, qui se supra cæteros extulerunt.

Duo è Magistratu fidei suscipiunt Christianam.

H O R V M alter *Cium* vocabatur, qui post literarium gradum renunciatus erat nescio vbi Magistratus, sed nondum eum gesserat: is annos complures cum Nostris agebat; donec anno supra secularem primo statuit omnibus se remoris expedire, & ad Christianam libertatem aspirare: eius præscripto mater & auia primum, deinde ille cum fratre suo, sacro fonte abluti fuerunt, mater nomen Mariæ suscepit, auia vero Annæ obtigit, nec diu distulit filius domesticum exemplum: nam Augusto mense ineunte Christo nomen dedit magno pietatis sensu, & Neophytorum gratulatione. Cum eo filius ipsius fere decēnis Christo aggregatus est: parens Georgius, filius Vitus est appellatus, nec minore pietatis ardore cœpta pro-

prosequerentur, cæteris exemplo præibant, & palam se Christianos profitebantur; qua re mirum quantum sanctissimæ legi nostræ talis familiaritatis auctoritas celebritatem dederit, neq; hic stetit in nobili Neophyto pietatis exemplum, cum enim post dies paucos demortui fratris filius in ægritudinem incidisset, tanto studio animi salutem illi procurabat, ut corporis immemor esse videretur: verum adolescentis parens mire simul lacris addicta, salubria de filij salute consilia ne in aures quidem admittebat, verum à patre admonitus, uti cum ipso iuvene ageret, neque parentem curaret, nam elui facile illum posse, etiam illa nihil sentiente, dum omisis aliis ritibus, quæ solum necessaria sunt, exhiberentur: nec difficile fuit ab ægro consensum impetrare. Patruus igitur eum instruit, P. vero Nicolaus velut visitationis officio perfungens, adolescentem baptizavit, & permittit clemens Dominus uti vita spiritualis corporis imminentem interitum propulsaret. Ex ea enim ipsa hora quotidianis incrementis invitans ac salutem reuocabatur, stupori fuit res omnibus, sed parenti maxime, quæ tandem fraudem edocta, qua salus rediisse credebatur, ex admiratione legis illius, cuius vis ab animo in corpus redundaret, in imitationem plecta est, atque ita Annæ ac Mariæ matronis adiuncta, Paulæ in baptismo nomen accepit. Præ cæteris Anna se semper in studio pietatis euexit, domi ædiculam extruxit, eo consilio, uti subinde Missæ sacrificium impetraret, quoniam Sinenfium fœminarum captiuitate domi retinebatur, & ornatus ædiculæ, qui ex pietate prodierat, ipsam quoque prodebat pietatem: visum est illi parum decere, uti ædiculæ vicina esset culina: eam ergo deturbauit, & alio transtulit. Hæ tres matronæ certis temporibus pias de Christianis rebus colloquutiones

*Zelus D.
Georgij
Neophyti
in ga fratris
filij*

*Trium ma-
trouarum*

*nobilium
feruor in fi-
de suscepta.*

instituebant, quin etiam vt augerent numerum, vicinam euocabant, quam audierant in eandem legem tranfuisse, neque illas deterrebat, vicinæ ignobilitas, quæ apud Sinas non facile permisce- tur, quin etiam rusticas ex agro suburbano mu- lieres iam fidei communionem pares, nihil ab igno- bilitate impares esse arbitrabantur: eas igitur in colloquium, in congressum, in conuiuium etiam admittebant, nec erat qui culparet, sed potius comprobaret Christianæ modestiæ argumenta. In negotiis denique domesticis nihil inconsulto P. Nicolao aggrediebatur: denique huius familiæ exemplum in alias multas in vrbe serpsit, & mi- rum quanta subito animorum commotio vr- bem vniuersam excitauit.

*Alterius è
Magistratu
conuersio.*

ALTER, de quo dicere statui, celebrior et- iam superiore habebatur, cognomento Pheu:is & literis & propinquitatis splendore prudentiæque fama pene Xauceanus Cato habebatur: ille in pu- blicis negotiis omnibus primus, aut in primis vr- bem sibi deuinxerat: sternendis vicis, extruendis pontibus, idolorum fanis faciendis vel reficien- dis: cum Dominus potenti manu sibi tandem ag- gregauit anno supra secularem tertio, quo die D. Hieronymi festiuitatem proponit Ecclesia, an- nos iam fere vndecim cum Nostris, quorum con- suetudine delectabatur, ita egerat, vt tamen nihil de sua salute cogitaret, quibus elapsis ignis Diui- ni scintillas, quæ subinde expirabant, se sensisse narrabat, quatuor igitur annos ea deliberationis alternatio perdurauit: prima illi desideria è con- gressu quodam cum P. Nicolao inciderunt: mira- batur quorsum in vicinos pagos tanto labore suo excurreret: cui responsum; Etiam nunc nescis, quo consilio spontanei exules è patria huc nos ipsos relegauerimus? aduerti ciues in dies magis ac magis veritati aures occlusisse: video numquis for-

fortasse per vicos ac pagos suæ salutis cupidus esse velit: hoc enim scias velim, mortalium animos apud Deum pares esse, nec ea discrimina reperiri, quæ sibi homines ipsi finxerunt. Hæc verba Deo feriente, cor hominis sauciarunt: & asseribat, nunquam horum verborum memoriã se in posterum depositurum. Eo ipso tempore in Pechinensem aulam illi nauigandum fuit, & quoniam P. Matthæo notus erat, exceptus est à Nostriis per humane. Vidit ipse, quanti à primariis Magistratibus haberentur Nostri, quos à Xauceanis ciuibus prope sperni sciebat, & opus illi fuit, vti ad Magistratus conueniendos Nostrorum fauorem imploraret: vnde excussit vmbra illas, quas externum nomen attulerat, postquam vidit Christianæ rei in aula Pechinensi splendorem, deinde in patriam redux fideliter sparsit, quæ ibi collegerat, & magnam rebus nostris auctoritatem conciliabat. P. Nicolaus reducem identidem cohortabatur, sed contra nitentem duo maxime impedimenta mouebant; vnum erat de Diuina providentia, quam videret legi suæ, si sua erat, aut optulari non posse aut nolle. Difficultatem alteram homini suus fastus effungebat: neque enim facile Sinicis ritibus abiicere se volebat, vt aduenam eligeret in Magistrum. Hæc ille duo repugnandi capita Lucæ Neophyto cuidam amico suo aperuit: sed ille vtrumque nodum ita dissoluit, vti tandem dederit manus, quod enim ad primum attinebat; Literatorum sectæ Principem commemorabat obtrectatorum quoque malevolentiam euadere minime potuisse: meminisset quoque à suis Philosophis scribi, eum qui à Deo ad res magnas eligitur, prius variis casibus exercendum: de altero vero nihil esse quod repugneret, neque enim Socios solere pro sua modestia se pro Magistris gerere, aut solitos ritus admittere,

sed eos vni Deo mortalium Magistro dumtaxat exhiberi. Eum diem lætus habuit cum Neophyto Literatus, & conuiuium cum eo protraxit in concubiam noctem, alia nulla re in colloquium admissa.

DIE insequenti vna cum Luca suo, domum nostram venit, extremam Patri deliberationem suam declaraturus; quæ res quo diutius oprata, eo alacrius audita. Imbutus est igitur, & suo tempore baptizatus, Stephani nomen inuenit, è P. Nicolai voto, qui eam rem vouerat, si se Christo aggregasset: huius ad Christum conuersio multorum sermonibus in vrbe celebrata est, & iam percrebuerat, nihil de ea lege dubitandum, quam Xauceanus Cato tot annos excussam admiserat: atque ita fructus ex ea re speratus cultores minime fefellit.

Incendium
resauratur.

E O ipso tempore res accidit, qua Christianæ legis sanctitas, & nouitiorum inter se amor eluxit, forte à Neophyti domo cœperat incendium, & is in medio nationis prauæ viciniam habebat omnem sibi ex desertis simulacris infestam, ac tametsi subuenire facile potuissent, inter se tamē conspirantes abstinuerunt: *Sinamus*, aiebant, *canes hos, qui Deos suos deseruerunt, ardere*: atque ita tota domus arsit, exceptis solis habitatoribus, in fuga salutem consecutis, maxime vicini Neophyti concurrerant quidem, sed serius: verum quod facere non potuerunt, abunde compensarunt, nam singuli quæ poterant in extruendas ædes contulerunt. Hi nummos, lateres alij, quidam ligna cōportabant, alij operas sustinebant, nam stipendium ipsi quod essent Neophyti, non admittebant, denique multi supellectilem comportarunt vniuersam, itaque iam videri poterat, quod ait ille Poeta, incendisse suam domum, nam & melior & instructior assurrexit, & quod incendium

dium absumpserat, charitatis flamma reparavit.

HÆC in vrbe: sed & in pagis cum numero pietatis ardor excreſcebat: cuiusdam pagi incolis, cui nomen *Cin Cun*, viſum eſt ædem centum Neophytis, tot enim numerabantur, iam denique extruendam, adhibito igitur in conſilium Patre noſtro, aream capacem elegerunt, & magna celeritate ædem ad tectum euexerunt: in ea, anno quo ſupra Aprilis vigefimo, primum ſacris operatus eſt P. Nicolaus, eo quo maxime potuit apparatu: Sacrificium ſubſecuta eſt oratio de discrimine inter Chriſtianorum ædes, & profana ſimulacrorum fana: ea perorata, ſeſe in genua concio tota prouoluit, Deo præſens beneficium gratulata: nominati ſunt etiam quatuor ædis ac rei Chriſtianæ Præfecti. Aes campanum ad cœtus adiectum eſt, & præter aquam luſtralem copioſam ad Neophytorum morbos, & cæteros caſus præſentiſſimum fere remedium, ſacros faſtos adiunxit ad ſolemnes dies internoscendos. Hæc excuſſio præter Neophytos, Ethnicos quoque attigit: è quibus baptizati plures, & in tyronum numerum adſcripti, omnes quotquot concurrerant permoti diſceſſerunt.

Pietatis ardor in pagis eluces.

H O C ipſo tempore in aliam agri ſuburbani partem fidei quoque fama penetrauit: eam detulit Neophytus quidam Marius nomine, qui cum ad amicos ſuos eo ſe contuliſſet, de rebus noſtris ſermonem ingeſſit, & permouit multos, ſed maxime ſenem quendam pagi totius primarium, is præpeditus valetudine, quod per ſe non potuit, per filium ac propinquum alium fecit: hos enim miſit, vt ad ſe Patrem inuitarent, & ſimul ad iter iumenta, cæterumque miſit apparatus. Iuit eo Pater Nicolaus, cum eo ipſo Mario; vix

aduenerat, cum bonus senex in varias quæstiones erupit acutas sane, & pro tempore accommodatas : bis quoque disputatum est cum aliis solemnus. Senex tandem cum vniuersa familia baptizatus est, & Pauli nomen accepit. His occupationibus cum detineretur P. Nicolaus, ecce tibi alius nuncius aduenit. Æger quidam duabus ex hoc loco leucis baptismum petebat : iam enim alias Patrem conuenerat. Iuit quamprimum, ne hæc animula perderetur, sed & reliquos ita inuenit comparatos, vt non prius inde discesserit, quam triginta probe instructos eluisset, quos inter vetula quædam numerata est, cui Dominus in eam horam visus est vitam protraxisse, mox enim à suscepto Baptismo ipso senio confecta, in alteram, vt sperari potest, ac meliorem vitam euolauit.

Quibus per eos annos laboribus Xauceana sedes fuerit agitata.

C A P V T X V I.

*Consilium
de sede Xau-
ceana per-
mutanda.*

APERTVM erat ostium magnum & euidentis, vt ait Apostolus, sed aduersarij quoque multi, & quidem P. Visitatoris consilium erat cum Xauceo ad sedem nouam instituendam P. Matthæus discessit, Nostri alibi tuto stabilitis, Xauceanam sedem extinguere, vel ob aeris inclementiam, vel ob cõtinuas prope turbas, vel propter ipsam frugis faciendæ desperationem. Verum his rebus ita constitutis, cum laborum fructus affulisset, qui supra narratus est, re denuo in deliberationem vocata, nemini visum est, vel ob aeris inclementiam, vel ob turbas imminentes
spes

spes tantas profundere. Itaque confirmata denuo nostrorum statione, facta sunt, quæ supra commemoravi. Ex hoc porro capite colligere licebit, quantas artes hostis humani generis ad hæc evertenda principia inuenerit, & quanta maiore potentia Dominus hæc impostoris inuenta discusserit.

NVLLA res alia æquè rem vniuersam disturbabat, vti prælium à sanctissima lege nostra implacabile in vanos Deos institutum: quam enim facile est Sinis persuadere, vti Deum cœli Dominum pro supremo Numine venerarentur, ita difficile est ab iisdem impetrare, vti simulacra omnia de folio Maiestatis exturbent, nulloq; ea honore dignentur, non enim ferunt simulacra hæc ne inter ipsius quidem Dei ministros posse numerari, & eo cultu coli, quo à nobis Diui nostri solent, tametsi tot sæculis gentilitatis tenebris fuerint inuoluti, eo tamen dementiæ non peruenerunt, vt in Numinibus, criminum suorum patrociniū, vti fabulantur Poetæ, vellent reperire; sed de iis maximam partem vita narratur, vera sit necne nihil attinet, Ethicis virtutibus mire concatenata, atq; ita suspicientes alioqui legis nostræ veritatem, ex æquo atque sanctitatem, volebant tamen à maioribus traditam Diuorum suorum memoriam retinere. Difficultatem auget peculiaris in hac gentilitate consuetudo; neque enim solum interdicendæ sunt iis, qui ad legem nostram adspirant, publicæ in fanis venerationes, quod alibi satis est, sed cum singulis domibus colluctandum, vti penates ac lares suos, cum quibus natus est quisque & educatus, & quos pro suis tutelaribus habent, ex oratorio detractos ablegent, & indignis, vt arbitrantur, modis tractent, reperti sunt permulti, qui ne fumum quidem aut cinerem illorum ferebant, ne

*Xaucenum
sedes stabili-
tur.*

*Difficultas
aueriendi
Sinis à suis
simulacris.*

*Cultus ido-
lorum dicitur
fieri apud
Sinis à
Poetarum
fabulis.*

dicam ut ipsi domesticis ignibus damnarent, sed in flumina demergerent, numquam amplius emerfuros, hæc tamen omnia non parerga solum Ethnicis, sed etiam ab omni humanitate aliena videbantur.

INTER cæteras difficultates est illa non minima, quod in supplicantium pompa vicinos omnes urgent, ut in simulacra, quæ circumferunt, sumptus conferant, quam difficultatem Neophyti fere euicerunt, præter cæteras grauem molestiam passus est hoc tempore P. Nicolaus. Sinæ inter idola sua numerant quoddam, cui nomen *Hoquan* imposuerunt, ideo quod mortaliū oculis præesse fabulentur, atque ideo tertium illi oculum in fronte statuerunt. Hoc monstrum die quadam ingens turma per urbem circumgebatur, eo consilio, ut stipem ad extruendum illi fanum compilarent: in ædem nostram denique deuentum, & ad honorandum domus herum, qui libentius hoc honore caruisset, idolum in atrium importarunt, priusquam impediri possent, tumultu euocatus Pater accessit, & quæsit ex iis, ecquid vellent: pupugit eos acriter primum, hunc Argum suum minime salutatum: nam cæteris in ædibus, in quas immittebatur, mille ritibus, cereis, odoribus, nummis etiam excipi solebat. Verum quoniam venerant petituri, primam hanc inurbanitatem dissimularunt: inde expositis suis postulatis, hoc responsum acceperunt: Placere sibi hanc indolem pietati addictam; sed ex animo condolere, eos in eligendo Numine aberrare; se, qui vnum cæli Dominum venerarentur, à simulacris quolibet modo colendis prohiberi. Hic erupit soluto silentio popularis insolentia; urgebant enim inconditis clamoribus, uti daret quod petebatur. Hanc supplicantium pompam ducebat Literatus quidam, qui se nostrorum amicum

*Idolum
Hoquan
monstrum
Sociis
cui molestiam
attulit.*

*P. Nicolaus
inquam
petitionem
venit.*

eum esse volebat : ille igitur P. Nicolaum amicum hortabatur, uti multitudini cederet, meminisset, aduenam se in aliena terra constitutum, & quoniam iam is ita locutus fuerat, ut facile posset à multis exaudiri, contentiori etiam voce respondit Noster: se ad opera publica, sternendos vicos, reficiendos pontes, semper liberaliter, quoties fuerat rogatus, contulisse: verum in idolorum gratiam, ne festucam quidem à se sperarent, ex eo quod id æquè legi suæ repugnet, tali ratione parum aut multum dare. Sensit literatulus non ex auaritiæ sordibus negari: cœpit igitur inepta distinctione litem velle componere. Age, inquit, petenti populo, & non idolo, da quod petit: sed neque hoc admisit Noster, non ideo solum quod illicitum arbitraretur, sed ut licitum cuiquam videri posset, expediebat semel Nostros ab his molestis in perpetuum expedire. Itaque postquam varia dicta responsa quæ sunt, denique vim inferre minime ausi, cum suo se oculorum cæco curatore extra ædem nostram se receperunt, & mille diras imprecati, secum pudorem & repulsam extulerunt. Ex his colligas velim, quâritis molestis Neophytos afficiant, stipem alias pendere solitos, cum ab ipsis externis, quos lege discrepare constabat, ita acriter exigent: hæc difficultates, quas dixi, communes ubique sunt, ac fere perpetuæ, peculiare aliquas & breuiore tempore, in posterum commemorabo.

IBAT P. Nicolaus in vnum è pagis ad colligendam aliquot mensium messem, verum zizania succreuisse deprehendit: ea inimicus homo adhibitis duobus literatulis rusticæ huius Academiae Magistrellis superseminarat. hi enim cum audissent discipulos è suis quosdam, se inconsultis Christianam legem suscepisse, ita excanduerunt, ut ignominiose multa in legem nostram sanctif-

*Tumultus
contra P.
Nicolaum
excitatur.*

sanctissimam, eiusque præconem effutiuerint, & furorem auxerunt, ex quo patris aduentum audierunt. His renunciari iussit, venisse se comparatum, uti rationem eorum, quæ dixerat, daret, idque palam coram omnibus, quibus placuerit, interesse: sed illi nihil minus quam veritatem sectabantur, itaque ab ignominiosis nominibus inertiam suam incusantes, popularem tumultum ciebant, ut in foro libellum scriberent omnes, quo externum idolorum expugnatorem apud urbis proprium Governatorem accusarent, cuius est proxima in suburbanos vicos & ordinaria potestas. Ad hunc tumultum sopiendum, usus est P. Nicolaus animi constantia; misit, qui eis renunciaret, ut adderent in libello, eam à P. Nicolao doctrinam euulgari, quam ille ipse Magistratus, ad quem destinabatur, tali die, viderat, laudarat, approbat; eandem quoque esse, quam reliqui Magistratus urbani legerant, & auctoritatis suæ calculo confirmarant, hoc nuntio in vanum omnia recidere, qui enim concurrerant Magistratus audientes, ab accusatione periculosa se subdixerunt, ergo per otium & opinione liberius res Christiana procurata est, quin etiam excursum in nouam stationem magno quoque fructu, licet nocturnis semper horis in hunc pagum Noster rediret. his Magistelli euentibus fracti, sese in ludos suos literarios taciti receperunt.

CVM P. Nicolaus ex hac excursionem, se in domum recepisset, perturbatam contra se reperit urbem vniuersam: recentibus enim literis nunciabatur, P. Matthæum ac Socios in itinere Pechinensi ab Eunucho Mathan progredi prohibitos, in vinculis retineri: conclamatum iam de rebus nostris esse, & Socios vel morte plectendos, vel in perpetua vincula detrudendos, minime dubita-

dubitabant. Verum hanc nubeculam dissipauit aduentus ex aula Neophyti nobilis, quem modo commemorauimus, is enim per eam ipsam urbem, in qua Nostri detenti fuerant, sese transisse narrabat: quia vero nondum erat Neophytus, valde mirabatur, quorsum hoc acti hominis in crucem triste spectaculum Nostri circumferrent, è quo prætextum nocendi Eunuchus acceperat, sed frustra. Hic itaque Neophytus Georgius suo nos sermone ab hoc periculo liberauit. Idem cum fratre suo & alio propinquo, magno apparatu domum nostram ingressi sunt, ex quo rumor percrebuit, se Christianam fidem velle profiteri, quæ res promulgata aduersarios fregit, Senioresque obseruatores compescuit, neque enim illi contra hos fautores quicquã tentare audebant, hinc Nostri maiore cum libertate cœptum Euangelii cursum sunt prosequuti. Non ita multo post Prouincialis Visitator aduenit, qui assessores acceperat viros tales, à quibus nihil admodum timere periculi sibi Nostri videbantur, alter enim Xauceanæ urbis erat Gubernator, amicus ac Nostrorum familiaris, is cum à P. Nicolao die quadam legis nostræ præcepta decem accepisset, miratus est absolutissimam numeris omnibus sanctitatem, ac virtutis apicem alte suspexir, afferens, eum qui hæc obseruare velit, Magistratum gerere nequaquam posse, hoc responsum palam pro tribunali dictum, æmuli nostri non nesciebant, & simul spem nocendi artesque deponebant, de altero Visitatoris Assessore nihil P. Nicolaus inaudierat, resque illi nostras inauditas arbitrabatur, sed iam ille in aula Pechinensi nostros videbat, & familiariter aliquoties cum P. Matthæo congressus erat: ille ubi Xauceum aduenit, audiuitque P. Matthæi socium ibi degere, munus eduliorum splendidum sibi eo ipso tempore ab urbis Guber-

Nobilis quidam Neophytus Socios à periculo liberat.

Beneuolentia alterius Assessoris erga Socios.

Gubernatore transmissum, ad Nostros maxima cum pompa per celebriores vrbis vicos miserat. Visitatus à Sociis multa de P. Matthæo rebusq; nostris retulit, ac plura, cum ipse visitationis officium rependeret, inter cætera commemoravit se cum Sociis omnibus egisse, & duo maxime notasse: singulos eadem interrogatos eodem tenore respondere, vnde constare arbitrabatur, eos vnâ sequi veritatem: alterum erat, quod nullo in congressu de Deo suo meminisse omitterent, vnde ipse iudicabat, easdem Deo suo plenos, in alios hanc plenitudinem velle refundere. His igitur Magistratuûm fauoribus hostes nostri, metu territi, ne nocere quidem tentarunt, ne periculum in seipos deriuarent.

*Nec Christiana con-
temnitur.*

NEC diu tamen destiterunt, sed qui mordere non poterant, cœperunt oblatrare: aiebant magis Occidentis legem quatuor foliculis contineri: facile apparere barbaram esse, Idolorum vero ingentia volumina eloquentissime scripta, precandi formulas, energumenos liberandi verba solemnia, quis iure non suscipiat? Hæc quoties cum Neophytis congredebantur, ingerebant: quibus nihil aliud responderi poterat, nisi plura esse sanctissimæ legis commentaria, sed nondum per nostrorum paucitatem ac sermonis infantiam breuissimo tempore in Sinicum sermonem transire potuisse. Verum hæc frigide & gratis dicta criminabantur. Ad extremum Neophyti opprobriis fatigati, libellum supplicem, nouo ritu ad P. Nicolaum detulerunt, ab eo petebant, vtilegem, quam euulgabat, similibus opprobriis eximeret. Nondum eo peruenerat ille, continuis occupationibus auocatus, vt ad scribendum animum applicaret, verum ne filios suos reiecisse, & legis opprobria neglexisse videretur, aggressus est opuscula quædam Neophytis mire

tis mire accepta, quibus obtrectatorum ora ob-
 duravit: adiutorem ad hæc adhibuerat Sinen-
 sem Literatum, quo ex more Nostri Magistro
 utebantur. Hæc opuscula fuerunt primum pre- *Pij libelli*
 cum libellus, ad varios casus instructus, offi- *contra op-*
 cium etiam funebre ac sepulturæ, Sinicis cha- *probria*
 racteribus expressum, sed Latino sermone nihil, *eduntur Si-*
 nisi quantum lingua tulit, immutato: ea res Neo- *nico cha-*
 phytos, tametsi nihil intelligerent, maxime re- *ractere.*
 creauit: idem etiam in Europa factitari videmus
 ab iis, qui Diuina officia recitant Latino sermo-
 ne, tametsi illius imperiti, hoc enim persæpe fa-
 ciunt non sine sensu pietatis: addidit deinde con-
 fitendi de peccatis & latebras conscientiæ excu-
 tiendi formulam, ac denique Deiparæ Virginis
 opera nonnulla admiranda, & Diuorum aliquot
 vitam è virtutis præscripto traductam, ac prima
 fuit celebris illa D. Damasceni narratio de Bar-
 laamo ac Iosaphat, eodem etiam tempore alii è
 Sociis alia opera scripserant: & quidem vtilissi-
 mus habebatur ille libellus, qui eo tempore à P.
 Ioanne Soerio Nantiani prodiit, quo instruere
 intendebat eum, qui ad Christianam legem aspi-
 rabat: eum libellum Pater in lectulo potius
 quam in musæo scripsit, nam lentis febribus
 correptus conuiescere nesciebat, donec exilis
 vitæ lucerna splenderet, breui enim phthisi ex-
 tinctus est. Nihil de P. Matthæi Catechismo,
 nihil de sacris fastis dico, qui tamen eo tempore
 opportune prodierunt, his igitur ac similibus
 opusculis iam Neophyti insultatoribus obfiste-
 bant.

NONDVM destitit humani generis hostis
 inuidentia. Nam per eos dies mira celeritate fa-
 ma totam urbem peruaserat, Nostros Sciauchino
 antiqua sede pulsos, ac omnes, qui Christianam
 legem susceperunt, pœnas dedisse. Verum hic *Calumniæ*
 rumor *surgitur*

*de Neophy-
tis Sciau-
chinēsis.*

*Alia calū-
nia ropri-
mitur.*

*Histrionum
calumnia
picturis
estensa.*

rumor Neophyti cuiusdam aduentu Sciauchino subito euanuit. Non absimile fuit iuuenis cuiusdam inuentum, qui Sciauchini parentem habebat in publico Magistratu. Is Xauceo transiens, de Nostris dixit: Hos aduenas oportet illos esse, qui ante aliquot annos Sciauchini turrim extruxerant, & in speluncis subterraneis horrenda flagitia committebant, quos deinde deprehensos fuga sibi consuluisse narrabatur. Verum in eadem prouincia sub eodem ipso prorege, prope in Sciauchinæ vrbis conspectu, fugitios latitasse, cui credibile videri potuisset, maxime quod vix cuiquam ignotum esset, Nostris ab ipso prorege Xauceum missos, eius diplomate munitos ædem extruxisse: vnde hæc in tenebris orta lux veritatis facile discutiebat. Amplius nocuit, quod nunc subiungo. Histriones nescio qui venerant Amacao, & in Xauceanis nundinis multa pinxerunt ac finxerunt, quidquid Sinæ in Lusitanis horrent, certis in tabulis fœde depictum visebatur: & omissis iis, quæ de habitu breuiore ad risum commouendum proposuerant, dicam, quid in Christianæ legis professoribus culparunt. Primum homines gladio accinctos, in Templis precatorios globulos decurrere; imitabantur eos, qui altero poplite flexo Deum venerarentur; in aliis litigantes ac digladiantes referebant; permixtas etiam viris fœminas, quod Sinæ summopere horrent, criminabantur: hæc omnia vel in pictis tabulis visebantur, vel ab histrionibus spectanda præbebantur, quid non ibi dixerunt, quid omiserunt, quod in legis Christianæ opprobrium cedere arbitrabantur? Verum non tantum potuerunt abiectissimi homines Christianæ legis Christianæ legis auctoritatem deprimere, quantum eo ipso tempore Deo iniurias resarciente, Magistratus omnes urbani ad vnum extulerunt, & notatum

notatum est à multis, eo ipso vico ac loco, vbi histriones in Christi legem opprobria congesserant, paucis post diebus P. Nicolaum grauissimo Magistratui occurrisse, eumq; sella gestatoria descendentem, solitos vrbauitatis ritus expleuisse; alium eodem loci Patrem in medium vicum honoris causa deduxisse.

HACTENVS leuia commemorauimus, grauius est omnino quod sequitur, nec à Nostri rescitum prius, quam Deo causam nostram agente, res tota compressa esset, ne arbitraremur fortasse aliquid ad medendum industriam humanã attulisse. Xauceana sedes, vti supra commemoratum est, in area vicini fani assurrexerat: ea res dudum sacrificulos pungebat, sed Magistratuum auctoritate deterriti, intra stomachum iras continebant, & quidem toto eo tempore, quo nostri mitius cum idolis egerant, quam in hac Neophytorum turba nunc agebatur, ferre vltra non potuerunt idolorum suorum fumum ac nidorem, quem ex vicinia ventus in fanum deferre poterat, aut fama rem minime secretam non patiebatur ignorari. Ergo cum aliis multis coniurati, libellum in Nostros scripserunt, eumq; ad Progubernatorem, hominem largitionum cupidissimum, qui hoc negotium haud grauate suscepit. Venerat forte Magistratus quidam sane grauis, quorum ordo à Sinis *Tauli* appellatur, eum certis temporibus solemne est concionem euocare, & populum vniuersum ad virtutem exhortari, qua cohortatione perorata, Progubernator ad Oratoris genua se prouoluit; ibi dicere cœpit; externos quosdam Sacerdotes huius fani aream usurpare, cœtus tumultuantis plebeculæ cogere consueuisse, petere se, vti hunc Reipublicæ metum eriperet, hoc ipso tempore rei totius inscii nostri domesticum sacellum exornabant, rati quod

K k

euenit,

Socij propu- gnantur ab Oratore Tauli. euenit, ipsum Tauli in reditu Nostros inuisum. Iam enim secundo P. Nicolaus illum conuenerat. Quid igitur eum respondisse arbitraris? cui videri poterat in aduenarum fauorem Pro gubernatorem verecundia ac pudore suffundendum? sed hæc eius sunt opera, qui hominum corda moderatur. Dixit igitur coram vniuerso populo; constare sibi hos magni Occidentis Prædicatores (ita enim sæpe Nostros vocant) viros probos esse, in eo situ ex proregis facultate ædes suo sumptu extruxisse, nemini molestos esse, nec à Magistratibus aut popularibus quicquam postulare: quod ad cæterus hactenus commemoratos, nemini mirum videri debere, si viri probi per tot annos amicos plures ac familiares sibi conciliaissent. Obmutuit adhæc Pro gubernator, & pudorem vultu præferens, exhibitio ritu se ad latus cum reliquis Magistratibus recepit. Occasione ex nostro negotio sumpta, Magistratus ipsos in hunc modum exhortari cœpit: Meminisse nos oportet, quot beneficiis è cœlo donati simus, cum præ cæteris literarum & honorum gradibus fruamur; hæc nobis officia Rex tradidit, vti plebem suo nomine gubernemus, ne igitur rem indignam vel cœlestibus vel Regiis beneficiis aggrediamur, ne innocentes largitionum cupiditate persequamur, id enim certo nobis constare debet; male parta male dilabi, neque nobis neque posteris nostris profutura. Hæc & similia vbi perorasset, concionem dimisit, quæ nihil æquè mirata est, quam ita luculente aduenarum patrocinium ab eo susceptum contra eum maxime Magistratum, qui primas in vrbana Republica gerebat. Egressus igitur fano patrocinator Tauli, domum venit cum vniuerso Magistratum & pene totius populi comitatu. Eum excepturus in vestibulo prodiit P. Nicolaus in eo habitu,

Orator Tauli dicit ad Magistratus.

Tauli Socios inuisit.

habitu, quo Literati solent. Mira fuit & supra
spem humanitas, quam ipse quoque Pater admira-
batur: nondum conscius eorum, quae in fano conti-
gerant. Ingressus est in tenuem nostram biblio-
thecam, & librum accipiens digito monstravit,
quid sibi vellet explicari. Respondit P. Nicolaus,
id esse diploma, quo facultas ab eo Magistratu
fiebatur librum edendi, cui ea res incumbit: eam
enim esse Europaeis consuetudinem, ne qui er-
rores aut ineptiae contra bonos mores euulgen-
tur. Ille ad accusatorem nostrum conuersus, is
enim erat proximus, quanto ordine omnia in ea
Republica geri certum est, quae hanc circumspe-
ctionem in edendis libris solet adhibere? E bi-
bliotheca in facellum deductus est, sed nescio cu-
ius maleuolentia subducta clauis, ianuam aperiri
non sinebat. Misit ad fenestram, sed neque illa re-
cludi potuit. Iam abibat ipse Tauli, verum veri-
tus, P. Nicolaus, ne ea res aemulis occasionem da-
ret spargendi, Nostros ibi nescio quid occultasse,
quod oculis illius subtractum vellent, institit, uti
tantisper expectaret: neque enim velim, inquit, te
abire nisi spectato facello, quod in tui gratiam
exornaui: vim igitur fieri iussit, & seram ipsam
excuti, quod ille humanissime actis gratiis com-
pensauit: ingressus est igitur, & vidit omnia, ac
denique post exhibitos imaginum ritus, & varias
quaestiones, quas breuitatis causa omitto, disces-
sit. Satis est intelligi ea omnia eo spectasse, uti
cuncti intelligerent, & Nostrorum maxime dela-
tor, quam iuste in fano causam nostram suscepisset.
De subducta clauis ostendit quantum sibi displic-
eret. Qui ergo eam surripuerat, ne deprehende-
retur, in hortulo nostro inter herbas abiecit, ubi
deinde reperta est, domo digressus, diu etiam
questus est, mirari se, reperiri nonnullos, qui vir-
tutis ac legis professores maxime aduenas vexa-

*Tauli pro-
sector Sa-
cellum in-
trat.*

rent: & hæc ita commemorabat, vt à plurimis audiretur, digressis iam omnibus, gratulatum amici venerunt de tam insigni protectore, ac narrarunt adhuc nesciis, quid in fano contigisset. Diu deinde durauit hæc hominis amicitia, imo accusator ipse variis officiis accusationis iniuriam resarcire deinde conatus est: Pechinum etiam cum se postea contulisset, Nostros familiariter inuisit, & P. Matthæo narrauit posteriora officia, sed de accusatione mirum vtrinq; silentium: neq; enim reiiciendus erat, qui ex accusatore amicus fieri velle videbatur.

Terra siccitas.

NONDUM humani generis hostis artes suas, nondum maleuolentiam deposuerat: forte siccitas erat diuturna, & terræ fruges in periculum vocabantur. Multa erat in vrbe supplicatio, indictum ieiunium, interdictum per dies aliquot macellum, ante singulas ædes cerei odoresq; ab idolo quoque iam imbrem eblandiebantur. Ipse infimus & peculiaris oppidi Gubernator vna cum senioribus è populo pedibus habituq; vulgari certis in regionibus è cælo genu flexo & inclinato sæpius corpore, imbrem pluuiam postulabant. Sed incassum omnia, nam etiam ipsi sacrificuli nihil choro perpetuo à surdis idolis audiebantur. Damnatæ igitur simulacris vrbæ, celebre quoddam in eo casum monstrum ex agro suburbano in vrbem aduexerunt: Monitro *Locu* nomen erat. Circumfertur simulacrum, adoratur, donatur, sed eodem euentu obsurduerat. Vnde prouerbum plebi natum: *Locu iam senuit*. In pagis etiam suburbanis eadem pietas impia feruebat. In Neophytorum pago quodam, Ethnici vetulam coniectatricem consuluerunt, quid hoc rei esset, quod à nullo suo nomine audirentur. Illa respondit; Indignatam Quonyn (Deæ nomen est) tergum sibi quotidie amburi: notabat Neophytos idola sua

Postulatur pluuiæ à Monstro Locu.

Anus consulitur.

sua concremant. Ergo hoc responso velut oraculo, non secus in Christianos incensi sunt, quam si propriis manibus fruges omnes incendissent. Ergo coniuratum est à multis, fore vti Patrem si denuo reuerteretur, è medio auctorem malorum publicorum tollerent, & vna Marium Neophytum, qui prope perpetuus erat Patris Nicolai comes. Audiit hoc ab Neophytis Pater, & vna cum Mario aduolauit, ne martyrii spem abiiceret, aut Neophytos in hoc tumultuantium discrimine positos metu deseruisse videretur. Venit igitur, & inuenit quotidianis Neophytos disceptationibus lacepsitos vicissim hostes animose laceffere. Aiebant, quæ se ab incendio eripere non potest, vnde aquas habebit ad imbrem depluendum, quas si haberet, vsura illis videbatur ad incendium à suo corpore restinguendum? ac si fortasse nobis non pluit, quidni vobis subuenit, aut iis in locis, vbi Neophytos incendiarios miseræ Deæ nullos esse constabat? Ita Neophyti cum Ethnicis ludebant, pluit denique ad agrorum satietatem, & vna cum siccitate restincta est sitis sanguinis Christiani. Coniurati siluerunt, imo iam mollius loquebantur, licere cuique quam maxime velit legem sequi, hanc mutationem fecerat audita iam Tauli in fano sermocinatio & suscepta rerum nostrarum protectio. Tantum valet in vtramque partem moderatorum auctoritas, quam experimur à Deo huic Ecclesiæ nouellæ suauis prouidentia his initiis procurari, ne eam tentari finit supra vires, sed paulatim facit cum renouatione prouentum.

*P. Nicolai
martyrii
cupidus.*

Nanquinensis Ecclesie progressus.

C A P V T XIX.

*P. Catanei
laborum
fructus.*

NVNC tandem tempus monet, vti alterius Regiæ Nanchinensis domicilii statum perlustremus. In eo nostri Sacerdotes duo residebant, P. Dazarus è Nanciano euocatus, & P. Ioannes Roccia. P. Cataneus bene cœpta fouit & auxit, amicitias Magistratum iniuit, Neophytos non paucos Christo aggregauit, in his Pauli primi Neophyti filium Martinum nomine, vxorem etiam, ac familiam deique vniuersam. Inde Amacum valetudinis curandæ gratia est reuersus. Idem vtriusque rei studium, qui successit Socius accurate promouit: atq; ita primo biennio Neophyti supra cētum excreuerant. Eo ipso tempore diem extremum obiit Paulus, Neophytorum Nanchinensium ductor, annos natus quatuor supra septuaginta: is magnam salutis suæ spem dedit, maxime ardore illo incredibili rei Christianæ, quoad vixit, promouendæ. Solebat enim optare aliquot vitæ annos, ex quo Christo nomen dedit, eo solum nomine, vt exemplo suo & auctoritate nonnullos ad imitationem permoueret. nec minus, quam Xauceanæ Matronæ, de quibus supra, domesticum facellum perelegans extruxit, ad domestica sacrificia scæminis celebranda: addidit etiam ad latus cubiculum, quo se celebraturus è Nostris Sacerdos reciperet: vix ædiculâ finierat, cū Dominus illū ad se senili morbo percussum, euocauit: & tamen efficere nō potuit ægritudo, quin primo, quod ibi celebratum est, sacrificio interesset. Eo in morbo de peccatis confiteri omnino voluit, & id non semel, & qui primas in Baptismo tulerat, primus quoq; pœnitentiæ

*Paulus pri-
mus Neo-
phytorum
ductor diem
obit extre-
mum.*

rentiæ in ea ciuitate sacramentū obiuit. Inde magna animi tranquillitate diem extremum clausit. Filius eius Martinus parente non fuit inferior: in ea etenim regia primus vetitos Christianis legibus in funere procurando ritus omisit, nihil hominū obloquia veritus, ac solum iis vsus est, qui sunt è more Christiano: & quidem magno aliorū exemplo. Et reuera non pauci defuerunt obrectatores, qui eam rem ex suo quisque sensu criminarentur; prius quam funus efferret (nam Sinæ suorum cadauera diutius aliquando domi retinent, vt supra sæpius dictum est) ab importunis hortatoribus, sese heroico sane facinore liberauit. Primum enim ausus est, publica inscriptione, fidem parentis, ac suam profiteri: nam loco publico statuit schedulam legendam, qua significabat, Parentum suum repudiatis idolis, Christi fidem amplexatum, extrema suæ voluntatis significatione vetuisse, ne ad suum funus simulacrorū sacrificuli, vel quidquam aliud, quod eam sectam redoleret, admitterentur: se igitur parentis sui fidem sectari, & extremam exequi voluntatē, Domi quoq; nostræ, per eos dies optimo seni Ecclesiastico ritu parentatum est, qui ritus Neophytis eos primum spectantibus, magnopere placuerunt. Rediit deinde recuperata tantisper valetudine P. Cataneus, & insigni, quam attulerat Dei parentis effigie, cui etiam sacellum nouum concinnauit, Neophytorum feruor accreuit; sed eo ipso anno eadem oppressus ægritudine, denuo Amacuum renauigauit.

VENIO nunc ad illustris conuersionis per eos dies in hac Ecclesia nouella exemplum. Senex quidam annos natus octo supra septuaginta, è regione Domus nostræ habitabat, militarem olim præfecturam moderatus, in filium hæreditatem omnem transmiserat, is exploratâ Christianæ

Filius parenti suo parentatum Christiano.

Conuersio cuiusdam illustris.

Christianæ legis veritate per famulos, facile acquieuit; Filius natu maximus, cum ad simulacra tradenda ventum esset, vehementer repugnauit, se iam familiæ caput ab ipso parête cõstitutũ, familiamq; velle suo modo moderari. Longum inter vtrumque fuit certamen, ardor tandem fidei & gratiæ parentis euicit. Ergo sumptis animis die quodam seruis duobus iam Neophytis & accersito vni è Nostris mandat, ipso filio præsentem, vti quotquot erant domi miserorum Deorum simulacra in pyram apud Nostros extruendam exportarentur. Obstupuit spectaculo filius, & parentis auctoritatem reueritus, vim afferre non est ausus, sed omnem tamen furoris impetum iniuriarum multitudine in seruos euomuit, qui duobus spoliis onusti, contumeliis ac idolis, domum nostram cum ipso sene peruenerunt: ibi damnatis incendio incendiariis, eo maiore solatio sacras Baptismi aquas admisit, quo eas cupiditate ardentiore expediuerat; filius quoque tandem remittente se vi furoris Nostris conciliari voluit, sed salutem tamen suam non admisit. Alius per eos dies cognomento *Ciu*, elutis per Baptismum maculis, in grauem inciderat morbum, vbi vitæ suæ videret imminere periculum, per confessionem etiam peccata post Baptismum commissa expiare voluit, & Eucharistiæ se Sacramento munire, vxori præcipiens, vt sepulturam ritu Christiano perageret, effecitq; ipsa vna cum famulis, vti in eandem secum fidem conspirarent. Hæc omnia cum magna Neophytorum admiratione facta sunt.

Asira alterius conuersio.

Matrona quaedam Martha officio fungitur.

IN pagis etiam vicinis Christiani nonnulli adiuncti sunt, ædicula extructa apud primarium Neophytum, cuius ædiculæ curam illius vxor sola suscepit, & eam nitidam splendidamq; conseruat. Eo Nostri quandoque ad Missæ sacrificium

EXCO-

excolendosque Neophytos illos itabant, & tantâ cura Neophyti euocabantur, vti omnes conuenirent, ne hæc solum officia, verum etiam quæ olim Martha Christo Domino exhibebat, eidem illa cognominis, similia Nostris charitatis officia exhibebat.

ANNO insequente rei magnæ principium datum est, nam in hac domo Paulus ille præclarissimum huius Ecclesiæ lumen Christo adiunctus est, de quo multa lectorem sperare iubeo, hunc enim Deus elegit ad huius nascentis Ecclesiæ ornamentum. Natus erat in vrbe Scianhai octidui fere à Nanchino intra eandem prouinciam: erat is Literatus insignis, ingenio admirabili, & innata indolis bonitate, ille in Literatorum secta maxime desiderauerat, quod illa maxime reticet, de vita altera, & immortalis animi statu (neque enim apud Sinas vlla secta immortalem animum plane negat) audierat, ex idolorum somniis multa de cœlesti gloria ac foelicitate commenta, sed vt erat acri ingenio, nesciebat, nisi in ipsa conquiescere veritate. Anno igitur 1597. in Licentiatorum examine Pechini renunciatus erat primus; qui locus habet annexam secum maximam dignitatem; sed tamen minus fortunatus fuit in Doctoratu consequendo, quam ille repulsam inter beneficia Dei numerabat, & suæ salutis causam asseuerabat, cum enim vnicum filium haberet, veritus merito fuisset, ne familia interiret, à quo natura Sinæ abhorrent supra modum, sed vna cum fide, bona illi omnia deuenerunt: posteritas aucta est Nepotibus è filio duobus, & proximo examine Doctor est renunciatus. Anno quarto post Licentiatus gradum adeptum in Doctorum numerum erat cooptatus, sed infortunio maximo excidit: eo quod pro trecentis scriptionibus vnâ incaute superaddidissent examinato-

*Nulla secta
apud Sinas
immortalitatem
in animo
negat.*

res, quod legibus erat vetitum, atque ita supra modum inestus in Cantonensem Prouinciam secessit, ne reditum quidem ad suos ferens, ibi Xaucei primum in Nostros incidit, & P. Cata- neum, qui tum ibi confidebat, allocutus est, ima- ginem Christi Seruatoris salutauit. Nanchini de- inde anno seculari P. Matthæum conuenit, ac de rebus fidei nostræ, de qua iam inaudierat, cœpit miscere sermonem, sed ita per transfennam, quod in patriam properaret, vix vt aliud tum audiuis- se credatur, quam Numen id, quod nos profite- mur, rerum omnium primum esse principium. Verum Deus eum per seipsum voluisse videtur illustrare. Augustissimum enim illi sanctissimæ Trinitatis mysterium per quietem adumbratum est, in Templo quodam tria facella conspexit, in primo figuram vidit vnus, quem ab astante Deum Patrem audiit appellari; in secundo effi- giem spectauit alterius cum Regio diademate, il- lum audiit Deum Filium nuncupari: vtramque figuram in vtroque facello iussus est venerari: in tertio nihil vidit & nihil veneratus est, fortassis enim noluit Deus Optimus Maximus eum co- lumbæ specie, qua Spiritum sanctum significa- mus, adhuc Ethnicum hominem offendere: nul- lum enim apud Sinas Numen colitur, vlla in se- cta, nisi humana specie effictum, huic deinde Nā- chini cum Trinitatis mysterium enuclearetur, meminit quidem somnij, sed siluit tamen, quod alia occasione audiisset à Nostris, somniis fidem habendam, post multum tamen temporis cum Pechini narraret P. Matthæus, multa Deum olim seruis suis in somnis renunciaſſe; quæſiit ex P. Matthæo liceret necne quibusdam somniis fi- dem adhibere, & tunc narrauit magna exulta- tione, quod commemoratum est. Sed ad eius cō- uersionem ad Christum redeo. Anno supra sæcu- larem

*Literatus
ille Paulus
mire à Deo
uisione SS.
Trinitat il-
lustratur.*

*Num som-
niis habenda
fides.*

larem tertio Nanchinum iterum ad priuata negotia rediit, & P. Ioannem Roecia uisitauit: in ædem admissus, Dei parentis effigiem ueneratus est, & nonnulla de fidei nostræ capitibus inaudiit, quibus subito ita affectus est, ut omnino eam amplecti statuerit, atque ita totum eum diem ad noctem usq; magna animi contentione & gratulatione præcipua fidei nostræ capita percepit: Domum retulit Christianæ doctrinæ compendium, & P. Matthæi Catechismum manu scriptum, nõdum enim in lucem ea editio prodierat, noctem integrâ hos duos libros perlegit, & nihil non placuit, die igitur insequenti rediit, & iam Christianæ doctrinæ compendium memoriæ commendarat. Rogabat P. Ioannem, uti ad harum rerum explicationem sese accingeret, & quam maxima posset celeritate (nolebat enim sine Baptismo domum redire) quo eum exeuntis anni angustię reuocabant. P. Ioannes ut experiretur, serio loqueretur necne, dixit; opus esse, ut octiduo toto semel saltem domum ueniret quotidie ad hæc audienda. Verum ille, Non semel, inquit, sed secundo: quod etiam præstitit accuratissime, ac si forte domo abesset P. Ioannes, Magistrum adhibebat, aut è Fratribus unum, aut è studiosis nostris, à quibus res Christianas audiebat. Per otium igitur instructus, eo ipso die baptizatus est, quo patriam repetiit, unde binas statim literas scripsit, quibus facile ostendebat, quam alte Christianę legis mysteria imbibisset. Paucos post menses Nanchinum rediit, denuo recudendus, & recto itinere domum nostram uenit, ne quemquam alium prior salutasse uideretur. Itaque Pater eum domi nostræ excepit, & dies minimum quindecim retinuit, magno domesticorum solatio, & hospitis fructu, quotidie Missæ sacrificium audiebat, & multa quærebat, uti nihil de Christiana fide ignoraret.

Pœni-

Paulus Literatus sacro fonte abluitur.

Pœnitentiæ quoque Sacramento frequentando instructus, quoties ad nos redibat, idem magno suo solatio iterabat, maxime id fecit, cum Pechinum ad tentandam denuo Doctoratus aleam rediret, sed tunc veniebat cum exultatione, portâs manipulos suos, duobus enim Literatis & aliis aliquot amicis suis persuaserat iam in patria, vti Christiana sacra complecterentur, & iam abdicatis idolis, sacras orationes eo Magistro didicerant, & non ita multo post Baptismo simul omnes eluti fuerunt.

*Miraculum
de quodam
agro, qui &
corporis &
animi san-
tatem acce-
pit.*

CLAVDAM hoc caput breui narratione rei cuiusdam, quæ miraculi speciem videtur habuisse. Extra primos Nanchinensis vrbis muros iacebat æger, sex totos annos membris omnibus dissolutis: in eam vrbis Regionem forte P. Ioannes concesserat ad alios Neophytos visitandos, misit æger, qui ei renunciaret, velle se fieri Christianum: accurrit lætus nuncio Noster, Christianæ doctrinæ compendium tradidit: didicit eger, instructus est, baptizatus est per otium, & suo tempore eo lauacro non animus solum, sed & corpus salutem inuenit, nemo fuit ex vniuersa illa vrbis regione, qui non eam rem pro Diuino prodigio celebraret, sed maiore tamen applausu, quam fructu, nam omnes illius regionis incolæ perpetuo ieiunio sese idolis astrinxerant, & in ea secta tuenda hoc hominum genus pertinax habetur in primis.

P. Emanuel Diaz ab Amacaensi Rectore in Sinensem expeditionem mittitur.

C A P V T XX.

IN Iaponia Insula, quæ vna cum hac expeditione vice Prouinciam Societatis nostræ constituit,

tuit, diem suum obiērat P. Petrus Gomez. Pro-
præposito prouinciali, cui suffectus erat P. Fran-
ciscus Pafius, olim in hanc ipsam expeditionem
missus ex primis, quam deinde collecto iam du-
dum amore, magno semper studio promouit. P.
quoque Visitator Amacaum miserat in eius Col-
legij Rectorem P. Valētinum Carualium, & quo-
niam vacabat P. Emanuel Diaz Exrector, & apud
Sinās nostrorum paucitas in quatuor domicilia
dispersa vix consistebat, eiusque superior P. Mat-
thæus necessario in aula detinebatur, longissime
à reliquis domiciliis, ad quæ non licebat excurre-
re, multa necessario indecisa remanebant. Acce-
debat, Nanciani periculoso morbo sensim confi-
ci P. Soerium, ideo missus est ad visitanda tria illa
domicilia magis ad Austrum, sed sub ipso P. Mat-
thæo missionis Superiore, sine cuius arbitratu
nihil statueret, hac visitatione perfunctus iube-
batur P. Soerium interim comitari, dum quid
noui statueretur. Hanc electionē P. Emanuel ita
accepit, velut cui funes ceciderunt in præclaris,
magnopere enim afficiebatur ad hanc expeditio-
nem, & eam Amacaensis Rector studiose promo-
uerat, nihilo minus reliqui Socij in eius aduentu
exultarunt, & communibus literis ad Visitato-
rem scripserunt, ne qua ex causa sibi tantus ope-
rarius tolleretur.

IN his sedibus multa erant, quæ nouus Visita-
tor non satis tuto statuere poterat, nisi prius cō-
municasset cum P. Matthæo consilia, multa igitur
cum P. Cataneo in deliberationem vocabat, & in
sua commentaria referebat, quæ deinde cum P.
Matthæo conferret. Ea igitur ex causa posteaquā
singula domicilia lustrauit, Pechinum est euoca-
tus, quod perutile fuit, ad res domesticas in cō-
modiorem ordinem redigendas. Flumine vectus
est nullo prohibente, adhibito in socium Fratrem

*P. Emanuel
visitat ali-
quot domi-
cilia apud
Sinās.*

*P. Emanuel
Pechinum
nauigat.*

nostro Iacobo Niua natione Sina, sed apud Iapones nato, qui apud Nostros in seminario artem pingendi non mediocriter fuerat assecutus, quē inde ab Iaponia P. Visitator huic expeditioni destinavit: & postquam se aliquot annos nobis probasset, in Societatem est cooptatus. Duos menses P. Emanuel Pechini substitit, & constitutis cum P. Matthæo permultis, in Australes Nostrorum sedes rediit. Nanchino Nancianum ibat P. Cattaneus eo consilio, quo prius non semel iuerat; verum Xaucei substitit, vbi paulo melius habere se sensit. Iam Pechini P. Matthæi socius P. Didacus Sinensem sermonem didicerat, imo & characteres ipsos accurate. Ergo ab utroque cepta Christiana res promoueri, fideique nostræ capita inculcari, quibus faciles aures cuncti, animum vero aliqui etiam præbebant, nec ij ex infima gente, sed fere Literati, quos inter repertus est vnus, cognomine Cho, qui vxorem habebat sororem primariæ huius Regis coniugis; quod tamen non tanti est, quanti apud Europæos, habet tamen etiam simul cum opibus non exiguam dignitatem. In his etiam numerandi sunt filii duo protomedici Regij, quorum alter iam primum inter Literatos gradum erat assecutus. Ludi Magister etiam quidam Præsidis vnus Tribunalis propinquus, & alter eiusdem Præsidis nepos, qui prius à Patruo legis nostræ suscipiendæ facultatem impetrauit, & videbatur præsentire nō diuturnum fore legis recens à se susceptæ laborem, tantus erat in eo suscipiendo ardor. Nam intra mensem recenti etiam nunc innocentia puram, vti sperare fas est, animam exhalauit: magnum fuit eius desiderium, quod vna cum eo magnæ spes interissent. His adde memorabilem cuiusdam Literati nobilis ad Christum conuersionem. Filius erat Magistratus non infimi, & ipse in bello

Coria

*Pechini res
Christiana
promoue-
tur.*

*Nonnulli
conuersi ad
fidem.*

*Nobilis Li-
terari con-
uersio.*

Coriano militum turmam duxerat, eoq; munere bene gesto ab Rege sibi ac posteris stipendium impetrauit, non ita facilis fuit huius victoria: erat enim Ethnicis erroribus perditè intricatus, precipue superstitiosis illis è stellis & nascentium ortu prædictionibus, verū edoctus est, in his sæpe dæmonum artē ad fallendos homines immisceri, ne si nihil succederet, hi ritus omnes pro ineptiis, vt vere sunt, haberētur. Tandem igitur, velut excusso graui somno, ad res ihylicas ac Metaphylicas deductus, oculos aperuit veritati, & accuratissime instructus, quo die S. Apostoli Matthæi gloriam celebramus, in Christiano fonte renatus est, anno supra sæcularem secundo, Paulus dictus est, nos eum Li Paulum hastenus vocabimus, adiecto cognomine, ne cum altero Paulo, de quo nuper, confundatur. Nam vtriusque frequens erit vtrūque sermo. Vix alius fuit his initiis, qui ardentius Christianam pietatem sibi coleret, vel studiosius in alius promoueret. De eo dicam pauca, nam cui non erit gratissimum, has huius noualis primitias, & velut præcoces fructus prælibare? Bibliothecam habebat sane copiosam, ad quam expurgandam, triduum totum ab eo Nostri que consumptum; libri sacris legibus vetiti, in fauillam auolarunt, & omnes prope de hac coniectandi arte præcepta tradebant, ac fere manuscripti, & ideo cariores, aut labore aut sumptu. Partem in eius arrio, partem domi nostræ exussimus, idque eo auctore factū est, vt pluribus constaret, in melius mutatæ Religionis propositum, ne importunius vt olim ab Ethnicis ad antiquas nugas euocaretur: è Neophyto subitus, vt Sinæ solēt, factus est diuini verbi præco: Parentem suam, vxorē, filios, magistrum, seruos, ancillas, familiam deniq; Christo adiunxit vniuersam; idque intra breue tempus. E famulis repertus est vnus, cui cum

*Libri Eth.
nici cremā-
tur.*

*Li Paulus è
Neophyto
factus diuini
verbi
præco.*

ab

ab hero vehementius suaderetur, vti cæterorum exemplum sectatus, Christi fidem amplecteretur, desperate pertinax iuravit, inusitato quodam sacramento, se id nunquam præstiturum, & in sacramento confirmationem digitum sibi vnum amputauit, & in ignem abiecit, sed tamen seruilē pertinaciam herilis industria peruicit: cum seruo variis blanditiis agebat, secum variis corporis afflictationibus & frequēti flagellatione à Deo serui salutem exorabat, ille demum vtroque victus, vna cum vxore conserua pertinaciæ pertæsus tandem aliquando manus dedit. Neque domesticis solum finibus sese inflammatum eius studium tenuit; nam ad amicos, & alios quotquot poterat penetravit, & si quid minus faciebat, id inde fiebat, quod nimis auderet, nec tamen omnia in nihilum recidebant, maxime quod nemo erat, qui non mutatos in melius mores admiraretur, & breuius exemplis quam verbis promoueretur. In idolorum sectis longo studio multa deprehenderat, quæ Nostris aperuit, & valuit eares non parum ad errores apposite confutandos. Sacerdotes nostros non solum venerabatur, sed Fratres etiam & alumnos, imo & seruos, & quidquid domi erat, id pro sacro habere videbatur. Domi suæ priuatam ædiculam elegantissime concinnauit, eo Nostris subinde ad Missæ sacrificium instruendamque familiam ventitabant: misit domum filium, qui consulto edisceret eos ritus ac preces, quæ à sacrificij ministris sciri oportet, & cum primum ipse in æde nostra publica sacris operanti ministravit, domestica celebritas fuit, qualis apud nos esse solet, cum aliquis primum sacris operatur.

Ante
nitentia
Neophyto-
rum.

ANTE admittendas in caput sacri Baptismi aquas inductum est à Nostris, vti Neophyti actu aliquo peculiari de peccatis conterantur, id faciunt

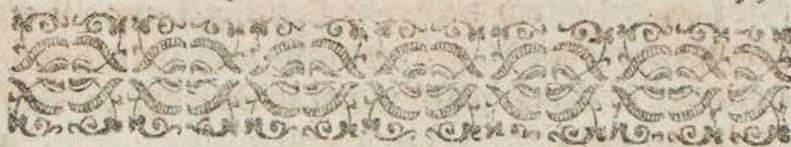
ciunt nixi genibus ante aram, præeunte, si quis nõ-
 dum satis exercitatus habetur, vno è Nostris: ex
 ea consuetudine natum est, vti aliqui maxime Li-
 terati, sua sponte domi scriptam hanc peccatorũ
 detestationem, ac velut fidei protestationem, se-
 cum legendam adferrent, & sane plerasque oportu-
 uisset in hunc locum referre, quæ fortasse non si-
 ne magno pietatis sensu, vt à nobis audiri, ita ab
 Europæis legi posse iudicantur: sed ad euitandam
 in re eadem similitudinẽ, hoc loco vnicã Li Pauli
 attexam, de quo nunc agebamus, è qua reliquas
 accipit perfacile cõiectare. Hæc igitur ita se habet:

Ego discipulus Li Paulus toto animo & accurata sinceri-
 tate suscipere volo sanctissimam legẽ Christi, vnde quan-
 tum licet animi oculos sursum ad cœli moderatorem eri-
 tum, eum quoque precor, vt iures suas ad me audiendum
 licere ne dedignetur. Fateor igitur, me hac Regia Pe-
 hinenſi natum, nunquam præteritis annis quicquam de
 diuina lege inaudisse, nec in homines sanctos ac perfectos
 meos præcones incidisse, vnde ego in omnibus vel operibus,
 vel sermonibus diurnis æque ac nocturnis horis errabam,
 vt homo cæcus ac demens, nuper diuina miseratione for-
 tunatissime incidi in eminentes absolutissima perfectio-
 ni, & claros homines ex Europa, Mattheum Riccium, &
 Didacum Pantoya, ab his accepi ac didici sanctissimam
 Christi legem, & admissus sum ad eius imaginem Diui-
 nam videndam atque venerandam: hinc cognoscere cœpi
 Patrem meum cœlestem, eiusque legem quam ad orbis
 salutem dedit. Quid igitur audebo non ex animo ad eam
 legem venire, eamque sequi & obseruare? Verum consi-
 dero me ex hoc ipso tempore, quo natus sum, ad hanc triũ
 & quadraginta annorum ætatem, in huius legis ignora-
 tione iacuissse, vnde euadere non potui multos lapsus, in
 varia scelera & errores incidi, quamobrem supremum
 Patrem rogo, vt liberaliter sua mecum pietate & cle-
 mentia vtatur, & delet condonetque vniuersa, male
 parta, fraudes ac errores, impudicitiam ac sordes, teme-

Formula
 contritionis
 ante Ba-
 ptismum.

varia verba, prauaque aliis nocendi desideria, imo quodlibet aliud crimen, seu graue sit aut leue, siue patratum à me consulto, aut inconsulto; nam spondeo me ex hac ipsa hora in posterum post acceptam magna veneratione sacram aquam peccata vitaturum, meque ipsum emendaturum, eumque veneraturum, ac eius legem seruaturum, fide adhibita vniuersis, quæ illius sancta lex docet, & omni studio collato in decem eius præcepta obseruanda, à cuius studij obseruatione cupio ne punctum quidem aut momentum cedere, antiquos mores prauos, & huius seculi errores abiuro, & quidquid minus conforme est sacris Diuina legis institutis damno, idque in perpetuum, nulla re simili vnquam reuocata. Hoc vnum te pie Pater & clemens rerum omnium effectior rogo, vt quoniam hæc sunt vitæ melioris initia, & tyrocinium legis audita, nec adhuc satis capio, quæ sunt in lege tua subtiliora & perfectiora, vti velis intellectum mihi largiri ad eas res penetrandas, ad quas hominum vires pertingere non possunt, vt deinde tuo fauore res intellectas, in opus redigere sine vlla intermissione fortiter possim, vti ab erroribus & fraudibus liber viuens ac moriens breui pergam ad fruendum tua in cælis præsentia: interim rogo, vt hac lege suscepta facultatem mihi facias eam euulgandi, vt faciunt serui tui per orbem vniuersum, & hominibus omnibus persuadendi, vti eam amplectantur. Magna veneratione te obtestor, vt hoc votum meum respicias, quod ex animo tibi conceptis verbis offero, vti à Diuina tua maiestate audiatur. Hæc autem erat subscriptio: In Regno Tamin anno Vanlie Regis trigesimo, octauæ Luna die sexto.

DE
CHRISTIANA
EXPEDITIONE APVD
SINAS AB SOCIETATE
IESV SVSCEPTA.

LIBER V.

E Iaponia reuersus Amacaum Visitator
huius Expeditionis res com-
ponit.

CAPVT I.

RES Christiana Sinensis quatuor iã *Domicilia*
domiciliis continebatur, itaq; dis- *Sociorum*
posita erat, vt vniuersum Regnũ, *quatuor.*
quantum latissime ab Austro in Bo-
ream patet, amplecteretur. Nam ab
Ortu in Occasum vixdum Nostri penetrarunt.
Hic igitur rerum status paucis annis ex Regiæ se-
dis firmitate ita stabilitus est, vt iam nunc in
reliquis Christianam legem videas effloresce-
re, ignem semel accensum latius indies serpere,
multos Neophytos palam, nemine prohiben-
te, fidem suscipere, ædes nostras, sacrifi-
cia, conciones, ac reliqua sanctissimæ religio-
nis CHRISTI exercitia, conscis omni-

bus fieri, in ædem nostram Echnicos quoslibet, etiam Literatos Magistratusque grauissimos aduenire, Christi effigiem venerari. Hęc igitur Visitator ac cæteri Socij cum aliquot annorum lapsu confirmata inaudissent, perpensis huius Regni legibus ac moribus, mutationem hanc esse viderunt dexteræ Excellsi: actæ ab iis non solum gratiæ fuerunt, quod tandem aliquando Solille Diuinus tot sæculorum tenebras dissipare cœpisset, verum etiam certatim non pauci ad eam vineam studiosius excolendam sese accinxerunt. E paucis his Nostrorum sedibus breui fama in quindecim prouincias emanauit, & eundo vires capiens excreuit, vt solet supra veritatem, imo etiam Regni fines egressa, variis viis sparsit, quæ optata sunt quidem, sed nondum ad hanc vsque diem perfecta, in Europa enim celebrabatur, Sinarum Regem fidem Christi amplexatum, facultatem cuiuslibet factam eandem amplexandi, & Euangelij quaqua versus euulgandi. Itaq; varij ex aliis Ordinibus sacris Hispanica nauigatione per Insulas Philippinas Religiosi ad auxiliarem nobiscum manum conferendam accurrerunt, sed nondum porta ita late patuerat, vti eam fama mentiebatur.

E paucis sedibus fama Sociorum in quindecim prouincias emanauit.

Visitator Amataum nauigat ad rem Sinensem stabiliendam.

VISITATOR è Iaponia rerum magnitudine permotus, Amataum renauigauit, vti è proximo hanc expeditionem componeret, deque necessariis subsidiis ei prouideret, visa enim res est Iaponensem spem longe superare: nulloque alio tempore post Apostolorum in orbem vniuersum excursionem, peculiarem aliquam expeditionem rei Christianæ causa susceptam, maioris fuisse momenti. Vix appulerat, cum ad res exponendas coram, Patrem Emanuelem vocauit, & Patrem quoque Matthæum volebat, si ab Regia diuelli potuisset. Audito igitur Visitatoris aduentu,

P. Ema-

P. Emanuel vna cum P. Cataneo Amacaum properat, à quibus Visitator omnia, summa animi lætitia, supra opinionem intellexit, statuitque omnibus, quibus potuit præfidiis, rem tãtam promouere: vno verbo concessit, quid à Sociis petebatur, & omnia ei videbantur exigua modestaq; Sociorum postulata. Quoniam vero maxima erat operariorum penuria, difficillimum sermonem ediscerent, actandem rem ita arduam, quo altius possent, eueherent, primum omnium Patrem Emanuelem in suscepta expeditione confirmavit, eoque excepto alios octo magnis dotibus præditos, qui tunc Amacai debebant, nominavit; plures alios in aduentum Indicæ nauis, quæ Socios aduectura erat, promisit. Sed non erat hæc vna magni eius animi cura. Nam ad Nostrorum sustentationem necessarij sumptuserat conquirendi. Quod enim ab Rege Catholico stipendium Nostris pendere iubebatur, id sæpe ministri in alias Reipublicæ necessitates conuertebant, neque oportebat his initiis Neophytos grauari Apostolico exemplo. Quanquam in Neophytis minus erat periculi quam in Ethnicis, à quibus dici procliue erat, Socios in Europa tenues ad Sinensem copiam nauigasse, & vt stipem emungerent, varias fabellas confinxisse. Ergo computatis singulorum domiciliorum sumptibus, reperit, in ea rerum venalium vilitate, in victu vestituque aureos triginta pro singulis sufficere annuatim. Statuit præterea, vt in posterum Iaponensis Procurator, qui tum Amacai confidebat, rem Sinicam curaret, fecit etiam facultatem aliquos in Societatem nostram adolescentes Sinas Amacai educatos admittendi; adiunxit alia permulta in templorum ornatum & domesticã suppellectilem, & ad solita cum amicis, Magistratibusq; munuscula. Nec pauca corraserunt etiam P.

Socij in Sinas destinantur.

*P. Mattheo
reum Sini-
carum ad-
ministratio
graditur.*

*Oneraria
navis à Py-
ratis inter-
cipitur.*

*Novi colo-
ni Socii in
Sinas nau-
gant.*

Emanuel ac cæteri Socij eleemosynæ nomine ab Lusitanis negotiatoribus, quibus hæc nostra expeditio semper cordi fuit. Multa etiam disputata, quæ aliquam habere difficultatem videbantur, & deinde insigni prudentia decisa sunt. Et ut liberius hæc expeditio gubernari possit, P. Mattheo rerum Sinicarum iam perito vniuersam tradidit administrationem, eumq; ab Amacaensis Collegij Rectoris dependentia exemit.

HIS rebus ita constitutis, nominati Socij sese ad expeditionem accingebant, sed subitum infortunium rem omnem si non exturbavit, saltem non mediocriter interturbavit. Per eos dies Amacaensis oneraria in Iaponiam iam iamq; solutura à pyratis Batauis, qui hæc maria iam aliquot annos infestabant, intercepta est, & quoniã cum vniuersis mercibus expilata est, magnam in Amacaensi oppido rerum omnium egestatem inuexit, sæpe alias enim dixisse me memini: in hac oneraria totius oppidi spes & opes nauigare. Nullus vrbe tota ab hoc infortunio intactus fuit. Nostra vero Societas priuatim incredibilem iacturam fecit: iam enim in onerariam illam imposita fuerant Iaponensis expeditionis præsidia. Visitator noster his casibus assuetus nihil animo cecidit, ac tamen non eum operariorum numerum, aut necessariorum sumptuum apparatus misit, quem ante destinarat, cum P. tamen Emanuele tres alios Sacerdotes destinavit, & quod satis esset ad præsentis angustias laxandas, familiaris rei subsidia subministravit. Ex his nouis colonis P. Bartholomæus Tedeschius Xaucei cum P. Nicolao Lôgobardo remanere iussus est: quibus deinde accessit P. Hieronymus Rodericus Lusitanus. Nanchinum autem nauigauit Socius P. Rocciæ futurus, P. Petrus Riberius. His deinde postmodum accesserunt alij duo, P. Alphonsus Vagnonus

Fede-

Pedemontanus, & P. Felicianus à Silua Lusitanus. Rector vero P. Emanuel Nanciani eo cōsilio sub-
stitit, vt inter tres sedes illas sibi subiectas medius
commosaretur. Cum his etiam venerat P. Gaspar
Ferrerius, qui Pechinum ad duos Socios tertius
amandatus est. P. Cataneus Amacai detentus est,
vt & valetudinem curaret, & Sinarum, qui eo in
oppido cum Lusitanis negotiantur, animos ad
Christi Religionem inclinaret: id vt melius fie-
ret, eum habitum retinuit, quo Nostri in Regni
penetralibus vtuntur. In hoc Sociorum ingressu
non defuere quidem in Teloniis impedimenta,
sed ea solum de sarcinis, quas aduehebant, qua-
rum vectigalia Eunuchi solito seuerius exige-
bant: verum Fratrum nostrorum industria res ita
compositæ sunt, vt optari in Europa melius
multis in locis vix posset. Præ cæteris vexatus est
P. Gaspar Ferrerius, dum Pechinum nauigaret,
ab Eunucho nauigij Præfecto, qui sarcinas no-
stras in ripam per vim, medio in itinere eiiciebat,
nisi paucis aureis, quos ipse hac iniuria emungere
parabat, placatus fuisset. In Regiam denique per-
uenit, sed ecce in portu naufragium: subuersa na-
uis sarcinas omnes nostras in flumen excussit,
quarum pleræque perierunt, & iactura supra du-
centos aureos fuit, quæ in his angustiis rem quo-
que domesticam strictius coarctauit. Inter cæte-
ra periit insigne ex inaurato striatoque ligno i-
maginis ornamentum, & alij sacri apparatus.
Hanc fortunam inuexit ingens aquarum eluuius,
ex incrementibus imbribus eo anno præter ordi-
nem, quæ ipsi quoque Regiæ permagnum attulit
detrimentum: nam plurimas eades secum abduxit
flumen extra suos fines vagum, quibus reficiendis
Rex sane liberaliter aureorum centum millia in
egenos distribui è suo ærario iussit. Iam exscen-
derat P. Gaspar, & solus cum sarcinis ac fa-
mulis

*Socij ab Eunu-
chis ve-
ctigalium
exactoribus
vexantur.*

*Naufragiū
in portu Pe-
chinensi, &
sarcinarum
iactura.*

mulis remāserat è Fratribus nostris Sebastianus, hi nonnulla tamen ex aquis eripuerunt, & plura seruassent, nisi nauæ ipsi ferociore flumine alia multa furto subducta demersissent. Ereptum est tamen magno Dei beneficio sacrum Bibliorum volumen octo tomis à Plantino typis excusum, & eleganter concinnatum: id Cardinalis sancti Seuerini Sociis in expeditione Sinensi occupatis dono miserat. Arca cum aliis quibusdam seruabatur, quæ diu in flumine natauit, & nautarum quorundam cupiditas fecit, vt enataret: verum vbi aperta libros prodidit, quos minime legebāt, eos haud grauate Fratri nostro restituerunt, exigua largitione sollicitati: & Dei quoque beneficio ita enatauit, vt vix sacrum volumen aqua tetigerit. Exceptum est à Nostris ac Neophytis magna pompa ipso die Virginis in cœlos assumptæ, sub Missarum solemnibus. Qui enim illud gestabat, ab Acolythro incensebatur, & deinde in mensam impositum genibus flexis singuli sunt deosculati, gratiæque Deo redditæ, quod illud mille periculis per tot maria è recenti naufragio eripuisset. Plures quoque ad id videndum domum nostram adueniunt, & typorum maiestatem admirati dicere solent; insignem sine dubio eo volumine doctrinam contineri, quam homines tanto studio concinnarunt. Neophytis auctoribus Nostris sua furto sublata recuperare tentarunt, & amicus ille noster Fumochan, qui in vinculis adhuc detinebatur, eam rem in se suscepit, cuius auctoritate Nauarchus ac nauæ cæteri comprehensi sunt, & quoniam amici Magistratus latrunculos vrgebant acrius, Nostris commiseratione permoti, ab vltiori inquisitione destiterunt, & amicus hac moderatione legis etiam Christianæ pietatem prædicabat. Scrinium tamen quoddam cum sacris reliquiis restitutum, & alia nonnulla

Sacrum Bibliorum volumen naufragio ereptum cognoscatur ritibus.

minoris momenti, quæ conatum non plane irritum reddiderunt.

*Quanta legi Christiana dignitas è libris P.
Matthæi hoc tempore excusis
accesserit.*

C A P V T II.

LITERARVM in hoc regno studia cum ita Sina in le-
gendis libris
multum oc-
cupantur. floreat, vti libro primo commemoratum est, pauci apud eos omnino reperiuntur, qui non ea studia plus minus degustarint, imo, quod huic Regno peculiare est, satis constat sectas omnes scriptis potius voluminibus, quam habitis ad populum sermonibus fuisse euulgatas; cum enim ipsi à cœtibus cogendis abhorreant, ad hoc significandæ rei nouæ refugium recurrerunt, ea res Nostris nihil nocuit, nam apud gentem libris legendis addictissimam, nescio an efficacius lecta per otium persuadeantur, quam si à Nostris minus semper facundis in sermone peregrino ad populum è loco superiore exponerentur, quod non ita intelligas velim, quasi diebus festiuis ad Neophytos sermones omittantur, sed de Ethnicis loquor, qui libris scriptis alliciuntur, & priuatis deinde colloquiis perpoliuntur. E vulgari igitur librorum legendorum studio euenit, vti nullo negotio rei Christianæ capita memoriæ commendent, domi suæ libros pios legant, propinquis amicisq; communicent, quæ res à Nostris animaduersa, omnes omnino ad literarum studium inflammavit, ac tametsi longa sit ac molesta commentatio, tamen assiduitate & ingenio, Diuina benignitate adiutis, labores ac molestiæ omnes vtiliter collocari videbantur, maxime quod alias si res admirabilis, & orbi re-

liquo plane inusitata, quod liber quilibet editus non solum per quindecim vastissimas huius regni prouincias cum fructu percurrat, sed ab Iaponiensibus etiam atque Corianis, imo & Caucasicis, Leuchicis etiam & aliis Regnis intelligatur, non secus atque ab Sinis, tametsi sint inter se sermone toto cœlo diuersi, quod ideo fit, quia characteres hieroglyphici singuli res singulas designant, & si in hunc modum totus orbis conspirasset, poteramus scriptis characteribus animi nostri sensus is aperire, quibuscum loqui sermonis varietate prohibemur.

HOC literarum Sinensium studium primus omnium tempore P. Matthæus inchoarat, qui postea in his, quæ ipse didicerat, confirmatus est, cum Literatorum admiratione, qui nondum externum legerant, à quo quippiam discere potuissent. Hoc igitur capite ea res consulto tractatur, ne posterius nesciant, quantum in hac vna re subsidii positum esse iudicetur, & qui hæc legerint Europæi, non male in hac ingeniorum fertilitate sua studia collocata arbitrentur. Cœpit igitur P. Matthæus, vt supra dictum est, à Cosmographicis & Astrologicis præceptionibus. Et quamquam nihil admodum rari attulerit, quod non è truiuo Literati in Europa norunt, apud eos tamen, qui acceptos à maioribus errores non ferendos tuebantur, visa res est supra fidem admirabilis. Itaque ingenue fatebantur permulti, quos rerum meliorum ignoratio fecerat hætenus pertinaces, ac superbos, apertos sibi in rebus grauissimis oculos, quos ad eam diem clausos intolerabili excitate nescissent. Inde (omissis de quatuor elementis, deque amicitia commentariolis, de quibus supra) de variis rebus Ethicis, deque prauarum animi affectionum moderatione, tractatus breuissimos quinque supra viginti composuit,

Libri à P.
Matthæo
Sei ioc con-
scripti.

posuit, quos Sententias Sinæ appellarunt. Hoc opusculum ab amicis lectum, priusquam lucem videret, ita probatum est, ut incredibile illis videretur, apud externas nationes, quas ad eam diem barbaras omnes arbitrati fuerant, ita recondita apta que inueniri potuisse, & certatim omnes ea exscribent. Ipse vero Eumochan, de quo sæpe supra, cum exemplar vnum accepisset, typis mandauit, accepto in operis laudem elegantiori præmio, quo confert hoc opus cum alio simili, ab idolorum sectariis olim edito, cui nomen à duobus supra quadraginta paragraphis impositum est: neque confert solum, sed ita præfert, ut Literatos omnes inuitet ad id legendum, & vanitatem virtutis superstitiosis coloribus adumbratæ cum veritate illius, quæ à Christianis fontibus hausta est, suo iudicio conferant, calculoque confirmet, videantque vtrum opusculum priuatis commodis accommodatius, & publicæ rei vniuersim vtilius esse iudicetur. Huic præmio aliud addidit Paulus noster, & opusculi finem epilogo clausit, vnde magna huic operi auctoritas ab utroque accreuit; legi vero Christianæ tanta, quantam sperare par erat à viris tantis, & priuatim à Paulo nostro, qui fuisse laudanda illius acceperat instituta, & seipsum ea non solum probare, sed etiam amplexatum profiteretur.

E O ipso tempore incommodo cuidam occursum est non mediocri. Prima compendii doctrinæ Christianæ scriptio à Nostris adhuc imperitoribus prodierat interpretum fide concinnata: ea res Nostris ex quo oculos aperire cœperunt, satis trunca visa est, itaque P. Matthæus accurate opusculum reuidit, auxit, & damnatis cæteris, hoc vnum euulgauit. Doctrinæ Christianæ amplior tractatio scripta quidē erat, sed nondum

Catechismus à P. Mattheo castigatior editus.

dum excusa, quam P. Matthæus ita concinnarat, vt Ethnicis potissimum eam accommodaret. Neophyti enim catechisticis prælectionib⁹, postquam Christo aggregati sunt, satis instrui posse videbantur. Itaque argumentis è lumine natura nobis indito erutis, tota res magis quam sacrarum literarum auctoritate nitebatur, his enim iter complanabatur iis mysteriis, quæ à fide pendent, ac scientia diuinitus reuelata. Non deerant etiam ex ipsis Sinarum voluminibus antiquis, quæ ad rem nostram facere videbantur testimonia, quibus opus vniuersum non ornabatur solum, sed etiam apud credulos rerum suarum lectores confirmabatur, in hoc etiam volumine sectæ apud Sinas euulgatæ omnes confutabantur, ea excepta, quæ ab lege naturæ orta, Confutio Principe maxime declarata est, eaq; Literatorum secta nuncupatur, hanc enim, vt apud antiquos iacet, vix in paucis merito reprehendas, ita in errorem vix incidit homo parcissimus ea dicendi, quæ non satis scire se arbitrabatur, hanc igitur sectam Nostri ad suas partes trahunt, & solum ea dicunt addenda, quæ post ipsum Confutium contigerunt, ipse quippe annis supra quingentos Christi Seruatoris in terras aduentum præcesserat, vnde apte videtur mihi Doctor Paulus in omni concessu respondere: quoties enim interrogatur, in quo potissimum lex Christiana sita sit, quatuor syllabis aut dictionibus rem totam apte definit: *Ciue fo pu giu*: id est, *Idola resecat, Literatorum legem supplet*. In hoc igitur tractatu hæc ferre continentur. Primum probatur vnum esse principium ac Numen, à quo omnia orta sunt atq; gubernantur: hominis animum esse immortalem: prauis actionibus pœnam, præmium bonis parari: & hoc in altera vita maxime: animorum Pythagorica transmigratio Sinis familiaris confutatur:

*Doctrina
capita qua
in volumi-
ne P. Mat-
thæi con-
tinentur.*

futatur: ad extremum de Deo etiam homine per-
 utilis ingeritur tractatio: inuitantur postremo
 Sinæ omnes ad eam legem: quæ hic perstringitur
 potius, quam exponitur, ab Nostris experendam.
 Hoc opus maxime necessarium erat ad res no-
 stras breui tempore in Regnum vniuersum im-
 mittendas; & quoniam obiter etiam tangebantur
 multa, quæ sæpe à Nostris quæri solebant; in-
 gestatq; velut pro condimento curiosa nonnulla
 ad alliciendum lectorem, legi fere solebat non si-
 ne voluptate: hac etiam ratione satisfiebat assi-
 duæ postulationi eorum, qui de lege nostra qui-
 piam audiebant: nam solebant librum aliquem
 petere, in quo hæc ipsa otiosius legerentur: cum
 occupatis etiam Magistratibus breuiiores collo-
 cutiones hoc libello supplebantur, quibus sem-
 per plus otii erat ad legendum, quam ad collo-
 quendum, ex insita maxime legendi propensio-
 ne.

E A residolorum sectatores, quibus in re va-
 nissima propugnanda arma desunt, grauius pu-
 pugit, à Literatis quoque nihil periculi nobis im-
 minere posse vidimus, quos pudebat propriam
 professionem refutare. Itaque inuentum fuit
 plane Diuinum, vt haberet etiam suos fides no-
 stra propugnatores, aduertisse Nostris initio Li-
 teratorum placita nihil admodum cum Chri-
 stianorum lege pugnare: ne si omnes omnino se-
 ctas confutarem, auctoritate obruti ac multi-
 tudine, silentio perpetuo damnarem. Hæc igitur
 tractatio iam quartum, etiam ipsorum Eth-
 nicorum opera, variis in prouinciis lucem aspe-
 xit. Fumochan ille literatus suis sumptibus excu-
 di exemplaria multa voluit, quæ deinde Nostris
 tradidit, vt ea gratis, cui maxime vellent, dona-
 rent: eam vero nummorum summam, quam ad
 eam rem contulit, scripsit Nostris debere se resti-
 tutionis

*Volumen
 P. Matthæi
 idololorum
 sectatores
 pupugit.*

tutionis nomine, quod olim nescio quid à quodam accepisset eo nomine, vti aliquod ei obsequium præstaret, videri autem sibi, nullum aliud opus vtilius facere se posse, quam si leges sanctissimæ tractationem in quamplurimos euulgaret: hæc fecerat etiam tunc Ethnicus, quid eum facturum arbitraris, si vita ei annos aliquot in Christiana Religione concessisset?

*P. Matthæi
opus quod
Paradoxa
nuncupavit.*

ALIVD P. Matthæi opus, quod Paradoxa nuncupavit, nō pauciores habuit obrectatores, quam superius; ideo quod multa contineat, quæ Sinis noua & hætenus inaudita, morum præcepta; hæc fere sunt: Mortis commentationē continuam ad vitam recte instituendam prodesse quamplurimum: Vitam hanc continuam esse mortem: In ea præmium operibus nostris, ac pœnam debitam non omnino persolui, sed in aliam referuari: Difficile esse, sed vtile silentium, loquendiq; parcitatem: Cuiq; opus esse actiones suas excutere, seq; ipsum de male actis plectere. Hæc & similia plura variis rationibus, sententiis, apophthegmatibus, similibus, & exemplis confirmata, citatis ad eam rem Philosophis ac sanctis Patribus, & ipsis sacrarum Scripturarum libris mire placuerunt: & auctoritatem huic libro conciliauit, singula paradoxa singulis collocutionibus inducta cum grauissimis Magistratibus, cum quibus olim P. Matthæus de his ipsis materiis copiose tractarat. Porro si quot in huius operis laudem procœmia edita sunt à celeberrimis viris, in vnum opus compilarentur, longior esset procœmiorum lectio ipsius commentarii, de quo agitur, lectio. In his procœmiis non vtilitas solum huius lectionis commendatur, sed Europæa ingenia, librorū multitudo, lex Christiana, summis laudibus extolluntur. Nostri vt illud euulgarent, quāplurima exemplaria hinc inde submittebant,

& hoc

& hoc maxime modo munusculorum obsequia solitis tēporibus obire consueta explemus: amici quoq; nostri typographos domum nostram mittebāt, vti exemplaria sibi excuderent in familiares quoq; suos euulganda; primam huius operis editionem ita primus annus exhaustit, vt anno proxime insequenti bis recusatus fuerit; in Regia Nanchinensi semel, ac iterum in Nanciana prouinciæ Chianfinensis Metropoli.

H V I V S operis lectione vnus è grauissimis Magistratibus in Regia Pechinēsi, qui *Tauli* nuncupabatur, mirifice captus est: domū is sua sponte venit, mirantibus nostris rem in eo viro insolitam; nemo enim ad eam diem erat tam prope tam proculq; nobis, vt ait ille de Nonio. Postquā P. Matthæ⁹ cum eo confedit, ita exorsus est: *Tu es huius voluminis auctor? & volumen protulit. Modeste annuit P. Matthæus, se in eo concinnando pro modulo adlaborasse. Tum ille: Operis huius scriptorē, inquit, oportet virū esse plane sanctū: ego vero nec soleo, nec vnquā volui, viris sanctis obtrectare: ergo condones mihi velim superiores inimicitias, quas futura posthac familiaritate compensabo. Inde ad alia digressum est. Hæc ille. Alii vero non pauci sæpe dicebant, nihil à simili externorum genere sibi timendum: qui enim hæc studia sectantur, fieri non posse, vti mali quippiam publicæ rei moliantur.*

*Paulus in Philosophico, Martinus in militari
Senatu, Doctorum gradus assequuntur.*

C A P V T III.

A NNO supra sæcularem quarto, in Regiam Pechinensem venit Paulus noster, iam Sinen-

Paulus &
Martinus
Doctores
renuncian-
tur.

Sinenſis diu Licentiatus, vt ſupremi Doctoratus
aleam in publicis examinibus denuo tentaret:
venit quoque Nanchino Martinus, eundem gra-
dum in militari Senatu ambiturush: erant ex o-
ptimis primariisq; Neophytis fere lumina è pro-
uincia Nanchinenſi, quibus mire placuit, ſtatio-
nem Noſtris ea in Regia ſtabilem conſtitutam eſ-
ſe, & rem Chriſtianam foelicibus auſpiciis pro-
cedere. His quoque nihil magis erat curæ, quam
Sociorum ædem ſacram frequentare, animas per
confeſſionem expiare, & ſe diuino epulo reficere,
id ſane, quoties Paulus fecit, lacrymas nec ipſe,
nec qui aderant, tenere potuerunt. Neuter eo-
rum ante ſuſceptam Chriſti fidem, ſupremum
hunc gradum ſuſcipere valuerat, nunc vero, au-
xilio diuino freti, cum in arenam deſcendiſſent,
peculiari decertandi more, vterque in proprio
Senatu Doctor eſt renunciatus. Martinus porro,
Cui cognomento, paucis poſt menſibus præfectu-
ra militari donatus eſt in prouincia Cechiana, &
ſex deinde menſibus vix elapſis, in aliam maio-
rem dignitatem Nanciani euectus eſt, nec ita
multo poſt, prope ad ſumma euafit, ita vt non
per ſolitos honorum gradus aſcendiſſe, ſed ſaltu
exiſſe videretur. Cui Paulus in Doctoratus re-
nunciatio non obtinuerat è primis locis no-
men, ideo ex huius Regni conſuetudine, oportebat
illum extra Regiam non infimos gerere Ma-
giſtratus, & deinde paulatim ad maximos aſpi-
rare. Verum Diuina prouidentia, quæ eum ad
rei Chriſtianæ præſidium in vrbe Regia elegerat,
inuenit modum, vti Pechini retineretur, & ſupra
ſumma in maxima dignitate collocatus.

RENUNCIATIS igitur trecentis & octo
Doctoribus aliud examen inſtituitur ad eligen-
dos Literatos Regios, qui in Collegio conſideant,
quod *han linyuen* appellatur: ex toto vero nume-
ro, qua-

ro, quatuor fere supra viginti dumtaxat renun-
 ciantur, electi scriptionis (vt in reliquis gradi-
 bus) bonitate: hi sunt maximi toto Regno Magi-
 stratus, & si quando ad Rempublicam euocentur
 gubernandam, semper in apice dignitatum pri-
 mo saltu collocantur, de his libro primo plura
 dicta sunt. Nolebat hanc aleam subire fortunæ
 suæ desperatione Ciu Paulus. Verum celsit de-
 nique Sociorum ac Neophytorum precibus, me-
 mor se has dignitates non nisi ad rei Christianæ
 bonum optasse. In hoc igitur examine meliore
 fortuna usus, quarto loco renunciatur, quod illi
 celsit perhonorifice, ac Nostris incredibilem læ-
 titiam conciliauit. Nondum trutinatum finis.
 si enim quatuor, ac viginti non ita renuncian-
 tur, vt statim è Regio Collegio censeantur; sed
 solum vt ius habeant, ad eum ingressum procu-
 randum: postquam aliquo tempore sub Calao
 summo Magistratu exercitati, extremam aleam
 certantis cum Minerua fortunæ tentarunt: ex his
 enim quatuor & viginti, duodecim, summum
 quindecim eliguntur, hæc examina plura sunt, &
 in singulos menses instituta, in quibus ipse sem-
 per renunciatus est vnus, & non raro primo lo-
 co. Id quoniam sæpe accidebat, ne commi-
 litionum inuidiam in se concitaret, & prima o-
 mnia præripere velle videretur, ab examinibus
 in posterum abstinuit (hoc enim est cuique li-
 berum) & ea modestia commilitonum animos
 sibi deuinxit. Nec quicquam de sua deperdidit
 dignitate.

SECVRVS igitur nunc de sua & Societatis
 in vrbe Regia statione, vires omnes contulit ad
 Socios fouendos, remq; Christianam promo-
 uendam: insuper raro pietatis exemplo ac vitæ
 sanctimonia Neophytos omnes in imitationem,
 Ethnicos in admirationem rapit, à quibus viris

Literati
 Regij re-
 nuncian-
 tur.

Paulus in-
 ter Litera-
 tos Regios
 censeatur.

*Paulus pa-
rentem ad
fidem Chri-
stianam
conuertit.*

Principibus sæpe dicitur: Quis est qui possit Ciu Pauli vitæ sanctimoniam exæquare? parentum suum annorū supra septuaginta in Regiam euocauit eo consilio, vti Christo prius nomen daret, quam extremum diem clauderet, & tandem ab eo impetrauit non sine labore, vel suo vel Noftrorum, vti eiuratis idolis suum agnosceret conditorem, quod opportune cecidit in ea ætate, vix enim sesquiannum Baptismo superuixit. Hæc de Paulo nunc satis, postea suo tempore plura commemorabuntur.

*Ciu Pauli
feruor in
frequentatione Sa-
cramentorum.*

HÆC igitur Pechinensis Ecclesiæ incunabula paulatim in infantiam educebantur: ad quam rem non solus Ciu Paulus adiuuabat, sed alii quoq; Neophyti, quibus Ciu Paulus in Sacramenti pœnitentiæ frequentatione facem prætulit. Filius eiusdem, &, quod magis mirere, vxor eum secuti sunt. Et sane in hac mulierum solitudine res perdifficilis habebatur, & in Regia quidem Pechinensi huius difficultatis cuspidem hæc, de qua nunc agimus, prima perfregit: cupiebant etiam sacro tandem epulo refici: sed ad æstimationem ex dilatione concipiendam Nostri in ea re concedenda solent esse tardiores: causabatur ergo qui huic familiæ erat à Confessione, oportere primum sapius pœnitentiæ Sacramentū iterasse, ne quid in animo criminis in hoc tanto hospite recipiendo resideret: ergo Li Paulus ne diutius differretur, non solum celebrioribus, aut etiam Dominicis, sed etiam feriatis intra hebdomadâ diebus, quotidiana peccata pœnitentiæ Sacramento expiabat eo consilio, yti Confessionum numerum adlegaret, & longitudinem dilationis hac frequentatione amputaret: Deniq; tantis votis vltra negari non potuit cœleste conuiuium, Paschalis celebritas nominata est, quo die tantâ fudit vim lacrymarū, vt Neophytis circumstantibus

*Vsus Sa-
cramenti
pœnitentiæ
initio fre-
quentior,
quam sacra-
mentum.*

ribus pietatem inflammaret : inde quoties celebratus aliquid Ecclesia commemorandum colitur, idem iterabat: pridie vero quam sacro epulo reficeretur, Ecclesiastico ieiunio corpus macerabat, & die quoque insequenti ad beneficii memoriam ieiunium repetebat: exploratores habebat nescio quos domi, è quibus omnia, quæcunque Nostri faciebant expiscabatur, vti ipse imitaretur: itaque quoties domi ieiunabatur, aut aliquid aliud fiebat, id omne Li Paulus domi suæ factitabat. Iam de sacra peccatorum indulgentia inaudierat, ergo multis precibus aliquid huiusmodi impetrauit, & quoniam legebat in formula, ei omnia peccata condonari indulgentia pontificia, qui Ethnicum aliquem ad fidem conuertisset, dici vix potest, quantum ex ea re feruenti iam desiderio ardoris accreuerit: nam huius sacri lucri cupiditas eum velat adactis calcaribus, vrgebat ad currendum, totos igitur dies ipse hanc prædam venabatur. Mirum quanti sacri Chrismatis in Confirmationis Sacramento vnctionem peroptaret, & vix se continuit, quin ea ex causa ad Episcopum Amacaensem quatuor mensium itinere se conferret: & fecisset omnino, nisi Nostri familiarum detrimentum in octo mensium absentia veriti dissuasissent: maxime quod relicto iam per Christianas leges artis suæ lucro, non admodum rei familiaris copia redundaret: interim necessariis familiarum negotiis oportuit eum ad vetulam parentem redire in prouinciam Vquam, vbi legis nostræ sanctitatem quibus potest euulgat, & iam aliquot intrusit cœlo, dum vel moribundos infantes eluit, vel in eodem discrimine constitutos adultos instruit, ac deinde necessaria vel materia, vel forma peracto Baptismo vitæ melioris ianuam aperit: frequens ad Nostros scribit, & miro desiderio tenetur adis sacræ reuiscendæ: sed eum

decrepitæ parentis obsequia retinent : id enim non sine scandalo & impietatis infamia apud Sinas omitti potest.

DE amico nostro Ligotfun quanquam nondum Neophyto pauca subiungam. Anno superiore renunciatus est præses examinis in prouincia Fuchiana, quo Licentiati in Metropoli renunciatur: in ea prouincia fere sunt celebriores totius Regni Literati : ea res illi fuit perhonorifica, & cum huius examinis euentum de more scripto volumine persequeretur, nescio qua occasione de Europæ nostræ Literatis magnifica scripsit encomia: postmodum in prouincia Sciantun aliam iussus est gerere dignitatem : abiens Nostri maiorem supellectilis palatii sui partem dedit, & siquidem per Nostrorum paucitatem liquisset, aliquem è Sociis secum abducebat. Et vt videas, amice lector, quanta integritate Sinarum Magistratus administrantur, nolo nescias hunc ipsum, de quo agimus, paulo post officiis maioribus excidisse, & in officiolum quoddam deiectum triennio latuisse, ea solum ex causa, quod in conuiujs frequentibus leuitatis nimix fuisset accusatus, & ludo latruncolorum plus æquo deditus fuisse diceretur, triennio durauit tanti viri abiectio, qui postmodum est ad summa euocatus.

HOC ipso anno Magistratus è toto Regno præcipui ad clientelarem Regi obedientiam præstandam tertio quoque anno aduenerant. Itaque per eos dies, quibus in Regia licet commorari, non sine maximo labore per vicos inceditur: eam occasionem Nostri minime neglexerunt, vt aliarum vrbium, in quibus Nostri resident, Magistratus & Negotiatores, quorum maximus erat concursus, in Regia sibi deuincirent : qua in re prope maximus est Pechinensis domicilii fructus, vt arbor videri possit, sub cuius vmbra reliqui

*Integritas
Magistratus
apud
Sinas.*

qui recreantur. Hic non defuerunt, qui apud gra-
uissimos Magistratus de Nostris obloquerentur,
doloris maxime sensu permoti, quod idola sua
male à Nostris haberi legissent. Verum eam cau-
sam dissimulantes publicam quietem prætexe-
bant, quam fortasse hac nouæ legis prædicatione
Nostris perturbare niterentur, dum adiunctos si-
bi legis communione complures tandē aliquan-
do ad rebellionem sollicitarent. Hi obtrecta-
tores viri primarii dicebantur; plebi enim vix
contra Nostris musitare sine fructu licet. Ve-
rum Socii Diuini Numinis & amicorum quo-
rundam patrocinio tuti, aduersariorum conatus
fregerunt.

*Quid superioribus annis in sede Nanciani
gestum fuerit.*

C A P V T I V.

IN hac sede prope triennium solus Sacerdos P.
Ioannes Soerius confedit, & graui ægritu- Impedimē-
ta rei Chri-
stiana pro-
mouenda.
dine afflictatus, quæ tandem in febrim phthi-
sicam degenerauit; ad hanc illius ægritudinem
accedebat aliud Christianæ rei promouendæ im-
pedimentum: propinquorum Regionum multi-
tudo, qui fere suis opibus & illiberali otio inso-
lescunt, tanta tamen fuit huius Patris sanctitas,
& supra vires ardor, vt rem plane difficilem su-
pra spem euexerit. Neophyti fere fuerunt è vul-
go; pauci viri graues Christi fidem per eos annos
admiserunt: in iis tamen fuit octogenarius qui-
dam senex, primum literarum gradum consecu-
tus: is inusitato feruore rem Christianam arri-
puit, & vt erat scribendi bene peritus, multa cō-
posuit de Christianæ legis institutis, quæ à No-
stris audiebat: & vt Literatos alliceret, mirum
quanto studio librorum suorum testimonia, quæ

*Infans a-
qua lustrali
aspersus pa-
tri sua con-
uersionis
causa fuit.*

Christianæ legi fauerent, corraferit. Inter eos etiam infans fuit, qui cum nasceretur parentes in ædibus contiguïs habitabant: eum parens domũ in vlnas tulit baptizandum: sed patri visum est id minus tutum esse, cum vterq; parens à suis erroribus auelli nollent; ne tamen eos hac sua in Deũ pietate fraudaret, aqua lustrali infantem asperfit, & Deo super aram oblatum Ioannẽ appellauit: filium igitur parens arbitratus est esse Christianũ, & cum ædes mutasset, post annos septem eum in ædem nostrã reduxit, gratias acturus Deo, quod è graui ægritudine admirabiliter in spem vitæ fuisset reuocatus, cũ enim iam à sensibus abalienatus nullam spem vitæ daret, visus est sibi videre Dei parentis cum puerulo ad se venientis Maiestatem; eum puerulus repetito nomine inclamabat, qua voce velut euigilans habere melius cœpit; nemini è domesticis dubium visum est, quin ea ipsa esset, cuius apud nos imaginem sæpe conspexerat, & puerulus fidem fecit, à propositis duabus Dei parentis imaginibus eam elegit, quæ à Diuo Euangelista Luca depicta fuisse perhibetur. Declarauit igitur redeunti P. Ioannes, infantem olim minime fuisse baptizatum, se vero nunc id facere paratum, si reciperet, nullo se vnquam tempore filium ad simulacra veneranda inducturum: annuit ille quidem, sed diem aliquem bene ominatum è Sinensibus fastis vti ad eam rem negligeret eligendam impetrari non potuit; ergo infantem domum reduxit, die tamen insequenti promissis stetit, & filio baptizato ipse quoque doctrinæ Christianæ tractationem domum retulit, vti ad eandem fidem sese compararet. Hic pusillus grex Neophytorum egregie Christianæ pietatis officia persequebatur, Missæ sacrificium frequentabat, dubia sua exponebat, ab Ethnicis ritibus in funere religio-

fissime

sisime abstinere, & palam se Christum confiteri profitebatur: quæ res multum valebat ad fidei Christianæ famam euulgandam.

PER eos dies Neophytus nescio quis, vrbe egressus ad sua negotia, domū ingressus est Ethnicus cuiusdam, qui in summo aulae capite, quæ Vifitadores recipit, idola sua de more collocarat; sedem Neophytus forte ita statuit, vt simulacris terga verteret. Monitus est ab hero domus, ne hanc iniuriam Diis faceret: cui Neophytus; Deum, inquit, vnum veneror, & idola nihil vereor, sedq; ipsum & simulacra signo Crucis muniens in media aula sedem statuit: & simulacris humeros etiam rectius obuertit: dissimulauit amicus (neq; enim Sinæ admodum ardentem suorum idolorum honorem procurant, vt ideo velint amicis molesti esse) cum deinde ad sciendum corpus ventū esset, volebat Ethnicus ferculantisper corā simulacris statuere, quasi qui faustam apprecationē ab illis exigeret; verum Neophytus intulit: Hoc si feceris, ego appositos cibos plane non attingam; omisit igitur & hunc ritum, ne hospiti molestus esset: atque ita Neophytus bis victor de inanibus Diis triumphauit. Huius ipsius Neophyti vicina quædā cum abesset, maritus consecratorē consuluit, vt de illius reditu aliquid intelligeret: domum reuersa cum responso videtur ipsum dæmonē retulisse. Nam subito correpta fauore nihil dubii reliquit, quin ab importuno hoste potius quam hospite possideretur. Vix defuit è prophanis ritibus ac exorcismis vllus, qui non ad eum expellendum adhibitus fuerit: sed nimirum ille noluit suis artibus pelli. Neophytus autē sese ingessit recitata prius Deiparæ corona, tum magna fide dæmonem increpuit, quod vicinā illius domum, in qua Christi Seruatoris esset effigies, suā intelligebat, ausus

*Cuiusdam
Neophyti
feruor con-
tra idola.*

*Dæmon
exire iube-
tur à Neo-
phyto.*

fuiſſet vexare : tum ſigno ſalutari Crucis in eam expreſſo, multis iniuriis affectum dæmonem exire iubebat. Ad hæc omnia energumena & loquax alioqui poſſeſſor obmutuit. Similia plura, luſtralis aquæ uſu, fides Neophytorum frequenter operabatur: ea ne ſim longior quam par eſt omittenda iudicauit.

P. Emanuel
Viſitator
rem Chri-
ſtianam
promouet.

Primus è
Regio ſan-
guine Chri-
ſti venera-
tor.

Tres è regio
ſanguine
fidem Chri-
ſtianam

HIS proſperis re Chriſtianæ principiis ſuperuenit P. Emanuel, qui ex ea ſede Australia domicilia noſtrorum tria moderabatur, & vna cum Sociis P. Ioanne ac Fratre noſtro Paſchali, qui non ita multo poſt Societatem ingreſſus eſt, hanc vineam excolere ſolito accuratius inceperunt. Ceſſit primus labor ita foeliciter, vt anno inſequenti ſupra ſecularem quinto Neophytorum numerus in duplum excreuerit, & iam ducentos excedebat, in quibus etiam Literati nonnulli ac Regii propinqui numerati ſunt: ex his regiis hominibus (ita enim à Sinis *Vanſu* vocantur) primus in Noſtrorum familiaritatem incidit, adnitente ſocero ſuo Paulo Baccalaureo Neophyto, de quo ſupra: is per otium rei Chriſtianæ myſteriis imbutus, eo die baptizatus eſt, quo Hiſpanienſes Eccleſiæ expectationis partus feſtiuitatē celebrant: Iosephus appellatus eſt, & primus è ſanguine regio Regis Regum Chriſti apud Sinas venerator. Ea propinquitas regia, ne quem fallat Europæa conſuetudo, minor eſt haud paulo, quam apud Reges noſtros; habet tamen ſuas immunitates, opes, dignitatem, tamenſi nihil publici muneris omnino attingat. Hunc frater minor ætate ſecutus eſt, ſtatuitq; in eandem cum Iosepho fratre religionem conſpirare: Noſtri autem eius Baptiſmum differendum eſſe arbitrati ſunt in diem Ephiſhanæ ſacrum, narrantes, eo ipſo die Regulos tres, è remotis Regionibus ad venerandum IESV puellulum recens natum adueniſſe,

nisse, cui narrationi ita respondit : Si hi tres fuerunt, efficiam vti simus quatuor, nominabat igitur alium fratrem minorem & consobrinum suum, filiolum vero, quem secum adduxerat, P. Emanueli tradidit, vt eum pro suo haberet, & rogauit, vt eodem nomine puellulus Emanuel videlicet vocaretur, quod etiam factum est, eaque appellatio à puero vsurpata, Ethnicis etiam propinquis in vsu erat. Tres vero reliqui adulti in eum diem fidei nostræ capitibus imbuti, solèni apparatu sunt baptizati, & trium Regum nominibus nuncupati: Melchior primus, alter Gaspar, tertius Balthasar appellatus. Horum exemplum deinde secuti sunt Iosephi vxor, & alij vtriusque sexus propinqui: hi matrem habebant viduam ac vetulam, & mirum in modum idolis colendis addictam: nam in eorum venerationem, iam continuo decennij ieiunio, carne, pisce, ouis, ac similibus Sinenfi ritu abstinerat, ac solùm leguminibus, oleribus, oriza, & aliis è farina eduliis vescebatur: eam filij sollicitarunt ad eiurandam profanam superstitionem, nec vanus fuit labor: profanum quippe ieiunium interrupit, & miseros Deos incendio damnatos domi nostræ ardere voluit, ac simul precatórios globulos, quos ipsa compellatis inanium Deorum nominib. decurrebat: misit quoque nescio quod diploma, quod ad Regem Inferni destinatum sacrificuli impostores ipsi vendiderant, ea lege, vt ab eo benigne exciperetur, & pœnas, si quas mereretur, euitaret: id inferni directorium appellatur. Huic Nostri meliore permutatione pro profanis sacra remiserunt, Christi Seruatoris effigiem, Dei paræ sacrum fertum, & pro ieiunio, quod ægrius illa dimiserat, Ecclesiasticum permiserunt, Dei vero præcepta, viam esse non ad infernum, sed ad cœlestem Regem, à quo bene actorum præmia suscipiunt Christiani. Eam igitur

proficientur.

*Mater triū
Regum una
cum filia,
nepote &
pedissequis
baptizantur.*

Inferni directorium.

domi suæ Frater noster ita instruxit, vt tamen, ne arctam solitudinem mulierum violaret, minime videretur. Nam ex aduerso portæ cuiusdam tapeete interiecto colloquebantur. Et quidem Catechista noster vnam se instruere arbitratur, sed cum Baptismo destinatus dies aduenit, sex omnino prodierunt, filia cum nepote, & aliæ quatuor earum pedisequæ: hæ omnes de auditis interrogatæ, ita apte responderunt, vt nihil opus fuerit Baptismum vltra differre: tantus porro fuit earum feruor, vt nullum ritum, nam fere à contactu abhorrent, nullam vnctionem exhorruerint: expleto Baptismo, Missæ quoque sacrificium in elegantiori Oratorio ad eam diem comparatum, volentibus celebratum.

HIS omnibus crescebat indies fidelium multitudo, vt eos iam ædis nostræ angustia non caperent; diuisi sunt igitur in tres cuiuslibet hebdomadæ ferias, ne simul omnes conuenirent: festis tamen diebus solemnioribus simul omnes venire permittebantur. Solent Neophytis, quo die sacro fonte abluuntur, singulæ singulis imagines dari; & præ numero iam domesticus thesaurus exhaustus erat: neque enim abundant illa, quæ tantis terræ ac maris spatiis deuehuntur. Ergo Nostri coacti sunt Christi Seruatoris effigiem indigenis sculptoribus in lignea tabula sculpendam dare: neque enim in lamina ærea id Sinæ norunt: adiuncta est breuis expositio, qua scribebatur Deū figuræ expertem nostram tamen suscepisse cum forma naturam, & legem sanctissimam è cœlis orbi attulisse: id necessario fiebat ex eo quod nuda inanium Deorum simulacris oratoria oportebat sacris imaginibus opplere, ne ab Ethnicis spectatoribus nimis nuda Religio nostra aut sine Numine esse videretur: solent etiam Sinæ supra domus limen renouatas anni redeuntis initus ne-

Christi Seruatoris effigies traditur sculpenda.

scio quorum Spirituum imagines collocare: in earum locum successerunt insculpta quoque singulis tabulis augustissima Iesu ac Mariæ nomina, quæ simul ædium patrocinium suscipiāt, & Neophytorum fidem protestentur. Imo habet hoc etiam priuatum commodum, quod Nostros Neophytos visuri hoc signo Neophytorum domos internoscant. His recreati sunt non parum, quod nihil iam Ethnicis inferiores esse viderentur: neque Nostros ea res minori solet esse solatio, cum inter Ægyptiam multitudinem Deo populum agnoscunt velut Agni Paschalis sanguine in limine delibutum.

*Nomen
Iesu &
Mariæ su-
per limini-
bus domo-
rum collo-
catur.*

Quid in Xauceano domicilio hoc ipso tempore ageretur.

C A P V T V.

COEPTAM, vt superioribus capitulis narratum est, rei Christianæ propagationem P. Nicolaus in vrbe atque agro suburbano acriter persequebatur, atque etiam partam Christo multitudinem accurate excolebat. De hoc postremo prius agendum. Pœnitentiæ Sacramenti vsus stuporem multis & admirationem attulit asserentibus, cuiquam mortali occulta sua crimina reuelare, videri supravires mortalibus à natura datas. Hebdomadæ quoque sacratoris feria sexta mirum, quanto pietatis sensu Crucifixi adorationem peragerent, post auditam de Christi tormentis appositam ab Ecclesiaste nostro cohortationem. Itaq; iam instructi Xauceani Neophyti, in variis disceptationib. ab Ethnicis sollicitati,

Vsus pœnitentiæ.

*Veneratio
Crucis
Christi.*

*Sacrificulus
exul insole-
scit, iterum-
que relega-
tur.*

citati, superiores euadebant: eadem quoque constantia varias ab æmulis contumelias, & quæ acrius sentiuntur, damna rulerunt moderate: neque enim humani generis hostis ab hoc opere interturbando conquiescebat. Ministrum habuit per eos dies acrem sacrificulum illum celebrem, de quo narratum est supra, eum è Regia Pechinensi proscriptum in Cantoniensi prouincia iussum exulare: venerat enim ad numerosum illud Cœnobium, *Nancua* vocant, quod abest ab vrbe vicesimo non amplius lapide: eum fama celeberrimum permulti etiam exulem venerabantur, ac fouebant, & quotidie complures in eius transibant disciplinam, quibus fortunæ fauoribus elatus, ex huius sæcis more, magno apparatu, insollescebat: audierat forte de rebus nostris multa minutius, quam Nostri arbitrabantur: non nesciebat id à Sociis spectari ac sperari, fore uti aliquando inanium Deorum secta collabasceret, statuit igitur periculo præsentis auctoritate sua occurrere: verum iudicauit congregandum sibi primo cum P. Nicolao, uti exploraret, quale hominum illud genus esset, quod spes suas ita sublimiter erigeret: sed nolebat, pro sua modestia, ad hominis externi visitationem sese abiicere, quàm miris artibus procurabat, sed frustra, stulto secundum stultitiam suam responsum est: neque enim decet in hoc regno verbi diuini præcones vllam cum abiectissimis & impurissimis hominibus vitæ communionem affectare. Venit igitur tandem desperatione primæ visitationis adductus, inimicitias amico vultu tegens: arbitratur ille vulgari Sinarum opinione delusus, Barbarum se hominem ac literarum nescium reperiturum: sed vbi sensit eum de rebus, vel infra, vel supra naturam apte differere, ne à doctiore confutaretur, hanc iniuit rationem, ut quæcunque à

P. Ni-

P. Nicolao audiret, ea omnia diceret nihil à suæ sectæ placitis admodum discrepare: displicuerunt tamē acriores in Deos suos Philippicæ in nostrorum voluminibus conscriptæ, & vlturum se minabatur. Verum diuina bonitas eo nos etiam metu liberauit. Cum enim sibi securus videretur, ac totus esset in adiungendis discipulis, famis extruendis, Cœnobitis sustentandis, noua ab Rege proscriptio deuenit, vti in extremam Sinensis Regni Insulam ad Austrum, *Hainan* nomine, relegeretur.

HOC labore perfuncti Nostri, resque Christiana vniuersa grauius etiam discrimen adie- *Calumnia
purgitur
in Nostros.*
runt. Ad vrbs enim Gubernatorem deferabatur, præcipi nempe legis Christianæ legibus, vti maiorum suorum imagines illius sectatores concremarent, quæ res vti impia est, ita etiam habetur à Sinis atrocior, quam ab Europæis. Huius rei nescius P. Nicolaus illum ipsum Gubernatorem visitabat, & is Nostros statuerat non plectēdos, sed solum admonendos, calumniam enim illam ipse veram esse sibi persuaserat: hortabatur igitur, vt ab ea re abstineret, quæ homini externo malum ingens aliquod posset accersere, quem in alieno Regno decebat minus esse insolentem. P. Nicolaus rationem facti sui reddens, minime negauit quidquid in simulacra ausus fuisset: eam enim legem etiam ex iptis Literatorum placitis arbitrabatur extinguendam, aderant in hoc congressu pro tribunali nempe complures; de maioribus tamen hac iniuria afficiendis pernegauit, præceptum etiam de parentum honore allegans: inter vtrumque grauis orta disceptatio, nec breui tempore: ac tametsi noluit victus videri Gubernator, non est ausus tamen Euangelij cursum inhibere. Ea re Neophyti mire confirmati sunt, quod dicerent Doctores suos ipsam etiam
pro

Touss
Nauli Sociis
patrocina-
tur.

pro Tribunalibus non erubescere veritatem: Per eos dies venerat nouus Tauli, qui Xauceanam & Nanchiunam Regiones, supra ceteros Magistratus moderabatur. Ergo ne Regionis nostræ præfecti eum similibus querelis præuenirent, statuit ipse ad eum visendum præire, & simul donauit inter cætera munuscula Catechisticâ P. Matthæi commentationē Pechini recens editam. Audierat forte ille ipse de P. Matthæo nouus Tauli, deq; ingressu in Regiam, de Magistratum ac Regis fauore, quæ omnia pro tribunali Patri narrauit: detentum videlicet eum à Rege in Regia, ararii Regii sumptibus sustineri, à maximo quoque colli, & condolere videbatur illius sortem, quod à reditu in patriam prohiberi videretur. Verum P. Nicolaus intulit, Socium suum Pechini lubentem detineri, nec patriam suspirare, aduentus enim ipsius ad cæterorum Sociorum consilium ex hoc ipso volumine satis constare, quod ipse in ea ipsa Regia excudisset. Recreatus est notus Tauli Patris conspectu atque congressu, & eius humanitas præfectis nocendi spem eripuit, ratis quod euenit, eum rerum nostrarum patrocini-um suscepturum.

NON tamen ea res satis fuit, vt vicini fani sacrificulos omnino perterreret: cum enim aduertissent Neophytorum multitudine Parochialium suorum numerum, & quod inde sequebatur, ipsiq; acrius sentiebant, lucra imminui: effecerunt, vt i eorum Archimandrita ad P. Nicolaū prohibendum accederet, quod fecit ille domi nostræ precibus primum, ac tandem minis, sed æquè vtrumque risu ac ludibriis excepit, Magistratum fauore subnixus.

Socij publice
à Neophyti
excipiun-
tur.

IN hunc ipsum annum inciderat P. Emanuëlis cum tribus Sociis reditus, cum id à Neophytis rescitum esset, certatim permulti scaphas conscenderunt,

derunt, & iis iam adhuc remotis occurrerunt, sed ita vt tympanis ac tubis publicam lætitiã declararint, ac etiam variis eduliis nauigantium nauſeam recrearint, eaque pompa domum noſtram claro die, multis ad ſpectaculum concurrentibus, deduxerint. Ea res vti ſtuporem Ethnicis, ita Noſtris lætitiã ingentem conciliauit, ac nullum Deo gratulandi finem facientes mirabantur, eo in Regno tot ſæculis ab externis impenetrabili, nunc publico apparatu Euangelij præcones admitti nullo prohibente: ſed ea libertas paucos annos tenuit. Nam res Cantonienſes graui tumultu perturbatæ, nondum ad hanc diem ſerenitatem priſtinam aſpexerunt, ac fortãſſe nos ipſi, dum nimis laxauimus, ſtrinxiſſimus priores anguſtias: permultos dies in hoc domicilio Neophytorum viſitatione ac muneribus recreati, de diſceſſu cogitarunt. Relictus eſt è quatuor vnus P. Nicolao futurus comes, reliqui tres in Regni penetralia nauigarunt, & diſceſſus nihilo inferiore Neophytorum pompa publice cohoneſtaturus eſt.

AVCTVS comite, qui rem domeſticã curaret, P. Nicolaus liberius ſeſe in rem Chriſtianã effudit, & vicinas omnes in ſuburbanis villis Eccliaſias viſitauit, confirmauit, auxit, maxime apud ſenem Paulum, apud quem ſatis habuit quod ageret inſtruendis Catechumenis, ac ſacro fonte eluendis; enodandis etiam dubiorum nodis, qui ſubinde inter colloquendum abſente Noſtro incidèrant, quæ dubia etiam ad memoriã ſcriptis in aduentum Doctõris commendarant, tantaque erat boni ſenis rerum noſtrarum diſcendarum cupiditas, vt nunquam auelli poſſet. Noſtris, ſi quando tyrones ſuſcepſiſſent imbuendos. Neque apud illum ſterit fructus. Nam hinc euocatus eſt ab euſdem propinquo, qui decimo aberat

P. Nicolaus
liberius rem
Chriſtianã
proſequitur.

aberat lapide : & quoniam is, qui Nostrum euocarat, vir erat apud suos celebris, & natura ad pietatem propensus, commodorumq; publicorum Procurator, visum est apud eum tentare, si vsq; latius sese fides propagaret, iuit igitur comite ipso Paulo, & magnam reperit eorum multitudinem, qui ad spectandum audiendumq; concurrerant. Ingressus igitur in aulam, vidit in Oratorio inter Idolorum simulacra supra quinquaginta insignem Dei parentis imaginem cum puerulo Iesu, quem D. Præcursor venerabatur; neque erat, qui de hac effigie aliud sciret, nisi esse Dei parentis ac Regine supra cæteras eminentis: solatij plenum & admirationis P. Nicolao fuit huiusmodi spectaculum. Tum enim sibi videre videbatur ad literam liliam inter spinas: eam deinde constitit depictam fuisse ad illius similitudinem, quæ inter munera regia deinde adnumerata est. Hac igitur occasione narrare cœpit P. Nicolaus Dei hominis augustissimum sacramentum, ac vniuersam D. Præcursoris historiam, quæ narratio audita est magna omnium voluptate, maximeq; placuit audire, quod è parentis utero Præcursor in Virginis utero nescio quib. oculis penetrasset, & viso Domino exiisset: inde ad reliqua fidei nostræ mysteria longa oratione deuentum est, atque omnes hospites domestici ita permoti fuerunt, vt extemplo simulacris eiuratis Christum profiteri statuerint. Ergo subito in Idola furore correpti, ad vnum omnia è folio maiestatis exturbarunt, & in excitatum in atrio incendium deportarunt: inde oratorio ipso sacris orationib. emundato, solam Dei eiusque Parentis ac Præcursoris effigiem statuerunt, & ad aram sacris vestibus, quas secum derulerat, ornatam, iussit vti prostrati de impensis Diuinis honorib. iis, quibus impendi nefas erat, veniam postularent, atq;

inpo-

*P. Nicolao
eximium
fructum in
aula cuius
dam viri
celebris fe-
cit.*

in posterum vnum rerum omnium conditorem ac moderatorem veneraturos receperunt. In hac ipsa Aula, dum de fide nostra peroraretur, adfuerunt forte tres sacrificuli è vicino fano ac Cœnobio, quod vtrumque Vaginus hospes, ita enim vocabatur, extruxerat. Cum iis longa fuit disceptatio, sed non tulerunt tenebræ lucem: ergo placuit etiam omnium iudicio, nullam in ea lege suscipiendam se moram facturos, vbi Rex ad eam publicam fecisset facultatem. His prosperis rei Christianæ cursibus Paulus senex magnopere exultabat: cum vero sacrificuli abirent, eos Vagini vxor consecrata grauiter reprehendit, quod cum externo domi suæ minus vrbane contendissent; denique paucis primo huius excursionis Baptismo decem & octo Christum in Baptismo professi sunt, à quo exclusus est Vaginus ipse polygamix vinculis nondum expeditus: cum enim filiis careret, quod apud Sinas infœlicitatis est non minimæ genus, persuaderi nondum primo congressu potuit, vt spem posteritatis salutis æternæ postponeret.

IN alio etiam pago, cuius Neophyti extructa iam æde solitum fidei cursum tenebant, Christo sunt aggregati nonnulli, quos inter scripto dignus est nonagenarius senex, qui iam quadriennium totū, ex quo P. Nicolaus eo penetrarat, legis nostræ prælectiones, ne in aures quidem admiserat, pertinacem exigens senectutem in suis erroribus: ex eo enim quod idola non coleret, asserbat se nullius criminis sibi conscium videri, & huius innocentix præmium ita longam asserbat esse senectutem, adductus est denique hortatoribus filio ac nepotibus, vti Christianam suscipere Religionem, sed Baptismum ipse post tres menses differebat, vt maiori celebritate pararetur: hoc ei dæmonis artes persuaferant, non facile ferentis hanc ex vnguibus prædam sibi eripi: sed

*Octo decim
Christum
professi.*

*Senis nona-
genarij con-
uersio.*

constantia pertinaciam vicit : asseruit enim se P. Nicolaus minime discessurum , nisi postquam vitæ præteritæ maculas cum salutaribus aquis expiasset. Factum est igitur tandem ex omnium voto , & Antonius appellatus, inter dies paucos ipso senio defecit, cuius vitam eo vsq; diuina benignitas conseruarat , donec eam meliorem in morte reperisset.

IN alio pago mulier quædam in ægritudinem inciderat : ad eam Sacerdos noster euocatus eo consilio, vti aqua lustrali conspersam (illius enim vim fama vulgauerat) in viuendi spem reuocaret. Neuter votis suis excidit, conspersa conuuluit non animo minus quam corpore , & vna cum marito aliisque pluribus , posteaquam Idola ignibus damnarunt , sacris vndis fuit abluta: ergo simul omnes supra triginta vno sunt Baptismo expiati, & in Xauceano domicilio, computatis vrbanis atque suburbanis quadraginta supra centum eo anno Christo sunt aggregati. Verum hunc fœlicissimum rei Christianæ cursum grauis è Metropoli orta in Nostros procella, pene in perpetuum stitit, de quo suo loco fuse. Res enim est Annalibus dignissima , & in qua Diuinæ prouidentia indicia elucent luce meridiana clariora.

Res Christiana Nanchinensis belle procedit, & amicus noster Chintaiso Christo aggregatur.

C A P V T VI.

HOC tempore in Nanchinensi Domicilio è Nostris quinq; debebant; Sacerdotes quatuor, & Frater noster vnus: hi cum alumnis

ac famulis familiam utique numerosiorem solito constituebant, ideo qui præerat P. Ioannes coemptis ædibus vicinis nostras laxavit angustias: tres igitur Sacerdotes vnam rem curabant, literarum Sinensium studiis incumbentes; non igitur pro Nostrorum numero messis fuit, quod eam soli duo procurarent, & quidem domesticis negotiis satis superque distenti; nam Nostrum P. Ioannis prælectiones quotidianas audiebant, & Frater noster Neophytos fere populares excolebat: non pauci tamen Christo nomen dederunt: inter quos diu desideratus amicus noster Chiu-raiso, de quo supra sæpe, quem in posterum Ignatium appellabo. Huic Nostrum omnes, & res Christiana Sinensis adhuc Ethnico multum debebat: nam magna pars earum rerum, quæ in Cantoniensi & Chianinensi provinciis perfectæ sunt, ei debentur. Nanchinentis vero sedes ab eo maxime secundum Deum constituta est: secunda etiam in Regiam nauigatio à Nostris instituta eo maxime adnitente: hæc omnia in nos beneficia iam diu Socij, quibus poterant modis, remunerabantur. Duæ res illum retardabant à fidei Christianæ professione, Pellex nimirum, è qua filios duos susceperat: deinde idolorum placita, quæ in lucem edere cogitabat, ut inde sibi famam venaretur. Alia vero ad fidem nostram pelliciebant, cognita legis nostræ veritas ac sanctitas, quam ipse in omni confesso prædicabat, amor quem sentiebat sibi à Nostris verbis factisque deferri. Hæc igitur omnia eum hinc inde fluctuantem nullo loco animo consistere permittebant, & opportune hoc ipso tempore cum filio natu maximo annorum iam quatuordecim Nanchinum venerat: eum igitur ut Christiana sacra susciperet, volens Nostris dedit, sæpe confirmans, iam diu sibi constare, extra legem nostram nemini

*Chiu-raiso
Patrum a-
micus Ignatium
appellat; &
Christo ag-
gregatus va-
na cum se-
lio.*

salutem obtingere posse, nec Christianum fecit solum, sed reliquis alumnis adiungi optauit, in ea ipsa lege, quam susceperat educandum. Ea res gratissima Nostris cecidit, vel Parentis amicitia debita, vel adolescentis vtilitati profutura: Matthæus igitur ex gratia P. Matthæi recordatione auctore Parente nuncupatus, apud Nostros & Sinenses literas & Europæam maxime pietatem ediscebat; idque maximo emolumento ex adolescentis industria & labore, quod Parens ac reliqui propinqui multi ac nobiles in beneficio à Nostris accepto reponebant.

PER hos ipsos dies Nanchinum missus est nescio qua ex causa Frater noster Franciscus Martinez Ignatio per familiaris, dum in Cantonienſi Prouincia simul cum Nostris habitaret: eum igitur, cum etiam nunc post tot annos Ethnicum reperisset, magna libertate, quam amoris significatio leniebat, obiurgauit, quod nondum vagam illam viuendi consuetudinem, & in repugnando Diuinæ vocationi pertinaciam aliquantum dimisisset: magnam vim habuit Deo intus operante hæc asperior Fratris nostri cohortatio, & quidem tantam, vt denique vocantem Deum audire nõ ultra detrectaret. Ergo nihil deinde tergiversatus, Doctrinæ Christianæ tractationem legendo repetiit solito attentius ac intentius, ea perlecta nihil vltra distulit sacri fontis postulationem. Pellicem in legitimæ vxoris locum delegit, idola omnia vna cum tabulis, è quibus cudebantur, & bibliotheca, quæ profanæ sectæ dogmata continebant, ignibus vitulanda ad nos misit, fecit quidquid spononderat cumulate, & quidam tanta die quadam eloquentia coram Neophytis pluribus idola cõfutauit, vti dubium fuerit omnibus læticia stuporem nec ne superaret. Eius Baptismo dicta dies est, quæ Virgini ab Angelo salutæ

tæ dedicatur, & incidere eo anno fortasse in
tam illam Quadragesimæ feriam, qua Euan-
geli- um de Lazaro in vitam excitato recitatur: eo
die Frater noster Franciscus ad Neophytos per-
oravit, & orationis capita tribus eo die mysteriis
illustri ita distribuit, vt primum de Deo ageret
homine, deinde ob sextam Quadragesimæ feriam
de Domini tormentis, ac denique de Lazari susci-
tatione differeret: aderat Ignatius, & orationem
suscipiens, ipse sibi Lazari historiam applicauit,
idque fecit eo facundæ pietatis sensu, vt eum in-
audientes transfunderet.

PRIVSQVAM ad Baptismum suscipien-
dum accederet, prostratus humi solum fronte
quater magna doloris significatione cœpit: hic
enim ritus ab iis apud Sinas adhibetur, qui errati-
veniam solent postulare, tum protestationem fi-
dei suæ palam recitavit, eamque scriptam sociis
tradidit fidei suæ monumentum: eam hic quam
fidelissime fieri poterit, Latine reddam, tametsi
sciam, nō eam habiturum lepōrem, in habitu ex-
terno, quam in patrio videtur præ se ferre. *Chiu*
Ignatius, anno quem cieu vocant, natus secunda Luna die
sexto (quod in annum cecidit millesimum quin-
gentesimum quadragesimum nonum, mēse Mar-
tio) in vrbe Ciancien Regionis Suceu prouincie Nanchi-
nensis in Regno Tamin (ita Sinæ suum regnum vo-
cant, vt alibi dictum est) Ego omni veneratione, &
intima scelerum meorum pœnitudine ductus, cupio ve-
niam à Deo postulare, vt salutarem mihi aquam suam
ad ea eluenda donet; gratiamque largiatur ad sacrosan-
ctæ legis ingressum. Perpendo me hominem annorum
quinquaginta septem tanto tempore oculos habuisse, nec
Diuinā legem spectasse, aures, ne Diuinum nomen au-
diisse, sed contra sectam Sechia (nomen est idoli ma-
ximi) sum secutus, tametsi intelligerem rationi eam ac
veritati repugnare: eamque longe lateque propagavi, quæ

*Ritus qua-
tiendi fron-
te solum.*

*Ignatius fi-
dei protesta-
tionem edit.*

culpa mea maxima est, & immensum prope peccatum; quod sine dubio in am barathri profunditatem merebatur: annis superioribus fortunate sane incidi in veritatis Magistros è magno Occasu venientes, Matthsum Riccium, ac Lazarum Cataneum, vna cum eorum comite Sebastiano Ferdinando. Hi mihi primum res Diuinas manifestarunt, & nunc iterum incidi in Ioannem Roccia, & eius Socium Franciscum Martinez. Hi me in oculum auditis confirmarunt, quibus Doctoribus intellexi cælum, terram, mortales omnes, ac cæteras res vniuersas à Deo factas, eidem subditas esse oportere: nullam aliam sectam aut legem consonam esse veritati; scelera omnia à solo Deo per eius ministros condonari: ab eo item solo cæli gloriam iis conferri, quorum de peccatis dolor verus fuerit & efficax: & quoniam his mediis hominem credo à Deo gratiam ac cætera beneficia posse impetrare, Deum obtestor, vti me hac veritate ita imbuat, vt eam opere exequi liceat, & illius Diuinum Numen constanti animo & stabili venerari, meque ad eius sacra præcepta moresq; conformem. Ex eo ipso die quo Baptismi fontem accepero, qui sordes animi omnes expurgat, in posterum spondeo, inanium Deorum sectam eiusque placita, rationi aduersantia, me ex animo stirpitus euulsurum: obseruaturum etiam, ne quo modo cogitationes ac vota, in immodicam rei familiaris cupiditatem & huius vniuersi vanitatem, & res falsas ac temerarias pronius deferantur: obedientiam Patri superno, & me ad rectum ipsius legis iter conuertam, & noua sensuum custodia, nature lumen à Deo mihi inditum, ad pristinum splendorem, pro virili reducam à me ipso initium faciens, & in cæterorum commoda accepta bona deriuans. Ad fidei Christianæ capita quod atinet, tametsi in singulis mysteriis eorum magnitudinem non assequar, tamen ex animo me subiicio, credoque omnibus, quæ in iis continentur, ac Spiritum sanctum obtestor, vt hæc mihi sua luce declaret. Nunc igitur ex quo recens credere incipio, cor meum est instar spicæ teneræ ac fragilis; quam obrem Reginam Dei Parentem depre-

deprecor, vti interius animos ac vigorem conferre ne de-
dignetur, apud Filium suum Deum intercedens, faciatq;
vti hoc animi mei propositum constans ac stabile nun-
quam vacillet: aperiat animi mei facultates, & cor mū-
sum clarumque impetret, vti veritatem admittat atque
retineat rationem: os meum aperiat ad Diuinam legem,
toto nostro Regno euulgandam, vti nemo sit, qui non ve-
ri Numinis legem agnoscat, eique subdatur.

H A C ita solida huius Literati ad Deum
conuersione, omnes merito in Domino exulta-
runt: ipsi Ethnici magnam illius legis opinionem
conceperunt, quod viderent, Ignatium, qui
idolorum sectam tot annis propugnasset, ciu-
rassse.

N E Q V E reliquis Neophytis suam laudem
subtrahamus. Hi enim omnes, quoties res fere-
bat, magnam ardoris sui significationem exere-
bant: quæ quoniam quotidiana sunt, & in reli-
quis domiciliis sæpe cantata, sine iniuria omit-
tuntur, vt arbitror; sed non insignis pueri ad
Christi fidem conuersio, qui iam literis primam
operam dabat, filius vnius è Regiis admonitori-
bus ac Syndicis, quæ dignitas inter grauissimas
computatur. Is cum Pechino Nanchinum vehe-
retur, multum habuit sermonem de fidei nostræ
mysteriis cum Li Paulo, compendium eius Do-
ctrinæ memoriter didicit, ac tandem Baptismum
impetrauit.

*Insignis
pueri con-
uersio ad
fidem.*

MAGISTRATVVM amicitiam conseruauit
P. Ioannes, & auxit: nec nihil illa profuit variis in
casibus, sed maxime contra Regionis illius, in qua
Nostri commorabantur, Præfectos: hi enim apud
Magistratus efficere conati sunt, vti Nostri no-
cturnis excubiis suo inter vicinos ordine inuigi-
larent, aliaque onera subirent ab instituto alie-
na. Hac de re monitus P. Ioannes, Magistratum

quēdam amicū nostrū extemplo admonuit, qui negotio in se suscepto allocutus est superiorē Magistratum, apud quem effecit, vti sententiam ex legum præscripto in fauorem Nostrorum pronuntiaret, & eos in perpetuum his oneribus eximeret, quod essent Literati & externi; id perfectum ex animi nostri sententia luculente. Atque ita Nostrī, inimicis prope agentibus, quod petere reformidarant, impetrarunt.

Pechinensis Domicilii res gesta: Domus compra: Euclides Sinice editus.

C A P V T VII.

NONDUM stabilita Pechinensi sede, Nostrī in re Christiana procuranda remissiores studio erant, ne qua forte nouitatis suspicione sua vota disturbarent, sed impetrato eo, quod maxime cupierant, libera scilicet in Regia habitatione, nihil vltra conceptos spiritus distulerunt, sed vires omnes in id, cuius causa venerāt, contulerūt: ad laborabant tamē, vti potius Neophytorum ardore, quam multitudine principia cohonestarent, ad eam rem iuuit his initiis Ignatius Ludimagister, quem supra diximus Christo aggregatum, hic enim pueros sibi in disciplinam traditos, non Christiana pietate minus, quam literis imbuebat: Christi Seruatoris imaginem in ludo propositam omnes venerabatur: ac tametsi non omnes legi nouæ acquiescerent, omnes tamē eius legis capita audiebant. Michaelē quendam ita deinde vocatum, rudioris ingenij non permittebat de Christi fide suscipienda tractare, siue vt eius desiderium incenderet, siue quod arbitra-

bitraretur, eum ad res Diuinas nondum per annos aptum esse. Verum vespertinis horis domo egressus die quadam fulgure ictus aut territus, semianimis in terram lapsus est: eo in lapsu puer narrat se vidisse Deum spiritibus plurimis cinctum, ex eoq; hæc verba audiuisse: Ego illi vitam nunc quidem condono. Domum relatus est, & collectis tantisper viribus, magistrum in clamat. Venit ille, ac recitata oratione semel Dominica & salutatione Angelica, Michael repente conualuit, & hæc, quæ dixi, Magistro narrauit. Qua ex causa Mater eum Deo obtulit, & Christo iussit volentem aggregari. Ipsa deinde secuta est, hodieq; Christianæ pietatis retinet institutum. His quoque temporibus Neophyti illustri exemplo aliquot in Christi gregem pellexerunt. Neophytus nescio quis homicidii aliorumq; criminū delatus erat falso: Iudex fauore ac largitione corruptus ab accusatore dicebatur: ei Neophyti tanta diligentia succurrerunt, vt propinqui non cessarent admirari: deniq; pronunciata est sententia, sed parum in Neophytum æqua: plus enim largitio potuerat, quam hominis innocentia. Sed in re desperata Dominus etiam seipso cum Neophytis adiutoribus conspirauit. Cum enim is, qui sententiam tulerat, inferior Magistratus ad superiorem sententiam confirmaturus perrexisset; ait ille se ipsa nocte in somnis vidisse nescio quem, cuius os habitusq; imaginem illam referret, quã externi Literati sua in æde venerantur: nouerat enim ille Nostros, & iam ædem imaginemq; spectauerat, ab illo visum se audire hæc ipsa verba: Quidni subuenis cuidam ex Ecclesia mea oppresso? Ergo lectam in Neophytum sententiam extemplo antiquauit, eumq; innocentem declarauit, accusatorem vero falsitatis conuictum acerrima verberatione plecti iussit.

Puer quidem fulgure ictus vocem Dei audit.

Neophytus innocens mirabili modo à mortis supplicio liberatur.

NEOPHYTVS alius graui molestia oppres-
sus in morbum incidit periculosum & grauem.
Ergo pœnitentiæ causa Sacerdotem nostrum euo-
cat, eiq; narrat, vidisse se nobilem matronam cum
infantulo in habitu candido, qualem nos nullam
ibi habebamus. Eam ipse credebat esse Dei paren-
tem ac puerulum IESVM: dicebat igitur matro-
na; Sudorem huic exprimate: ego enim illum sa-
num volo: sudor copiosus, imminens vitæ peri-
culum extemplo excussit. Sacerdos noster vt se
confirmaret, sciscitatur, nihilne dubii in fidei re-
bus reperiatur? cui respondit ille: Quidni credam,
inquit, cum ille ipse Deus ad me videndum ac iu-
uandum accesserit? Cum igitur breui vires colle-
gisset, in ædem sacram venit, & vniuersi tempo-
ris, ex quo Christi fidem profitebatur, peccata à
memoria repetens, confessione generali expia-
uit, idq; sua sponte fecit nullo hortatore. Verum
hoc ipso tempore nescio an alius aliquis maiore
lætitia Socios affecerit Christo aggregatus, quam
senex quidam annorum octoginta & duorum: is
erat Negotiator copiosus, æris potissimum ac
metallorum venditor. Cum igitur ad Christi
fidem aspirasset, complura Deorum suorum si-
mulacra ære inaurato splendida Nostris misit,
addidit etiam libros profanæ doctrinæ Magi-
stros: instruitur, baptizatur, Fabius appellatur:
ac deinde triennium fere vitæ superstitis admi-
rabili animi moderatione iacturam bonorum
ab æmulis procuratam tolerauit, tametsi abesset
ab æde sacra tertio fere lapide, ac variis negotiis
distineretur, nullo die festo Missæ sacrificium ne-
glexit. Denique in lethalem morbum incidit, qui
supra annos eum afflixit, de peccatis confessus
magno ardore sacrum ad iter viaticum expetebat,
sed neq; domi loco cõuenienti celebrari poterat,
neq; pro maiestate per vicos deferri: solabantur
igitur

*Senis octo-
genarij con-
uersio.*

igitur illum Socii necessaria peccatorum confessione perfunctum, posse sine viatico, quod legitime impeditus minime susciperet, cœlestem gloriam introire. Desiderium autem Christi videnti, ingrauescente morbo, ita creuit, vt in aulam Sociorum deferri voluerit, vbi exclamare cœpit: Date mihi Diuinum corpus. Hoc eius facto nostri stupere, & moribundum senem in lectum vicini cubiculi detulerunt; interim vero, dum quiescit non nihil, augustissimum Christi corpus ad eum deferendum, qua fieri potuit pompa, comparatur: totum iter quod ex æde in cubiculū Sacerdoti tenendū erat, tapetibus insternitur; Neophyti singuli cereos manib⁹ gestantes longū supplicantium ordinē explicuerunt. Ad conspectum Domini sui bonus Fabius visus est reuixisse: nam elata voce exclamauit, se æmulis suis, à quibus iniuriam accepisset, ex animo condonare, & suorū criminum veniā suppliciter à Deo postulare, corpore Christi munitus, & sacro oleo inunctus, post dies aliquot animā suo conditori reddidit, vxor Catechumena funebribus ritu Christiano persolutis, fidem quoq; Christianam amplexa est.

IN hac regia sexennium totum nostri in conductis ædibus habitauerunt, non sine graui vel incommodo, vel sumptu ex frequenti permutatione, quæ variis ex causis, sed maxime fiebat ideo, quod nullibi aptum ædi sacræ locum Socii reperirent, & eodem tempore tot infortuniis Amacaensis fortuna concussa est, vt Visitatori quod maxime volebat, nunquam integrum fuerit, hanc sedem, in qua tantum erat huius expeditionis pondus, pro voto stabilire: & tamen ad ædes coemendas, quæ his iniuriis nostris vsibus satis essent, aurei quingenti sufficiebant. Hoc igitur tempore Sacerdotes è Nostris Pechini tres omnino commemorabatur; & nuper in tyrones admissi erant adoles-

*Eucharistia
cum pompa
ad ærotura
defertur.*

*Numerus
Sociorum
Pechini.*

*Alia domus
v' sibus So-
ciorum ac
commoda-
tior emitur.*

adolescentes duo natione Sinæ, in Amacaensi opido nati : his accedebant alumni alii duo, qui non secus ac Nostri ipsi educantur : præterea domestici famuli, quos omnes conductæ domus angustix vix capiebant. Neque enim sumptus ad maiores ædes Pechini cariores aliquanto superpetebant. Ergo cum Nostri circumspicerent, si quid venale esset vsibus nostris accommodum, audierunt in optima vrbis regione, ac prope medio in situ inter Magistratum fere tribunalia venalem domum prostare, quæ sua amplitudine Nostros caperet, nec pretii magnitudine deterret. Nam vetustior erat aliquanto, & fama erat, spectris nescio quibus obnoxiam, Sinicisq; ritibus infelicem haberi. Ergo adhibitis in consiliū amicis, maxime Ciu Paulo, non consilium solum, sed etiam auxilium nummorum inuenerunt. Ergo illis ipsis agentibus intra triduum res tota concluditur, & Nostri anno quinto supra secularem Augusti vigesimo septimo, in ædē nouam cōmigrarunt : & in ea primū sacellū elegans, ac per amplum e concinnarunt : hac re sedes Pechinensis magnopere stabilita est, & Nostri laxi⁹ aliquanto habitantes tyronibus à domestico tumultu remotiorē locū designarunt. Eam rem nō cæteri Socii solum, sed ipse quoq; Visitator magnopere comprobauit, ac dissoluendis debitorum nominibus, & coemendæ supellectili sumptum misit : postmodum tribus in superiori contignatione cubiculis, in inferiori totidem domus aucta est, & Nostri in aere liberiore respirarunt. Domus enim vniuersa intra parietes socios reclusa, nec super vnā contignationē assurgens, quales fere sunt Sinarum ædes, nihil præter cælum ipsum murosq; spectabat. Cum nouis ædibus creuit etiam concurrentium, nosq; visitantium ex omni ordine hominum multitudo. Eius rei laborem, spes

*Visitantiū
multitudo.*

frugis

frugis aut ipsa fruges solatur. Itaque oportet fere unum aliquem è Nostris dies totos in Aula quæ Visitatores excipit considerare, atque ita nihil opus est Nostris ad fidem euulgandam per urbem vicisq; curfitare, sed sua sponte permulti veniunt, & quidem interrogati, cuius rei causa, plerumq; respondent duabus syllabis *Linchiau*: ac si dicas, accepturus doctrinam veni. Ac tamen nonnulli etiam rerum nouarum cupiditate alliciantur, nihil tamen refert, quocumque modo Christus annuncietur, & magno solatio est, quod non è vulgo, sed è prima nobilitate ac Literatorum Magistratuumq; maiestate concursus consistit. Vnde fructus è simili gente collectus, quo latius diffunditur, eo diuinor esse censetur.

COEMPTA igitur domo, contractus instrumentum misere Nostris ad grauissimū in eo munere Magistratum, vti eum contractum suo sigillo confirmaret, constaretq; Nostris in vrbe Regia è Magistratuum voluntate ædes coemisse, sed adhuc vna cura premebat, annos enim fere quinque nemine tributum domus exigente, siluerunt, & ob id ad tribunal vocati, rationem reddituri, cur tot annos domestico sese onere nondum liberaissent, veritus est P. Matthæus, ne supra debitum vectigal multam etiam lueret tarditatis: ergo scripta ad amicum suum Magistratum schedula, qui erat etiam illi familiaris, cui regionis nostræ reuidendæ à Tribunali cura fuerat demandata; ea schedula petebat, vti efficeret apud familiarem suum, ne homines externi & apud suos Literati vulgi oneribus subiicerentur. Fecit & ita, vt non solum nihil de præteritis annis quereretur, qui inquirebat, sed scripto diplomate Nostris in perpetuum immunes declarauit, domumq; nostram è tributorum regionum commentariis expunxit. Ea res magni momenti fuit, non ipsa tantum

Patres immunitatibus donantur.

tum tributi liberatione, sed quod eo diplomate publica fiebat externis hominibus facultas in ea regia cōmorandi, visa etiam Nostris est quodammodo ædes nostra sacra in hoc totius regni capite, Ecclesiasticam libertatem consecuta.

*Excursiones
in pagos vi-
cinos.*

NON ita multo post oblata est Nostris opportuna commoditas in pagos quosdam regionis Pautinfu prouinciæ Pechinensis excurrendi, tri-duo fere ab vrbe regia distantes. Ea excursio facta est eo duntaxat consilio, vt fides nostra latius vagaretur. Nec ipem fefellit euentus. Primis annis Neophytorum numerus centum & quinquaginta superauit, ac deinde paulatim annuis incrementis sese magis ac magis propagauit.

*Volumen de
scientiis &
Euclide Si-
nico idio-
mate.*

EO quoque tempore res fieri cœpta est, qua tametsi primo aspectu ab instituto aliena videatur, vsu tamen magistro constitit, non parum ad institutum profuisse. Ciu Paulus Doctor in vnum videtur agere, vt editis iam voluminibus de fide ac moribus aliquot, aliud etiam de scientiis nostris velut prægustatorium ferculum proponeremus, in quo simul nouitas cum euidentia decertaret, de variis igitur sciētiis nostris actum est, sed nihil eo tempore ita placuit, vt Euclidis elementorum volumen: ideo quod Mathematicæ apud Sinas disciplinæ æstimantur quidem supra cæteras fortasse nationes, sed præctice omnia fere proponuntur, nec à proponentibus demonstrantur. Vnde licuit cuilibet sua, qua non probaret, somnia comminisci: Euclidē vero constabat Geometricas suas propositiones ita proponere, vt etiam pertinaces conuincantur. Ergo ad P. Matthæum in hoc opere iuuandū designatus est amicus Pauli Licentiatus quidam, qui eodem cum eo tempore eum fuerat gradum consecutus, & ad vltiorem gradum aspirare ex Sinarum legibus ei non licebat. Idem P. Didaco præ-
lectionem

lectionem è libris Sinensibus quotidie exponebat, & domi nostræ, vti liberior esset congressus, commorabatur. Verum cum eo Licentiato tentata res minus fœliciter succedebat : iam enim Doctorem Ciu Paulum P. Matthæus monuerat, neminem nisi acuto ingenio præditum hoc opus posse vel assequi, vel ad optatum finem perducere. Itaq; Ciu Paulus, opera & studio P. Matthæi, quem aliquod horas quotidie prælegentem audiit, adeo profecit, vt quod iam fuerat affecutus, sermone quam limatissimo expoliret : ergo annuo spatio sex primos elementorum libros dilucido politoq; sermone Sinensi donauit. Neque enim in eo idiomate defunt vocabula, quibus scientiarum nostrarum omnium termini explicentur. Volebat ille quidem ad reliquos Euclidis libros pergere, sed hi soli sufficere P. Matthæo visi sunt ad institutum. Hos igitur sex in vnum volumen redactos, Ciu Paulus duobus elegantissimis præmiis exornauit, alterum P. Matthæi nomine, auctorem huius libri antiquissimum declarabat. Eius etiam Commentatoris P. Clauii Magistri sui meminerat, cuius demonstrationes ac notas saltem præcipuas Sinensi sermone donarat, vsu etiam horum problematû ac theorematum aperit, & alia nonnulla è Mathematicis deprompta disciplinis. Altero præmio Ciu Paulus id vnum agit, vt Europæas scientias Literatosq; commendet. Huius voluminis exemplaria typis excusa ingentem Sinensibus admirationem attulerunt, eorumq; fastum non parum deprefferunt: ad eum porro librum intelligendum multi se in P. Matthæi disciplinam, alii Ciu Pauli tradiderunt, & sane adhibito Magistro nihilo quam Europæi nostri difficilius assequuntur, & magnopere demonstrationum acumine delectantur.

*Apparatus
funeris in
morte pa-
rentis Ciu-
Pauli.*

MORITVR interea Ciu Pauli senex parens, & ob id illum regia sede oportebat egredi, & domi triennio priuatum residere, quo triennio vnus è Nostris Nanchino ab illo abductus familiæ, ciuiumq; suorum salutem procurauit. In fune- ris apparatus (exclusa omni rituum superstitione) magnam exhibuit maiestatem, & in solo fere- tro extruendo è pretiosa cedro & incorrupta au- reos supra centum & viginti expendit. In æde quoque nostra Cœnotaphium illi extruximus è panno damasceno nigro. Nam tametsi candi- dus color à Sinis habetur luctuosus, nos tamen in Ecclesiasticis ritibus consuetudinem retine- mus Europæam. Cœnotaphium cohonestab- ant cerei vndequaque complures, & varii odo- rum fumi, sumptum omnem parenti honoran- do filio subministrante his ita comparatis, in so- lemni Neophytorum cœtu Ecclesiastica officia celebrabantur: ipse asperrimo habitu indutus è canabino panno crassiore ex more assis- tebat: inde Missæ sacrificium pro fidelibus vita functis, qua potuit celebritate peractum est, & ea re Neo- phyti mire alacres, quod alias nondum similem conspexissent apparatus, ac fortasse nescirent, tam insigni à Nostris pompa virorum grauium funera procurari: abiit tandem Doctor Paulus ad suos cum parentis cadauere cedrino feretro incluso, quod in patrium sepulchrum erat illatu- rus: abiens Palatii sui supellectilem vniuer- sam. Nostris vtendam reliquit, do- nec expleto luctu ad munus suum referret.

*Pater Alexander Valignanus Visitator, & pri-
mus expeditionis huius fundator mo-
ritur Amacai.*

C A P V T VIII.

OPTABAT ætate iam inclinata Visitator rem Sinensem quam optime posset, ante obitum cōstituere. Habebat enim longo tot annorum vsu incredibilem erigendarum misio- num inter Ethnicos experientiam. Ideoq; tenta- bat ipse in Sinense Regnū ad visendas Nostro- rum sedes penetrare, & coram ea videre, quæ per literas fuerat assecutus. Nam idem est in hoc ne- gotio, quod in oculis nostris quotidie experi- mur, quos oportet sæpe falli, si de rebus longe po- sitis voluerint iudicare. P. Cataneum sibi Socium designarat iam comperto, quā exiguo fructu rem apud Sinas Christianam Amacai tentasset, sed ne quid in ea re discriminis adiret expeditio vniuer- sa, maxime quod vir tantus non nesciri poterat, annos plures in Iaponia cōmoratus, quam inter ac Sinas odium est plusquam Vatinianum, & ini- micitiæ supra capitales. Scripsit igitur ad Socios omnes intra Sinense regnum, eorum hac de re sententiā consiliumq; exquirens. Variæ fuerunt non sine causa Sociorum sententiæ. P. Matthæus nihilominus & alii quidā periculū, si quod esset, rei tantæ commodis posthabentes, eum omnino euocarunt. Vt igitur ea res tutius fieret, à variis Magistratibus, adnitente maxime Ciu Paulo, di- plomata varia impetrantur, quibus P. Cataneo iam noto ac Sociis liber in Sinense regnum redi- tus permittebatur: imo tanta fuit amicorū con- sensio, vt etiam per vniuersum iter ex ærario pu- blico sumptus suppeditari iuberentur: nauigiū publicum quoties flumine, equi tres & baiuli sex,

*P. Alexan-
der Vali-
gnanus co-
natur rem
Sinensem
stabilire.*

Qo

si terra

si terra iter instituere placuisset. Cum hoc diplomate Frater noster Franciscus Martinez in Cantonensem prouinciam ad Socios adducendos nauigauit, & iam itinere toto sumptus è publico ei subministratus est diplomate quod habebat ostenso, & quoties magis placebat, pro quotidiano victu nummi numerabantur.

AD hoc iter Visitator noster multa in huius expeditionis vsum adferrebat, & designarat aureos minimum mille ad singula domicilia deferre, vt agros aliquos coemerent in eo ipso regno, ad necessariam Nostrorum sustentationem inchoandam. Maximo enim incommodo, nec minore periculo, annuus Nostris Amacao mittebatur commeatus, & omnino certum est, maximam partem Sociorum in hoc regno firmitatem independere: si coemptis bonis stabilibus Sinæ sibi persuaserint, nos ad reditum in patriam quippiam contra se molituros minime aspirare. Et si hæc summa Europæis exigua videtur ad sedem vnâ stabilendam, scire tamen oportet, ex huius regni copia rerumq; vilitate sufficere vni domicilio, si huius summæ duplum in coemendas possessiones effuderint. Volebat igitur Visitator, quod amplius non poterat, hanc Nostrorum sustentationem in annuo prouentu inchoare.

*Visitator P.
Valignat. &
moritur.*

INTERIM tum hæc acriter comparantur, Sociiq; ad Visitatorem suum excipiendum præ gaudio gestiunt, in lethalem morbum incidit, qui vitam eius spesq; nostras breuissimo tempore amputauit. Exeunte igitur Ianuario anni supra secularem sexti, cum nouem supra sexaginta sanctissime decurrisset, ad laborum suorum præmia in cælum, vt speramus, euolauit. Hic repentinus casus Christianis expeditionibus Iaponensibus ac Sinensibus cecidit perimportune. Illam enim ille promouerat, hanc etiam nostram erexerat: vtramque

que rara beneuolentia, & continuo multorum annorum labore: sentiebant omnes se tali præsidio nudos inter tot pericula, & rerum omnium angustias derelictos: & notatum est nescio quo secretiore Dei iudicio, duos viros sanctissimos, B. Franciscum Xauerium, ac Visitatorem Alexandrum Valignanum, in huius regni ingressu diem suum obiisse, priusquã quod designauerant, exequerentur: id etiam tertio notatum est post P. Matthæi obitum. Nam P. Franciscus Pafius alter Visitator in eo ipso procinctu anno millesimo sexcentesimo duodecimo diem clausit extremũ. Faxit Deus uti ea res huius gentis peccatis exigentibus minime fuerit impedita, sed eo consilio à Deo permessa, ut in cœlum supremi Regis aulam eos ad se euocaret, qui efficacius ex eo loco rem Christianam promoverent, ubi eos plus posse, nec minus velle, constaret. Moriens igitur Visitator facile ostendit, quanti hanc expeditionẽ faceret. Nã loco suo tres alios vtilissimos operarios immissit, & quæcunq; iam comparauerat, eo destinauit, solum quæ de annuo prouentu destinarat, variis impedimentis disturbata, infecta remanserunt, In his quæ missa sunt, variæ sunt Ecclesiasticæ vestes, imagines, & alia huiusmodi, quibus vitens utebatur. Ea omnia apud nos asseruantur, tanti Patris apud posteros nostros gratissimum monumentum.

In Cantoniensi Metropoli graui tumultu in Nostros excitato Frater noster Franciscus Martinez occiditur.

C A P V T I X.

HIS ipsis quib⁹ hæc scribuntur annis, Holandi pyratæ Indiam Orientale latrociniis infestare

*Holandi
Indiam la*

*trucinis in-
festant.*

*Holandi Si-
nense regnū
ingredi ten-
tant.*

*Fuchiana
Pronvincia.*

festare cœperunt : res aliquot annis eis cecidit e-
sententia, ideo maxime quod Lusitanæ naues ad
hæc vsque tempora armatæ contra indigenarum
insultus , non contra vim Europæam nauiga-
bant. Inde quippe minoribus nauigiis sicubi hoc
faciunt pyratricam exercent : hi Lusitanarum na-
uium moles ne tentabant quidem , sed erepto
maris dominio vbique fere facultatem nauigan-
di à prorege, vel eius nomine à præfectis exigunt.
Hæ naues inermes prope , si quando in Batauos
aut Anglos pyratas incidebant , facile inermes
armatorum prædæ subiacebant : quanquam an-
nis deinde posterioribus, ex quo Europæo se mo-
re munierunt , iam diu nihil effectum est ab illis,
sed potius ipsi damna multa pertulerunt. Pyra-
tricæ nauigationis spoliis elati , arcus etiam Lusi-
tanis eripere tentarunt ; Malucensem , Malacen-
sem, & Mosambicenā, sed quo euentu nemo nescit,
nec ad meumpertinet institutum : etiam Sinense
regnū ingredi, sed frustra, tentarunt, immemo-
res, vt arbitror , non exiguitatis suæ solum , sed
triti etiam apud suos diuerbii, Qui multa com-
plectitur, male stringit. In prouinciam igitur Fu-
chianam , quæ ad Austrum in extremo angulo
Orientem versus ad mare adiacet, appellentes in
ea pedem figere sunt conati : magna promitte-
bant, siue ab lucro mercium inferendarum , siue
ab Iaponiis Lusitanisq; Amacao , & Hispanis è
Philippinis insulis expellendis : quasi vero Regni
Sinentis potentia à Batauis lacunis auxilium ex-
pectaret. Vbi senserūt promissis grandibus par-
uam haberi fidem , ad minas etiam ac puerilia
territamenta displosis bellicis machinis refuge-
runt. Verum æquè vtrumque à Sinis reiectum :
ipsi vero cum vim profuturam desperarent , Ma-
lacam versus redeuntes , in Reguli Patanæ portu
confederunt , à bellicis expeditionibus doman-
doq;

doq; Sinarum Imperio ad pyriticam artem antiquam redierunt. Nam ad fretum Sincapuranum angustiis celebre Sinicas onerarias Lusitanorum in Indiam à Sinis renaugantes præstolabantur. Et quoniam Amacaense oppidum iam minis inuaserant, ac spe deuorant, Amacaenses nullo præsidio tecti, murum extruere in colle Amacaensi Collegio proximo in arcis modum inchoarunt, ac eodem tempore cum ædes nostra fortuito incendio arfisset, denuo erigebatur: vtrumque Sinæ impedire conati sunt, ædes tamen ipsis inuitis assurrexit. Arx tepescente pyrtarum metu intermissa est. E Regione Collegii scopulus erat potius quam insula, sesquimiliaris fere ambitu: eum scopulum Nostri iam ab omni sæculorum memoria desertum, ad honestam Collegii recreationem & ædiculam extruendam occupant: id nimirum Sinæ arbitrati sunt à Lusitanis ad arcem contra se extruendam occupari. Ergo dissimulato tantisper furore, tempus commodum explorarunt, quo tempore Lusitani omnes in templa conuenerant; ipsi Magistratus, qui Amacai Sinas regunt militares illi, & ex infimo prope ordine, ausi sunt tamen in Insulam illam nauigare, & armata manu, nec opinantes cum Fratre nostro seruos domesticos obruere: Domum igitur exiguam illam quidem incendunt, & cum in sacello D. Michaelis imaginem reperissent, eam indignissime lacerarunt. Frater noster nisi Iapones famulos cohibuisset, facile vim imbecillium Sinarum repulisset: sed noluit damni exigui causa turbas excitari. Victores igitur Sinæ sese in oppidum receperunt, ac tametsi fumus incendium prodidit, ipsiq; ex oppido spectantes Lusitani incendendas Magistratum ædes iudicarent, cohibiti sunt tamen à Sociis, & sese in domos suas receperunt. Ex iis Magistratibus

Amacaenses se minuit.

Sina occupant Sociorum d. m. Amacai & incendunt.

*Saracenus
quidam
malorum
incensor.*

tibus erat vnus origine ac professione Saracenus: nam ex Tartarorū reliquiis multi in eo regno remanserunt, qui post quartam generationem pro indigenis habiti, ne à Literariis quidem gradibus publicisq; muniis prohibentur. Is malorum incensor erat, & imaginis è Christianæ legis odio lacerator: iam se Lusitani in domos receperant, cum ecce tibi Frater noster cum imagine lacera de re tota Superiorem admoniturus exscendebat, laceram demum imaginem Lusitanorum serui conspicati, furorem diutius minime tulerunt, sed concursu facto in Magistratuū ædes irruerunt, & Saracenum illum male multatum etiam in Collegium nostrum capillitio passo & Inuoribus fœdum adduxerunt, eum Nostri vrbs præfecto Lusitanisq; auctoribus domū suam remiserunt: res deinde tota cum vicini oppidi Anfanī Gubernatore composita tumultum compescuit. Nostri Insula remansit ea lege, vt quoniam hoc esset Regis Sinarum solum, Nostri Regium ibi nomen esse literis aureis inscriptum Sinice paterentur.

EXASPERATIS in Amacaenses nonnihil Sinarum animis, alia res accidit longe periculiosior, quæ expeditionem Christianam vniuersam, imo & oppidum Amacaense Sinenseq; commercium in apertū discrimen adduxit. Ortæ fuerant in Ecclesiastico quodam negotio inter Sacerdotē quendam sæcularē & religiosum, nescio quæ discordiæ: Religiosus iniuria affectus Rectorē Collegii nostri Conseruatorē appellauit, ideo quod sede vacante Episcopatus Moderator Sacerdoti, qui iniuriam fecerat, aperte faueret. Ex hac lite vrbs in duas partes factionesq; diuisa est, atque ita vt sine dubio misera esset oppidi facies, cum in Ecclesiastica lite sæcularibus prope armis certaretur: ea pars, quæ Episcopatus Moderatorī fauebat,

fauebat, infirmior erat, quam vt vel iure vel iniuria victoriam speraret: ergo homines nefarii dum Moderatori nimis fauere volunt, eo, vti credibile est, nesciente, pene cum aduersarios perdere volunt, seipfos Remq; publicam euerterunt, nauim ipsam qua vehebantur perforantes. Persuadent igitur nimium credulis in hac materia Sinis, hunc ciuitatis tumultum inde nasci, quod P. Lazarus Catanus, qui etiam tunc Amacai in Sinensi habitu residebat, totius Imperii Sinici Tyrannidem affectaret: eum ab Lusitanis Ducem ideo nominatum, quod itinerum peritus esset, & vtramq; iam Regiam peragraffet, classem in eius auxilium breui venturam, non ex India solum, sed ex Iaponiis quoq; Insulis: interim Socios, qui intra regnum commorantur, iam permultos in suas partes traxisse, qui huius tumultus euentum praestolabantur. Amacao in Cantoniensem quoq; Metropolim libello scripto, haec fama emanauit. Quid non audet calumniatorum maleuolentia & liuor, qui etiam propria pericula spernit, vt procuret aliena?

*Tumultus
causa falso
persuadetur.
Sinis.*

HIS in oppido Amacaensi euulgatis, Sinæ omnes in metropolim aut in patriam refugerunt, & omnia metu tumultuq; repleuerunt: ea indubitata plane visa sunt. Nam & arx nuper extracta, & templum nostrum pro arce alia habitum est: tumultus etiam ob scopulum illum excitati, rem plane credibilem aptissimis coloribus effingebant; pauciora gentem suspicacissimam terriissent: admonito igitur prorege, prouincia Cantonienfis tota, terra marique delectus faciebat, in metropoli aedes omnes extra muros diruta supra mille fuisse perhibentur, non sine insigni vulgi iactura, commercium omne cum Lusitanis interdictum, com meatus in oppidum Amacaense inuehi prohibitus, ipsæ Cantonienfes

In metropoli omnia metu & tumultu repleuntur à Sinis.

portæ calce & lapidibus obstructæ, qua parte Amacau spectant, diurnæ ac nocturnæ vigiliæ auctiores pro muris dispositæ, edictum literis cubitalibus propositum, quo edicto grauissimis pœnis interdicebatur, vti nemo Amacaensem aliquem domo exciperet, obseruaretq; maxime Sacerdotes illos externos, qui medio in capite raso capillitio circulum gestant: ex iis quippe vnum nomine Cotienieu (sic enim P. Cataneus à Sinis appellabatur: ipse enim Lazari significationem pro Sinensi nomine acceperat, Diuinum scilicet adiutorium) Regnum affectare: eum plerique P. Matthæum esse arbitrabantur, in Sinensi vtique regno notiozem, hac igitur ex causa Cantonensis metropolis bellico tumultu ardebat, imo res ipsa datis libellis ad Regem penetrauit, quib⁹ deferebantur ii, qui murum & arcem extrui permiserant, ea res Pechini molestissima simul & periculofissima Nostris accidit; sed Cantonem redeamus.

*Lusitani
Amacaen-
ses com-
meatum
postulant
per legatos.*

HÆC vbi Amacaenses Lusitani, qui rem gerebant publicam, senserunt, legatos in metropolim amandarunt, qui omnem à se accusationis inuidiam remouentes postulabant, ne solito cōmeatu priuarentur, eo maxime tempore, quo pyratarum insultum formidabant: nulli credibile videri, se iam tot annos pacatiores eo maxime tempore conspirare, quo iam fere triennium, Indicis nauibus destituti, in extremâ prope inopiam, ac vrbs solitudinem deuenissent: permiffum est igitur Sinis negotiatoribus, vti redirent Amacaum, sed eo maxime consilio, vt certiora de sparso tumultu referrent: res igitur accuratius excussæ, veritatem aperuerunt, & ne tumultus quidem somnium apud Amacaenses extare. Ergo populus dirutas sine causa ædes suas lamentabiliter querebatur, & summus maris præ-

præfectus, *Haitau* vocant, adlaborabat, uti persuaderet, non sine causa ædes dirutas fuisse. Sciebat enim ingens sibi malum imminere, si forte rei veritas in Regiam perueniret.

HOC ipso tempore Visitator, ut paulo ante narraui, ad ingressum in Regni interiora se accingebat, & ad se deducendum Fratrem nostrum Franciscum Martinez Nanciano euocarat: ergo ille in Metropolim Cantonensem tametsi tertiana vexaretur, spreta ægritudine, nauigauit. Cum igitur aduenit, turbata omnia reperit, & de morte Visitatoris accepit literas, dubius igitur quid ageret, ad Collegii Rectorem scripsit Amacaum, vellet nec ne redire vnde venerat, an iter inceptum profèqui Amacaum vsque, hoc enim à Patre Nicolao Xauceanæ sedis Superiore in mandatis acceperat. Interim Socios Xauceanos monet, imminere grauem aliquam procellam expeditioni vniuersæ, ex iis, quæ in metropoli reperisset. Consilium aliis dare, sibi sumere nesciuit. Monitus fuit ab amicis non semel, ut se in locum aliquem tutum reciperet, eo quod facile resciri queat, eum Amacai natum; ille vero innocentia sua & diplomatibus munitus adduci non potuit, sed cum reliquis Neophytis, quantumuis cum febris conflictaretur, maioris hebdomadæ cultum Diuinum celebrauit. Interim ad eum visendum inter reliquos venit Neophytus quondam, nunc verius desertor Cantonensis: hic ut nummulos aliquos emungeret, terrere Fratrem nostrum cœpit, sed spe sua exturbatus, Fratrem nostrum detulit ad vnum è maris custodibus, asserens eum esse Catanei affectatoris Regni exploratorem. Arbitratus est miles iste, se præmium à Magistratibus velut re graui deprehensa accepturum: ergo de ædibus decepti exploratore certior factus, rem ad progubernato-

*Franciscus
Martinez
Nanciano
euocatur
Amacaum.*

*Franciscus
monetur ut
fugiat.*

*Franciscus
proditur, &
comprehensus
dicitur.*

rem vr̄bis (nam aberat Gubernator) retulit: exploratorem quendam scilicet Amacaensem certis in ædibus cum aliis aliquot sociis latitare: hoc nuncio mire lætus, arbitratus est posse summum maris Præfectum ac reliquos, qui se huic negotio immiscuerant, Magistratus, liberari ab hac populari calumnia, quod nempe sine causa multorum ædes diruisset. Ergo eo ipso momento apparitores duos misit ad Fratrem nostrum ac socios cōprehendendum: iuerunt illi equites armis militibusque cincti, vti res grauior appareret: repertus est bonus Frater in lectulo cum febre conflictans: eum igitur lectulo assurgere iubent, & omnibus domi repertis iniiciunt vincula: aderat forte patruus alterius Fratris nostri, cum duobus pueris eiusdem propinquis: aderant etiam famuli duo, quos secum Franciscus noster adduxerat: inde referunt in commentarium quidquid domi repererant, eius ianuam claue ac sigillo muniunt, ne quis ea quæ repererant, exportaret. Spar̄sit fama subito Sacerdotem externum, qui venerat exploraturus, esse comprehensum, & tanti concursus repente facti sunt, vt per vicos transiri ægre posset: tenebræ rem horribiliorem reddebant, multis enim facibus incensis collustrati, & militum tumultuantium clamoribus euulgati ducebantur.

*Franciscus
cum Sociis
questioni
subiiciun-
tur.*

IN Progubernatoris palatium abducti, nulla præuia inquisitione, quæstioni subiiciuntur omnes. Id ita fit: Ligneis vectibus duobus non sine maximo doloris sensu pedum calces constringuntur, ac deinde malleis contusi vestes, pedes ipsos percutiunt. In hac atrocissima quæstione, Frater noster patientissimus obmutuit, non sine omnium stupore, qui scirent cæteros magno euiulatu dolorem solere testari: ipse vero Socios exhortabatur, vti meminissent se lege Christiana à men-

mendacio prohiberi, viderent etiam atq; etiam, ne quæstioni cederent, ac tormentis. Iniquus deinde Iudex quærit è Francisco quis sit, & quorsum in eam urbem venerit. Respondit se Xauceo non Amacao venisse, & Magistratum grauissimorum literas secum habere testes, cuius causa venisset. Eas ad se extemplo deferri iussit, quibus lectis satis dubius fuit, quid ageret: cæteris seorsim interrogatis, idem omnino reperit, parumque abfuit, quin liberum dimitteret, veritus Magistratum, quorum erant literæ, indignationem. Aderat forte accusator, & magni referebat eum probare, quæ dixerat: ergo tartareo plane inuêto, quærit ex altero è pueris, Frânciscus pharmacum aliquod coemisset nec ne? Ea vox quæ pharmacum apud Sinas significabat, puluerem quoque tormentarium innuit, si addideris syllabam vnam, quæ sclopetum significat, puluis enim tormentarius Sinice sclopetorum pharmacum appellatur, *Ciumyo* videlicet; & quoniam Frater noster æger pharmaca coemerat, annuit coemisse; tum accusator voce elata; Ecce, inquit, puluerem tormentarium dicitur coemisse; nam pharmaco aliam vocem addidit, quæ sclopetum significat. Hoc audito Frater noster, ac cæteri puero annuerunt, ne quicquam falsi pronunciaret. Id Iudex aduertit, omnes scilicet cum de puluere audierunt, permotos fuisse, & suspicionem prope iam excussam reuocauit, omnino ratus aliquid inter eos latere. Ergo puerum ad se propius euocat, & quærit quale tandem esset illud pharmacum: puer intulit ad ægri tudines depellendas: tum iratus Iudex, quasi cæterorû nutu sententiam mutasset, tormentum aliud innouauit, adstrictis inter digitos arûdinum frustis, qua re territus, sclopetorû pharmacum fuisse cõfirmavit. Hac re

Puer examinatur.

Puer vi tormentorum falsam dicit.

pro-

promisit, si omnia enarraret. Puer vero uti se ipsum eriperet, veris falla permiscuit, ex interrogantium voluntate dixit, eum esse Societatis nostræ Religiosum, Amacao venisse, eo sclopeta multa misisse, & alia bellici apparatus armamenta. His auditis Iudex Fratris nostri pileum è capite detrahi iussit, uti videret, num sub capillitio tonsuram clericalem, & eam gerebat, quod minoribus Ordinibus esset initiatus. Ergo de re tota nihil in posterum Pro gubernator dubitavit. Subridens igitur Fratri nostro dixit: Si ad hæc perpetranda venisti, quorsum hæc Magistratum gravissimorum diplomata? Cum Noster etiam nunc pernegaret, dixit Iudex: Lux crastina omnia detegit: & in vincula eos seorsim singulos abduci imperavit.

DIE igitur insequenti Fratris nostri sarcinulas ad se ferri iubet, ibi literas Europæo caractere, librosque nostrates, vestes etiam interiores è Lusitano more reperit: quæ omnia cum iam nihil dubium acrius confirmarunt. Ergo Amacao venisse certus, diplomata omnia falsa iudicavit: in quam rem propensum accusator impulit, asserens Fratrem nostrum celebrem magum esse, qui se adstantium oculis cum vellet eriperet, quoties in eius conspectum aqua deferretur: caueret igitur etiam atque etiam ne aquam videret, atque ita dies multos in vinculis incredibilem sitim passus est, donec paucis ante obitum diebus in vinculis aliqui misericordia permoti, clam aquæ paululum obtulerunt.

*Franciscus
pro mago
habetur.*

*Franciscus
& Socij si
suntur co-
ram Archi-
thalasso.*

HORVM omnium quæ inuenerat certio-
rem reddidit Pro gubernator Archithalassum, à quo
iussum est, uti sibi omnes sisterentur, abducti sunt
eo matutinis horis, & in publico vico ad vesper-
tinas vsque, aduentum Magistratus præstolati
sunt. Concurfus erat ingens ad exploratorem cõ-
spi-

*Franciscus
in carcere
verberatio-
ne euocatus
spiritum
Deo reddi-
dit.*

disimili atrocitate, quam qua altero die vapula-
set: sed iam Frater noster ferendo non fuit, nam
vulnera vulnerib. addita, primis cum iētibus se-
miaminem reliquerunt. Veritus ergo Proguber-
nator, ne inter verberationem moreretur, quæ
res sine dubio ei Magistratum eripuisset, ab vlti-
riori verberatione abstinuit, & eum tabulæ im-
positum in vincula quam celerrime remisit. In
carceris ingressu bonus Frater spiritum Deo red-
didit, nullo humano solatio adiutus, sed credibi-
le est, Diuina illi minime defuisse. Id in Martij po-
stremum diem incidit, anno supra sæcularem se-
xto, ea ipsa hora, qua Christus Seruator noster in
Crucis tormentis expirauit. Annum ætatis age-
bat tertium & trigesimum, ex his quindecim do-
mi nostræ Deo famulatus magnopere se Nostris
Neophytisque probauit: eum Socij nostri certa-
tim optabant: orationi deditus erat impense, vn-
de credi potest, eum hoc crudelissimo mortis ge-
nere expurgatum, extemplo cœlestibus gaudiis
fuisse donatum. Magistratus vbi de illius morte
audierunt, carceris Præfecto iniunxere, vti eo in
loco terræ mandaretur, à quo facile à cæteris in-
ternosci posset, si forte de eo prorex velut explo-
ratorum capite aliquid sciscitaretur. Ergo extra
muros humo mandatus est cum illis ipsis vesti-
bus, manicis atque compedibus, in quibus spiri-
tum emiserat. Et videtur id Deo permittente
factum, ne Dei seruus Diuinis officiis & commu-
ni sacri cœmiterij sepultura careret, quod de-
inde cadauere Nostris restituto factum
est, insigni pompa, vt infra
dicetur.

*Franciscus
sepelitur.*

Cantonienſi tumultu ſedato, P. Catanens cum
altero Socio ad ſtationem ſuam intra
regnum rediit.

C A P V T X.

ADMONITVS (vti diximus) de hac Luſi-
tanorum Amacaenſium rebellionem Prorex,
iniunxit ſummo militum præfecto Canto-
nienſis metropolis, *Sompin* vocant, vt ex vniuerſa
prouincia coacto milite ad expugnandum Ama-
caeſe oppidum extemplo proficiſceretur: verum
ille ſane prudenter iudicauit, neque tantos ſum-
ptus temere faciendos, neque incertam rebellio-
nem certo bello perſequendam. Itaque explora- *Explorato-*
tores miſit Amacaum, qui pacata omnia retu- *res Ama-*
lerunt, niſi quod urbem in duas factiones interſe- *caum miſ-*
diuiſam nunciabant, quod ipſum acrius etiam *tuntur.*
perſuadebat nihil eos rerum nouarum moliri.
His nunciis populus à Progubernatore & Archi-
thalaffo tumultus auctoribus etiam vehementer
abhorrebat, Progubernator vero ex Franciſci
morte metu concepto, Ignatium noſtrum famu-
lum alia perduellione conatus eſt inuoluere, vera
illa quidem ab Idolorum Miniſtris in Xauceana
Regione intentata, ſed quæ nihil ad Ignatium
pertineret: id vbi minus è voto ceſſit, carceris
præfecto iubet, vti omni eum alimento interdica-
cat: ſperabat enim ſe cum eo crudelitatis & iniu-
riæ in Fratrem noſtrum indicium omne ſopitu-
rum. Verum è conceptiuis aliqui clam ei ſubmi-
niſtrabant, quod ad vitam ſuſtentandam ſatis eſ- *Xaucei do-*
ſet, donec Xauceo Noſtri ſubuenirent. Scripſit et- *mus Socio-*
iam ad Xauceanū Gubernatorē, vti domi noſtræ *um luſtra-*
exploraret, nū quid armorū bellicivæ apparatus, *ur.*
apud

apud nos delitesceret : fecit ille, & nihil isthic fuit repertum, nocturnas etiam circum ædes nostras excubias adhibuit, mirantibus Nostris, quod ad eam diem nihil de Fratris nostri vinculis, de morte minus inaudierant : sed non latuit diu ea res, certis nunciis Amacai tumultuatum, & externorum Sacerdotum exploratorem comprehensum nunciabatur: huius tumultus caput & Dux P. Cataneus nominabatur, qui tanto tempore Xaucei fuerat commoratus. Hoc rumore ciuitas vniuersa trepidauit, & Neophyti omnes nostri amicique Ethnici à Nostrorum congressu abstinerunt, veriti ne pro perduellibus haberentur.

*P. Nicolaus
ad Proregē
libellum
mittit.*

H I S auditis P. Nicolaus statuit omnino ad Proregem ipsum ipsemet pergere, rationem facti redditurus, & Franciscum nostrum liberaturus. Sed ex consilio amicorum libellum per negotij curatores misit, qui eo ipso tempore traditus est, quo Archithalassus ad hæc ipsa negotia aduenerat. Prorex iam certior factus, Franciscum nostrum in tormentis expirasse, & Amacaensis tumultus nebulam dissipatam, dissimulauit, & libello minime respondit : non tamen inutilis fuit hæc innocentiae nostræ significatio. Nam cum Archithalassus in metropolim rediisset, grauius questus dicitur, quod in re tanti momenti parum consulte processisset, illum enim, quem verberatione mactauerat, satis constare, exploratorem Amacaensem nunquam fuisse, sed Europæorum Sacerdotum discipulum, qui volentibus Proregibus Xaucei commorabantur. Misi Procuratores dato libello, in metropolim ire perrexerunt, vt alium libellum Magistratibus, qui hac de re cognoscebant, offerrent, sed cum Fratrem nostrum iam obiisse reperissent, ad cæteros captiuos rebus necessariis, auxiliisque promissione re-
crean-

creandos, sese ad carcerem contulerunt: hi reuixisse sibi visi sunt, dum rem desperatam ad spem reuocari sentirent.

H I C maxime status erat rerum nostrarum *Ciau Tauli* in Cantonensi prouincia ita desperatus, ut gra- *rem Chri-* uius nullum discrimen expeditio vniuersa ad *stianam* eam diem adixisse videretur: sed non diutius Di- *stabilit* uina manus auxilium distulit: misit enim reducē *Xaucer.* è Regia Magistratum summum ex ordine, quem *Tauli* vocant, qui rem vniuersam ita composuit, ut de eo dicere soleret P. Nicolaus, qui tumultus pondus vniuersum è vicinia sustinebat, eum semper visum sibi Angelum cælo missum ad rem Christianam suo loco denuo stabiliendam: id factum est in hunc fere modum. *Ciau Tauli* è Regia redibat nouis honoribus auctus, & in antiquis confirmatus: nam in metropolim mittebatur Archithalassi munus administraturus, ideo quod auctor huius imaginariæ rebellionis, cum eiici metueret, missionem petierat & impetrarat: nouus igitur Archithalassus magnam Pechini cum Nostris necessitudinem contraxerat, & cum P. Matthæo nominatim. Vbi is igitur Xaucem appulit, pro veteri amicitia à P. Longobardo visitatus est, ab eoque humanissime exceptus: multa eo narrante pro tribunali de P. Matthæo audiuit, deque reliquis in Regia Sociis, ab eo se Sciothericum horarum indicem accepisse dicebat, cuius vtendi modum ediscere cupiebat. Vicissim narrat ei P. Nicolaus falsæ rebellionis rumorem, Fratris nostri mortem iniustissimam, ac cæterorum in metropoli vincula: auxilium ab eo petiit, & ne quid excideret, prolixiore libello memoriam confirmauit. Promisit omnia se futurum accurate, quod eorum innocentiam probe comperisset: noluit tamen eum secum in metropolim abducere; ita enim fauere volebat, ut ta-

men iudiciorum morem vellet obseruare: nihilo tamen minus P. Nicolaus paulo post subsecutus est, vt Fratris nostri cadauer recuperaret, sed quoniam nondum maturam rem esse vidit, accepto à Lusitanis, qui ad nundinas venerant, annuo commeatu, Xauceum reuersus est.

*Tauli no-
uus Archi-
thalassus
iubet Ama-
caensem
statum ex-
plorari.*

N O V V S igitur Archithalassus cum in metropolim peruenisset, turbata omnia reperit, nondum sedato apud suspicacissimos homines metu: ac tametsi iam rei totius ordinem satis certo fuerat assecutus, finxit tamen se aliquid de Amacaensi rebellionē suspicari, vti omnia iuris forma cognita componeret. Misit primum Xauceum ad vrbis Gubernatorem diploma, quo inquiri iubebat, quinam essent Lōgobardus, Cata-neus, Franciscus & Ignatius. Vrbs Gubernator, qui nouerat illius cum Nostri amicitiam, instituta perfunctorie inquisitione omnia misit, quæ ad Nostrorum innocentiam declarandam profutura videbantur: Amacaum idem Archithalassus militum Praefectum virum sagacem misit, qui res Amacaenses exploraret. Ille, cum eo aduenisset, P. Cataneo renunciari iussit aduentum suum, ab eoque facultatem petiit exscendendi, cupere se eum certis de rebus in ipso Collegio nostro alloqui: arbitrabatur enim illum non Nostri solum, sed etiam vrbi præesse vniuersæ. Respondit P. Cataneus, nullam exscendendi Sinas petere solere facultatem, ac si petenda esset, id ad se minime pertinere: simul subsecutus est nuncium, eumque in Collegium nostrum abduxit, vbi exceptus est ab omnibus, qua fieri potuit humanitate: nihil è Collegio vniuerso fuit, quod non ipse videret: & cum in Bibliothecam deductus esset, dixit P. Cataneus: Hæc sunt arma, quibus ego ad Sinense Regnum adspiro; cum in scho-
las,

las, hi sunt milites, quibus Regnum vestrum expugnabo: intellexit igitur Nostros viros esse Religiosos, qui suam aliorumque salutem curarent. Inde deductus est ad videndam urbem vniuersam; nulla fuit familia Religiosorum, nulla Xenodochiorum vel Nosocomiorum domus, quam non ipse iustravit. Ergo in metropolim reuersus, alia quam quæ sparsa fuerant, nunciauit, maximeque P. Cataneum aliosque Socios commendauit.

E R G O his auditis nouus Archithalassus causam vniuersam à Progubernatore ad quartum Assessorem vrhis reuocauit, cui omnia superiora maxime displicuisse constabat. Causa igitur cognita renunciauit, quanta iniuria Nostris facta fuisset ac fieret: quam perturbate omnia ab Archithalasso & Progubernatore administrata fuissent. Nouus igitur Archithalassus in Tribunal suum accusatorem, qui præerat Maritimis in metropoli excubiis cum reliquis captiuis adduci iubet, ac primum accusatorem compellans, hæc pronunciauit: Accede hominum sceleratissime, qui iniustissimam Francisci Martinez mortem insidiosissime procurasti, ac cæteros sine causa tanto tempore vexatos detinuisti, nunc è cælo vindicta in caput tuum redit. Vbi puluis tormentarius, vbi sclopeta, vbi cæteri bellici apparatus? Itane tres pueri Regno nostro perniciem moliuntur? Si quod fecisti spe lucri fecisti, nunc ego tibi pro meritis omnia persoluum: & quidem nunc ad Proregem ibis, qui si te merita verberatione mi-

*Notiss
Tanti casu
suis sociorū
pro tribu
nali pro
pugnat.*

*Accusator
Sociorum
veniam postulat, &
una cum
propinquis
exulat.*

etiam, qua ex causa maleficium hoc commentus esset? respondit: Id se fecisse in Pro gubernatoris gratiam, qui omni arte procurabat populo probare, non vanum fuisse tumultuantium Lusitanorum metum. Deniq; omnes ad proregem ducti sunt, sed Nostri iam liberi ideo mittebantur, ut ab eo iniuriæ sibi factæ pœnas de accusatore repeterent. Ac nemini dubium videbatur, quin à prorege cognita causa extremo supplicio plecteretur, verû largitione propinqui cuiusdam proregis intercessionem, & cum ea vitam impetrauit: verum uti in metropolim rediret animi satis non habuit, quin potius vna cum eo propinqui eius omnes sponse sua exularunt, sparsusq; est rumor eo adnitente, quasi diem suum obiisset, qui ex eo creditus est, quod nusquam hæcenus appareret.

Archithalassus & Pro gubernator muneribus suis privantur.

ANNVS insequens de Magistratibus omnibus ex more inquirebat: hac inquisitione Archithalassus & progubernator, hac ipsa ex causa aliisque malefactis, muneribus suis exciderunt, & inepti per vniuersam vitam ad Rempublicam gerendam declarati sunt. P. vero Cataneus Amacai audiens rem ita fœliciter compositam, misit in metropolim libellum, quo impositis sibi calumniis respondebat, referebat etiam diploma sibi à præfide Tribunalis cuiusdam Nanchino missum, uti in eam Regiam teneretur, & si quidem per eum liceret, velle se de suis rebus in eo ipso metropolis Tribunali reddere rationem. Hoc libello recreatus est Archithalassus, & ad eius finem ita subscripsit: Innocentia tua Sole clarior est, rem omnem probe comperi, nihil est, quod in metropolim venire labores re iam iudicata, nec erit quisquam qui hac de causa tibi sit molestiam illaturus. Inde edictum publicum proposuit, quo ad verbum P. Catanei libellum, & suam subscrip-
tionem

Innocentia P. Nicolai declaratur.

ptionem retulit: iussitque populum quietum esse ac securum, falsa esse omnia, quæ de Lusitanis & Cataneo sparsa fuissent. Hoc edictum locis publicis affixum duos menses refigi vetuit.

IVSSERAT Visitator ante mortem, vti ad stationem suam cum alio reuerteretur, is erat P. Sabatinus de Vrsis Italus. Ergo visi sunt composito nunc tumultu secure posse introire; atq; ita in conducta scapha Xauceū nullo prohibente peruenerunt: secum deferebat P. Cataneus libellum, & Archithalassi rescriptum. Extemplo in vltiores Prouincias transitori, Nanhium nauigarunt: ibi cognitus est P. Cataneus ab hospitiorum præfecto, qui per montem transitum illum celebrem interdixerunt, asserentes, priora contra eum edicta nondum reuocata; nec satis fidebant, nondū audito Archithalassi rescripto. Ergo Xauceum iterum redierunt, ibique Archithalassum ipsum Iudicem reppererunt, à quo P. Nicolaus patentes literas petiit absoluti à calumnia Catanei, & impetrauit; auditoque ibi Cataneum degere, eum in diem insequentem in suum tribunal euocauit; nec tamen res illa Nostris periculo carere videbatur; ex eo quod Archithalassus eum edicto publico in diem insequentem ad suum tribunal euocabat, asserens, eo se die Catanei causam excussurum. Iuit igitur bonus pater ad omnia comparatus: vix in conspectum venerat, cum Iudex ad eū recreandum vultu hilaritatem præ se ferens leni risu interrogauit; an Sinarum Regnum tandem aliquando occupasset? tum nonnulla de Iaponibus, qui Amacaum aduenerant, & de Æthiopiibus Lusitanorum seruis quæsiit: de Iaponibus ita respondit: eos procella aduectos commiseratione humana exceptos fuisse, sed extemplo in Iaponiam remissos. De seruis dixit, eos, si quid Sinis inferrent molestiæ, id vel insciis, vel inuitis heris

*P. Nicolaus
cum Socio
transitu
prohibiti
diploma
obtinuit.*

facilitari. Ad extremum approbavit eius consilium de Amacaensi oppido relicto, vbi obtrectatores habuisset totius calumniæ inuentores. Reficitum est à Nostris deinde, eum ad Proregem scripsisse, se Cataneum vidisse, & innocentem declarasse, & rem omnem Amacaensem compositam reperisse. His ita confectis, Prorex de re tota Regem libello longiore admonuit, & falsos rumores aperuit, imò rationibus permultis probavit sane dilucide, Amacaenses Lusitanos neq; velle, sed nec posse quicquam in Sinēse Regnum machinari. Hunc libellum Nostrī legerunt, & Lusitane scriptum Socios ad Amacaum remiserunt.

HOC diplomate muniti Socij duo iter suum pacatissime confecerunt, & Nanciani literas P. Matthæi Superioris repererunt, quibus P. Cataneus Nanchini confidere, P. Sabatinus Pechinum nauigare iubebatur. Facta est etiam P. Nicolao ab Archithalasso facultas cadaueris Francisci rependi. Ergo in metropolim se contulit, & cadauer accepit agnitum ex ipsis vestibus, & vinculis, quibus honestus potius, quam onustus terræ fuerat commendatus. Relatus est igitur Franciscus Xauceum, & persolutis Ecclesiastico ritu iustis, à Neophytis æque ac Ethnicis amico solito ritu complorabatur: quæ res commode cecidit, vti intelligerent omnes, eius ac cæterorum innocentiam à grauissima calumnia liberatam: denique primo quoque tempore Amacaum ad communem Nostrorum sepulturam relatus est. Atque hunc finem habuit Cantonienſis tumultus ille ita sedatus, vt profuisse potius, quam in posterum nocere posse videretur. Sed nondum laborum finis: eo ipso tempore Nostrī Xaucei duplex discrimen adierunt.

VRBIS infimus Gubernator ac Præses vir erat
cupi-

*Franciscus
Xaucei ho-
norifice se-
pelitur.*

cupidus, & miris artibus vndecunq; poterat largitiones per fas nefasque corradebat; eo vel auctore vel dissimulatore accusatio falsa in P. Nicolaum libello secretiore, nocturnis horis in atrium coniecta fuisse dicebatur; eo libello quatuor Regionis, in qua Nostri commorabantur, Præfecti numerabantur, qui commissum à P. Nicolao adulterium cum muliere ex ea Regione asserabant. Monitus est Noster se hac de causa in tribunal euocandum: præuenit igitur & petiit etiam atque etiam, vti hac de re inquireret, & pro rei veritate sententiam pronunciaret. Euocati sunt Præfecti in libello nominati, vt accusationem pro sua recognoscerent. Hæc fecte omnia agi ab homine cupidissimo dicebantur, vti largitionem aliquant ad præsens periculum propulsandum emungeret: quod nuper fecerat cum sacrificulo quodam, quidem crimen, criminisque pœnam nummis redemerat. Euocati igitur Præfecti, negant similem accusationem à se conscriptam, nec vllis vquam tormentis aut verberationibus adduci potuerunt, vt aliud enunciarent: imo in tormentis dixerat quidam, se si tam ingenti calumnia innocentem affecisset, neque se posse, neque posteros suos cœlestem vindictam euadere. Illa ipsa mulier criminis, vt aiebant, consors, tormentis cedens, falsa quidem est crimen cum aliis aliquot commissum, sed semper se Sacerdotem externum vel vidisse, vel nouisse pernegauit. Ergo ad P. Nicolaum cupidus homo sæpe submittebat, qui nummos exigeret pro innocentia suæ declaratione: noluit tamen Pater, ne obolum quidem vel dare vel promittere, ne quam è simili largitione criminis alicuius labem non alias facile eluendam admitteret: quæ res Neophytis Ethnicisque permultis innotuit, non sine admiratione constantia. Ergo vbi spẽ largitionis amisit, pronunciauit

Alia in P. Nicolaum falsa accusatio.

P. Nicolai innocentia deprehenditur.

denique sententiam in hunc modum. Multabatur præfecti certa pecuniæ summa, quod accusationem à se scriptam pernegassent. De P. Nicolao referebat, eum & hac calumnia liberum, & quolibet alias crimine, magna integritatis fama semper vixisse: quæ sententia Nostris Deo gratulandi causam dedit, cuius opera periculosa rei Christianæ calumnia fuisset eius præco liberatus.

*Alia calumnia
contra Socios.*

ALIVS labor huic deinde non ita multo post successit. Venerat sedato Cantonienſi tumultu Xauceum è metropoli nescio quis militum præfectus: eo narrante persuasum est vicinis nostris, vrbane trans flumen Regionis vrbem vniuersam nostra causa in euidentis fuisse discrimen adductam. Ergo hinc coniurationis occasionem sumentes, libello scripto ab eo ipſo Archithalasso Cantonienſis causæ Iudice postularunt, vti Noſtros ea vrbe pelleret, quorum causa toties vrbana trans flumen Regio vexabatur: à Magistratibus sepe multata, nuperrimo tumultu concussa, nulloque ad eam diem commodo recreata. Tametsi Iudex intelligeret, quanta iniuria postulatio hæc scripta esset, & quam bene meritas legibus pœnas criminum suorum luissent, edictum tamen illis dedit, quo iubebatur obseruare, num quisquam alius Amacao Socius recens adueniret, neque sineretur in alias prouincias penetrare: quod si fecissent, omnes tum sua sede pellerentur, atque ita conqueuerunt. His permoti Socij sedem hanc tandem aliquando relinquendam alioque transferendam iudicarunt. Nam Cantonienſis tumultus superior plerosque à Noſtris auerterat, aut Neophytis languorem excitarat, & vicinia vniuersa non diu quietura iudicabatur, eo tamen tempore Noſtri, ne pelli viderentur, nihil mouendum censuerunt.

Ex India Cataium lustraturus mittitur è nostra
Societate Benedictus Goesius Lu-
sitanus.

C A P V T XI.

SOCIORVM literis, qui Mogoris Regiam *Sinarum*
Sincolunt, auditum est in India de celeberrimo *Regnum*
Regno illo, quod Saraceni Cataium vo- *Cataium*
cant, cuius iam olim nomen, auctore Marco Pau- *olim dictū.*
lo Veneto, notum fuerat Europæis, sed aliquot
deinde sæculorum memoriæ ita exciderat, vix vt
esse crederetur. Scribebant Patres illi Catai Re-
gnum illud ad Ortum spectare, Borealiorem ali-
quanto ipso Mogorū Regno: in eo fidei Christia-
næ cultores reperiri multos, templa, Sacerdotes,
ritus, persuadebant. Ergo P. Nicolaus Pimenta *Nicolaus*
Lusitanus Indiæ Orientalis Visitator moveri *Pimenta*
cœpit cupiditate gentem illam Sociorū Nostro- *Cataium*
rum opera excolendi, maxime quod pronum ef- *excolere ad-*
set coniectare, gentem à suo capite tantis loco- *laborat.*
rum spatiis diuulsam in errores aliquos incidisse.
Ergo de re tota Pontificem Maximum Regem-
que Catholicum censuit admonendum. Regis
iussu Indiæ Prorex (qui tum erat Arias Saldagna)
habebat in mandatis, vti hanc expeditionem è
Visitatoris præscripto, sumptu ac fauore prose-
queretur, quod ille pro sua infidei propagatio-
nem & nominatim in Ordinem nostrum pro-
missione præstitit cumulate. Ad eam rem igitur
Visitator explorandam, Fratrem è Nostris vnum
delegit Benedictum Goesium nomine, Lusita-
num, virum apprime Religiosum ac prudentem,
qui ex longa, quam traxerat in Mogorum Regno
moram, sermonem Persicum exacte callebat, &
Saracenorum mores omnino penetrarat, quæ
Pp_5 duo

duo necessaria videbantur ei, qui hoc iter tentandum suscepisset.

AVDIERANT Nostri quidem è P. Matthæi literis è Sinarum Regno Regiaque transmissis, Cataium alio nomine Sinense regnum appellari, quod iam supra variis rationibus confirmatum est: sed quod hæc cum Sociorum Mogorensium literis pugnarent, dubitatum est primo, & deinde à Visitatore in Mogorensium Sociorum partes inclinatum: afferebatur enim in Cataio Saracenos complures reperiri, de Regno Sinensi credebatur ineptissimam sectam minime penetrasse, & negabatur in eodem regno vllum esse Christianæ legis ab omni sæculorum memoria vestigium: hæc quia Saracenis auctoribus, qui oculati testes hæc se vidisse narrabant, credita sunt certiora: visum est igitur Regnum illud Sinensi conterminum, etiam nomen suum vicino concessisse, atque ita negotium profequi visum est, siue ut omnis dubitationis scrupulus eximeretur, videreturque num ex ea parte compendiosiore via commercium cum Sinis institui posset.

Cataium regno Sinensi visum est conterminum.

Saracenorum error circa legis Christianæ professores.

DE Christianis porro, qui apud Cataium, id est, Sinas, ut infra videbitur, reperiri certum habebatur, Saraceni vel more suo mentiebantur, vel certis indiciis delusi hallucinabantur. Cum enim ipsi nullam venerarentur effigiem, & in Sinarum templis multas viderent non absimiles speciei, qua Dei parentem Divosq; nonnullos pingimus, arbitrari potuerunt, utramq; Religionem in vnum conspirare: videbant cereos ac lampades aris imponi, profanos illos Sacerdotes pene sacris vestibus, quas pluuialia libri nostri rituales vocant, indui, supplicantium pompam explicare, canere ad eum fere modum, quo in Ecclesia canitur ex D. Gregorii instituto, aliaq; similia, quæ
dam en

dæmon ineptus sacrorum imitator & honorum Diuinorum affectator eo transtulerat: his omnibus igitur adduci facile potuerunt Negōtiores maxime Saraceni, vt arbitrarentur, hos esse Christianæ legis Professores.

BENEDICTVS noster igitur hac ratione iter suum instituit, Negōtioris Armenii Christiani habitū imitatus, nomen accepit Armenio ex more *Abdula*, quod Dominum significat, & addit, *Isai*, quod sonat Christianum: accepit etiam à Rege Mogorum Achabar nomine, Sociorum amico præcipue vero ipsius Benedicti, varia ad Regulos varios diplomata, qui vel ei vestigales vel amici esse sciebantur. Ergo pro Armenio habitus est, quibus transitus liberior datur, à quo prohibitus fuisset, si pro Hispano haberetur: varias secum merces detulit, tum vt seipsum illis distrahendis sustineret, tum vt Negōtior haberetur. Merces erant ex India Mogorisq; Regno permultæ, sumptum subministrante Indico prorege, & etiam ipso Achabar adiuuante. Adhibiti sunt illi à P. Hieronymo Xauerio, qui missioni Mogorensi iam multos annos præest, Socii duonatione Græci, locorum periti; eorum alter Sacerdos erat ad Benedicti solatium, & hic Leo Grimanus vocabatur, alter negotiator erat nomine Demetrius. His additi sunt quatuor famuli natione primum ac professione Saraceni, postea vero Christianis adiuncti. Verum hos omnes in Regia Mogoris altera *Laor* nomine, inutiles sibi dimisit, & Armenium vnum nomine Isaac, in hac ipsa Regia coniuge & filiis auctum substituit. Hic præ cæteris omnibus fidelis fuit, & perpetuus totius itineris Achatès. Discessit igitur à superiore suo Frater noster, vt ex eius literis patentibus constitit, anno supra secularem tertio, Ianuarii mensis die sexto.

*Benedictus
Armenij
Christiani
habitus iter
instituit.*

*Benedicti
Socij.*

ANNO

*Benedictus
discedit à
Regia Laor.*

ANNO quolibet, Mercatorum comitatus ex hac Regia instituitur in alterius Regni Regiam, quæ proprium Regem habet, Cascar nomine appellatam: simul omnes iter instituunt, vel mutui auxilii causa, vel vt se à latronibus tueantur. Numerus fuit fere ad quingentos magno iumentorum, camelorum & curruum numero. E Regia igitur Laor discessit per solemnes ieiuniorum dies, ipso anno & menstruo itinere deuenierunt in urbem Athec nomine, etiam tunc in prouincia

Athec.

Passaur.

Caphersta.

Laor sitam. Post dies fere quindecim flumen transmiserunt latum, quantum sagittæ tractus excurrit: id transmittitur nauigiis ad Negotiatorum commoditatem. Ex altera fluminis ripa dies omnino quinque substiterunt, admoniti de latronibus magno numero imminentibus: deinde post duos menses in aliam urbem, cui nomen Passaur, perueniunt: ibi dies viginti ad necessariam quietem substiterunt. Postmodum in aliud oppidum exiguum tendentes, obuium habuerunt peregrinum quendam Anachoretam, ab eo intellexerunt, triginta dierum itinere urbem abesse, nomine Capheritam, in quam Saracenis aditus minime permittitur, adeuntes vero capite puniuntur, Echnici tamen Negotiatores minime prohibentur ingressu urbium, sed à templis tamen excluduntur: narrabat illius Regionis indigenas omnes non nisi atratos ad templa procedere, agrum esse feracem, & vix copiam reperiri. Frater noster Benedictus eo propinante, vinum esse probauit nostrati simile: quæ res vti apud Saracenos eorum locorum est insolens, ita suspicionem ingessit, eam Regionem fortasse à Christianis habitari. In eo loco, vbi peregrinum illum repererunt, viginti alios dies substiterunt. Et quoniam latrociniis infestum iter ferebatur, à loci Domino milites quadringentos ad comitandum

acce-

acceperunt. Hinc diebus quinque supra viginti in locum, cui Ghideli nomen est, deuenere. Toto hoc itinere impedimenta & sarcinæ ad pedem montis vehebantur: Negotiatores cum armis ex ipso montis apice latrones explorabant: solent enim transeuntes saxis obruere, nisi quis ex ipso monte vim vi propulsarit. In hoc loco tributum à Negotiatoribus penditur; & latronum impetu facto, multi mortales saucii, vix vitam sarcinæque tuiti sunt. Benedictus Noster fugam in sylvas arripiens euasit, sed nocturnis horis redeuntes sese à latronibus subdixerunt. Post alios dies viginti Cabul tenuerunt (ea est vrbs, emporium frequens, nondum extra terras Mogoris regno subiectas) eo in loco Nostri totos octo menses substiterunt. Nam è Negotiatoribus aliqui de vltiore itinere cogitationem deposuere, & reliqui sua paucitate deterriti, pergere non audebant.

Ghideli.

Locus à latronibus infestus.

Cabul emporium.

IN hoc ipso emporio incidit in Negotiatorum comitatum soror Regis Cascar, per cuius Regnum in Cataium transitus erat necessarius: Rex dicitur *Massamet Can*: eadem erat domini Cotan alterius Regis parens: ipsa vero *Agehanen* vocabatur: *Age*, prænomen est, quo Saraceni eos cohonestant, qui peregrinandi studio ad impostoris cadauer sese *Mecham* contulerunt: illa enim impie Religionis causa tanto locorum intervallo *Mecha* redibat, & necessario sumptu ad iter destituta, à Negotiatoribus auxilium expetebat: addita promissione, se omnia cum fide ac scenore liberalissime reddituram, cum in suum regnum mercatores deuenissent. Visa est Fratri nostro non omittenda occasio, vti alterius regni sibi Regem deuinciret, iam enim Mogotica diplomata expirabant. Ergo mutuos illi è distractis mercibus aureos fere sexcentos dedit, qua liberalitate,

Soror Regis Cascar in Negotiatorum comitatum incidit.

ralitate, quod etiam in contractu foenus respici-
set, vinci se minime passa est : nam deinde mar-
moris illius apud Sinas nobilissimi fragmenta
restituit, qua merce nulla alia est Cataium pe-
tentibus accommodatior.

*Alter è So-
citis Benedi-
cti reuer-
titur.*

Ciaracar.

*Paruam
oppidum.*

*Aingha-
ran.
Calcia.*

*Gialala-
bath.*

Talhan.

Cheman.

HINC itineris instituti molestiis cedens, re-
uersus est Leo Grimanus Sacerdos: & Demetrius
eius socius in ea vrbe substitit Negotiationis cau-
sa. Abiit Frater noster cum vno Isaaco Armenio
in ceterorum Negotiatorum comitatu. Iam enim
accidentibus aliis tuto sibi pergere posse vide-
bantur. Prima vrbs quæ obuia fuit, *Ciaracar* vo-
catur, quo in loco magna est ferri copia. Hic mo-
lestiam passus est insignem Benedictus noster.
Nam in his extremis Mogorum regni finibus di-
ploma Regium negligebatur, quo diplomate im-
munis ab omni vectigali hætenus iter fecerat:
inde post dies decem in oppidum exiguum de-
ueniunt, *Paruam* nuncupatur, & hoc est vltimum
Mogorum Regis oppidum. Post quinque die-
rum quietem, in altissimos montes, iter est die-
bus viginti in Regionem, cui *Aingharan* nomen
est, deuenerunt: post alios quindecim *Calcia* te-
nuerunt. Gens est huius Regionis capillitio bar-
baque flaua instar Belgarum, qui hanc Regionem
variis in pagis incolunt. Post dies decem obuium
habuerunt locum quendam, *Gialalabath* appel-
latur: hic Bracmanes vectigalia exigunt ipsis è
Rege Bruarate concessa. Post dies deinde quindecim
Talhan deuenerunt: vbi mensem vnum sub-
stiterunt ciuili tumultu deterriti. Nam ex rebel-
lione Calcienfium populorum itinera minus se-
cura ferebantur. Hinc in *Cheman* pergentes,
sub Abdulahan Rege Samarhan, Burgauia, &
Bucharate, aliorumque Regnorum contermi-
norum oppidum est exiguum, cuius præfectus ad
Negotiatorenses misit, qui moneret intra muros
fese

se se recipere, extra non satis tutum esse à tumultuantibus Calciensibus: verum Negotiatores responderunt: Velle se tributa pendere, & nocturnis horis iter suum persequi. Verum oppidi præfectus plane inhibuit, asserens rebelles Calcienses equis hæcenus carere, quos si comitatui rapuissent, iis ipsis acrius populaturos, & oppido maiorem molestiã procuraturos: tutius videri, si vna cū suis vim Calciensium propulsarent, vix dum ad oppidi muros aduenerant, cū nunciatur, Calcienses aduenire: quo audito præfectus vna cum suis gloriosus fugam arripuit. Negotiatores in hoc discrimine subitam è sarcinis velut arcem excitarunt, & in eam magnam vim saxorum intulerunt, quæ vsui essent, si quando sagittæ defecissent. Id cum Calcienses reperissent, Legationem ad Negotiatores mittunt, nihil esse quod vereantur, se itineris comites ac defensores futuros: neque tamen fidendum tumultuantibus arbitrantur. Ergo communi consilio fugam arripiendam iudicarunt. Hoc negotiatorum consilium nescio quis ad rebelles detulit. Ergo impetu facto dimissis sarcinis in syluam vicinam sese receperunt, interim latrones è sarcinis quidquid placuit eduxerunt, deinde euocatos è syluis negotiatores, latrones ipsi intra vacuos muros cum sarcinis reliquis abire permiserunt. Benedictus noster nihil præter equum amisit, quem tamen etiam postea cum gossipinis pannis permutatum recepit. Intra muros degebant illi non sine ingenti metu, ne fortasse à rebellibus omnes impetu facto mactarentur. Verum eo ipso tempore ad rebelles misit Dux quidam è maximis, nomine *Olobet Ebadascan*, Bucharatis Regione fratrem suum, qui minis Calcienses rebelles delegit, vt Negotiatores liberos abire permitterent: sed toto eo itinere varie à latrunculis

Negotiatores ex sarcinis ac com excitant, & sperantur.

Latrunculis quatuor

comi-

*Benedictum
inuadunt.*

*Badascian
urbis incolæ
in Negotia-
tores erum-
punt.*

*Ciarcin-
nar.*

Serpanil.

*Sarcil Pro-
uincia.*

comitatus cauda carpebatur. Et quidem in Benedictum nostrum, cum nonnihil substitisset, quatuor latrunculi ex insidiis eruperunt, quorum ipse vim elusit in hunc modum: Eripuit capiti Persicum pileum, & in latrones coniecit, hi de pileo harpasti ludum exercentes spatium Fratri nostro dederunt ad actis equo calcaribus sagittarum ictum præcurrendi, seque reliquo comitatu adiungendi. Post octiduū pessimo itinere in Tenggi Badascian peruenerunt, Tenggi iter molestum sonat, est enim angustissimū, & non nisi singulis transitus patet in altissima magni fluminis ripa: huius vrbs incolæ vna cum cohorte militū, quæ comitabatur, in Negotiatores insiluerunt, & erepti sunt Fratri nostro tres equi, quos deinde munusculis redemit; decem dies hic substitere, & diei itinere Ciarcin nar tenuerunt: hic dies quinque imbribus detenti sunt in aperto campo, & supra cœli inclementiam iterum à latronibus inuaduntur. Hinc post dies decem in Serpanil deueniunt, sed desertus locus erat, mortalibus omnique comœtu destitutus; in arduum montem conscensum, cui Sacri thma nomen est, in hunc montem euadere non nisi robustiores equi potuerunt, reliqui longiore sed faciliore itinere perrexerunt. Hic Fratri nostro è iumentis duo læsis pedibus claudicabant, & famuli labore fatigati eos dimittendos iudicabant, sed demū reliquos consecuti sunt. Viginti dierum igitur itinere in prouinciam Sarcil deuenientes, pagos ibi multos vicinos reppererunt. Biduum ad reficiendos equos subsistunt: inde post aliud biduū ad pedem montis, cui nomen Cieccalich, perueniunt, cum multa niue conspersum dum conscendunt, plurimi mortales frigore obriguerunt, & ipse Frater noster ab extremo periculo parum absuit. Nam sex omnino dies in hac niue tenuerunt. Denique

in

in *Tanghetar*, quæ est Regni *Cascar*, delati sunt: ibi *Tanghetar.*
 è ripa magni fluminis in aquas cecidit Armenius
Isaac, & horas octo totas semianimis iacuit, ve-
 rum denique *Benedicti* auxilio ad se rediit, &
 post alios dies quindecim *Iaconich* oppidum te- *Iaconich.*
 nuerunt, & eiusmodi fuit iter, vt Fratri nostro
 sex equi labore interierint. Post dies quinque co-
 mitatum præueniens noster *Benedictus* solus in
 Metropolim præcessit, quæ *Hiarchan* appellatur:
 ex ea equos misit subsidiarios, & Socios de neces-
 sariis quoque prouidit, qui non ita multo post
 incolumes cum sarcinis & mercib⁹ Metropolim
 renuerunt, Nouembri mense eodem anno supra
 sæcularem tertio.

Reliquum itineris *Cataium* vsq³, quod ad *Sinarũ*
 Regnum esse compertum
 est.

C A P V T XII.

HIARCHAN Regni *Cascar* Regia celeberrima *Hiarchan.*
 est emporium, vel negotiatorum
 concursu, vel mercium varietate. In hac Re-
 gia finem accipit *Cabulensium* Negotiatorum
 comitatus: & inde instituitur nouus *Cataium* *Rex Cascar*
 versus, cuius comitatus præfecturam Rex mul- *vendit*
 to pretio vendit, ac præfecto Regiam in Nego- *præfecturã*
 riatos omnes per iter vniuersum communicat *comitatus*
 potestatem: is priusquam coalesceret annum *Cataium*
 spatium fuit. Ad iter enim periculosum ac longũ *vsque.*
 non nisi multi conspirant, nec annis singulis ad-
 ornatur, sed iis tantum, quibus in *Cataium* Re-
 gitum norunt iam se esse admittendos: nulla est
 negotiatio pretiosior frequētioreve in hoc itine- *Negotiatio*
 re toto, quam fragmentorũ pellucidi cuiusdam *in Iaspue.*
 marmoris, quod *Iaspin* nos vocabuli penuria so-
 lemus appellare: hæc fragmenta Regi ferunt al-
 lecti

lecti magnitudine pretii, quam Cataiensis Rex esse arbitratur è sua dignitate: quidquid Regi minus placet, liberum est in priuatos distrahere; lucro tali, cuius spes tantos labores sumptusq; bene collocatos putat, ex eo marmore variam supellectilem concinnant; vasa, vestium & zonarum ornamenta, quæ frondibus ac floribus affabre insculptis sane non exiguam referunt maiestatem: ea marmora, quibus plenum est hodie regnum, Sinæ *Iusce* vocant, & duplex est marmoris species: altera pretiosior, quæ è flumine Cotan, non procul à Regia educitur, eo fere modo, quo gemmas vrinatores piscantur, & instar filicû crassiorum educi solet: altera species inferior è montibus eruitur, & in saxa maiora diffunditur in laminas duabus fere vlnis latiores, quæ deinde ad iter accommodari solent: abest mons iste ab hac Regia dierum viginti itinere, & *Consangui cascio*, id est, mons lapideus appellatur, quæ verisimile est eum esse, qui eodem nomine in Geographicis descriptionibus huius regni quibusdam nuncupatur. Eruuntur hæc fragmenta labore incredibili, vel loci solitudine, vel marmoris duritia, ad quod tantisper emolliendum ferunt extracto desuper igne luculento domari: huius quoq; eruendi facultatem magno pretio Rex alicui Negotiatori vendit, sine cuius facultate toto contractus tempore cæteris Negotiatoribus effossio prohibetur. Cum eo tenditur, annuus ad operarios alendos defertur commeatus: neque enim breuiore spatio ad exulta hominibus loca reditur.

*Benedictus
Regem in-
uisit Ma-
hametum.*

FRATER noster Benedictus Regi visitationis officium impendit (dicitur is *Mahametum*) gratus fuit delato ex munere, nam horariam machinam è collo pensilem, vitrea specula, aliaque Europæa detulit, quibus Rex ita recreatus est atque delinitus, vt datorem in amicitiam patrociniūq; suum

suum receperit. Non aperuit initio Noster, velle se in Cataium proficisci, sed solum de Regno Cialis ad Ortum huius regiae ingressit sermonem, & ad iter illud diploma Regium impetrauit, adnitente maxime filio peregrinae illius Reginae, cui aureos sexcentos mutuos dederat, arctam etiam cum Palatinis variis necessitudinem contraxit.

SEX menses abierant, cum ecce tibi Demetrius ex antiquis Sociis vnus, qui Cabuli substrerat, aduenit, cuius aduentu Benedictus noster & Isaac Armenius gestierunt, sed breue gaudium fuit: nam ipsius Demetrii causa breui Noster aliquid adit discrimen: eo tempore ex Regis facultate Imperator ludibundus appellatus est à Negotiatoribus vnus, cui ceteri clientelaria obsequia & etiam dona ex more deferebant, tergiversabatur Demetrius ne sumptum faceret, & quoniam huic licet rebelles in vincula trudere, vel etiam verberatione plectere, parum ab utroque abfuit Demetrius: verum rem vniuersam sua prudentia composuit Benedictus noster, & intercessione supra munusculum veniam impetrauit. Aliud etiam grauius periculum fuit, nam cum in domum latrunculi irrupissent, Armenium vinculis constrictum, adacto etiam in pectus ferro, à clamore prohibebant. Sed è tumultu à Fratrem nostro Demetrioque auditi fugam rapuerunt. Abierat ad recipiendos mutuos nummos ad parentem Reguli *Quotan* Benedictus, aberat illius Regia itinere dierum decem, & eundo redeundoque menstruum spacium effluxit. Eo spatio sparsere Saraceni de morte Benedicti falsos sermones, aiebant enim eum à Sacerdotibus suis interemptum, ideo quod impostoris Prophetæ suæ nomen inuocare detrectasset, & iam Hiararchani Sacerdotes, *Catiscos* vocant, eum velut ab in-

*Demetrius
Benedictum
asssequitur.*

*Benedictus
occisus falso
sermone
proclama-
tur.*

testato ac sine hærede mortuum, suis fortunis spoliare aggrediebantur, quæ res Demetrio Armenioq; satis molestiæ intulit, dum sese tuerentur, vterq; Benedicti Socii mortem quotidiano luctu prosequerentur, vnde postmodum ex eius incolumitate gaudiû duplex fuit. Redibat enim cum pretiosiore marmore cumulate restitutus, inde ad gratias Deo referendas multa in egenos eleemosynæ nomine distribuit, quod suum institutum ipse toto itinere liberaliter retinebat.

*Benedictus
Mahometem
inubetur
inuocare.*

DIE quodam confederat cum aliis Saracenis epulo reficiendus, ad quod eum Saracenus quidam euocarat, ingressus est nescio quis armata manu furens, & stricto in pectus mucrone iussit, vt Mahometis nomen inuocaret. Respondit Noster, in vniuersa lege sua nullum hoc nomine inuocari solere, quod ideo omnino facere detrectabat. Ei ab astantibus subuentum, & furens ille domo extruditur, hoc ipsum de intentata morte, nisi Mahometem imploraret, sæpe ac sæpius accidisse narratur, sed eum Deus in itineris finem liberavit. Alio die quodam ab ipso Rege Cascar euocatur præsentibus legis impurissimæ Sacerdotibus atque literatis: Literatos *Mullas* vocant. Interrogatus, quam legem profiteretur, an Moysis, an Dauidis, an Mahometis, & in quam partem sese verteret Deû oraturus? Respondit Noster, se IESV legem profiteri, quem ipsi *Isai* vocant, & ad quamlibet partem orando conuerti, quod vbiq; Deum esse constaret, de hoc vltimo responso magna inter eos orta disceptatio, ipsi enim ad Occasum obuertuntur. Demum conclusum est ab iis, nostram quoque legem bonam posse videri.

INTERIM comitatus futuri Negotiatorum præfectus renunciatus est ex indigenis quidam *Agias* nominatus. Is quoniam de Fratre nostro audie-

audierat, virum esse cordatum & negotiatorem *Benedictus*
 vtcunque copiosum, eum domum suam ad ce- *se comitem*
 lebre epulū euocauit, in quo præter fercula Mu- *addidit*
 fici gentis more concertus minime defuerunt, *præfecto co-*
 sub epuli finem rogauit, vti se in hoc itinere Ca- *mitatus*
 raium vsque comitaretur, nihil magis optabat *Caraium*
 Noster, sed vsu Magistro didicerat tractare Sara- *vsque.*
 cenos: itaq; rogari se voluit, vt optimis legibus
 gratiā facere nō acceptare videretur, ad id igitur
 impetrandum Rex ipse à præfecto adhibetur. Is
 enim Benedictum rogauit, vt *Caruan basa*, id est,
 comitatus præfectum comitaretur. Recepit se fa-
 cturū, sed ea lege, Si patētes literas in vniuersum
 iter daret. Hac re offensi sunt prioris comitat⁹ Ca-
 bulani socii: nolebant enim eius absentia priuari.
 Nam multitudinem iam sæpe necessariam dixi.
 Monebant illum, ne indigenis fideret: Gentem
 peruersam hac arte fortunas eius omnes vitam-
 que deuorasse. Causatus est noster Regis se au-
 ctoritate permotum, comitatus præfecto pro-
 missum dedisse, à quo non esset integrum resilire:
 horum negotiatorum metus non erat vanus; ex
 ipsis enim indigenis asserebant permulti, tres il-
 los Armenios, quos à legis similitudine confun-
 debant, vix egressos vrbaniis muris ab itineris
 Sociis maectatum iri. Ergo Demetrius hoc metu
 territus, iam secundo ab vltiore peregrinatio-
 ne destitit, & hortabatur etiam Fratrem nostrū,
 vti retro se referret: verū, eum à se repulit asse-
 rens, nullo vnquam tempore se ab obediendo
 mortis metu deterrendum, maxime eo in nego-
 tio, è quo maxima Dei gloria sperabatur; indi-
 gnum sibi videri spes multorum irritas mortis
 metu truncare: Archiepiscopum Goanum, pro-
 regem ipsum sumptu facto fraudare: sperare se
 eius auxilio rem perfecturum, cuius patrocinio
 huc vsque perduxerat, quod si minus ex animi

sententia cederet, vitam libenter in hac causa positurum.

*Iter institutum Carthagini ver-
feco.*

AD iter igitur accinxit sese, & equos decem sibi ac Socio sarcinisque suis comparavit: alterum iam domi habebat. Interim abierat Negotiatorum præfectus domum suam ad iter sese comparaturus, quæ aberat ab Regia quinque dierum itinere. Ex eo loco Nuncium misit ad Fratrem nostrum, uti quamprimum iter arriperet, & exemplo suo cæteros Negotiatores vrgeret. Fecit libens, anno supra sæcularem quarto, medio fere Nouembri, peruentum ad locum *Iolci* nomine, ubi vectigalia pendi & Regia diplomata reuideri solent. Hinc *Hancialix alceghet, Hagabateth, Egriar, Mesetelec, Thalec, Horma, Thoantac, Mingieda, Capetalcol Zilan, Sarc Guebedal, Canbasci, Aconfersec, Ciacor, Acfu*, viginti quinque diebus hæc omnia loca peragrarunt, iter fuit molestum, vel saxorum multitudine vel arenæ sitientis inopia.

*Loca saxo-
sa.*

ACSV oppidum est Regni Cascar, cuius præfectus erat Regis nepos, annorum duodecim. Is iterum Fratrem nostrum euocauit, qui puerilibus eum donis profecutus, saccarum & similia donauit, exceptus est ab eo perhumane, & cum solemnis esset coram eo saltatio, rogauit Fratrem nostrum, uti gentis suæ more saltaret, quod fecit ipse, ne rem tantillam Regi negasse videretur. Parentem quoque huius Reguli inuisit, eique diploma suum ostendit, quod magna veneratione admissum est, huic muliebria munuscula dedit, cristallinum speculum, gosippinum ex India pannum, & alia huiusmodi. Euocatus est etiam à pueri Moderatore, qui publica negotia administrabat. In hoc itinere ex iumentis nostri Negotiatoris vnum in flumen rapidum incidit, nam cum nescio quo fune impeditos haberet pedes, disruptis vinculis in alteram fluminis ripam euasit,

*Benedictus
iubetur sal-
tare à Regis
nepote.*

euasit, sensit hanc iacturam Benedictus, & inuocato I E S V nomine equus seipso ad cæterorum Societatem incolumis renatauit, cui beneficio grates è præsentis periculo ereptus Deo retulit. In hoc ipso itinere desertum decurritur, cui *Caracathai* nomen est: id terram nigram Cataiensium sonat, ideo quod ferant, Cataienses ibi diutius commoratos: in hoc oppido quindecim dies cæteros Negotiatores præstolati sunt: inde tandem discedentes in *Oitograch Gazo, Casciani, Dellai, Saregabedal, Vgan*, ac deinde *Cucia* deueniunt, oppidum etiam exiguum; in quo ad reficienda iumenta mensem integrum substituerunt: nam & itineris molestiis, & marmoris pondere hordei-que inopia prope vires amiserant. Hic è Nostro quæsitum est à Sacerdotibus, quid esset causæ, cur per solemnis apud se ieiunii dies minime ieiunaret, id faciebant spe largitionis, vti relaxationem impetraret, aut multam persolueret: non exiguus fuit labor vim prope inferentium, vti in fanum suum ire cogeretur. Hinc abeuntes post quinq; & viginti dierum iter in urbem *Cialis* peruenerunt, exiguam illam quidem, sed bene munitam. Hanc Regionem moderabatur *Regis Cascar* filius illegitimus, qui audito Fratrem nostrum cum Sociis aliam legem profiteri, terrere illum coepit, asserens audaciorem æquo fuisse alienæ legis professorem in has regiones penetrasse: licere enim sibi illi vitam fortunasque eripere, sed lecto diplomate placatus, & accepto munere etiam amicus fuit. Nocte quadam diu *Dynasta* de lege ac secta sua cum Sacerdotibus Literatisq; disceptabat, & subito illi in mentem venit *Benedictum* nostrum euocare: misso igitur equo eum in palatiū inuitauit, & quoniam alieno tempore id fecerat is, qui primum parum benigne eum expedisset, vix dubitarunt eum ad mor-

Equus in columis seruatur.

Catace-thai.

Cialis Regiam perueniunt.

Benedictus à Rege vocatur ad disputandum.

tem euocari. Ergo à Socio nõ sine lacrymis auul-
sus, ipse ad mortem comparatus obeundam, hor-
tabatur Armenium Socium, vti idem animose
præstaret, vt si forte præsens periculum euade-
ret, Socios de sua morte redderet certiores. Bene-
dictus igitur in Palatium ingressus, iussus est cum
legis Mahometanæ Doctõribus disceptare, & eo
inspirante, qui dixit, *Dabitur vobis in illa hora quid
loquamini*, tam aptis rationibus Christianæ legis
veritatem confirmauit, vt ad turpis silentii me-
tas deuenirent. Regulus Fratrem nostrum sem-
per tuebatur, quæcunque diceret approbans, de-
nique concludit Christianos esse veros *Miserma-
nos*, quæ vox fidelem sonat, adiunxit etiam maio-
res suos eandem legem professos fuisse. Discepta-
tione finita, solemnem cum epulo excepit, & eam
noctem intra palatium pernoctare iussus est: di-
missus die postero iam tardius, ita vt iam Isaac
de eius reditu desperaret, reperit eum collacry-
mantem. Persuaserat enim mortem certissimam
tardius redeuntis. In hac vrbe tres omnino
menses substitere. Neque enim Negotiatorum
præfectus abire non nisi cum copioso comitatu
voluit, quo enim numerosior est, eo præfecto
quæstuosior: hac igitur ex causa minime permit-
tebat, vt quisquam præcederet. Frater noster
moræ longioris tædio & sumptuum magnitudi-
ne prouocatus, ad discessum aspirabat; ergo no-
uis donis delinitum Dynastam induxit, vti sibi
faceret eundi facultatem: impetrauit ille, inuito
præfecto ac Sociis, inter quos in posterum inter-
rupta familiaritas fuit.

*Benedictus
à Rege hu-
mane tra-
ctatur.*

*Benedictus
de statu So-
cio: um Pe-
chimensium
docetur.*

IA Mabire parabat ex oppido Cialis, cum è Ca-
taio superioris comitatus Negotiatores rediere.
Hi, vt solent, legationem mentiti in Cataiensem
Regiam penetrarant, & quoniam in eodem cum
Nostris aduenarum palatio Pechini fuerant
commo-

commorati, de P. Matthæo ac Sociis miranti Nostro se pro Cataio Sinas reperisse, certissima nuncia retulerunt. Hi Saraceni erant illi ipsi, de quibus libro superiore scriptum est, eos eodem tempore intra palatium idem trimestri fere spatio cū Nostros commoratos: narrarunt igitur Nostros Regi obtulisse horarias machinas, clauicordium, pictas imagines, & alia huiusmodi ex Europa: eosdem in ea Regia à maximo quoque coli, & veris falsa coniungentes, dixerunt, Nostros cum ipso Rege sæpe collocutos, & Sociorum vultum satis apte pingebant, sed nomina ignorabant; nam è Sinarum more Nostri aliud nomen superinducunt; addiderunt etiam ad fidem acrius exigendam schedulam à Nostris scriptam sermone Lusitano, quam è famuli cubiculum verrentis sordibus eripuerat ad rei memoriã, vti ad suos reuerfi, narrarent eam gentem, quæ hoc vtitur caractere, ad Sinas penetrasse. His nunciis cum Socio Noster satis recreati sunt, nihilque deinde dubitarunt, Cataium à Sinenfi Regno solo nomine discrepare, ipsamq; Regiam à Saracenis *Cambalu* appellatam Pechinum esse, quo priusquam abiret ex India sciuerat Sociorum literis Nostros cogitare.

ABEVNTEM Regulus suis literis securitatis causa profecutus est, & cum de illius nomine ageretur, qua ratione vellet inscribi, quæsit velletne Christiani nomen apponi? Volo, inquit ille, nam hoc *Isai* nomine appellatus vniuersum iter huc vsque decurri, cum eodem certum est terminare. Audiit hoc forte è Saracenis Sacerdotibus senex venerandus, qui ereptum capiti pileum in terram abiiciens, exclamauit: Ita plane oportet, hic fidelis est legis suæ obseruator; nam ecce in tua ipsius præsentia, qui aliam legem profiteris, & in cæterorum conspectu nihil dubitat Iesum suum

*Benedictus
palam
Christiani
nomen sibi
apponi petit
in literis
patentibus.*

confiteri. Nostri aliter plane se gerunt : nam vna cum Regione Religionem mutare perhibentur: inde ad Nostrum conuersus, eum inuisitato honore profecutus est. Ita splendet etiam in tenebris virtus, & ab inuitis etiam hostibus honoratur. Abiit igitur tandem cum socio suo & aliis paucis, & diebus viginti iter in *Pucian* eiusdem Regni oppidum promouerunt, vbi humanissime ab loci Praefecto excepti, necessario ex eius domo comenatu honorabantur. Hinc, in *Turphan* munitam urbem peruenientes mensem vnum substiterunt. Inde in *Aramuth*: hinc in *Camul* munitum quoque locum deuentum est: hic alium mensem se ac iumenta refecerunt, quoniam intra regni Cialis ditionem sunt habiti per humane, cuius in hoc oppido termini claudebantur. E *Camul* diebus nouem ad Boreales illos Sinensis regni muros deuenērūt, ad locum, qui *Chiaicuon* appellatur: ibi dies quinque supra viginti Proregis eius prouinciæ responsum expectarunt. Ergo tandem intra muros admissi diei vnus itinere in urbem *Socien* ingressi sunt, vbi de Pechino multus sermo, aliisque iam notis nominibus, omni denique scrupulo Fratrem nostrum exemit, nihil in posterum dubium Cataiense regnum à Sinensi, vt modo dixi, solo nomine discrepare. Quidquid Cialis inter ac Sinensis regni terminos iacet, Tartarorum incursionibus infame est; ideo Negotiatores magno per hæc loca metu procedunt, interdum enim explorant è vicinis montibus, sitne aliqua Tartarorum excursio, ac si securum iter iudicent, nocturnis tenebris silentioque tuti ire pergunt. Varios in itinere Saracenos misere maectatos repererunt, quod soli pergere minime dubitassent, quanquam raro Tartari indigenas ipsos maectēt, asserentes eos esse seruos suos ac pastores, quibus arietum greges, & bouum armenta eripiunt; sed neque

Pucian
oppidum.

Turphan,
Aramuth,
Camul.

Socien.

Locus à
Tartaris
infamis.

Tartarorū
vatio viuē-
dis.

neque frumento, neque oriza aliove legumine ipsi vescuntur, dicentes hoc iumentorum esse nō hominum pabulum: sola igitur carne vesci solēt, nec ab equis, mulis, aut camelis abhorrent, & tamen fama est eos diutissime vivere, & fere annorum centum excedere senectutem. Saraceni populi, Sinis ex hac parte contermini, imbelles sunt, & à Sinis nullo negotio subiici possent, si Sinæ de subiiciendis sibi nationibus laborarent. In hoc itinere nocte quadam Benedictus equo excidit, præeuntibus Sociis nec aduertentibus, eoque casu semianimis in terra iacebat; & iam comitatus in hospitij locum deuenerat, cum sentitur abesse Benedictus. Eum socius Isaac per obscuram adhuc noctem quærens minime reperiebat, donec vocem sensit, quæ Iesu nomen inuocabat, eius sonum secutus, Benedictum reperit, qui iam de assequendis Sociis desperarat: dixit igitur, Quis te Angelorum huc adduxit, vt me periculo eximeres imminenti? Adiutum igitur Armenius ad hospitij locum deduxit atque recreauit.

*Benedictus
semianimis
inuenitur.*

Fratri nostri Benedicti mors intra Sinense regnum, postquam ad eum excipiendum è Nostris vnus Pechino missus aduenisset.

C A P V T XIII.

AD Occiduam Sinensis regni partem, qua in Boream flectitur, celebres illi muri finiuntur, & spatium erat ducētorum fere miliariorum, quo spatium Tartari muris exclusi, sæpe in Sinarum regnum excurrentes tentabant ingressum, & etiam nunc, sed minore periculo, tentant:

*Muricorum
tra Tartaros.*

extru-

*Vrbes duæ
contra Tar-
tarorum
impetus.*

*Saraceni
Sinarum
subiecti le-
gibus.*

*Vectigal Re-
gi Sinarum
à Negotia-
toribus
quale pen-
datur.*

extractæ sunt enim ad retundendos eorum im-
petus vrbes duæ munitissimæ, & ad præsidium
milites in suas turmas distributi selectiores de-
putantur, habent proprium supra se proregem,
& alios Magistratus, quibus à Regia duntaxat im-
perari potest: in altera harum vrbiũ Prouincię
Scensi, *Canceu* appellata, residet Prorex cum reli-
quis præcipuis Magistratibus: altera *Socœu* appel-
lata, proprium habet Gubernatorem, & in duas
partes distributa est: altera Sinæ (quos hic Sara-
ceni *Cataios* vocant) altera Saraceni commoran-
tur, qui è regno Cascar, & similibus ab Occasu Ne-
gotiationum causa cõueniunt: ex iis multi, quod
redire nolint, iam vxoribus & filiis illigati prope
pro indigenis habentur, ad eum fere modum, quo
Amacai in Prouincia Cantonienſi confident Lu-
fitani, sed in eo differunt, quod Lusitani suis legi-
bus viuant, & proprios habeant Magistratus: Sa-
raceni à Sinis gubernantur, à quibus nocturno
tempore intra urbem suam clausi propriis muris
continentur, ac in reliquis nihil ab indigenis dif-
ferunt, eorum Magistratibus per omnia subiecti.
Lex est, eum qui annos nouem ibi substiterit, ad
suos reditu prohibendum. In hanc urbem fere ab
Occasu Negotiatores adueniunt, qui legatione
ficta, septem octo ve regnorum antiquis cum Si-
nensi regno pactis impetrarunt, vti sexto quoque
anno duo supra septuaginta legatorum nomine
Regi tributum pendant, marmor illud pelluci-
dum, adamantum fragmenta, cœruleum colorẽ,
& alia huiusmodi nescio quę inde, in aulam sum-
ptu publico, euntes, sumptu quoque publico re-
uertuntur, vectigal est honorarium potius, quam
utile; nam nemo carius hoc marmor comparat
ipso Rege, qui ab externis quicquam gratis acci-
pere contra magnitudinem suam esse arbitratur;
& quidem ita Regio sumptu excipiuntur, vt om-
nibus

nibus in numerum adductis, certum fit eos die quolibet supra necessarios sumptus à singulis singulos aureos in lucro reponi. Hinc fit, vt certatim à pluribus hæc legatio ambiatur, & magnis à præfecto Negotiator donis, ad quem nominatio pertinet, impetretur, cum tempus legationis aduenit, publicas Regum suorum literas effingunt, quibus Sinarum Regi clientelare obsequium deferunt. Similes legationes è variis regnis admittunt Sinæ è regnis Caucincino, Sian, Leuchieu, Coriano, & ab aliquot Tartarorum regulis non sine incredibili ærarij publici sumptu, quibus artibus ipsi Sinæ (qui fraudem minime ignorant) Regem suum ludunt, adulandi studio, quasi vero Sinenfi regno vectigal orbis penderet vniuersus, cum è contrario verius iis regnis à Sinis tributa pendantur.

IN vrhem Socæu Benedictus noster exeunte Benedictus anno supra sæcularem quinto peruenit, & quod peruenit in satis diuinam prouidentiam prodit, ex itinere urbem Si- longissimo copiosus peruenerat: iumenta trede- narum So- cim, famulos quinque stipendio conductos, pue- cess. ros duos in seruos coemerat, & ipse pretiosissimū præ cæteris marmor afferebat, quæ omnia aureis bis mille quingentis æstimata dicuntur; supra hæc viribus integris non ipse minus quam Socius, Isaac utebatur. In hac vrbe in alios incidit Saracenos è Regia reuersos, qui & ipsi iam audita de Nostris confirmarunt, & alia non supra fidem solum, sed etiam supra modum hyperbolice addiderunt, à Sinarum Rege Nostris quotidie argenteum stipendium, non pendi, sed certo mensuræ genere dicebant effundi: ergo mox Pechinum ad P. Matthæum literas scripsit, quibus eum Benedictus de suo aduentu commonebat: has literas tradidit ad P. Mat- Sinis quibusdam, verum quoniam Sinense no- thæum scri- strorum nomèn ignorabat, & Regionem, in qua bit literas.
com-

commorabantur, Europæis quoque characteribus eas inscripserat, qui deferebant, in Nostros incidere minime potuerunt: alias addidit anno insequenti sub Paschalem celebritatem, quas detulerat è Saracenis nescio quis ex vrbe illa fugitiuus: neque enim ipsi vel egredi vel ingredi iniussu Magistratum permittuntur: his literis itineris sui rationem & causam commemorabat, rogabatque vti modum quærerent Nostri, quo se huius vrbs ergastulo eriperent, & Saracenorum consuetudinem cum suauissimo Sociorum contubernio permutarent, cupere se in Indiam navigatione redire, qua via solent Lusitani. Iam dudum Superiorum ex India literis de instituta profectioe Nostri redditi fuerant certiores: itaque quotannis eum expectabant, & si quando negotiatorum mentito legationis nomine comitatus in Regiam deueniret; de eo Nostri inquirebant diligenter, sed ad eam diem nihil certi fuerat inauditum, siue nominis ignorantia, siue quod reuera superiorum annorum legatis ignotus esset: magnam igitur his literis Socij Pechinenses conceperunt voluptatem: hæc in exeuntem annum dimidiato fere Nouembri redditæ fuerant: actum est extemplo de mittendo ad eum è Sociis vno, qui quolibet modo eum in Regiam adduceret. Verum id consilij deinde displicuit, ne externus externo plus noceret quam prodesset: ergo missus est ex alumnis vnus, qui nuper in Societatem cooptatus tyrocinium nondum inceperat. Ioannes Ferdinandus dicebatur, iuuenis insigni prudentia & virtute: cui huiusmodi negotium tuto committi posse videbatur; additus est illi Socius earum regionum peritus Neophytus quidam, accepit in mandatis vti Benedictum, ac Socios in Regiam omni arte adducendos curaret, quod si Magistratum excubiæ falli, aut facultas impetrari

Vnus è Socijs ad Benedictum mittitur in Sinas adducendum.

trari minime posset, ipse cum Fratrem nostrum remaneret, datisque literis denuo Socios admoneret, non defuturos ex amicorum favore modos eum adducendi.

SATIS importuna videbatur huiusmodi peregrinatio, quo maxime tempore vis hyemis maxima in iis regionibus esse solet, aberat enim fere quatuor mensium itinere ab Regia Pechinensi oppidum illud, in quo substiterat Benedictus, & tamen P. Matthæus iudicavit, nihil ultra differendum, ne diuturniori tempore anceps de Nostorum statione dubitaret, & opportunum sane consilium fuit: si enim dies paucos moram traxisset, in viuis Benedictum minime reperisset: additæ sunt ad eum P. Matthæi literæ, quibus monebatur, qua ratione iter suum tuto instituere deberet, ad eum etiam reliqui Socij duo scripsere, fusa de rebus Nostris in ea Regia cupidum huiusmodi rerum commomentes.

BENEDICTVS noster in hac vrbe interim plus aliquantum à Saracenis patitur, quam in itinere tolerarat, & ob annonæ caritatem, quæ est in ea vrbe, marmor suum vilius prope dimidiato distrahere cogebatur. Corrasit igitur aureos mille supra ducentos, è quibus magnam partem æs alienum dissoluit, ex reliqua æris summa familiam vniuersam anno toto sustinuit. Interim negotiatorum comitatus cum suo Præfecto peruenit. Hic in conuiuiis excipiendis labente tempore eo angustiarum reductus est, vt mutuato viuere fuerit tandem coactus: & quoniam in septuaginta duorum legatorum numerum adlectus erat, aliquot marmoris fragmenta comparauit: & libras centum in terra occultauit, ne Saracenorum insidijs pateret: etenim sine hoc marmore ab itinere Pechinensi fuisset omnino exclusus.

IOANNES Ferdinandus Pechino exiit eiusdem

*Vnus è So-
ciii Pechino
ad Benedi-
ctum profi-
cisitur.*

dem anni Decembris vndecimo: & ecce tibi no-
uum in itinere infortunium. E Metropoli Pro-
uinciæ Scianfi, quæ *Singhan* appellatur, aufugit
famulus, & mediam viatici partem secum extu-
lit. Inde tamen aliorum duorum mensium itine-
re in urbem Soceu magno labore peruenit, anno
supra secularem septimo, Martio exeunte. Repe-
rit Benedictum nostrum morbo lethali lectulo
afflictum, qui superiori nocte, somnione an viso
incertum, didicerat, die insequenti è Nostris vnũ
Pechino aduenturum, qua ex causa socio Arme-
nio dederat in mandatis, vt in forum pergeret,
nescio cuius rei coemēdæ causa, quam distribue-
ret in egenos, Deum obtestatus, ne hoc somnium
spem eius eluderet. Armenius in foro nescio à
quo admonitus, Socium Pechino aduenisse, eiq;
ostēsus est Ioannes Ferdinandus, qui Armenium
subsequutus Fratrem nostrum Benedictum Lu-
sitano sermone salutauit, è quo agnoscens quod
erat, literas accepit, & eas sursum erigens solatio
plenus, ac lacrymis, in canticum, *Nunc dimittis*, e-
rupit; videbatur enim iam sibi quæ habuerat in
mandatis executus, peregrinationem suam ter-
minasse: literas deinde legit, & totam eam noctē
apud se pectori admotas retinuit. Quæ dicta quæ-
sitaque fuerint facilius erit conicere, quam ser-
mone longiore prosequi. Ergo Ioannes Ferdinā-
dus ad eum iuuandum applicuit animum, vt tē-
taret vtrum recuperatis viribus iter aggredi pos-
set Pechinense, sed vires vna cum Medico aptisq;
pharmacis defecerant, & aliud adhiberi malo re-
medium non potuit præter cibos Europeo more
conditos, quos illi Ferdinandus præparabat, atq;
ita diebus ab eius aduentu vndecim Benedictus
expirauit, non sine suspitione instillati à Sarace-
nis veneni.

*Benedictus
diem suum
obit.*

HABEBANT illi perpetuos excubitores ad
ea

ea rapienda, quæ morienti superfuissent; factum est hoc ab iis immanissime, & in hac iactura nullius rei maior sensus fuit, quam perisse itineris diarium, quod minutissime conscripserat, huic volumini Saraceni admodum inhiabant. Ex eo quod debitorum chirographis in eo scriptis multi cogi poterant ad soluendum quod indigne rapuissent. Mortuum item Saraceno ritu sepeliendum volebant, sed Ferdinandus importunos Saracenos exclusit: & ipse feretro impositum loco nitido, & ad corpus deinde reperiendum accommodato sepeliuit. Vterque deinde, Armenius inquam cum Ferdinando, pia rosarij recitatione, quod rituales libri decissent, mortuum prosequuntur.

Saraceni
Benedi-
ctum spo-
liant.

Benedictus
sepelitur.

BENEDICTVS Goesius natione Lusitanus (visum enim est aliquid de eo Elogij loco commemorare) vir erat ingenio acri, & animi magnitudine præditus, primo in Societatem ingressu ad missionem Nostrorum in Mogoris regnum volens amandatur: in ea expeditione multos annos strenue Socios adiuvit, & ipsos etiam Saracenos, Ethnicos, Neophytosq; pro instituti sui ratione promovit: vulgo amabatur ab omnibus, & tamen si Sacerdos non esset, æstimabatur tamen ab animi prudentia cæterisque dotibus vel partis, vel innatis: hinc etiam Mogoris Regis intimus amicus fuit, & cum legationem Goam ad Proregem adornaret, vna cum legato suo Benedictum etiam legati nomine ablegavit. Huic Regi animus erat ad Indiam sibi subiiciendam, verum sua prudentia dici potest Benedictus hoc cum potentissimo Rege bellum auertisse: paulo ante obitum per literas Nostros Pechini admonuit, ne Saracenis fiderent, neque hoc iter tanquam inutile & periculosum tentarent. Celebre est etiam inter nos, quod ad viri sanctimoniam declarandam

Benedicti
Elogium.

R r

spectat,

spectat, tot iam annis peccata confitendo expiare non licuit, En morior, inquit, sine hoc solatio, & tamen quæ Dei benignitas est, nihil me conscientia præteritorum annorum arguit, quod quidem alicuius esse momenti videatur.

Isaac à Saracenis inhumanissime tractatur.

TARTAREA plane consuetudine inter Negotiatores illos inualuit, vt morientium in itinere Negotiatorum bona inter omnes diuidantur, hac ex causa Benedicti Socium Isaac vinxerunt, mortem minati, nisi Mathometem in clamasset. Ferdinandus autem dato libello ad Proregem in vrbe Canceu, statuit Isaac liberare: Prorex libellum subscripsit, imperans vti Soceu oppidi Gubernator causam ex æquo bonoque iudicaret: & patrum adolescenti suum cum demortui bonis restitueret. Initio Gubernator Ferdinando fauebat, sed coniuratione facta, Saraceni fere quadraginta Iudicem largitione corruperunt, effeceruntque, vti verbera Ferdinando minaretur, & in vinculis etiam triduo detineret: nec tamen ab incepto destitit, sed cum deesset ad litem persequendam sumptus, vestes, quibus carere potuit, distraxit omnes, & menses quinque in hoc negotio detentus, ad colloquendum tamen cum Armenio prohibebatur linguæ Persicæ ignorantie; neque enim ille Lusitane vel Latine loqui poterat. In Tribunal vocatur Ferdinandus, Orationem Dominicam recitabat; Isaac vero Benedicti Goesij nomen repetebat, & aliquot Lusitana vocabula pronunciat, quem sermonem cum nemo intelligeret, arbitratur Iudex, eos Cantoniensi sermone colloqui, seseque mutuo intelligere: tandem tamen Ferdinandus Persice loqui didicit, duorum fere mensium spatio, atque ita cum Armenio colloquendi facultas in posterum suppetebat. Si quando Saraceni obiicerent, oris lineamenta ita discrepare, vti sine dubio hic Sarace-

Isaac & Ferdinandus in Tribunal vocantur.

racenus, ille vero Sina esse proderetur, respondebat Ferdinandus; parentem suam Regni Sinenfis indigenam fuisse, & se ab ea oris totius similitudinem accepisse, nihil tamē æque Iudicem permouit, quam quod die quadam pro Tribunali dixit Ferdinandus, eum Saracene legis inimicum esse capitalem, cuius si esset professor, suilla certe abstineret, & proferens è manica suillæ carnis frustum, vterque non sine adstantium risu Saracenorumque explosione suillam comederunt, qua re visa ipsi Saraceni in Armenium expuētes, è Tribunali abscesserunt, causamque desperatam reliquerunt, asserentes Armenium illum ab impostore Sina delusum, neque enim Isaac aut Benedictus toto itinere suillam carnem comederant, ne Saracenos comites offenderent: id si aliquando fecerant, occulte fecisse credebantur. His permotus Iudex pro Ferdinando sententiam tulit, & omnia quæ Benedicto superfuerant, restitui iussit: nihil tamē aliud repertum est, præter armoris fragmenta, quæ terræ fuerant commendata, quo vendito debita dissoluta, & ad iter Pechinense viaticum conflatum: nondum tamen satis fuit ad immodicis tot mensiū sumptus. Mutuos igitur aureos viginti sumpserunt, & in pignus nonnulla, quæ superfuerant fragmenta reliquerunt. Tandem aliquando sollicitis iam de re tota Sociis vterque superuenit, & mixtis mœrori gaudiis mortem Benedicti luxerunt, Armenio libertatem gratulati sunt: eumque vti vnum è Nostris exceperunt (monuerat enim Benedictus se ab eo toto itinere fidelissime adiutum) Pechinū attulit Ferdinandus Crucem inaurata in charta eleganter depictam, quam solam inter Saracenos illos Benedictus detulerat, tria etiam triū Regum diplomata Cascar, Quotē, & Cialis, quæ in Pechinensi domicilio ad memoriam asseruantur. Sunt etiā

Ferdinandus se legis Saracena inimicum professus.

Sententia pro Ferdinando pronunciatur.

literæ P. Hieronymi Xauerij patentes, cum aliis eius ad iter mandatis, item Archiepiscopi Goani Alexij Menesij, & eiusdem Hieronymi ad Socios Pechinenses literæ, quas dederant, satis certi Cataium Pechino non longe distare, duo Regna contermina arbitrati.

Isaac Pechinum peruenit.

MENSEM vnum Armenius Isaac commoratus Pechini vna cum schedulis quibusdam Benedicti & memoriæ fide P. Matthæum de his omnibus monuit, quæ tribus his capitibus narrauimus: deinde solito Nostrorum itinere Amacaum remittitur, vbi exceptus est à Nostris amicisque maxima humanitate: inde conscendit nauim in Indiam rediturus, quæ nauis à pyratis Batauis in freto Sincapurano intercepta, Armenium reculis suis spoliatum in miseram redegit seruitutem. Verum à Malacensibus Lusitanis redemptus, iter in Indiam cœptum profecutus est, vbi audita uxoris suæ morte, ab vltiore ad Mogores itinere abstinuit, & in oppido Indiæ Orientalis *Ciaul* nomine substitit, hodieque cum hæc scribuntur, est superstes.

Nanciani grauissimus in Nostros tumultus exoritur.

C A P V T XIV.

ANNO supra secularem sexto, & qui proxime secutus est, rei Christianæ progressum minime inhibuit Nanciani, vel P. Soerij morbus magis ac magis ingrauescens, vel P. Emanuelis in Sinensi sermone infantia. Nam hæc omnia suppleuit improbus Sociorum labor, adiutus maxime Fratris nostri Paschalis industria: nã hoc biennio supra ducentos antiquum Neophytorum

torum gregem auxerunt, & vulgo insignem in pietatis exercitiis ardorem præferebant. Itaque in ea metropoli Christianæ legis nomen mirum in modum euulgatum est. Interim desperata iam P. Soerij valetudine, visum est eum Amacaum ad aerem permittendum morboque medendum amandare, verum in irritum omnia ceciderunt: Augusto enim mense anni eiusdē mortalem hanc vitam cum alia commutavit, annos natus vnum supra quadraginta, è quibus tres ac viginti in Societate vtiliter collocarat. Conimbricæ in Lusitania tyrocinium iniit, eoque vixdum expleto, Indicam missionem impetrauit, ac deinde expeditioni Sinenfi designatus est: annos amplius decem in Nanciana sede rem Christianam procuravit, magnovirtutum Religiosarum exemplo, quo fiebat, vt ab omnibus vulgo pro viro sancto haberetur, multa tulit, fecitq; annis etiam aliquot, quibus è Societate solus in medio Ethnicorum degebat: à vicinis, aliisque maleuolis sæpe domesticis angustiis ad extremam inopiam redactus: eo enim, quod submittebatur, contentus, nunquam questus est, aut annonam augeri postulavit: magnus fuit apud Neophytos doloris sensus, quem etiam permulti lugubri veste assumpta sua sponte testati sunt.

*P. Soerius
d' em clau-
dit extre-
mum.*

ANNO septimo supra secularem, Augusto mēse, alia domus capacior & cōmodior aureis mille, opera P. Emanuelis, coempta est, eo quod prior nimis esset angusta, & aquæ eluionibus pateret. Verum vbi Nostri sese ad migrandum accingunt, oritur subito grauis in Nostros tumultus: nam literatuli aliquot Baccalaurei Legem nostram euulgari non satis æque ferebant, rem scripto libello deferunt ad Pimpitau Gubernatorem, qui vrbans negotiis omnibus aduigilat: ab eo parū feliciter auditi sunt. Respondit enim: Silex illa

*Domus a-
lia emitur.*

*Tumultus
in Socios o-
ritur gra-
uis.*

quam euulgat, vobis minus probatur, nolite amplecti, nondum enim audio illos vim intulisse. Si coempta domus magna est, in eam nihil expendistis, neque ipsi ludum vobis vestrum eripient. Hoc responso insolentiores facti ad Gubernatorem huius metropolis proprium sese contulerunt: is iam annos plures Pechini cum P. Matthæo arctam inierat necessitudinem, *Lu* cognomento: acceptum igitur libellum seposuit, nec adduci potuit à Notariis rescriptum vrgentibus, vt quicquam responderet: sed neque hanc repulsam tulerunt moderate. Sub mensis initium præcipui Magistratus vna cum Baccalaureis in Philosophi sui templum publice conueniunt, hanc opportunitatem naeti, noua Luna exhibitis in fano ritibus, non diuinis illis quidem, sed ciuilibus: ex iis vnus, cæterorum nomine, maximum, qui aderat, Magistratum, *Pucinsu* vocant, ita compellauit: Monemus externos esse in hac Regia Sacerdotes, qui inauditam in hoc regno legem proponunt, ac domi suæ magnos vulgi cætus cogunt. Ab hoc remissi sunt ad proprium Magistratum, qui huius Ludimagister est, & *Tichao* appellatur. Iussit ille libellum scribi, recepitque se effecturum, vti pellerentur. Eo ipso die scriptus est, & à septem supra viginti subscriptus: alterum exemplar Ludi sui Magistro: alterum supremo Magistratui tradiderunt, huius erat hæc fere sententia: Matthæum Riccium, Ioannem Soerium, Emanuelem Diaz, & alios quosdam homines è Regnis Occiduis externos, & in Regem perduelles, in quinque Prouincias distributos, continuum inter se commercium habere, & per flumina passim latrocinari; ad corradendas, quæ in populum effundantur, largitiones. Eosdem à Magistratibus & primaria nobilitate, militumque Præfectis sæpe visitari, cum his fœdus ictum esse ad mor-

*De Sociis
peritantes
eractatur.*

*Summa li-
belli contra
Socios scri-
pti.*

mortem vsque, ab his doceri nullo honore profes-
quendas maiorum imagines, quæ res in posteris
præcessorum amorem extinguit, ab aliis idola
perfringi, templa iam vacua relinqui, & miseros
Deos nullo patrociniõ iuuari. Eos ipsos primum
in angustiis sedibus habitasse, nunc vero alias ca-
paces atque magnificas coemisse, legem ab iisdem
tartaream prædicari, rude vulgus in fraudem in-
duci, in eorum domum perpetuo coire, eamque
legem vrbanos muros egressam, per pagos & op-
pida vicina euagari: hac ex causa omnes in his re-
gulis falsis ita detineri, vt neque studiosi literis
incumberent, neque artifices opus suum cura-
rent, neque coloni terram subigerent, neque fœ-
minæ ipsæ domestica negotia curarent. Vrbem
vniuersam perturbatam, & cum initio centum
huius legis professores dumtaxat numerarentur,
nunc ad viginti millia excreuissent: eos certas ima-
gines distribuere, nescio cuius Tartari aut Sara-
ceni, quem dicebant esse Deum, qui ad mortales
instruendos liberandosque è cœlo venerat, ab
hocopes, bonamque fortunam dumtaxat dari
posse, quibus promissis plebecula pelliciebatur:
eos esse orbis contagionem, iustumque esse me-
tum, ne tandem extructis templis rebellarent,
quod annis superioribus in Fuchiana & Nanchi-
nensi Prouinciis dicebant accidisse: eos igitur cõ-
modis publicis Regnique conseruatione permõ-
tos, ad antiquas leges sartas tectasque conseruan-
das hunc libellum adornasse: postulantes totius
prouinciæ nomine, vt dato Regi libello hi exter-
ni omnes publica morte complecterentur, aut
Regni finibus pellerentur in desertam aliquam
maris insulam relegati. Hæcerat libelli summa,
sed magna facundia cõscripti, allatis etiam libro-
rum suorum testimoniis, quod hi literatuli satis
norunt ad persuadendum accommodate texere.

Vterque libellum ita subscripsit: Prohibeatur legis Christianæ dilatatio: externi Sacerdotes vrbe pellantur, si ita Gubernatori, causa discussa, videatur, de quo nos oportebit admoneri: quotquot huius Regni negotia se nosse arbitrabantur, nihil plane dubitarunt, quin minimum ex ea metropoli pelli Nostros oporteret. Itaque amici complures remedium desperantes ab auxilio ferendo sibi temperarunt: sed nihilo ea res Socios perturbavit Diuinæ providentiæ nixos, cuius in aliis periculis præsens Numen senserant adfuisse. Maximus labor pene fuit in statuendo, quid in re graui primum tentarent: amicis plerisque videbatur intercessorem quærendum, qui largitione delinitus sententiam Magistratum favore suo reuocaret. Verum P. Emanuel libellum quo se purgaret adornauit, in cuius epilogo Magistratus etiam atque etiam obtestabatur, vti eam rem accurate discuterent, & deprehensam culpam ex legum præscripto plecterent. Libellum hunc Gubernator & ludi etiam Magister susceperunt: Supremus vero Magistratus, posteaquam diu Nostros genibus flexis in reorum habitu tenuisset, tandem in hæc verba erupit: Quid est, inquit, causæ, cur Baccalaureorum odio permoti minime vrbe disceditis? quænam lex est illa, quam euulgatis? quid mali perpetrastis? quorsum maiores venerandos prohibetis? quorsum imaginem tartari colitis? vnde vobis sumptus ad illas eedes tanti? aliaque similia parum vrbane obiecit. Ad hæc respondere, adhibito Fratrem nostro interprete, aggressus est. Tradidit illi doctrinæ Christianæ compendium, ostendit inter legis Diuinæ præcepta, primum secundum Deum honorem parentibus iniungi. Verum ille nihil nec audire, nec accipere voluit, sed præsetulit omnia se falsa arbitrari. Hac repulsa res magis ac magis desperata videbatur.

*P. Emanuel
Apologiam
adornat.*

tur. Ergo Nostri ad orationū, sacrificiorū, corporis
 risque afflictationum remedia sese acrius retulerunt.
 Iam Aduersarii victores triumphabant: iam de supellectilis nostræ distributione inter se
 iurgabantur, & ne sibi deessent, nouis libellis &
 accusatoribus accensum ignem acrius inflammabant;
 Urbis primores ad vrgendos Magistratus incitabant,
 ex iis Magistratibus inferioribus, ad quos noui libelli
 deferrebantur, dixit vnus velut adulandi studio:
 Nihil opus est excutere, vera sit illa lex necne:
 sufficit illam ab externis euulgari, vt antiquanda
 iudicetur: se quidem simile hominum genus exterminaturum
 fuisse, nisi ad superiores Magistratus libelli peruenissent.
 Gubernator igitur, quem amicum esse satis constabat,
 aduertens pleraque in accusatione contenta, apertam
 inuoluere fallitatem, Ludimagistrum admonuit,
 sciret necne Emanuelem Socium esse Matthæi,
 quem in Rēgia maximus quisq; colebat, & ærario
 Regio propter data munera sustineri constabat;
 Socios iam annos duodecim ita Nanciani
 vixisse, vt nulla de eis querela, quæ vera
 esset, aut contra leges, audita sit: videret
 etiam atque etiam maturius, quid in hoc negotio
 statuendum. Ad hæc Ludimagister respondit:
 Cupere se, vti Gubernator ipse singula excuteret,
 & ad se deinde referret. Idem à supremo
 Magistratu auditum imperatumque, & opportune
 quidem ille ipse, cum primum P. Matthæus
 Nancianum venit, Gubernatoris munus
 administrabat, & figendæ ea in vrbe sedis
 proregis auctoritate fecerat facultatem:
 deinde per varios honorum gradus sensim
 in hac metropoli peruenerat ad summam
 dignitatem. Publica Nostrorum repulsa
 prudenter ab eo facta fuerat, ne personæ
 fauere videretur, sed deinde, quod ita
 statuisset veritati, nolebat etiam Literatorum
 postulationes

*Gubernator
 Sociorum
 causam
 uoluit.*

omnino reiicere, quorum etiam olim Ludimagister fuerat.

HOC eodem tempore, ex accusatoribus nonnulli, iam de victoria certi, per Neophytorum domos Christi Seruatoris imagines conquirebant, & duas tresve sacrilege lacerarunt, ideo moniti sunt à P. Emanuele Neophyti, ut eas tantisper furentium oculis subducerent, nec in prima aula de more afferuarent: non negari hac ratione fidem, sed sacrilegorum iniuriam propulsari: sufficere quod publice suas coronas gestarent, imo neque ad hoc etiam Christianis legibus adstringi. Excusso igitur libello, & libelli apologia, pro Tribunali Literatos ipsos examini subiecit, & Nostrorum patrocinium suscipiens, ipse seipso calumnias refutauit: Ait constare sibi externos illos probos viros esse, in ea domo Socios duos, non viginti, quod aiebant, numerari. Responderunt illi, Sinas illos esse externorum discipulos. Tum Gubernator, Quid est quod ab indigenis nostris timeamus: nescitis fortasse Matthæum Ricciū ab omnibus Pechini coli, regio stipendio ali? qua fronte extra Regiam Magistratus eos eiciant, qui in regia commorari permittuntur? annis iam duodecim in hac vrbe pacatos commoratos. Præcipiam, inquam, ne magnas illas ædes comparent, ne populus eorum legem sequatur. Deinde pro tribunali Nostros humanissime admonuit, quibusdam in vrbe displicuisse, quod ædes illas coemissent, videri sibi angustiores posse sufficere: de lege minime prohiberi, ut eam ipse cum suis obseruet, sed ne eam indigenis traderet: Nostri enim, inquebat, improbi sunt, ac tamen initio legem vestrā sequantur, postea tamen obtreant. Similia dixit complura, quæ omnes in fauore reposuerunt. Deinde cum collega suo colloquens, pro tribunali dixit in hunc modum.

*G. bernator
pro N. stris
sententiam
dicit.*

Lex quam euulgat, rectæ rationi consentanea est: ipse quoque vitam legi suæ consentaneam viuit: sed ideo quod externus est, nullo patrocinio tectus, ausi fuerunt illum Baccalaurei accusare. Supremus quoque Magistratus Ludimagistrum monuit, ne quicquam contra Emanuelem statueret, iam denique constare, libellum vniuersum Baccalaureorum fuisse commentum, inuentumque ad largitionem emungendam. Nancianam gentem vulgo maleuolam esse, permetteret, ut ædes suo coemeret arbitrato: iam enim olim se, cum Gubernator esset, Matthæo Riccio ædium coemendarum fecisse facultatem.

HIS auditis, nescio qui Regii propinqui, quos decoctis bonis nobilitas fecerat insolentes, P. Emanuelem præstolabantur, uti è Tribunali exeuntem male mulctarent, ac deinde ad diripiendam domum se conferrent: sed hoc vltimo Gubernatoris responso territi, nihil supra minas addiderunt. Ad extremum post dies paucos scripta est pronunciataque in hunc fere modum sententia, Magistratus summi ac Ludimagistri sigillis quoque munita, & in edicti morem publice pro vrbani portis proposita. Illius hæc erat summa: Se examinata P. Emanuelis ac Sociorum causa comperisse, eos Sinensis Regni fama permotos, ex Occidente aduenisse, iam annos plures in hoc Regno nulla maleuolentiæ significatione vixisse, posse iuxta legis suæ ritus viuere, sed non æquè placere, rudem plebeculam rerum nouarum cupiditate cæli Dominum venerari, in externorum disciplinam transire, quod indignum videbatur. Ex Poetæ etiam auctoritate id videri, ex altis arboribus in obscuras valles descendere: ex ea re malum aliquod Reipublicæ creari posse, nisi omnes publico edicto monerentur, ne ab antiquis sacrificiis degenerantes in externos ritus

*Edictum
Magistratus
summi.*

ritus transirent : hac ratione posse in publicam
 perniciem cœtus cogi, ipsi etiam externo nocitu-
 ros : se igitur illius Regionis Governatorem
 superiorum Magistratum iussu P. Emanuelem
 monuisse, ut à pervertenda plebe, & in externam
 legem inducenda abstineret, domus maioris
 pretium venditor restitueret, ipse aliam minorem
 pro statu suo sibi compararet, ubi quiete, quod
 hæcenus fecerat, viveret : ad hæc monita obser-
 vanda Emanuelem consensisse, ideo præfectis
 Regionis præcipere, uti inquirerent, quinam il-
 lius Numinis imaginem apud se retinerent, eam-
 que eriperent, nec sinerent indigenarum quen-
 quam in externorum transire disciplinam : neque
 cœtus etiam orationis causa permetterent, quod
 si contra fecissent, omnes severissimis pœnis ple-
 ãterentur, ipsique præfecti, si remissiores forent,
 eiusdem criminis rei haberentur. Addidit ad hæc
 in suo edicto Ludimagister, ne sineretur rude
 vulgus eam legem suscipere, & supra limen do-
 mus Nostræ inscriptio legeretur, qua prohibe-
 rentur Nostræ frequens habere cum indigenis
 commercium.

*Edictum in
 fauorem
 Sociorum.*

HAC sententia Nostræ, quod peius metuerent,
 satis alacres fuerunt : habita etiam fuit ab omni-
 bus in fauorem scripta sententia ; & legis Chri-
 stianæ cursum impeditum perfunctoria visa est
 prohibitio, ne Literati plane neglecti videren-
 tur ; quoniam Nostræ, ut postulabant, urbe mini-
 me pellebantur, maxime quod apud Sinas legem
 mutare non habetur in graui crimine, neque hæc
 prohibitio grauibus pœnis neglecta puniri solet,
 & ita Neophyti facto suo demonstrant, nam quo
 prius ardore solebant ad sacrificia coire, tyrones
 Christianæ legis adducere minime destiterunt,
 imo etiam aliquid supra solitum addidere, nam
 ne primis diebus edictum Nostræ neglexisse dice-
 rentur,

rentur, Neophytos in tres intra hebdomadam dies diuisere, ne Dominico omnes conuenirent, sed cœperunt illis ipsis diebus non secus ac Dominicis conuenire, nec impetrari potuit, ne metum aliquem prætulisse viderentur: imo cum præfecti Regionis aliquos terrere aggressi essent, largitionis eliciendæ causa, intrepide respondebant, esse se Christianos, & scripto nomen suum tradebant, vt ad Magistratus deferretur, nec fuit vnquam vllus ex illis accusatus.

QVOD in cæteris Ecclesiarum persecutionibus accidere solet, id in hac expeditione Christiana, & priuatim in hac ipse sede notatum est accidisse. Nam immissæ, Deo auctore, ad fidei Christianæ incrementum semper sedato tumultu plus aliquanto, quam pacis tempore persecutiones attulerunt. Contendebant aduersarii, Nostros vrbe pellendos, & ecce firmiter Nostrorum statio confirmata est. Nam primo P. Matthæi ingressu, ne ipsius quidem proregis auctoritate facultas domus coemendæ scripto à Governatore potuit impetrari. In hoc euentu, tum ipse Governator, tum alii duo supremi metropolis Magistratus Nostrorum stationem, & domus coemendæ facultatem publico scripto concesserunt: vnde nulli videtur in posterum futurus animus, vt de ea in dubium reuocanda audeat inuisitare: accedit etiam ad Diuinæ gloriæ incrementum notatum à plerisque, legis Diuinæ præcones in Numine esse clientela; & in Magistratum, qui sunt Numinis Vicarii, patrocinio velut umbra recreari. Intellectum est Nostros non ita Magistratibus ignotos, vt Literatuli coniectabant: nesciebantur vulgo de Magistratum in Regia fauore permulta, nunc etiam pro tribunali cantata sunt: & sane non minimum fuit prouidentis Diuinæ indicium, Cantonenses calumnias in
han c

Persecutiones sunt incrementum Ecclesiæ.

hanc Metropolim nondum penetrasse. Si enim auditum fuisset, P. Cataneum è Sociis vnum rebellionis Amacaensis caput declaratum, maleuolorum audacia creuisset, amicorum decreuisset. Inuit etiam non parum quædam in libello aperte falsa obiecta fuisse: hæc enim veris aut verisimilibus autoritatē suam detraxerunt, quod Nostros dicerent à Magistratibus nobilibusque visitari, non satis cohærebat cum rerum nouarum machinatione, cum atrociniis, falsaq; doctrina. P. Matthæum & P. Soerium nominarunt, alterum sciebant Magistratus Pechini viuere, alterum plerique audierant iam viuere desuisse: hac etiam persecutione latius legis nostræ sanctissimæ nomen sparsum est, & Nostrorum consilium de ea euulganda omnibus patuit. Plurimi deinde rei nouæ cupiditate incensi ad eam audiendam accesserunt, quæ si fortasse non ab omnibus suscipitur, feretamen probari solet. Neophytorum porro feruor indies mirum in modum creuit, & iam in accusatores libellus apologeticus Nostris insciis scriptus erat: eum P. Emanuel repugnantibus eripuit, ne importuno tempore quicquam inconsulto tentarent: multi inter se agebant, quid respondendum, si Magistratus fidem eiurare mandarent: nonnulli etiam Sociis, si forte pellerentur, substitui gestiebant ad rem Christianā vel fouendam vel promouendam. Nunquam in tribunal itabant Nostri, quin ad ianuam improuiso Neophytorum circulo singerentur: ex iis aliqui, si mora trahebatur, cibum potumq; deferrebant: ingressum Nostris facilem à janitoribus impetrabant, & denique, vt verbo dicam, nihil quod ad officium veri Christiani filiiq; pertineret, omiserunt.

PRONVNCIATAM sententiam ad Nostros duo tresve Magistratum ministri detulerunt.

lerunt. Et quoniam de more aliquid nummorum *Imaginem*
 illis erat dandum, in eorum locum postularunt *Christi sibi*
 imaginem sibi Christi Seruatoris ad eam vene- *nonnulla*
 randam dari, tamen ipsa quam ferebant senten- *veneranda*
 tia grauibus pœnis interpositis, imagines huius- *dari postu-*
 modi prohiberet. Dicebant enim se velle fieri *lant.*
 Christianos: sed cum Nostri dare recusarent, for-
 te eo ipso tempore artifex quidam aliquot suis
 striis exornatas domum afferebat: illi vnam per
 vim rapuerunt, nec alio expectato munere abie-
 runt: ex iis vnus intra paucos dies æger Baptismū
 petiit, impetrauit, & intra dies quinque expira-
 uit. Summus ille Magistratus ad alium in provin- *Summus*
 cia Cantonienſi maiorem euectus est, abeuntem *Magistra-*
 P. Emanuel in nauigio visitaui, & munere pro- *tus euect-*
 sequutus est, gratesq; retulit, ob impensum in su- *tur.*
 periore causa fauorem, inter cætera P. Matthæi
 de Christiana doctrina volumen dedit, & cum
 aliquid legisset, adstantibus Magistratibus dixit:
 Quam falso dicuntur hi parentū honorem pro-
 hibere, cum in suæ legis præceptis contrarium le-
 gatur? Iussit Nostros de sua statione securos, iam
 Ludimagistrum de innocentia rescuisse, Guber-
 natorem in protectorem nostrum nominasse;
 deinde vt munus rependeret, aureos aliquot ob-
 tulit, quos P. Emanuel reiecit obstinate, sed ille
 per vim interpreti accipiendos ingessit, quos non
 oportebat pertinacius reicere. Ex his constare
 arbitror, res nostras sedato tumultu in hac me-
 tropoli fuisse meliores, & id amici agnoscentes,
 magna frequentia gratulati sunt, asserueruntque
 tantum Magistratum pro externis in Li-
 teratos indigenas fauorem nullo
 pretio comparari po-
 tuisse.

Nanciani exantlato labore gesta.

C A P V T X V.

*Literatuli
accusatores
infamia nota-
ntur.*

*Literatuli
se libello
edito infam-
ie notam
delere co-
nantur.*

PRÆCIPVI libellorum & accusationis au-
tores, credi vix potest, quantam ex repulsa in-
famiam sustinuerunt, omnium erant vulgo
fabula, digitoq; notabantur insignes Literatuli,
quod ab homine aduena fuissent publice supera-
ti: alii, quod nihil emunxissent: alii, quod in ædiū
venditione arbitri non fuissent euocati. Pudebat
eos, & omnem affinitatem in edicto publico no-
minari. Ille ipse Ludi literarii Magister iis velut
calumniatoribus infensus, prope gradum litera-
rium eripuit, ergo vti se apud omnes purgarent,
libellum ediderunt, quo huius negotii euentus
scribebantur, omnes in eo legebantur libelli, Ma-
gistratumque rescripta eum in vrbis primores
sparserunt, & in aliquos quoque Magistratus,
eiusque ad nos quoq; exemplar submiserunt: sti-
lus erat ac scriptio huiusmodi, vt à Literato quo-
piam celebri concinnata videretur: eo volumine
hanc quoad fieri poterat famæ labem eluebant,
inprimis probare nitebantur, se nullo priuato
commodo adductos, sed Reipublicæ incolumi-
tati seruietes & patrias leges propugnantes ad-
uenas impugnasse: commemorabant, quantis
calamitatibus iam inde à Sinensis imperii pri-
mordiis aduenarum hominum commercium
Rempublicam afflixisset: eos patria consuetudi-
ne non nisi reclusos arcibus & ergastulis retineri,
non permitti, quo velint instar indigenarum va-
gari; & minus aliquanto vulgi Magisterium af-
fectare, & vt inuidiam augerent, asserebant; No-
stros regni sui magnitudinem supra Sinensis Im-
perii amplitudinē euehere, nec instar cæterorum
externorum sub eius immensitate submitti: imi-
tatione

tatione enim Regni sui, quod magni splendoris appellant, Nostros etiam Europam nostram magnum Occidentem appellare; ex eo quod Sinarum Imperator cœli filius nuncupetur, Deum suum cœli Dominum nominant, res suas tantum euehentes, quantum à parente ac Domino filius superatur. Eos etiam annos ab alio nescio quo, quam à Sinarum Regis inauguratione numerare: characteres, quibus discipulorum suorum ædes contra spiritus malignos tutantur (augusta IESV ac MARIÆ nomina notabant) similes omnes esse arcui, sagittis, securibus, & aliis bellicis instrumentis, quæ sine dubio præfagia sunt malorum. Inde concludebant omnino periculosum esse, gentem huius generis apud se liberam retinere: neque vlli iure mirum videri, quod provinciam suam huiusmodi peste purgare laborassent: id antiquiores fecisse sæpe Literatos, erutaq; ex Annalibus historiarum monumenta referebant. Nascenti malo occurrendum prius, quam à tempore vires capiat medicinam respuendi. In operis epilogo furorem vniuersum in P. Emanuelem euomebant, canem, lupum appellabant, eius ventrem infortuniis calamitatibusque plenum pronuntiabant, aliaq; contumeliosa intemperantius addiderunt.

VISVM est Nostris silentio potius rem sepelire, quàm scripta apologia crabrones irritare, Deus enim non multo post, duos mali incentores inopina morte vindicauit. Eodem quoq; tempore extincti sunt è tribus Literatorum legis prædicatoribus duo, quorum erat indigna professione sua simulatio: cum Nostris enim etsi familiarissime agerent, accusationis tamen ignem accendebant. Alii etiam aliquot variis malis infortuniisque afflicti materiam Ethnicis ipsis dedere

*Vindicta
diuina.*

uinæ manus agnoscendæ, quæ furoris sui fulmina in electa calumniose capita vibrasset.

*Difficultas
adiu com-
paranda u
oritur.*

CVM ampliores ædes Nostri coemissent, veteres distraxerant ea lege, ut ex iis emigrarent, cum in nouas immigrassent: verum ut erat è propinquis Regiis nobilitate sua insolentior, qui emerat, ante constitutum tempus supellectilem in ædes Nostras immiserat, & de iis emittendis importune laborabat: quo tempore Nostri nemo accusatorum metu deterritus, vel ædes vendere vel elocare volebat. Sub idem tempus septem è Nostri nouo concursu aduenerant, & res eo deuenit, ut Nostri prope in hospitium publicum fuerit emigrandum, sed tandem ex amicis vnus ædes, quas habebat vacuas, angustiores illas quidem, sed pro tempore accommodas, Nostri est mutuatus, recuperato denique non sine labore ædium, quod iam persoluerant, pretio, aliam conquirebant, quæ non satis apta reperiebatur, & Nostri iam præsentis mali sensu litium ubique periculum formidabant, ac tandem coempta est domus vna sane capax, sed quia à duobus possidebatur, multorum annorum litem illa nobis præbuit.

EO ipso tempore aliæ quorundam factiones de Nostri impugnandis oriebantur, quarum edicto quodam, Diuini Numinis providentia, quamprimum finis est impositus. Sed neque ille ipse annus infructuosus fuit: nam Neophytos cæteris addidit sexaginta. Eadem in vrbe senem quendam, qui supremum Colai munus diu gesserat, opibus & reliquo apparatu celebrem in partes suas æmuli nostri deducere conati sunt: idcirco hac arte tentabant. Celebre illud fanum, de quo superius plura, fortuitis ignibus arserat: ad reparandas flammaram iniurias electus est senex ille vel auctor vel adiutor: cuius auctoritate au-

*Æmuli No-
strorum se-
nem quon-
dam in suas
partes de-
ducere ce-
nantur.*

reos supra decies mille corrasa stipe compilarunt. Hæc dum corradentur, Neophyti legis suæ sanctitate se ab impio sumptu excludebant: id etiam fecisse dicuntur Ethnici nonnulli legis Diuinæ professionem mentientes: inde auctoribus Literatis ad Colaum questuri sese contulerunt exactores: quibus ille; Eleemosynæ nomine collata sponte, non per vim corradi debere, nemini ergo molestiam facerent. Cum iidem de P. Emanuele sermonem ingessissent, deque lege noua seminari cœpta questi essent, respondit: Constare sibi legem esse sanctam, eiusque præconem virum probum: nec Sinicis legibus Literatorum admodum repugnantem; cumque exterminum esse vrgerent: Quid est, inquit, quod vobis ab vno externo in hac vrbe timeatis, cum constet in vtraque Regia tot Saracenorum millia impune commorari, & ad literarum honorumque gradus admitti? Cum eo, opera Reguli cuiusdam, amicitiam Nostri contraxerunt, eumque ad obitum vsque res Christiana, multosque alios proceres delectabat.

TOTO hoc tempore Nostri ab æde sacra publice aperienda studio abstinerunt, ne Magistratum edicta neglexisse dicerentur, placuit etiam explorare, quales vicinos haberemus, interim domus facellumque postmodum referandum concinnabatur, aras duas erigi placuit, in facellis singulis singulas; alteram Christo Seruatori, Deiparæ alteram dedicarunt: eam denique anno supra secularem nono, magno apparatu Neophytorumque concursu, sed Ethnicorum tamen maiore aperuerunt, ipso Dominici Natalis die: ornatus Europæo more concinnatus, sua nouitate Sinarum oculis blandiebatur: ante vtramque aram lampades duæ, nocturnis æquè ac diurnis horis splendent, &

*Facellum
adornatur
& aperitur*

oleum à Neophytis certatim subministratur; cum nouo facello, nouus Neophytorum ardor & insolens in fagenam nouorum piscium conuenientium multitudo, & magno feruore pœnitentiæ sacramentum frequentabatur: si cui uero cœlestis epuli communitio fiebat, is ad Christianæ pietatis apicem sibi videbatur peruenisse: ad sacrificium etiam multis non Dominicis solum aut festiuis diebus, sed profestis etiam quotidiani concursus erant.

Geographicam orbis descriptionem à P. Matthæo editam Rex ipse intra palatium recudi iubet, & Pechinensis Ecclesia nouis incrementis auge-
tur.

C A P V T XVI.

*Rex petit
Geographi-
cam descri-
ptionem.*

ANNIS proxime superioribus frequentes Nostri in Palatium uel euocabantur, uel sua sponte ad uisendos Eunuchos itabant, maxime si quando, ut dictum est alias, horaria machina peccasset. Cum die quadam eo se contulissent P. Matthæus, ac P. Didacus, Collegii Mathematici Rectorem satis perturbatum nuncio quodam Regio inuenerunt. Petebat Rex duodecim Geographicæ descriptionis exemplaria in serico panno excusa, in sex tabulis permaximis, quod opus erat P. Matthæi non ita multo ante ab amico Magistratu Ligotzum editum, iuebatur is à P. Matthæo tabulas postulare, quoniam ipsius ibi nomen uelut auctoris legerant, id ad Regem peruenerat ab Eunuchis ipsis Regi oblatum, quod à Nostri nuper acceperant, itaque placuerat, ut uellet in filios cæterosque intra palatium propinquos singula singulis exemplaria distribuere, ut

his palatinas aulas implerent, spectarentque cum voluptate. Hoc opus Nostri, ne Regi ad eam diem offerrent, deterriti fuerant vano metu, veriti ne fortasse non creditam orbis amplitudinem Sinenſis imperii contemptū arbitrarentur, quam ipſi orbem vniuerſum appellabant haſtenus, & credebant: verum contra res accidit. Rex enim, quo valet iudicio ac ſolertia, non eſt arbitratus, poſſe Regno ſuo à veritate iniuriam inferri. Dixi ſupra hanc editionis formam bis excuſam fuiſſe, neutrius tamen tabulæ apud nos remanebant: nam alias Ligotzum ſecum extrulerat, aliæ Typographorum in nobili illa fluminis eluuiione perierant. Ea res Mathematicos Regios angebat: ne Rex minime voti compos factus indignationem in Eunuchos conuerteret, neque ſatis credebant tabulas Noſtris deeſſe, ſed neſcio quo fortasse prætextu celari arbitrabantur, donec quatuor Eunuchis domum viſitantibus ipſa, quæ aquis ſuperfuerant, tabularum fragmenta monſtrata ſunt: alias tamen oſtenderunt à Li Paulo euulgatas ampliori etiam deſcriptione, nam octo tabulis vniuerſa conſtabat. Sed Regi ſex tabulas petenti octo ingerere formidarunt. Ergo Noſtri alias intra breue tempus ſeſe ſculpturos receperunt, eo conſilio vt rei Chriſtianæ ſæpius oçcaſione quæſita ingererent mentionem: ea editio tota menſtruo ſpatio conſici poterat. Huius rei ſcripto libello Regem admonuerunt: ſed Noſtrorum labori ſumptuique pepercit. Iuſſit enim, vt intra palatium ad ſuperiorum exemplar, tabulas recentes concinnarent, quod etiam perfectum eſt eo ipſo tempore, quo de hoc ipſo opere varia variū loquebantur: atque in dubium reuocabant ibi conſcripta ſculptaque, ideo maxime quod contra ſimulacrorum ineptias non pauca legerentur, & Chriſtianæ fidei capita non

sine stomacho à quibusdam audirentur : Spera-
mus aliquando fore, vt vel Rex ipse, vel è succes-
soribus vnus aliquis è spectata tabula, lectisq; ad
eam commentariis in cupiditatem veniat de hac
ipsa lege inquirendi. Hoc saltem spectaculum in-
terim Sinenses animos deprimit, dum Regni sui
vastitatem Orbis vniuersi angulum non maxi-
mum conspiciunt.

*Ligotzum
ad dignita-
tem euehi-
tur.*

*Eius fami-
lia legem
Christianã
suscepit.*

*Michaëlis
& Hierony-
mi propin-
quorum Li-
gotzum
conuersio.*

INTERIM amicus noster Ligotzum ad Gu-
bernatoris vr bani dignitatem in prouincia Pe-
chinensi fuerat post humile officium, quod gesserat,
reuocatus, & is dum negotia & officii sui literas
in Regia expedit, à Nostris auelli non posse vide-
batur, de Christiana lege multa didicit, de rebus
Mathematicis multa, ex Euclide maxime, quem
nondum Sinice loquentem audierat stupueratq;
prope vniuersos id temporis è satellitio suo ac fa-
milia Christianis sacris imbui permisit, hortatus-
que est: ex iis duo eius propinqui iuuenes literati
Christianã legem solito ardentius arripuerunt, id
fecerant vel ingenii bonitate Diuino lumine col-
lustrata, vel viri tanti auctoritate permoti, cuius
de lege nostra continuus erat sermo, asserentis,
extra eam nullibi salutem reperiri, quam ipse lau-
dabat magis quam amplectebatur veritatem. Ex
iis vnus Michael appellatus, in idola prius pro-
pensissimus fuerat, ab incunabilis enim frequen-
ti recitatione, & profana ieiunatione, aliisque sa-
cilegis ritibus, impia parentum pietate fuerat
educatus; hunc ferunt mox in lucem editum in
hæc verba prolocutum: Ego ex hac familia non sum,
sed ex tali quam nominabat profanorum Sacerdotum
propinquitate: id Dæmonis opera factum credi potest:
si quidem verum fuisse arbitramur, vti puerulus in ea
propensius educaretur. Is iam diu statuerat post re-
lictum ex se filium in aliquod eiusmodi Cæno-
bitarum sese lustrum recipere: sed auditis lectis-
que

que legis Diuinæ capitibus, falsam non pertinacia, sed errore æstimatam eiurauit vanitatem, & propensionem in odium vertens, in omni sermone atque scripture eiusmodi nugas confutabat. Toto eo tempore, quo in Regia licuit commorari, nullam iam dicendi nunc & scribendi finem faciebat, ne quæ de Christiana lege audierat, in Doctorum absentia memoria laberentur, maxime sacros fastos descripsit, festaque mobilia, quæ vocamus, didicit Europæo more accurate inuenire: neque doctrinæ Christianæ compendio Sinice recitando contentus fuit, sed Latine quoque, quantum Sinis licet ex aliquot litterarum defectu recitare assueuerat: alias etiam addidit orationum formulas, quæ nondum Sinice leguntur. Ante discessum ipse cum socio Hieronymo de peccatis rite confessus est, inde cum propinquo suo ad urbanum Magistratum post dierum decem iter peruenerunt: de hoc etiam Michael frequens erit infra dicendi locus in Annalibus nostris, qui vna cum hac historia in lucem eduntur: ad hunc etiam dum Pechino abesse visendum venerat iam vetulus parens ab ipsa tot itinerum spatiis prouincia Cechiana: ardenti filii desiderio commode cecidit ad parentis, ut speramus, salutem hæc visitatio: ipse quippe ingestis de Christiana lege sermonibus effecit, ut quam annis supra quinquaginta fuerat professus, abiuraret idolorum vanitatem, ipseque de parente suo scripsit, eum has ineptias velut attritos calceos abiēcisse, cum deinde in patriam reuertisset, vniuersam propinquitatem ad sui imitationem permouit.

NONDVM abierat è Regia Ligotzum, cum incidit res ad rei Christianæ commendationem celebrata. E domesticis famulis quidam inscio hero, Christianis sacris imbuebarur, eo ipso tēpo-

*Michael parentē suum
conuertit.*

*Famuli Ba-
ptismum
in scio heres
suscipiunt.*

re in morbum incidit, qui fœtore suo domesti-
cos auertebat, & iam designatus Baptismo dies
aduenerat, cum è Sociis vnus, expurgato lectulo,
cubiculum odorifero suffitu repleuit, ad odorem
occurrere domestici, & stupere legis Diuinæ
supra naturæ honorem, eminere charitatem:
id audiuit herus, & supra admirationem seipsum
incusauit, quod in eo discrimine famulum ne-
glexisset. Vnde multis additus est animus ad
laudatæ virtutis imitationem, intra triduum
baptizatus expirauit, inuocato, prope continuo,
sanctissimæ Trinitatis nomine, spemque fecit
æternæ salutis intra dies paucos adeptæ. Eam
rem frequentibus sermonibus apud amicos he-
rus ipse celebrabat. Hoc domesticorum ipsius ar-
dore, è satellitibus, aut Curialib⁹ potius eius duo,
qui ad eum non diutius pertinebant, quam inte-
rim dum in Regia cōmorabatur, permoti Chri-
stianam fidem arripuerunt, & magno deinde rei
Christianæ emolumēto, quod susceperant, euul-
garunt: Andreas dicebatur alter, tenuior ali-
quanto, qui minori auctoritate rei Christianæ
vtilitatem intra domesticos duntaxat parietes,
propagauit; alter Lucas appellatus, copiosus in-
primis, & vniuersæ aulæ cognitus, varias, quibus
opes corraferat, fraudes vitæ permutatione re-
farciiuit. Prima illi parentis cura fuit, quæ annorū
septuaginta, cum naturæ cursu diu in viuis reti-
nere non posset, omnia ratione curauit, vt pro
mortali vita illi procuraret immortalem: Hoc il-
lius intentū cunctantē adhuc toto impetu in Ec-
clesiæ castra cōpulit: erat eius parens audiendi fa-
cultate prope destitutus, itaq; iure veritus est, ne
à Nostris ingesta minus facile in aures animumq;
admitteret. Ergo ipse ad ediscendum domum
nostram veniebat, vt quæ didicerat, parenti, qua
verbis, qua nutibus, insinuaret. Vterque hac in-
dustria

dustria captus est, neque enim iudicauit prudentis esse alteri salutem sua neglecta procurare. Verum obstabant huic eius deliberationi permulta, quib. non sine peculiari Numinis auxilio seipsum expediuit. Nam supra legitimam, pellicem habebat, quæ ubi se prohiberi à sua consuetudine intellexisset, impotentius debacchata, Nostros mille contumeliis affecit: minabatur etiam, si se dimisisset, laqueo se ad eius portam perituram: id satis frequens est in hoc regno eorum, qui impotentius iniuriam ferentes mortem sibi desperatione consciscunt, eo cōsilio, vt aduersarium Magistratum pœnis exponant; solent enim pœnas luere, qui mortis causa fuisse creduntur, prope ac si miseros illos enecassent: verum auctoribus Nostris Diuinoque Numine pellicis minas amoremque contempsit, paratus etiam quidlibet subire, ne salutem negligeret, maxime quod inde vulgandum erat, Christi legem à similib. nuptiis abhorre-
 Verum importuna mulier volens nolens beneficiis fere placata, de vita minime prodigenda, meliora consilia suscepit. Præter hanc, etiam puellam pro futura pellice educatam, matri suæ virginem restituit, & legitimam vxorem ad suam fidem amplectendam adduxit. Simulacrorum denique ingens cumulus extructa fornace, flammis absumptus est. In eorum locum successit Christi Seruatoris effigies non inelegans, quam exturbatis idolis in renouatam aram eleganti ornatu suffecerunt. Ad eam perpetuo lumine lampas splendet in Numinis honorem accensa. Huius viri permutationem in meliora non satis æquanimitertulere propinqui, quorum minas non spreuit solum, sed etiam amicos rationibus vitæque melioris exemplo permotos plerosq; in sententiam ac imitationem traxit. Fuerat hic cuiusdam Soldatitij ad inanes Deos honorandos instituti Præ-

Quidam pellicis minas & amoribus contemptis Christi legem suscipit.

Simulacra liquifacta.

*Infamia
nota dele-
tur.*

fectus: inde sparsere quidam eum subduētis è So-
dalitio nummis complurib. ab eo defecisse, quod
cum audisset ille, frequenti Sodalitio se immisit,
& facti sui ratione reddita questus est, se immeri-
to furti notatum, velle igitur ab iis audire, quid
maxime subduxisset, & in quo Sodalitio iniuriā
fecisset vnquam, velle se pro quolibet aureo, quē
debere probaretur, decem refundere. Nemo fuit
ex omnibus, qui sparsū rumoris inuidiam volue-
rit sustinere, sed placate responderunt: Cuique
quam vellet legem eligendam nullo prohibente
videri: de nummis non solum nihil habere quod
repetant, sed etiam constare inter omnes eum li-
beraliter de suo multa olim expendisse. His audi-
tis abscessit; & quotidie deficiens Sodalitio, nihil
in posterum mussitavit.

*Patens in-
numentum
Christiana
fidei si iis
relinquit.*

AD propinquos ad rem Christianam allicien-
dos, nouum adhibuit inuentum: dixit velle se in
familia monumentum relinquere posteritati le-
gis nouæ à Parentibus suis primum, deinde à se
susceptæ; nam permagnam Christi Seruatoris ef-
figiem depingi iussit, & ad vtrumque imaginis
latus propinquorum effigies, qui Christi fidem
suscepissent nixos genibus vna cum precario ser-
to & appensa è collo reliquiarum theca, cum exi-
gua cruce, qua maxime posset naturæ imitatione
appinxit: ea res multos incitauit iā certos se pro-
pinquorum numero excludendos, nisi fidei pro-
pinquitate sanguinis communionem illustras-
sent. Dici vix potest, quam liberaliter eos, qui vin-
culis tenebantur, adiuuerit; litigantes quoties
composuerit; aliaque pietatis exercitia frequen-
tarit. Solum dicam de Dei Parentis Sodalitio,
quod ipse adhibitis aliquot sociis, primus in Si-
nensi Regno inchoauit, anno supra secularem no-
no, quo die Virginis natalem celebramus: id ta-
meti Nostrorum fuerit inuentum, non debuit

*Sodalitium
B. Virg. in
Sinesi re-
gno inchoa-
tur.*

tamen Lucas in hoc opere Dux & caput innominatus relinquit: ipse enim cum de ea consuetudine apud Europæos inaudisset, coactis sociis, regulas etiam legesque scripserat, quas ad P. Matthæum detulit approbandas: fecit ille additis quæ maxime addenda visa sunt, è Sodalitij Romani legibus ab annunciata Dei parente nominati. Non vltimum huius instituti consilium fuit, Neophytorum funera ritu Christiano cohonestare, & egenis in hoc pietatis genere subuenire, id enim apud Sinas religiosissimos funerum curatores habetur in pretio. Hi celebrioribus per annum diebus ædis nostræ sacræ curant apparatus: prima quaque cuiuslibet Lunæ Dominica in Rectoris domo conueniunt, quem subito omnibus suffragiis primo cœtu Lucam appellarunt. Eo è Sociis vnus se confert, sermonem de rebus Diuinis habiturus, & difficultatum nodos interrogantibus Sodalibus enodaturus, Sodalitij nomen à Dei Matre mutuauit, & initio statim Neophyti omnino quadraginta conuenerunt, qui quotidianis incrementis Christianam pietatem augent & cumulant. Eo, qui Lucæ Baptismum subsecutus est, anno, supra centum tyrones Neophytorum numero accesserunt, qui magnam partem Lucæ vel exemplo vel cohortationi debetur, & insequenti Natalis Dominici celebritate omnino quatuordecim ad sacrum epulum admissi sunt, quæ paritas his initiis magnum solet esse Neophytis ad virtutem incitamentum.

Rei Christianæ apud Nanchinaenses progressus.

C A P V T XVII.

IN cæteris res Christiana sedibus quotidianis, quæ vidimus, crescebat incrementis; id

*Coniurati
in Magi-
stratum
plectuntur.*

id neque Nanchinensis Ecclesia sibi defuit, quæ in annos singulos nõ exiguum tyronum numerum veteranis adiungebat : imo annis prope singulis numerus numerum duplo superabat, & qui multiplicabat gentem, magnificabat quoque lætitiã: sed ne multa sibi similia singulis in sedibus repetantur, sufficiet monere, nihil hos Neophytos ceteris inferiores videri : eandem enim fidem pari pietatis ardore cohonestabãt; si quæ sint peculiaris, ea narrabuntur, & quidem è falso quodã rumore plus formidinis fuit quam mali. Anno supra secularem sexto Magistratus vnum aliquem è plebe perduellionis reum comprehenderunt, & cum eo Socios fere quindecim sedecimve. Hic cõuictus fuit tria perduellium millia in perniciem Magistratum Nanchinensium coegisse. In hac coniuratione liber deprehensus dicebatur coniuratorum nominibus adscriptis, qui publica inter se officia diuiserant, & quem quisque ad necem destinasset, eius occupabat dignitatem: ex iis coniuratis, vt sit in minime secreta multitudine, quidã sua dignitate non satis contentus, ceteros suscipit ipse prodendos. Horum consilium fuisse constitit è conspirationis volumine, mactatis Magistratibus antiquorum Regum palatium inuadere, & in ærarium irruere antiquis aliquot sæculorum Theauris inhiantes, & sane nisi ea res indicio paruisset, publicam in vniuersum Regnum inuehebat calamitatẽ, coniurati crudelissimo mortis genere ex tormẽti mora enecti sunt. In columnas immittunt in circuli formam, eas deinde claudunt, & suo põdere in humeros recidunt; hæ tabulæ ita sunt latæ, vt reus ori manum admouere minime possit, alienaq; manu indigeat ad vescendum, coguntur nocturnis diurnisq; horis stare, donec defluentibus in crura tibiaq; humeribus caro computrescit, & columnis deficientibus

*Supplicij
genus.*

uniuersum corporis ædificium ruit. Hoc genere mortis perire perduelles, & ex iis aliqui dies omnino quindecim in eo tormenti genere perdurarunt, ideo quod fortasse, vt aliquando euenire solet, largitionibus inducti carnifices nocturnæ aliquid temporis quieti concedant.

HÆC res ministris dæmonis occasionem dedit, rumore tota vrbe spargendi, Nostros con-
Suspicio
vana, No-
stros coniu-
rationis
fuisse. aucto-
res.
iurationis huius fuisse auctores; ea de causa Neophyti vexati, & factum vt eorum numerus decresceret: sed hoc tumultu sedato, duplicatus est, discussa suspicionum nebula, serenitatis splendor.

HIS annis superioribus, ex quo P. Cataneus valetudinis causa petierat Amacañ, P. Ioannes Roccia sedi Nanchinensi præfuerat: is demum anno nono supra secularem ad Nancianam sedem administrandam ex P. Matthæi voluntate discessit: P. Emanuel enim Præpositi Generalis mandato renauigarat Amacaum. Nanchini remansit P. Alphonsus Vagnonus Pedemontanus, qui iam annos quatuor in ea sede continuo studio Sinense idioma egregie didicerat: habuit Socium P. Petrū Riberium: nam P. Felicianus Siluius ad curandā è graui morbo valetudinem cæli Nanchinensis impatiens, in Amacaense Collegium mittebatur, is valetudine deinde utcunq; recuperata, ad suā rediit stationem. Ergo solitum cursum tenebat fidei euulgatio, Neophytorum numerus crescebat, Magistratum amicitia in nouabantur: eam rem promouit aduentu suo Ciu Paulus, qui patrio funere in patria detentus post biennium bis venit Amacaum: ridere solebat Magistrum suum quoties eius consilia narrabat, quibus ei reditum ad idolorum sectam persuadebat. Dicit vix potest quantum rem Christianam vbique promouerit, Ignatium ante annos aliquot Christo adiunctum ad studia pietatis accēdit, alius multis res nostras

ita

ita ingerit, ut prope aliud agens, complures tamē Christo adiungat: idem etiam B. P. N. Ignatij piis exercitationibus eruditus, eum fructum fecit, ut earum usum in Sinenses admodum propēfos induxerit. Unde sperare licet, his commentationibus mirabilia quædam in hoc regno perficienda.

ITERVM rediit CiuPaulus, cum in Regiam Pechinensem expleto Parentis funere ad intermissam redibat dignitatem: appulit ipsa Domini Natalis nocte, & muris exclusus, in suburbano sacra noctem tristis peregit. Vix dum illuxerat, cum Nostros de aduentu suo moneri iubet, & sellam gestatoriam ad se aduehēdum conquiri: verum, quod longiorem traheret moram, veritus ne Missæ sacrificio tardior adueniret, ipse pedibus per medium hyberni temporis lutum magnam itineris partem confecit. Huius apud nos moræ consilium erat, ut Magistratus omnes, qui ad se visendum venissent, Nostros conciliaret; & sane Magistratus grauiissimi ad Christi fidem conversionem magnopere promouit, de qua paulo infra dicetur. Centenarius fere singulorum annorum concursus ad Christi fidem fuit: & ad Neophytorum pietatem excitandam Pechinensium imitatione, Deiparæ Sodalitium etiam Nanchini erigitur, è qua sperati fructus collecti sunt.

*Nanchini
Sodalitium
Deiparæ e-
rigitur.*

*Demon
puellam
obsidet.*

ITAQVE interim dum mortales immortalis Dei honorem promouent, ipse quoque non raram suæ potentiaë significationem prodigiorum auctoritate prodebat; inter quæ insigne est, quod puellæ contigit, quam dæmon importunus obsessor variis figuris terreat, & ad libidinem incitabat, sæpe negotiatorem, alias sacrificulum, nonnunquam senem, iuuenem aliquando simulans, ad execranda scelera hortabatur: aiebat enim nulla alia re, quam infantili sanguine placandum:

dum: profani in eius auxilium vocabantur Exorcistæ, sed ludebat quas minime formidabat deprecationes, ex ara cereos & candelabra subducebat. Audiit fortasse ex eadem vicinia Neophytus quidam, nescio cuius opificij artifex, is cum Ethnicis colloquens, Diuini numinis vim in cæteros æque spiritus ac homines exponebat: cui ita intulerunt: Quid est igitur cur vicinæ puellæ desinis subuenire? Habet, inquit ille, certissima cōtra dæmones præsidia, iis si placuerit vti, importunus hostis sine dubio victus abscedet. Ergo simul omnes ad puellæ parentem se conferunt: rogant, velint necne ab importuno vexatore liberari; quod si voluerint, cœli Dominum suscipiant venerandum. Annuentibus, submissus est & Fratribus nostris vnus, qui ad eos Christi Seruatoris effigiem & venerandum Iesû nomen detulit; ex ara dæmonum simulacra extruduntur, & Christianæ doctrinæ capita ab vniuersa familia ediscuntur, ex eo ipso die, res mira, nunquam in ædes ingredi dæmoni licuit, sed tamen ex atrio minitabundus in clamabat: verum peracto Baptismo in perpetuum disparuit. Quæ res multorum sermonibus celebrata, fatis stuporis incussit: quod tanta facilitate Diuina vis perfecisset, quod nulla rixuum Sinensium efficacia perferri potuisset.

*Dæmon
bellitur.*

HOC eodem anno Christo adiunctus est vir grauisissimus, prope in supremo huius Regiæ Magistratu constitutus, & quo maior hæctenus nemo in Christi gregem concesserat: nam Ciu Paulus dignitate superior eam iam Christianus accepit, gerebat officium, quale apud nos vocari potest summi Cancellarij: Sinæ vero *Tuncinsu* vocant: ab eo libelli omnes ad Regem reuidentur, & alia habebat munera: quæ cum & quatuor summis huius Regiæ Collegis statuebat vnum.

*Vir supremi
Magistra-
tus fidem
Christia-
nam profi-
teatur.*

Iam

*P. Alphon-
sus virum
in re Chri-
stiana eru-
dit.*

Iam ante annos aliquot contraxerat cum Nostris familiaritatem ille quidem, sed nullam vnquam ad fidei nostræ sanctitatem propensionem ostenderat: narrabat potius post suscepta Christi sacra, se in perlegendo P. Matthæi Catechismo nihil reperisse quod placeret, ideo maxime quod ineptias quasdam confutaret, quibus ille perditæ addictus erat: notauit in eo P. Alphonfus hoc rerum Diuinarum salutisque fastidium, ergo escam ei iniecit res Mathematicas, quibus mire delectabatur. Nō alias patuit euidentius, Deum hæc remedia delegisse ad conciliandos sibi huius Regni magnates. Sphæram igitur ac solidum terræ globum ei iussit ab artificibus concinnari: aptas addidit ad instrumentorum notitiam commentationes: his familiaritas inter vtrumque & amor creuit, quē cum ille die quadam grauisimis verbis exaggeraret; respondit Noster: Quæ hætenus ex me didicisti, quantula sunt illa, si cum fidei nostræ reb. comparentur? cui non sublimius videbitur cœli Dominum venerari, quam sydera contemplari? cui non magis necessarium de statuenda in cœlis sede, quam de spectanda tractare? cupere igitur se pro familiaritate tot annorum tantisque beneficiis eius salutem in tuto collocare: postulare vnū duntaxat, vt qua contentione Mathematicas arripuerat disciplinas, ea ipsa legis nostrę veritatem exploraret: videretque num ea digna sit, quam Sinenfis Regni primores complecterentur: ac deinde de auditis statueret, prout ipse sua prudentia Diuina luce collustrata consequeretur. Mouerūt hæc ingenuum hominem dicta cordate: ergo recepit se omnino legem Christianam attentius exploraturum, inde commendat Noster, vti hac noua volūtatis propensione denuo de doctrina Christiana volumen legat artētius, addidit illi breues commentarios quatuor, quos ipsemet nuper ad-

di-

diderat: de Deo vnum: de anima immortalitate alterum: de originis culpa tertium: de Deo homine postremum. Non defuit sincere legentis voluntati lux Diuina, nam veritatem assecutus, suo quoque exemplo monstrauit, quod iam vsu longiore cōperimus, apud Sinas libros aliquanto facilius persuadere, quam institutas de lege nostra disceptationes.

IAM intellectus cognitæ dederat manus veritati, voluntas etiam nunc paucis laqueis irretita sese expedire laborabat; è laqueis vnus erat Sinarum ineptissima cupiditas. Nam de vita meliore subdubij, quam longissimis possunt spatiis hanc extendere laborât, & hic noster nouæ militiæ tyro impostores aliquot adhibuerat in Magistros, quorum nugis eam fidem adhibuerat, vt etiam de vita protrahenda commentarios edidisset; & quoniam has spes vitæ longioris superstitiosis ritibus procurabat, eos non facile vna cum Christiana lege dimittebat. Non minus alio scrupulo angebatur. Nam in dierū fastorum nefastorumque electione potius verebatur rerum suarum euentus temere perturbare: futura etiam ab vanissimis coniectatoribus exquirebat, neque facile hâc à puero consuetudinem dimittebat. Hi difficultatum nodi aptis respōsionibus ita enodati sunt, vt suam ipse damnaret in his credulitatem, & cæcam horreret falsitatem. Ergo magno animo à se tandem refecat, quidquid Ethnicam superstitionem redolebat: huius deliberationis constantiam in euentis maxime duobus demonstrauit. Audierat in Regiam venisse hominem, qui maiorum cuiuslibet familiæ veras imagines se depingere posse iactaret, tametsi mortuorum ante aliquot sæcula nulla memoria superesset, imo nomina etiam absq; errore, vt fidem priori faceret, ediscebat. Magna igitur tenebatur cupiditate, ef-

*Cupiditas
vita diu
producenda.*

*Constantia
exemplum.*

figies maiorum, quæ in vrbe quadam Iaponen-
 fium excursionem incendio perierant, recuperan-
 di, & parum abfuit, quin ad se accerferet impo-
 storem: verum mentem pupugit exortum du-
 bium, id sibi per leges Christianas liceret necne.
 Ergo per literas id ex Nostro inquit, qui dilem-
 mate ita respondit: Hunc hominem vel fallere o-
 portet, vel dæmonis arte vti. Prudentem falli mi-
 nime oportet, nec dæmonis opera vlla in re vti
 Christiano licet. Ea res igitur aut inutilis erat, aut
 illicita. Satis hoc fuit ad rem prope cœptam ex-
 templo dimittendam. De alio constantiæ testi-
 monio postea narrabitur. Munere quodam ma-
 gnifico ad nos cum literis transmissio testatum ef-
 se volebat, se in Nostrorum transire disciplinam.
 Reiectum est illud consilio supra commemora-
 to, cui accedunt etiam Societatis nostræ consti-
 tutiones, quæ exercitiorum nostrorum præmiū
 non admittunt. Postulabat etiā ad se mitti Chri-
 sti Seruatoris efigiem posthac venerandam: eam
 Noster Sacerdos ad eum detulit, quam magnifi-
 co publicarum vestium apparatu insignis exce-
 pit: ac deinde solemnem epulo Doctorem suum co-
 honestavit. Deinde post dies aliquot Christi ca-
 stris dato in Baptismo nomine aggregatus est, in
 eo nomen Ioannis accepit, & profitebatur, se in-
 credibili hilaritate perfusum, vim aquæ sentire
 salutaris: eo expleto ritu, superius munus auctū
 aliquot sericis pannis remisit beneficium gratu-
 latus: seq neque tunc admissum est: quem huius-
 modi procedendi modum mire suspexit atque
 prædicavit, postquam repulsa sua dona questus,
 consilij nostri rationem approbasset.

*B ptismum
 suscipit.*

*Munera
 reiecta.*

NON ita multo post decrepita illi Parens oc-
 cubuit. Ergo è Sinensi consuetudine publicum
 munus dimittens, ad triennem luctum domum
 se recepit: & ante discessum inuenit modum, quo
 supe-

superiora munera minime reiicerentur. Nam cū de extruenda æde noua ageretur, non minimum argenti pondus ad extruccionem inchoandam donauit, quo nomine recipi sine culpa, reiici non sine offensionis periculo posse videbatur: profequutus est abeuntem Noster dimidiati diei itinere, eumque docuit, quem in Parentis curando funere modum è Christianis legibus obseruaret, eique cum commendaret præceptorum legis Diuinæ custodiam, respōdit Ioannes: Atqui vt videas, quo animo Christi legem susceperim, & antiquos errores abdicarim, hic ipse dies à me studio electus est itineri inchoando, quo die per Sinenses fastos itinere prohibemur: id feci, vt ægre dæmoni facerem, qui me tot annos elusit; atque ita alter ab altero discessit magno vtrinq; solatio perfusi. Domum cum peruenisset, per literas petiit officiosissimas, vt quoties commode fieri posset, ad eum è Sociis aliquis mitteretur, qui rei Christianæ mysteria minime nunc occupato per otium ingereret, id vt fieret, suo tempore procuratum est. Huius viri ad Christum conuersio, & Leonis iam Neophyti exemplum (quem hactenus *Ligotzum* appellauit) eius paulo post ad Christum conuersionem, cum de Pechinensi sede ageretur, suo loco commemorabimus. Hæc, inquam, duo magnopere Neophytos reliquos recrearunt, & ad imitandos Viros Principes pietatis quoque Christianæ Duces incitarunt, id maxime visum est sacra Dominici Natalis nocte, quam ipse cum Neophytis Leo, nullo suę dignitatis apparatu in sacris

vel sermonibus vel colloquiis, vel expiandis

quoque peccatis fundendisque ad

Deum precibus utiliter

sane consumpsit.

*Documentum
abeunti
traditum.*

In Patria Doctoris Pauli Vrbe Scianhai nomine utiliter bienni spatio P. Cataneus laborat.

C A P V T XVIII.

CVM in Patriam ad Patris funus curandum reuertisset Ciu Paulus, triennem moram in familiæ ciuiumque suorum salutem, & cōmodum designauit: impetrauit igitur à P. Matthæo vnum è Sociis, qui eo secum mitteretur, ad eamque rem P. Cataneus est designatus, qui Nanchini degebat recens Amacao reuersus, & cæteris minus occupatus videbatur.

Vrbis Scianhai descriptio.

VRBS Scianhai Nanchinensis est prouinciæ, imo etiam Regionis ex infimo vrbium genere, quod *Haien* appellatur: abest à Nanchinenfi Regia centum quadraginta quatuor miliaribus Italicis; habet eleuatum polum gradibus nouem supra viginti: non procul abest à mari Orientali, è regione regni Coriani, & Insulis Iaponicis ita vicina est, vt male esse remotior. Cum enim vento secundo horis quatuor & viginti fretum illud nauigetur, patet excursionibus pyraticis frequentius, vnde magnis præfidiis ora maritima & clafibus etiam defenditur, à vicinitate maris nomen accepit: Scianhai quippe supra mare significat. Murorum ambitus duobus miliaribus continetur, ædes tamen suburbanæ nihilo sunt pauciores vrbis. Ergo quadraginta fere familiarum millia numerat (Focos vocare solemus) hinc transiens lectorem moneo, nihil mirum videri, si vrbes nonnullæ incredibili numero habitentur incolarum, cum infimum vrbium vel oppidorū genus

genus ita frequenter incolatur ; ager vniuersus planus est absque vlllo etiam colle, & verius dixeris totum agrum vicinum, urbem esse hortis plenam, quam agrum suburbanum, turribus enim, villis ac pagis ita continuatus est, vt vices mille focos præter urbanos suburbanosque contineat, ago solum de huius oppidi ditione, in quo constat cum ipsa vrbe mortalium trecenta millia numerari. Et sola hæc ditio Regi pendit annue centum & quinquaginta aureorum millia, in argenti pondere, & eandem summam in oriza, quæ trecenta aureorum millia conficit: hinc etiam incredibile videri desinit, Sinarum Regem tot annuas tributorum myriades numerare, de quibus libro primo. Ager feracissimus est orizæ maxime & gossipij, vnde plurimi panni texuntur, & textorum ducenta millia numerari volunt. Hinc in Regiam Pechinensem & alias prouincias panni exportantur. Gense est natura viuax, & non nihil inquieta, maxime quæ urbem incolit; in bonis ingeniis numeratur, & frequentes habet scholares atque Literatos, & quod inde sequitur Magistratus, qui administrata olim Republica patris opibus priuati fruuntur: quorum sunt magnifica palatia, sed urbanæ plateæ sunt angustiores: cœlum clementissimum est, vnde fit, vt incolæ diutius aliquanto viuant, quam aliis in locis: sexagenarius apud eos nondum inter senes computatur: annis octoginta fere aut nonaginta vulgo vitam trahunt, & centenarij quoque non pauci reperiuntur.

*Vestigal
annuum.*

*Textorum
ducenta
millia in
ditione
Sianhai.*

*Homines
diuturna
vita.*

IN hoc oppido natus est Doctor Paulus, qui præire voluit priusquam P. Cataneum euocaret, & prima funeris pompa sese expedire. Statuerat ipse Nanchinum ad Patrem adducendum reuer-
ti, vt ei necessariam ad Euangelium euulgandum pararet auctoritatem, sed ægritudo propinqui

Literati, quem ipse in eo periculo Christo aggregarat, & Baptismum persuaserat, impediuit. Mit-
 tit igitur Nanchinum extemplo famulorum suo-
 rum primarium, qui P. Cataneum ad se adduce-
 ret, scriptisque literis varie sese excusabat, quod
 ipse pro voto suo non veniret, in iter etiam sum-
 ptus liberaliter misit. Interim dum Sacerdos no-
 stter euocatur, tyroni suo minime defuit Paulus,
 sed legis nostræ mysteriis imbuens, Virginis effi-
 giem venerandam dedit, & precatoriorum glo-
 bulorum pensum, quod ille manu nunquam di-
 mittebat, continuis precibus Deum obtestans, ne
 sine Baptismo mori pateretur. Magnus erat egro-
 tantis de peccatis dolor, cuius vi Baptismi q; vo-
 to sperari potest eum salutem consecutum. Ne-
 que enim Baptismum impetrauit, tametsi nulla
 fuerit euocati mora, nisi quam itineris longitu-
 do necessario trahebat. Id enim temporis non-
 dum Nostri Baptismi formam ad necessitatis e-
 uentus in Sinense verterant idioma, sed solum
 Latina formula Sinicis characteribus utcumque
 exprimebatur, qua Neophyti paucissimi uti scie-
 bant: sed huic tandem incommodo occursum est.

NANCHINO discessit anno supra sæcularem
 octauo prope exeunte: ad eum excipiendum ve-
 nit Paulus in ipsum nauigium, eumque domi suæ
 triduo detinuit maxima amoris & benevolentie
 significatione: dolorem tyronis sine Baptismo
 mortui absterfit aliquantum P. Catanei sermo,
 quo declarauit Baptismi votum, si contritionis
 dolor accessisset, vim habere Baptismi, hoc enim
 nondum Paulus audierat. Ergo re accurate dis-
 cussa, exequiæ illi ritu Christiano procuratæ sunt,
 quod sacrificuli molestius tulerunt, ereptum sibi
 tam insigne in primarij viri funere procurando
 lucrum. Ergo statim initio sparserunt, legem no-
 stram à maioribus colendis posteros deterrere

sed

Votum Ba-
 ptismi.

P. Cata-
 neus perue-
 nit in oppi-
 dum Scian-
 spai.

sed ea calumnia sua facile corruiť falsitate: nam e Diuinis præceptis contrarium mox honorato Deo legebatur. Triduum in Pauli ædibus in aduentu gratulando collocatum est. Plerique vr̄bis *Visitantiã* Magistratus, ac primores eum per eos dies visita- *concursum,* runt; intellexit admonente Nostro Paulus rei Christianæ cursum domus suæ hospicio prohiberi, ad quod non nisi viri primores & ipsius quoq; Pauli familiares venturi videbantur: ergo eum in amici domo tamdiu commodari iussit, donec ipse accommodatas ædes comparasset: ædes hæ suburbanæ erant ad animi laxationem instructe, sed non fuit ibi Sacerdoti nostro otium; nam tantus concursus fuit, vt omnino solum obrueret: vix illi ad officij Diuini pensum sacrificiumque minus ad corporis necessitates temporis aliquid supererat: prope omnia in horas nocturnas necessario differebantur: nec laborem fructus sefel- *Fructus è laboribus* lit; nam hoc primo concurrentium, ac nouitatis *P. Catanei.* tumultu quinquaginta Christo nomen dederunt: & intra biennium numerus creuit ad ducentos, quod nullibi hæctenus intra huius tẽporis primitias vidimus accidisse. Vt concursus auctior esset, Paulus ædes intra vr̄bem coemit ad vsus Nostrorum accommodatas, multa ad Diuinum obsequium notatu sane digna contigere: memor tamen institutæ breuitatis feligam illustriora. Inprimis vr̄bis Gubernator frequenti visitatione sermonibus locum dedit, quibus tota vr̄be celebrabatur, eum ad Christi sacra adspirare, quod etsi falsum fuit, promouit tamen rem non parum Christianam, multosque ad inquirendum de ea incitauit. Sanctæ Crucis effigie mira- *Per effigiem S. Crucis mirabilia patrata.* bilia multa contigerunt. Neophytus in tertianã febrim inciderat vna cum filio, sanctam Crucem à Nostro petiit, eaque in domum recepta, extemplo vterque conualuit. Cum ipsis etiam Ethni-

*Demon-
stratur.*

cis mirabilis erat Deus, non solum cum Sanctis suis: noua nupta à dæmone vexabatur, qui eam somno ciboque prohibebat, & aliena multa loquenti ingerebat: Neophytus eam hortatus est, uti Deum venerari, eiusque fidem suscipere proponeret; annuit illa, & ab ipso momento, quo S. Crucis formulam ediscebat, nec dæmonem ultra vidit, nec in somno ciboque capiendo molestiam sumpsit, postea baptizatur, & prima è suo sexu Christum agnoscit. Neophytus quidam ante Baptismum idola incenderat, eam iniuriam dæmō vlcisci, Deo permittente, in hunc modum cœpit: Quoties orizam coquebat, euanescebat illa, & aqua terribissima instar atramenti duntaxat remanebat; ad Sacerdotem Nostrum venit consilij causa, ab eoque crucem accepit domi collocandam, cuius vim non ferens culinæ molestator, abscessit. E Pauli familia famulus subita ægritudine correptus à P. Cataneo visitur, instruitur, baptizatur, & ipso momento conualescere incipit, & intra dies paucos pristinam recuperat sanitatem: in huius beneficij memoriam ab hero suo impetrauit, uti Sacerdoti nostro ædique sacra famulari permetteretur, quod fecit ille accurate sane & utiliter. Ethnici permulti à grauissimis morbis ad Crucis aspectum sola promissione, se Christianam fidem suscepturos, liberati sunt, quos inter adolescens ab incepto resiliens, die quadam domi colubrum reperit, quem cum occidere parat, fuga consulentem minime assequitur, nocte insequenti somnium habuit, fortuitumne, an ad salutem immissum, non facile est iudicare: videbatur audire dicentem secundo: Vis in me credere nec ne? cumq; ille secundo negasset: eadem vox ait: Si credideris, colubrum occidam: si nolueris, abstinebo: ille vero tum sibi visus est annuisse. Ea res adolescentem

*Morbicu-
rantur.*

ter-

terrui, & ad bene cœpta persequenda incitavit.

E ADEM clementia vsus est Deus in Ethnicum, cuius filius erat Christianus; quem cum non facile ab Idolorum veneratione auocaret, suscepit parentis nomine, quoties ipse simulacra venerabatur, Christi effigiem adorare: nocte quadam, qua in ægritudinem inciderat, visus est sibi videre illum ipsum, cuius effigiem filius venerabatur, ex eoq; audire, Ego te paululum iuuare volo, & mox melius habere cœpit, viribusque restitutis nihil de beneficio dubitans, in eius legem & sacra transiit. Verum hæc Diuina auxilia claudam vetuli simplicis ac pii exemplo. Is globulos precatorios continue recitando decurrebat, sæpe Christi Seruatoris coronam: alias Deiparæ fertum, quod coronam aut rosarium vocamus, texebat: is narrabat, se inter recitandum continuo eo odore recreari, quem sacris diebus ædes nostra redolebat, quocunque tandem in loco versaretur, & apparet boni senis pietatem hoc incenso compensari, cuius oratio dirigebatur, vt incensum in conspectu Domini. His maxime prodigiis pusillus grex recreabatur, & ipsi quoq; pietatis ardore pares pro viribus esse nitebantur. Insignis fuit primæ noctis, quæ Dominum nascentem excepit, primæ festiuitas, aderant Neophyti omnes, & Doctor Paulus præ cæteris: primum officii matutini pensum à P. Cataneo publice recitatum est: deinde ad singulas Missas sermonem habuit singulis sacrificiis accommodatum. In his omnibus pietatis exercitiis præibat ipse Paulus, & pro sua modestia Neophytos ignobiliores ita tractabat, vt ad confidendum inuiteret, qui alioqui ne oculos quidem in eum conuertere pro dignitatis magnitudine debuissent. Parenti eius mortuo, quod Pechini factum fuerat

Vis recitationis rosarii.

Celebritas noctis sacrae.

magno apparatu Ecclesiasticis ritibus est parentatum, & tunc solus erat Sacerdos noster, tamen rei notus, ritumque sanctitas suppleuit maiestatem, & Neophytos maxime recreauit, quod viderent Christianos ritus tanto interuallo Ethnicos superare. Iam quatuor Fratres nostri tyrocinium expleuerant: ergo Socius Patri missus est Franciscus Lageus, qui Patris labores, iam diuinos, effecit leuiore. Verum non ita multo post hanc expeditionem Nostri dimiserunt: neque enim in tanta operariorum paucitate Nostri minoribus in oppidis occupantur, & quoniam in Hancianam Metropolim Cechiana prouinciæ expeditio parabatur, triduo solum ab hoc oppido distitam, visum est proximo coli posse ceptum nouale, & in celeberrimo Regni totius emporio Nostrorum industriam vtilius collocandam. Ergo ipsius Pauli voluntate, qui iam expleto triennio Pechinum redierat, sedes alia commutatur, imo etiam ipsi Neophyti, ne adeo insignis expeditio defereretur, in discessum Nostrorum è maiori Dei obsequio conspirarunt. De hac expeditione nihil hoc volumine commemoratur: ea enim post P. Matthæi obitum instituta est, in cuius morte primum Sinensis historiae volumen clauditur: ne tamen postea gestis lector fraudere, interim dum anni ad secundum volumen fluunt, Annales biennii separatim damus, è quibus deinde in vnum compilatis historia contextetur.

*Hanciana
expeditio
paratur.*

*In Sede Xauceana res eo tempore gesta
narrantur.*

C A P V T XIX.

TAMETSI Magistratum beneuolentia, &
Archithalassi noui, qui de P. Caranei causa
iudi.

iudicauerat integritate, res Nostræ in pristinum
 statum reuocatae videbantur, tam ex inflicto
 linguæ vulnere nondum satis cicatrix inducta
 erat, nec induci vnquam potuit, & recens casus
 tumultus pene superiores renouauit: nam cum
 è domesticis famulis quidam Xauceo cum literis
 mitteretur Amacaum, in reditu cum responsis
 ab excubitoribus deprehensus est: id crimen
 apud Sinas nihilo minus est perduellione, literas
 nimirum ad externos extra regnum constitutos
 destinare. Seruus igitur cum literis deprehensus,
 ab excubitoribus in omne lucrum intentis solli-
 citatus est, vt largione non maxima seipsum re-
 dimeret. Verum ille nescio qua spe fretus nihil
 eduxit è loculis, pertinacia illi nobisque charo
 constitit, nam res initio satis exigua magnas de-
 nique turbas concitauit: comprehensus igitur
 intra Anfanensis oppidi fines: distat oppidum il-
 lud æquali fere spatio metropolim inter & Ama-
 caum diei videlicet itinere; ergo ad illius Guber-
 natorem deducitur, ab eo mittitur in metropo-
 lim Gubernatori tradendus, ille eum Architha-
 lassofisti iussit, quod hæc ad externos causa perti-
 neret: ibi prima verberatione salutatus in vincula
 remittitur, causa ipsius ad Gubernatorem Col-
 legasque dimissa, vti de eo causa cognita secun-
 dum leges iudicarent. Ab his conquisiti sunt in-
 terpretes, vti rescirent literarum argumentum: ad-
 erant eo tempore in ipsa metropoli aliquot Lusita-
 ni, qui lectas è Magistratum voluntate literas ad-
 hibitis interpretibus Sinice reddiderunt: ea om-
 nia à librariis excepta, in vnum compegerunt, &
 vna cum ipsis autographis in archiuum vrbs
 retulerunt: in his nihil fuit, Deo ita volente, quod
 Sinas alioqui suspicacissimos offenderet, erant
 enim domestica omnia, & ad Rempubicam Sinen-
 sem par erga, tametsi id publica interpretum sen-
 tentia

*Crimen
 perduellio-
 nis.*

*Famulus
 comprehen-
 ditur.*

rentia constaret, attamen ne hac indulgentia futuris malis aditum aperirent, ipse, qui literas tulerat, in publicâ Regis seruitutem damnatus est per vitam vniuersam, & qui eum miserat P. Longobardus extra prouinciam Cantoniensem in Regni interiora relegatur. Hæc sententia, quia à superioribus Magistratibus confirmari non poterat, non est effectû suum sortita. De eius eventu suo loco tractabitur. Hoc ipso anno supra sæcularem nono moritur in hac sede P. Bartholomæus Teteschius, Italus, ex agro Sabino, postquâ in ea sede continuus fuisse P. Longobardi comes supra septennium. Hic cum Romæ apud Nostros literis operâ daret, maxime recreabatur audientis legendis quibus, quæ ex India in Europam nauigabant, vnde fatebatur sese hac occasione à Deo in Indicam messem euocatum. Societatem igitur nostram petiit, & impetrauit, nec minore ardore Indicam expeditionem à Superioribus euicit: magnum domi fuit eius semper desiderium. Morbo febrili, quo vehementius quolibet anno solebat æstare, fuit extinctus. Cum sentiret se ad metam vitæ peruenisse, tradidit Socio Sacerdoti schedularum fasciculum, in quem retulerat, quicquid ipse vel ab aliis admonitus, vel conscientia teste accusatus in se notasset, vt certius omnes animi latebras aperiret. Legit quæ tradita erant Socius, magno innocentia talis exemplo, ipse enim seipsum prope anatomice inspexerat: inde ad eius confessionem excipiendam euocatur, quam ab eo tempore repetiuit, quo Ordinem nostrum inierat: sumpto igitur sacri corporis viatico, eo die vitam clausit, quem Ecclesia Iacobo Apostolo colendo designauit, ægritudinis vero nono. Ad mortuum complorandum Neophyti & familiares è ritu Sinensi conuenere, exequiæ vero Ecclesiastico more celebrius

P. Bartholomæus Teteschius moritur.

brius institutæ sunt, quod per eos dies Nanciano Patres Emanuel & Rodericus repetebant Amacaum; qui in hac sede transitus opportunitatem præstolabantur. Externi quippe non satis tuto absque Magistratum facultate repetunt Amacaum, post bimestre spatium abeuntes, secum demortui feretrum ad Sociorum sepulturam euehebant.

ET quoniam de duobus his Sociis sermo incidit, ad hanc sedem pertinere videtur periculosum sane iter, quod Amacaum vsque tenuerunt; habet enim non mediocrem Diuinæ protectionis significationē. Ibat igitur P. Emanuel è mandato præpositi Generalis in Amacaense Collegiū, ut ei deinde præficeretur. P. Rodericus grauissimis morbis nullum apud Sinas remedium reperiebat, ad curandam valetudinem eo mittebatur. In P. Emanuelis locum suffectus est P. Longobardus, ut Australibus Nostrorum domiciliis tribus sub P. Matthæo præflet: abituris visum est tutius transituros, si feretrum deferrent; nam vel superstitiosa formidine, vel in vita functos reuerentia Sinæ ad feretra non accedunt: abiere tandem Xauceo comite vno è Nostris Fratribus, & intra dies paucos secundo flumine Cantonem peruenierunt: tota difficultas est in scapha permittanda, ut è Metropoli biduo nauigetur Antacai. Substitere igitur Nostrum in portu quodam minus frequenti, media quoque ab vrbe leuca; ne pro externis in frequentia excubitorum dignoscerentur. Inde Frater noster exscendit, & cum Nauarcho quouam de mortui feretro Amacaum deuehendo conuenit; cum eodem Collegii Rectorem de aduentu suo monuerunt, uti statueret, quo maxime modo in Collegium tuti peruenirent, hoc enim uti consilium caperent, coegit necessitas. Neque enim Lusitanos Negotiatores
in nun-

in nundinis, vt arbitrabantur, repererunt: eo peruenit feretrum, & in comunem Nostrorum tumulum immiffum est. Interea dies abiere quadraginta, nullusque qui externos contra leges eueheret ibi Nauarchus repertus: in tanto igitur temporis spatio, nihil mirum fuisse deprehensos. Ergo die quadam ante lucem in nauigium Nostrorum repente irruerunt exploratores inclamantes se subtractas nescio quas mulieres inquirere. Nostri nondum è lectulo assurrexerant, id saluti fuit, nam in tempore perfrigido inter pannos sese inuoluerunt: sed pedes non nihil extra vestem stragulam educentes ostenderunt, nullam ibi iacere mulierem; nam Sinenses fceminæ omnes pedes habent prodigiose breues, & ne crescant die noctuq; colligatos; cuius causam alibi iam legeris. Ea res Nostros non parum perturbauit, constabat enim iam excubitoribus quibusdam externos eo nauigio contineri; arbitrabantur ergo se prætextu mulierum conquiri. Verum hi Magistratu ministri re vera fugitiuas mulieres quærebant, quas cum vidissent in eo nauigio nullas esse, sine vltiori disquisitione abierunt, illis etiam videtur Dominus oculos occlusisse: nam Ecclesiasticarum precum breuiaria, libri Europæo more compacti, & alia externæ gentis indicia etiam in nolentes incurrebant.

IN hoc igitur euidenti discrimine Lusitanum, qui ex metropoli reuersus, Amacaum versus, in alia fluminis parte in suo nauigio commorabatur, admonendum curant, vt nisi se perditos velit, qualibet ratione subuehiat. Is ad Socios interpretem suum misit, qui eos in suum nauigium, nõ sine proprio discrimine adduceret, eam enim debemus laudem animumq; gratum Lusitanis, quam plurima ab iis adiri sæpe Christianæ rei causa pericula. Egressi ergo suo nauigio Fratrem nostri na

Lusitano-
rum erga
Nostros af-
fectus.

nostrum Xauceum inde extemplo remittunt, veriti, ne si ad se conquirendos aliqui venissent, Frater noster omne discrimen subiret. Lusitani Nauarchus visos agnitosque è vultu Socios adduci non potuit, vt in nauigiū reciperet, tamen si argento nauigium opplevissent: itaq; coacti in ripam exscenderunt, ibi arborum vmbri illustrem noctem fallentes sese occultabant: sed cum neq; ita satis tuti essent, Sociorum alter in arborem euasit, alter in spineto delituit: atque ita totam noctem insomnem peregerunt, & in simili discrimine metus malo peior. Mira fuit Diuinæ prouidentix demonstratio, noluisse Nauarchum Socios intra nauigium recipere, vix enim è conspectu abierant: cum ad Lusitani nauigium excubitorum celox adremigat exploratura, si quid mercium, quas efferre leges vetant, fortasse reperirent, quæ si Nostros in eo nauigio reperisset, actum erat de re vniuersa.

Socij à Nauarcho excluduntur.

NON defuit in hoc discrimine Sociis Negotiator Lusitanus; quem Nostrorum discrimen vti proprium acerrime angebat. Nauarchus, qui Nostros excluderat, ab Lusitano missus erat, vt ædes aliquas reperiret, in quibus Socii laterent, donec nauigii copia daretur Amacaum nauigaturis, abierat ille quidem, sed non redibat, itaque non temere formidabatur, ne ad eos deferendos aliquem adisset Magistratum. Eam noctem partim oratione, partim euadendi industriis delineandis transegerunt, & iam certū erat ad ipsos adire Magistratus, si fortasse aurora nullum melius consilium adduxisset, nam tutius erat vincula præuenire, quam ab iis præueniri, interim diluculum imminebat, & crescebant angustix, hinc enim patiendi desiderium cum expeditionis Christianæ periculo decertabat, sub primam lucem, vbi nihil in humanis præfidiis
spei

Crescit metus.

spei supererat, ecce tibi scapha piscatoria cum vniuersa, vt solet, familia ad ripam, in qua Nostri latebant, appellit, cum eo Negotiatoris interpres conuenerat, vti Nostros vel in pristinum nauigium reduceret, vel, si iam abiisse comperiretur, deueheret Amacaum. Abierunt igitur ad nauigiolum, & Fratrem nostrum abiisse nunciatur, ergo disceditur non sine periculo & incommodis, nam exigua erat scapha, & classis excubitorum fallenda supererat. Nam interdum, si quod nauigium conspexisset, piscari aggrediebatur, vbi disparuerat, nocturnis horis maxime remos vrgebat; hac ratione nauigantes in desertam insulam deuenerunt, in qua statuerat piscator totum eum diem commorari, & nocturno silentio iter profequi. Inuitat igitur Nostros fidus piscator, vti animum non nihil laxaturi in Insulam excenderent, & sane superiorum dierum fatigatio hoc solatiolo indigebat. Obambulabat è Sociis vnus, & non nihil ab ripa in interiorè Insulam penetrarat, cum ecce tibi in cadauer incidit hominis crudelissime mactati, nam caput in duas partes diuisum dissilierat ingenti, vt credibile est, saxo, quod ad latus visebatur; id malefici iudicatum est à latronibus esse perfectum, vnde collegerunt eum locum non vacare periculo, sed in ripa consistentibus nemo superuenit. Inde sub nocte nauigatur Amacaum, eoq; peruentum die Diuæ Vrsulæ Sodalibus sacro, sub horam matutinam. Eo die Batauorum pyratum nauis in conspectu erat: ea ripas omnes spectatoribus excubiisque oppleuerat, ergo piscator concursu deterritus verebatur, ne à quopiam forte Sineni notaretur, deferreturque ad ipsos in Metropoli Magistratus, quod è Regno externos euexisset: atque ita Nostros exposuit prius aliquantulo, quam in urbem peruenirent: vnde itinere terrestri in collem vrbi vicinum euaserunt, in quo est

pium

*Incidunt in
cadauer ho-
minis occisi.*

*Amacaum
perueniunt.*

pium Deiparæ facellum, quæ ea ex parte sese videndam præbens, vnde oneraria in Iaponiam soluit, Dux itineris appellatur, per hanc enim onerariam vniuersæ fortuna nauigat Ciuitatis: ibi Virgini Duci gratis actis, quod eius secundum Deum præsidio, è tot periculis in locum tutum deuenissent, miserunt ad Collegij Rectorem, qui eum de suo aduentu admoneret: nam in habitu Sinensi venerant, nec eos decebat per vniuersam urbem, maxime in Sinarum conspectu ad Collegium penetrare, ac tamen bellico tumultu ciuitas minime munita trepidaret, quod ferebatur pyratice classem inter vicinas insulas delitescere; non defuit tamen domi gratulantiu Sociorum beneuolentia, quæ præteritorum laborum memoriã vel extingueret, vel à turis non sine grata recordatione commemorarentur; & similes angustiarum frequentes ab iis tolerantur, qui sese sacris inter Ethnicos excursionibus, & in hac priuatim expeditione, consecraverunt. Verum laborum animosa cupiditas generosos pugiles ex Europa educit, qui ad delicias, & cætera, quæ à mortalibus tanto studio expetuntur, inæquali studio nauigent.

Deipara aguntur gratis.

De felici P. Matthæi Ricci jobitu.

C A P V T XX.

DEGEBAT P. Matthæus Riccius in vrbe regia Pequinensi, ea hominum de se opinione concepta, quam Dominus ad Euangelij promulgationem ei conciliarat, quæ tanta fuit tamque admirabilis apud gentem alioqui sagacissimam, & quæ externos omnes in barbaris reponerat, vt eam non solum sperare nemo, sed ne optare quidem ausus fuisset. Intra paucos illos an-

P. Matthæi Ricci occupationes.

Vu

nos,

nos, ex quo urbem Regiam attigerat, vna prope
 eaque continua occupatio eum cum hospitibus,
 qui ex omni parte ventitabant, detinebat, quibus
 ex more, quem violari est nefas, cum visitationis
 officium repēdebat, hanc occupationem grauius
 etiam duplicabat. Adhæc ad eum ex vniuerso Si-
 narum orbe ignoti iuxta & cogniti scriptitabāt,
 multa de sanctissima lege nostra, multa de vana
 idolorum & sacrificulorum secta, multa de reli-
 quis, quæ scriptis voluminibus sparserat, sciscitā-
 tes: quibus cum responderet, næ maximum onus
 subibat. Literaria quippe apud Sinas scriptio su-
 pra modum solet esse accurata, quam scriptionē
 nisi etiam rebus accuratiorem redderet, multum
 de fidei nostræ, deque rerum quas tractabat opi-
 nione detraxisset. Præterea cum vniuersæ præf-
 set Missioni, Sociorum literis respondere cogeba-
 tur, quos cum ille amaret tenerrime, faciebat
 hoc sedulo & prolixè. Nec ideo quod in tot esset
 negotia distractus, à familiari Neophytorum re-
 nuum colloctione vnquam abstinuit, quos ille
 semper animaduersus est in summis negotiis eo
 vultu excepisse, quo maximum aliquem ex iis à
 quibus interuisi solebat optinatem. Into iam
 hoc erat ei solemne, Neophytum, à quo viseba-
 tur, quo tenuior esset, eo diuturniore ab eo collo-
 quio detineri. His omnibus si addideris librorum
 quos edebat scribendorum laborem, Nostris præ-
 legendi assiduitatem, quā ipse ad extremum vs-
 que spiritum inter infinita negotia nunquam in-
 termisit, vere dicas homini ad necessariam quie-
 tem vix tantillum temporis suffecisse. Sed nimirū
 ita ingeniosus erat in tempore dispensando, vt ad
 exercitia spiritualia non solum sufficeret, sed etiā
 redundaret, neque enim ille statis temporib. con-
 tentus, semper inueniebat, quod necessariis alio-
 qui occupationibus suffuraretur. Hæc omnia at-

tonitos

*P. Martha
 Ricci erga
 Neophytos
 amor.*

*Tempus
 bñ spiritua
 libus. tr. b.
 tum.*

tonitos in eum rapiebant Socios, dubios, quid primum mirarentur, an infatigabilem eius animum, an corpus, nam ab illo nullus non labor assumebatur, ab hoc nullus recusabatur.

HÆC quæ dixi perpetua illi erant, sed in hunc ipsum annum alia multa præter ordinem inciderunt, à quibus obrui, fatigari autem nunquam potuerit: nam sub hoc tempus statim, ad Regem visendum Magistratum ex omni Sinarum Imperio concursus, ad quinque millia fiebant. Hoc eodem anno Sinicus ille Doctoratus, qui solum in aula confertur, suos item cōcursus habebat, nam tametsi non amplius trecenti ex omnino numero seligantur, tamen supra quinque Literatorum millia in cōpetitorum examen admittuntur. Unde fiebat, ut hic eorum aduentus ad Pequinensem Regiam summe Patris labores auxerit, eoq; hic concursus incommodior accidit, quod in sacri temporis ieiunium inciderit, nam ut erat vir Religiosissimus ieiuniorum Ecclesiasticorū observator, adduci ab Sociis nunquam potuit, ut ad intermissam semel refectionē se referret, aut horam mutaret, aut sibi ipse vel tantulum indulgeret. Accedebat etiam sacræ ædis extractio, cuius maxima laborum pars, Doctore Leone aegrotante, de quo supra egimus, illi incumbebat non sine molestia. Itaque cum die quadam ab hospitem visitatione fessus domum repetiisset, in lectulum se abiecit: initio arbitrati sunt Socij, solitam illius esse hemicranij ægitudinem, quam cum ea vexabatur aliquantula vnius diei quiete depellebat. Verum interrogatus, asseruit alia esse omnia, ægitudinem è summo labore ac fatigatione ortam esse lethalem, qua re non solum nihil est turbatus: sed non ita multo post interrogatus ab vno è Sociis, qui haberet, ait se ea ipsa hora coarctari è duobus, nec satis scire quid optaret, an

*Concursus
ad Regem
visendum.*

*P. Mat-
thæus in
morbum
incidit.*

*Pharmaca
coram Cru-
cifixo sta-
muntur.*

æterna illa, quæ imminebant præmia, an diuturniores in hac expeditione Christiana labores. Inciderat eius ægrotudo in tertium diem Maij, quod die Doctor Leo Neophytus, qui è morbo non nil indies recreabatur, medicum, quo utebatur, ad eum misit, cuius cum pharmaca iam dies aliquot nihil prodesse, Socij sex tota urbe celeberrimos conuocarunt, à quibus cum in eandem sententiam non iretur, relicta sunt tria pharmacorum genera, dubijs Socijs quod è tribus eligeret, coram Crucifixo statuerunt (frequentissimus tunc erat Neophytorum visitantium concursus) nixique genibus rogarunt, vt ab eo docerentur, quam ægro vellet esse salutarem; qua in oratione mirum erat, quo sensu nonnulli Dominum rogarent, vt sibi quos annos vellet adimeret ad communis parentis vitam prorogandam. Denique è pharmacis vnum illi, sed nullo fructu datum, quæ res mœrorem omnibus, vni ægro solatium adferre videbatur, velut nunc affecuto se ad laborum metam deuenisse. Itaque rara semper fuit in eo hilaritas, & quæ Sociorum ac Neophytorum non parum mœrorem leniebat. Sexto ægrotudinis die, de vniuersa prope vita confessus, Socium qui audierat tanta spiritus alacritate perfudit, nullam vt aliam in vniuersa vita maiorem se sensisse prædicaret, tanta fuerat Patris innocentia spiritusque suauitate delibutus. Die insequenti matutinis horis ad sacrum viaticum sumendum se comparauit: ac tametsi eum vehemens ægrotudo ita afflixerat, vt lecto dimoueri non sine periculo posse videretur, vbi tamen audiit adesse Dominum ac Seruatorem suum, vires collegit, ac solus nullius adminiculo lectulo egressus, in genua prouolutus, omnium in se oculos copiosa lacrymarum profusione coniecit, eo ipso die pomeridianis horis vi morbi

*P. Mat-
thæi Sa-
cramentis
munitur.*

delirauit; sed hæc ipsa deliria ex abundantia cordis (vt ita loquar) egressa, facile prodebant, quid animo secum ipse tractaret: nam totum vnum diem ac noctem sæpe de Neophytis, de templo, de Sinarum ad fidem, atq; adeo ipsius Regis conuersione colloquebatur. Cum die insequenti in se plane rediisset, inungi voluit, ipseque integris etiamnum sensibus omnia aduertebat, Ecclesiasticisque orationibus per se ipse respondebat. Inde quatuor qui aderant Socij ab eo velut à morituro Parente bene sibi precari postularunt, quibus ille annuens priuatas etiam singulis addidit ad virtutem cohortationes. Er quidem alteri è Fratribus dixit, se illi apud Dominum mortem in Societate Iesu impetraturum, ideo quod nihil tum occurreret melius atq; iucundius, quam quod ipse eo ipso tempore sentiebat. Quæsiuit vnus è Patribus, aduerteret tunc satis, quo in loco Socios sua ope tantopere indigentes relinqueret. Relinquo vos, ait ille, in ostio ad magna merita patefacto, sed non sine multis vel periculis vel laboribus. Rogauit alius, vti ediceret ea potissimum hora, qua ratione amorem illum suum possent remunerari. Respondit, ea beneuolentia, quam venturis ex Europa Patribus semper ostendetis, & quidem non vulgarem, sed eum amorem toties à vobis duplicari ita decet, vt quem ibi in vniuersis inueniunt, hic in singulis inueniant. Quo animorum zelo arderet, facile ostendit, quod inter mortuis prope vocibus ab eo est auditum; Ego P. Petrum Cottonum, qui apud Regem Galliarum degit, in Domino plurimum amo, ad eum tametsi ignotum, pro eo quod Dei gloriam promouit, hoc anno scribere & gratulari statueram, eumq; priuatim de nostræ Missionis statu reddere certiolem, nunc peto à vobis, vt quoniam mihi hoc omnino prestare non licebit, vti me apud eum excusetis.

*Sacro oleo
inungitur.*

Documenta.

*P. Mat-
thaus Ric-
cius animā
Deo reddidit.*

Quod si non est factum ab eo, cui rem eam Pater commendauit, hoc eius dicto hic narrato, supremam parentis nostri pro expleta haberi cupimus voluntatem. In eum fere modum suauissime modo cum Nostris, modo cum Neophytis collocutus, ad vndecimam Maij diem peruenit, qua die sub vesperum in medio lectuli confidens, animam sine vilo motu aut corporis contorsione Deo reddidit, & oculos velut sopori permittens, per se ipse claudens, in Domino suauissime obdormiuit.

*Luctus Neo-
phytorum.*

HIC Neophytos, qui morienti magno numero aderant, à luctu & lacrymis cohibere necesse fuit, nam verendum erat, ne immoderatio luctus de nostræ fidei veritate, deque patris gloria non nihil detrahere videretur. Ergo ij ab inerte luctu in laudem versi, heroicæ patris virtutes pro se quisque prædicabant: eum virum sanctum, Sinarumque Apostolum compellantes. Inde importunis precib. extorsere ab altero è Fratribus, qui pingendi artem utcumq; callebat, vt viri effigiem ad commune solatium exprimeret. Solent Sinae vita functorum cadauera ligneis arcis includere. Eas arcas ex incorruptibilibus, quoad licet, tabulis compaginant, ea in re nulli sumptui parcetes, quem sumptum neque nostra tenuitas, neque religiosa parsimonia patiebatur. Sed tamē noluit Dominus seruum suum, quem ornandum non in cœlo solum, sed in terra quoque tanto opere, vt videbimus anno insequente, volebat, hac etiam celebritate funeris priuari. Vbi enim audiuit Doctor Leo extremus patris partus, optimum parentem sibi ereptum, misit (nondum enim per ægritudinem ipse poterat) domum nostram consolatores, qui nunciarent, de feretro ne quidquam nostri laborarent, hoc se omnino si curaturum, à quo paucis ante diebus his

*Feretro in-
cluditur.*

vitam accepisset, neque vererentur, si qua esset
 mora, ne Patris cadauer grauem de se redderet
 odorem; in talis viri cadauere solitas naturæ le-
 uitas non seruari. Et quidem ita prorsus accidit, nã
 biduo toto & amplius in summo æstu insepultũ
 vultu semper viuido, orisque totius colore viuo
 firmior quam functo, vitam, quaiam beatior vi-
 uebat, præfererat. Cadauer itaq; arcæ inclusum in
 ædem sacraam delatum est, ibique funebri Missæ, *P. Matthæo*
 defunctorumque officio optimo parēti ab Sociis *parentatur.*
 ac Neophytis Ecclesiastico ritu parentatum. Inde
 feretrum Sinensi ex more in aulam domesticam
 delatum, & arcæ impositum, amicorum visitatio-
 ni expositum est. Nefas est enim Sinis quenquam
 intra vrbium muros terræ mandare, atque ideo
 interim, dum suburbanum agrum coemunt, aut
 funus parant, cadauera arcis ligneis includunt, &
 arcas ipsas suo illo pellucido bitumine ita illinūt,
 vt in annos plures cadauera nullum grauem o-
 dorem spirantia possint asseruari.

SANE annis superioribus mortis memor, de-
 que sepulchro sollicitus agrum coemerat subur-
 banum, sed nescio quomodo factum est, vt inte-
 rim cum pretium appenditur, orta controuersia
 venditor resilierit. Tum Pater ad Socios conuer-
 sus ait: Nihil admodum refert, nam breui alium
 eumque meliorem sepulturæ locum possidebi-
 mus. Quibus verbis visus est id quod postea con-
 tigit, præsensisse; nam ei sepultura ab Rege ac re-
 liquis Sociis est attributa. Nec hoc solum, sed il-
 lud ipsum obitus tempus visus est prænouisse.
 Nam illis ipsis mēsis historiam à R. P. N. Clau-
 dio Aquauina præposito Generali illi impositam, *Mortem*
 de vniuersa re Christiana apud Sinas ad ea vsque *præsent.*
 tempora perduxit, literas omnes exussit, scripta
 sua composuit, & duab. schedulis altera rem do-
 mesticam, altera vniuersam Missionem concin-
 nauit.

nauit. Ea porro schedula, quæ de vniuersa Missionis agebat, ita inscripta erat: P. Nicolao Longobardo Sinica Missionis Superiori; & infra, Matthæi Riccij quondam eiusdem Missionis Superioris. Porro hæc ægritudinis tempore perfici minime potuerunt, nam Socios monuit, vti scriniolum suum postquam diem clausisset aperirent, eamque schedulam referarent, quæ ad eos attinebat, alteram ad Patrem Nicolaum Longobardum destinarent. Vbi auditum est ab amicis Magistratibus, Patrem obiisse, maximi ad eum de more complorandum virorum grauisimorum facti sunt concursus, suumque his vocibus animi dolorem testati sunt: *O virum sanctum! ô virum vere sanctum!* exque non fictis lacrymis interruptæ. Non se tenuit intra urbem luctus, nam reliquis in sedibus ab Sociis, ab Neophytis, ab amicis, bono Patri iusta sunt persoluta. Nanquinenses sese Neophyti supra cæteros extulere; nam Pequinum ad Patris tumulum funebria dona submisere, & insignem de illius laudibus panegyricum: cuius æmulatione stimulati Pequinenses alteram adiunxerunt, quæ vtraque ad vtrumque aræ latus appensa à Visitatoribus amicis magna comprobatione legebatur. Cû initio huius operis P. Matthæi Riccij vitam inspiciendam dederim, funus eiusdem eo sermone claudam, quo cum ipse extremum prope diem clausit. Nam sæpe paucis ante obitum mensibus Sociis audientibus repetebat: Cogitanti mihi sapius, Patres mei, qua potissimum ratione rem apud Sinas Christianam liceret promouere, nihil efficacius occurrit mihi, quam si ego diem obie-ro; cumque Socij reclamarent, atque dicerent ad eam ipsam rem vitam eius adhuc in multos annos necessariam videri: ipse contra instare, & multis id rationibus confirmare nitabatur. sane, si quæ eius obitum consecuta sunt, cu

prioribus temporibus conferamus, rem ipsam
 contigisse dicendus est. Neque adeo mirum est plus
 in perfecisse ex eo loco, in quo & plus ipse velit,
 plus etiam possit.

*P. Matthæo Riccio ab Rege sepultura, Nostris
 aedes sacra & profana designatur.*

C A P V T X X I.

DEVS Optimus Maximus, qui sanctos P. Mat-
 thæi Riccij labores suo semper favore fue-
 rat profecutus, noluit eorum fructum vitæ
 terminis claudi, sed vt alteri Sampsoni concessit,
 vt plus omnino moriens quam viuens perficeret.
 Id ita contigit: Expletis Ecclesiastico ritu exe-
 quiis, cadauer arcæ lignæ inclusum ex more Si-
 nico afferuabatur in æde nostra, dum aliquis ad
 id terræ mandandum, ager suburbanus (nam in-
 tra muros Sinis est nefas) compararetur; quæ
 res non parum angēbat Socios, vel rei familiaris
 angustiis deterritos, vel rei nouitate suspensos,
 nondum enim è nostra Societate quisquam ad
 eam diem extra Amacaensis Collegij fines huma-
 tus erat. Procuratum enim, vt vel in eo Collegio
 morerentur, vel eo mortui ad communem So-
 ciorum sepulturam deferrentur. Id in re præsentī
 nec poterat, nec vt posset, decebat, quin potius
 nobis Diuina bonitas communem Paren-
 tem eripuerat, vt eius morte magnum aliquid
 imperatumque perficeret. Quo die iusta ei perso-
 luta sunt, vnus è Neophytis (qui frequentes ad-
 fuerant) vir grauis ac Literatus, idemque auli-
 corum negotiorū peritus, dum ædes suas repetit,

*Cadauer P.
 Marthæi
 Riccij do-
 mi afferua-
 tur.*

Nostrili-
bellum Re-
gi offerunt
pro loco se-
pultura.

cogitare cœpit, impetrari forrasse ab Rege posse humando patri locum sepulturæ, quæ res præterquam quod patri erat futura perhonorifica, fidem nostram patrumque in hoc Regno statim nem erat confirmatura. Visa est ei res non indigna, quæ ad Socios referretur. Redit igitur, consilia sua exponit, facileque persuadet, ut explorent, quem tanta res exitum sortiri posset. Itaque cum eo, quem dixi, Neophyto libellum Regi offerendum delineant, eum deinde limandum concinnandumque Leoni Neophyto (quem P. Matthæus Riccius nuper ante obitum sacris aquis eluerat) Magistratui grauisimo & Sinensis eloquentiæ laude celebri tradunt, qui & hoc perfecit, & patrum consilium non probauit solum, sed direxit; & quândiu præsens in aula adfuit, non parum promouit. Inde libellus ille familiaribus quibusdam viris principibus ostensus est eo consilio, ut eorum sententiam Nostrum audirent, nec temere quicquam aggredierentur, & ut suo tempore, quod iis auctoribus tentabatur, iisdem fautoribus procederet. Libellum vno omnes ore comprobarunt, & auxilia sua obtulerunt, quod eo magis mirum videri debet, quod res temeraria videri poterat: nam externo ad hanc diem nemini sepultura ab Rege fuerat designata, & quibus indigenis designatur, eam illi licet potentissimi, & meritis & supra merita largitionibus vix assequuntur. Is autem libellus in hanc fere sententiam Latine quoad fieri potest redditur ita scriptus erat: *Jacobus Pantoia* (is enim externa curabat, Pater Sebastianus Rebus domesticis præerat) *regnorum magni Occidentis cliens, libellum offero supplicem in gratiam alterius quoq; externi regni clientis iam vita sancti. Suppliciter ab insigni tua clementia locum sepulture peto, ut Regia tua beneficia sese ad omnes extendant, ipsosque remotissimarum regionum aduenas complectan-*

Literarum
prototypon.

blectantur. Ego Iacobus Pantoia sum aduena è Regno ro-
otissimo, verum per motus virtute ac fama nobilissimi
ni Bgni triento maris fluctus tranaut supra sexies mil-
as decurrens, non sine continuis laborib. ac pericu-
lis. Anno denique octauo & vigesimo Vanlie (nomen est
Regis à cuius inauguratione Sinæ suos annos nu-
merant) duodecima Luna ego vna cum Mattheo Riccio
aliisque Sociis in vniuersum quinque ad aulã tuam per-
uenimus, & nõnulla terra nostra munuscula obtulimus,
ex eoq. tempore Regiũ stipendium in alimenta recepimus,
quod nobis fuit beneficium singulare. Internus animi no-
stri sensus vix ipso corde capitur, nec ipsa sanguinis nostri
profusione par illi reddere possumus. Anno nono & vigesi-
mo Vanlie, Luna prima libellum M. T. obtulimus, vt ali-
quem nobis viuendi locum designaret, quo tua Regia cle-
mentia ac benignitas in aduenas eluceret; annos plures
voluntatem tuam prestolamur, nec vnquã nobis defuit,
licet nullis nostris meritis, Regius comiteatus. Denique
tricesimo & octauo anno Vanlie, tertia Lune die 18.
Mattheus Riccius iam senex ex ægritudine diem suum
obit: Ego alterius Regni cliens pupillus remansi, ac satis
dignus, cuius omnes misereantur condoleantque meis la-
boribus. Iter enim ad Patriam repetendam longissimum
est, nautici homines suis nauibus veherè cadauera refor-
midant, ideoque mihi omnino non licet feretrum eius ac-
cipere, vnaq. cum illo patriam repetere; perpendens quoq.
quod iam annos plures in vmbra Maiestatis tue mora-
mur, arbitror quod annumerari possumus inter clientes
ac populum, qui Regium tuum currum sequitur, vt tua
velut Yao clementia (fuit is Rex Sinarum olim, qui
ab omnib. Sanctus habitus est) nõ solo Sinarum Re-
gno claudatur, sed ad extera quoq. sese regna protendat,
cum viui regio fruamur comiteatu, cõsidimus fore, vt et
à te mortui terra gleba tegamur: idq. eo magis, quod So-
cius meus Mattheus Riccius, ex quo magnum hoc regnũ
attigit, sedulo dedit operã, didicitq. literas vestras, sese que
is virtutibus . . . uit, quas vestri libri docent, idemque
magna

magna animi munditie externaque corporis compositione die noctuque sacros odores in ara cœli Domini accendebat, eumque rogabat pro M. T. incolumitate, vt hac ratione minimam horum beneficiorum partem adequaret: eius porro purum fidelemque animum summus in aula tua & infimus quisque cognoscebat (neque enim audeo quod non est comminisci) ideo enim omnes discendi cupidum appellabant (loquendi modus est apud Sinas, ac si virum probum appelles) itaque libros plures edidit, & in regnis transmarinis celebris sapientie laude habebatur. Ex quo etiam hoc tuum regnum attingit, ab Magistratibus colebatur. Ego Iacobus Pantoia & reliqui Socij clientes sumus externi regni, qui fieri potest vt audeamus sperare plus quam deceat nostram paruitatem? Tristitia nobis magna est, quod mortuo Socio nostro ne pusillum quidem terra possideamus ad eum humanandum: ideoque cum multis lacrymis petimus, vt hanc nobis insignem prestes humanitatem, & agrum nobis aliquem, aut partem alicuius fani assignes humano caduere hominis e regionibus remotissimis aduena; & nos qui superstites sumus, ego Iacobus Pantoia cum reliquis & viui & morientes similes erimus, & sedulo vsitatum Socij nostri institutum obseruabimus, cœli Dominum venerantes ab eo petemus Parenti tue ac tibi millenos vite annos, vt quoniam tanto nostro solatio fruimur pace & quiete magni tui regni, velut tenuissima formice hanc gratiam repẽdamus. Impetrato hoc tam insigni beneficio maximo, grati animi prestandi pondere preme-mur. Prestolamur regium tuum mandatum. Libellus in hunc modum se habebat: in quo vertendo si stilum Sinicum secutus sum quam proxime, consulto feci, ratus ita fore gratiorem; facile enim intelligunt omnes, suum cuiq; idiomatici proprium nitorem ac leporem inesse.

SED priusquam vterius in re narranda pergam, nonnulla sunt necessario breuiter præmittenda, sine quibus non facile, quæ sum narraturus, in-

rus, intelligentur. Ac in primis ingesserit fortasse dubitationem aliquam quod in libello dicebatur, *Patres permotos regni Sinici fama huc nauigasse,* in Euangelij promulgandi causa id factum sit: sed omnino sciendum est, aduenas regno Sinico omnes excludi, præter tria eorum genera, quæ legibus permittuntur. Primi sunt, qui è vicinis regionibus annuum Regum suorum vectigal sua sponte adferunt, neque enim id admodum Sinæ laborant, nulla Imperij propagandi cupiditate flagrant. Alij etsi vectigales esse nolunt, tamen huius regni magnitudine permoti, Regem Sinarum velut Regum caput veneratari adueniunt: quamquam hi lucri fere causa aduentantes ab suis Regibus missos mentiuntur; tales sunt qui ab Occasu adueniunt Negotiatores Saraceni, in quorum comitatu vnus ante annos aliquot Frater Noster è Mogorum regno Cataium lustraturus, Sinarum regnum petiit. Tertij sunt ij, qui huius Regni fama permoti ad virtutis, vt ipsi arbitrantur Sinæ, odorem accurrunt, perpetuam in eo sedem figere cupientes: ex iis olim fuere permulti, sed nunc fortasse non ita bene olet, vt ipsi arbitrantur. Ex hoc vltimo genere gerere nos oportet, ne legibus excludamur, ideo quod superiores alij ad sua proculdubio regna remittuntur, habitum pecorum potius quam legatorum loco, ideo quod nondum nouit Sinicum Imperium Regem vllum, quicum amicitia iura velit habere communia. Hic vero titulus etsi ascititius est, retinet nos in hoc regno, & Socios in posterum non excludit, neque tamen opinandum est, nos hic Euangelij promulgandi voluntate aduentus nostri causam celare. Nemo enim est, qui nobiscum agit, qui hoc nesciat, sed eo quem dixi prætextu sese Magistratus amici tuentur, ad nos in hoc Regno per leges retinendos.

Qui Regno Sinico non excludantur.

Alterum

Modus regnum Sini- cum admin- istrandi est Monarch- cus.

Libelli Regi offerendi à quib. prius recognosci oporteat.

ALTERVM, quod præmittendum duxi, est modus hoc regnum administrandi. Is est plane monarchicus, vt omnia ab Rege ipso statui neces- se sit. Id fit per libellos, quos cum Rex non admit- tit, seponi iubet; quos admittit, ad summos Re- gni Magistratus bis remittit, vt videant, quid fieri deceat, quod ad Regem denuo redit approban- dum, qui vix à Magistratum sententia vnquam recedit. Sed hæc ex ipsa narrationis serie clarius patebunt. Scriptus erat hic libellus cum suis figil- lis, forma, imo ipso caractere peculiaribus: mul- ti enim ad hanc rem ritus inuiolabiliter obseruā- tur. Prius hi libelli quam ad Regem admittan- tur, recognosci eos necesse est, approbarique à quodam grauissimo Magistratu, qui eos aut trās- mittit, aut retinet pro arbitrato, prætereos, qui ab Syndicis Regiis proficiscuntur: ij enim quoties volunt, absque vllius approbatione Regi libellos suos mandant. Veritus itaque Pater, ne hoc in li- mine obex obiceretur, qui rē omnino disturba- ret, effecit auctoritate Syndicorum prælidis, de quo supra memini, apud libellorum Cancellarium, vt libellum nostrum admitteret, quem eo quo accepit die, ac prope momento ad Regem transmittit. Moris est, vt libelli omnes qui Regi of- feruntur, sæpius ab eo qui offert, excribantur eo- confilio, vt singula exemplaria ad eos Magistra- tus deferantur, ad quos id quod petitur ex officio spectare potest. Id Pater præstitit, libellumq; pri- mo detulit ad duos, qui hoc tēpore maximo Co- lai Magistratu funguntur. Alter eorum è Fuquia- na prouincia oriundus, priusquam ad hunc Sini- cæ dignitatis apicem contingeret, Nanquini cum gereret Magistratum, Nostris familiariter vteba- tur, Pequini quoque cum in hoc esset Magistratu constitutus, domi suæ P. Matthæum Riccium his familiariter exceperat. Is cum hunc libellum in- flet,

spexisset, magno sensu visus est excipere Patris orbitum, eumque sæpius perhonorificis nominibus compellauit; sed, quod ad præsens negotium pertinebat, respondit tantum virum plus etiam aliquanto mereri, quam quod petebatur, cum etiã templo, in quo ei statua erigeretur, dignus esset, (quod fieri solet in hoc regno publice bene meritis) verum nullam esse talem apud Sinas vel legẽ, vel exemplum, quo nixus talem sepulcræ locum homo externus impetrare posset, cogitaturum se tamen attentius, ecquis modus eam rem procliuiem faceret. Hæc omnia renunciari patri iussit per vnum è Magistratibus sibi subditis, ipse causatus ægritudinem, visendum se non dedit. Id autem studio fecit, quod fauere vellet. Est enim in hac aula positum in more, vt quo quis impensius alteri patrocinari cupit, eo studiosius eius colloquia consuetudinemque deuitet, ad tollendam omnem largitionum suspicionem. His persolutis officiis, domi res impense Deo commendabatur, dum Regia voluntas, quod tertio fere die fit, innotesceret. Ad Regem cum peruenisset libellus, effecit sine dubio is, qui Regum corda manu tenet, vt permotus forte Rex memoria nostrorum quondam munerum & horologij portatilis conspectu, quod ab eius conspectu nunquam recedit, sese ad annuendum inclinaret. Itaque libellum nostrum cum aliis ad Colaum, quem dixi, misit, vt ex more responderet; fecit ille, negotium remittens ad tribunal, cuiuserat de ea re iudicare. Exiit igitur die tertia libellus cum hac approbatione, redditusque est ei Magistratui, qui ad Regem transmiserat, cuius est etiam sententiã ferre, ad quem quælibet causa pertineat Magistratum. Respublica quippe Sinensis vniuersa se tribunalibus continetur, videlicet Magistratum, rituum, quæsturæ, operum publicorum,

*Respublica
Sinensis cõ-
tinetur se
tribunalibus
b. 21.*

*Ad rituum
tribunalis li-
bellus de-
fertur.*

rum, rei militaris, ac denique criminum punien-
dorum. Is sententiã tulit, eam causam, quod mu-
nus esset regium, ad tribunal quæsturæ pertinere,
quo etiam libellum mox transmisit, vti respon-
deret. Non arrisit hoc admodum Patribus, quod
in eo tribunali nullus esset admodum familiaris
Magistratus, à quo fauorem sibi possent polliceri.
Pater eam rem retulit ad amicum illum Syndi-
corum præsidem, qui operam suam obtulit ad
eum libellum à Quæsturæ tribunali, ad rituum
tribunal, in quo plurimi Nostris impense faue-
bant, auocandum. Nam ad illud quoque, cui ex-
terni omnes subditi sunt, iure poterat pertinere:
nec minus fecit, quam promiserat, quare præter
auxilia diuina, humanam quoque operam spes fuit
non defuturam: in eum finem contulit se Pater
ad duos, quibus hoc negotium à Tribunalis præ-
fide nominatim fuerat demandatum, ad eos de-
tulit tenue librorum, quos Nostris iam Sinice fe-
cerant, munusculum, simul cum orbis terrarum
Cosmographica descriptione. Vterque tamen
Nostris non erat notus, & postulata nostra com-
probarunt, & operam suam quam liberalissime
obtulerunt, eorumque alter cum visitationis of-
ficiū de more rependeret, recepit se responsū
ex animi nostri sententiā Regi redditurum, idq̃
non solum ex propensa in nos animi sui volunta-
te, sed quod ea res impense ab ipso Calao propin-
quo suo sibi esset cōmendata: quæ verba Nostris
non parum de rei fœlici successu securos reddide-
runt. Leo quoque Neophytus noster ad rituum
Tribunalis summum præsidem se contulit, is vir
erat grauisimus vel officij maiestate, vel literarū
fama vitæque integritate venerabilis. Cum eo is
velut cum Magistro quondam suo multis egit de
re nostra, ad quam ille operam suam, quoniam nūc
in eo res tota vertebatur, & promisit liberaliter,
& ex-

& exoluit postea cumulate. Interim dum patres hoc rituum tribunalis responsum taciti præstolantur, non defuit vnus aliquis ex eodem tribunali, qui persuadere conaretur, sufficere si Nostri pars aliqua Cœnobij profanorum cœnobarum assignaretur, in qua vna cum illis Nostri morarentur. Hoc ipsum ex itinere, dum ad munus suum gerendum ex aula recedit Doctor Leo patribus scripto renunciat: idem addit ad eum illum, qui hæc spargebat, literas, quibus rogabat vti Nostri in hoc negotio fauere ne grauaretur, nec vero in animum sibi induceret, posse Nostros aliquid cum profanis illis idolorum ministris habere commune, quorum educatio, vita, lex, eruditio tanto opere ab eorundem institutis discreparet. Perculit ea res Nostros, quod satis per se procliuis videretur, quæ si contingeret, non erat nostris institutis perincommoda solum futura, sed etiam sanctissimæ legi nostræ minus honorifica. Verum paulo post rescitum est, eum inanem fuisse metum, alia omnia multum ex animi nostri sententia comparari. Quo audito Nostri non parum respirarunt. Id secundum responsum intra mensem ad Regem rediit, quod pro Sinensium negotiorum cunctatione properum imprimis videri potest, quod responsum Tribunalis rituum nomine ita scribebatur. Initio ex more libellū superiorem ad verbum repetebat, deinde ita prosequabatur: M. T. mandauit, vt de hac re illud Tribunal ad quod pertinet iudicaret: cum itaque ad me peruenisset, regni nostri leges constitutionesque euoluī, vnā reperi in hanc sententiam: Si aliquis ex iis aduenis, qui ad hoc regnum solent ventitare, in itinere moriatur: siciliens est (nam ipsi quoque Reges aliquando venere) & nondum ad aulam nostram perueniat, Quæstor noster in ea Pro-uincia, in qua diem suum obire contigerit, ei locum sepultura designabit; & ad eam lapidem eriget, in eoque sculpet,

Responsum
tribunalis
rituum.

sculpet, quis is erat, qui vita functus est, & quorsum venerat. Alia quoque lex ait: Porro si mori contigerit, postquam aulam attigerat, si non Regia fuerat munificentia ex more donatus, vrbis Regia Gubernator illi ad feretrum sumptum suppeditabit; porro si iam fuerat Regia munificentia ex more donatus, suo sibi sumptu comparabit. Nunc vero tametsi Matthæus Riccius cliens non erat ab suo Rege huc legatus, è remotissimis nihilominus partibus huc aduenit, permotus huius regni fama, etiam annos plures Regio fruebatur conmeatu, nunc vero vrgenti etati concessit: iter ad eius regnum remotissimum, idèoque eius feretrum in patriam reuehi minime potest: quid igitur cadauer in summa humo expositum commiseratione dignum non erit? quod si dignum est, an non quoque iustum est, vt ego me Iacobi Pantoia postulas accommodem, & aliquam allatis legibus interpretationem inueniam? vt denique ei detur ager, quem ad sepulturam postulat, vt hac ratione noua veteribus M. T. beneficiis beneficia cumuletur. Quando hic in manus meas libellus venit, vidi planeque perspexi insignem virtutis tuæ regiminiſque tui famam ad se pellicere regna terrasque remotissimas, ex iisque viros, qui nunquam superioribus sæculis ad hæc regna peruenerunt, nunc vero permoti allectique bonis regni tui moribus ac legibus, huc adueniunt, prout nobis exemplo Matthæi Riccij Sociorumque eius constat, qui iter immensum emensi ad aulam denique tuam peruenerunt, M. T. dona obtulerunt, tuaque beneficia iam plures annos receperunt. Idem quoque Matthæus Riccius sedulus in discendo fuit, sensimque proficiens multa affecutus est, librosque celebres edidit, ac denique vita functus est, cadaueris externi è regionibus remotissimis quis non misereatur? Nunc eius Socius Iacobus Pantoia in eius sepulturam agri particulam petit; cuius licet causa non eadem sit cum legatis suorum Regum, tamen cum ita diu vixerit in vmbra T. M. vt se iam pro nostro populari haberi velit, eidemque viuo ac Sociis stipendium in alimenta largitus sis, eius mortui cadauer

in summa terra superficie iacere quis sinat? Præterea Iacobus Pantoia cum reliquis Sociis cupit vitam ac mortem sibi inuicem respondere, vt insignis tua clementia mortuos non secus ac viuos complectatur. Ideo me cum prioribus eius postulatis conformando peto, vt Tua Maiestas iubeat ex hoc tribunale ad Governatorem huius vrbs Regie mandatum mitti, vt fanum aliquod desertum absque incolis conquirat, ac simul agri partem ad Matthæi Riccij sepulturam, & ad Iacobi Pantoia ac Sociorum habitationem, vti suo arbitratu suam legem obseruent, cæli Dominum venerantes, eumq; pro T. M. deprecantes: hæc est res digna tua magnitudine, arida ipsa ligna (id est, cadauera) complecti beneficiis & aduenas è longinquo benigne humaneque tractare, quod valebit etiam ad eos magis magisque extimulandos, vt fama tuæ regni in perpetuum propagetur. Censeo iustum esse eius annuere postulatis: verum nihil auctoritate propria statuere audeo. Ideoque M. T. certiozem reddo, vt id statuatur, quod è re sua magis esse iudicabit. Anno Vanlie octauo ac trigesimo, quarta Luna tertio supra vigesimum. Hactenus libellus. Eum Rex cum accepisset, insequenti die ad Colaum ex more remisit, vti responderet: qui subscripsit ita sibi videri faciendum, ac remisit ad Regem, qui propria quoque subscripsit manu, Xi, id est, fiat, vel ita sit, tertioque die redditum est hoc vltimum responsum, quo res omnino transigebatur. Qua ex causa ingentes nostri Deo gratias, vt par erat, habuere, cuius numine res tanta ad Euangelij in hoc regno promulgationem stabilendam iam perfecta erat. Porro non in executione minus quàm in impetratione eius eluxit potentia, cum difficultates omnes ita resciderit, ac si totius aulæ Magnatum animos in pauperum aduenarum patrocinium conspirare mandasset.

HIS foeliciter peractis, Nostri de agendis gratiis cogitarunt iis, quorùm beneficio, tm à Rege beneficiũ acceperunt. Pater Iacobus Pantoia, nonnulla peleganti

Rex annuit, & subscribit Patrum libello.

*Præfidi vi-
tuum fauor
erga Socios.*

ganti opere, in quo est sane admirabilis, construxit horologia Solis, Lunæ, ac stellarum simul vna in lamina eburnea, paupertas nostrorum præstantiora non patiebatur, quæ vt noua, fuere gratissima, ac præ cupiditate eorum vsum ediscendi patrem admisit in intima horum primatum penetralia; quod auctoritatem simul ac facultatem negotij plane cõficiendi dedit. Ipse Colaüs in primis patrem humanissime tractauit, in musæum suū sane familiariter admisit, vsum horologij didicit ipse ita fœliciter, vt mox in ipso Sole experimentum fecerit magna sua voluptate. Ab eo tum petiit pater, vt à Pequinensis Regiæ Governatore peteret, vti locum nobis quempiam opportunū curaret. Recepit ac præstitit deinde cumulate, vt infra narrabitur: gratias quoque referre verbis ac simili munusculo non omisit Pater præfidi Tribunalis rituum, cuius nomine secundum hoc regium responsum fuerat impetratum. Is Patrem tanta humanitate excepit, abeuntemque profequutus est, vt maior ante hæc ei non contigerit ab vlllo Magistratu, nec sperari potuerit, cum ante datum Regi responsum adiit eum Pater, rogaturus vt nonnulla immutaret, quæ videbantur Evangelij promulgationem in posterum posse velut è transuerso nonnihil impedire. Verum ille subscripsit: Solemnia sunt ista, inquit ille, verba, & Tribunalium loquendi modus, qui nihil addit aut demit. Quod porro est, ait ille, tota hæc aula Tribunal, quod non intelligat legem illam quam prædicatis iustam esse, veram esse? Et sane negotium vestrum hæcenus protuli, quo summus fauor poterat peruenire. Nec hoc contentus scribam Governatori Pequinensi, cuius nunc in manibus est negotium, vti locum ex animi vestri sententia conquirat, hunc amici imo fratris loco habeo. Præfidi exemplo adducti cæteri eiusdem tribunalis Magistratus pro se quisque Nostros honoribus

Iere, favore prosequi nunquam destitere. Nec hi solum, sed ipsi quoque Curiales, qui sæpe molestiores sunt heris ipsis, nullum nostris negotium spe alicuius largitionis emungendæ facefferunt, ita ut res tanta nullo prope sumptu perfecta sit. Hactenus nostri Neophyti sese præ gaudio vix capiebant, & ubi tantam tanti viri in nos humanitatem videre, stupuerunt, asserentes, sibi nunc demum exploratum esse, totum hoc negotium à Deo Optimo Maximo præter ordinem gubernari.

HIS visitationum officiis hoc euentu expletis, *Guberna-*
 ad Governatorem conciliandum applicuit Pater *tor Nostris*
 animum. Nostris erat ignotus ille, satisque me- *conciliator.*
 tuendum, ne nihil admodum de re nostra laboraret: sed qui omnium corda manu tenet, hunc præ cæteris omnibus nobis ita conciliauit, ut in causa nostra nihil dubitauerit maximorum inuidiam incurrere, Nostrosque contra multos incurfus deinde tutari. Is prima Patris visitatione ita captus est, ut omnia cumulate sponderit, & opportune accidit, quo tempore pater cum eo colloquebatur, literæ ab vno, ab altero preces, utroque grauissimo Magistratu venere, uti Nostris impense faueret, quod propensum iam eius animum plane in nostram partem impulit, cum videret, quo loco nos haberent maximi aulæ primores. Die insequenti magno apparatu domum nostram misit se dignum munus, ipse deinde subsequutus est, qua ex visitatione tam intimus repente haberi voluit, ut in posterum in libellis visitationis eo se titulo compellaret, qui domesticum sonat, quo non æquales solum, sed intimi quique se compellant. Forte hoc ipso tempore contigit, vnum ex Magistratibus, sine cuius sigillo mandatum Regium intimari Governatori non poterat, aliquot menses nominatum illum

quidem, sed ab Rege nondum confirmatum sigillo carere, quæ res nostrum negotium vna cum reliquis retardabat. Eo tempore ex amicorum Magistratum consilio nostri locum aliquem sibi commodum conquirebant, sed nihil inuenere, quod omni ex parte arrideret. Itaque statuerant rem ipsis Magistratibus permittere, Deo fidentes, quod, ut optime postea celsit, ita valuit multum ad eximendos inuidia Nostros, quos constabat sepulturæ locum ab Rege petiisse, ab Magistratibus accepisse.

DVM hæc geruntur, resque in longum abitura videretur, Patribus nec opinantibus, scripsit amicus quidam è rituum tribunali, tempus esse cum Gubernatore agendi; nam die insequenti Regis mandatum in eius manus deuenturum erat. Stupere Nostri, cum constaret eum quem dixi Magistratum suo nondum sigillo vti permissum, vndenam illis tam repentinus fauor aduenisset. Pater Colaum denuo adit, in memoriam reuocaturus, si fortasse tot inter negotia nostrum illi excidisset, ut cum Gubernatore suam ipse auctoritatem interponeret. Is vbi Patrem conspexit, præripuit ei sermonem: Negotium mihi vestrum, ait, minime excidit, nam cum vererer, ne in longum res abiret, præter reliqua vnum hoc ad me sine sigillo adferri iussi, & ad Gubernatorem destinaui, cui etiam ipsemet rem commendaui, tamen si nihil erat opus: nam & ille propensissimo erat in vos animo, magnique omnino vos facit. Idem quoque commendaui alteri cuidam gentili meo ex eodem tribunali, ad quem ea quoque res necessario pertinebit. Hæc ille coram cõplurimis stupentibus omnibus, maximeque ipso Patre, qui tum demum intellexit, vnde nobis tam inopinatus fauor affulisset. Reddat illi Dominus hanc beneuolentiam sua tandem aliquando luce donato.

Ab

*Colaï fauor
erga Socios.*

Ab ipso quoque quem dixi rituum præfide literæ impetratæ sunt in eandem sententiam amplissimæ, nec ipsum Governatorem rogari à tantis viris pigebat, vel quod eos hac sibi ratione obligaret, vel quod eorum virorum auctoritate factum suum tueri aduersus obrectatores fortasse aliquos deinde poterat, prout fecit. Eum quoque Pater eodem die cum suo munusculo visitauit, quod ut ille acciperet, vix tandem perficere potuit. Die insequenti pro tribunali iussit, uti duo alij Governatores ei subditi, qui propius negotia popularia attingunt, mitterent, qui eiusmodi sepulturæ locum inuestigarent quam celerrime, sibi quoque renunciarent. Eos quoque Governatores cum Pater visitasset, reperit plane beneuolos: nam infirmi omnes ad nutum sese superiorum mire accommodant: ij quos huic negotio deputarunt, iussi domum nostram venerunt, uti ex Patribus intelligerent, cuiusmodi locum vellent, iussi enim erant Governatores Patrum, quoad fieri posset, sequi voluntatem, tridui quatrivide spatium quatuor ipsi loca designarunt, rogaueruntque uti Nostri dissimulantes, quasi qui locum aliquem suburbanum, in quem ex more Sinico sese reciperent studiorum causa, eo sese conferrent, electuri quodnam è designatis potissimum arrideret.

Locus pro Sociis designatur.

IN his erat fanum quoddam, prius villa suburbana, Eunuchi cuiusdam è maximis Regij Palatii, qui cum nescio quid peccasset, ab Rege capitis damnatus, in vinculis viuit, etiamnum nescius, qua eum die iubeat Rex extremo supplicio affici. Is cum se videret non gratia solum Regia excidisse, sed in has angustias redactum, quo hanc suam villam raptorum manibus eriperet (Eunuchorum enim in hoc regno bona fore sunt occupantis) eam villam in fanum consecrauit, idque specioso nomine disciplinam bonitatis appellauit.

Eunuchus in vinculis tenetur.

Leges in hoc Regno non sinunt priuatum quempiam fana erigere (etsi conuiuentibus Magistratibus permulti maxime potentiores Eunuchi erigunt) quæ tamen erecta quolibet modo fuerint, eo ipso sub rituum tribunalis recidunt potestatem. Ita quod ille meditatus fuerat ad suæ villæ conseruationem, id ei nocuit ad iacturam. Nesciebant patres, cum hunc locum lustrarunt, Eunuchum illum adhuc esse superstitem; quod si sciuisent, non facile hunc locum cæteris prætulissent; id cum resciuere, iam non erat in eorum potestate fani alterius electio. Hæc igitur villa erat accommodatissima, nec amplius quam vnū Idolorum Ministrum alebat, quoniam ementitū erat fanum, re autem vera villa suburbana. Eum nostri locum cæteris cū facile prætulissent, mox qui missi erāt Gubernatores illos inferiores certiores reddiderunt: quorum alter vt à nostris largitionem fortasse aliquā emungeret, vnum ex iis remisit, vt pretium eius loci æstimaret, sciretque ex ipsis loci custodibus, quanti eū æstimarēt. Respondit qui mittebatur, in munere Regio pretiū non spectari, inquiri vero de pretio omnino non posse; nam si quid forte possessor subodoraretur, cælum ac terram proculdubio moueret ad suam villam conseruandam, quod ēt alio in fano futurum erat, cum nullum esset plane ab omni custode ac possessore desertum. Gubernator nihilominus ille, qui nummos non causas volebat, imperauit homini faceret q̄ iubebatur. Ibat ille parum lætus, & ecce Diuino fane consilio pro foribus amici cuiusdam Magistratus vnum è domesticis nostris famulis, quem ille nouerat, cōspicatur, ad eum accedit, narrat quo & quorsum, & quam ininitus eat. Aderat in ea domo pater, qui rem curabat, eum, iusso subsistere tantisper homine, de re tota certiolem reddit. Non Patrem minus quam

amicum

Villa Eunuchi suburbana pro nostris æstimatur.

amicum ea res perculit, à quibus largitionis spem id olere mox intellectum. Itaque amicus ille, qui longe superiorem gerebat dignitatem, iubet eum qui mittebatur præstolari, dum ad Gubernatorē scribat, se res nostras habere pro suis, eas tractet uti suas, ac simul ore tenus mandat, de pretio nihil ad eum attinere, visurum ea de re Gubernatorem maiorem, se iussum esse locum, nihil amplius, inquirere. Is ut erat inferioris ordinis respondit quam modestissime, se iussa facturum. Idem patri qui deinde subsecutus est responsum dedit, & mox Gubernatorem supremum monuit, qui pro tribunali sua manu scripsit: *Discipline bonitatis famam quod N. Eunuchi capitis ab Rege damnatis sit, nihil opus est pretio comparari: Idolorum minister, qui id intolit, expellatur, & Iacobo Pantoia ac Sociis illico tradatur.* Quanquam omnia, quam secretissime fieri potuit, hætenus peracta sunt, non defuit tamen, prius quam hæc vltima sententia ferretur, è Curialibus nescio quis, qui Eunuchi propinquos moneret, agi de suo fano auctoritate Regia magni Occidentis aduenis tradendo; sed quia id in animum sibi inducere minime potuerunt, nihil ante hanc vltimam Gubernatoris voluntatem mouere. Impetrato hoc mandato ingentes Deo gratias Nostri retulere, rati nihil iam ad rei firmitatem superesse, sed nimirum ignorabant, quantis adhuc emenda laboribus superesset. Actis Gubernatori gratiis, Pater eum rogat, uti profanum illum fani Custodem ad se accitum ipse amadet: nec mora, Satellites duos destinat, qui eum in diem crastinum pro tribunali sibi fiant. Ibant Satellites cum mandato in tabulis ex more descripto, ut eum adducerent: & ecce illum ipsum nihil minus opinantem exitinere offendunt, moxque abducunt in Gubernatoris palatium, ubi in sequentē diem mire suspensus

*Villa suburbana
Nostris ad-
dicitur.*

*Fani Custos
iubetur mi-
grare.*

substitit, ecqua ex culpa insimularetur. Qui vrb. aduenit, nixis coram Gubernatore genibus ab eo iussus est templum suum extemplo deserere, & in aliud commigrare, quoniam illud ab Rege Iacobo Pantoixæ ac Sociis esset datum. Eorum lex à tua multum differt, communem cum illis vitam agere nullo modo potes. Abiit ille, nec verbum locutus, imo satis lætus, se metum verberum & alicuius culpæ grauioris euasisse, nec mora, suam supellectilem cōuasauit, eoque ipso die abscessit. Ergo Nostri eodem ipso die Neophytis comitibus loci possessionem adierunt. Ea res facile est credere, quantum Eunuchum illum reum suæq; factionis cæteros pupugerit. Itaque in villam mox concurrere nonnulli, quibus Patres dixere, se ab Rege defuncto Socio aliquem sepulturæ locum petiisse, hunc sibi à Magistratibus sua sponte, nulla sua postulatione assignatum: ij cum Regem Magistratumque audierunt, abiere, nondum satis certi, quid consilij in re tam desperata caperent, verebantur enim ne si quid molirētur, extremam reo perniciem accerlerent: id maxime patuit, cum ad Patrem venit Eunuchus vnus aliquis, qui diceret, constare iam sibi Nostros in hac villam occupandam immisos esse ab Magistratu, se ipsos non intrusisse, certum tamen sibi esse, ius suum persequi, petere se, eam rem Nostri ne grauate ferrent. Cui respondit Pater, se nihil habere quod moleste ferat, dum ipsi rationis limites ne excedant. Interim tamen tempus illud iacturæq; sensus omnem exemit metum. Die quadam explorato tempore, quo vterque Patrum aberat à villa, non pauci Eunuchuli turmatim irrumpūt, cumque vnum è Fratribus nostris cum aliquot Neophytis, quod ad loci custodiam Patres reliquerant, reperissent, nixi genibus, quo cultu Regem & venerari & appellare solent, aduenas illos loci

*Eunuchi
Nostri ab
sentibus in
villam ir-
rumpunt.*

loci iam Dominos licet absentes salutarunt. Quid enim illis deerat, aiebant, præter vnum regnum, quibus satis fuit virium ad Eunuchos suis possessionibus exuendos? Hæc & similia cum in Nostros coniecissent, dixerunt; fanum illud quidem ab Rege Magistratibusque donatum, sed non fani suppellectilem. Itaque qua volentibus qua nolentibus iis qui aderant, mobilia multa extulere. Huius generis fuere rupium quædam fragmenta, quæ Sinis ad oblectationem in pretio sunt. Abiere multi cum suppellectile quam esse- rebant, reliqui cum Fratre nostro ac Neophytis collocaturi confedere. Dicamabo (ad Fratrem nostrum conuersus ex illis vnus) iste tuus Magister ecquod habet philtum, quo sibi hominum animos & tantorum tam arcte deuincit? Magister, inquit, meus (ita enim Fratres hic nostri cum de Patribus agunt, loqui solent) virtutem habet, literas, libros, legem Dei summi, quam in omni confessu prædicat, his nullum est efficacius pharmacum ad Magnatum animos sibi adiungendos. Amabo te, ait ille, cum discipulus eius sis, persuade illi etiam atque etiam vti aliud sibi fanum maius ac melius ab Magistratibus designari curet. Sit ista, inquit Frater noster, vestra cura; neque enim eum pro sua modestia decet maiora melioraque postulare, quidquid sibi ab Rege Magistratibusque datur, ille id omne pro magno habet. His Fratris nostri prudentibus responsis, & cuiusdam è Neophytis qui aderant longa & apposita oratione placati, sine iniuria recessere. Cû in exteriorem aulam, in qua erat idolorum ara, peruenere, ex his vnus nixis genibus ita cum primario simulacro est collocutus: *Vale extremum vale: neque enim ego hanc aulam posthac meo arbitrato vti prius ingrediar.* Verum alijs ab iracundia colloqui materiam sumens, dignius veriusque cum eodem

*Ridiculum
cum idolo
colloquitur.*

eodem simulacro est præfatus : *Massa stercorea luteaque* (ex luto enim inaurato constabat id monstrum) *si tibi non fuit virium satis ad anum tuum tegere ipsum tuendum, ego quid opis à te sperare possum? nullo honore digna es, nec vllum tibi signum memoris & grati animi exhibebo.* Ita ille. Alij dicebant, *Hoc simulacrum alterius idoli nomen olim gerebat, permutatum est, alteri quoque attributum, ideo nunc prius illud de usurpatore vindictam sumit.* His aliisque contumeliis affecta sunt simulacra, fanumque illi quondam suum reliquere.

*Controuer-
sia de Villa
Nostris de-
signata di-
mittitur.*

NONDUM finis fuit tragædiarum, quas Eunucho concitarunt. Reus ille ubi vidit omnia vendique ita vallata esse, vt suo nomine nihil sine periculo ultra sibi audendum superesset, hanc suam villam alteri Eunucho è supremis, qui apud Regis matrem erat in primis gratiosus, ea lege donauit, vt eam Nostris eripere omni ope atque opera conaretur. Mouit is omnem lapidem, per adolescentes primum Eunuchulos, metu ac minis domum nostram infestare conatus est, sed frustra. Cum enim audisset Nostris iniurias apud Regem deposituros, nec villam nisi Regis imperio relicturos, aliquantisper acquieuit. Hic cum Eunucho congressus, si non sustulit omnem de villa controuersiam, valuit tamen ad excludendas in posterum importunorum hominum insolentias.

Gubernator pro Sociis edictum facit.

Post hæc Gubernator ipse, Rituumque præses singuli suum edictum supra limen domus erigendum exscripserunt. Et Gubernatoris erat in hanc fere sententiam. Narrabat qua ratione Rex pro sua insigni clementia, qua etiam remotissima quæque regna complectebatur, post varia superiorum annorum in nos beneficia, nunc demum velut sui regni incolis ea omnia munierat, atque confirmarat hac recentis liberalitate, qua hunc Matthæi Riccij sepulturæ Sociorumque perpetuæ habitationi locum dabat, vt in eo ritus legis nostræ

nostræ obseruantes, Deum pro Regis eiusque parentis vita & salute, proque pace ac Regum salute atque incolumitate rogaremus. Sed quoniam verebatur, ne forte quispiam nobis aliquid molestig inferret, vetabat ne quisquam citra Nostrorum voluntatem eum locum ingrederetur, atque molestus esset, qui secus fecisset, eum à vicorum excubiis vinciri, & ad suum tribunal deduci iubebat seuerissime puniendum. Rituum præsidis editum erat in eandem fere sententiam. Vtrumque hoc edictum non solum hominum insolentium petulantiam repressit, sed magna ex parte Eunuchos competidores sua spe deturbauit.

S E D tamen duas ad hanc arcem expugnandam extremas machinas reseruarunt. Prior fuit Capitis Eunuchorum fauor. Hoc tempore quo se nemini Rex videndum præbet, in Eunuchorum manibus omnia fere regni negotia sunt posita. E quibus vnus est, qui Regi proximus, alter prope Rex est. Effecerunt competidores Eunuchi, vt hic ad Gubernatorē schedulam mitteret, qua superbe nimis & impotenter eum inter cetera erroris arguebat, quod tam insignem Nostris Villam Eunuchis ereptam tradidisset. Gubernator hac schedula nihil motus, nec responso dignatus est Eunuchum, solum exscribi Regium diploma, Tribunalisque rituum ad se mandatum iussit; quæ vt vidit Eunuchus ille, die insequenti alia schedula veniam demisse petiit, causatus Regij diplomatis ignorationem. Hæc ipse Gubernator Nostris narrauit, idemq; non ita multo post sua sit, vt ad eum visendum se Nostris cōferrent, simul ad eum ferrent libros omnes, quos Nostris Sinice in hanc diem ediderant, siue de re Christiana, virtutibusque, siue de Mathematicis disciplinis. Hæc in diem insequentem comparata sunt, ac simul perelegans Deiparæ effigies, Gnomonicum horo-

Patres ad-
mittuntur
ad congres-
sum Eunu-
chi.

horologium eburneum, & alia nonnulla, quæ am-
bo Patres secum detulerunt. Admissi intra Eunu-
chi septa, dū congressum præstolantur, Eunuchis
aliis sua munuscula videre cupientibus, ostende-
re, quæ omnia, sed maxime Virginis effigiem, ad-
mirabantur, qua occasione de fidei nostræ rebus
illatus sermo. Post diuturnam moram misit qui
renunciaret, integrum nunc sibi non esse, suffice-
re sui negotij rationem, quam scripto dederant,
se legisse. Verum vrsere Patres, vt aduenas è Re-
gionibus remotissimis nūc primum se videre cu-
piētes ne reiiceret: quo ille audito, admisit Patres
Licentiatorum Sinensium cultu indutos, quos il-
le cum nixos genibus, vt fere solet reliquos, exci-
pere compararet, confedit. Verum Patres, quos
non decebat cum hoc Eunucho aliter, quam cum
summīs agere Magistratibus, nihil se mouerunt.
Sensit ille quorsum hæc tergiuersatio, & assur-
gens eo ritu eos excepit, quo pares à paribus exci-
pi Sinico de more solent. Inde stantes sermonem
prosequuntur; querebantur Patres se per Eunu-
chos quosdam regia liberalitate Magistratum
autoritate confirmata pacifice frui hæctenus mi-
nime potuisse: petebant vtī suam interponeret
autoritatem. Is primum schedulæ ad Gubernato-
rem missæ rationem dedit, se id Regiæ voluntatis
ignoratione fecisse, posthac curaturum, vtī nemo
iis molestus esset; neque enim decebat summorū
Tribunalium statuta, ex Regia potissimum libe-
ralitate orta, in dubium reuocare: suam securi-
domum incolerent, Socium humo mandarent,
regia denique munificentia fruerentur. Gratiis a-
ctis eum adducere minime potuerunt, vt aliquid
allatorum munerum acciperet, omnia vidit atq̃
laudauit, Deiparæ potissimum effigiem, sed, vt
dixi, accipere recusauit, quod apud Sinas sine vlla
inurbanitatis nota fieri sæpe solet.

Alterā

Altera quam competitorum admouerunt ma- *Alia con-*
 china fuit ipsa Regis parens, quam ideo in postre- *trouersia*
 mam aciem referuarunt, vt reiam conclamatae *dirimuntur*
 subuenirent. Hæc, vt horum Annalium initio di-
 xi vetula est Idolis addictissima, & hic Eunuchus,
 qui hæc miscebat, ei gratiofus in paucis, eam igi-
 tur die quadam adit, queritur ereptum sibi fanū
 idolorum, quod multis aureorum millibus æsti-
 matur, datumque quibusdam aduenis, qui cum
 idola non venerentur, ea vel aquis mox vel flam-
 mis absument, rogabat, vnum vt verbum Regi
 suggereret. Verum illa sic respondisse fertur: Vt
 pluris quam dicis id æstimetur, quid est hoc ad
 Regis munificentiam, cum Rege porro hæc de re
 loqui, omnino ad rem non pertinet: sane si de Eu-
 nuchō reo, ille quem dicis aduena dato Regi libel-
 lo, queratur, actum est de eius vita. Tacuit Eunu-
 chus, nec vltra instare ausus est, ibiq; spem simul
 artesque suas Eunuchi posuere.

NONDVM humani generis hostis quieuit, ini- *A' la diffi-*
 tio dixi causam hanc ad quæsturæ regiæ tribunal *cultas or s*
 pertinere iudicandam, ad quod etiam delata, *tu de villa*
 Nostrorum ope ad rituum tribunal fuerat auo- *confirman-*
 cata. Procuratum igitur, vt à rituum tribunali *da.*
 alterum quæsturæ regiæ tribunal sciret, hoc re-
 gium esse munus; petitumque vt immunis is lo-
 cus in posterum declararetur, èque tributorum
 tabulis expungeretur. Res ad eum deuenit, cui
 prius fuerat erepta. Is forte senserat ereptam sibi
 spem alicuius lucelli, nam hoc nomine passim
 male audiebat, ergo procurauit rem satis pericu-
 lose perturbare. Ad eum Gubernatorem inferio-
 rem, qui locum conquiri iusserat, publicum scri-
 ptum & publico sui muneris sigillo munitū mit-
 tit, quo iubet respondere, cur Nostris adeo ma-
 gnificas ædes assignasset? Non parum ea res per-
 culit Gubernatorem illum, ergo ad Patrem è
 suis

suis Curialibus vnum cum eo scripto mittit, petitque ecquid respondere velit. Respondit Pater, nihil esse quod responderet, se effecturum non solum vt responsum nō peteretur, sed etiam vt suū scriptū ipse qui miserat reuocaret. Pater ad eum adit, explicat Regē Nostris nō sepulturam solum, sed ædes quoque ad habitandum concessisse, quæ si magnificæ, ideo erāt Rege dignæ, si nos indigni. Petebat igitur pater, vt hoc suum scriptum ipse reuocaret: non parum miratus est ita confidenter hoc ab se peti, intulitq; se die insequenti pro tribunali sessurum, si quid haberet, libellum daret. Abiens Pater ad amicum nostrum se contulit eius contribulem, narrat rem totam, monetque, vt auctor sit amico suo, ne se vnus tot Magistratum sententiis in re iam facta opponeret, nihil inde emolumentū, mali fortasse non parum sibi posse ab iis offensis accersere, fecit is quod rogabatur ita accurate, vt die insequenti literas Questor ille ad Patrem scriberet officij plenas, quibus se omnia ex eius voto facturum spondebat. Cum responso misit Pater leue rerum nostrarum munusculum, quod, vt apparet, omnia composuit nam intra paucos dies publicum illud scriptum publice reuocauit, ædesque nostras in perpetuum tributo regio exemit. Atq; hic finis fuit, huius rei, quæ tantum ad Dei gloriam, vt speramus, aliquādo valebit. Cum Nostrī quietā adiissent hereditatem, ad agēdas Regi gratias solitis ritib. concebere, qui ritus cum iisdē sūt cum iis, quib. Patres initio cum in hanc aulā venissent Regi de stipendio gratiā habuere, nihil opus est repetere. Hæc omnia iam tandem aliquādo pacata, securiora quoque ac firmiora reddita sunt trib. aliis diplomatis trium tribunalium, quæ quia in Europa inusitata sunt, non nomino: sed in hac aula præ cæteris ex seueritatis fama terrorem incutiunt.

Ædes stabiliumur.

PALATII SVBVRBANI
ICHNOGRAPHIA

A Rege Sinarum Societati IESV
attributi Pequini anno
1610.

Hic olim hoc Palatium cuiusdam
Eunuchi è curie Proceribus praci-
pui, idemq; postea ab eodem in I-
dolorum Fanum commutatum:
tum verò à Rege iure occupatum, & anno de-
mum 1610. Monumento Patris Matthai Riccij
è Societate Iesu assignatum, ac reliquis eius-
dem Societatis Patribus concessum, ipsum vt in-
colerent, atque in eo Deo cæli vero, quem ado-
rant, deseruirent.

Reliqua verò Idolorum templa plurimum dif-
ferunt ab hac Palatij huius structura ac forma.

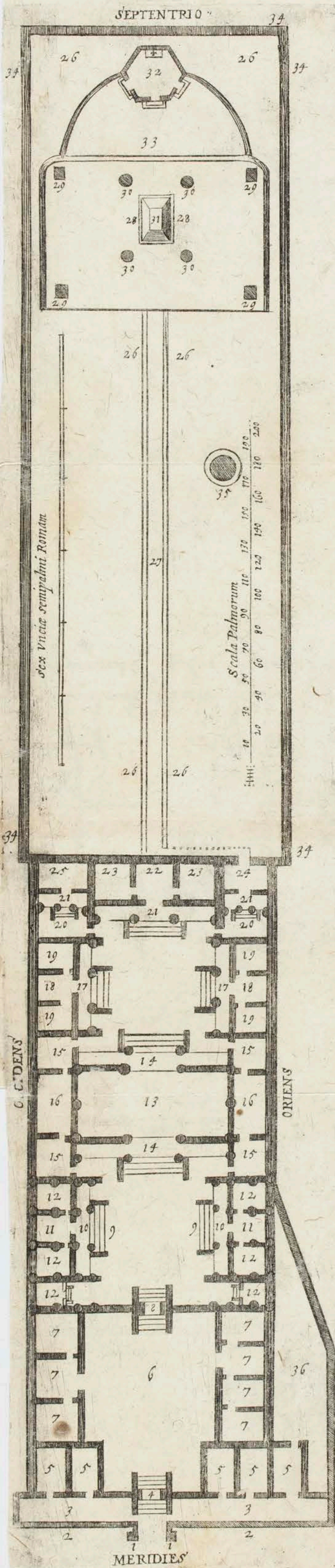
Sinenses in suarum ædium adificatione, pri-
mò omnium ponunt ligneas columnas, quas in
hac delineatione referunt suis locis descripti
circelli. columnis imponunt trabes & tectum;
muros verò è cemento extruunt loco postremo.
vnde fit, vt muris collabentibus, maneant colu-
mna, & tectum sartatecta.

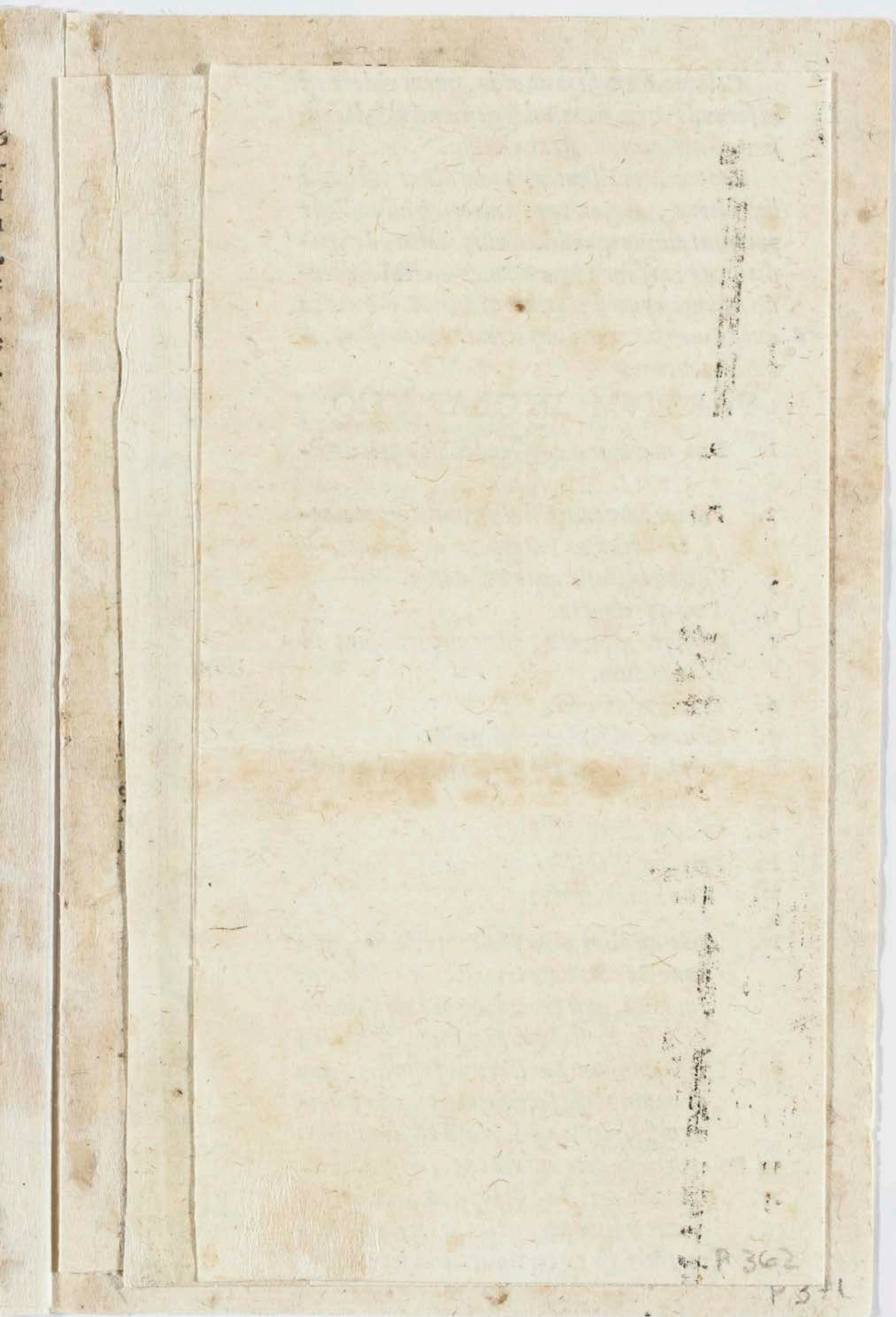
Columnarum situs ac ordo, quem videre est
in secundo Atrio, communis est omnibus reliquis;
suntq; Atria omnia strata lateribus.

Eadem Atria sunt aliquantulum cubiculis
humiliora, atq; ex vno in alterum ascenditur
primùm aliquot gradibus, tum iterum descen-
ditur, & rursum ad porticus & cubicula ascen-
ditur, nec opus est pluribus gradibus, propterea
quod Sinenses vnica vt plurimum contignatio-
ne sint contenti.

PARTIVM DECLARATIO.

1. Duo marmora conscendendis equis desti-
nata.
 2. Paries humanam staturam attingens an-
te ingressum Palatij.
 3. Viculus inclusus ante Palatium.
 4. Porta primaria.
 5. Quinque cubicula, quorum porta sunt ad
viculum.
 6. Primum Atrium.
 7. Septem cubicula primi Atrij.
 8. Porta ad secundum Atrium cum suis gra-
dibus.
 9. Gradus ad AEdificia lateralia.
 10. Porticus ante ades cooperta.
 11. Dua Aule minores.
 - *
13. Aula amplior, olim Idolorum domus, que
nunc Deo Seruatori consecrata est, eiuq;
Imagini, qua eius adoratio facta ab An-
gelis & Apostolis exprimitur, dedicata
ipso omnium Sanctorum festo die, quo
primùm Missa sacrificium magna homi-
num frequentia celebratù est anno 1611.
 14. Dua porticus ante aulam cum suis gradibus.
 15. Quatuor Atriola discooperta, ex quibus
patet aditus per cubicula ex secundo in
tertium, & ex tertio atrio in secundum.
 16. Duo cubicula maiora.
 17. 18. 19. Scala, porticus, Aula, cubicula ter, &
Atrij.
 20. Duo discooperta Atriola.
 21. Tres porticus cooperta cum suis scalis.
 22. Aula minor olim plena Idolulis.
 23. Duo cubicula.
 24. Vestibulum & transitus ad hortum.
 25. Nunc sacellum S. Mariae Maioris.
 26. Hortus.
 27. Via per medium Horti strata lateribus.
 28. Cœmeterium cinctum muro lateritio
statura humana maiori.
 29. Quatuor bases cum suis Pyramidibus.
 30. Quatuor Cupressi satis proceræ, & iam
olim hisce locis plantatæ.
 31. Monumentum P. Matthai Riccij, in quo
eius corpus depositum fuit eodem die,
quo primùm sacrificatum est in Templo
Seruatoris, de quo num. 13.
 32. Sacellum nouum atq; eleganti concame-
ratione fastigiatum, ad vsum cœmeterij.
 33. Locus ante sacellum lateribus stratus, &
vno gradu cœmeterio altior.
 34. Murus Horti è lapide quadrato alt. 20. pal.
 35. Puteus.
 36. Fossa & seminarium Arborum.
- N.* 12. Sex numero cubicula.

P 362

P 371

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

VRBIS quoque Gubernator nondum tot fa-
 uoribus contentus, sua sponte statuit Patrem
 Matthæum Riccium, & in eo Nostros ornare; nã
 ex Sinico more, quem in Annalibus in Nanquinẽ
 si residentia fusius explico, misit magno Curialiũ
 suorum comitatu, festoque tympanorum actu-
 barum concẽtu, per nobiliores vrbs vicos domũ
 nostrã inscriptionem quandã cubitalibus literis,
 in insigni quadro vel opere vel pictura, quæ ad
 Patris Matthæi Riccij tumulũ erigeretur, perpe-
 tuum vel amicitiaẽ monumentum, vel tanti viri
 ornamentum. Ea inscriptio quatuor literis (ita e-
 nim fere est in more positum) expressa erat in hũc
 modum: MÔ Y LIEN YÊN. Quod quatuor sylla-
 bis dubium an breuius an significãtius hoc sonat,
 ADIVSTITIÆ FAMAM VENIENTI, LIBROS-
 QVE CELEBRES EDENTI. Et infra caracte-
 ribus minoribus: MATTHÆO RICCIÒ E MA-
 GNO OCCIDENTE HOãm KIEN SCI (co-
 gnomen est nomenque eius) VRBIS REGIÆ
 PEQVINENSIS EREXIT. Video nunc à non-
 nullis fortasse desiderari Typographicam loci de-
 lineationem, sed melius erit spectandam hic ocu-
 lis quam legendam proponere, ex adiuncta igitur
 tabella in ære videri potest.

*Guberna-
 tor P. Mat-
 thæum in
 scriptione
 sepulchrali
 ornat.*

*Descriptio
 ville sub-
 urbana.*

Hic locus Ichnographia.

ABEST hæc villa ab vna è portis vrbanis octa-
 ua leucæ parte in agro sita: quem ideo fere Eunu-
 chi Regij sibi ad sepulchra non tota villasque de-
 signant, opus est firmum opere lateritio, sed poli-
 to pereleganter, columnæ omnes lignæ more
 Sinico: neque enim ipsi lapideas in pretio habent,
 ne in Regiis quidem Magistratumque palatiis:
 ante annos triginta non amplius extrui cœpta,
 multam adhuc promittit ætatem. Nihil attinet
 singula describere, ex ipso pretio colligere licebit

Y y

operis

operis maiestatem: supra quatuordecim aureorū millia Exstructori cōstitisse perhibetur: hoc si parum Europæis videbitur, apud Sinas Thesaurus est. Ad extremum per commodus est Mulis locus, atq; in eum scopum Magistratus ij, quorū favore impetratus est, collinearūt, vt eo in loco è Nostri aliquot ab vrbano tumultu semoti libros Europæos idiomate Sinenti donent, q̄ à multis expetitur. Isq; mos studiorū causa in Tusculū aliq; secedendi frequētior est aliquanto Sinis q̄ Europæis.

Sepultura
P. Matthæi
Ricci.

S E D iam tandem aliquando ad Patris Matthæi Ricci sepulturam veniamus. Solent Sinenses defunctorum cadauera feretro inclusa sæpe in annos aliquot domi asseruare, dum sepulturæ locus quæritur, aut paratur, feretrum enim suo illo pellucido bitumine illitum fœtorē nullum trāsmittit. Id feretrum, quo Patris Matthæi cadauer continebatur, integrum fere annum ab eius obitu in sacello nostro ad aræ latus asseruabatur; quod Nostri, postquam nullo renitente securam suæ villæ hæreditatem adierant, eo detulerunt ibi asseruandum, dum Ecclesiastico ritu cœmiterium, & in eo sacellum pararetur. Delatum est eo feretrum, non tamen ea pompa qua Sinæ assolent, quæ multo apparatu, triumpho quam funeri similibior videtur; eam enim pompam neque nostra tenuitas, neque Religiosa modestia patiebatur. Delatum est, inquam, matutinis horis magno Neophytorum comitatu, qui cereos manu gestantes Crucem gestatorio conopæo insignem sequebātur. Collocatum est in cubiculo quodam ad latus sacelli domestici Sinico apparatu ad excipiendos eos, qui defuncto solitos ritus exhibituri aduenirent. Non ita multo post Pequinum peruenit P. Nicolaus Lōgobardus superior totius Missionis, in cuius aduentum Socij Patris funus distulerant. Eius autoritate delineatum est mox

primum in hoc Regno cœmiterium. In extrema
 parte horti hexagonum sacellum extructū est o-
 pere lateritio, fornicatū, à laterib. è facello parie-
 tes duo egrediuntur in hemicycliam fere figurā,
 & tumulis nostrorum deputatā aream comple-
 ctuntur. In area media quatuor erāt Cypressi (nā
 etiam Sinis eius generis arbores funestæ sunt) eas
 dudum plantatas dices, vt futurū Patris tumu-
 lum continerent. Ibi excauata humo feretro con-
 tinendo locus extructus est, opere lateritio, Diui-
 noq; consilio factum est, vt qui per vniuersam vi-
 tam idola expugnarat, moriēs ea secum sepeliret.
 Nam ex cōfracto idolo primario (vt mox dicam)
 cæmentum omne tumulo exstruendo studio cō-
 fectū est. Interim dum paratur sepulturæ locus, i-
 dolorum quoq; sanum in Christi Seruatoris aedē
 consecrandū suis abominationib. expurgabatur.

*Sepultura
locus para-
tur.*

In aula primaria ara erat ingens è lapide laterēq;
 pereleganter laqueato, rubeus aram tingebat co-
 lor ex more fanorum: priuatas enim ædes hoc vti
 colore fas non est, super mediam aram mon-
 strum ingens sedebat, horrenda mole luteum,
 sed à capite ad calcem inauratum: id Sinæ *Ticām*
 vocant, quod telluri thesaurisque præesse fabu-
 lantur. Pluto denique Veterum est, manu sce-
 ptrum, in capite coronam, vtrumque nostro-
 rum Regum insignibus non absimile gestabat. V-
 trimque stabant quaterni eadem ex materia Mi-
 nistri: ad vtrumque aulæ latus positæ erant
 grandiores mensæ duæ, singulæ quinos habe-
 bant inferni regulos. In vtroque pariete picti vi-
 sebantur iidem Reguli pro tribunali confidentes,
 qui reorum scelera pro suo quisque foro stygiis
 pœnis damnabant. Ante eos stabāt dæmones per-
 multi, terribiliores vel figura vel pœnarū instru-
 mētis iis ipsis quos pingimus, nihil n. mirum, si se-
 ipsos ad viuū effingere docuerint. Inferoru quoq;

*Aula de-
scriptio.*

*Idolum
mōstrasuris.*

*Dæmones
depicti.*

Yy 2 pœnæ

*Inferorum
pœna.*

pœnæ miseros ita torquebant reos, vt viuis hor-
rorē incuterent, nam alij in lecticis ferreis torre-
bantur, alij feruenti oleo frigeabantur, alij in fru-
sta discerpebantur, alij medijs secabantur, alij à ca-
nib. lacerabantur, alij pilis conterebātur, alij tor-
mentis excruciantur. E Regulis primus scelera
cognoscebat, quæ illū in obiecto speculo cernere
fabulabātur. Ab eo rei ad cætera tribunalia regu-
lorum pro scelerum varietate dimittuntur. Ex iis
præerat vnus hominib. illis, quorū crimina trans-
migratione plectūtur; nā sœui in tygres, spurci in
porcos, p scelerū similitudine demigrabant: non-
nulli ēt, quorum leuiore erant culpæ, in pauperū
ac plebeiorem sortē transibāt: toto n. hoc Regno
Pythagorica Metempsychosis mire recepta est.

*Prægrandis
bilanx.*

Verumenimvero hæc inferorum terriculamenta
ita dæmon cōposuit, vt non solum sceleratos non
cohibeant, sed incitent. Nam q̄ horribilia pingit,
tam facile vitari posse fingit, si scelerib. addāt ma-
ximū Idololatriæ scelus. Erat prægrandis bilanx,
in altera lance homo scelerib. onustus, in altera,
profanæ idolorum sectæ precum libellus, qui tot
scelerib. præponderabat, suumq; recitatorē pœ-
nis eripiebat. Per medios inferorum fines crucia-
tusq; fluebat horribili colore fluuius, quo plurimi
rapiebantur. Supra eum fluuiū pontes erant duo,
aureus alter, alter argenteus. Per eos pontes tran-
sibant ij, qui idolorū cultores in primis fuerant,
gestabantq; varia idolis exhibiti cultus insignia:
hi duces habebant profanos eorū ministros, quo-
rum præsidio per medios inferorū cruciatus, de-
mum deueniebant ad lucos lætos & amœna vire-
ta. Alia in parte depicta erant inferorum antra,
flam mis, serpentibus, dæmoniis horrenda. Ad æ-
neas eorum portas accedebat nescio quis idolorū
minister, qui matrem inuitis dæmonib. flammis
eripiebat: alia quoque visebantur huiusmodi. Ita

*Fluuius in-
fernalis.*

*Inferorum
antra.*

quæ s

quas pœnas Deus Optimus Maximus hominibus
 notas esse voluit, ad sceleratos eo metu à scelerib.
 deterrendos, has ipsas impostor humaniq; gene-
 ris hostis adhibet ad homines in ipsa scelera con-
 citâdos, qui plus aliquanto sibi suisque ministris
 licere voluit, quam ipsemet harum pœnarum au-
 ctor iustus Deus, dum vel scelera sine pœna per-
 mittit, vel è pœnis leuissimis ex causis eripit. Nul-
 lum n. apud inferos erat pœnæ genus quod non
 haberet adscriptâ huiusmodi inscriptionē: Quis-
 quis talis idoli nomē millies inuocauerit, ab hoc
 pœnæ genere liber erit. Ita euadēdi facilitate, pec-
 candi licentiâ diabolus inuehit, vnôq; verbo hâc
 falsæ religionis faciē obliterat. Idola pulveri tra- *Idola de-*
 dita sunt à nobis, quæ lutea erant & lignea flam- *struuntur.*
 mis, postquâ fuerunt à Nostris aræ detracta, qua
 in re spectabiles sese famuli domestici præbuere,
 qui certatim in hac idolorū carnificina alter alte-
 rum superare nitebatur, quam ad rem quoq; spes
 eos alicuius lucelli prouocabat. Solent n. Sinæ va-
 cuos idolorum ventres votiuis numismatibus, ac
 sæpe gemmis farcire, quæ omnia sibi famuli, vel-
 ut harpasti ludū in simulacrorū anatomia exer- *Idolorum*
 cētes, alter alteri præripere nitebantur. Hæc ido- *anatomia.*
 lorū opprobria tametli non ignorata sunt ab iis
 ipsis villæ possessoribus, eorū tamen nemo se mo-
 uuit, postquâ spe recuperandi decidere, ipsi n. hoc
 simulacrorum domicilium seu patrociniū ad sua
 repetenda, non etiâ ad ea tuēda prætexebant. Ara *Ara dirui-*
 quoq; ipsa diruta, parietum pictura calce incru- *itur.*
 stata est. Tum in recenti ara locus Seruatoris ima-
 gini præparatus. Eam vnus è nostris Fratribus in
 ea ipsa villa pereos dies perbelle pinxerat. Sedet
 in magnifico Solio Christus Dñs ac Redemptor
 oster, vtrimq; Angeli superne, Apostoli inferne, *Dies sepul-*
 cum velut docentē audiebant. His omnib. ita cō- *tura p.*
 paratis humando Patri Matthæo Riccio, ædique *Matthæi.*

Mat-
thæus terra
mandatur.

consecranda dies eadem dicitur, quæ Diuis omnib. sacra est. Pridie eius diei imago inauratis thecis inclusa, restituto Deo viuo & vero suo cultu, in simulacrorû locum restituitur. Ipso die omnes conuenere Neophyti, cereis suis suscitibusq; ad agendam celebritatem instructi. Missa, qua potuit pōpa, celebrata est, organo aliisq; Musicis instrumentis. Qua peracta Patris feretrum è loco vbi asseruabatur in ædem delatum, cœptumq; recitari officium defunctorum, cui altera funebris Missa successit, hâc excepit breuis & apposita cohortatio, tum ad sepulturæ locum instituta Ecclesiastico ritu supplicatio; feretrû Neophyti primarij gestabant, cæteri comitabantur, omnes complorabant. Cum ad sepulturæ locum ventû est, feretrum è Regione hexagoni sacelluli collocatum, in quo effigies alia Christi Seruatoris fuerat quoq; collocata, ad eam officium sepulturæ celebratû, quo expleto, feretrum in preparatû demittitur locum, magno omnium doloris sensu, velut in communis Parentis obitu, sed potissimû Doctōris Pauli, qui præter eum quo nos remque Christianam cōplectitur amore, nec secus ac si in media Europa natus esset ac educatus, singulari Patrē amore semper fuerat profecutus. Is multas lacrymas magnumq; mœrorem præ se tulit, nec se continuit vir in summa dignitate constitutus, quin funes ipsos quibus feretrum demittebatur, arriperet, nihil aliud reperiens, quo suum vel amorē, vel mœrorem testaretur. Expletis Ecclesiasticis ritibus Neophyti politicos suos minime omisere, primum ad Christi Seruatoris imaginem, deinde ad tumulum ex more suas inclinationes ac genu flexiones perfecere. Tum deinde Nostris pro honore sibi exhibito gratias referentibus, ipsi ad sua rediere. Multos deinde dies insequentēs amicorum Ethnicorum ad solitos de-

functo,

functo ritus exhibendos cōcurfus facti sunt, pari fere doloris sensu: q̄ ob causam vnum è Patrib. ibi subsistere ad eos excipiendos necesse fuit. Præter ædem publicam atq; sacellulum funebre priuatâ Deiparæ aram Patres alio in loco opportuno ex voto erexere. Nam initio cum hoc negotium susceperunt, eo se ad eliciendum eius patrociniū obligarant. Nec sine Numine factum esse videtur, vt quotquot id temporis insigniores ex voto cecidere successus, omnes prope in aliquam ex eiusdem celebritatibus inciderint. His omnib. ex sententia procuratis, supra Primarij liminis Epistylum apposita est duobus Sinicis characterib. hæc inscriptio: REGIA MVNIFICENTIA: quod apud Sinas est perhonorificum, & magis quam in Europa credi possit. Inde sensim fama multos ad visendum excitabat, quibus omnia mirum in modum arridebant, simulque adorato Deo aliquam sui conditoris notitiam ex imaginum conspectu, Nostrorumque ea occasione colloquio referebant. Atque hunc ea res finem habuit, quam speramus magno rei Christianæ adiumento futuram: nam tamen nondum eam ab Rege, quam optamus, liberam Euangelij propagandi facultatem habeamus; qui tamen nouerit, quot obseratam clauibus huius regni tyrannidem humani generis hostis occuparit, non nihil hac re perfectum intelliget. Et amplius fortasse, quam retrolapsis annorum triginta spatiis magna contentione fuerat impetratum; non solum quod honorato huius expeditionis auctore, magnam inde ipsa expeditio capit firmitatem, sed maxime quod Nostrorum statio, professio legisque ratio Regi Magistratibusque non innotuit, sed prope probata est. Cui enim non mirum videatur, pauperes aduenas ab Rege honorifica sepultura & habitatione donatos?

Ara priuata Deiparæ

Inscriptio.

Beneficium regium exollitur.

in hoc Regno neque adhuc externo cuiquam cō-
 tigit, & rarissime, summisq; tantum Magistratib.
 atq; iis de Republica optime meritis conceditur?
 Quis non stupeat, eosdem in oculis nō solum cla-
 rissimæ ciuitatis, sed prope totius Regni, conscia
 vniuersa Regis aula, ipsaque adeo Regis parente,
 approbantib. Tribunalibus, approbāte vniuerso
 Magistratum Senatu, idola excussisse, arā diruis-
 se, & in eorum locum Christi Seruatoris effigiem
 & Virginis erexisse, ad arā pro Regia salute iussos
 preces fundere? in qua ipsa ara voluntatis Regiæ
 testis eius nominis inscriptio legitur. Denique q̄
 id è Diuino consilio profectum fuerit, arbitror ex
 ipsa narratione constare, in qua tot in vno mira-
 culo miracula leguntur, quæ nō ipsi solum agno-
 uimus, qui huius regni iam sensa penetramus, sed
 ipsi Nostri Neophyti, amici, Ethnici, aduersarij
 denique ipsi aduerterūt. Nam summos Magistra-
 tus nullo emolumento, nulla spe tam impense fa-
 uere, contra suos ipsos Collegas indigenasq; obfi-
 stere, deniq; nonnisi re confecta conuiescere, nō
 opis humanæ fuit aut industriæ, sed eius qui vt
 cætera, sic hominum corda nutu moderatur. Sed
 neq; omittendum est, P. Matthæum Riccium pri-
 mum prope huius expeditionis auctorem, primū
 quoque in hoc regno sepulturæ locum sibi inue-
 nisse, ac Sociis aperuisse: nam qui hactenus in hac
 excolenda vinea diem obierant, tametsi intra
 Regni Sinici fines, in Amacaensi tamen Collegio,
 vt supra dixi, communem Sociorum sepulturam
 obtinuerant. Nunc qui superstites sumus, non vi-
 tam solum, sed ipsum quoque cadauer in te-
 stimonium illis & gentibus re-
 linquemus.

Finis libri quinti.

INDEX

INDEX
RERVM MEMO-
RABILIVM, QVÆ IN
HOC OPERE CON-
TINENTVR.

A.

A ccusatio noua.	307
Accusatio grauis contra socios instituitur.	237
Accusator veniam petit.	595
Accusatores Patrum.	229.237
Actus Christiana legis.	480
Actus poenitentiae.	528
Adulorum capita apud Sinas.	8
Administratio Prouinciarum.	59
Admonitio ad lectorem.	100
Aduena.	67
Aduena quomodo tractentur.	465
Ædificium extruitur pro Patribus.	183.204
Ædificia Sinenſium.	15
Æquiuocatio in loquendo.	29
Æthiops Sinenſes fugat.	233
Æra campana.	23
Ager Sinenſis.	9
P. Alphonſus virum erudit.	656
Alea vsus & latrunculorum.	99
Aluarus Francisco Xauerio aduerſatur.	145
Aluarus conatur Francisco infamiam aſpergere.	ibid.
in Aluarum vindicta Dei.	146
P. Alexander Valignanus rem Sinicam ſtabilit, idem moritur.	212.577
P. Almeida in morbum incidit.	285
Idem moritur.	290
Alchimia.	110
Alchimistarum fraus.	112
Amacaum Sedes prima Sociorum.	156
	xy 5
	Amacai

I N D E X

<i>Amacai cepta disturbantur.</i>	16
<i>Satellum erigitur.</i>	17
<i>Fama spargitur de Sociis.</i>	ibid.
<i>Area pro edificio designatur.</i>	18
<i>Patres appellant.</i>	21
<i>Rektor capitur.</i>	ibid.
<i>Amacaenses se muniunt.</i>	58
<i>Anni totius celebritas.</i>	93
<i>Antiquitatis studiosi Sinenses.</i>	97
<i>Appellatio varia Sinensis regni.</i>	3
<i>Argentum.</i>	14
<i>Argenti usus.</i>	ibid.
<i>Arundinum genus.</i>	15
<i>Aromata varia.</i>	19
<i>Ars Musica.</i>	23
<i>Artes liberales.</i>	27
<i>Artes mechanicae.</i>	20
<i>Arma Sinenses non gestant.</i>	68
<i>Arma militum fucata.</i>	110
<i>Architectura.</i>	10
<i>Arithmetica Sinensis.</i>	279
<i>Ars memorandi docetur.</i>	334
<i>Regi offertur.</i>	345
<i>Artificio sum plausivi genus.</i>	383
<i>Astrologia usus.</i>	33-34
<i>Astrologorum officium.</i>	34
<i>Astrologorum imperitia Sinensium.</i>	429
<i>Atramenti conficiendi ratio.</i>	25
<i>Aurum.</i>	14
<i>Author expeditionis Sinensis.</i>	141
<i>Authoritas Deo conciliatur.</i>	187
B.	
<i>Baccalarii.</i>	37
<i>P. Bartholomaeus Tedeschius moritur.</i>	668
<i>Bellarum.</i>	75
<i>Benedictus Goësius habitu mercatoris Sinas proficiscitur ex re- gno Mogoris.</i>	603
<i>Inuaditur à latronibus.</i>	605
<i>Regem inuisit Mahometus.</i>	610
<i>Mahometum iubetur invocare.</i>	612
<i>Sultat coram Rege.</i>	614
<i>Ad P. Matthaeum scribit.</i>	621
<i>Moritur</i>	

I N D E X

<i>Moritur ac sepelitur.</i>	624
<i>Bibendi ritus.</i>	79
<i>Biblia regia eripiuntur è fluctibus.</i>	536
<i>Bituminis genus.</i>	18
<i>Bombyx.</i>	13

C.

<i>Cadaver humanum visitur.</i>	672
<i>Calumnia grauis.</i>	191.212
<i>Calumnia detegitur.</i>	229.237.242
<i>Calumnia spargitur.</i>	512
<i>Cannabis Sinensis.</i>	13
<i>Canceus urbs.</i>	317
<i>Carnes.</i>	12
<i>Castigandi ratio.</i>	107
<i>Canton urbs negotiosa.</i>	316
<i>Cataium.</i>	375.600
<i>Causa huius scriptiois.</i>	2
<i>Cœnobita.</i>	123
<i>Cœnobium Nankoa antiquum.</i>	268
<i>Cœnobita arrogantia.</i>	488
<i>Cera quomodo conficiatur.</i>	17
<i>Cequiana sedes.</i>	215.220
<i>Ciuitatum multitudo.</i>	367
<i>Christiana doctrina volumen.</i>	191
<i>Christianorum vestigia.</i>	133
<i>Concurfus hominum ad aream.</i>	182
<i>Cultus Sinesium erga Deiparam.</i>	187
<i>Cur mortuis fercula apponant.</i>	117
<i>Chiutaiso Christo aggregatur, & Ignatius appellatur.</i>	563
<i>Comœdia solis nutibus aguntur.</i>	441
<i>Commercia Sinarum cum Lusitanis.</i>	156
<i>Conuiuia.</i>	76.477
<i>Conuiuiales ritus.</i>	78
<i>Connubia.</i>	91
<i>Constantia exemplum.</i>	657
<i>Contemptus externorum apud Sinas.</i>	108
<i>Coniuratio contra Patres.</i>	306.653
<i>Conuersiones ad fidem Christianam.</i>	494.495.526.527.552.
561.	
<i>Coria regnum infestat.</i>	358

Cosmo

P 368

I N D E X.

<i>Cosmographica tabula.</i>	201. 203
<i>Cupiditas vite diu producenda.</i>	657
<i>Crucis veneratio.</i>	555
<i>S. Crucis miracula.</i>	663
<i>Cruci nomen impositum.</i>	135
<i>Crucis adoratores.</i>	<i>ibid.</i>
D.	
<i>Demon expellitur.</i>	551. 655
<i>Demonones consuluntur.</i>	103
<i>Dignitatum permutatio.</i>	65
<i>Disputatio cum Cœnobita.</i>	413. 485
<i>Doctoratus gradus.</i>	43. 44
<i>Doctrina Christiana volumen concinnant.</i>	191
<i>Doctrina Christiana exemplaria sparguntur cum fructu.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Domus Sociorum frequentatur.</i>	256
<i>Lapidibus obruitur.</i>	256. 347
<i>Domicilium spectris infestum emitur.</i>	420
<i>Dominus uniuersitatis.</i>	6
<i>Ducum & militum custodia.</i>	109
E.	
<i>Edictum pro Patribus.</i>	225
<i>Edictum Proregis noui.</i>	173
<i>P. Eduardus superior renunciat.</i>	222
<i>Sciauquinum reuertitur.</i>	231
<i>Moritur.</i>	354
<i>Ædes Pequini stabiliuntur.</i>	704
<i>Ethnicorum humanitas.</i>	435
<i>Effigies Christi.</i>	444. 554
<i>Effigies Deiparæ.</i>	378
<i>Effigies Patrum à Rege petuntur.</i>	455
<i>Elephantes excubant.</i>	466
<i>P. Emanuel rem Christianam promouet.</i>	552
<i>In Sinas mittitur.</i>	525
<i>Pechinum nauigat.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Apologiam scribit.</i>	632
<i>Emporia præcipua.</i>	370
<i>Energumenus fidem suscipit.</i>	247
<i>Error confutatur.</i>	64
<i>Error Cosmographia.</i>	202
<i>Equus inuocatione Nominis Iesu seruat.</i>	615
<i>Equi ad prælia inepti.</i>	12
<i>Equis vescuntur Sinenses.</i>	<i>ibid.</i>
	<i>Equorum</i>

INDEX

<i>Eavorum multitudo.</i>	12
<i>Eunuchus Socios prodit.</i>	437
<i>Ad Regem libellum scribit.</i>	442
<i>Iniuriose P. Matthaeum tractat.</i>	443
<i>Nuncium indigne tractat.</i>	446
<i>P. Matthaeum inuitat.</i>	438
<i>Munera petit.</i>	439
<i>Nauigia vendit.</i>	369
<i>Effigiem Christi criminabatur.</i>	444
<i>Sarcinas Sociorum includi iubet.</i>	ibid.
<i>Eunuchi docentur moderari horologia.</i>	453
<i>à Rege munerantur.</i>	454
<i>Eunuchorum rapacitas.</i>	478
<i>Eorundem cupiditas.</i>	417
<i>In v. llam erumpunt.</i>	693
<i>Eucharistia cum pompa ad agrotum defertur.</i>	571
<i>Europa auihoritas augetur.</i>	245
<i>Examen graduum Literatorum.</i>	37.38
<i>Examinis tempus & modus.</i>	40
<i>Examen militare.</i>	45
<i>Excursiones.</i>	574

F.

<i>Fanum ad honorem Confutij secta Philosophica authoris.</i>	118
<i>Fanum celebre.</i>	322
<i>Fani custos iubetur migrare.</i>	697
<i>Fana singularia spirituum.</i>	118
<i>Feracitas regni Sinarum.</i>	10
<i>Ficus.</i>	10
<i>Flabellorum usus.</i>	26
<i>Flores.</i>	11
<i>Flumen Yamsu.</i>	324
<i>Nanchinense.</i>	365
<i>Flumina ceieberrima.</i>	316
<i>Focus quibus rebus alatur.</i>	16
<i>Franciscus Xaverius primus autor expeditionis Sinenfis.</i>	141
<i>Guam peruenit.</i>	142
<i>Malacam peruenit.</i>	143
<i>Eiusdem prudentia.</i>	146
<i>Vaticinatio.</i>	147
<i>Numen diuinum placat.</i>	ibid.
<i>Sinarum fines attingit.</i>	148
<i>Eiusdem</i>	

I N D E X

<i>Eiusdem zelus animarum.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Eiusdem sermocinatio cum Deo.</i>	153
<i>Constantia.</i>	149
<i>Febre corripitur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Eiusdem fiducia in Deum & charitas.</i>	151
<i>Lusitanum agrotum humeris portat.</i>	152
<i>Eiusdem morbus augetur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Eiusdem patientia.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Eiusdem obitus.</i>	155
<i>Franciscus de Petris in Sinas mittitur.</i>	190
<i>Idem moritur.</i>	309
<i>Eidem B. Virgo apparet.</i>	310
<i>Eiusdem funus.</i>	311
<i>Franciscus Passus, in partem laborum mittitur.</i>	67
<i>Moritur.</i>	169
<i>Franciscus Martinez, verberatione evocatur.</i>	590
<i>Idem sepelitur.</i>	598
<i>Frumentum.</i>	10
<i>Fructus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Fumochan accusatur, & in vincula conijcitur.</i>	478
<i>Funebris apparatus.</i>	576
<i>Funerales ritus.</i>	87
<i>Funera regia.</i>	85 87
<i>Fuchiana provincia.</i>	580
<i>Fures nocturni permulsi.</i>	100
<i>Furtum quomodo puniatur.</i>	<i>ibid.</i>
G.	
<i>Ghideli.</i>	605
<i>Gradus Literatorum.</i>	36
<i>Gradium examen.</i>	37-38
<i>Gradus affinitatis.</i>	92
<i>Gubernator pro sociis edictum facit.</i>	700
<i>Gubernator Nostri conciliatur.</i>	693
<i>Gubernatoris benevolentia erga Patres.</i>	186
H.	
<i>Habitus Doctorum.</i>	44
<i>Habitus Magistratum.</i>	62
<i>Habitus P. Matthai Riccij.</i>	410
<i>Hanciana expeditio.</i>	684
<i>Herba.</i>	11
<i>Herbarum medicarum usus.</i>	16
<i>Holandi Indiam infestans.</i>	579
	<i>Regnum</i>

I N D E X.

<i>Regnum Sinarum ingredi tentant.</i>	380
<i>Homines diuturna vita.</i>	661
<i>Honor erga Magistratus.</i>	85
<i>Horarum dimensiones varia.</i>	24
<i>Hortus amoenissimus.</i>	404
<i>Horologiorum admiratio.</i>	237
1.	
<i>Tapones regnum Coria infestant.</i>	358
<i>Luspidis species.</i>	612
<i>Idolorum multitudo.</i>	128
<i>Idolorum cultus differt à figmentis Poëtarum.</i>	505
<i>Idolum molestiam parit.</i>	506
<i>Idola liquefiunt.</i>	649
<i>IESU nomen explicatur.</i>	456
<i>Ignatius fidei protestationem edit.</i>	565
<i>Ignes ingeniosi.</i>	389
<i>Imago Christi honoratur.</i>	639
<i>Immortalitas Sinarum.</i>	112
<i>Immunitates Ducum.</i>	50
<i>Immunitates Doctorem.</i>	43
<i>Impedimenta rei Christiana promovenda.</i>	549
<i>Imperium Sinesse.</i>	48
<i>Imperatoria Humvuij statuta.</i>	49
<i>Impostores.</i>	104 227
<i>Innocentia Patrum detegitur.</i>	199 229
<i>Incendium.</i>	502
<i>Incitamenta Sinica expeditionis.</i>	157
<i>Infans aqua lustrali aspersus patri sua cōversionis causa fuit.</i>	550
<i>Infamia nota deletur.</i>	649
<i>Inferni directorium.</i>	553
<i>Initia rerum magnarum cur saepe ignorentur.</i>	fol. 1.
<i>Inuitantiam ritus.</i>	77
<i>Infantes aquis praefocantur.</i>	506
<i>Infantum frustratio.</i>	107
<i>Isaac socius Benedicti inhumaniter tractatur.</i>	626
<i>Iter à Cantone Pechinum.</i>	370
L.	
<i>Indei.</i>	131. 134
<i>Laborum fructus.</i>	247. 663
<i>Lacus cel. berrimus.</i>	323
<i>Lanus.</i>	13
<i>Lapides.</i>	17
	Lapida-

I N D E X

<i>Lapidatores capiuntur.</i>	287
<i>Leprosi Socorum domum infestant.</i>	301, 303
<i>P. Lazarus Catanensis in Sinas mittitur.</i>	311
<i>Leges Reipublice.</i>	48
<i>Lex, post obitum Regis.</i>	69
<i>Legati munerantur.</i>	166
<i>Legumina.</i>	10
<i>Leo fidem agnoscit.</i>	483
<i>Librorum imprimendi ratio.</i>	21
<i>Liberorum educatio.</i>	86
<i>Liber de amicitia, Sinenſi idiomate ſcriptus.</i>	341
<i>Libellus de arte memoria.</i>	344
<i>Libellus Regi offertur.</i>	468, 472
<i>Libellus infamis.</i>	488
<i>Libelli Regi offerendi à quibus prius recognoscendi.</i>	686
<i>Libri P. Matthai Riccij.</i>	538
<i>Licentiarum gradus.</i>	38
<i>Lincamenta faciei.</i>	94
<i>Linum.</i>	13
<i>Literatorum habitus.</i>	95
<i>Literatorum ſecta.</i>	119
<i>Literatus viſione illustratur.</i>	522
<i>Literati Regij.</i>	545
<i>Literatorum ſecta defenditur.</i>	486
<i>Literatuli infamia notantur.</i>	640
<i>Luctus ob mortem P. Matthai.</i>	678
<i>Ludorum genera.</i>	99
<i>Ludi magiſtri.</i>	36
<i>Lusitanorum erga Patres affectus.</i>	671
<i>Lusitanorum liberalitas.</i>	204
<i>Lusitani Sinarum fines attingunt.</i>	154
<i>Domum pro Catechumenis adificant.</i>	162
<i>Commeatum poſtulant à Sinis.</i>	584
<i>M.</i>	
<i>Magiſtratuum ordines.</i>	52
<i>Eorundem officia.</i>	53
<i>Ornamentum pileus.</i>	62
<i>Habitus.</i>	65
<i>Symmetria.</i>	ibid.
<i>Fauctores erga Socios.</i>	23
<i>Magiſtratus condamnati.</i>	65
<i>Magiſtratus ſtipendium.</i>	61
<i>Magiſtro-</i>	

I N D E X

<i>Magistratus extraordinarius.</i>	56
<i>Magistratus distinctio ex apparatu publico.</i>	63
<i>Magistratibus superiores.</i>	61
<i>Magistratum insigne cingulum.</i>	62
<i>Magistratum nomina.</i>	51
<i>Magistratum umbella varia.</i>	63
<i>Magistorum veneratio.</i>	98
<i>P. Matthæus Riccius ex India Amacaum renocatur.</i>	163 165
<i>Calumniæ graui liberatur.</i>	193
<i>Eiusdem autoritas.</i>	205
<i>Propositi tenax.</i>	254
<i>A Prorege reiectus.</i>	255
<i>Pecunias respuit.</i>	258.264
<i>Eiusdem animus intrepidus.</i>	ibid.
<i>Ad Tribunal accersitur.</i>	263
<i>Proregem placat, nouam sedem impetrat.</i>	265
<i>Nobilem virum, & senem quendam primarium instruit.</i>	
277. & seq.	
<i>Eiusdem clementia.</i>	288
<i>Naufragium patitur.</i>	321
<i>Idolum venerari recusat.</i>	323
<i>Nanchinum ingreditur.</i>	327
<i>Somnium diuinum ei obijcitur.</i>	331
<i>Cum Regis propinquis familiaritatem inuit.</i>	340
<i>Librum de Amicitia scribit Sinice.</i>	341
<i>Veritatis tenax.</i>	342
<i>Nanchinum redit.</i>	352. 356
<i>Superior constituitur.</i>	353
<i>Sedem in Suceu stabilit.</i>	383
<i>In Regiam penetrare conatur.</i>	431
<i>In Mathematicis disciplinis erudit.</i>	398. 402
<i>Cum sacrificulo disputat.</i>	411
<i>Eiusdem habitus.</i>	ibid.
<i>A Cœnobita inuitatur.</i>	412
<i>Eiusdem ratio docendi.</i>	428
<i>Inuitatur ab Eunuchis.</i>	437
<i>Cantilenas illustrat sententiis.</i>	459
<i>Eiusdem vaticinium.</i>	474
<i>Titulum Doctoris assequitur.</i>	480
<i>Eidem Sinensis administratio traditur.</i>	534
<i>Eiusdem occupationes.</i>	674
<i>Erga Neophytos amor.</i>	ibid.

I N D E X

<i>In morbum incidit.</i>	675
<i>Eidem pharmaca praebeantur.</i>	676
<i>Sacramentis munitur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Eiusdem documenta.</i>	677
<i>Moritur.</i>	678
<i>Machina horaria.</i>	431
<i>Mathematicis rebus crescit autoritas Sociorum.</i>	349
<i>Mathematica machina.</i>	400
<i>Mathematicarum disciplinarum periti.</i>	32
<i>Matrona quadam Martha officio fungitur.</i>	520
<i>Matronarum feruor.</i>	500. 520
<i>Mensas Sina non sternunt.</i>	19
<i>Metempsychosis error.</i>	106
<i>Metalla.</i>	14
<i>Memorabilia quadam quibus Sina ab Europaeis discrepant.</i>	63
<i>P. Michaelis Ruggerij sententia firma.</i>	160
<i>Militare examen.</i>	45
<i>Milites vapulant.</i>	III
<i>Militum conditio vilis & misera.</i>	110
<i>Mimi Sinenses.</i>	441
<i>Miraculum de quodam agrò qui & corporis & animi sapientiam accepit.</i>	524
<i>Moderator huius regni Dominus uniuersitatis appellatur.</i>	6
<i>Modus scribendi.</i>	3
<i>Monarchia admixta Aristocratia.</i>	51
<i>Mos variandi nomen huius regni apud Sinas.</i>	5
<i>Mutatio dignitatum.</i>	65
<i>Mulieres Sinenses.</i>	94. 96
<i>Munitiones Sinarum.</i>	9
<i>Munerum ritus.</i>	73
<i>Munuscula.</i>	74
<i>Munera destinantur.</i>	353. 425
<i>Munera Regia cohonestantur.</i>	431
<i>Munera reijciuntur.</i>	658
<i>Muri contra Tartaros.</i>	619
<i>Musica conducit ad linguam Sinensem.</i>	393
<i>Musica exhibetur Confutio Philosophorum principi.</i>	408
<i>Musicorum instrumentorum varietas & copia.</i>	23
N.	
<i>Natalis dies Regum.</i>	92
<i>Nauigia.</i>	98
<i>Naufragium Patres subeunt.</i>	177. 318. 231. 535
	<i>Naufragio</i>

I N D E X

<i>Naufragio infamis locus.</i>	318
<i>Naufragij periculum.</i>	319
<i>Nancianum. vrbs.</i>	332
<i>Nanciani sedes erigitur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Ibidem ades comparantur.</i>	344
<i>Nanciana sedis gesta.</i>	349
<i>Ibidem tumultus.</i>	629
<i>Nangan vrbs negotiosa.</i>	316
<i>Nanhoa ad sanum Socij perueniunt.</i>	267
<i>Nanchinum vrbs.</i>	296
<i>Nanchini urbis descriptio.</i>	325
<i>Nanchinum Socij redeunt.</i>	388
<i>Ibidem statio offertur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sociorum autoritas crescit.</i>	394
<i>Socij ibidem primores adeunt.</i>	403
<i>Nanquinensis progressus.</i>	§18. 651
<i>Sodalitium erigitur.</i>	654
<i>Nauis oneraria intercipitur.</i>	534
<i>Nauium copia.</i>	12
<i>Negotiatores spoliantur.</i>	607
<i>Negotiatio in Iaspite.</i>	609
<i>Neophytus aram. asseruat.</i>	180
<i>Neophyti primi baptizantur.</i>	211
<i>Neophytus impostor.</i>	227
<i>Neophytis precepta traduntur.</i>	259
<i>Iis valedicunt Patres.</i>	260
<i>Neophytorum feruor.</i>	299. 638
<i>Neophytorum luctus.</i>	678
<i>Neophyto B. Virgo apparet.</i>	570
<i>Nemora.</i>	13
<i>Nobilis senex baptizatur.</i>	427
<i>Ibidem Sociorum profectus.</i>	563
<i>Inter Nanchinum & Pechinum ciuitatum multitudo.</i>	367
<i>P. Nicolaus Catanus Martyrij cupidus.</i>	518
<i>Eiusdem labores.</i>	517
<i>Rem Christianam prosequitur.</i>	559
<i>Ad stationem redit.</i>	591
<i>Libellum mittit ad Proregem.</i>	592
<i>Eiusdem innocentia.</i>	596
<i>Falso accusatur.</i>	599
<i>Operatur in oppido Scianhi.</i>	563
<i>Nomen Iesu explicatur & Marie.</i>	456

I N D E X

<i>Nomina Sinenſium varia.</i>	96
<i>Noua perſecutio.</i>	232
<i>Nouus Gubernator repentina morte extinguitur.</i>	312
<i>Numen unum Sinenſes colunt.</i>	113
<i>Numen triplex.</i>	126
<i>Nundine Amacaenſes anſam praeſent penetrandi in Sinaſ.</i>	160

O.

<i>Occaſio offertur in Sinaſ nauigandi.</i>	213
<i>Oleum.</i>	11
<i>Opera opificum.</i>	20
<i>Opuscula varia.</i>	482

P.

<i>Palatium Regium.</i>	83
<i>Eiuſdem deſcriptio.</i>	325.373.463.466
<i>Palatium pro examine.</i>	39
<i>Palatium venerantur praeſentent es.</i>	83
<i>Pania apud Sinaſ nullus apponitur.</i>	80
<i>Papyrus.</i>	17
<i>Parentes.</i>	80
<i>Pro filiis deprecantur.</i>	285
<i>Paruam oppidum.</i>	606
<i>Paſſaur.</i>	604
<i>Patrum veſtitus.</i>	187
<i>Patrum opinio creuit.</i>	190
<i>Patres & famuli à latronibus vulnerantur.</i>	301
<i>Patres pro Europaeis literatis ſe gerunt.</i>	314
<i>Se accommodant ritibus Sinenſium.</i>	313
<i>Patres Societ. Ieſu Amacao euocantur ad Proregem.</i>	167
<i>Sciauquino dimittuntur.</i>	169
<i>Sinaſ euocantur tertium.</i>	170
<i>Amacaum reuertuntur.</i>	173
<i>Sciauquinum reuocantur.</i>	175
<i>Examinantur.</i>	178
<i>Sinaſ docere incipiunt.</i>	187
<i>Eorundem veſtitus.</i>	ibid.
<i>Publico honore afficiuntur.</i>	192
<i>Horum inopia ſuccurritur.</i>	193
<i>Lapidibus petuntur.</i>	196
<i>Amacaum ex India veniunt.</i>	213
<i>In Sinaſ nauigant.</i>	216
<i>Vexantur.</i>	223.222
	Eorundem

I N D E X

<i>Eorundem effigies ad Regem mittuntur.</i>	455
<i>Immunitatibus donantur.</i>	573
<i>Pechini excipiuntur.</i>	378
<i>Ad Regem vocantur.</i>	452
<i>Humaniter excipiuntur.</i>	308
<i>Paulus Doctor renunciat.</i>	523
<i>Parentem conuertit.</i>	546
<i>Baptizatur.</i>	523
<i>Pechinum urbs Regia, & eiusdem situs.</i>	370
<i>Pechinense solum sterile.</i>	368
<i>Pechini Socij excipiuntur.</i>	378
<i>Ad Regem vocantur.</i>	452
<i>Pechini locus pro Sociis designatur.</i>	695
<i>Pechini res Christiana promouetur.</i>	526
<i>Peninsula Lusitanis concessa.</i>	155
<i>Pœnitentia usus.</i>	546. 555
<i>Pœna inferorum.</i>	708
<i>Pœna delictorum.</i>	100
<i>Persecutio Iaponica.</i>	277
<i>Persequutiones sunt incrementum Ecclesia.</i>	637
<i>Philosophorum amor in patriam & regem.</i>	65
<i>Philosophorum autor.</i>	32
<i>Philosophia moralis studium.</i>	31
<i>Philosophorum potestas.</i>	64
<i>Plaustri genus artificiosum.</i>	383
<i>Pictura Sinensis.</i>	22
<i>Pileus ornamentum Magistratus.</i>	55
<i>Pisces Sinenses.</i>	13
<i>Pistatis ardor.</i>	503
<i>Poma aurea.</i>	11
<i>Poma pestulatur à monstro Locus.</i>	516
<i>Pontifex Romanus honoratur à multis.</i>	429
<i>Potio.</i>	76. 80
<i>Potum adhibent feruentem.</i>	77
<i>Poculis nunquam certatur.</i>	81
<i>Prægrandis bilanx.</i>	708
<i>Prædictio admiranda.</i>	282
<i>Præsidis rituum fauor erga Socios.</i>	692
<i>Principes Iaponenses Romam proficiscuntur.</i>	163
<i>Prærex Patres vocat.</i>	167
<i>Idem iterum dimittit.</i>	169
<i>Sociorum negotia tractat.</i>	360

I N D E X

<i>Eiusdem dexteritas.</i>	361
<i>Stationem sociis destinat.</i>	168
<i>Sciauquinensis officia deturbatur.</i>	
<i>Effigiem Saluatoris veneratur.</i>	363
<i>Eiusdem vita exitus terribilis.</i>	295
<i>Prototypon literarum.</i>	682
<i>Prouincia Cantonienfis.</i>	164
<i>Progubernatori traduntur clauēs & aguntur gratie.</i>	260
<i>Progubernator Socios cum testimonio vita laudabiliter acta dimittit.</i>	ibid.
<i>Puerulus Neophytus idolum clam comburit.</i>	300
<i>Praeses rituum tribunalium nostros perhumane inuisit.</i>	308
<i>Sociorum negotium serio tractat.</i>	360
<i>Praefidi & socijs metus inicitur.</i>	358
<i>P. Ruggerius in Amacaensem portum destinatur.</i>	158
<i>Artificem mittit ad Gubernatorem.</i>	194
<i>Rei familiaris angustijs succurrere conatur.</i>	193
<i>Ad tribunal perducitur.</i>	197
<i>Calumnia detegitur.</i>	198
<i>Romam proficiscitur.</i>	236
<i>P. Ruggerio datur facultas commemorandi apud quastorem.</i>	222
<i>P. Matth. Nanhueni humaniter excipitur.</i>	298
<i>Prouincia Sarcil.</i>	608
<i>Prouincia Quansi.</i>	218
<i>Prouincia Cequiana.</i>	215
<i>Prouincia Vquam.</i>	324
<i>Prouinciarum administratio.</i>	59
<i>Prouincia in varias regiones distributa.</i>	59
<i>Pueri conuersio miranda.</i>	568
<i>Vocem Dei audit.</i>	569
	Q.
<i>Quam-cheu.</i>	169
<i>Quam-si.</i>	164
<i>Quercus est infrequens.</i>	15
<i>Qui ayuen.</i>	43
<i>Quonfu.</i>	51
<i>Quonha.</i>	37
<i>Quamhiao.</i>	271
<i>Quocum.</i>	404
<i>Quoran.</i>	611

R.

Rex Sinarum Dem. inus uniuersitatis appellatur.

Caely

I N D E X

<i>Coeli filius appellatur.</i>	49
<i>Veneratur imagines.</i>	337
<i>Responsum dat pro Patribus.</i>	472
<i>Eiusdem suspicio.</i>	355
<i>Patribus fauet.</i>	468
<i>Cupit Patres videre.</i>	455
<i>Eiusdem lepidum factum.</i>	476
<i>Eiusdem habitus.</i>	82
<i>Eidem fit fausta precatio.</i>	405
<i>Eiusdem seueritas.</i>	453
<i>Patres vocat.</i>	448
<i>Rex Tartarorum Pechini sedem fixit.</i>	376
<i>Regum Palatium.</i>	373
<i>Regium palatium Nanchini.</i>	325
<i>Reges tres fidem Christianam profitentur.</i>	552
<i>Rex petit Geographicam descriptionem.</i>	644
<i>Regnum Sinarum innotuit.</i>	376
<i>Regni amplitudo.</i>	6
<i>Regni longitudo.</i>	7
<i>Regni vectigalia.</i>	8
<i>Regni situs Sinarum.</i>	7
<i>Regno Sinico qui non excludantur.</i>	685
<i>Regnum Sinicum administrandi modus est Monarchicus.</i>	ibid.
<i>Respub. Sinensis.</i>	46 687
<i>Reipublica administratio Monarchica.</i>	ibid.
<i>Reip. gubernatores soli Doctores & Licentiatii.</i>	50
<i>Ritus salutantium & visitantium.</i>	69
<i>Ritus bellariorum porrigendorum.</i>	75
<i>Ritus abeuntium.</i>	ibid.
<i>Conuiuales.</i>	78
<i>Bibendi.</i>	79
<i>Circa Regum venerationem.</i>	81
<i>Compellandi se & alios.</i>	78
<i>Sepulchrales.</i>	85
<i>Connubiorum.</i>	90
<i>Inuitandi ad epulum.</i>	77
<i>Riui ex flumine flauo manantes.</i>	366
<i>Riuus estate solum navigabilis.</i>	368
<i>Ritus ad thronum Regis.</i>	466
<i>Quatiendi fronte solum.</i>	565
<i>Rumor varius de Sociis reuocatis.</i>	262

I N D E X

S

<i>Sacramentum usus</i>	546
<i>Sacrificuli, eorumque habitus.</i>	49 123
<i>Sacrificulorum mores impij.</i>	269
<i>Sacrificandi munus.</i>	116
<i>Sacrificuli Socios excipiunt.</i>	269
<i>Sacrificulus relegatur.</i>	556
<i>Saccarum.</i>	17
<i>Sal.</i>	16
<i>Salutationes famulorum.</i>	71
<i>Salutantium ritus.</i>	69
<i>Sancianus insula.</i>	148
<i>Saracenus malorum auctor.</i>	582
<i>Saraceni.</i>	464
<i>Saraceni Crucis adoratores Iesuinos vocant.</i>	137
<i>Saraceni Benedictum spoliant.</i>	625
<i>Saraceni Sinarum subiecti legibus.</i>	620
<i>Saraceni ad gradus admittuntur.</i>	131
<i>Sciauchinum urbs, eiusque situs.</i>	243
<i>Schiauchinensis Patrum Sedes.</i>	244
<i>Ibidem Patrum labor.</i>	250
<i>Sciauchini Socij dimittuntur.</i>	256. 267
<i>Sciauchinum reuocantur.</i>	262
<i>Scianhai urbis descriptio.</i>	660
<i>Scribendiaratio.</i>	27
<i>Scriptiones examinantur.</i>	42
<i>Secla tres apud Sinas.</i>	17
<i>Secla à Regibus & Reginae coluntur.</i>	128
<i>Sella gestatoria.</i>	97
<i>Senex octogenarius conuertitur.</i>	570
<i>Sermo communis.</i>	30
<i>Sermocinatio inter epulandum.</i>	80
<i>Sepultura.</i>	22. 85. 87
<i>Sepultura pro Patribus petitur.</i>	701
<i>designatur.</i>	695
<i>Serico abundat.</i>	4
<i>Seruitus.</i>	105
<i>Siccitas terrae.</i>	516
<i>Sidera contemplantur.</i>	34
<i>Sigillorum custodia.</i>	97
<i>Sigillorum usus varius ac frequens.</i>	25
<i>Simensis regni varia appellatio.</i>	3
	<i>Eiusdem</i>

I N D E X.

<i>Eiusdem Situs.</i>	67
<i>Sina rerum omnium ferax.</i>	19
<i>Sina intra zonam temperatam Sita.</i>	7
<i>Sina horologium admirantur.</i>	237
<i>Sinarum fines Lusitani attingunt.</i>	154
<i>Sinarum gens suspiciosa.</i>	ibid.
<i>Sinarum conuiuia.</i>	76
<i>Sinarum regnum Patres ingrediuntur.</i>	157
<i>Sinensis idiomatis discendi difficultas.</i>	159
<i>Sinensium cultus.</i>	187
<i>Sinica res promouetur maneribus.</i>	21
<i>Sinica scriptionis situs.</i>	31
<i>Sinica expeditionis incitamenta.</i>	157
<i>Sinarum regnum innotuit.</i>	376
<i>Sinenses capiuntur scientiis Europaorum.</i>	394
<i>Sinensium error circa elementa.</i>	397
<i>Sinensium error circa situm regni.</i>	6
<i>Sinensium aedificia.</i>	15
<i>Sinense Imperium.</i>	48
<i>Sinensem expeditionem Franciscus urget.</i>	144
<i>Sinensis Musica.</i>	408
<i>Sinense Regnum Cataium appellatur.</i>	465
<i>Sinensium concursus ad Patres.</i>	423
<i>Sinenses impatientes tyrannidis.</i>	48
<i>Sina domum Sociorum occupant Amacai.</i>	581
<i>Sinarum regnum Cataium dictum.</i>	601
<i>Sinensis administratio Monarchica.</i>	686
<i>Sixtus V Pont. Iubilaeum societati impertit.</i>	218
<i>Socij Sinarum regnum ingrediuntur.</i>	157
<i>Sinenses sibi conciliant.</i>	183
<i>Rem Sinicam promouent.</i>	218
<i>Sciauquini laborant.</i>	250
<i>Metu liberantur.</i>	225
<i>Sciauquino dimittuntur.</i>	256
<i>Reuocantur.</i>	262
<i>Sciauchino discedunt.</i>	267
<i>Xauceum ingrediuntur.</i>	270
<i>In Sinas aliqui destinantur.</i>	275
<i>Cum uiris primariis familiaritatem contrahunt.</i>	281. 475
<i>Lapidantur.</i>	286
<i>à latronibus inuaduntur.</i>	301
<i>Eorundem habitus.</i>	313. 333

I N D E X

<i>Pro Europæis literatis se gerunt.</i>	314
<i>à Graui morbo liberantur.</i>	273
<i>Pechinum nauigant.</i>	432
<i>Nanchino soluent.</i>	433
<i>Sarcinas recuperant.</i>	449
<i>Ab Eunucho se liberant.</i>	458
<i>Iuuantur à Magistratu.</i>	ibid.
<i>Comprehenduntur.</i>	460
<i>Causas aduentus aperiuunt.</i>	467
<i>Stationem urgent.</i>	470
<i>à periculo liberantur, à Nauarcho excluduntur.</i>	671
<i>Ignominiose tractantur.</i>	360
<i>Pro Iaponicis sibus habentur.</i>	387
<i>Nanchinum redeunt.</i>	380
<i>Lingua Sinenfi dant operam.</i>	381
<i>Hybernare coguntur.</i>	382
<i>Epigrammatis honorantur.</i>	407
<i>Nanchinum ex hybernia perueniunt.</i>	419
<i>Eorundem domicilia quatuor.</i>	531
<i>Vexantur.</i>	535
<i>à Neophytis excipiuntur.</i>	558
<i>Sociorum numerus.</i>	571
<i>Libellum offerunt Regi pro loco sepultura.</i>	682
<i>Socii.</i>	618
<i>Socii.</i>	620
<i>Socij præter nomen proprium Sinarum more aliud sibi vsurpant.</i>	
216	
<i>Vrbem Cequiana prouincia ingrediuntur.</i>	217
<i>De nostra lege sermones instituunt, & aliquot sacro fonte abluunt.</i>	ibid.
<i>Cequiana prouincia cedere coacti.</i>	220
<i>Animos in aduersis sumunt.</i>	ibid.
<i>Ex India Amacuum appellunt.</i>	213
<i>Propugnantur ab oratore Tauli.</i>	514
<i>Soror regis Cascar in Negotiatorum comitatum incidit.</i>	605
<i>Sciutagin P. Matthæo auxilium negat.</i>	328
<i>Imperat P. Matthæum è domo eijci.</i>	330
<i>Saxosa loca.</i>	614
<i>Sententia pro Ferdinando pronunciat.</i>	627
<i>Sodalitium B Virg. erigitur.</i>	650
<i>P. Scœrius moritur.</i>	629
<i>Somnium P. Matthæo obijcitur diuinum.</i>	331

Somnium

I N D E X

<i>Somnium Proregis & uxoris.</i>	433
<i>Sponsa nulla dos.</i>	92
<i>Spiritus tutelares colebant.</i>	114
<i>Num somniis habenda fides.</i>	522
<i>Suceu caput regionis.</i>	383
<i>Ibidem sedes figitur.</i>	386
<i>Statua Sinenses.</i>	23
<i>Statua Imperatoris Humvuij.</i>	49
<i>Superstitiones.</i>	101
<i>Suspicio Regis.</i>	355
T.	
<i>Talhan.</i>	606
<i>Tanghetur.</i>	609
<i>Tartari confines Sinensibus.</i>	376
<i>Eorum ratio viuendi.</i>	618
<i>Tauli Socios defendit.</i>	595
<i>Tauli protector Sacellum intrat.</i>	335
<i>Tauli nouus sociis patrocinator.</i>	558
<i>Tauli nouus Archithalaffus iubet Amacaensem statum explorari.</i>	594
<i>Tauli nouus causam sociorum pro tribunali propugnat.</i>	595
<i>Tauli Socios inuisit.</i>	514
<i>Tauli Orator dicit ad Magistratus.</i>	ibid.
<i>Templum regium. 409. Tempus reb. spiritualib. tributum. 674</i>	
<i>Tempus luctui destinatum 87. Tempus examinis. 40</i>	
<i>Textorum multitudo Scianhai.</i>	661
<i>Titulus Regius.</i>	84
<i>Typographia antiquitas.</i>	21
<i>Toga urbanitatis.</i>	74
<i>Tumultus excitatur.</i>	508. 583
<i>Turphan. 618. Tunicas talaris induunt.</i>	95
<i>Turris extruitur pro machina horaria.</i>	455
<i>Turca ad Regem veniunt.</i>	376
<i>Tribunal.</i>	53
<i>Tribunal questura.</i>	54
<i>Tribunal rituum.</i>	ibid.
<i>Tribunal militare.</i>	ibid.
<i>Tribunal adificiorum publicorum.</i>	ibid.
<i>Tribunal criminum.</i>	55
<i>Tribunalis cuiuslibet vnus preses.</i>	ibid.
<i>Tribus rebus ad scribendum vtuntur.</i>	25
<i>Tumultus in sociis oritur grauis.</i>	629
	Varietas

I N D E X

F.

<i>Varietas ciborum.</i>	80
<i>Vestigalia Regia.</i>	8,620.61
<i>Vestigalium redditus.</i>	552
<i>Veneratio crucis Christi.</i>	555
<i>Veneratio erga Magistros.</i>	198
<i>Vestigium Crucis.</i>	139
<i>Vestigia Christianorum explorantur à nostro.</i>	133
<i>Vestigia Christiana veritatis deprehenduntur à P. Riccio.</i>	135
<i>Villa Eunuchi suburbana pro nostris aestimatur.</i>	696
<i>Villa suburbana nostris addicitur.</i>	697
<i>Eiusdem descriptio.</i>	705
<i>Vina.</i>	11
<i>Vicinia querelas deponit contra Patres.</i>	346
<i>Vindicta diuina.</i>	145.641.486
<i>Visitor socios destinat in Chinam.</i>	352
<i>Amacuum navigat ad rem Sinensem stabiliendam.</i>	532
<i>Imperat antequam sedis defensionem decernit, de habitu sociis gestando.</i>	313
<i>Superiores constituit pro re Sinensi.</i>	352
<i>Visitantium concursus.</i>	663
<i>Multitudo.</i>	572
<i>Vis recitationis rosarii.</i>	695
<i>Vinum non bibitur ante oryzæ sumptionem.</i>	80
<i>Vicarius Generalis socios tuetur, & consilio iuuat.</i>	240
<i>Socios de noua statione acquisit a solatus.</i>	273
<i>Socios auxiliares destinat.</i>	ibid.
<i>Vni è sociis commorandi potestas datur.</i>	214
<i>Voluminibus quinque aut sex continentur.</i>	52.53
<i>Volumen P. Matthæi idolorum sectatoris pupugit.</i>	541
<i>Vetri Trigoni mira æstimatio.</i>	385
<i>Vacuum ac dictionem vsu.</i>	38
<i>Votum Baptismi.</i>	662
<i>Urbanitatis obseruantissimi Sinenses.</i>	69
<i>Urbanitatis ritus circa Proedriam.</i>	75
<i>Vrbes varia.</i>	98
<i>Contra Tartaros.</i>	620
<i>Vrbs Pequiner sis.</i>	371
<i>Vrbs Nancianum metropolis.</i>	332
<i>Vrbs Suces.</i>	382
<i>Vrbs Nanchinum.</i>	387
<i>Vrbs Licinum.</i>	823
<i>Vrbs</i>	

I N D E

<i>Urbs Cancei.</i>	317
<i>Urbs Scianchina situs.</i>	243
<i>Urbs Scianhai descriptio.</i>	660
<i>Urbum numerus.</i>	8
<i>Urbum administratio.</i>	59
<i>Ufus pœnitentia.</i>	555
<i>Ufus flabellorum.</i>	26

X.

<i>Xauceana domus lustratur.</i>	591
<i>Xauceana Sedis status.</i>	491, 555. 667
<i>Xauceana urbis situs.</i>	271
<i>Xaucei locus ad habitandum eligitur.</i>	272
<i>Xaucei noua Sedes erigitur.</i>	261
<i>Xauceum Socij ingrediuntur.</i>	270

Y.

<i>Yamsu filius maris.</i>	324
<i>Yunlo.</i>	58

Z.

<i>Zodiaci signa apud Sinas viginti quatuor.</i>	340
<i>Zona senatoria.</i>	62

F I N I S.

